

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. V. 152.

SUNDHETSTILSTANDEN
OG
MEDICINALFORHOLDENE
1909.

MED KARTER.

57DE AARGANG.

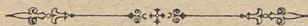
*(Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1909,
avec cartes).*

57IÈME ANNÉE.

UTGITT AV

DIREKTØREN FOR DET CIVILE MEDICINALVÆSEN.

(UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS SE TROUVE PAGE VII).

KRISTIANIA.

— KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1911.

Pris: Kr. 1.00.

Norges Officielle Statistik, række V. (Statistique Officielle de la Norvège, série V.)

Nr. 1—128 se tidligere hefter.

Trykt 1911:

- Nr. 129. Private aktiebanker 1909. (*Banques privées par actions.*)
 — 130. Skolevæsenets tilstand 1908. (*Instruction publique.*)
 — 131. Skiftevæsenet samt overformynderierne 1908 og 1909. (*Successions, faillites et biens pupillaires.*)
 — 132. De offentlige jernbaner 1909/10. (*Chemins de fer publics.*)
 — 133. Norges telegrafvæsen 1909/10. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
 — 134. Fattigvæsenet 1908 og 1909. (*Assistance publique.*)
 — 135. Norges bergverksdrift 1909. (*Mines et usines.*)
 — 136. Folkemængdens bevægelse 1906 og 1907. (*Mouvement de la population.*)
 — 137. Kommunevalgene 1910. (*Élections en 1910 pour les conseils communaux et municipaux.*)
 — 138. Fiskerforsikringen 1910. (*Assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)
 — 139. Fængselsstyrelsens aarbok 1907. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons.*)
 — 140. Sindssykeasyllernes virksomhet 1909. (*Hospices d'aliénés.*)
 — 141. Veterinærvæsenet og kjødkontrollen 1909. (*Service vétérinaire et l'inspection de la viande.*)
 — 142. Kriminalstatistik 1907 og 1908. (*Justice criminelle.*)
 — 143. Industristatistik 1908. (*Statistique industrielle.*)
 — 144. Norges postvæsen 1910. (*Statistique postale.*)
 — 145. Jordbruktællingen 30 september 1907. Oversigt m. v. (*Recensement agricole du 30 septembre 1907. Aperçu général etc.*)
 — 146. Civil retspleie 1908 og 1909. (*Justice civile.*)
 — 147. Fabrikttællingen i kongeriket Norge 1909. Første hefte: Bedrifter, arbeidere og eiere. (*Recensement industriel 1909: Établissements, ouvriers et propriétaires.*)
 — 148. Norges skibsfart 1909. (*Navigation.*)
 — 149. Ulykkesforsikring 1908. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
 — 150. Norges fiskerier 1910. (*Grandes pêches maritimes.*)
 — 151. Norges handel. (*Commerce.*)
 — 152. Sundhetstilstanden og medicinalforholdene 1909. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)

Det Statistiske Centralbyrå har desuten bl. a. utgit følgende verker:

Statistique internationale: Navigation maritime. I, II, III, IV. Christiania 1876, 1881, 1887, 1892.

International Skibsfartsstatistik: Tabeller vedkommende Handelsflaaderne i Aarene 1850—1886. Kristiania 1887.

Tabeller vedkommende Skibsfartsbevægelsen 1872—1894 og Handelsflaaderne 1886—1896. Kristiania 1897.

Statistisk Aarbok for Kongeriket Norge. Senest utkommet: Trettiende aargang, 1910. Kristiania 1911. (*Annuaire statistique de la Norvège.*)

Meddelelser fra Det Statistiske Centralbyrå. Senest utkommet: Otteogtyvende bind, 1910. Kristiania 1911. (*Journal du Bureau Central de Statistique.*)

Kongeriket Norges civile, geistlige og judicielle inndeling 1 april 1908. Kristiania 1908. Tillæg nr. 1, dat. 2 jan. 1909; Tillæg nr. 2, dat. 3 jan. 1910. (*Les divisions civiles, ecclésiastiques et judiciaires du royaume de Norvège le 1 avril 1908.*)

Fortegnelse over Norges Officielle Statistik m. v. 1828—30 Juni 1889. Kristiania 1889. Med 6 tillæg, omfattende tiden fra 1 juli 1889 til 31 december 1905.

Katalog over Det statistiske Centralbureaus Bibliothek. I. 1. Jult 1899. Kristiania 1906.

Samtlige verker er tilsalgs hos H. Aschehøeg & Co., Kristiania.

27 november 1911.

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. V. 152.

SUNDHETSTILSTANDEN OG MEDICINALFORHOLDENE

1909.

MED KARTER.

57DE AARGANG.

*(Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1909,
avec cartes).*

57ÈME ANNÉE.

UTGITT AV

DIREKTØREN FOR DET CIVILE MEDICINALVÆSEN.

(UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS SE TROUVE PAGE VII).

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1911.

For aarene 1882—1897 se Norges Officielle Statistik, række III.

For aarene 1898—1903 se Norges Officielle Statistik, række IV, senest nr. 128.

For aarene 1904—1908 se Norges Officielle Statistik, række V. 23, 55, 72, 98 og 122.

Indhold.

(Table des matières).

	Side (page).
A. Almindelig beretning om sundheds- og medicinalforholdene i riket 1909. (<i>Rapport général sur l'état sanitaire et médical en Norvège pendant l'année 1909</i>).	1*
Fortegnelse over tabellerne. (<i>Liste des tableaux</i>).	
I. Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinal-personale	1*
(<i>Division médicale, superficie, population, nombre des médecins, des dentistes, des sages-femmes, des aides-vaccinateurs, des pharmacies</i>).	
II. Dødeligheten i riket, dets bygder og byer	6*
(<i>La mortalité dans le royaume, dans les communes rurales et dans les villes</i>).	
III. Døde i forhold til 1000 levende fødte	7*
(<i>Nombre des décès par 1000 enfants nés vivants</i>).	
IV. Samtlige av lægerne anmeldte tilfælde av epidemiske sygdomme, fordelt paa amter	8*
(<i>Les maladies épidémiques dans les départements</i>).	
V. De av lægerne opgivne tilfælde av epidemiske sygdomme efter maaned, kjøen og alder.	12*
(<i>Le nombre des cas connus des maladies épidémiques par mois, par sexe et par âge</i>).	
VI. De i byerne anmeldte epidemiske sygdomme	13*
(<i>Les maladies épidémiques dans les villes, par mois</i>).	
VII. Epidemiske sygdomme i amternes byer	16*
(<i>Les maladies épidémiques dans les villes par départements</i>).	
VIII. Angrepne av 1000 indvaanere av tyfoidfeber, skarlagensfeber, difteri og lungebetændelse	18*
(<i>Nombre des cas de la fièvre typhoïde, de la scarlatine, de la diphtérie et de la pneumonie par 1000 habitants</i>).	
IX. Dødsfald paa barselseng	19*
(<i>Décès pendant les couches</i>).	

	Side.
X. Dødsårsaker for barselkvinder. Døde efter obstetriciske operationer. (<i>Causes de décès pendant les couches; décès après des opérations obstétricales</i>).	20*
XI. Paa sykehus indkomne tilfælde av gonorré og uretrit..... (<i>Cas nouveaux de gonorrhée et de la uréthrite dans les hôpitaux</i>).	21*
XII. Utenfor sykehus behandlede tilfælde av veneriske sygdomme (<i>Cas des maladies vénériennes traités en dehors des hôpitaux</i>).	22*
XIII. Til- og afgang av spedalske i stiftelserne (<i>Tableau des lépreux dans les hospices</i>).	23*
XIV. Oversigt over antallet av kjendte spedalske i 1856, 1875, 1885, 1890, 1895, 1900 og 1905 (<i>Tableau des lépreux pendant les années de 1856—1905</i>).	24*
XV. Anmeldte tilfælde av tuberkulose sygdomme ifølge de indsendte ut- drag av tuberkuloseprotokollerne (<i>Cas des maladies tuberculeuses d'après les registres des commissions de santé</i>).	26*
XVI. Dødeligheten av lungetuberkulose i de forskjellige amter for aarene 1907—1909 (<i>Mortalité par la phthisie dans les départements pendant les années de 1907—1909</i>).	34*
XVII. Antallet av sindssyke, forpleiet med statsbidrag efter lov av $\frac{27}{6}$ 1891 og de samlede utgifter ved deres forpleiuing for stat og kommuner [<i>Le nombre des aliénés, dont l'entretien est partiellement à la charge de l'État d'après la loi du $\frac{27}{6}$ 1891, et le total de l'entretien de ces aliénés (les frais de l'État et des communes ensemble)</i>].	36*
XVIII. Utdrag av jordmødrenes bøker..... (<i>Extrait des registres des sages-femmes</i>).	38*
XIX. Av lægerne utførte obstetriciske operationer (<i>Opérations obstétricales, faites par les médecins</i>).	40*
XX. Obstetriciske operationers utfald for mødre og barn (<i>Résultats des opérations obstétricales pour les mères et pour les enfants</i>).	42*
XXI. Tvillingfødsler med kunstig forløsning..... (<i>Jumeaux nés après des opérations obstétricales</i>).	43*
XXII. Utfald av de obstetriciske operationer efter de forskjellige indika- tioner (<i>Résultats des accouchements: a) par forceps, b) par version, c) par extraction, d) des accouchements prématurés artificiels, e) par accouchement forcé, f) par hémostéotomie, g) par opération césarienne, h) par perforation, i) par embryotomie, k) par avortement provoqué, — d'après les indications différentes</i>).	44*
XXIII. Fødte og døde (<i>Naissances et décès</i>).	47*
XXIV. Fødte og døde i bygderne og byerne (<i>Nombre des naissances et des décès dans la campagne et dans les villes</i>).	48*
XXV. Procentforhold mellem de av lægerne opgivne dødsfald med kjendt årsak og de ialt indtrufne dødsfald inden amterne (bydistrikt og landdistrikt) samt i de enkelte lægedistrikter (<i>Décès totaux et décès par cause connue dans les départements et dans les districts civils médicaux</i>).	50*

	Side.
XXVI. De hyppigste av lægerne opgivne dødsårsaker ved sygdom	52*
<i>[Causes des décès (morts par accidents non compris) classées par ordre de fréquence].</i>	
XXVII. Vakkerte	53*
<i>(Vaccination).</i>	
XXVIII. Oversigt over en del utførte retsmedisinske forretninger	54*
<i>(Liste des actes médicaux forenses).</i>	
XXIX. Norske kursteder	56*
<i>(Sanatoria, stations balnéaires etc.)</i>	
XXX. Meddelelser om pleiebarn efter helseraadenes protokoller (jfr. lov nr. 2 av 29de april 1905)	58*
<i>[Tableau des enfants assistés (loi nr. 2 de 29 avril 1905)].</i>	
XXXI. Dødsfald blandt norske sjømænd i fremmede lande	60*
<i>(Décès des marins norvégiens dans l'étranger).</i>	
XXXII. Apotekene og deres personale	62*
<i>(Des pharmacies et de leur personnel).</i>	
XXXIII. Syfilis paa sykehus	66*
<i>(La syphilis dans les hôpitaux).</i>	
XXXIV. Tabel over tilfælde av sindssygd, behandlet paa sykehus	68*
<i>(Mouvement des aliénés dans les hôpitaux).</i>	
XXXV. Antal av de paa sykehusene behandlede syke	70*
<i>(Mouvement des malades dans les hôpitaux).</i>	
XXXVI. Kjendte dødsårsaker	74*
<i>(Causes de décès).</i>	
XXXVII. Kjendte dødsårsaker i riket efter kjø og alder	82*
<i>(Causes de décès par sexe et par âge).</i>	
XXXVIII. Kjendte dødsårsaker i byerne	90*
<i>(Causes de décès dans les villes).</i>	
XXXIX. Kjendte dødsårsaker i byerne efter kjø og alder	100*
<i>(Causes de décès dans les villes par sexe et par âge).</i>	
XL. En del av lægerne behandlede epidemiske sygdomme, fordelt paa lægedistrikter og maaneder	108*
<i>(Cas de quelques maladies épidémiques par districts civils médicaux et par mois).</i>	

B. Beretninger for de enkelte civile overøvrighetsdistrikter.

(Rapports spéciaux pour les départements différents).

I. Kristiania by	1
II. Akershus amt	25
III. Smaalenenes —	35
IV. Buskerud —	44
V. Jarlsberg og Larvik —	56
VI. Hedemarkens —	63
VII. Kristians —	76

		Side.
VIII.	Bratsberg amt	87
IX.	Nedenes —	98
X.	Lister og Mandal —	108
XI.	Stavanger —	118
XII.	Søndre Bergenhus —	129
XIII.	Bergens by	142
XIV.	Nordre Bergenhus amt	159
XV.	Romsdals —	173
XVI.	Søndre Trondhjems —	184
XVII.	Nordre —	209
XVIII.	Nordlands —	222
XIX.	Tromsø —	239
XX.	Finmarkens —	249
C. Anhang.		
<i>(Appendices).</i>		
1.	Utdrag av medicinalberetningen for Drammen lægedistrikt	262
2.	Utdrag av medicinalberetningen for Alten lægedistrikt	264
3.	Sundhetsforskrifter, approbert i 1909	268
	<i>(Rèlements sanitaires communaux, approuvés en 1909).</i>	
4.	Love, kongelige resolutioner, skrivelser m. m. vedkommende medicinal- væsenet, utfærdiget i 1909	325

En 1909 l'état sanitaire du royaume a été en général, satisfaisant. Le chiffre total des cas connus des maladies aiguës épidémiques¹⁾ a été de 159 854 ou 67,9 pour mille d'habitants (en 1908 78,6). Parmi les maladies prédominantes il faut citer les suivantes: Du typhus il y a sur la liste 20 cas, formant une épidémie limitée dans le district médical de Steigen du département de Nordland; sur l'exactitude de la diagnose il y avait d'ailleurs des doutes. La fièvre typhoïde n'a pas été antérieurement — autant qu'on sâche — si peu fréquente que cette année (0,28 pour mille d'habitants). Une épidémie de la petite vérole a éclaté dans le district médical d'Alversund du département de Søndre Bergenhus; la contagion a probablement été importée avec du blé des pays de la mer Noire; quelques cas à Vardoe ont survécu par contagion de la Russie septentrionale, où la maladie était épidémique. La scarlatine a progressé comme l'année précédente. La grande épidémie de la rougeole de l'année précédente a continué son cours notamment dans la capitale et ses environs. La diphthérie (croup) a eu presque la même fréquence que dans les trois ans précédents (mortalité 7,4 pct.) La coqueluche s'est montrée comme une épidémie très répandue, notamment dans les trois départements septentrionaux (mortalité 4,2 pct.). Les cas déclarés des maladies catarrhales de l'appareil respiratoire et de la pneumonie ont montré une petite augmentation, tandis que la grippe a été plus rare qu'en 1908. La diarrhée aiguë a été moins fréquente que d'habitude.

La mortalité de la population supposée moyenne de l'année (2 353 891) a été calculée à 13,4 pour mille. Le nombre des décès a été de 31 603, celui des mort-nés de 1 439. Le nombre des naissances 61 407 a dépassé de 29 804 le nombre des décès.

878 ont péri par suite d'accidents, 135 par suicide, 15 par homicide.

Parmi les 30 575 décès (morts par accidents etc. non compris), les médecins ont indiqué la cause pour 27 060 (88,5 pct.) Le plus grand nombre a été occasionné par les maladies suivantes²⁾: la décrépitude (4 278), la phthisie et les tubercules pulmonaires (3 997) les maladies cancéreuses (2 226), la pneumonie (1 593), les maladies organiques du coeur (1 462), l'apoplexie et l'embolie cérébrale (1 421), la bronchite aiguë et la pneumonie catarrhale (1 231), la méningite tuberculeuse et les autres affections tuberculeuses en dehors des poulmons (1 217), la bronchite chronique (717), la paralysie du coeur (639), la maladie de Bright (631), la coqueluche (557), la diphthérie (croup) (497), l'arteriosclérose (440), la diarrhée et la cholérine (409), les convulsions des enfants (347), le catarrhe de l'estomac et de l'intestin (248), le méningite suppurative (238).

Dans les hôpitaux, desquels on a des rapports, 25 137 personnes ont été traitées, 20 141 sont sorties, dont 2 037 décédées, ce qui constitue une mortalité de 10,1 sur 100 sorties.

Dans 16 asiles des aliénés 3 604 ont été traitées. 925 sont sorties, dont 192 décédées.

Le royaume est divisé en 158 districts médicaux civils. Le nombre total des médecins autorisés a été de 1 249, dont 41 femmes.

La vaccination a été pratiquée sur 45 360 enfants, soit par des médecins, soit par des aides-vaccinateurs, dont le nombre a été de 780.

Il y a 1 339 sages-femmes examinées.

Le nombre des pharmacies a été de 157.

¹⁾ Voir les tableaux nr. IV et V, pages 8*—13*.

²⁾ Voir le tableau nr. XXVI, page 52* ou XXXVI, page 74* etc.

Trykfeil og rettelser.

I medicinalberetningen for 1908.

- Side 9 linje 13 f. n. staar *1903*, læs *903*.
— 50 for Rollag utgaar i tabellen *1* død ved drap.
— 148 staar *38* mænd paa sykehus, læs *28*.
— 151 i 2den linje tilføies efter 1ste isseleie *87*.
— — « 3dje « — « 2det — *39*.
— 216 linje 2 f. n. staar *Indhrreds*, læs *Indherreds*.
— 222 « 17 f. o. — almindelig, « almindelige.
-

A. Almindelig beretning

om sundhets- og medicinalforholdene i riket.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Section médicale (1), superficie (2), population (3), nombre des médecins (4), des dentistes (5), des sages-femmes (6), des aides-vaccinateurs (7), des pharmacies (8).

Tabel I.	1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. folke- mængde 3dje decbr. 1900.	Antal				
				Læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaccinater.	Apotek og filialapotek.
I.	1. Kristiania (by)	16,55	229 101	281	133	116	-	23
II.	Akershus amt	5 223,70	116 896	61	10	51	38	8
	2. Aker	1 035,30	48 554	34	4	19	10	3
	3. Ullensaker	2 086,88	34 491	9	3	16	14	2
	4. Høland	1 319,50	14 121	7	1	8	7	-
	5. Follo	782,02	19 730	11	2	8	7	3
III.	Smaalenenes amt	4 144,29	136 167	60	24	61	32	13
	6. Eidsberg	1 405,96	22 099	10	1	13	10	1
	7. Moss	783,91	23 748	14	3	12	6	2
	8. Sarpsborg	701,59	60 674	22	13	22	9	7
	9. Hvaler	1 252,83	29 646	14	7	14	7	3
IV.	Buskerud amt	14 816,83	112 743	48	23	61	22	9
	10. Drammens stadsfysikat .	6,86	23 153	12	13	11	-	3
	11. Drammen	596,32	15 696	6	-	4	2	1
	12. Ringerike	1 697,54	16 848	7	3	12	5	1
	13. Modum	2 360,30	27 496	13	3	14	2	2
	14. Nes	3 028,58	7 471	2	1	6	3	1
	15. Aal	2 657,00	5 165	1	-	2	2	-
	16. Sandsvør	1 324,75	12 734	5	3	8	4	1
	17. Rollag	3 145,48	4 180	2	-	4	4	-
V.	Jarlsberg og Larvik amt	2 319,58	101 003	38	17	47	15	10
	18. Tønsberg	781,11	46 422	17	9	21	9	3
	19. Hof	866,52	20 259	6	2	11	2	2
	20. Larvik	671,95	34 322	15	6	15	4	5

¹⁾ Deri medregnet distriktslægen i Aker, der bor i Kristiania.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel 1 (forts.).		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. folke- mængde 3dje dechr. 1900.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- væknater.	Apotek og filialapotek.	
VI.	Hedemarkens amt ¹⁾	27 480,47	126 703	46	19	64	51	9	
	21. Soler og Odalen	3 569,27	32 401	10	5	13	11	1	
	22. Hedemarken	2 627,75	45 586	18	8	18	9	3	
	23. Søndre Østerdalen	2 987,01	20 234	9	3	9	7	2	
	24. Trysil	10 857,59	6 699	2	1	8	8	1	
	25. Rendalen		10 656	3	1	8	8	1	
	26. Tønset	6 351,11	10 370	4	1	8	8	1	
VII.	Kristians amt	25 342,32	116 280	46	17	60	38	6	
	27. Hadeland og Land	2 932,19	26 885	13	3	15	7	1	
	28. Søndre Valdres	2 488,38	9 924	4	3	8	5	1	
	29. Nordre —	2 943,32	6 937	2	-	7	4	-	
	30. Toten	1 486,52	28 055	8	5	9	6	2	
	31. Faaberg	2 359,51	16 733	10	4	8	4	1	
	32. Ringebu	3 166,69	11 896	3	1	4	3	-	
	33. Lom	5 801,15	9 230	3	-	5	5	-	
	34. Lesje	4 164,56	6 620	3	1	4	4	1	
VIII.	Bratsberg amt	15 189,09	98 298	45	14	63	35	9	
	35. Skien	1 066,24	38 210	18	8	22	7	4	
	36. Kragerø	1 650,41	21 982	8	2	9	7	2	
	37. Hollen	1 141,81	11 870	5	1	9	4	1	
	38. Sauland	1 716,04	7 441	5	1	7	5	1	
	39. Kviteseid	2 256,07	7 841	4	1	6	6	1	
	40. Laardal	4 151,00	7 560	3	1	7	3	-	
	41. Tinn	3 207,52	3 394	2	-	3	3	-	
IX.	Nedenes amt	9 348,00	75 925	25	19	50	23	6	
	42. Østre Nedenes	874,16	23 762	8	3	15	7	2	
	43. Vestre —	1 131,99	37 607	14	15	25	7	4	
	44. Aamli	1 995,71	5 995	1	-	5	4	-	
	45. Evje	1 139,43	4 201	1	-	3	3	-	
	46. Sætersdalen	4 206,71	4 360	1	1	2	2	-	
X.	Lister og Mandal amt ..	7 264,25	78 259	33	18	57	33	6	
	47. Kristiansands stadsfysik.	16,04	14 701	16	10	9	-	3	
	48. Oddernes	1 146,96	21 937	6	3	17	8	1	
	49. Undal	1 960,28	11 399	3	-	11	9	-	
	50. Lyngdal	841,83	6 302	1	-	3	4	-	
	51. Vanse	268,34	9 015	3	1	5	4	1	
	52. Flekkefjord	3 030,80	14 905	4	4	12	8	1	
XI.	Stavanger amt	9 147,15	125 658	42	19	80	42	11	
	53. Sogndal	790,77	5 917	2	-	4	3	-	
	54. Egersund	1 298,02	13 627	4	2	7	4	1	
	55. Sandnes	1 955,84	17 092	6	1	8	6	2	
	56. Stavanger stadsfysikat..	7,41	30 266	18	12	24	-	4	
	57. Stavanger	227,01	9 605	1	-	6	5	-	
	58. Finnø	1 521,19	10 524	3	-	8	8	-	
	59. Sand	2 495,48	9 449	1	-	8	8	1	
	60. Karmøen	447,22	13 821	3	-	9	5	1	
	61. Haugesund ²⁾	404,21	15 357	4	4	6	3	2	

¹⁾ Jfr. anm. under Søndre Trondhjems amt. ²⁾ Til Haugesund lægedistrikt hører ogsaa Sveen og Vikebygd herreder av Søndre Bergenhus amt, hvis flateindhold og indbyggerantal (214,23 km.², 2 922 tilstedeværende indbyggere) ikke er medregnet i summen. Medregnes disse, blir flateindholdet for lægedistriktet 618,44 km.² og indbyggerantallet 18 279.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel I (forts.).		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. folke- mængde 3dje decbr. 1900.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaccinater.	Apotek og filialapotek.	
XII.	Søndre Bergenhus amt .	15 606,40	132 687	37	2	95	72	4	
	Sveen herred ¹⁾	130,84	1 847	}	1	-	1	1	-
	Vikebygd — ¹⁾	83,39	1 075				1	1	-
	62. Indre Søndhordland	1 094,72	8 282	2	-	7	5	-	-
	63. Ytre —	602,51	10 416	4	-	16	9	1	-
	64. Tysnes	1 042,50	9 040	3	-	9	9	-	-
	65. Indre Hardanger	5 554,45	9 958	4	-	8	6	-	-
	66. Ytre —	877,34	7 758	3	1	4	4	-	-
	67. Voss	2 073,52	11 942	3	1	5	2	1	-
	68. Søndre Midthordland	995,43	15 050	8	-	8	7	-	-
	69. Nordre —	433,22	19 808	1	-	10	6	1	-
	70. Osterøen	1 561,93	17 276	5	-	12	10	1	-
	71. Alversund	242,79	7 323	1	-	5	4	-	-
	72. Lindaas	913,76	12 912	2	-	9	8	-	-
XIII.	73. Bergen (by)	13,55	71 867	62	28	34	-	7	-
XIV.	Nordre Bergenhus amt .	18 481,51	88 214	29	3	78	61	3	-
	74. Lærdal	3 625,86	7 045	3	-	7	5	1	-
	75. Lyster	2 225,15	5 215	5	-	4	3	-	-
	76. Sogndal	887,33	5 168	1	-	3	3	-	-
	77. Vik	1 792,24	8 138	3	1	12	6	-	-
	78. Gulen	885,00	6 527	1	-	7	7	-	-
	79. Kirkebø	1 467,57	6 350	3	-	6	4	-	-
	80. Ytre Søndfjord	874,86	8 208	2	-	7	6	-	-
	81. Indre —	2 572,45	7 381	2	-	6	6	1	-
	82. Gloppen		6 026	1	1	4	3	-	-
	83. Kinn	1 160,16	9 091	3	1	8	5	1	-
	84. Ytre Nordfjord	549,47	7 288	3	-	4	4	-	-
	85. Nordfjordeidet	2 441,42	4 767	1	-	4	3	-	-
	86. Indviken		7 010	1	-	6	6	-	-
XV.	Romsdals amt	14 989,61	136 519	44	13	102	77	7	-
	87. Vestre Søndmør	918,51	13 067	3	-	10	10	-	-
	88. Indre —	1 241,27	8 668	3	1	7	6	1	-
	89. Østre —	2 040,94	6 390	1	-	7	7	-	-
	90. Ørskog	723,33	7 098	3	-	4	4	-	-
	91. Nordre Søndmør	314,82	24 245	7	5	17	8	2	-
	92. Ytre Romsdal	1 164,65	17 827	8	2	14	11	1	-
	93. Indre —	2 525,43	10 300	4	-	7	6	-	-
	94. Søndre Nordmør	817,52	24 631	7	4	15	9	3	-
	95. Sundalen	1 951,22	5 532	2	-	6	6	-	-
	96. Surendalen	2 065,16	8 490	3	1	5	4	-	-
	97. Nordre Nordmør	1 226,76	10 271	3	-	10	6	-	-
XVI.	Søndre Trondhjems amt	18 608,80	134 718	64	26	89	54	8	-
	98. Trondhjems stadsfysikat	35,24	38 651	37	23	28	-	6	-
	99. Strinden	689,47	13 395	5	-	6	5	-	-
	100. Selbu	2 545,04	5 119	1	-	2	2	-	-

¹⁾ Sveen og Vikebygd herreder hører til Hangesund lægedistrikt: se anm. 2 side 2*.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Fabel 1 (forts.)	1	2	3	Antal				
				Læger.	Tandlæger.	Jordnødre.	Hjælpe- vaccinatorer.	A potek og filialapotek.
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. folke- mængde 3dje decbr. 1900.					
	101. Røros ¹⁾	3 994,20	7 814	2	1	4	3	1
	102. Guldalen	2 451,04	12 175	4	-	7	7	-
	103. Opdal ²⁾	2 820,84	5 105	2	-	3	3	-
	104. Orkedalen	1 943,59	14 208	5	2	11	7	1
	105. Hevne	1 090,45	4 998	1	-	4	4	-
	106. Hitteren	921,83	9 912	2	-	9	9	-
	107. Ytre Fosen	618,67	9 342	2	-	5	5	-
	108. Indre —	806,79	7 514	1	-	5	5	-
	109. Nordre —	1 779,38	7 242	2	-	5	4	-
XVII.	Nordre Trondhjems amt .	22 491,60	83 449	33	7	50	45	5
	110. Stjørdalen	2 252,16	11 186	4	1	4	4	1
	111. Frosta	646,72	8 239	3	1	4	4	-
	112. Levanger	2 078,84	12 909	6	1	6	4	2
	113. Indreøen	985,28	10 431	3	1	8	6	-
	114. Stenkjær	2 193,89	11 078	5	1	8	6	1
	115. Grong	10 009,16	7 604	2	-	6	8	-
	116. Namsos	1 302,37	7 373	5	2	4	3	1
	117. Fosnes	1 323,00	4 610	2	-	3	3	-
	118. Kolvereid	1 085,30	4 758	1	-	3	3	-
	119. Vikten	614,88	5 261	2	-	4	4	-
XVIII.	Nordlands amt	38 675,98	150 637	53	10	95	64	7
	120. Brønnøy	2 628,85	12 759	4	-	6	6	1
	121. Alstahaug	1 448,22	11 917	4	1	5	4	-
	122. Vefsen	6 481,64	7 305	2	1	4	2	1
	123. Ranen	6 268,26	13 772	5	1	5	4	1
	124. Lurøy	1 856,47	8 826	2	-	6	4	-
	125. Gildeskaal	1 896,03	5 731	1	-	3	3	-
	126. Bodø	673,40	9 627	6	2	5	2	1
	127. Folden	2 326,28	4 642	1	-	3	3	-
	128. Skjerstad	3 980,19	9 426	6	-	5	4	-
	129. Steigen	450,86	3 533	1	-	2	1	-
	130. Hamarøy	1 058,83	3 134	1	-	2	2	-
	131. Lødingen	2 832,05	6 205	2	-	6	4	-
	132. Ofoten	3 011,10	11 426	4	2	8	7	1
	133. Flakstad	327,85	4 166	3	-	4	3	-
	134. Buksnes	897,31	9 532	2	-	8	5	-
	135. Austlofoten		6 509	3	2	6	3	1
	136. Hadsel	944,02	11 898	4	1	9	2	1
	137. Sortland	1 594,62	10 229	2	-	8	5	-
XIX.	Tromsø amt	26 246,05	72 966	25	5	55	45	3
	138. Trondenes	1 543,69	13 568	6	2	10	7	1
	139. Ibbestad	1 660,95	8 741	3	-	5	5	-
	140. Tranøy	1 083,02	5 099	2	-	4	3	-
	141. Berg	609,10	2 305	1	-	3	2	-

¹⁾ Medregnet de til Hedemarkens amt hørende dele av Tolgen herred. ²⁾ Medregnet det til Hedemarkens amt hørende Inset sogn av Kvikne.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel I (forts.).		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. folke- mængde 3dje decbr. 1900.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatorer.	Apotek og filialapotek.	
	142. Lenvik	1 198,47	6 391	1	-	3	4	-	
	143. Maalselven	5 896,05	5 091	1	-	4	3	-	
	144. Balsfjord	1 565,28	4 497	1	-	3	3	-	
	145. Tromsø	1 550,09	12 214	7	3	8	5	2	
	146. Lyngen	3 682,27	6 185	1	-	4	4	-	
	147. Karlsøy	1 417,91	3 156	1	-	5	3	-	
	148. Skjervøy	6 039,22	5 719	1	-	6	6	-	
XX.	Finmarkens amt	47 580,84	33 387	¹⁾ 15	2	31	33	3	
	149. Alten	11 227,37	5 862	1	-	6	5	-	
	150. Loppen	1 266,24	2 132	1	-	2	3	-	
	151. Hammerfest	3 193,49	4 305	2	1	4	3	1	
	152. Maasø	535,80	3 808	1	-	4	6	-	
	153. Kistrand	11 966,07	2 553	1	-	2	3	-	
	154. Lebesby	10 835,66	4 812	1	-	2	3	-	
	155. Tanen			1	-	4	5	-	
	156. Vardø	2 027,38	3 681	2	1	3	2	1	
	157. Vadsø	2 605,58	4 322	2	-	3	1	1	
	158. Sydvaranger	3 923,25	1 912	2	-	1	2	-	
		322 986,57	2 221 477	²⁾ 1087	²⁾ 409	1339	780	157	

¹⁾ Foruten de i hvert distrikt opførte læger er ansat en distriktslæge uten fast distrikt med skiftende bopæl efter amtmandens nærmere bestemmelse. ²⁾ Foruten disse var der 49 læger og 26 tandlæger, som ikke vites bosat i utlandet, men hvis bopæl i Norge ikke er opgit. (Se side 91 og 92 i den officielle fortegnelse over læger, tandlæger og dyrlæger i 1909).

Folkemængden. Den for rikets amter og lægedistrikter opførte folke- mængde (tabel I) er den tilstedeværende folke mængde ifølge de av det Statistiske Centralbyråa meddelte opgaver over resultaterne av folketællingen i Norge den 3dje december 1900. Til utregning av dødelighetsforhold og andre forholdsutregninger er derimot brukt den av det Statistiske Centralbyråa til medicinaldirektøren meddelte opgave over den utregnede tilstedeværende middel- folkemængde i 1909 (tabel II).

Sundhetstilstanden var i det hele tilfredsstillende. Der forekom dog en utbredt kikhosteepidemi. Av epidemiske sygdomstilfælde meldtes ialt 159 854 med 5 259 dødsfald mot henholdsvis 182 379 og 5 949 i 1908.

De hyppigst forekommende epidemiske sygdomme var som vanlig de akute katarrar i aandedrætsorganerne (deri ogsaa medtat katarralsk lungebetændelse). De utgjorde 44,0 pct. av samtlige meldte epidemiske sygdomstilfælde. Dernæst i hyppighet kom akut diarré (kolerine) med 10,9 pct. og kikhoste med 8,2 pct. Lungebetændelse viser 7,1 pct., influensa 6,4 pct., difteri (croup) 4,2 pct., skarlagens- feber 3,4 pct. og meslinger 3,0 pct. Forøvrig henvises til tabel V, kolonne 2.

Dødeligheten i riket, dets bygder og byer.

La mortalité dans le royaume, les communes rurales et les villes par départements.

Tabel II. Amter.	Hele riket.				Bygderne.				Byerne.			
	Utregnet tilstedev. middel- folke- mængde.	Dødsfald i 1909.	Døde av 1000 levende.		Utregnet tilstedev. middel- folke- mængde.	Dødsfald i 1909.	Døde av 1000 levende.		Utregnet tilstedev. middel- folke- mængde.	Dødsfald i 1909.	Døde av 1000 levende.	
			1908.	1909.			1908.	1909.			1908.	1909.
Riket	2 353 891	31 603	14,3	13,4	1 661 090	22 278	14,1	13,4	692 801	9 325	14,7	13,5
1. Kristiania	242 666	3 254	14,5	13,4	-	-	-	-	242 666	3 254	14,5	13,4
2. Akershus	128 326	1 490	12,1	11,6	125 623	1 444	12,1	11,5	2 703	46	11,3	17,0
3. Smaalenene	150 015	1 931	13,7	12,9	103 942	1 280	13,2	12,3	46 073	651	14,8	14,1
4. Buskerud	123 909	1 559	13,3	12,6	89 543	1 099	12,7	12,3	34 566	460	15,0	13,4
5. Jarlsberg og Larvik	103 404	1 426	14,1	13,8	66 517	932	13,6	14,0	36 887	494	15,1	13,4
6. Hedemarken	133 404	1 684	13,6	12,6	125 798	1 595	13,8	12,7	7 606	89	10,5	11,7
7. Kristians	118 991	1 405	11,9	11,8	110 972	1 327	12,0	12,0	8 019	78	10,4	9,7
8. Bratsberg	106 283	1 274	14,2	12,0	80 643	957	13,8	11,9	25 640	317	15,3	12,4
9. Nedenes	71 453	998	15,8	14,0	53 492	753	16,0	14,1	17 961	245	15,2	13,6
10. Lister og Mandal	77 692	1 149	15,4	14,8	55 149	831	15,8	15,1	22 543	318	14,6	14,1
11. Stavanger	136 024	1 945	16,5	14,3	81 814	1 177	16,5	14,4	54 210	768	16,4	14,2
12. Søndre Bergenhus	140 175	1 928	15,0	13,7	140 175	1 928	15,0	13,7	-	-	-	-
13. Bergen	77 666	1 035	13,7	13,3	-	-	-	-	77 666	1 035	13,7	13,3
14. Nordre Bergenhus	89 733	1 207	12,7	13,5	88 379	1 192	12,8	13,5	1 354	15	4,2	11,1
15. Romsdal	144 283	1 931	13,8	13,4	111 169	1 555	14,1	14,0	33 114	376	13,0	11,4
16. Søndre Trondhjem	145 689	2 148	16,3	14,7	100 247	1 501	16,4	15,0	45 442	647	15,9	14,2
17. Nordre —	84 077	1 179	15,5	14,0	77 453	1 073	15,3	13,9	6 624	106	18,1	16,0
18. Nordland	162 258	2 202	13,2	13,6	150 292	2 087	13,3	13,9	11 966	115	12,0	9,6
19. Tromsø	80 198	1 097	13,7	13,7	69 922	968	13,7	13,8	10 276	129	14,2	12,6
20. Finmarken	37 645	761	24,5	20,2	29 960	579	23,1	19,3	7 685	182	29,7	23,7

1909.

Døde i forhold til 1000 levende fødte.

Nombre des décès par 1 000 enfants nés vivants.

Tabel III.										
	1909.	1908.	1907.	1906.	1905.	1904.	1903.	1902.	1901.	1900.
Riket	515	545	540	509	539	508	515	477	503	528
Byer	510	563	526	500	533	486	478	452	477	498
Bygder	516	538	568	513	541	517	532	489	513	542
Overøvrighets- distrikter :										
Kristiania	558	588	547	511	607	486	467	454	456	455
Akershus	511	525	548	513	586	474	531	443	516	520
Smaalenene	454	471	465	454	501	457	466	431	477	497
Buskerud	460	472	502	489	537	492	517	446	505	508
Jarlsb. og Larvik	555	585	564	603	543	509	552	476	550	520
Hedemarken	471	494	515	520	516	499	519	443	504	528
Kristians	460	487	529	483	522	475	490	433	464	453
Bratsberg	500	557	558	534	507	564	522	475	558	576
Nedenes	542	629	623	596	634	632	616	533	585	600
Lister og Mandal	594	628	722	602	626	606	647	571	588	714
Stavanger	474	573	496	483	512	500	489	484	468	585
Søndre Bergenhus	534	559	526	542	486	508	510	500	562	589
Bergen	515	583	538	468	481	513	445	446	458	555
Nordre Bergenhus	563	541	566	531	603	530	522	581	521	587
Romsdal	521	559	494	487	520	564	543	474	474	522
Søndre Trondhjem	546	585	634	570	587	579	573	536	565	607
Nordre Trondhjem	570	632	659	586	617	575	571	533	565	541
Nordland	481	472	492	404	436	396	467	436	430	429
Tromsø	503	473	455	418	513	447	464	477	439	466
Finmarken	655	683	600	608	547	604	645	619	626	543

De meldte tilfælde av epidemisk sygdom utgjorde 67,9 pro mille av den for aaret utregnede middelfolkemængde eller 10,7 pro mille færre end aaret forut. Om forholdet for de enkelte amter se tabel IV, kolonne 3. I forhold til aaret forut viser der sig i større eller mindre grad nedgang for samtlige amter med undtagelse av Kristiania, Buskerud og Nordre Bergenhus.

For 99,6 pct. av de ialt opgivne epidemiske sygdomstilfælde er disses optræden i de forskjellige maaneder opgit. Som almindelig forekom de fleste i aarets 1ste kvartal, de færreste i 3dje.

Dødeligheten utgjorde efter de av det Statistiske Centralbyraa meddelte opgaver over folkemængdens bevægelse i 1909 13,4 pro mille av den utregnede tilstedeværende middelfolkemængde. I 1908 var dødeligheten 14,3 pro mille. Forøvrig henvises til tabel II.

Samtlige av lægerne meldte tilfælde av
Les maladies épidémiques

Tabel IV.	Samtlige meldte tilfælde av epidemiske sygdomme.		Meldte tilfælde av epidemiske sygdomme pr. 1000 indbyggere.	Eks-ante-matisk tyfus.	Tyfoid-feber.			Cerebro-spinal-meningit.		Akut polio-myelit.	
	Tilf.	Dødsf.			Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Riket	159854	5259	67,9	20	662	68	31	10	51	8	
Byer	77947	1882	112,5	-	222	27	3	1	4	1	
Bygder	81907	3377	49,3	20	440	41	28	9	47	7	
Amter:											
1. Kristiania	19789	739	81,5	-	36	5	1	-	1	-	
2. Akershus	8215	252	64,0	-	32	2	-	-	2	1	
3. Smaalenene	13901	359	92,7	-	30	5	1	-	1	-	
4. Buskerud	14289	267	115,3	-	17	4	2	-	3	1	
5. Jærlsberg og Larvik	7668	248	74,2	-	25	2	4	1	-	-	
6. Hedemarken	7755	249	58,1	-	9	-	2	1	1	-	
7. Kristians	5719	169	48,1	-	30	2	4	-	1	-	
8. Bratsberg	7812	187	73,5	-	7	2	-	-	4	1	
9. Nedenes	5808	156	81,3	-	8	-	1	-	2	-	
10. Lister og Mandal	3600	149	46,3	-	28	-	1	1	1	-	
11. Stavanger	8714	343	64,0	-	101	10	5	1	2	-	
12. Søndre Bergenhus	4621	330	32,9	-	45	8	4	2	4	-	
13. Bergen	9040	212	116,4	-	32	4	-	-	-	-	
14. Nordre Bergenhus	3543	183	39,5	-	37	4	-	-	3	-	
15. Romsdal	6254	233	43,3	-	20	3	-	-	2	-	
16. Søndre Trondhjem	11572	273	79,5	-	97	10	-	-	-	-	
17. Nordre —	4648	180	55,3	-	28	4	-	-	-	-	
18. Nordland	10670	411	65,8	20	39	2	3	3	18	5	
19. Tromsø	3386	225	42,2	-	25	1	-	-	4	-	
20. Finnmarken	2850	94	75,7	-	16	-	3	1	2	-	

Tabel III (side 7*) viser forholdet mellem levende fødte og døde i de ti aar fra 1900 til 1909.

Epidemiske sygdomme. I tabel IV (ovenst.) gives en oversigt over samtlige av lægerne opgivne tilfælde og dødsfald av epidemiske sygdomme med disses fordeling paa overøvrighetsdistrikterne.

Tabel V (side 12* og 13*) gir oplysning om tiden for de epidemiske sygdomstilfældes optræden og de sykes kjøen og alder, forsaavidt opgaver derom foreligger. Desuten oplyser tabellen om de enkelte sygdommes procentforhold til samtlige meldte tilfælde av epidemiske sygdomme samt om dødelighetsprocenten.

Tabel VI (side 15*) gir en oversigt over de i samtlige byer meldte

epidémiske sygdomme fordelt paa amter.
dans les départements.

Barne- kopper.		Skar- lagens- feber.		Meslin- ger.		Difteri (croup).		Blod- gang.		Barsel- feber.		Pyæmi, septhæmi.		Pemfigus hos nyfødte.		Rosen.	
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
41	2	5505	146	4781	118	6690	497	38	1	258	81	484	188	118	29	1988	94
5	-	2266	49	2390	70	3563	224	7	1	55	21	163	80	66	16	938	48
36	2	3239	97	2391	48	3127	273	31	-	203	60	321	108	52	13	1050	46
-	-	419	12	808	53	1480	71	1	-	10	7	44	28	9	4	166	20
-	-	152	2	333	2	486	32	1	-	6	-	7	4	5	3	105	5
-	-	119	2	898	10	479	29	3	-	16	5	43	12	6	3	148	5
-	-	92	2	1101	2	316	26	-	-	9	3	9	8	7	2	151	11
-	-	189	3	238	2	189	13	3	-	7	1	10	9	4	-	76	6
-	-	133	3	75	-	278	15	-	-	12	3	18	8	8	2	129	1
-	-	118	-	48	1	127	10	-	-	14	3	55	10	6	1	76	3
-	-	437	11	66	-	264	22	-	-	8	-	9	4	7	2	57	-
-	-	695	16	248	1	112	14	-	-	13	6	27	4	-	-	64	-
-	-	445	6	46	-	96	6	-	-	7	4	6	3	-	-	44	5
-	-	1497	64	95	2	192	26	2	-	6	4	20	13	7	-	155	9
36	2	322	9	369	14	772	81	5	-	26	9	27	12	3	2	68	2
-	-	166	2	93	6	1054	75	-	-	1	-	17	11	13	1	109	4
-	-	44	3	248	17	256	28	3	-	11	4	34	8	-	-	52	3
-	-	146	1	75	6	152	13	4	-	23	9	50	14	7	1	159	8
-	-	261	5	18	1	252	23	-	-	21	7	32	14	11	-	175	4
-	-	152	3	6	-	35	3	1	-	6	3	19	6	3	-	53	3
-	-	77	2	4	-	89	7	11	1	29	5	41	13	7	6	126	2
-	-	39	-	5	-	19	2	4	-	17	4	5	3	14	1	45	2
5	-	2	-	7	1	42	1	-	-	16	4	11	4	1	1	30	1

epidémiske sygdomstilfælde med opgave over procentforholdet til alle i riket meldte tilfælde av samme sygdom. Tabellen er utarbeidet efter de til medicinaldirektøren for hver maaned indsendte lister over epidémiske sygdomme i byerne.

Tabel VII (side 16* og 17*) gir en oversigt over fordelingen av de epidémiske sygdomstilfælde og dødsfald paa de forskjellige amters byer.

Uoverensstemmelsen mellem de to sidste tabeller skriver sig hovedsagelig fra, at katarralsk og follikulær angina er medtat i tabel VI, men ikke i tabel VII. Desuten er de ved den førstnævnte tabels utarbeidelse brukte maanedlige lister for byerne tildels rettet eller forandret ved senere indkomne opgaver. Tallet paa dødsfald er i tabel VII opført efter de endelige opgaver over kjendte dødsaaarsaker for aaret.

Samtlige av lægerne anmeldte tilfælde av
Les maladies épidémiques

Tabel IV (forts.).	Røde hunde.		Vandkopper.		Kusma.		Kikhoste.		Akute katarer i aandedrætsorganerne.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Riket	2496	1	2131	1	3174	1	13127	557	70449	1231
Byer	1847	-	1471	1	1885	1	6058	163	35908	422
Bygder	649	1	660	-	1289	-	7069	394	4541	809
Amter:										
1. Kristiania	810	-	263	1	297	-	1354	72	9474	138
2. Akershus	113	-	114	-	200	-	929	13	3691	61
3. Smaalenene	15	-	143	-	731	-	1329	35	6426	100
4. Buskerud	226	-	130	-	460	1	1359	21	6376	68
5. Jarlsberg og Larvik . .	115	-	162	-	268	-	843	29	3560	63
6. Hedemarken	171	1	77	-	39	-	489	12	3651	66
7. Kristians	144	-	32	-	118	-	309	4	2459	69
8. Bratsberg	282	-	138	-	273	-	672	11	3061	66
9. Nedenes	42	-	125	-	45	-	119	-	2099	40
10. Lister og Mandal . .	51	-	50	-	60	-	42	2	1425	34
11. Stavanger	188	-	137	-	29	-	129	7	3145	81
12. Søndre Bergenhus . .	-	-	24	-	49	-	118	5	1312	45
13. Bergen	3	-	216	-	59	-	882	17	4144	37
14. Nordre Bergenhus . .	5	-	50	-	7	-	96	3	1528	30
15. Romsdal	7	-	91	-	151	-	52	6	2584	46
16. Søndre Trondhjem . .	240	-	199	-	60	-	870	26	6053	67
17. Nordre —	10	-	52	-	12	-	437	16	2345	60
18. Nordland	10	-	65	-	213	-	1672	124	4556	94
19. Tromsø	51	-	48	-	67	-	1001	128	1208	42
20. Finmarken	13	-	15	-	36	-	425	26	1352	24

I slutningen av den almindelige beretning (tabel XL) er indtat opgaver for enkelte epidemiske sygdommes vedkommende over deres fordeling paa hver maaned inden de enkelte lægedistrikter og særskilt for byer og bygder.

Av **eksantematisk tyfus** er opført 20 tilfælde fra Steigen lægedistrikt, Nordlands amt. Om diagnosens rigtighed har der forøvrig været dissens.

Tyfoidfieber (ileotyphus, febris typhoidea) har saavidt vites ikke i noget tidligere aar forekommet saa sjelden som i dette (0,28 pro mille av folkemængden). De fleste tilfælde er meldt fra Stavanger og Søndre Trondhjems amter.

I første rubrik av tabel VIII (side 18*) er opgit tallet paa angrepne av tyfoidfieber blandt 1 000 indvaanere i riket og dets amter i 1908 og 1909.

epidemiske sygdomme fordelt paa amterne.
dans les départements.

Influenta.		Lungebetændelse.		Pleurit.		Gigtfeber.		Koldfeber.	Beri-beri.	Akut diarré (kolerine).		Skjorbuk.	
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
10172	46	11416	1593	4870	88	3784	86	53	1	17486	409	28	4
3985	18	4045	489	1815	28	1582	33	32	-	9632	189	5	-
6187	28	7371	1104	3055	60	2202	53	21	1	7854	220	23	4
839	4	872	215	313	10	441	17	-	-	2151	82	-	-
435	-	514	95	133	7	215	5	-	-	742	20	-	-
366	5	999	105	315	5	323	4	6	1	1503	34	-	-
1335	8	762	73	318	4	309	6	-	-	1296	26	11	1
406	4	479	78	168	5	111	3	9	-	802	29	-	-
360	1	1072	109	250	4	208	4	1	-	770	18	2	1
870	-	479	48	166	4	198	1	-	-	463	13	2	-
936	1	362	53	189	2	147	-	1	-	891	12	1	-
1019	2	310	62	154	2	176	2	14	-	535	7	-	-
382	2	312	71	114	2	93	7	2	-	394	6	1	-
346	8	873	72	278	4	234	6	6	-	1267	36	-	-
85	1	658	120	200	3	125	5	-	-	369	10	-	-
261	1	410	44	292	6	200	-	7	-	1081	4	-	-
127	-	411	68	191	3	110	4	4	-	326	8	-	-
630	5	759	98	423	6	184	4	2	-	729	12	4	1
557	-	842	85	350	9	280	4	-	-	1253	17	1	1
322	-	453	74	152	3	83	2	1	-	478	3	-	-
584	3	540	81	552	5	186	8	-	-	1828	50	-	-
76	1	203	26	202	4	109	3	-	-	244	8	-	-
236	-	106	16	110	-	52	1	-	-	364	14	6	-

Til oplysning om sygdommens udbredning inden de forskellige lægedistrikter er et farvelagt kart føiet til den almindelige beretning.

Om **cerebrospinalmeningit** (meningitis cerebro-spinalis epidemica) og **akut poliomyelitis** (poliomyelitis anterior acuta) se tabellerne IV og V.

Av **barnekopper** (variola) optraadte en liten epidemi i Alversund lægedistrikt, Søndre Bergenhus amt; smitten trodde man var kommet med korn fra Sortehavet. Nogen faa tilfælde i Vardø by skyldtes smitteimport fra det nordlige Rusland, hvor sygdommen var epidemisk.

Skarlagensfeber (scarlatina) var likesom foregaaende aar i tiltagen (2,3 pro mille av folkemængden mot 1,7 i 1908). Gjennemsnittsdødeligheten av denne sygdom var 2,7 pct.

De av lægerne opgivne tilfælde av epidemiske sygdomme efter maaned, køn og alder.
Le nombre des cas des maladies épidémiques traités par mois, par sexe et par âge.

12*

1909.

Tabel V.									
Sygdom.	Ialt meldte tilfælde.	Procentfor- hold til samt- lige opgivne tilfælde av epidemiske sygdomme.	Ialt meldte dødsfald.	Procent døde av samtlige tilfælde av samme syg- dom.	Kjøn og alder (par sexe et âge).				Tiden er op- git for antal be- handlede.
					1		2		
					Barn (under 15 aar).		Voksne (over 15 aar).		
					Mandkjøn.	Kvindekj.	Mandkjøn.	Kvindekj.	
Eksantematisk tyfus	20	-	-	-	2	5	3	10	20
Tyfoidefeber	662	0,4	68	10,3	97	83	244	237	662
Cerebrospinalmeningit	31	-	10	32,3	13	5	8	5	28
Akut poliomyelit	51	-	8	15,7	29	13	5	4	49
Barnekopper	41	-	2	4,9	4	7	15	15	41
Skarlagensfeber	5505	3,4	146	2,6	2366	2501	253	371	5498
Meslinger	4781	3,0	118	2,5	2098	2104	220	303	4776
Difteri (croup)	6690	4,2	497	7,4	2489	2599	674	883	6644
Blodgang	38	-	1	2,6	13	5	9	11	38
Barselfeber	258	0,16	81	31,4	-	-	-	258	239
Pyæmi, septhæmi	484	0,3	188	38,8	54	37	244	143	413
Pemfigus hos nyfødte	118	0,07	29	24,6	60	58	-	-	108
Rosen	1988	1,2	94	4,7	125	128	685	1042	1982
Røde hunde	2496	1,6	1	-	840	1022	227	388	2491
Vandkopper	2131	1,3	1	-	898	989	114	117	2131
Kusma	3174	2,0	1	-	974	861	948	376	3169
Kikhoste	13127	8,2	557	4,2	5988	6533	267	331	13116
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	70449	44,0	1231	1,7	15118	14876	20989	19132	70148
Influenta	10172	6,4	46	0,45	833	923	4479	3919	10149
Lungebetændelse	11416	7,1	1593	14,0	2815	2394	3372	2758	11340
Pleurit	4870	3,0	88	1,8	394	387	2281	1779	4857
Gigtfeber	3784	2,4	86	2,3	446	423	1354	1549	3770
Koldfeber	53	-	-	-	1	3	37	11	53
Beri-beri	1	-	-	-	1	-	-	-	1
Akut diarré (kolerine)	17486	10,9	409	2,3	4884	4456	4558	3404	17456
Skjærbuk	28	-	4	14,3	5	7	11	5	27
Tilsammen	159854		5259		40547	40419	40997	37051	159206

Tabel V (forts.)													
Sygdom.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
Eksantematisk tyfus.....	-	-	-	7	10	3	-	-	-	-	-	-	
Tyfoidefeber.....	63	30	36	36	28	60	73	120	76	41	30	69	
Cerebrospinalmeningit.....	4	-	3	3	9	3	-	1	-	2	1	2	
Akut poliomyelit.....	7	3	3	1	3	1	4	6	6	9	4	2	
Barnekopper.....	5	19	10	2	2	3	-	-	-	-	-	-	
Skarlagensfeber.....	700	635	588	407	428	372	322	300	366	450	485	445	
Meslinger.....	606	432	445	271	355	469	325	177	169	431	523	573	
Difteri (croup).....	807	580	527	516	508	402	435	439	549	641	661	579	
Blodgang.....	8	3	1	1	1	9	5	4	-	3	3	-	
Barselfeber.....	21	25	20	24	13	15	23	13	18	30	18	19	
Pyæmi, septhæmi.....	24	52	30	38	35	23	29	23	41	35	47	36	
Pemfigus hos nyfødte.....	12	15	12	5	3	11	7	8	7	8	11	9	
Rosen.....	197	180	187	182	183	153	121	145	134	146	181	173	
Røde hunde.....	69	192	371	371	425	387	155	37	48	83	166	187	
Vandkopper.....	322	257	211	199	215	157	109	80	76	116	174	215	
Kusma.....	446	562	585	449	256	208	121	85	63	101	119	174	
Kikhoste.....	1132	1156	1135	1035	1038	1079	1177	986	859	1015	1254	1250	
Akute katarer i aandedrætsorganerne.....	8125	8705	8859	6851	6588	5208	3404	2666	3409	4174	6190	5969	
Influenta.....	1344	1643	1943	1122	702	416	228	176	241	407	733	1194	
Lungebetændelse.....	1048	1133	1404	1282	1542	1007	527	361	428	560	989	1059	
Pleurit.....	426	447	519	483	483	452	395	315	316	301	358	362	
Gigtfeber.....	347	307	384	311	393	337	302	225	202	275	340	347	
Koldfeber.....	2	5	1	4	3	-	7	7	6	5	6	7	
Beri-beri.....	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
Akut diarré (kolerine).....	1461	1239	1194	1185	1164	1587	2106	1939	1746	1469	1242	1124	
Skjærbuk.....	6	-	1	3	5	3	5	2	-	-	1	1	
Tilsammen	17182	17620	18469	14788	14392	12365	9881	8115	8760	10302	13536	13796	

I anden rubrik av tabel VIII (side 18*) findes en oversigt over de meldte tilfælde av skarlagensfeber blandt 1 000 indvaanere i riket og dets amter for 1908 og 1909.

Meslinger (morbilli) optraadte som en fortsættelse av det foregaaende aars store epidemi; de fleste tilfælde indtraf i Kristiania med omegn samt i nogen av de nærmere liggende byer og bygder. Gjennemsnittsdødeligheten for det hele land var 2,5 pct.

Difteri (croup) optraadte med omtrent samme hyppighet som de nærmest forutgaaende aar. De fleste tilfælde er meldt fra Kristiania og omliggende trakter, men sygdommen forekom relativt hyppigst i Bergen. Gjennemsnittsdødeligheten for det hele land var 7,4 pct. (i 1908 8,6 pct., i 1907 7,5 pct., i 1906 7,0 pct.).

I tredje rubrik av tabel VIII (side 18*) findes en oversigt over angrepne av difteri (croup) blandt 1 000 indvaanere i riket og dets amter i aarene 1908 og 1909.

Til oplysning om sygdommens utbredning inden de forskjellige lægedistrikter er der til den almindelige beretning føiet et farvelagt kart.

Av **blodgang** (dysenteria) sees de fleste tilfælde meldt fra Nordland, hvor ogsaa det eneste meldte dødsfald av denne sygdom indtraf.

Barselfeber (febris puerperalis). Tabel IX (side 19*) gir en oversigt over tallet paa barselkvinder, dødeligheten paa barselseng samt tilfælde og dødsfald av barselfeber med fordeling paa overøvrighetsdistrikterne.

Forholdet til samtlige barselkvinder var 4,2 pro mille mot 4,4 i de nærmest foregaaende aar.

Gjennemsnittsdødeligheten av barselfeber var 31,4 pct. Av samtlige barselkvinder døde 1,3 pro mille av denne sygdom, i byerne 1,1 pro mille og i bygderne 1,4 pro mille.

Dødeligheten paa barselseng sees av tabel IX at ha været størst i Nedenes amt og mindst i Bergen og Jarlsberg og Larvik amt.

Alderen for de 158 paa barselseng døde var følgende:

3 var under	20 aar.
60 « mellem 20 og 30	—
66 « — 30 « 40	—
29 « — 40 « 50	—

Dødeligheten paa barselseng (egentlig tiden for de døde barselkvinders begravelse) fordelte sig saaledes paa maanederne:

Januar	12	Mai	15	September	16
Februar	10	Juni	10	Oktober	18
Mars	15	Juli	9	November	15
April	13	August	13	December	8

2 var døde i november og 2 i december 1908.

Tiden i barselseng er nærmere opgit for 92 dødsfald:

1ste døgnet	22	8de døgnet	2
2det —	7	9de —	4
3dje —	4	10de —	4
4de —	6	11te —	5
5te —	5	12te —	2
6te —	1	13de —	1
7de —	6	14de —	5

De i byerne anmeldte tilfælde av epidemiske sygdomme¹⁾.

Les maladies épidémiques dans les villes.

Tabel VI.															
Sygdom.	Antal anmeldte tilfælde.	Procentfor- hold til de i hele riket anmeldte tilfælde av samme sygdom.	Antal kjendte dødsfald.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Eksantematisk tyfus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidefeber	221	33,4	19	25	12	17	16	13	12	24	31	24	9	11	27
Cerebrospinalmeningit	2	6,4	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	4	7,8	1	1	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-
Barsefeber	53	20,5	15	5	5	5	4	-	5	7	3	5	4	5	5
Barnekopper	5	12,2	-	-	-	-	1	2	2	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	1473	69,1	-	221	211	157	148	157	97	54	44	43	97	118	126
Skarlagensfeber	2255	40,9	44	283	173	177	129	126	167	105	119	210	249	287	230
Røde hunde	1731	69,4	-	34	115	303	299	304	272	90	19	36	67	146	46
Meslinger	2494	52,2	67	151	137	233	165	269	239	119	63	98	286	271	463
Rosen	936	47,1	33	93	78	82	77	92	73	51	72	72	62	100	84
Pyæmi, sephæmi	128	26,4	51	4	12	9	15	14	3	4	6	13	15	21	12
Pemfigus hos nyfødte	58	49,1	10	6	7	7	5	-	6	5	4	4	3	7	4
Kikhoste	6048	46,1	139	792	741	551	390	339	402	345	374	376	445	616	677
Difteri (croup)	3545	53,0	209	473	341	277	308	285	204	195	191	253	354	330	334
Kusma	1942	61,2	1	377	364	301	236	162	134	42	40	32	75	61	118
Akute katarer i luftveiene og bronkit	35748	50,7	281	4262	4246	4314	3308	3333	2579	1461	1149	1864	2430	3669	3133
Katarralsk og foll. angina	9428	-	-	893	812	875	718	830	860	571	536	703	849	941	840
Influenta	3923	38,6	20	512	610	807	402	271	131	51	45	99	159	306	530
Lungebetændelse	4022	35,2	447	302	375	435	410	565	418	192	133	192	223	406	371
Pleurit.	1809	37,1	16	159	152	189	191	168	195	109	106	118	137	150	135
Gigtfeber	1573	41,6	24	136	122	141	118	174	152	111	88	83	119	171	158
Koldfeber	31	58,5	-	1	5	1	2	1	-	2	3	3	5	4	4
Akut diarré og indenlandsk kolera	9592	54,9	173	761	604	510	626	656	912	1075	1109	1072	892	693	682
Blodgang	5	13,2	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Skjærbuk	3	10,7	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	87029	-	1551	9491	9123	9393	7569	7763	6864	4614	4135	5301	6484	8313	7979
Veneriske saar.	486	-	-	40	32	35	46	42	54	38	27	40	39	38	75
Nye tilfælde av chanker og syfilis	1187	-	36	97	86	91	77	105	81	89	70	91	144	104	152
Gonorré og uretrit	3976	-	-	335	237	307	263	374	317	329	302	342	434	320	416

¹⁾ Summerne stemmer for en del ikke med de enkelte, trykte maanedslister, idet feil er rettet, og opgaver, der kom forsent inden listens trykning, her er medtat.

Epidemiske sygdomme i amternes byer.
Les maladies épidémiques dans les villes par départements.

1909.

Tabel VII.		Ialt kjendte		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
Sygdom.	tilfælde.	dødsfald.	Kristiania.	Akershus amt.	Smaa- lenes amt.	Buskerud amt.	Jarlsberg og Larvik amt.	Hede- markens amt.	Kristians amt.	Brats- berg amt.	Nedenes amt.	Lister og Mandal amt.	Sta- vanger amt.												
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Tyfoidefeber	222	27	36	5	-	-	7	2	-	-	12	1	-	-	10	-	2	1	2	-	19	-	30	6	
Cerebrospinalmeningit.	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	
Akut poliomyelit	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	1	-	-	-	
Barnekopper	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skarlagensfeber	2266	49	419	12	5	-	39	1	13	-	155	3	3	-	11	-	148	3	393	8	124	-	620	16	
Meslinger	2390	70	808	53	2	-	677	5	422	2	126	1	17	-	4	-	12	-	80	-	5	-	73	-	
Difteri (croup)	3563	224	1480	71	14	2	218	11	93	7	88	9	17	-	7	-	119	7	65	4	62	2	120	13	
Blodgang	7	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Barselfeber	55	21	10	7	-	-	5	2	2	2	5	1	-	-	2	-	1	-	2	1	2	2	2	1	
Pyæmi, septhæmi	163	80	44	28	-	-	20	4	2	1	9	8	1	-	3	-	1	1	5	2	4	3	8	7	
Pemfigus (hos nyfødte)	66	16	9	4	-	-	2	2	6	2	-	-	5	2	-	-	1	1	-	-	-	-	6	-	
Rosen	938	48	166	20	-	-	105	4	53	3	49	3	20	-	5	1	23	-	34	-	21	2	115	4	
Røde hunde	1847	-	810	-	4	-	8	-	96	-	104	-	61	-	2	-	225	-	28	-	51	-	171	-	
Vandkopper	1471	1	263	1	4	-	89	-	73	-	142	-	30	-	-	-	79	-	78	-	42	-	127	-	
Kusma	1885	1	297	-	-	-	533	-	273	1	207	-	2	-	10	-	112	-	12	-	48	-	26	-	
Kikhoste	6058	163	1354	72	14	-	854	9	500	7	540	11	44	-	20	-	306	5	30	-	26	-	102	2	
Akute katarrer i aande- drætsorganerne	35908	422	9474	138	32	3	3693	40	2752	27	2192	18	449	4	277	2	1343	15	745	11	853	16	2617	44	
Influenza	3985	18	839	4	10	-	178	1	748	5	204	1	11	-	49	-	292	1	345	-	70	-	285	4	
Lungebetændelse	4045	489	872	215	8	1	435	26	250	15	214	22	120	6	50	4	98	13	126	18	136	22	558	28	
Pleurit	1815	28	313	10	1	-	138	2	90	2	88	1	13	1	5	1	59	-	57	-	56	-	187	1	
Gigtfeber	1582	33	441	17	4	-	166	1	93	2	53	2	12	-	8	-	46	-	63	1	35	2	146	6	
Koldfeber	32	-	-	-	-	-	6	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	5	-	
Akut diarré (kolerine)	9632	189	2151	82	9	-	1025	8	468	6	539	15	90	1	77	1	396	7	257	2	229	1	1065	21	
Skjorbuk	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	77947	1882	19789	739	107	6	8198	118	5934	82	4731	96	895	14	541	9	3264	55	2330	47	1785	51	6263	153	

Epidemiske sygdomme i amternes byer.
Les maladies épidémiques dans les villes par départements.

Tabel VII (forts.).	13		14		15		16		17		18		19		20	
	Bergen.		Nordre Bergenhus amt.		Romsdals amt.		Søndre Trondhjems amt.		Nordre Trondhjems amt.		Nordlands amt.		Tromsø amt.		Finmarkens amt.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	32	4	-	-	10	2	40	3	7	2	9	-	6	1	-	-
Cerebrospinalmeningit.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Akut poliomyelit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barnekopper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-
Skarlagensfeber	166	2	-	-	23	-	97	-	26	2	24	2	-	-	-	-
Meslinger	93	6	32	3	32	-	3	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Difteri (croup)	1054	75	4	-	79	7	108	13	5	2	18	1	1	-	11	-
Blodgang	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-
Barselfeber	1	-	-	-	8	2	8	1	1	-	1	-	2	1	3	1
Pyæmi, septhæmi	17	11	1	-	17	2	7	7	2	-	11	2	1	1	10	3
Pemfigus (hos nyfødte)	13	1	-	-	2	1	8	-	1	-	4	3	9	-	-	-
Rosen	109	4	2	-	85	4	84	1	8	-	19	-	20	1	20	1
Røde hunde	3	-	-	-	6	-	219	-	2	-	-	-	51	-	6	-
Vandkopper	216	-	4	-	73	-	172	-	19	-	28	-	26	-	6	-
Kusma	59	-	-	-	112	-	59	-	1	-	68	-	51	-	15	-
Kikhoste	882	17	-	-	23	1	690	14	68	2	220	3	202	16	183	4
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	4144	37	53	-	927	17	4001	32	371	3	650	4	514	2	821	9
Influenza	261	1	5	-	363	-	44	-	38	-	103	1	22	-	118	-
Lungebetændelse	410	44	8	-	183	20	370	38	53	7	65	-	29	3	60	7
Pleurit	292	6	5	-	136	-	173	4	19	-	74	-	47	-	62	-
Gigtfeber	200	-	1	-	69	-	141	1	8	-	33	-	24	1	39	-
Koldfeber	7	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	1081	4	17	-	463	4	893	12	90	-	485	14	97	1	200	10
Skjorbuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-
Tilsammen	9040	212	136	3	2612	60	7117	126	719	18	1815	31	1102	27	1569	35

1909.

17*

Angrepne av 1 000 indvaanere av tyfoidfeber, skarlagensfeber, difteri og lungebetændelse.

Nombre des cas de la fièvre typhoïde, de la scarlatine, de la diphthérie et de la pneumonie par 1 000 habitants.

Tabel VIII.		Tyfoidfeber.		Skarlagensfeber.		Difteri.		Lungebetændelse.	
Riket og overøvrighetsdistrikter.		1908.	1909.	1908.	1909.	1908.	1909.	1908.	1909.
Riket		0,46	0,28	1,7	2,3	2,8	2,8	4,5	4,9
Byer		0,86	0,32	2,7	3,3	5,0	5,1	5,5	5,8
Bygder		0,30	0,26	1,3	1,9	1,8	1,9	4,1	4,4
Amter:									
1. Kristiania		1,37	0,15	1,4	1,7	5,2	6,1	2,3	3,6
2. Akershus		0,39	0,25	0,6	1,2	3,6	3,8	4,1	4,0
3. Smaalenene		0,18	0,20	0,9	0,8	3,3	3,2	5,3	6,7
4. Buskerud		0,54	0,14	0,5	0,7	2,5	2,5	5,2	6,1
5. Jarlsberg og Larvik		0,41	0,24	0,7	1,8	2,3	1,8	3,5	4,6
6. Hedemarken		0,14	0,07	1,2	1,0	0,9	2,1	5,7	8,0
7. Kristians		0,12	0,25	0,6	1,0	0,5	1,1	4,1	4,0
8. Bratsberg		0,12	0,07	1,4	4,1	3,8	2,5	4,3	3,4
9. Nedenes		0,08	0,11	1,2	9,7	1,4	1,6	4,3	4,3
10. Lister og Mandal		0,41	0,36	1,5	5,7	2,2	1,2	4,0	4,0
11. Stavanger		0,35	0,74	13,8	11,0	1,3	1,4	5,9	6,4
12. Søndre Bergenhus		0,62	0,32	0,2	2,3	5,2	5,5	3,2	4,7
13. Bergen		0,92	0,41	0,6	2,1	14,2	13,6	7,3	5,3
14. Nordre Bergenhus		0,50	0,41	0,4	0,5	2,1	2,9	3,2	4,6
15. Romsdal		0,14	0,14	1,7	1,0	1,2	1,0	3,9	5,3
16. Søndre Trondhjem		0,61	0,67	1,9	1,8	1,2	1,7	5,0	5,8
17. Nordre —		0,18	0,33	0,8	1,8	0,8	0,4	6,7	5,4
18. Nordland		0,30	0,24	0,9	0,5	0,9	0,5	5,7	3,3
19. Tromsø		0,14	1,31	0,2	0,5	0,5	0,2	4,0	2,5
20. Finmarken		1,59	0,42	1,1	-	1,6	1,1	6,8	2,8

Tilsammen i 1ste uke 51
 - 2den — 23
 - 3dje — 7
 - 4de — 5
 - 5te — 4
 - 7de — 1
 - 8de — 1.

Dødsfald paa barselseng.

Décès pendant les couches dans les départements.

Tabel IX.	Antal barselkvinder.	Døde paa barselseng ifølge		Barselfeber.				Av 1000 barselkvinder døde ¹⁾ i	
		prester-nes opgaver.	læ-ger-nes opgaver.	Av lægerne opgivne				1908.	1909.
				til-fælde.	an-grepne av 1000 fødende.	døds-fald.	døds-pro-cent av an-grep-ne.		
Riket	61962	158	187	258	4,2	81	31,4	2,8	2,5
Byer	18456	39	60	55	3,0	21	38,2	2,4	2,1
Bygder	43506	119	127	203	4,7	60	29,6	3,0	2,7
Amter:									
1. Kristiania	5886	11	22	10	1,7	7	70,0	1,2	1,9
2. Akershus	2947	7	6	6	2,0	-	-	4,1	2,4
3. Smaalenene	4306	14	10	16	3,7	5	31,2	2,3	3,2
4. Buskerud	3410	8	8	9	2,6	3	33,3	2,0	2,3
5. Jarlsberg og Larvik	2583	1	5	7	2,7	1	14,3	2,4	0,8
6. Hedemarken	3601	7	9	12	3,3	3	25,0	2,7	1,9
7. Kristians	3071	5	9	14	4,6	3	21,4	1,7	1,6
8. Bratsberg	2580	7	8	8	3,1	-	-	4,1	2,7
9. Nedenes	1840	13	10	13	7,1	6	46,1	3,9	7,1
10. Lister og Mandal	1960	4	7	7	3,6	4	57,1	2,1	2,0
11. Stavanger	4132	12	10	6	1,4	4	66,7	3,1	2,9
12. Søndre Bergenhus	3657	13	17	26	7,1	9	34,6	2,7	3,6
13. Bergen	2031	1	3	1	0,5	-	-	1,0	0,5
14. Nordre Bergenhus	2149	5	7	11	5,1	4	36,4	4,2	2,3
15. Romsdal	3733	15	13	23	6,2	9	39,1	3,6	4,0
16. Søndre Trondhjem	3976	7	11	21	5,3	7	33,3	1,8	1,8
17. Nordre —	2086	7	5	6	2,9	3	50,0	2,0	3,3
18. Nordland	4627	12	13	29	6,3	5	17,2	3,2	2,6
19. Tromsø	2215	6	9	17	7,7	4	23,5	3,1	2,7
20. Finmarken	1172	2	5	16	13,6	4	25,0	11,2	1,7

¹⁾ Efter de av presterne opgivne dødsfald.

Paa lægernes dødslistes er opført 187 dødsfald paa barselseng med opgave over dødsårsaker, se tabel X (side 20*), hvor tillike dødsårsakerne for de efter obstetriciske operationer døde kvinder er opgit.

Med hensyn til **pyæmi** og **septhæmi**, **pemfigus hos nyfødte** (pemphigus neonatorum), **røde hunde** (rubeolæ), **vandkopper** (varicellæ) og **kusma** (parotit) henvises til tabellerne IV og V.

Dødsårsaker for barselkvinder. Døde efter obstetriciske operationer.

Causes de décès pendant les couches. Décès après des opérations obstétricales.

Tabel X.	Dødsfald paa barselseng: ¹⁾		Derav i		Dødsfald efter følgende operationer: ²⁾						
Dødsårsaker.	byer.	bygder.	Ialt.	Tangforløsning.	Vending.	Uttækning.	Keisersnit, vaginalt.	Perforation.	Embryotomi.	Efterbyrdsoperation.	
Barselseber; pyæmi etc.	81	20 61	6	2	1	-	-	2	-	1	
Barselkrampe	35	13 22	14	5	5	1	3	-	-	-	
Emboli og trombose	11	6 5	1	-	-	-	-	1	-	-	
Blødning	23	6 17	11	5	3	-	-	1	-	2	
Livmorbristning	7	- 7	3	-	2	1	-	-	-	-	
Dystoki	6	- 6	-	-	-	-	-	-	-	-	
Abort	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bækkenabsces	1	- 1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ektopisk svangerskap	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	
Gangræna recti	1	- 1	1	-	-	-	-	1	-	-	
Hjertelammelse	2	1 1	3	-	2	-	-	-	1	-	
Hæmorrhagia interna abdominis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Nefrit; uræmi	2	1 1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Phlegmasia alba dolens	2	- 2	1	1	-	-	-	-	-	-	
Pneumoni	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	
Temperaturstigning under fødselen	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	
Ukjendt eller uopgitt dødsårsak	3	- 3	6	1	1	1	-	2	-	1	
Tilsammen	187	60 127	48	15	15	3	3	7	1	4	

¹⁾ Efter dødslisterne. ²⁾ Efter listerne over obstetriciske operationer.

Kikhoste (tussis convulsiva) optraadte som en utbredt epidemi fornemmelig i Tromsø stift.

Akute katarrer i aandedrætsorganerne utgjorde 44,0 pct. av samtlige meldte tilfælde av epidemiske sygdomme.

Influenta synes ikke at ha forekommet saa hyppig som de 2 foregaaende aar.

Lungebetændelse (pneumonia crouposa) sees fremdeles at være i tiltagen (4,9 pro mille av folkemængden mot 4,5 i 1908 og 4,4 i 1907).

I fjerde rubrik av tabel VIII (side 18³⁸) findes en oversigt over angrepne av lungebetændelse blandt 1 000 indvaanere i riket og dets overøvrighetsdistrikter for aarene 1908 og 1909.

Om **pleurit** (pleuritis et empyema) og **gigtfeber** (febris rheumatica) se tabellerne IV og V.

Indkomne tilfælde av gonorré og uretrit paa sykehusene.

Cas nouveaux de gonorrhée et de la urethrite dans les hôpitaux.

Tabel XI.				Fordeling paa amterne:																	
Sygdom.	Tilsammen behandlede tilfælde.	Voksne.		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	13	15	16	17	18	19	20
		Mænd.	Kvinder.	Kristiania by.	Akershus.	Smaalene.	Buskerud.	Jarlsberg og Larvik.	Hedemarken.	Kristians.	Bratsberg.	Nedenes.	Lister og Mandal.	Stavanger.	Bergens by.	Romsdal.	Søndre Trondhjem.	Nordre Trondhjem.	Nordland.	Tromsø.	Finnmarken.
Gonorré og uretrit	218	123	95	43	2	4	14	24	1	-	8	2	7	15	22	2	27	9	24	4	10

Tilfældene av **koldfeber** (febris intermittens) opgives som regel erhvervet i utlandet.

Akut diarré (kolerine) (diarrhoea acuta et cholera nostras) optraadte i det store hele forholdsvis mindre hyppig end vanlig.

Om **beri-beri** og **skjørbruk** (scorbutus) se tabellerne IV og V.

Veneriske sygdomme. Om de paa rikets sykehus behandlede tilfælde av syfilis henvises til tabel XXXIII (side 66* og 67*).

Tallet paa de paa sykehusene indkomne tilfælde av **gonorré** (uretrit) sees av tabel XI (ovenst.).

Tallet paa de utenfor sykehus behandlede tilfælde av **venerisk sygdom** sees av tabel XII (side 22*), som tillike viser sygdommens form hos de angrepne, disses kjønn og alder, forsaavidt det er opgit, samt fordeling paa amterne.

Spedalskhet (lepra). Tabel XIII (side 23*) gir en oversikt over til- og avgang i aarets løp av spedalske i anstalterne.

Tabel XIV (side 24*) gir en oversikt over tallet paa kjendte spedalske i 1856, 1875, 1885, 1890, 1895, 1900 og 1905. De spedalske i stiftelserne er i tabellen fordelt paa de amter, hvor de hører hjemme. Forøvrig henvises til Norges offisielle statistikk V. 32: De spedalske i Norge, beretning for femaaret 1901—1905.

Tabel XV (side 26* og flg.) gir opplysning om de meldte tilfælde av **tuberkulose sygdomme** inden lægedistrikterne samt i amternes byer og bygder. Tabellen er utarbeidet efter de indsendte utdrag av helseraadens tuberkuloseprotokoller (jfr. lov av 8de mai 1900). Den indeholder opgave over de ved flytning, helbredelse og bedring eller død av protokollene utgaaede samt over de tilfælde, hvor der er gjort bruk av tuberkuloselovens §§ 6 og 10.

Lungetuberkulose (tuberculosis pulmonum, phthisis) er opgit som dødsarsak for 3997 personer og utgjorde 14,8 pct. av samtlige ved sygdom forarsakede dødsfald og 18,3 pct. av samtlige dødsfald ved ikke epidemiske sygdomme. Dødelighetsforholdet av lungetuberkulose var for byerne paa samme maate henholdsvis 15,4 pct. og 19,8 pct. og for bygderne 14,5 pct. og 17,7 pct.

Utenfor sykehus behandlede tilfælde av veneriske sygdomme.

Cas des maladies vénériennes traités en dehors des hôpitaux.

22*

Tabel XII.	Veneriske saar og syfilis.								Gonorré og uretrit.				
	Tilsammen behandlet.	Kjøn og alder.				Veneriske saar.	Sygds.form for syfilis.		Tilsammen behandlet.	Kjøn og alder.			
		Barn.		Voksne.			konstitu- tionel.	hereditær.		Barn.		Voksne.	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.					Md.	Kv.	Md.	Kv.
Riket	1666	21	19	602	160	531	1070	65	4817	10	23	2574	331
Amter:													
1. Kristiania	¹⁾ 535	-	-	-	-	163	349	23	²⁾ 1191	-	-	-	-
2. Akershus	8	1	-	5	2	2	5	1	31	1	-	18	12
3. Smaalenene	47	-	-	35	12	10	37	-	186	-	-	171	15
4. Buskerud	19	1	1	14	3	8	9	2	134	1	3	118	12
5. Jarlsberg og Larvik	46	1	-	42	3	10	35	1	127	-	-	122	5
6. Hedemarken	10	-	-	9	1	2	8	-	86	-	-	81	4
7. Kristians	8	-	-	5	3	1	7	-	25	-	-	20	5
8. Bratsberg	52	-	-	46	6	13	39	-	201	1	-	180	20
9. Nedenes	26	-	1	23	2	10	15	1	101	-	-	96	5
10. Lister og Mandal	23	-	-	16	7	11	12	-	56	-	-	51	3
11. Stavanger	146	4	4	106	32	29	111	6	344	-	4	292	48
12. Søndre Bergenhus	4	-	-	3	1	1	3	-	19	-	-	16	3
13. Bergen	²⁾ 329	-	-	-	-	182	135	12	⁴⁾ 684	-	-	-	-
14. Nordre Bergenhus	2	-	-	2	-	1	1	-	14	-	-	13	-
15. Romsdal	50	-	1	40	9	8	42	-	223	1	1	199	22
16. Søndre Trondhjem	142	9	5	104	24	36	92	14	604	-	3	517	84
17. Nordre —	16	-	-	8	8	3	13	-	52	-	-	45	7
18. Nordland	105	1	-	79	25	28	77	-	459	5	10	392	52
19. Tromsø	30	2	4	16	8	6	21	3	119	1	2	97	19
20. Finnmarken	68	2	3	49	14	7	59	2	161	-	-	146	15

1909.

¹⁾ Derav mandkjøn 437, kvindekjøn 98. ²⁾ Derav mandkjøn 270, kvindekjøn 59. ³⁾ Derav mandkjøn 1110, kvindekjøn 81. ⁴⁾ Derav mandkjøn 621, kvindekjøn 63.

Til- og avgang av spedalske i anstalterne.

Tableau des lépreux dans les hospices.

Tabel XIII.	Tilbake- liggende fra 1908.									Indkomne i 1909.									Tilsammen be- handlet.									Avgang.												Tilbake- liggende ved utgangen av 1909.						Spedalsk- hetens form for tilbake- liggende.			Antal for- plei- nings- dage.	Dag- lig mid- del- belæg.
																												Hel- bredet.				Utgaat i bedring.				Uhel- bredet.														
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tuber- kuløs.	Ange- stetisk.	Blandet.																				
Pleiestiftelsen nr. 1 ¹⁾	87	34	53	9	3	6	96	37	59	-	-	-	-	-	-	1	-	1	8	4	4	87	33	54	32	49	6	31684	86,8																					
St. Jørgens hospital ²⁾	32	10	22	-	-	-	32	10	22	-	-	-	-	-	-	1	1	-	5	2	3	26	7	19	2	21	3	10837	29,7																					
Reitgjerdets pleie- stiftelse	109	41	68	6	4	2	115	45	70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	5	6	104	40	64	36	68	-	38219	104,7																					
Tilsammen	228	85	143	15	7	8	243	92	151	-	-	-	-	-	-	2	1	1	24	11	13	217	80	137	70	138	9	80740	221,2																					

¹⁾ Omfatter baade kur- og pleieavdelingen. ²⁾ Der optages ingen nye patienter i hospitalet.

Oversigt over antallet av kjendte spedalske i 1856, 1875, 1885, 1890, 1895, 1900 og 1905. De spedalske paa stiftelserne er fordelt paa de amter, hvor de hører hjemme.

Tabel XIV.		Spedalske ved utgangen av:																				
		1856.			1875.			1885.			1890.			1895.			1900.			1905.		
		Derav			Derav			Derav			Derav			Derav			Derav					
		Til- sam- men.	utenfor stiftelse- erne.	paa stiftel- serne.	Til- sam- men.	utenfor stiftelse- erne.	paa stiftel- serne.	Til- sam- men.	utenfor stiftelse- erne.	paa stiftel- serne.	Til- sam- men.	utenfor stiftelse- erne.	paa stiftel- serne.	Til- sam- men.	utenfor stiftelse- erne.	paa stiftel- serne.	Til- sam- men.	utenfor stiftelse- erne.	paa stiftel- serne.	Til- sam- men.	utenfor stiftelse- erne.	paa stiftel- serne.
Kristiania by	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	2
Akershus amt ..	3	3	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-	-
Smaalenenes — ..	-	-	-	-	-	-	2	1	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Buskerud — ..	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Jarlsberg og Larvik — ..	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hedemarkens — ..	15	15	-	4	4	-	6	5	1	7	7	-	5	4	1	6	4	2	2	2	-	-
Kristians — ..	33	33	-	12	5	7	8	6	2	12	4	8	8	5	3	10	7	3	7	5	2	-
Bratsberg — ..	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nedenes — ..	1	1	-	-	-	-	1	-	1	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Lister og Mandal — ..	6	6	-	5	3	2	2	2	-	1	1	-	2	1	1	1	1	-	1	1	-	-
Stavanger — ..	225	225	-	119	110	9	69	56	13	40	32	8	25	21	4	16	13	3	12	9	3	-
Søndre Bergenhus — ..	519	466	53	301	206	95	195	117	78	146	67	79	108	48	60	98	46	52	83	38	45	-
Bergens by	50	26	24	30	20	10	23	23	-	6	6	-	15	7	8	14	4	10	13	7	6	-
Nordre Bergenhus amt ..	926	842	84	493	260	233	308	139	169	228	94	134	163	65	98	136	61	75	106	48	58	-
Romsdals — ..	341	285	56	250	157	93	160	92	68	138	66	72	98	53	45	68	29	39	59	28	31	-
Søndre Trondhjems — ..	190	174	16	145	98	47	108	59	49	103	47	56	65	36	29	57	30	27	50	16	34	-
Nordre — ..	201	201	-	147	94	53	100	51	49	91	44	47	56	27	29	53	30	23	40	18	22	-
Nordlands — ..	273	272	1	207	146	61	172	104	68	149	71	78	111	50	61	93	42	51	81	42	39	-
Tromsø — ..	58	57	1	31	21	10	36	17	19	28	12	16	25	10	15	22	11	11	15	5	10	-
Finmarkens — ..	17	17	-	7	4	3	4	-	4	6	-	6	5	-	5	2	-	2	1	-	1	-
Tilsammen	2858	2623	235	1752	1129	623	1195	673	522 ¹⁾	960	453	507	688	328	360	577	279	298	474	221	253	-

¹⁾ Iberegnet 1, der hørte hjemme i Sverige (Jönköping).

Tabel XVI (side 34* og 35*) gir oplysning om dødsfald av lungetuberkulose i riket, dets byer og bygder samt overøvrighetsdistrikter for aarene 1907—1909 i forhold (procent) til samtlige kjendte dødsfald ved sygdom, til dødsfald av ikke epidemiske sygdomme og i forhold (pro mille) til folkemængden.

De kjendte dødsfald av tuberkuløs hjernebetændelse, miliærtuberkulose og tuberkulose i andre organer var tilsammen 1 175 og utgjorde 4,3 pct. av samtlige ved sygdom foraarsakede dødsfald (4,6 pct. for byerne, 4,2 pct. for bygderne).

Til anskueliggjørelse av lungetuberkulosens utbredning inden de forskjellige amter er der til denne almindelige beretning føiet et farvelagt kart, hvor man ved beregningen av tuberkulosedødeligheten er gaat ut fra, at der inden de ikke kjendte dødsårsaker findes det samme procentforhold av lungetuberkulose som inden de kjendte.

Av **kræft** (cancer, sarcoma) kjendes ialt 2 226 dødsfald som utgjør 8,2 pct. av samtlige ved sygdom foraarsakede, kjendte dødsfald (8,0 pct. for byerne, 8,3 pct. for bygderne).

Sindssygdом (insania). Paa sykehus indkom 457 sindssyke (i 1908 427, i 1907 402, i 1906 277). En oversigt over disse findes i tabel XXXIV (side 68* og 69*). Der er opgit 178 dødsfald av sindssygdом uten angivelse av sekundær dødsårsak.

Paa rikets sindssykeasyler laa tilbake ved utgangen av 1908 2 518 patienter. I løpet av 1909 indkom 1 086; det samlede antal behandlede var saaledes 3 604. Antallet av utgaaede var 925, derav 192 døde. Tilbakeleggende ved aarets utgang var 2 679. Det samlede antal forpleiningsdage var 948 802 og det gjennomsnittlige daglige middelbelæg for alle asyler 2 599,5. For det offentliges regning behandledes 3 045 eller 84,5 pct. av de ialt i aaret behandlede syke. De paa asylerne indtrufne dødsfald er henført under de nærmere kjendte dødsårsaker i det overøvrighetsdistrikt, hvor asylet er beliggende. Asylernes antal var ved aarets utgang 16 med ialt 2 667 sykepladser; nærmere redegjørelse for deres virksomhet i 1909 findes i Norges officielle statistik V. 140.

Tabel XVII (side 36* og 37*) gir efter de fra amtmændene indkomne opgaver oplysninger om antallet av sindssyke forpleiet med statsbidrag efter lov av 27de juni 1891 og om de samlede utgifter ved deres forpleining for stat og kommuner.

Ifølge ovennævnte lov, der traadte i kraft 1ste januar 1892, erstattes $\frac{4}{10}$ av utgifterne ved fattige sindssykes forpleining av statskassen, de øvrige $\frac{6}{10}$ utredes av vedkommende amts- eller bykommune, dog saaledes, at indtil halvdelen av amtskommunernes tilskud kan overføres paa vedkommende fattigdistrikt.

Tabel XVIII (side 38* og 39*) gir oplysning om tallet paa barselkvinder som har brukt jordmor, med fordeling paa amterne samt rikets byer og bygder. Tabellen er utarbeidet efter de utdrag av jordmødrenes bøker, som er foretat av ordførerne i helseraadene. Den indeholder tillike opgave over, hvormange kvinder var førstefødende og flerfødende, samt hvor mange var gifte og ugifte. For barnenes vedkommende er opgit kjønn og fødselens utfald, saavidt meddelelse derom foreligger. Fremdeles er opgit fosterleierne, saavidt opgave herom er meddelt. Rubrikkerne om obstetriciske operationer, som kun skulde gi oplysning om de av jordmødre utførte, omfatter av den i forrige medicinalberetning givne grund fremdeles i overveiende grad baade de, som er gjort av læger, og de som er gjort av jordmødre. Tilslut findes ogsaa, saavidt opgave foreligger, oplysning om fostrenes utviklingsgrad, samt om tallet paa tvilling- og trillingfødsler.

Ifølge opgave fra det Statistiske Centralbyraa fødte 61 962 kvinder i 1909 (18 456 i byerne og 43 506 i bygderne) ialt 62 846 barn. Jordmødrene skulde

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-
Cas des maladies tuberculeuses d'après

Tabel XV.		Tilfælde indført i								
Amt.	Lægedistrikter.	Ialt.			Derav var					
					aandedræts- organerne.		tarm- kanalen.		ben og led.	
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
	Riket.....	6251	2755	3496	2609	3359	20	19	76	58
	Byer.....	2190	960	1230	914	1186	6	7	21	20
	Bygder.....	4061	1795	2266	1695	2173	14	12	55	38
I.	Kristiania.....	877	408	469	376	443	5	2	13	11
II.	Akershus amt.....	332	132	200	125	194	1	-	3	4
	Byer.....	13	5	8	4	8	-	-	-	-
	Bygder.....	319	127	192	121	186	1	-	3	4
	Aker.....	171	60	111	54	106	1	-	3	4
	Ullensaker.....	74	29	45	29	44	-	-	-	-
	Høland.....	34	20	14	20	14	-	-	-	-
	Follo.....	53	23	30	22	30	-	-	-	-
III.	Smaalenenes amt.....	254	108	146	101	135	1	1	4	3
	Byer.....	47	19	28	19	25	-	-	-	3
	Bygder.....	207	89	118	82	110	1	1	4	-
	Eidsberg.....	41	16	25	14	23	-	-	-	-
	Moss.....	58	22	36	21	33	-	-	1	1
	Sarpsborg.....	88	39	49	39	49	-	-	-	-
	Hvaler.....	67	31	36	27	30	1	1	3	2
IV.	Buskerud amt.....	239	105	134	100	129	-	3	3	1
	Byer.....	66	23	43	21	41	-	1	2	1
	Bygder.....	173	82	91	79	88	-	2	1	-
	Drammens stadsfysikat.....	50	19	31	17	29	-	1	2	1
	Drammen.....	40	23	17	23	16	-	-	-	-
	Ringerike.....	41	15	26	15	26	-	-	-	-
	Modum.....	71	33	38	32	37	-	1	-	-
	Nes.....	12	5	7	5	6	-	1	-	-
	Aal.....	9	4	5	2	5	-	-	1	-
	Sandsvær.....	14	5	9	5	9	-	-	-	-
	Rollag.....	2	1	1	1	1	-	-	-	-
V.	Jarlsberg og Larvik amt.....	250	99	151	95	146	-	1	1	2
	Byer.....	106	43	63	41	61	-	-	1	1
	Bygder.....	144	56	88	54	85	-	1	-	1
	Tønsberg.....	120	46	74	43	74	-	-	-	-
	Hof.....	44	24	20	24	19	-	-	-	-
	Larvik.....	86	29	57	28	53	-	1	1	2
VI.	Hedemarkens amt.....	300	129	171	114	162	1	2	8	2
	Byer.....	15	6	9	6	9	-	-	-	-
	Bygder.....	285	123	162	108	153	1	2	8	2
	Solør og Odalen.....	63	23	40	20	35	-	1	-	1
	Hedemarken.....	104	41	63	39	62	-	-	-	1
	Søndre Østerdalen.....	44	22	22	19	22	-	-	3	-
	Trysil.....	20	10	10	7	9	1	-	1	-
	Rendalen.....	25	10	15	8	13	-	1	2	-
	Tønset.....	44	23	21	21	21	-	-	2	-
VII.	Kristians amt.....	197	81	116	70	109	2	-	6	3
	Byer.....	11	3	8	3	8	-	-	-	3
	Bygder.....	186	78	108	67	101	2	-	6	3
	Hadeland og Land.....	41	17	24	14	22	-	-	2	1
	Søndre Valdres.....	9	4	5	2	5	1	-	1	-
	Nordre —.....	23	12	11	11	11	-	-	1	-
	Toten.....	47	19	28	19	27	-	-	-	-

sendte udtag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.

les registres des commissions de santé.

protokollerne 1909.						Tilfælde utgaat av protokollerne 1909.				Tilfælde, hvor forpleining utenfor hjem- met har fundet sted i henhold til lovens § 6.		Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukt.	
tuberkulose i						Ialt.	Paa grund av			Md.	Kv.	Md.	Kv.
lymfekjertler.		urin- og kjensorganer.		huden.			flyt- ning.	helbre- delse.	død.				
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.								
25	32	17	12	8	16	5303	480	753	4070	163	207	3	11
10	9	6	3	3	5	1740	210	200	1330	83	112	-	2
15	23	11	9	5	11	3563	270	553	2740	80	95	3	9
8	7	4	2	2	4	706	82	87	537	37	55	-	-
2	1	1	-	-	1	311	34	88	189	5	9	-	-
-	1	1	-	-	-	4	1	1	2	-	-	-	-
2	1	-	-	-	1	307	33	87	187	5	9	-	-
-	-	-	-	-	-	130	14	26	90	3	4	-	-
-	-	-	-	-	1	116	17	53	46	2	4	-	-
-	-	-	-	-	-	26	-	1	25	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	39	3	8	28	-	1	-	-
-	3	1	-	1	4	236	26	23	187	5	12	-	-
-	3	1	-	1	4	57	3	8	46	-	-	-	-
-	1	1	-	1	1	179	23	15	141	5	12	-	-
-	2	-	-	-	-	18	1	2	15	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	58	11	9	38	-	3	-	-
-	-	-	-	-	-	103	11	4	88	5	9	-	-
-	-	-	-	-	3	57	3	8	46	-	-	-	-
1	1	-	-	1	-	223	17	24	182	11	6	-	2
-	1	-	-	1	-	91	14	19	58	5	2	-	2
-	1	-	-	1	-	132	3	5	124	6	4	-	-
-	1	-	-	-	-	82	14	19	49	5	2	-	2
-	-	-	-	-	-	23	-	-	23	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	26	-	-	26	3	3	-	-
-	-	-	-	1	-	51	3	1	47	2	-	-	-
-	-	-	-	-	-	13	-	2	11	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	7	-	-	7	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	15	-	1	14	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	6	-	1	5	-	-	-	-
1	1	1	1	1	-	196	28	23	145	1	9	-	1
-	1	-	-	1	-	71	10	9	52	1	2	-	-
1	-	1	1	-	-	125	18	14	93	-	7	-	1
1	-	1	-	1	-	112	22	11	79	-	5	-	-
-	1	-	-	-	-	36	3	5	28	-	1	-	-
-	-	-	1	-	-	48	3	7	38	1	3	-	1
2	2	3	2	1	1	272	17	46	209	8	17	-	-
-	-	-	-	-	-	15	-	1	14	-	3	-	-
2	2	3	2	1	1	257	17	45	195	8	14	-	-
1	1	1	1	1	1	49	2	6	41	1	1	-	-
1	-	1	-	-	-	109	2	26	81	2	11	-	-
-	-	-	-	-	-	47	7	9	31	5	3	-	-
-	1	1	-	-	-	6	-	1	5	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	19	3	3	13	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	42	3	1	38	-	1	-	-
3	3	-	1	-	-	185	14	35	136	3	4	-	5
-	-	-	-	-	-	22	2	4	16	-	-	-	-
3	3	-	1	-	-	163	12	31	120	3	4	-	5
1	1	-	-	-	-	37	2	6	29	1	1	-	5
-	-	-	-	-	-	14	-	-	14	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	20	3	7	10	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	47	3	2	32	1	1	-	-

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-

Tabel XV (forts.).		Tilfælde indført i								
Amt.	Lægedistrikter.	Ialt.			aandedræts- organerne.		tarm- kanalen.		Derav var ben og led.	
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
VIII.	Faaberg	20	6	14	6	12	-	-	-	1
	Ringebu	17	8	9	8	9	-	-	-	-
	Lom	23	7	16	5	15	1	-	1	1
	Lesje	17	8	9	5	8	-	-	1	-
	Bratsberg amt	259	113	146	105	136	2	-	5	6
	Byer	40	17	23	15	23	-	-	2	-
	Bygder	219	96	123	90	113	2	-	3	6
	Skien	87	44	43	41	43	-	-	2	-
	Kragerø	62	24	38	23	37	1	-	-	1
	Hollen	30	11	19	9	15	-	-	2	1
	Sauland	40	16	24	15	19	1	-	-	4
	Kviteseid	18	7	11	7	11	-	-	-	-
	Laardal	14	8	6	8	6	-	-	-	-
Tim	8	3	5	2	5	-	-	1	-	
IX.	Nedenes amt	194	82	112	79	107	-	1	3	1
	Byer	52	18	34	18	34	-	-	-	-
	Bygder	142	64	78	61	73	-	1	3	1
	Østre Nedenes	35	15	20	15	20	-	-	-	-
	Vestre —	117	52	65	50	60	-	1	2	1
	Aamli	11	2	9	2	9	-	-	-	-
	Evje	14	6	8	6	8	-	-	-	-
	Sætersdalen	17	7	10	6	10	-	-	1	-
X.	Lister og Mandal amt...	212	90	122	85	120	2	-	2	1
	Byer	61	23	38	21	38	-	-	2	-
	Bygder	151	67	84	64	82	2	-	-	1
	Kristiansands stadsfysikat..	45	16	29	14	38	-	-	2	-
	Oddernes	45	25	20	25	20	-	-	-	-
	Undal	53	20	33	19	32	-	-	-	-
	Lyngdal	16	7	9	6	8	1	-	-	1
	Vanse	16	7	9	7	9	-	-	-	-
	Flekkefjord	37	15	22	14	22	1	-	-	-
XI.	Stavanger amt	394	169	225	164	217	1	3	1	1
	Byer	200	82	118	79	112	1	3	-	-
	Bygder	194	87	107	85	105	-	-	1	1
	Sogndal	25	12	13	12	13	-	-	-	-
	Egersund	35	17	18	16	17	-	-	-	1
	Sandnes	24	13	11	12	11	-	-	1	-
	Stavanger stadsfysikat	164	65	99	62	93	1	3	-	-
	Stavanger	23	7	16	7	16	-	-	-	-
	Finnø	32	18	14	18	14	-	-	-	-
	Sand	19	7	12	7	12	-	-	-	-
	Karmøen	34	15	19	15	19	-	-	-	-
	Haugesund	38	15	23	15	22	-	-	-	-
	XII.	Søndre Bergenhus amt...	271	122	149	118	146	-	1	4
Sveen og Vikebygd herreder		6	4	2	4	1	-	-	-	-
Indre Søndhordland		14	6	8	5	7	-	-	1	-
Ytre —		12	8	4	8	4	-	-	-	-
Tysnes		24	7	17	7	17	-	-	-	-
Indre Hardanger		17	8	9	8	9	-	-	-	-
Ytre Hardanger		19	9	10	9	10	-	-	-	-
Voss		19	7	12	6	12	-	-	1	-
Søndre Midthordland		28	15	13	14	12	-	1	1	-
Nordre —		52	25	27	25	27	-	-	-	-
Osterøen		51	21	30	21	30	-	-	-	-
Alversund		2	1	1	1	1	-	-	-	-
Lindaas		27	11	16	10	16	-	-	1	-

sendte udtag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.

protokollerne 1909.						Tilfælde utgaat av protokollerne 1909.				Tilfælde, hvor forpleining utenfor hjem- met har fundet sted i henhold til lovens § 6.		Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukt.	
tuberkulose i						Ialt.	Paa grund av			Md.	Kv.	Md.	Kv.
lymfe- kjerter.		urin- og kjensorganer.		huden.			flyt- ning.	helbre- delse.	død.				
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.					Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	1	-	-	-	-	19	1	-	18	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	9	-	1	8	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	21	2	7	12	-	-	-	-
2	1	-	-	-	-	18	3	2	13	1	-	-	-
1	2	-	1	-	1	229	19	37	173	8	15	-	-
-	-	-	-	-	-	50	5	9	36	2	7	-	-
1	2	-	1	-	1	179	14	28	137	6	8	-	-
1	-	-	-	-	-	88	7	11	70	3	6	-	-
-	-	-	-	-	-	56	4	18	34	2	4	-	-
-	2	-	1	-	-	30	1	4	25	1	1	-	-
-	-	-	-	-	1	23	4	1	18	-	3	-	-
-	-	-	-	-	-	17	-	3	14	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	11	3	-	8	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	4	-	-	4	-	-	-	-
-	2	-	1	-	-	171	9	21	141	3	3	-	1
-	-	-	-	-	-	37	2	2	33	2	1	-	-
-	2	-	1	-	-	134	7	19	108	1	2	-	1
-	-	-	-	-	-	36	3	5	28	-	1	-	-
-	2	-	1	-	-	93	4	4	85	3	-	-	1
-	-	-	-	-	-	24	-	9	15	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	9	-	1	8	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	9	2	2	5	-	-	-	-
-	1	-	-	1	-	173	9	8	156	4	5	-	-
-	-	-	-	-	-	47	2	-	45	3	4	-	-
-	1	-	-	1	-	126	7	8	111	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	30	2	-	28	3	4	-	-
-	-	-	-	-	-	47	3	1	43	-	-	-	-
-	1	-	-	1	-	37	2	2	33	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	12	2	2	8	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	20	-	2	18	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	27	-	1	26	-	-	-	-
2	1	-	2	1	1	264	21	21	222	3	2	-	-
2	1	-	1	-	1	116	11	4	101	2	1	-	-
-	-	-	1	1	-	148	10	17	121	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	17	2	2	13	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	24	-	1	23	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	26	2	3	21	-	-	-	-
2	1	-	1	-	1	73	2	1	70	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	13	-	-	13	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	25	3	3	19	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	16	-	3	13	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	27	2	1	34	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	43	10	7	26	3	2	-	-
-	1	-	-	-	1	233	26	23	184	6	5	-	-
-	1	-	-	-	-	7	-	2	5	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	13	1	3	9	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	9	-	1	8	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	16	-	2	14	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	26	5	4	17	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	21	1	3	17	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	16	-	-	16	3	1	-	-
-	-	-	-	-	-	28	2	7	19	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	38	12	-	26	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	33	4	-	29	2	3	-	-
-	-	-	-	-	-	8	-	-	8	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	18	1	1	16	-	-	-	-

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-

Amt.	Tabel XV (forts.). Lægedistrikter.	Tilfælde indført i									
		Ialt.			Derav var						
					aandedræts- organerne.		tarm- kanalen.		ben og led.		
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	
XIII.	Bergen	238	124	114	124	113	-	-	-	1	
XIV.	Nordre Bergenhus amt ..	203	92	111	82	105	2	-	6	3	
	Byer	2	1	1	1	1	-	-	-	-	
	Bygder	201	91	110	81	104	2	-	6	3	
	Lærdal	9	4	5	1	5	-	-	2	-	
	Lyster	13	12	2	8	2	2	-	1	-	
	Sogndal	10	3	7	3	7	-	-	-	-	
	Vik	15	9	6	9	6	-	-	-	-	
	Gulen	14	6	8	6	8	-	-	-	-	
	Kirkebø	10	4	6	4	6	-	-	-	-	
	Ytre Søndfjord	41	15	26	11	22	-	-	3	2	
	Indre —	19	6	13	6	13	-	-	-	-	
	Kinn	22	14	8	14	7	-	-	-	-	
	Ytre Nordfjord	17	6	11	6	10	-	-	-	1	
	Nordfjordeidet	2	1	1	1	1	-	-	-	-	
	Gloppen	14	6	8	6	8	-	-	-	-	
	Indviken	17	7	10	7	10	-	-	-	-	
XV.	Romsdals amt	467	230	237	228	234	1	-	1	2	
	Byer	164	51	53	51	53	-	-	-	-	
	Bygder	303	179	184	177	181	1	-	1	2	
	Vestre Søndmør	30	14	16	14	15	-	-	-	1	
	Indre —	22	9	13	9	13	-	-	-	-	
	Østre —	8	6	2	6	2	-	-	-	-	
	Ørskog	26	17	9	17	9	-	-	-	-	
	Nordre Søndmør	101	51	50	51	50	-	-	-	-	
	Ytre Romsdal	67	31	36	31	36	-	-	-	-	
	Indre —	33	20	13	20	13	-	-	-	-	
	Søndre Nordmør	87	45	42	44	41	1	-	-	1	
	Sundalen	21	6	15	5	15	-	-	1	-	
	Surendalen	28	13	15	13	14	-	-	-	-	
	Nordre Nordmør	44	18	26	18	26	-	-	-	-	
XVI.	Søndre Trondhjems amt	610	235	375	228	367	2	-	4	5	
	By	217	81	136	80	134	-	-	1	2	
	Bygder	393	154	239	148	233	2	-	3	3	
	Trondhjems stadsfysikat ..	217	81	136	80	134	-	-	1	2	
	Strinden	78	31	47	30	46	1	-	-	-	
	Selbu	9	3	6	3	6	-	-	-	-	
	Roros	25	9	16	8	15	-	-	1	-	
	Guldalen	47	15	32	15	32	-	-	-	-	
	Opdal	23	11	12	11	12	-	-	-	-	
	Orkedalen	64	27	37	26	36	-	-	1	1	
	Hevne	14	9	5	8	5	-	-	-	-	
	Hitteren	43	14	29	14	27	-	-	-	1	
	Ytre Fosen	33	15	18	15	18	-	-	-	-	
	Indre —	33	13	20	12	20	1	-	-	-	
	Nordre —	24	7	17	6	16	-	-	1	1	
XVII.	Nordre Trondhjems amt .	212	86	126	85	122	-	-	1	3	
	Byer	22	8	14	8	14	-	-	-	-	
	Bygder	190	78	112	77	108	-	-	1	3	
	Stjørdalen	48	21	27	21	26	-	-	-	1	
	Frosta	8	3	5	3	4	-	-	-	1	
	Levanger	30	8	22	8	22	-	-	-	-	
	Inderøen	23	7	16	7	16	-	-	-	-	

sendte udtag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.

protokollerne 1909.						Tilfælde utgaat av protokollerne 1909.				Tilfælde, hvor forpleining utenfor hjem- met har fundet sted i henhold til lovens § 6.		Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukt.	
tuberkulose i						Ialt	Paa grund av			Md.	Kv.	Md.	Kv.
lymfe- kjerter.		urin- og kjønsorganer.		huden.			flyt- ning.	helbre- delse.	død.				
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.								
-	-	-	-	-	-	203	39	16	148	6	5	-	-
2	3	-	-	-	-	153	7	27	119	2	2	-	-
2	3	-	-	-	-	5	-	2	3	1	-	-	-
1	-	-	-	-	-	148	7	25	116	1	2	-	-
-	-	-	-	-	-	11	-	2	9	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	-	5	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	9	-	1	8	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	11	1	2	8	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	11	-	3	8	-	-	-	-
1	2	-	-	-	-	27	3	5	19	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	14	1	3	10	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	21	-	7	14	2	-	-	-
-	-	-	-	-	-	9	-	1	8	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	23	2	3	18	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	9	-	-	9	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	364	14	55	295	11	11	-	-
-	-	-	-	-	-	61	2	7	52	8	6	-	-
-	-	-	-	-	1	303	12	48	243	3	5	-	-
-	-	-	-	-	-	26	-	5	21	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	21	1	8	12	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	12	-	6	6	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	22	-	-	22	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	27	-	-	27	4	4	-	-
-	-	-	-	-	-	57	4	8	45	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	27	8	3	16	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	86	1	11	74	5	3	-	-
-	-	-	-	-	-	21	-	3	18	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	24	-	3	21	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	41	-	8	33	1	-	-	-
-	2	1	-	-	1	525	38	97	390	10	18	1	-
-	-	-	-	-	-	147	21	18	108	6	15	-	-
-	2	1	-	-	1	378	17	79	282	4	13	1	-
-	-	-	-	-	-	147	21	18	108	6	15	-	-
-	-	-	-	-	1	59	10	3	46	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	13	-	-	13	1	-	-	-
-	1	-	-	-	-	29	-	4	25	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	93	1	50	42	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	14	-	-	14	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	48	1	2	45	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	13	-	-	13	-	-	1	-
-	1	-	-	-	-	33	2	8	23	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	34	-	6	28	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	22	2	-	20	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	20	1	6	13	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	166	11	14	141	8	4	-	-
-	-	-	-	-	-	21	1	-	20	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	145	10	14	121	8	4	-	-
-	-	-	-	-	-	39	6	4	29	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	8	1	2	5	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	32	1	2	29	3	1	-	-
-	-	-	-	-	-	12	-	-	12	-	-	-	-

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-

Tabel XV (forts.).		Tilfælde indført i								
Amt.	Lægedistrikter.	Ialt.			Derav var					
					aandedræts- organerne.		farm- kanalen.		ben og led	
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
	Stenkjær	29	12	17	11	17	-	-	1	-
	Grong	7	3	4	3	4	-	-	-	-
	Namsos	20	8	12	8	12	-	-	-	-
	Fosnes	22	10	12	10	11	-	-	-	-
	Kolvereid	7	4	3	4	3	-	-	-	-
	Vikten	18	10	8	10	7	-	-	-	1
XVIII.	Nordlands amt	443	223	220	212	213	-	2	5	5
	Byer	51	21	30	21	30	-	-	-	-
	Bygder	392	202	190	191	183	-	2	5	5
	Brønnøy	49	27	22	27	22	-	-	-	-
	Alstahaug	30	15	15	15	15	-	-	-	-
	Vefsen	11	6	5	6	5	-	-	-	-
	Rana	44	20	24	20	22	-	-	-	2
	Lurøy	26	13	13	13	12	-	-	-	1
	Gildeskaal	19	6	13	6	11	-	1	-	1
	Bodø	31	16	15	16	15	-	-	-	-
	Folden	11	6	5	5	5	-	-	-	-
	Skjerstad	43	15	28	12	28	-	-	3	-
	Steigen	10	5	5	5	5	-	-	-	-
	Hamarøy	6	4	2	4	2	-	-	-	-
	Lødingen	15	7	8	5	8	-	-	-	-
	Ofoten	54	26	28	23	27	-	1	2	-
	Flakstad	11	9	2	9	2	-	-	-	-
	Buksnes	31	17	14	17	14	-	-	-	-
	Austlofoten	19	13	6	13	6	-	-	-	-
	Hadsel	21	10	11	9	11	-	-	-	-
	Sortland	12	8	4	7	3	-	-	-	1
XIX.	Tromsø amt	174	75	99	66	92	-	-	6	3
	Byer	31	12	19	11	19	-	-	-	-
	Bygder	143	63	80	55	73	-	-	6	3
	Trondenes	29	11	18	11	17	-	-	-	-
	Ibbestad	17	7	10	6	8	-	-	1	1
	Tranøy	11	3	8	3	8	-	-	-	-
	Berg	6	2	4	1	4	-	-	1	-
	Lenvik	10	7	3	5	3	-	-	1	-
	Maalselven	15	9	6	8	6	-	-	1	-
	Balsfjord	9	3	6	3	4	-	-	-	2
	Tromsø	43	17	26	15	26	-	-	1	-
	Lyngen	13	5	8	5	6	-	-	-	-
	Karløy	10	4	6	3	6	-	-	-	-
	Skjervøy	11	7	4	6	4	-	-	1	-
XX.	Finmarkens amt	125	52	73	52	69	-	3	-	1
	Byer	37	15	22	15	20	-	1	-	1
	Bygder	88	37	51	37	49	-	2	-	-
	Alten	10	4	6	4	6	-	-	-	-
	Loppen	9	4	5	4	5	-	-	-	-
	Hammerfest	16	5	11	5	11	-	-	-	-
	Maasø	10	6	4	6	3	-	1	-	-
	Kistrand	7	3	4	3	4	-	-	-	-
	Lebesby	3	1	2	1	2	-	-	-	-
	Tanen	8	5	3	5	3	-	-	-	-
	Vardø	13	7	6	7	6	-	-	-	-
	Vadsø	37	10	27	10	24	-	2	-	1
	Sydvaranger	12	7	5	7	5	-	-	-	-

sendte udtag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.

protokollerne 1909.						Tilfælde utgaat av protokollerne 1909.				Tilfælde, hvor forpleining utenfor hjem- met har fundet sted i henhold til lovens § 6.		Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukt.	
uberkulose i						Ialt.	Paa grund av			Md.	Kv.	Md.	Kv.
lymfe- kjerter.		urin- og kjensorganer.		huden.			flyt- ning.	helbre- delse.	død.				
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.								
-	-	-	-	-	-	20	2	2	16	3	1	-	-
-	-	-	-	-	-	4	-	-	4	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	19	-	-	19	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	9	-	1	8	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	7	-	1	6	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	16	1	2	13	1	1	-	-
3	-	3	-	-	-	387	37	62	288	11	10	-	-
3	-	3	-	-	-	35	10	4	21	2	1	-	-
-	-	-	-	-	-	352	27	58	267	9	9	-	-
-	-	-	-	-	-	41	-	6	35	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	23	-	-	23	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	14	-	-	14	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	39	3	2	34	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	42	9	19	14	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	8	1	-	7	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	29	4	4	21	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	6	-	-	6	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	48	8	16	24	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	10	1	1	8	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	8	-	-	8	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	11	-	3	8	1	-	-	-
1	-	-	-	-	-	27	6	5	16	4	2	-	-
-	-	-	-	-	-	6	-	-	6	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	21	1	2	18	-	4	-	-
-	-	-	-	-	-	18	3	-	15	2	-	-	-
-	-	1	-	-	-	21	1	-	20	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	15	-	4	11	4	1	-	-
-	1	3	2	-	1	186	21	24	141	6	11	2	2
-	1	1	-	-	-	22	3	1	18	2	6	-	-
-	1	2	-	-	1	164	18	23	123	4	5	2	2
-	-	-	-	-	-	28	1	1	26	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	40	15	3	22	-	4	-	-
-	-	-	-	-	-	15	1	3	11	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	4	-	-	4	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	4	-	-	4	-	-	2	2
-	-	-	-	-	-	14	-	4	10	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	28	3	1	24	3	7	-	-
-	-	-	1	-	1	20	-	8	12	1	-	-	-
-	-	1	-	-	-	22	1	4	17	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	8	-	-	8	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	120	11	22	87	15	4	-	-
-	-	-	-	-	-	30	2	8	20	6	4	-	-
-	-	-	-	-	-	90	9	14	67	9	-	-	-
-	-	-	-	-	-	8	-	1	7	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	6	-	-	6	2	1	-	-
-	-	-	-	-	-	18	1	3	14	2	-	-	-
-	-	-	-	-	-	14	1	3	10	2	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	4	-	-	4	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	11	1	4	6	3	-	-	-
-	-	-	-	-	-	13	-	3	10	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	31	5	9	18	3	2	-	-
-	-	-	-	-	-	12	3	-	9	2	-	-	-

Dødeligheten av lungetuberkulose i de
Mortalité par la phthisie dans les départe

Tabel XVI.	1909.				Forhold av dødsfal		
	Opgivne dødsfald ved				til samtlige opgivne dødsfal		
	sygdom.	lunge- tuber- kulose.	epide- miske syg- domme.	ikke epide- miske syg- domme.	ved sygdom i pct.		
					1907.	1908.	1909.
Riket	27060	3997	5259	21801	17,0	15,4	14,8
Byer	8532	1316	1882	6650	17,0	15,5	15,4
Bygder	18528	2681	3377	15151	17,0	15,4	14,5
Amter:							
1. Kristiania	3010	473	739	2271	16,9	15,9	15,7
2. Akershus	1388	195	252	1136	15,5	16,1	14,0
3. Smaalenene	1723	201	359	1364	15,6	14,0	11,7
4. Buskerud	1363	184	267	1096	17,0	13,6	13,5
5. Jarlsberg og Larvik	1309	142	248	1061	15,4	14,3	10,8
6. Hedemarken	1488	209	249	1239	16,1	15,2	14,0
7. Kristians	1206	122	169	1037	12,5	11,7	10,1
8. Bratsberg	1158	197	187	971	17,4	15,5	17,0
9. Nedenes	896	140	156	740	19,1	15,3	15,6
10. Lister og Mandal	1043	158	149	894	18,8	18,8	15,1
11. Stavanger	1545	129	343	1202	17,0	14,3	14,8
12. Søndre Bergenhus	1613	187	330	1283	16,1	12,6	11,6
13. Bergen	993	147	212	781	15,6	13,9	14,8
14. Nordre Bergenhus	987	108	183	804	14,3	14,2	10,9
15. Romsdal	1724	309	233	1491	17,3	16,3	17,9
16. Søndre Trondhjem	1721	360	273	1448	21,1	21,4	20,9
17. Nordre —	934	136	180	754	18,4	15,1	14,6
18. Nordland	1730	297	411	1319	19,4	16,0	17,2
19. Tromsø	819	127	225	594	17,3	15,0	15,5
20. Finmarken	410	76	94	316	19,5	18,9	18,5
Kristiania og Bergen	4003	620	951	3052	16,6	15,4	15,5
De øvrige byer	4529	696	931	3598	17,4	15,6	15,4

saaledes ha betjent 85,6 pct. av samtlige fødende kvinder (96,2 pct. i byerne og 81,1 pct. i bygderne). Av 871 kvinder (14,06 pro mille), som i henhold til Byraaets opgaver fødte flere end 1 barn, var 858 (13,85 pro mille) tvillingfødende, 13 (0,21 pro mille) trillingfødende.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes 2 552 operationer hos 2 497 kvinder eller hos 4,0 pct. av samtlige barselkvinder, idet ved 54 tvilling-

orskjellige amter for aarene 1907—1909.

nents pendant les années de 1907—1909.

v lungetuberkulose			Dødeligheten av lungetuberkulose (pro mille av befolkningen).						
til dødsfald av ikke epide- miske sygdomme i pct.			Efter lægernes opgaver.			Efter beregning av samtlige dødsfald (se teksten og kartet over lungetuberkulose).			
1907.	1908.	1909.	1907.	1908.	1909.	1907.	1908.	1909.	Gjennem- snitlig i treåret 1907—1909.
20,6	19,5	18,3	2,0	1,9	1,7	2,4	2,2	2,0	2,2
21,5	21,1	19,8	2,1	2,1	1,9	2,4	2,3	2,1	2,3
20,3	18,9	17,7	2,0	1,8	1,6	2,4	2,2	1,9	2,2
22,0	21,8	20,8	2,2	2,2	1,9	2,4	2,3	2,1	2,3
19,0	19,2	17,2	1,7	1,8	1,5	1,9	2,0	1,6	1,8
19,3	17,8	14,7	1,8	1,7	1,3	2,1	1,9	1,5	1,8
20,6	16,7	16,8	2,0	1,6	1,5	2,3	1,8	1,7	1,9
18,5	17,4	13,4	1,9	1,8	1,4	2,1	2,0	1,5	1,9
18,8	18,0	16,9	1,9	1,8	1,6	2,2	2,1	1,8	2,0
14,8	13,8	11,8	1,4	1,2	1,0	1,7	1,4	1,2	1,4
20,5	19,4	20,3	1,9	1,9	1,9	2,3	2,2	2,0	2,2
22,6	19,1	18,9	2,6	2,2	2,0	2,8	2,4	2,2	2,5
23,0	22,2	17,7	2,4	2,6	2,0	3,1	2,9	2,2	2,7
20,7	19,5	19,1	2,0	1,9	1,7	2,5	2,4	2,1	2,3
19,4	15,8	14,6	1,7	1,5	1,3	2,2	1,9	1,6	1,9
20,1	20,1	18,8	2,1	1,8	1,9	2,2	1,9	2,0	2,0
16,3	16,9	13,4	1,6	1,5	1,2	2,0	1,8	1,5	1,8
19,9	20,0	20,7	1,9	2,0	2,1	2,3	2,2	2,4	2,3
26,3	26,5	24,9	3,0	2,9	2,5	3,7	3,5	3,1	3,4
21,9	18,3	18,0	2,3	1,9	1,6	2,9	2,3	2,0	2,4
23,2	21,6	22,5	2,0	1,6	1,8	2,8	2,1	2,3	2,4
20,9	19,6	21,4	1,8	1,5	1,6	2,4	2,1	2,1	2,2
24,8	26,8	24,0	2,3	2,8	2,0	4,5	4,6	3,7	4,3
21,5	21,4	20,3	2,2	2,1	1,9	2,3	2,2	2,1	2,2
21,5	20,8	19,3	2,1	2,1	1,9	2,5	2,4	2,1	2,3

fødsler begge tvillinger og ved 1 trillingfødsel 2 av trillingerne blev forløst ved kunsthjælp.

Tabel XIX (side 40* og 41*) viser operationernes art og fordeling paa overøvrighetsdistrikterne.

Tabel XX (side 42*) viser operationernes utfald for mødre og barn.

**Antallet av sindssyke forpleiet med statsbidrag efter lov av
og kom-**

**Le nombre des aliénés, dont l'entretien est partiellement à la charge de l'état
de l'état et des**

	Tabel XVII. Amter.	Antal sindssyke.		Utgifter. Kr.
		Ialt.	Derav paa asyl.	
I.	Kristiania.....	711	441	295 940,05
II.	Akershus amt.....	231	181	98 271,25
	Byer	3	2	1 174,05
	Bygder.....	228	179	97 097,20
III.	Smaalenenes amt.....	297	104	100 743,07
	Byer	81	31	28 024,28
	Bygder.....	216	73	72 718,79
IV.	Buskerud amt.....	274	85	95 887,45
	Byer	66	21	23 038,38
	Bygder.....	208	64	72 849,07
V.	Jarlsberg og Larvik amt	291	88	98 576,07
	Byer	97	16	29 133,81
	Bygder	194	72	69 443,01
VI.	Hedemarkens amt.....	354	194	127 924,33
	Byer	19	10	6 739,59
	Bygder.....	335	184	121 184,74
VII.	Kristians amt.....	250	84	72 077,66
	Byer	8	7	3 734,76
	Bygder.....	242	77	68 342,90
VIII.	Bratsberg amt.....	370	101	117 331,99
	Byer	76	23	25 193,37
	Bygder.....	294	78	92 138,62
IX.	Nedenes amt.....	294	118	99 223,96
	Byer	98	37	31 726,44
	Bygder	196	81	67 497,52
X.	Lister og Mandal amt....	348	150	108 883,98
	Byer	88	43	27 678,20
	Bygder.....	260	107	81 205,78
XI.	Stavanger amt.....	391	136	113 479,07
	Byer	151	62	45 577,15
	Bygder.....	240	74	67 901,92

¹⁷/₆ 1891 og de samlede udgifter ved deres forpleining for stat muner.

d'après la loi du ¹⁷/₆ 1891 et le total de l'entretien de ces aliénés (les frais communes ensemble).

	Amter.	Antal sindssyke.		Utgifter. Kr.
		Ialt.	Derav paa asyl.	
XII.	Søndre Bergenhus amt...	345	130	92 481,75
XIII.	Bergen	284	186	95 938,15
XIV.	Nordre Bergenhus amt...	164	52	45 542,04
	By	1	-	222,00
	Bygder	163	52	45 320,04
XV.	Romsdal amt	330	138	96 676,07
	Byer	64	34	23 287,77
	Bygder.....	266	104	73 388,30
XVI.	Søndre Trondhjems amt..	428	219	127 581,21
	By	134	79	47 376,29
	Bygder.....	294	140	80 204,92
XVII.	Nordre Trondhjems amt..	245	88	67 199,48
	Byer	20	11	7 072,10
	Bygder	225	77	60 127,38
XVIII.	Nordlands amt	352	196	105 478,94
	Byer	28	21	10 463,62
	Bygder.....	324	175	95 015,32
XIX.	Tromsø amt.....	182	91	54 861,10
	Byer	21	19	7 505,15
	Bygder.....	161	72	47 356,00
XX.	Finmarkens amt.....	105	54	32 527,18
	Byer	18	11	6 198,62
	Bygder.....	87	43	26 328,56
I hele riket		6246	2836	2 046 625,90
Byer		1968	1054	716 023,78
Bygder		4278	1782	1 330 601,82

Utdrag av jordmødrenes bøker.
Extrait des registres des sages-femmes.

Tabel XVIII.		Antal betjente barselkvinder.							Antal barn.								
		Sum.	Derav :						Sum.	Derav :							
			Førstefødende.	Flerfødende.	Uopgit.	Gifte.	Ugifte.	Uopgit.		Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Uopgit.	Levende.		Død-fødte.		Uopgit.
													Md.	Kv.	Md.	Kv.	
Riket	53021	12091	40858	72	49892	3099	30	53812	27869	25927	16	26286	24528	963	811	1224	
Byer	17751	4430	13288	33	16465	1266	20	18027	9341	8676	-	8481	7879	315	266	1086	
Bygder	35270	7661	27570	39	33427	1833	10	35785	18528	17251	16	17805	16649	648	545	138	
Amter:																	
1. Kristiania	5220	1131	4089	-	4788	432	-	5312	2782	2530	-	2682	2442	100	88	-	
2. Akershus	¹⁾ 2707	559	2148	-	2579	128	-	2739	1377	1362	-	1325	1317	52	45	-	
3. Smaalenene	4272	885	3352	35	4034	218	20	4331	2231	2100	-	2141	2036	90	64	-	
4. Buskerud	3016	641	2375	-	2869	147	-	3069	1599	1470	-	1551	1433	48	37	-	
5. Jarlsberg og Larvik	2542	564	1976	2	2408	134	-	2578	1342	1236	-	1297	1192	45	41	3	
6. Hedemarkens	3317	634	2683	-	3060	257	-	3374	1741	1633	-	1687	1572	53	60	2	
7. Kristians	2328	604	1724	-	2193	134	1	2360	1180	1180	-	1135	1139	45	38	3	
8. Bratsberg	2322	533	1789	-	2239	83	-	2359	1165	1194	-	1113	1151	51	43	1	
9. Nedenes	1523	367	1156	-	1479	44	-	1547	772	774	1	753	755	19	19	1	
10. Lister og Mandal	1715	337	1376	2	1690	25	-	1734	927	806	1	901	783	26	23	1	
11. Stavanger	3642	1343	2299	-	3536	106	-	3675	1906	1769	-	1312	1196	47	41	²⁾ 1079	
12. Søndre Bergenhus	²⁾ 3080	621	2456	3	3020	60	-	3126	1596	1530	-	1533	1471	63	59	-	
13. Bergen	2005	434	1571	-	1870	135	-	2037	1058	979	-	1020	950	38	29	-	
14. Nordre Bergenhus	1746	332	1414	-	1691	49	6	1783	953	817	13	911	789	38	27	18	
15. Romsdal	3406	768	2638	-	3207	197	2	3460	1812	1648	-	1757	1599	55	49	-	
16. Søndre Trondhjem	3616	799	2817	-	3212	404	-	3679	1978	1701	-	1911	1651	67	50	-	
17. Nordre —	1879	434	1445	-	1744	135	-	1898	1003	895	-	924	840	30	26	⁴⁾ 78	
18. Nordland	2676	645	2031	-	2445	230	1	2713	1378	1334	1	1327	1295	50	39	2	
19. Tromsø	1420	338	1052	30	1305	115	-	1440	767	673	-	719	634	31	20	36	
20. Finnmarken	589	122	467	-	523	66	-	598	302	296	-	287	283	15	13	-	

¹⁾ I Follo lægedistrikt døde 1 kvinde uforløst. ²⁾ I Osterøen distrikt døde en kvinde uforløst. ³⁾ For 1 037 levende fødte og 39 død-fødte, samtlige fra Stavanger by, var kjønnet ikke opgit. ⁴⁾ Derav 75 levende og 3 døde; kjøn ikke opgit.

Utdrag av jordmødrenes bøker.

Extrait des registres des sages-femmes.

Tabel XVIII (forts.).	Antal barn (forts.).																Tvillingfødsler.	Trillingfødsler.
	Fosterleier :					Fødselen fuldendt ved				Av fostrene var :								
	Isseleie.	Ansigtseleie.	Sæte- eller føtleie.	Tverleie.	Andet eller uop- git leie.	tang.	vending.	uttrækning.	efterbyrds- operationer.	Aborter (født i 5te, 6te og 7de kalender- maaned).		Ufuld- baarne (født i 8de kalender- maaned).		Fuldbaarne (født efter 8de kalender- maaned).		Uopgit.		
										Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.			
Riket	50598	236	1563	245	1169	1155	308	387	560	264	200	498	382	26409	24687	1372	771	11
Byer.....	17131	73	574	67	182	361	81	118	95	124	97	215	148	8457	7900	1086	256	5
Bygder.....	33467	163	989	178	987	794	227	269	465	140	103	283	234	17952	16787	286	515	6
Amter:																		
1. Kristiania	5047	29	190	19	27	-	5	30	-	50	40	75	57	2657	2433	-	90	1
2. Akershus.....	2560	12	80	10	78	65	12	23	25	15	11	20	16	1342	1335	-	33	-
3. Smaalenene.....	4126	21	122	23	39	114	24	22	17	33	15	48	30	2149	2056	-	59	-
4. Buskerud	2914	18	77	12	48	72	9	12	27	13	10	21	31	1565	1429	-	53	-
5. Jarlsberg og Larvik	2439	10	88	8	33	74	13	19	21	17	14	23	18	1302	1204	-	36	-
6. Hedemarken	3197	18	85	21	53	60	25	23	44	14	12	25	20	1702	1601	-	57	-
7. Kristians.....	2099	13	71	7	170	37	15	28	37	6	9	18	17	1136	1154	-	30 ¹⁾	1
8. Bratsberg	2259	12	63	8	17	68	16	13	21	11	4	25	16	1128	1174	1	35	1
9. Nedenes.....	1471	3	45	5	23	55	6	14	13	8	5	18	12	746	757	1	24	-
10. Lister og Mandal	1640	6	50	9	29	44	15	20	19	10	7	15	4	902	795	1	19	-
11. Stavanger	3468	13	101	20	73	46	10	22	27	9	7	10	7	1342	1224	¹⁾ 1076	33	-
12. Søndre Bergenhus	2895	8	87	31	103	70	41	28	64	10	11	18	22	1568	1497	-	45	1
13. Bergen.....	1951	7	63	4	12	116	22	25	18	15	14	21	16	1022	949	-	32	-
14. Nordre Bergenhus	1645	11	54	12	61	19	13	15	27	6	3	10	9	935	804	16	35	1
15. Romsdal	3250	8	77	20	105	105	26	20	45	5	6	36	26	1771	1616	-	52	1
16. Søndre Trondhjem	3443	10	111	9	106	88	18	20	38	23	11	54	31	1901	1659	-	55	4
17. Nordre —	1762	7	60	7	62	53	9	10	25	9	4	17	6	906	830	²⁾ 126	19	-
18. Nordland	2536	20	77	11	69	32	12	24	49	7	11	27	24	1283	1248	113	35	1
19. Tromsø	1336	7	44	6	47	21	16	11	24	1	2	13	9	736	642	37	20	-
20. Finmarken	560	3	18	3	14	16	1	8	19	2	4	4	11	296	280	1	9	-

¹⁾ For 14 aborter, 26 ufuldbaarne og 1036 fuldbaarne, samtlige fra Stavanger by, var kjønnet ikke opgit. ²⁾ Derav 81 fuldbaarne, 5 ufuldbaarne; kjøn ikke opgit.

Av lægerne utførte
Opérations obstétricale

Tabel XIX.						
	Barsel- kvinder.	Opera- tioner.	Forhold i pct.	Tangfor- løsning.	Vending.	Ut- trækning
Riket	61962	¹⁾ 2552	4,1	1928	227	111
Amter:						
1. Kristiania	5886	²⁾ 530	9,0	412	36	24
2. Akershus	2947	93	3,2	64	12	3
3. Smaalenene	4306	301	7,0	235	30	17
4. Buskerud	3410	115	3,4	86	11	3
5. Jarlsberg og Larvik	2583	79	3,1	62	6	2
6. Hedemarken	3601	115	3,2	85	9	5
7. Kristians	3071	95	3,1	80	4	3
8. Bratsberg	2580	98	3,8	84	5	2
9. Nedenes	1840	58	3,2	44	3	1
10. Lister og Mandal	1960	57	2,9	44	7	4
11. Stavanger	4132	208	5,0	162	15	12
12. Søndre Bergenhus	3657	98	2,7	71	14	1
13. Bergen	2031	196	9,6	127	26	17
14. Nordre Bergenhus	2149	73	3,3	52	8	4
15. Romsdal	3733	94	2,5	79	7	2
16. Søndre Trondhjem	3976	124	3,1	80	18	6
17. Nordre —	2086	74	3,5	62	5	-
18. Nordland	4627	77	1,7	53	11	2
19. Tromsø	2215	32	1,4	24	-	1
20. Finnmarken	1172	35	3,0	22	-	2

¹⁾ Hos 2497 fødende (4,0 pct.), idet ved 54 tvillingfødsler begge tvillinger og ved 1 tril-
løsning av sidstkommande hode, 1 reposition av arm ved siden av hodet og 1 fjernelse av

Tabel XXI (side 43*) gir oplysning om de ved kunsthjælp forløste tvillinger
(og trillinger).

Tabel XXII (side 44* og flg.) gir en oversigt over utfaldet av de obste-
triske operationer efter de forskjellige indikationer.

Tabel XXIII (side 47*) viser tallet paa fødte og døde i riket og am-
terne; den er et uddrag av de fra det Statistiske Centralbyraa meddelte opgaver
over folkemængdens bevægelse i aaret.

Tabel XXIV indeholder en fordeling av fødte og døde m. v. paa rikets
bygder og byer.

Obstetriciske operationer.

Gjorte af lægerne.

Partus præma- turus arti- ficialis.	Accou- chement forcé.	Hebosteotomi.	Keisersnit.		Perforation.	Embryotomi. Decapitation.	Efterbyrdsoperation.	Abortus provocatus.
			Klassisk.	Vaginalt.				
25	2	5	4	7	49	13	175	3
4	-	3	3	7	3	1	34	-
·	-	-	-	-	1	1	12	-
4	1	-	-	-	8	-	6	-
2	-	-	-	-	2	-	11	-
-	-	-	-	-	-	-	9	-
1	-	-	-	-	6	1	8	-
-	-	-	-	-	2	-	6	-
2	-	-	-	-	2	-	3	-
1	-	-	-	-	2	2	5	-
-	-	-	-	-	1	-	1	-
-	-	-	-	-	2	1	15	1
-	-	-	-	-	4	1	7	-
6	-	-	-	-	1	-	19	-
-	-	-	-	-	1	2	6	-
-	-	-	-	-	3	1	2	-
1	1	-	-	-	4	-	12	2
1	-	-	-	-	1	-	5	-
2	-	-	-	-	3	2	4	-
1	-	-	-	-	2	1	3	-
-	-	2	1	-	1	-	7	-

lingfødsel 2 af trillingerne blev forløst ved kunstig hjælp. ²⁾ I dette tal er medregnet 1 «forblæremola».

Tallet paa levende fødte utgjorde 61 407 og av døde 31 603.

For det hele rike var overskuddet av fødte 29 804 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 51,5.

I bygderne utgjorde tallet paa levende fødte 43 136 og paa døde 22 278, altsaa et overskudd av 20 858 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 51,6.

I byerne var antallet av levende fødte 18 271 og av døde 9 325, hvorved der blev et overskudd av 8 946 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 51,0.

I de av lægerne indsendte opgaver over døde er **dødsarsaken** opgit for 28 114 eller 89,0 pct. av samtlige indtrufne dødsfald og for 27 060 eller 88,5 pct. av de ved sygdom foranledigede dødsfald (30 575).

Obstetriske operationers utfald for mødre og barn.
Résultats des opérations obstétricales pour les mères et pour les enfants.

Tabel XX.	Operation.	Samlet antal opera- tioner.	Mødre ¹⁾ .				Barn.			
			Utfaldet er opgit for	Derav døde ²⁾ .	Forhold i pct.		Utfaldet er opgit for	Derav var død- fødte.	Forhold i pct.	
					i 1908.	i 1909.			i 1908.	i 1909.
	Tangforløsning.....	1928	1882	15	1,0	0,8	1826	139	5,6	7,6
	Vending.....	227	221	15	7,3	6,8	227	87	35,1	38,3
	Utrækning ved bæk- kenendeleie.....	111	101	3	1,3	3,0	111	25	24,7	22,5
	Partus præmaturus artificialis.....	25	25	-	3,8	-	25	5	29,2	20,0
	Accouchement forcé.	2	2	-	-	-	2	1	-	50,0
	Hebosteotomi.....	5	5	-	-	-	5	2	-	40,0
	Keisersnit (klassisk)	4	4	-	50,0	-	4	-	-	-
	— (vaginalt)	7	7	3	-	42,9	7	3	20,0	42,9
	Perforation.....	49	49	7	22,6	14,3	-	-	-	-
	Embryotomi; decapi- tation.....	13	11	1	11,1	9,1	-	-	-	-
	Abortus provocatus.	3	3	-	12,5	-	-	-	-	-
	Efterbyrdsoperation.	175	175	4	1,3	2,3	-	-	-	-

¹⁾ Hvor begge tvillinger er forløst ved kunsthjælp, er utfaldet for moren som regel opført ved den paa 2den tvilling utførte operation. (Se tabel XXI). ²⁾ Dødsaa-
sakerne sees av tabel X).

For bygdene er opgit dødsårsak for 19 298 døde eller 86,6 pct. av samt-
lige indtrufne dødsfald og for 18 528 eller 86,1 pct. av de ved sygdom foranledigede
dødsfald (21 515).

For byerne er opgit dødsårsak for 8 816 døde eller 94,5 pct. av samtlige
indtrufne dødsfald og for 8 532 eller 94,2 pct. av de ved sygdom foranledigede
dødsfald (9 060).

De av lægerne opgivne dødsårsaker i procentforhold til samtlige indtrufne
dødsfald i riket, dets byer og bygder og i de enkelte lægedistrikter sees av
tabel XXV (side 50* og 51*).

De hyppigste av lægerne **opgivne dødsårsaker** ved sygdom sees
av tabel XXVI (side 52*).

De opgivne **dødsårsaker** er sammenstillet i tabellerne XXXVI—XXXIX;
i tabel XXXVI findes opført de kjendte dødsårsaker i riket og amterne, tabel
XXXVII er en opgave over alder og kjønn for de i riket døde med kjent døds-
årsak. I tabel XXXVIII er anført dødsårsakerne i byerne og i tabel XXXIX
opgave over kjønn og alder for de i byerne døde.

Tallet paa **vaksinerte** i riket utgjorde ifølge embedslægenes indberetninger
45 360 eller 74,4 pct. av middeltallet av levende fødte i 3-aaret 1907—1909.

Tabel XXVII (side 53*) viser tallet paa vaksinerte i amterne og forholdet
til middeltallet av levende fødte i 3-aaret 1907—1909 for hvert amt.

Tvillingfødsler med kunstig forløsning A) av begge tvillinger, B) av en tvilling.

Jumeaux nés après des opérations obstétricales A) sur tous les deux B) sur l'un des deux.

Tabel XXI. Operation ¹⁾ .	Utfaldet for							
	mødre.			1ste tvilling.		2den tvilling.		uopgit hvilken tvilling.
	Lev.	Død.	Uopg.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.
A. Begge tvillinger.								
Tang paa begge tvillinger.....	17	1	1	17	2	15	4	-
Tang paa første, vending paa anden tvilling.....	11	2	-	12	1	11	2	-
Tang paa første, uttrækning paa anden tvilling.....	9	-	-	7	2	6	3	-
Vending paa begge tvillinger.....	4	-	-	4	-	2	2	-
Vending paa første, uttrækning paa anden tvilling.....	1	-	-	1	-	1	-	-
Uttrækning paa begge tvillinger ..	2	1	-	2	1	2	1	-
Uttrækning paa første, vending paa anden tvilling.....	4	-	-	4	-	3	1	-
Uttrækning paa første, perforation paa anden tvilling.....	-	1	-	1	-	-	1	-
Ialt	48	5	1	48	6	40	14	-
	54			54		54		
B. En av tvillingerne.								
Tang.....	11	-	-	5	1	3	1	1
Vending.....	10	3	-	1	-	10	2	-
Uttrækning.....	1	-	2	-	-	3	-	-
Ialt	22	3	2	6	1	16	3	1
	27			27				

¹⁾ Ved en trillingfødsel forløstes første og anden trilling (lev.) ved kunsthjælp, den tredje spontant (jfr. tabel XXII anm. 2, side 45*). Ved en anden trillingfødsel forløstes tredje trilling (lev.) ved vending; om første og anden intet oplyst.

Ved statens vaccineinstitut i Kristiania podedes 47 kalver; de er likesom tidligere leveret av et slagterfirma i Kristiania mot den sedvanlige leie av kr. 20,00 pr. kalv; 10 kassertes, derav 1 paa grund av en større absces i blæren, 1 som lidende av diarré og 8 paa grund av abortivt anslag. I det hele høstedes 448,2 gr. vaccine eller gjennemsnittlig 11,8 pr. kalv. I aarets løp er fra instituttet i 1171 forsendelser levert 14 132 rør og violer med lymfe beregnet til ca. 113 000 personer. Om de gjorde podninger forelaa indberetning for 35 909 primovaksinationer med 92,85 pct. anslag og for 11 274 revaksinationer med 54,7 pct. anslag. — I slutten av aaret installertes en vakcinemølle efter Félix-Flück's system; den drives ved elektrisk motor og arbeider tilfredsstillende, navnlig ved større mængde vaccine.

Utfald av de obstetriciske operationer efter de forskjellige indikationer.

Résultats des accouchements A) par forceps, B) par version, C) par extraction, D) des accouchements prématurés artificiels, E) par accouchement forcé, F) par hébosteotomie, G) par opération césarienne, H) par perforation, I) par embryotomi, K) par avortement provoqué, — d'après les indications différentes.

Tabel XXII. Indikation.	Ialt udførte opera- tioner.	Mødre			Barn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende født.	dødfødt.	uopgit utfald.
A. Tangforløsning.							
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	1) 1476	1438	5	2	1407	68	1
Bækkensneverhet	2) 143	141	1	-	115	28	-
Barselkrampe (truende —; nyre- sygd., albuminuri)	3) 61	49	5	-	50	11	-
Placenta prævia og blødning	6	4	2	-	5	1	-
Ueftergivelige fødselsdele	59	58	-	1	56	3	-
Tumor uteri	3	3	-	-	3	-	-
Descensus uteri	1	1	-	-	1	-	-
Ruptura vulvæ	1	1	-	-	1	-	-
Temperaturstigning under fødselen	10	9	1	-	8	2	-
Sygdom (pneumoni, hjertefeil, hudemfysem etc.)	6	6	-	-	6	-	-
Blødning	7	6	1	-	6	1	-
Fare for morens liv	5	5	-	-	5	-	-
Isseleie med panden fortil	28	27	-	1	24	3	1
Skakt isseleie	5	5	-	-	5	-	-
Ansigtsleie	14	14	-	-	11	3	-
Pandeleie	4	4	-	-	3	1	-
Dyp tverstand	3	3	-	-	3	-	-
Hydrokefalos	1	1	-	-	-	1	-
Stort foster, — fosterhode	6	6	-	-	5	1	-
Dødt foster	1	1	-	-	-	1	-
Fremfald av navlesnor	8	8	-	-	3	5	-
Haand, arm ved siden av hodet eller fremfalden	3	3	-	-	3	-	-
Fare for fosterets liv	4) 59	56	-	1	49	10	-
Uopgit indikation	18	18	-	-	18	-	-
Tilsammen	1928	1867	15	5	1787	139	2
		1887			1928		

¹⁾ Av 31 tvillingfødsler forløstes i 15 begge barn ved tang; i 16 kun første tvilling, mens anden tvilling i 9 forløstes ved vending og i 7 ved uttrækning; utfaldet for mødrene er opført sammen med anden tvilling. ²⁾ 1 tvillingfødsel. ³⁾ Av 7 tvillingfødsler forløstes i 2 begge barn ved tang; i 5 kun første tvilling, mens anden tvilling i 4 forløstes ved vending og i 1 ved uttrækning. ⁴⁾ 2 tvillingfødsler.

Tabel XXII (forts.).	Ialt utførte opera- tioner.	Mødre			Barn		
Indikation.		ilive.	døde.	uopg.	levende født.	dødfødt.	uopgit utfald.
B. Vending.							
Utilstrækkelige eller smertefulde veer.....	36	35	1	-	28	8	-
Bækkensneverhet	25	22	3	-	12	13	-
Barselkrampe	10	5	5	-	6	4	-
Placenta prævia og blødning....	¹⁾ 37	32	3	-	15	22	-
Livmorbristning.....	1	-	1	-	-	1	-
Blødning	2	2	-	-	1	1	-
Osteoma ossis sacri.....	1	1	-	-	1	-	-
Temperaturstigning under fødselen	1	1	-	-	1	-	-
Ansigtsleie	2	2	-	-	2	-	-
Tverleie.....	²⁾ 92	86	2	-	58	34	-
Fremfald av navlesnor.....	5	5	-	-	2	3	-
— - arm	2	2	-	-	2	-	-
Fare for fosteret	2	2	-	-	1	1	-
Uopgit indikation	11	11	-	-	11	-	-
Tilsammen	227	206	15	-	140	87	-
		221			227		
C. Uttrækning.							
Utilstrækkelige eller smertefulde veer.....	³⁾ 81	73	1	2	65	16	-
Bækkensneverhet	6	5	1	-	3	3	-
Barselkrampe	2	1	1	-	1	1	-
Placenta prævia og blødning....	2	2	-	-	2	-	-
Ueftergivelige fødselsdele.....	1	1	-	-	-	1	-
Blødning	4	4	-	-	2	2	-
Tverleie.....	⁴⁾ 2	1	-	-	1	1	-
Sæteleie med nedfalden arm.....	⁵⁾ 2	1	-	-	2	-	-
Opslaaede armer	2	2	-	-	2	-	-
Fare for fosterets liv.....	⁴⁾ 8	7	-	-	7	1	-
Uopgit indikation	1	1	-	-	1	-	-
Tilsammen	111	98	3	2	86	25	-
		103			111		
D. Partus præmaturus artificialis.							
Bækkensneverhet.....	21	21	-	-	17	4	-
Blødning	1	1	-	-	-	1	-

¹⁾ 2 tvillingfødsler. ²⁾ Av 3 tvillingfødsler forløstes i 2 begge barn ved vending og ved den tredje kun første tvilling; tilsvarende anden tvilling forløstes ved uttrækning. Ved en trillingfødsel forløstes første trilling ved vending, anden trilling ved tang og den tredje spontant. ³⁾ Av 5 tvillingfødsler forløstes i 3 begge barn ved uttrækning; i 2 kun første tvilling; 1 anden tvilling forløstes ved vending og 1 ved perforation. ⁴⁾ 1 anden tvilling forløst ved vending. ⁵⁾ 1 tvillingfødsel.

Indikation.	Ialt utførte opera- tioner.	Mødre			Barn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende født.	dødfødt.	uopgitt utfald.
Lungetuberkulose (hæmoptyse) . . .	1	1	-	-	1	-	-
Hydramnion	1	1	-	-	1	-	-
Uopgitt indikation	1	1	-	-	1	-	-
Tilsammen	25	25	-	-	20	5	-
		25			25		
E. Accouchement forcé.							
Barselkrampe	2	2	-	-	1	1	-
F. Hebosteotomi.							
Bækkensneverhet	5	5	-	-	3	2	-
G. Keisersnit (klassisk).							
Bækkensneverhet (vaginalt)	4	4	-	-	4	-	-
Barselkrampe	6	3	3	-	3	3	-
Blødning	1	1	-	-	1	-	-
Tilsammen	11	8	3	-	8	3	-
		11			11		
H. Perforation.							
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	5	4	1	-	-	-	-
Bækkensneverhet	22	18	4	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning; blød- ning	2	1	1	-	-	-	-
Fare for morens liv	2	2	-	-	-	-	-
Hydrokefalisk fosterhode; stort —	7	7	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil; pande- leie	2	2	-	-	-	-	-
Ansichtsleie med haken baktil . . .	2	1	1	-	-	-	-
Tverleie	1	1	-	-	-	-	-
Stort foster	2	2	-	-	-	-	-
Dødt foster	3	3	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt avrevet fosterhode . .	1	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	49	42	7	-	-	-	-
		49					
I. Embryotomi; decapitation.							
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	1	-	-	1	-	-	-

Tabel XXII (forts.).	Ialt utførte operationer.	Mødre			Barn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende født.	dødfødt.	uopgitt utfald.
Indikation.							
Bækkensneverhet.....	1	1	-	-	-	-	-
Tverleie.....	11	10	1	-	-	-	-
Tilsammen	13	11	1	1	-	-	-
		13					
K. Abortus provocatus.							
Nyresygdom	1	1	-	-	-	-	-
Tuberkulose	2	2	-	-	-	-	-
Tilsammen	3	3	-	-	-	-	-
		3					

Fødte og døde.

Naissances et décès.

Tabel XXIII.	Fødte		Døde						
	levende.	død- fødte.	ialt	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulykkelige hændelser.	selvmord.	mord og drap.
Riket	61407	1439	31603	4389	448	158	878	135	15
Amter:									
1. Kristiania	5831	141	3254	572	57	11	74	19	7
2. Akershus	2916	68	1490	176	19	7	46	8	-
3. Smaalenene	4254	115	1931	323	35	14	57	12	-
4. Buskerud	3385	73	1559	225	27	8	37	7	1
5. Jarlsberg og Larvik	2568	53	1426	197	14	2	30	6	-
6. Hedemarken	3578	80	1684	215	32	7	33	4	-
7. Kristians	3056	62	1405	171	24	5	21	7	1
8. Bratsberg	2546	74	1274	158	14	7	38	6	1
9. Nedenes	1841	31	998	110	13	13	17	9	-
10. Lister og Mandal ...	1933	49	1149	104	13	4	28	5	-
11. Stavanger	4104	85	1945	278	39	12	47	10	-
12. Søndre Bergenhus...	3612	91	1928	220	26	13	50	7	1
13. Bergen	2009	48	1035	146	7	1	14	7	-
14. Nordre Bergenhus...	2144	47	1207	125	21	5	30	2	-
15. Romsdal	3703	88	1931	173	26	15	59	6	1
16. Søndre Trondhjem...	3936	104	2148	251	21	7	38	8	2
17. Nordre — ...	2067	47	1179	136	19	7	36	2	-
18. Nordland	4581	101	2202	378	19	12	108	6	1
19. Tromsø	2181	55	1097	242	8	6	47	2	-
20. Finmarken	1162	27	761	189	14	2	68	2	-

Fødte og døde i
Nombre des naissances et des décès

Tabel XXIV.	Bygderne.					
	Fødte		Døde			
	levende.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.
Riket	43136	1005	22278	2848	310	119
Amter:						
1. Kristiania	-	-	-	-	-	-
2. Akershus	2856	67	1444	173	19	7
3. Smaalenene	2933	76	1280	203	22	7
4. Buskerud	2367	48	1099	155	22	6
5. Jarlsberg og Larvik	1605	33	932	126	9	1
6. Hedemarken	3403	77	1595	199	31	6
7. Kristians	2863	59	1327	162	24	5
8. Bratsberg	1927	55	957	114	12	3
9. Nedenes	1424	28	753	84	11	10
10. Lister og Mandal	1407	34	831	77	10	3
11. Stavanger	2418	50	1177	137	19	9
12. Søndre Bergenhus	3612	91	1928	220	26	13
13. Bergen	-	-	-	-	-	-
14. Nordre Bergenhus	2108	45	1192	122	21	5
15. Romsdal	2837	61	1555	117	19	14
16. Søndre Trondhjem	2488	68	1501	130	11	4
17. Nordre Trondhjem	1877	41	1073	125	18	7
18. Nordland	4204	97	2087	341	17	12
19. Tromsø	1883	52	968	220	6	6
20. Finmarken	924	23	579	143	13	1

Tabel XXVIII gir oplysning om antallet av utførte **retsmedicinske** **forretninger** i 1909 efter opgaver fra den retsmedicinske kommission.

Sykehus. Statsanstalter. Rikshospitalet i Kristiania, 3 stiftelser for spedalske (2 i Bergen og 1 i Strinden ved Trondhjem), 2 sanatorier for tuberkuløse (1 ved Molde og 1 i Lyster), 3 militære sykehus (garnisonssykehuset i Kristiania, Karl Johansværns sykehus i Horten og det militære sykehus i Fredrikstad). Under statens bestyrelse hører fremdeles vaarsildavgiftsfondets sykehus ved Haugesund og i Florø, foruten 3 mindre sykehus, der kun benyttes under fisket (Skudenes, Aakre og Kalvaag). Staten yder bidrag til kysthospitalerne for

bygderne og byerne.
dans la campagne et dans les villes.

			Byerne.								
			Fødte		Døde						
ved ulyk- kelige hæn- delser.	selv- mord.	mord og drap.	levende.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulykke- lige hændel- ser.	selv- mord.	mord og drap.
678	79	6	18271	434	9325	1541	138	39	200	56	9
-	-	-	5831	141	3254	572	57	11	74	19	7
45	8	-	60	1	46	3	-	-	1	-	-
36	7	-	1321	39	651	120	13	7	21	5	-
27	4	1	1018	25	460	70	5	2	10	3	-
18	3	-	963	20	494	71	5	1	12	3	-
32	4	-	175	3	89	16	1	1	1	-	-
20	7	1	193	3	78	9	-	-	1	-	-
28	5	1	619	19	317	44	2	4	10	1	-
14	7	-	417	3	245	26	2	3	3	2	-
24	1	-	526	15	318	27	3	1	4	4	-
38	6	-	1686	35	768	141	20	3	9	4	-
50	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	2009	48	1035	146	7	1	14	7	-
30	2	-	36	2	15	3	-	-	-	-	-
41	3	1	866	27	376	56	7	1	18	3	-
30	5	-	1448	36	647	121	10	3	8	3	2
35	1	-	190	6	106	11	1	-	1	1	-
102	6	1	377	4	115	37	2	-	6	-	-
44	1	-	298	3	129	22	2	-	3	1	-
64	2	-	238	4	182	46	1	1	4	-	-

skrofuløse barn ved Fredriksvørn og i Hageviken ved Bergen. Av amtssykehus findes et eller flere i de fleste amter, i det hele 17. I Tromsø stift tilhører disse vedkommende amters medicinalfond; under dette hører desuten en del mindre sykehus, av hvilke de fleste alene er aapne i fisketiden. I de fleste byer og enkelte landdistrikter findes kommunale sykehus tildels i forbindelse med epidemilasaretter. Av andre sykehus kan videre nævnes diakonisseanstaltens og diakonhjemmets samt Vor Frue hospital (katolsk) i eller ved Kristiania, flere private klinikker i Kristiania, Bergen og andre byer samt flere av den katolske mission oprettede mindre sykehus. Ved landsfængslerne er indrettet sykeavdelinger og ved forskjellige fattighus, et par bergverker etc. findes større eller mindre sykelokaler.

Procentforhold mellem de av lægerne opgivne dødsfald med kjend
(byer og bygder) samt
Décès totals par cause connue dans le

Tabel XXV.		Dødsfald					Dødsfald		
Amt.	Lægedistrikter.	ialt.	meldt av læger.	pet.	Amt.	Lægedistrikter.	ialt.	meldt av læger.	pet.
	Riket	31603	28114	89,0	VIII.	Bratsberg amt.....	1274	1198	94,
	Byer	9325	8816	94,5		Byer	317	292	92,
	Bygder	22278	19298	86,6		Bygder	957	906	94,
I.	Kristiania	3254	3123	96,0		Skien	483	516	106,
II.	Akershus amt.....	1490	1440	96,6		Kragerø.....	280	248	88,
	Byer	46	41	89,1		Hollen	145	120	82,
	Bygder	1444	1399	96,9		Sauland	129	120	93,
	Aker	583	618	106,0		Kviteseid	110	108	98,
	Ullensaker	474	425	89,7		Laardal	73	53	72,
	Høland	169	145	85,8		Tinn	54	33	61,
	Follo	264	252	95,5	IX.	Nedenes amt	998	925	92,
III.	Smaalenenes amt ..	1931	1793	92,9		Byer	245	240	98,
	Byer	651	584	89,7		Bygder	753	665	88,
	Bygder	1280	1209	94,5		Østre Nedenes.....	275	257	93,
	Eidsberg	303	240	79,2		Vestre —	545	516	94,
	Moss	311	311	100,0		Aamli	73	61	83,
	Sarpsborg	921	860	93,4		Evje	52	41	78,
	Hvaler	396	382	96,5		Sætersdalen	53	50	94,
IV.	Buskerud amt	1559	1413	90,6	X.	Lister og Mand. amt	1149	1085	94,
	Byer	460	422	91,7		Byer	318	353	111
	Bygder	1099	991	90,2		Bygder	831	732	88
	Drammen stadsfysik.	349	316	90,5		Kr.sands stadsfysik.	212	242	114,
	— lægedistr.	198	202	102,0		Oddernes.....	304	262	86,
	Ringerike	231	235	101,7		Undal	174	152	87,
	Modum	401	331	82,5		Lyngdal	99	83	83,
	Nes	91	78	85,7		Vanse	161	160	99,
	Aal	55	50	90,9		Flekkefjord	199	186	93,
	Sandsvær	183	149	81,4	XI.	Stavanger amt ¹⁾ ..	1945	1607	82,
	Rollag	51	52	102,0		Byer	768	701	91
V.	Jarlsb. og Larv. amt	1426	1358	95,2		Bygder	1177	906	77
	Byer	494	436	88,3		Sogndal	94	68	72
	Bygder	932	922	98,9		Egersund	208	169	81,
	Tønsberg	686	655	95,5		Sandnes	222	203	91,
	Hof	269	250	92,9		Stav. stadsfysikat ..	496	478	96
	Larvik	471	453	96,2		Stav. lægedistr. ...	134	85	63
VI.	Hedemarkens amt ²⁾	1684	1526	90,6		Finnø	133	74	55
	Byer	89	79	88,8		Sand	159	100	62
	Bygder	1595	1447	90,7		Karmøen	254	240	94
	Solør og Odalen ..	452	409	90,5		Haugesund ¹⁾	287	218	75
	Hedemarken	586	521	88,9	XII.	Søndre Bergenh. amt	1928	1676	86
	Søndre Østerdalen..	278	249	89,6		Sveen og Vikebygd			
	Trysil	81	76	93,8		herreder	42	28	66
	Rendalen	89	84	94,4		Indre Søndhordland	109	98	89
	Tønset	183	187	102,2		Ytre —	170	161	94
VII.	Kristians amt	1405	1235	87,9		Tysnes	117	101	86
	Byer	78	63	80,8		Indre Hardanger ..	153	133	86
	Bygder	1327	1172	88,3		Ytre —	119	70	58
	Hadeland og Land ..	322	286	88,8		Voss	169	142	84
	Søndre Valdres	119	86	72,3		SøndreMidthordland	192	181	94
	Nordre —	87	51	58,6		Nordre —	309	291	94
	Toten	317	300	94,6		Osteroen	242	178	73
	Faaberg	224	190	84,8		Alversund	101	97	96
	Ringebu	145	137	94,5		Lindaas	205	196	95
	Lom	97	94	96,9	XIII.	Bergen	1035	1018	98
	Lesje	94	91	96,8					

¹⁾ Dødsfaldene i Sveen og Vikebygd herreder, som hører til Søndre Bergenhus amt, er medtalt i summen for Haugesund lægedistrikt, men ikke i summen for Stavanger amt.

arsak og de ialt indtrufne dødsfald inden riket og amterne
de enkelte lægedistrikter.

départements et dans les districts civils médicaux.

Tabel XXV (forts.).		Dødsfald					Dødsfald		
Amt.	Lægedistrikter.	ialt.	meldt av læger.	pet.	Amt.	Lægedistrikter.	ialt.	meldt av læger.	pet.
XIV.	Nordre Bergenh. amt	1207	1016	84,2	XVIII.	Grong	81	77	95,0
	By	15	14	93,3		Namsos	100	98	98,0
	Bygder	1192	1002	84,1		Fosnes	78	56	71,8
	Lærdal	94	82	87,2		Kolvereid	72	41	56,9
	Lyster	59	55	93,2		Vikten	69	65	94,2
	Sogndal	89	58	65,2		Nordlands amt	2202	1836	83,4
	Vik	101	101	100,0		Byer	115	111	96,5
	Gulen	92	72	78,3		Bygder	2087	1725	82,7
	Kirkebø	85	80	94,1		Brønnøy	191	171	89,5
	Ytre Søndfjord	118	94	79,7		Alstahaug	164	138	84,1
	Indre —	94	80	85,1		Vefsen	96	86	89,6
	Kinn	130	124	95,4		Ranen	198	197	99,5
	Ytre Nordfjord	113	93	82,3		Lurøy	127	111	87,4
	Nordfjordeidet	57	40	70,2		Gildeskaal	71	58	81,7
	Gloppen	79	48	60,8		Bodø	151	155	102,6
	Indviken	96	89	92,7		Folden	70	54	77,1
XV.	Romsdals amt	1931	1775	91,9		Skjerstad	175	173	98,9
	Byer	376	336	89,4	Steigen	53	46	86,8	
	Bygder	1555	1439	92,5	Hamarøy	51	43	84,3	
	Vestre Søndmør	171	144	84,2	Lødingen	76	67	88,2	
	Indre —	126	121	96,0	Ofoten	125	114	91,2	
	Østre —	88	82	93,2	Flakstad	70	18	25,7	
	Ørskog	118	109	92,4	Buksnes	147	105	71,4	
	Nordre Søndmør	304	233	76,6	Austlofoten	104	84	80,8	
	Ytre Romsdal	265	259	97,7	Hadsel	186	108	58,1	
	Indre —	149	134	89,9	Sortland	147	100	68,0	
	Søndre Nordmør	349	333	95,4	(Døde u. Lofotfisket	-	8)	-	
	Sundalen	93	94	101,1	XIX.	Tromsø amt	1097	873	79,6
	Surendalen	121	113	93,4	Byer	129	120	93,0	
	Nordre Nordmør	147	153	104,1	Bygder	968	753	77,8	
XVI.	Søndre Trondhj. amt ²⁾	2148	1771	82,4	Trondenes	202	169	83,7	
	By	647	629	97,2	Ibbestad	138	118	85,5	
	Bygder	1501	1142	76,1	Tranøy	69	59	85,5	
	Trondhj. stadsfysik.	647	629	97,2	Berg	43	39	90,7	
	Strinden	249	199	79,9	Lenvik	82	63	76,8	
	Selbu	69	59	85,5	Maalselven	70	58	82,9	
	Røros ³⁾	128	122	95,3	Balsfjord	67	47	70,1	
	Guldalen	212	117	55,2	Tromsø	168	139	82,7	
	Opdal ³⁾	93	103	110,8	Lyngen	107	56	52,3	
	Orkedalen	241	146	60,6	Karlsøy	56	45	80,4	
	Hevne	63	55	87,3	Skjervøy	95	80	84,2	
	Hitteren	130	85	65,4	XX.	Finmarkens amt	761	473	62,2
	Ytre Fosen	160	123	76,9	Byer	182	163	89,6	
	Indre —	89	77	86,5	Bygder	579	310	53,5	
	Nordre —	82	56	68,3	Alten	92	56	60,9	
XVII.	Nordre Trondhj. amt	1179	973	82,5	Loppen	44	23	52,3	
	Byer	106	91	85,8	Hammerfest	142	87	61,3	
	Bygder	1073	882	82,2	Maasø	118	35	29,7	
	Stjørdalen	164	115	70,1	Kistrand	40	17	42,5	
	Frosta	107	74	69,2	Lebesby	54	27	50,0	
	Levanger	193	173	89,6	Tanen	42	32	76,2	
	Inderøen	172	173	100,6	Vardø	86	76	88,4	
	Stenkjær	143	101	70,6	Vadsø	89	81	91,0	
					Sydvaranger	54	39	72,2	

²⁾ 2 dødsfald i Tolgen og 13 i Inset sogn, som hører til Hedemarkens amt, er medtat i
tallet for henholdsvis Røros og Opdal lægedistrikter, men ikke for Søndre Trondhjems amt.

De hyppigste av lægerne opgivne dødsårsaker ved sygdom.
Causes de décès (morts par accidents non compris), classées par ordre de fréquence.

Dødsårsak.	Sum.	Derav i		Procentforhold av samtlige opgivne dødsfald ved sygdom.		
		Byer.	Bygder.	Riket.	Byer.	Bygder.
Alderdomssvakhet	4278	650	3628	15,8	7,6	19,6
Lungetuberkulose	3997	1316	2681	14,8	15,4	14,5
Kræft (cancer og sarkom)	2226	687	1539	8,2	8,0	8,3
Lungebetændelse	1593	489	1104	5,9	5,7	5,9
Klappefeil og andre org. hjertesygdom	1462	522	940	5,4	6,1	5,1
Hjerneslag	1419	481	938	5,2	5,6	5,1
Akute katarrar i aandedrætsorg.	1231	422	809	4,5	4,9	4,4
Tuberkulose utenfor lungerne	1175	393	782	4,3	4,6	4,2
Kronisk bronkit og bronkiektasi	717	188	529	2,6	2,2	2,9
Hjertelammelse	639	209	430	2,4	2,4	2,3
Brights nyresygdom; uræmi	631	203	428	2,3	2,4	2,3
Kikhoste	557	163	394	2,1	1,9	2,1
Difteri (croup)	497	224	273	1,8	2,6	1,5
Arteriosklerose	440	198	242	1,6	2,3	1,3
Akut diarré (kolerine)	409	189	220	1,5	2,2	1,2
Kramper hos småbarn	347	122	225	1,3	1,4	1,2
Mave-tarmkatarr (kronisk)	248	79	169	0,9	0,9	0,9
Suppurativ meningit	238	84	154	0,9	1,0	0,8
Andre hjernesygdomme (kfr. tabel XXXVI B I)	206	85	121	0,8	1,0	0,6
Cystit, cystopyelonefrit	196	56	140	0,7	0,7	0,8
Diffus peritonit	190	60	130	0,7	0,7	0,7
Pyæmi og septhæmi	188	80	108	0,7	0,9	0,6
Ileus og volvulus	179	53	126	0,7	0,6	0,7
Sindssygdomme	178	46	132	0,7	0,5	0,7
Sukkersyke	171	57	114	0,6	0,7	0,6
Blindtarmbetændelse	152	58	94	0,6	0,7	0,5
Skarlagensfeber	146	49	97	0,5	0,6	0,5
Andre nyre- og urinveissygdomme (kfr. tabel XXXVI B VI)	143	41	102	0,5	0,5	0,6
Mavesaar, duodenalsaar	137	28	109	0,5	0,3	0,6
Meslinger	118	70	48	0,4	0,8	0,3
Andre dødsfald ved sygdom	2952	1230	1722	10,9	14,4	9,3
Samtlige opgivne dødsfald ved sygd.	27060	8532	18528			

Om tallet paa de paa sykehusene behandlede syke se tabel XXXV (side 70* og flg.).

Der var 2 **fødselsstiftelser** i virksomhet, 1 i Kristiania og 1 i Bergen, begge forbundet med jordmorskoler. Til fødselsstiftelsen i Kristiania er desuten knyttet en liten avdeling for kvinde- og en for barnesygdomme.

Tallet paa **sindssykeasyler** var ved aarets utgang 16, nemlig 4 stats-

Vaksinerte.
Vaccination.

Tabel XXVII.		Middeltal av levende fødte i treaaret 1907—1909.	Antal vaksinerte i 1909.	Forhold i pct.
Riket		60997	45360	74,4
Amter:				
1. Kristiania.....		5836	801	13,7
2. Akershus		2855	1609	56,3
3. Smaalenene		4211	1969	46,8
4. Buskerud		3364	2126	63,2
5. Jarlsberg og Larvik		2531	1511	59,7
6. Hedemarken		3570	2575	72,1
7. Kristians		2960	1557	52,6
8. Bratsberg		2551	1398	54,8
9. Nedenes		1787	1391	77,8
10. Lister og Mandal		1873	970	51,8
11. Stavanger.....		3913	3159	80,7
12. Søndre Bergenhus		3609	4509	124,9
13. Bergen		2008	1699	84,6
14. Nordre Bergenhus		2164	2150	99,3
15. Romsdal		3733	3419	91,6
16. Søndre Trondhjem		3902	3268	83,8
17. Nordre —		2009	1821	90,6
18. Nordland		4631	3761	81,2
19. Tromsø		2263	2836	125,3
20. Finnmarken		1227	2831	230,7

asyler, 2 til milde stiftelser knyttede asyler, 6 kommunale og amtskommunale asyler, 3 private asyler samt kriminalasylet i Trondhjem.

Norske kursteder. Fra de i tabel XXIX (side 56*) opførte kursteder er der indkommet beretning om deres virksomhet i 1909; efter disse er anført antallet av kurgjester og societetsgjester med angivelse av hvormange norske og hvormange utlændinger, forsaavidt opgave derom er meddelt.

Med hensyn til sundhetstilstanden ved rikets **landsfængsler** henvises til den trykte beretning om disse.

Riket er delt i 158 lægedistrikter hvorav 6 stadsfysikater. Desuten er i Finnmarkens amt ansat en distriktslæge uten fast distrikt.

Medicinalpersonale. 30 læger utgik i aarets løp fra universitetet. Ifølge den officielle lægefortegnelse for 1909 og dennes tillæg var tallet paa autoriserte læger ved aarets utgang 1 249, hvorav 41 kvindelige. 91 var bosat i utlandet. For 1 091 kjendtes opholdsstedet; ifølge tabel I bodde 638 eller 58,5 pct.

Oversigt over de utførte
Liste des actes

Tabel XXVIII. Overøvrighetsdistrikter.	Legale obduktioner		Syns- forretninger over lik og lik- rester.	Under- søkelser af levende i anledning af tilføiet legems- skade.
	av nyfødte.	av andre.		
Riket	29	61	25	15
Amter:				
1. Kristiania	7	24	-	-
2. Akershus	2	7	8	-
3. Smaalenene	1	3	1	2
4. Buskerud	1	1	-	-
5. Jarlsberg og Larvik	2	2	1	-
6. Hedemarken	2	-	-	-
7. Kristians	-	4	-	1
8. Bratsberg	1	4	6	-
9. Nedenes	1	3	2	-
10. Lister og Mandal	-	-	-	-
11. Stavanger	-	2	3	2
12. Søndre Bergenhus	1	1	1	1
13. Bergen	4	4	-	-
14. Nordre Bergenhus	-	-	-	-
15. Romsdal	1	1	1	-
16. Søndre Trondhjem	-	1	-	3
17. Nordre Trondhjem	2	-	-	1
18. Nordland	-	1	1	-
19. Tromsø	1	2	-	-
20. Finnmarken	3	1	1	5

i byerne, og 457 eller 41,5 pct. i landdistriktet. For 66 var opholdsstedet ikke opgitt. Av de i utlandet bosatte var 10 i forskjellige lande i Europa, 66 i Amerika, 9 i Afrika, 4 i Asien (Kina), 1 i Australien og 1 paa Spitsbergen.

Av de her i landet bosatte var ifølge lægefortegnelsen og statskalenderen 1 livmedikus, 15 professorer, 2 prosectorer, den ene tillike sekretær ved det medicinske fakultet, 1 docent og 3 amanuenser ved universitetet; 1 var medicinaldirektør, 1 kontorchef og 3 sekretærer i medicinaldirektoratet; 1 direktør for det civile veterinærvæsen; 6 stadsfysici, 147 distriktslæger¹⁾, 1 berglæge; 4 var direktører og 4 reservelæger ved statens sindssykeasyler; 2 var direktører for

¹⁾ Ved fortegnelsens utgivelse var en del distriktslægeembeder ubesat.

retsmedicinske forretninger.
médicaux forenses.

Undersøkelser av kvinder til avgjørelse av spørsmål om		Under- søkelser av barn eller voksne kvinder til av- gjørelse av spørs- maal om forøvet utugt.	Under- søkelser av hel- bredstil- stand.	Andre rets- medi- cinske forret- ninger.	Til- sammen alminde- lige rets- medi- cinske forret- ninger.	Rets- psykia- triske erklæ- ringer.	Rets- kemiske erklæ- ringer.	Samlet antal erklæ- ringer og forret- ninger.
sted- fundet samleie.	svanger- skap eller fødsel.							
-	11	18	5	18	182	63	2	247
-	1	-	-	4	36	11	-	47
-	-	3	-	1	21	5	-	26
-	1	1	-	1	10	3	-	13
-	-	4	-	1	7	7	-	14
-	-	-	-	1	6	-	1	7
-	2	1	-	-	5	2	-	7
-	1	-	-	1	7	5	-	12
-	-	3	-	1	15	2	-	17
-	-	-	-	-	6	2	-	8
-	-	-	-	-	-	2	-	2
-	-	2	1	-	10	3	-	13
-	-	-	-	-	4	1	-	5
-	-	-	-	-	8	1	-	9
-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	3	1	2	9	7	-	16
-	-	-	1	-	5	2	1	8
-	1	-	1	-	5	1	-	6
-	-	-	-	2	4	4	-	8
-	2	1	-	-	6	3	-	9
-	3	-	1	4	18	2	-	20

tuberkulosesanatorier, 1 læge ved kriminalasylet (tillike bestyrer av kommunalt sindssykeasyl), 13 læger ved kommunale eller private sindssykeasyler. — Ved Rikshospitalet var 1 direktør, 9 overlæger, 5 reservelæger og 11 assistenter ved enkelte hospitalsavdelinger og det patologisk-anatomiske institut, 1 bestyrer av Røntgeninstituttet, 1 var overlæge for den spedalske sygdom og 2 læger ved stiftelser for spedalske. 2 overlæger og 2 reservelæger ved de 2 fødselsstiftelser; 3 var læger ved landsfængsler. 71 opføres som læger ved amtssykehus, kommunale eller andre sykehus (deriblandt flere distriktslæger), 1 var direktør for Kristiania bys sykehus, 2 var sundhetsinspektører; 25 opføres som by- eller kommuneleger i byerne, 13 som læger ved bad eller sanatorier. 20 indehadde stillingen som amtslæger. 78 andre læger end embedslæger var ordførere i helseraad.

Norske kursteder.

Tabel XXIX. Kurstedets navn m. v.	Kurgjester.	Societets- gjester.	Samlet antal.	Derav	
				norske.	utlæn- dinger.
Høifjeldssanatoriet i Gausdal	152	161	313	140	173
Larvik bad.....	341	87	428	339	89
Glittre sanatorium for tuberkuløse	120	-	120	117	3
Kornhaug — « —	48	-	48	46	2
Doktor Torps sykehjem for nervesvækkede og rekonvalescenter	38	-	38	38	-
Granheim sanatorium for tuberkuløse.....	78	-	78	73	5

I **armeens sanitet** var der 1 generalløitnant, 1 oberst, 6 majorer, 41 kapteiner og 14 faste premierløitnanter.

I **marinens sanitet** var der 1 kommandørkaptein, 6 kapteiner og 7 faste premierløitnanter (derav stod 2 à la suite).

Av de i landet bosatte læger hadde ca. 600 ingen fast ansættelse, og 2 hadde civilt embede utenfor lægestanden¹⁾.

Tallet paa **apotek** og **filialapotek** i virksomhet var 157, derav 35 med reelt privilegium, 122 med personlig, derav 1 git Rikshospitalet som saadant. Filialapotekenes antal var 10, der er medregnet blandt apotek med personlig privilegium.

Apotekenes og filialernes fordeling paa lægedistrikterne sees av tabel I. Tabel XXXII (side 62* og flg.) gir en oversikt over det ved apotekene tjenstgjørende personale, forsaavidt derom haves opplysning.

I 1909 underkastet 20 sig apotekereksamen, derav 3 kvinder.

Av **tandlæger** var der ifølge fortegnelsen over autoriserte læger, tandlæger og dyrlæger for 1909 ialt 453; av disse var 21 bosat utenfor Norge. For 396 er deres bopæl i lægedistrikterne kjendt (se tabel I).

Av **jordmødre** uteksaminertes 65, derav ved jordmorskolen i Kristiania 45, ved jordmorskolen i Bergen 20. Antallet av jordmødre i riket var efter embedslægernes opgaver 1334, hvis fordeling paa amter og lægedistrikter vil sees av tabel I.

Hjelpevaksinatørernes antal var efter embedslægernes opgaver for riket 770; deres fordeling paa amter og lægedistrikter sees ogsaa av tabel I.

Følgende kommuner erholdt i 1909 kongelig approbation paa **sundhetsforskrifter** eller tillæg til og forandringer i disse:

Masfjorden herred (Søndre Bergenhus amt) 23de mars.

Aamot herred (Hedemarkens amt) 1ste april.

Vestby herred (Akershus amt) 16de april.

Sandherred herred (Jarlsberg og Larvik amt) 16de april.

Norderhov herred (Buskerud amt) 16de april.

¹⁾ Ovenfor er flersteds samme læge opført under forskjellige stillinger.

Stranden herred (Romsdals amt) 27de april.
 Aandalsnes strandsted (Romsdals amt) 27de april.
 Maasø herred (Finmarkens amt) 27de april.
 Odda bygningskommune (Søndre Bergenhus amt) 11te mai.
 Vikten fiskevær (Nordre Trondhjems amt) 11te mai.
 Rissen herred (Søndre Trondhjems amt) 22de mai.
 Stavanger by 22de mai.
 Hølen ladested (Akershus amt) 5te juni.
 Kirkenes i Sydvaranger (Finmarkens amt) 17de juni.
 Fredriksværn (Jarlsberg og Larvik amt) 17de juni.
 Haugesund by (Stavanger amt) 25de juni.
 Sunnelven herred (Romsdals amt) 14de juli.
 Rollag herred (Buskerud amt) 23de juli.
 Porsgrund by (Bratsberg amt) 27de august.
 Trondhjem by (Søndre Trondhjems amt) 3dje september.
 Vikebygd herred (Søndre Bergenhus amt) 10de september.
 Torvestad herred (Stavanger amt) 10de september.
 Tønsberg by (Jarlsberg og Larvik amt) 18de september.
 Moss by (Smaalenenes amt) 6te oktober.
 Skaare herred (Stavanger amt) 22de oktober.
 Sand strandsted (Stavanger amt) 22de oktober.
 Hedrum herred (Jarlsberg og Larvik amt) 22de oktober og 17de november.
 Lillestrøm herred (Akershus amt) 9de november.
 Skjold herred (Stavanger amt) 23de november.
 Ømark herred (Smaalenenes amt) 23de november.
 Bud herred (Romsdals amt) 23de november.
 Aakre herred (Stavanger amt) 7de december.
 Namsos by (Nordre Trondhjems amt) 7de december.

Desuten approbertes forskrifter angaaende meddelelsespligten ved tuberkuløse sykes flytning i

Vestby herred og Hølen ladested (Akershus amt) 16de april og 5te juni.

Kirkenes (Finmarkens amt) 17de juni.
 Karlsøy herred (Tromsø amt), Nordre Land herred (Kristians amt), Skaare og Vats herreder (Stavanger amt) 10de september.
 Hammer, Aasene og Sveen herreder (Søndre Bergenhus amt) og Bamle herred (Bratsberg amt) 22de oktober.

Indre Holmedal (Nordre Bergenhus amt) 17de november.
 Sogndal og flere herreder i Stavanger amt 17de december.

Endvidere approbertes forskrifter til forebyggelse av ondartede og smitsomme sykdommes utbredning for følgende herreder:

Nore herred (Buskerud amt) 22de mai.

Haaland herred (Stavanger amt) og Gloppen herred (Nordre Bergenhus amt) 14de juli.

Mosterø herred (Stavanger amt) 3dje september.

Opdal herred (Søndre Trondhjems amt) 23de november samt Os herred (Søndre Bergenhus amt) 2den december.

Meddelelser om pleiebarn efter helseraadenes protokoller
(jfr. lov nr. 2 av 29de april 1905).

Tabel XXX.		Pleiebarn utsat i løpet av aaret 1909.										Antal barn som er blitt flyttet i henhold til lovnes § 8		
Amt.	Antal kommuner i hvert amt.	Antal kommuner, hvor omhandlede lovs §§ 1-9 er gjort gjældende i sin helhet (jfr. lovens § 15).	Antal barnehjem beregnet paa at modtage flere end 2 barn (jfr. lovens § 29).	Antal pleiebarn, der i aarets løp er kommet under tilsyn efter forlangende av anden kommunes vergeraad (jfr. lovens § 9).	Av disse var									
					Ialt	i alderen				født				
						0-1 aar.	1-7 aar.	7-11 aar.	uopgitt.	i ekteskap	utenfor ekteskap		uopgitt.	
Kristiania	1	1	21	1	693	261	229	203	-	326	367	-	23	
Akershus	28	15	20	6	320	52	123	145	-	123	193	4	0	
Smaalenene	29	5	3	-	110	12	45	51	2	55	55	-	1	
Buskerud	27	1	5	14	42	5	20	17	-	23	19	-	1	
Jarlsberg og Larvik	26	-	2	2	43	8	20	12	3	21	22	-	-	
Hedemarkens	29	-	3	-	129	6	28	44	51	74	55	-	-	
Kristians	34	-	1	-	32	2	11	19	-	16	16	-	-	
Bratsberg	31	-	3	-	22	-	13	9	-	10	12	-	-	
Nedenes	34	-	2	2	15	1	5	9	-	9	6	-	-	
Lister og Mandal . .	38	-	1	-	9	-	4	5	-	9	-	-	-	
Stavanger	48	3	5	-	44	5	18	21	-	33	11	-	1	
Søndre Bergenhus . .	44	-	-	-	3	-	3	-	-	1	-	2	-	
Bergen	1	-	3	-	21	13	6	2	-	4	17	-	3	
Nordre Bergenhus . .	34	-	-	-	10	-	1	9	-	-	10	-	-	
Romsdal	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Søndre Trondhjem . .	46	-	-	2	10	3	3	4	-	3	7	-	-	
Nordre —	42	-	-	-	2	1	1	-	-	-	2	-	-	
Nordland	50	-	-	2	32	1	15	16	-	15	17	-	-	
Tromsø	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Finmarken	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sum	650	25	72	29	1537	370	545	566	56	722	809	6	35	
						1537				1537				

1) Desuten er et barnehjem blitt flyttet

Av dødsfald blandt norske undersaatte i fremmede lande i 1909

har norske konsuler til Utenriksdepartementet og sjøfartskontoret meldt 353 tilfælde, hvorav 10 kvinder.

Av mændene var 289 sjømænd (19 skibsførere, 31 styrmænd, 2 bedstemænd, 1 hovmester, 9 tømmermænd, 5 seilmakere, 58 matroser, 39 maskinister og fyrbøtere, 24 kokker og stuerter, 17 jungmænd og dæksgrutter etc., 5 baatsmænd, 3 donkeymænd, 3 kullempere og 72 «sjømænd» uten nærmere betegnelse. 1 var «forhenværende sjømand», fisker).

31 dødsfald indtraf i januar, 8 i februar, 14 i mars, 18 i april, 21 i mai, 14 i juni, 27 i juli, 22 i august, 37 i september, 23 i oktober, 37 i november og 33 i december; for 4 savnes oplysning herom.

Oplysning om dødsårsakerne blandt sjømænd i forbindelse med opgave over de døde alder og dødssted sees av tabellen paa næste side.

Av de 54 mænd i anden eller uopgitt stilling døde 30 i Europa (9 i Frankrike, 8 i Tyskland, 3 i Danmark, 3 i England, 2 i Belgien, 2 i Schweiz og 1 i hvert av de følgende land: Holland, Island og Sverige), 12 i Amerika (8 i de Forenede Stater, 2 i Canada, 1 i Chili og 1 i Argentina), 4 i Afrika (3 i Syd-Afrika og 1 paa de Canariske øer), 3 i Asien (2 i Kina og 1 i Japan), 5 i Australien. — 9 døde av tuberkulose, 4 av lungebetændelse, 2 av tyfoidfeber, 1 av malaria og 15 av forskjellige andre sygdomme; 1 døde under akut alkoholforgiftning, 2 av solstik og 2 ved ulykkestilfælde; 2 begik selvmord; for 16 var ingen dødsårsak opgitt.

Av de 10 kvinder døde 3 i Frankrike, 3 i Tyskland, 2 i Danmark, 1 i de Forenede Stater og 1 paa hjemreise fra Amerika. 7 døde av sygdom; for 3 er ingen dødsårsak opgitt.

Siden utgivelsen av medicinalberetningen for 1908 er der inkommet oplysninger om 22 dødsfald blandt nordmænd i utlandet (1 i 1900, 1 i 1903, 3 i 1907, 14 i 1908; for 3 var året ikke opgitt). 15 av disse var sjømænd og 7 i andre stillinger. 4 var døde av sygdom, deriblant 1 av beri-beri i Ciudad Bolivar (Venezuela) og 1 av dysenteri (ombord under reise); 5 omkom ved drukning og 13 ved andre ulykkelige hændelser.

Dødsfald blandt norske

Décès de marins norvégiens

Tabel XXXI. Sygdom.	Til- sam- men.	Alder.						
		15—20	20—30	30—40	40—50	50—60	60—70	Uopg.
Infektionssygdomme.								
Tyfoidefeber	17	5	10	2	-	-	-	-
Barnekopper	1	-	-	1	-	-	-	-
Skarlagensfeber	1	1	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	1	1	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	5	1	3	1	-	-	-	-
Dysenteri	2	1	-	-	-	1	-	-
Septicopyæmi	3	-	1	-	2	-	-	-
Asiatisk kolera	2	-	-	1	1	-	-	-
Pest	1	-	-	-	1	-	-	-
Malaria	1	-	-	1	-	-	-	-
Tuberkulose	12	2	8	-	-	1	-	1
Andre sygdomme.								
Beri-beri	7	1	1	-	-	4	-	1
Apoplexi (slag)	5	-	1	2	-	1	1	-
Meningit	5	1	1	2	-	-	-	1
Epilepsi	1	-	-	-	1	-	-	-
Commotio cerebri	1	-	-	-	1	-	-	-
Tumor cerebri	1	1	-	-	-	-	-	-
Hæmorrhagi i vertebralkanalen	1	-	-	1	-	-	-	-
Organisk hjertesygdom	10	-	3	3	3	-	1	-
Hjertelammelse	11	-	-	3	4	3	-	1
Ruptur av arterie	1	-	-	-	-	-	-	1
Empyem	1	-	1	-	-	-	-	-
Mavesaar	1	-	-	-	1	-	-	-
Blindtarmbetændelse	1	-	-	1	-	-	-	-
Peritonit	2	-	-	-	-	2	-	-
Lever sygdom	3	1	-	-	2	-	-	-
Andre sygdomme i fordøjelsesorganerne	5	-	-	3	-	1	-	1
Nyresygdom	4	-	-	1	2	1	-	-
Kræft	4	-	-	-	-	3	-	1
Bilious fever	1	-	-	1	-	-	-	-
Feber	2	2	-	-	-	-	-	-
Vatersot	1	1	-	-	-	-	-	-
Unaturlig død.								
Alkoholisme	2	-	-	1	-	1	-	-
Drukning	88	15	39	14	5	5	1	9
Forlis	38	5	4	5	3	1	1	19
Savnet	5	-	2	1	-	1	-	1
Forbrænding	2	-	1	-	1	-	-	-
Andre ulykkestilfælde	25	2	9	7	3	1	1	2
Mord, drap	2	-	2	-	-	-	-	-
Selv mord	6	1	1	2	2	-	-	-
Ukjendt dødsårsak	7	1	1	3	-	2	-	-
Tilsammen	289	42	88	56	32	28	5	38

¹⁾ Engelske havnebyer 3, Braila (Rumænien) 1, Konstantinopel 1, Luleå 1. ²⁾ Shanghai,

sjømænd i utlandet i 1909.

lans l'étranger.

Dødsstedet.					
Europa.	Asien.	Afrika.	Amerika.	Australien.	I sjøen. Paa reise.
¹⁾ 6	²⁾ 4	-	³⁾ 5	-	2
-	Colombo	-	-	-	-
Genua	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1
4	-	-	-	1	-
-	-	⁴⁾ 2	-	-	-
2	-	-	1	-	-
Riga	-	-	-	-	fra St. Petersb.
-	-	-	Santos	-	-
Rotterdam	-	-	-	-	-
4	1	1	4	-	2
1	-	-	-	-	6
2	-	-	1	-	2
2	-	-	2	-	1
1	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-
1	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-
2	-	-	4	-	4
4	-	-	1	-	6
1	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-
-	1	-	-	-	-
1	-	-	-	-	1
1	-	-	2	-	-
1	-	-	-	-	4
1	-	-	3	-	-
1	-	-	1	-	2
-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	2
-	-	-	1	-	-
-	-	-	2	-	-
24	1	-	22	2	39
-	-	-	-	-	38
-	-	-	-	-	5
2	-	-	-	-	-
6	1	2	8	-	8
-	-	-	2	-	-
1	-	-	1	-	4
4	-	1	-	-	2
75	11	6	64	3	130

Paracellerne, Batavia, Bombay. ³⁾ Byer i de Forenede Stater 4, Jamaica 1. ⁴⁾ Algier, Alexandria.

Apotek og personale.
Des pharmacies et de leur personnel.

Tabel XXXII.	Amt.	Privilegium		Personale:				
		reelt.	personlig.	Apoteker.	Autoriseret provisor.	Farmaceutisk kandidat.	Farmaceut uten apotekerexamen.	Discipel.
I. Kristiania: ¹⁾								
	Elefanten	1	-	1	-	2	2	-
	Svanen	1	-	1	-	6	1	-
	Løven	-	1	1	-	2	1	-
	Rikshospitalets apotek	-	2) ²⁾ 1	1	-	6	-	2
	Hjorten	-	1	-	1	2	-	-
	Nordstjernen	-	1	1	-	4	-	-
	Falken	-	1	1	-	4	-	-
	Hygiea	-	1	1	-	4	-	-
	Oslo apotek	-	1	1	-	3	-	-
	Grünerløkkens apotek	-	1	1	-	4	-	-
	Orion	-	1	1	-	4	1	-
	Idun	-	1	1	-	2	-	-
	Jernb.torvets apotek	-	1	1	-	4	-	-
	Kronen	-	1	1	-	3	2	-
	Uranienborg apotek	-	1	1	-	1	2	2
	Hebe	-	1	1	-	3	1	-
	Bien	-	1	1	-	4	1	-
	Sagenes apote	-	1	1	-	2	-	1
	Rodeløkkens apotek	-	1	1	-	-	3	2
	St. Hans Haugens apot.	-	1	1	-	3	1	-
	Bjørnen	-	1	1	-	2	1	-
	Apot. ved Vestbanen	-	1	1	-	2	1	1
	Majorstuens apotek	-	1	1	-	3	1	-
II. Akershus amt:								
	Nordstrand	-	1	1	-	-	2	1
	Filial paa Ski i Kraakstad	-	1	-	1	-	1	1
	Sandviken	-	1	1	-	1	1	-
	Lillestrøm	-	1	1	-	2	-	-
	Eidsvold	-	1	1	1	-	1	1
	Filial i Jesseim	-	1	-	-	1	-	1
	Drobak	1	-	1	-	1	-	-
	Vestby apotek. (Filial av Elefanten i Moss)	-	1	-	1	-	-	-
III. Smaalenenes amt:								
	Moss:							
	Elefanten	1	-	1	-	1	-	1
	Ørnen	-	1	1	-	2	-	1
	Fredrikstad:							
	Vestsidens apotek	1	-	1	-	2	-	-
	Svanen	-	1	1	-	1	-	1
	Hjorten	-	1	1	-	2	-	-
	Filial i Græsvik	-	1	-	1	-	-	-
	Selbak	-	1	1	1	-	-	-
	Sarpsborg:							
	Bjørnen	-	1	1	-	2	1	-
	Løven	-	1	1	-	3	1	-
	Mysen	-	1	1	-	1	-	2
	Fredrikshald:							
	Svanen	-	1	1	1	-	1	2
	Ørnen	-	1	-	1	1	1	2
	Filial i Tistedalen	-	1	-	1	-	-	-

¹⁾ Ved flere apotek i Kristiania har enkelte farmaceuter kun halv plads. ²⁾ Ifølge kgl. resolution av 4de december 1856 har Rikshospitalet som saadant ret til at drive et apotek.

Apotek og personale.

	Tabel XXXII (forts.).	Privilegium		Personale:				
		reelt.	personlig.	Apoteker.	Autorisert provisor.	Farmaceutisk kandidat.	Farmaceut uten apotekereksamen.	Discipel.
IV.	Buskerud amt:							
	Drammen:							
	Bragernes	1	-	1	-	2	1	1
	Strømsø	-	1	1	-	1	1	1
	Ørnen	-	1	1	-	-	1	1
	Lier	-	1	1	-	-	1	-
	Hønefoss	1	-	1	-	2	-	-
	Hongsund i Øvre Eker ..	-	1	1	-	1	-	2
	Vikesund, Modum ..	-	1	1	-	1	-	1
	Kongsberg	1	-	1	-	1	-	1
	Hallingdals apotek ..	-	1	1	-	-	1	-
V.	Jarlsberg og Larvik amt:							
	Horten.....	-	1	1	1	1	1	-
	Tønsberg:							
	Løven	1	-	-	1	1	-	1
	Svanen	-	1	1	-	2	-	1
	Svelviken	-	1	1 ¹⁾	1	-	-	1
	Holmestrand.....	1	-	1	-	1	-	1
	Sandefjord:							
	Sandefjord apotek ..	-	1	1	-	1	1	-
	Nordstjernen	-	1	1	-	1	-	1
	Larvik: Ørnen	1	-	1	-	2	-	1
	Svanen	-	1	1	-	2	-	-
	Fredriksværn	-	1	1	-	-	-	1
VI.	Hedemarkens amt:							
	Kongsvinger.....	1	-	1	-	2	-	-
	Hamar: Svanen	-	1	1	-	2	-	-
	Løven	-	1	1	-	1	1	1
	Ringsaker	-	1	1	-	-	1	1
	Elverum	-	1	1	-	1	1	-
	Filial i Trysil	-	1	-	1	1	-	1
	Rena	-	1	1	-	1	-	1
	Flisen	-	1	1	-	1	-	-
	Tønset	-	1	1	-	-	1	2
VII.	Kristians amt:							
	Brandbu	-	1	1	-	1	-	-
	Valdres apotek	-	1	1	-	1	-	1
	Totens apotek	-	1	1	-	-	1	1
	Gjøvik	-	1	1	-	2	-	-
	Lillehammer.....	1	-	1	-	2	1	-
	Otta	-	1	1	1	-	-	-
VIII.	Bratsberg amt:							
	Skien:							
	Svanen	1	-	1	-	1	1	1
	Skien nye apotek ..	-	1	1	1	1	1	-
	Porsgrund.....	1	-	1	-	-	2	1
	Brevik	1	-	1	-	1	-	2
	Langesund	-	1	1	-	1	-	1
	Kragerø	1	-	1	-	1	1	1
	Ulefoss	-	1	1	-	1	-	1
	Kviteseid	-	1	1	-	-	1	1
	Notodden.....	-	1	1	-	-	2	1

¹⁾ Permitert.

Apotek og personale.

Tabel XXXII (forts.).		Privilegium		Personale:				
Amt.		reelt.	personlig.	Apoteker.	Autorisert provisor.	Farmaceutisk kandidat.	Farmaceut uten apotekeretsamen.	Discipel.
IX.	Nedenes amt:							
	Risør	1	-	1	-	1	-	2
	Tvedestrand	-	1	¹⁾ 1	1	1	-	1
	Arendal:							
	Løven	1	-	1	-	2	-	2
	Svanen	-	1	1	-	2	-	2
	Grimstad	1	-	-	1	1	-	2
	Lillesand	-	1	1	-	-	-	2
X.	Lister og Mandal amt:							
	Kristiansand:							
	Løven	1	-	1	-	1	1	1
	Elefanten	1	-	1	1	1	1	1
	Svanen	-	1	1	-	1	1	-
	Mandal	1	-	1	-	1	-	1
	Farsund	-	1	1	-	-	-	3
	Flekkefjord	1	-	1	-	1	-	2
XI.	Stavanger amt:							
	Egersund	-	1	1	-	1	1	1
	Sandnes	-	1	1	1	-	1	-
	Filial i Time	-	1	-	1	-	-	-
	Stavanger:							
	Hygiea	1	-	1	-	4	-	-
	Hjorten	-	1	1	1	1	1	-
	Svanen	-	1	1	-	4	-	-
	Løven	-	1	1	-	2	-	1
	Sand	-	1	1	1	-	-	1
	Kopervik	-	1	1	-	1	-	1
	Haugesund:							
	Løven	-	1	-	1	1	-	-
	Havfruen	-	1	1	-	2	-	-
XII.	Søndre Bergenhus amt:							
	Filial i Laksevaag ...	-	1	-	1	-	-	-
	Vossevangen	-	1	1	-	1	1	-
	Lervik	-	1	1	-	1	-	-
	Arne	-	1	1	-	-	1	-
XIII.	Bergen:							
	Løven	1	-	1	-	3	-	-
	Svanen	1	-	1	1	6	-	-
	Elefanten	-	1	1	-	3	-	-
	Hjorten	-	1	1	1	-	1	-
	Nordstjernen	-	1	-	1	2	1	-
	Ørnen	-	1	1	-	3	-	-
	Hygiea	-	1	1	-	1	-	2
XIV.	Nordre Bergenhus amt:							
	Lærdalsøren	-	1	1	-	1	-	-
	Florø	-	1	-	1	1	-	1
	Førde	-	1	1	-	-	-	1

¹⁾ Permittert.

Apotek og personale.

	Tabel XXXII (forts.).	Privilegium		Personale:				
		reelt.	personlig.	Apoteker.	Autorisert provisor.	Farmaceutisk kandidat.	Farmaceut uten apotekereksamen.	Discipel.
XV.	Romsdals amt:							
	Volden.....	-	1	1	-	1	-	1
	Aalesund:							
	Nordstjernen.....	-	1	1	1	1	-	2
	Svanen.....	1	-	1	-	2	-	1
	Molde.....	1	-	1	-	1	1	-
	Kristiansund:							
	Løven.....	1	-	-	1	1	-	1
	Filial paa Nordlandet	-	1	-	1	-	-	-
	Svanen.....	-	1	1	-	2	-	1
XVI.	Søndre Trondhjems amt:							
	Trondhjem:							
	Løven.....	1	-	1	-	2	1	1
	Svanen.....	1	-	1	1	3	1	-
	Hjorten.....	-	1	1	-	3	1	-
	Ørnen.....	-	1	1	-	2	-	-
	St. Olaf.....	-	1	1	-	6	1	1
	Ladejarlen.....	-	1	1	-	2	1	-
	Røros.....	1	-	-	1	-	-	1
	Orkedalsøren.....	-	1	1	-	-	2	-
XVII.	Nordre Trondhjems amt:							
	Stjørdalen.....	-	1	1	-	2	-	-
	Levanger.....	-	1	1	-	1	-	3
	Filial paa Værdalsøren	-	1	-	1	-	-	-
	Stenkjær.....	1	-	1	-	1	1	2
	Namsos.....	-	1	1	-	1	1	1
XVIII.	Nordlands amt:							
	Brønnøy.....	-	1	-	1	-	-	2
	Mosjøen.....	-	1	1	-	1	-	-
	Mo i Ranen.....	-	1	1	-	1	-	1
	Bodø.....	1	-	-	1	3	-	-
	Narvik.....	-	1	1	-	1	2	-
	Kabelvaag ¹⁾	-	1	1	-	3	-	-
	Stokmarknes ²⁾	-	1	1	-	2	-	1
XIX.	Tromsø amt:							
	Harstad.....	-	1	1	-	-	1	1
	Tromsø:							
	Renen ³⁾	-	1	-	1	1	1	-
	Svanen.....	-	1	1	-	3	-	-
XX.	Finmarkens amt:							
	Hammerfest.....	-	1	-	1	1	-	-
	Varde.....	-	1	1	-	1	1	-
	Vadsø.....	-	1	1	-	1	-	2
	Tilsammen	35	122	135	37	229	73	101

¹⁾ Utsalg av medicin holdtes i Svolvær aapent hele aaret, i Stamsund alene i fisketiden; hvert bestyres av en cand. pharm. ²⁾ Utsalg av medicin paa Andenes, bestyres ogsaa av en cand. pharm., naar det er aapent i fisketiden. ³⁾ Utsalg av medicin i Gryllefjord i fisketiden, bestyres av en cand. pharm.

Syfilis paa syke-

La Syphilis dan-

Tabel XXXIII.	Tilbakeleggende fra det forrige aar.			Indkommet.			Tilsammen behandlet.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rikshospitalets hudsykeavdeling ¹⁾ . . .	23	9	14	82	35	47	105	44	61
Kristiania bys sykehus ²⁾ . . .	61	24	37	208	92	116	269	116	153
Diakonisseanstaltens — . . .	-	-	-	1	-	1	1	-	-
Kristiania militære — . . .	1	1	-	-	-	-	1	1	-
Smaalenenes amts — . . .	4	1	3	8	3	5	12	4	8
Moss bys — . . .	-	-	-	2	1	1	2	1	-
Fredrikshald bys — . . .	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Drammen — . . .	2	2	-	4	3	1	6	5	-
Karl Johansværens — . . .	1	1	-	13	13	-	14	14	-
Jarlsberg og Larvik amts og Tønsberg bys — . . .	3	2	1	8	3	5	11	5	6
Kristians amts — . . .	2	-	2	1	1	-	3	1	2
Bratsberg — . . .	3	1	2	7	6	1	10	7	-
Arendal bys — . . .	1	1	-	5	5	-	6	6	-
Grimstad — . . .	-	-	-	1	-	1	1	-	-
Lister og Mandal amts — . . .	-	-	-	4	2	2	4	2	-
Kristiansand bys — . . .	1	1	-	13	6	7	14	7	-
Mandal — . . .	-	-	-	1	-	1	1	-	-
Stavanger amts — . . .	-	-	-	10	5	5	10	5	-
— bys — . . .	-	-	-	43	26	17	43	26	1
Haugesund bys — . . .	-	-	-	4	4	-	4	4	-
Bergen — . . .	-	-	-	-	-	-	70	39	3
Romsdals amts — . . .	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Kristiansund bys — ³⁾ . . .	1	-	1	7	3	4	8	3	-
Aalesund bys — . . .	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Trondhjem — . . .	4	2	2	49	21	28	53	23	3
N. Trondhj. amts sykehus i Skogn (Ind- herred) . . .	-	-	-	10	3	7	10	3	-
« — — — ved Namsos	-	-	-	2	-	2	2	-	-
Nordlands — — — - Alstahaug .	1	-	1	5	1	4	6	1	-
— — — - Bodø	-	-	-	12	4	8	12	4	-
— — — - Buksnes . .	1	-	1	5	2	3	6	2	-
— — — - Stokmark- nes	2	-	2	3	-	3	5	-	-
Tromsø — — — - Tromsø ⁴⁾ .	6	2	4	13	6	7	19	8	1
Tromsø epidemilaset	-	-	-	3	2	1	3	2	-
Harstad sykehus	-	-	-	4	2	2	4	2	-
Skjervøy —	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Finmarkens amts sykehus i Hammerfest	1	-	1	9	7	2	10	7	-
— — — - Vardø	-	-	-	2	2	-	2	2	-
— — — - Vadsø	2	1	1	6	3	3	8	4	-
Tilsammen ⁵⁾	120	48	72	549	265	284	739	352	38

¹⁾ Ifølge forrige aarsliste tilbakeliggende 20, 9 mænd, 11 kvinder. ²⁾ Ifølge forrige aar
⁴⁾ Ifølge forrige aarsliste tilbakeliggende 4, 2 mænd, 2 kvinder. ⁵⁾ Ifølge forrige aarslis-

usene i 1909.

s hôpitaux.

Utgaat						Tilbage- liggende ved aarets slutning.			Sygdomsform for indkomne tilfælde.				Antallet av for- pleinings- dage.	Antal for- pleinings- dage for hver behandlet.
levende.			død.						primaer.	kon- stitutio- nel.	heredi- tær.	uop- git.		
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.						
72	27	45	16	11	5	17	6	11	3	54	25	-	6244	59,5
203	85	118	9	4	5	57	27	30	1	182	25	-	19973	74,2
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	12,0
12	4	8	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	19	9,5
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	41	41,0
5	4	1	-	-	-	1	1	-	1	3	-	-	292	48,7
14	14	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-	921	65,8
11	5	6	-	-	-	-	-	-	1	7	-	-	550	50,0
3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	286	95,3
7	4	3	1	1	-	2	2	-	1	6	-	-	538	53,8
2	2	-	-	-	-	4	4	-	3	2	-	-	82	13,7
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	149	149,0
3	2	1	-	-	-	1	-	1	-	4	-	-	450	112,5
13	7	6	-	-	-	1	-	1	-	13	-	-	277	19,8
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
10	5	5	-	-	-	-	-	-	-	9	1	-	420	42,0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	41	2	-	-	-
4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	70	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
5	2	3	1	-	1	2	1	1	1	6	-	-	265	33,2
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	84	84,0
42	20	22	2	1	1	9	2	7	4	41	4	-	-	-
8	2	6	1	-	1	1	1	-	-	10	-	-	462	46,2
1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	2	-	-	163	81,5
6	1	5	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	157	26,2
8	3	5	-	-	-	4	1	3	3	9	-	-	532	44,3
5	1	4	-	-	-	1	1	-	-	5	-	-	-	-
5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	539	107,8
18	8	10	-	-	-	1	-	1	2	10	1	-	-	-
3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-
4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	483	120,8
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	13	13,0
9	6	3	-	-	-	1	1	-	-	9	-	-	474	47,4
1	1	-	-	-	-	1	1	-	2	-	-	-	96	48,0
7	4	3	-	-	-	1	-	1	-	6	-	-	336	42,0
487	219	268	31	17	14	108	51	57	23	535	60	1	33858	45,8

te tilbakeliggende 60, 23 mænd, 37 kvinder. ³⁾ Ifølge forrige aarsliste tilbakeliggende ingen.
 bakeliggende 113, 47 mænd, 66 kvinder.

Tabel over tilfælde av sindssyg

Mouvement des alién

Tabel XXXIV.	Tilbakeleggende fra det forrige aar.			Indkommet.			Tilsammen behandlet.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rikshospitalets afdelinger	-	-	-	14	9	5	14	9	5
Kristiania bys sykehus	18	12	6	178	83	95	196	95	101
Diakonisseanstaltens sykehus	2	1	1	11	2	9	13	3	10
Kristiania militære —	-	-	-	7	7	-	7	7	-
Akers kommunale —	1	-	1	10	7	3	11	7	4
Smaalenenes amts —	4	2	2	14	12	2	18	14	4
Moss bys —	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Fredrikstad bys *) —	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fredrikshald —	2	-	2	12	8	4	14	8	6
Drammen — — ¹⁾	-	-	-	9	4	5	9	4	5
Karl Johansværns —	-	-	-	2	1	1	2	1	1
Jarlsberg og Larvik amts og Tøns- berg bys sykehus	-	-	-	7	6	1	7	6	1
Valseth sykehjem	1	-	1	-	-	-	1	-	1
Finsal —	-	-	-	1	-	1	1	-	-
Kristians amts sykehus	26	14	12	29	18	11	55	32	23
Gjøvik kommunale —	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Bratsberg amts —	-	-	-	1	-	1	1	-	1
Risør bys — ²⁾	3	1	2	2	-	2	5	1	4
Tvedestrand — ³⁾	-	-	-	2	-	2	2	-	2
Arendals —	-	-	-	2	1	1	2	1	1
Grimstad —	-	-	-	1	-	1	1	-	-
Lister og Mandal amts sykehus ⁴⁾ ..	1	1	-	1	1	-	2	2	-
Kristiansand bys sykehus ⁵⁾	1	-	1	3	2	1	4	2	2
Mandal —	1	-	1	8	2	6	9	2	7
Stavanger amts —	-	-	-	7	5	2	7	5	2
— bys —	-	-	-	27	17	10	27	17	10
Egersund —	-	-	-	8	1	7	8	1	7
Haugesund —	-	-	-	1	-	1	1	-	1
Bergen —	-	-	-	5	2	3	5	2	3
Romsdals amts —	-	-	-	1	-	1	1	-	1
Kristiansund bys — ⁶⁾	9	2	7	3	3	-	12	5	7
Aalesund —	-	-	-	9	9	-	9	9	-
Trondhjem — — ⁷⁾	5	1	4	54	23	31	59	24	35
Kalvskindets sykehus i Trondhjem ..	-	-	-	3	1	2	3	1	2
Nordre Trondhjems amts sykehus i Skogn (Indherred)	-	-	-	4	1	3	4	1	3
Nordre Trondhjems amts sykehus ved Namsos	1	1	-	-	-	-	1	1	-
Nordlands amts sykehus i Alstahaug — — — Bodø	-	-	-	1	-	1	1	-	1
— — — Stokmarknes	-	-	-	1	-	1	1	-	1
Sulitjelma —	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Tromsø — — i Tromsø ⁸⁾ ..	-	-	-	2	-	2	2	-	2
Skjervøy —	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Finmarkens — — — Hammerfest ..	-	-	-	9	6	3	9	6	3
— — — — — Vadso	-	-	-	2	2	-	2	2	-
Tilsammen ⁸⁾	75	35	40	457	239	218	532	274	258

*) Ingen liste indkommet. ¹⁾ Ifølge forrige aarsliste tilbakeliggende 1 kvinde. ²⁾ Ifølge forrige aarsliste tilbakeliggende ingen. ³⁾ Ifølge forrige aarsliste tilbakeliggende 7, 2 mænd og 5 kvinder. ⁴⁾ Ifølge forrige aarsliste tilbakeliggende 7

om, behandlet paa sykehus.

uns les hôpitaux.

Utgaaet						Tilbakeiggende ved aarets slutning.			Sygdomsform hos de indkomne:												
levende.			død.						Melancholia.	Mania.	Amentia.	Dementia.	Paranoia.	Insania.	Epilepsia.	Hypochondria.	Idiotismus.	Hysteria.	Paralysis generalis.	Alkoholismus.	Uopgt.
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.													
13	9	4	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	3	-	5	-	4	-	2	-	
167	77	90	8	7	1	21	11	10	-	-	10	-	144	3	-	7	11	-	-	3	
11	3	8	-	-	-	2	-	2	4	-	1	-	5	-	-	-	-	-	1	-	
6	6	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	5	-	
9	6	3	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	7	
15	12	3	1	1	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	13	
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
13	8	5	-	-	-	1	-	1	6	2	2	-	-	-	-	1	-	-	1	-	
6	4	2	2	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	
2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
7	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	2	-	
-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
35	22	13	2	1	1	18	9	9	9	2	12	1	2	1	2	-	-	-	-	-	
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
2	-	2	-	-	-	3	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
9	2	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	
6	5	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	1	-	
7	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	
4	2	2	6	2	4	2	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	
9	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
43	20	23	4	2	2	12	2	10	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	6	47	
2	1	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
3	1	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
9	6	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	
2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
405	214	191	23	13	10	72	28	44	25	8	5	34	2	219	4	8	9	16	-	27	100

rige aarsliste tilbageiggende 2 kvinder. ³⁾ Ifølge forrige aarsliste tilbageiggende 1 kvinde.
 gen. ⁶⁾ Ifølge forrige aarsliste tilbageiggende 5, 3 mænd og 2 kvinder. ⁷⁾ Ifølge forrige
 mænd og 43 kvinder.

Antal av de paa syke

Mouvement des malade

Tabel XXXV.	Tilbakeleggende fra det forrige aar.			Indkommet.			Tilsammen behandlet.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rikshospitalets medicinske afdelinger	121	60	61	875	467	408	996	527	46
— chirurgiske —	101	62	39	1033	547	486	1134	609	52
— hudsyke-afdeling	76	38	38	332	161	171	408	199	20
— øien —	28	13	15	483	306	177	511	319	19
— avd. for øre, næse-, strupe- og svælgsygdomme ...	28	9	19	243	124	119	271	133	13
— barneafdeling	35	17	18	149	79	70	184	96	8
— nerveafdeling	21	11	10	103	81	22	124	92	3
Rikshospitalets afdelinger tilsammen	¹⁾ 410	210	200	3218	1765	1453	3628	1975	165
Kristiania bys sykehus	779	380	399	5595	2647	2948	6374	3027	334
Diakonisseanstaltens sykehus	¹⁾ 52	8	44	539	144	395	591	152	43
Kristiania militære —	13	13	-	394	394	-	407	407	-
Akers kommunale —	¹⁾ 62	22	40	180	104	76	242	126	11
Diakonhjemmets —	²⁾ -	-	-	-	-	-	-	-	-
Smaalønes ams —	26	10	16	136	74	62	162	84	7
Moss bys —	6	5	1	70	39	31	76	44	3
Sarpsborg bys —	²⁾ -	-	-	-	-	-	-	-	-
Fredrikstad bys —	²⁾ -	-	-	-	-	-	-	-	-
— — lasaret	2	1	1	77	29	48	79	30	4
Fredrikshald — sykehus	20	8	12	134	71	63	154	79	7
Drammen — —	39	28	11	444	255	189	483	283	20
— — lasaret	7	6	1	98	35	63	105	41	6
Kongsberg — sykehus	²⁾ -	-	-	-	-	-	-	-	-
Karl Johansværens —	¹⁾ 5	4	1	356	312	44	361	316	4
Jarlsberg og Larvik ams og Tøns- berg bys sykehus	26	15	11	204	106	98	230	121	10
Hamar bys sykehus	12	6	6	163	67	96	175	73	10
Ringsaker kommun. sykehus	4	-	4	51	12	39	55	12	4
Valseth sykehjem	6	3	3	29	13	16	35	16	1
Furnes —	17	11	6	16	9	7	33	20	1
Løiten sykehus	6	3	3	70	32	38	76	35	4
Finsal sykehjem	15	6	9	85	29	56	100	35	6
Elverum sykehus	²⁾ -	-	-	-	-	-	-	-	-
— epidemispykehus	²⁾ -	-	-	-	-	-	-	-	-
Kristians ams sykehus	52	31	21	115	61	54	167	92	7
Gjøvik kommun. —	3	3	-	57	27	30	60	30	3
Bratsberg ams —	55	33	22	581	331	250	636	364	27

¹⁾ Opgaven over tilbakeleggende svarer ikke med foregaaende aars. ²⁾ Ingen lis

husene behandlede syke.

dans les hôpitaux.

Utgaat						Tilbake- liggende ved aarets slutning.			Mortali- tets- procent til samtlige ut- gaade.	Daglig middel- belæg.	Antal forplei- ningsdage for hver be- handlet.	Utgift til medicin for hver syk i døgnet.	Antallet av forplei- nings- dage.	Antallet av syke- pladser.
levende.			død.											
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.				øre.		
723	371	352	161	93	68	112	63	49	18,2	113,0	41,4	19,3	41204	-
954	506	448	73	41	32	107	62	45	7,1	119,6	38,6	12,7	43660	-
335	162	173	21	13	8	52	24	28	5,9	55,3	49,5	27,4	20196	-
488	309	179	-	-	-	23	10	13	-	34,0	24,3	0,9	12412	-
235	117	118	12	7	5	24	9	15	4,9	27,5	37,0	15,7	10038	-
118	57	61	33	21	12	33	18	15	21,8	33,2	65,9	14,5	12122	-
98	76	22	1	1	-	25	15	10	1,0	23,7	69,9	0,8	8663	-
2951	1598	1353	301	176	125	376	201	175	9,3	406,3	40,88	-	148295	420 à 470
1743	2251	2492	725	330	395	906	446	460	13,99	83,7	47,9	10,3	305638	998
483	127	356	44	9	35	64	16	48	8,4	-	-	-	-	72
381	381	-	12	12	-	14	14	-	3,1	19,7	17,7	16,3	7205	40
128	70	58	54	32	22	60	24	36	29,7	-	-	-	-	65
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	95
112	59	53	28	15	13	22	10	12	19,9	-	-	-	-	66
54	32	22	8	4	4	14	8	6	12,9	8,1	38,8	15,3	2949	17
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24
74	25	49	4	4	-	1	1	-	5,1	5,2	23,9	28,0	1887	50
105	57	48	28	17	11	21	5	16	21,0	23,7	56,1	9,3	8644	50
401	234	167	37	23	14	45	26	19	8,5	45,5	34,4	4,2	16619	50
100	39	61	5	2	3	-	-	-	4,8	6,1	21,4	13,1	2242	uopg. 10
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
344	301	43	9	7	2	8	8	-	2,6	20,0	23,3	3,0	8416	50
176	96	80	29	14	15	25	11	14	14,2	26,3	41,7	12,2	9584	58
153	65	88	10	4	6	12	4	8	6,1	17,5	36,6	23,6	6401	50
41	8	33	7	4	3	7	-	7	14,6	6,6	43,9	19,2	2415	12
20	10	10	9	3	6	6	3	3	31,0	-	-	-	-	13
10	5	5	7	3	4	16	12	4	41,2	14,8	163,9	3,3	5408	18
55	27	28	10	4	6	11	4	7	15,4	9,1	43,9	-	3333	uopg.
76	23	53	11	7	4	13	5	8	12,7	17,9	65,3	11,4	6532	24
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25
94	53	41	22	16	6	51	23	28	19,0	51,5	112,6	8,1	18806	82
52	27	25	6	2	4	2	1	1	10,3	3,4	20,7	-	1241	16
514	287	227	39	29	10	83	48	35	7,1	73,7	42,3	8,1	26894	100

indkommet.

Antal av de paa syke-

Tabel XXXV (forts.).				Til- bakeliggende fra det forrige aar.			Indkommet.			Tilsammen behandlet.		
				Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Risør bys sykehus.....	1)	7	3	4	13	10	3	20	13	7		
Tvedestrand bys —		1	-	1	28	8	20	29	8	21		
Arendal — —	1)	8	4	4	59	43	16	67	47	20		
Grimstad — —	1)	2	2	-	75	30	45	77	32	45		
Lister og Mandal amts —	1)	8	3	5	94	52	42	102	55	47		
Kristiansand bys sykehus	1)	33	16	17	309	171	138	342	187	155		
Mandal — —	1)	9	2	7	114	58	56	123	60	63		
Stavanger amts — —	1)	25	9	16	224	123	101	249	132	117		
— bys — —	1)	137	64	73	1080	511	569	1217	575	642		
Egersund — —		5	4	1	92	47	45	97	51	46		
Haugesund — —	1)	3	2	1	101	64	37	104	66	38		
Bergen bys sykehus		241	-	-	2186	-	-	2427	-	-		
Røde kors' klinik i Bergen	2)	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Romsdals amts sykehus	1)	18	9	9	145	89	56	163	98	65		
Kristiansund bys — —	1)	28	11	17	166	102	64	194	113	81		
Aalesund — —		22	9	13	248	124	124	270	133	137		
Trondhjem — —	1)	156	66	90	1618	786	832	1774	852	922		
Kalvskindets — — i Thjem		47	19	28	100	34	66	147	53	94		
Nordre Trondhjems amts — — i Skogn		40	23	17	409	236	173	449	259	190		
— — — v. Namsos	1)	26	17	9	387	193	194	413	210	203		
Nordlands amts sykehus i Alstahaug		14	8	6	204	99	105	218	107	111		
— — — — Bodø		22	11	11	368	206	162	390	217	173		
— — — — Buksnes .	1)	16	6	10	182	134	48	198	140	58		
— — — — Stokmarknes.....	1)	21	10	11	79	37	42	100	47	53		
Sulitjelma — —		2	1	1	135	89	46	137	90	47		
Tromsø — — i Tromsø ..	1)	56	29	27	402	180	222	458	209	249		
— epidemilasaret — — ..		1	-	1	9	2	7	10	2	8		
Harstad sykehus.....		5	3	2	117	74	43	122	77	45		
Skjervøy —		4	1	3	32	15	17	36	16	20		
Finmarkens amts sykehus i Hammerfest.....		26	15	11	438	302	136	464	317	147		
— — — — Vardø		20	16	4	251	167	84	271	183	88		
— — — — Vadsø ..	1)	19	13	6	221	140	81	240	153	87		
Tilsammen	*)	2639	1182	1216	22498	10682	9630	25137	11864	10846		

1) Opgaven over tilbakeliggende svarer ikke med forrige aars. 2) Ingen liste indkommet.

husene behandlede syke.

Utgaaet						Tilbake- liggende ved aarets slutning.			Mortali- tets- procent til samtlige ut- gaaede.	Daglig middel- belæg.	Antal forplei- ningsdage for hver be- handlet.	Utgift til medicin for hver syk i døgnet. øre.	Antallet av forplei- nings- dage.	Antallet av syke- pladser.
levende.			død.			Tils.	Md.	Kv.						
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.						
8	6	2	3	2	1	9	5	4	27,3	9,8	124,3	4,9	3587	uopg.
25	7	18	4	1	3	-	-	-	13,8	1,6	19,2	-	567	-
49	34	15	7	6	1	11	7	4	12,5	9,4	51,4	19,7	3442	-
61	26	35	9	3	6	7	3	4	13,0	5,8	27,7	-	2131	52
86	49	37	7	4	3	9	2	7	7,5	10,0	39,2	38,1	4000	34
306	166	140	19	7	12	17	14	3	5,9	28,6	30,5	9,7	10437	75
114	55	59	5	3	2	4	2	2	4,1	8,9	26,5	-	3256	19
205	113	92	18	7	11	26	12	14	8,1	26,8	39,3	-	9786	40
1022	467	555	83	47	36	112	61	51	7,5	116,0	34,9	12,1	42483	124
88	45	43	2	2	-	7	4	3	2,2	4,3	16,1	-	1566	12
87	54	33	7	5	2	10	7	3	7,5	9,9	34,8	27,9	3619	12
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	243,1	36,5	-	88724	uopg.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
115	66	49	30	23	7	18	9	9	20,7	-	-	-	-	44
125	80	45	41	23	18	28	10	18	24,7	31,4	59,1	6,9	11477	65
229	115	114	20	12	8	11	6	15	8,0	24,1	32,6	10,8	8812	60
1445	705	740	139	67	72	190	80	110	8,8	181,2	37,3	-	66137	200
56	15	41	44	19	25	47	19	28	4,4	-	-	-	-	uopg.
386	217	169	20	10	10	43	32	11	4,9	53,5	43,5	17,9	19545	60
364	187	177	19	11	8	30	12	18	4,9	40,7	36,0	41,7	14867	40
202	100	102	10	3	7	6	4	2	4,7	18,1	30,2	-	6597	35
348	197	151	15	9	6	27	11	16	4,1	27,9	26,1	40,9	10183	35
167	124	43	11	6	5	20	10	10	6,2	-	-	-	-	35
75	32	43	6	3	3	19	12	7	7,4	18,5	67,6	-	6762	35
128	82	46	4	3	1	5	5	-	3,0	8,0	21,3	-	2927	20
369	165	204	40	21	19	49	23	26	9,8	-	-	-	-	75
9	2	7	-	-	-	1	-	1	-	1,2	44,8	-	448	uopg.
94	68	26	11	5	6	17	4	13	10,5	13,9	41,7	26,6	5091	25
31	14	17	2	1	1	3	1	2	6,1	3,4	34,3	-	1234	7
410	275	135	20	18	2	34	24	10	4,7	33,8	26,6	-	12345	45
235	160	75	17	13	4	19	10	9	6,7	25,0	33,7	19,0	9121	42
198	125	73	19	15	4	23	13	10	8,8	19,5	29,7	31,3	7135	18
18104	9526	8578	2037	1066	971	2569	1272	1297	9,01	2572,0	37,4	-	938788	-

*) Ifølge forrige aarsliste tilbakeleggende 2726, 1228 mænd og 1238 kvinder.

Kjendte døds-

Causes de décès par

Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus amt.		Smaaløenes amt.		Buskerud amt.		Jarlsberg og Larvik amt.		Hedemarkens amt.		Kristians amt.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
A. Infektions-, ernærings- og konstitutionelle sygdomme.															
<i>I. Akute.</i>															
Tyfoidefeber	68	2	3	2	-	2	3	2	2	1	1	-	-	1	1
Epid. cerebrospinalmeningit ...	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Akut poliomyelitis	8	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Barnekopper	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	146	7	5	-	2	1	1	-	2	2	1	2	1	-	-
Meslinger	118	32	21	2	-	4	6	-	2	-	2	-	-	-	1
Difteri (croup)	497	33	38	11	21	14	15	11	4	9	9	6	6	4	4
Kikhoste	557	37	35	8	5	23	12	12	9	12	17	4	8	2	2
Influenza	46	1	3	-	-	4	1	3	5	2	2	1	-	-	-
Gigtfeber	86	5	12	1	4	2	2	2	4	2	1	2	2	1	2
Erysipelas, flegmone	95	9	11	1	4	1	4	5	6	3	3	-	1	1	2
Pyæmi og septhæmi	188	14	14	2	2	8	4	3	5	7	2	6	2	7	3
Pemfigus hos nyfødte	29	1	3	2	1	2	1	1	1	-	-	-	2	1	-
Akut diarré (kolerine)	409	50	32	11	9	22	12	12	14	14	15	12	6	9	4
Dysenteri	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tetanus, trismus	13	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Miltbrandpustel (pust. maligna) ..	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aktinomykose	9	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-
Røde hunde	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Vandkopper	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
<i>II. Kroniske.</i>															
Tuberkulose (uten opgit sæte) ..	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Lungerne	3997	225	248	89	106	81	120	75	109	62	80	99	110	44	78
b. Tarmkanalen	108	9	10	1	2	2	3	1	4	1	-	2	5	4	3
c. Ben og led	120	5	5	1	3	2	1	6	5	1	2	3	2	5	4
d. Urin- og kjønnsorganer	59	2	3	1	-	1	-	-	-	1	2	2	4	1	2
e. Lymfekjertler (skrofulose)	40	3	1	1	1	1	2	1	-	-	-	-	-	1	-
f. Andre organer	53	-	-	-	2	-	1	3	2	-	2	-	2	-	3
g. Tuberkulose meningit	717	29	35	10	16	22	18	13	10	16	17	15	15	10	13
h. Miliærtuberkulose	76	1	5	1	-	4	4	1	2	-	1	1	-	2	-
Spedalskhet	38	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Syfilis	61	22	15	1	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-
Kræft:															
1. Carcinom (uten opgit sæte) ..	52	1	2	-	1	7	6	1	-	1	-	2	1	4	3
a. Maven	1254	40	60	40	31	50	33	31	37	50	37	49	41	32	28
b. Leveren	161	2	19	2	7	5	8	5	9	4	4	4	3	5	9
c. Brystkjertelen	89	-	10	-	3	-	5	-	4	-	7	-	3	-	7
d. Kjønnsorganerne	146	3	24	3	4	2	1	5	1	5	2	9	1	8	8
e. Andre organer	414	35	33	12	9	9	4	14	9	17	15	14	11	12	8
2. Sarkom (uten opgit sæte) ..	8	-	-	-	-	-	-	1	2	1	2	-	-	-	-
a. Bensystemet	36	-	3	1	-	1	2	1	-	-	-	2	2	1	-
b. Andre steder	66	3	4	2	2	2	3	3	1	2	1	1	4	2	2

aarsaker.
départements.

Bratsberg amt.		Nedenes amt.		Lister og Mandal amt.		Stavanger amt.		Søndre Bergenhus amt.		Bergen.		Nordre Bergenhus amt.		Romsdals amt.		Søndre Trondhjems amt.		Nordre Trondhjems amt.		Nordlands amt.		Tromsø amt.		Finnmarkens amt.	
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
2	-	-	-	-	-	6	4	5	3	2	2	1	3	1	2	6	4	2	2	2	-	-	1	-	-
-	1	-	-	1	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	2	1	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4	-	-	-	-	-	-
6	5	11	5	4	2	36	28	7	6	1	1	2	1	1	2	4	1	2	2	-	-	-	-	1	-
9	13	7	7	4	2	12	14	21	30	3	3	8	9	4	2	11	11	2	1	5	2	-	-	-	1
4	7	-	-	2	2	5	5	2	3	5	12	2	1	3	3	8	18	7	9	59	65	58	70	10	16
1	-	-	2	1	1	2	6	1	1	-	1	-	2	2	3	-	-	1	2	2	1	1	1	-	-
-	-	1	1	4	3	1	5	1	4	-	-	1	3	1	3	1	3	1	1	5	3	3	1	1	-
2	2	2	2	1	2	6	7	6	6	4	7	4	4	10	4	11	3	5	1	10	3	1	2	3	1
1	1	1	1	4	4	-	-	1	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	4	2	1	-	-	-	1
8	4	4	3	4	2	19	17	3	2	3	1	5	3	7	5	13	4	1	2	26	24	6	2	5	9
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
91	106	60	80	64	94	98	131	87	100	78	69	54	54	146	163	144	216	53	83	135	162	60	67	37	39
2	2	3	2	-	2	6	2	1	2	5	2	3	3	3	4	3	4	1	3	2	1	1	1	2	5
4	3	-	1	2	3	1	3	2	6	2	3	3	1	10	5	5	5	3	1	4	3	-	2	3	-
1	-	-	1	4	1	2	3	4	3	-	-	-	1	3	1	2	3	-	1	5	1	2	2	-	-
1	-	-	3	2	1	3	4	5	1	-	1	-	-	-	-	3	-	-	1	1	1	1	1	-	2
1	-	2	2	2	2	3	2	1	-	-	-	1	1	2	4	6	-	-	1	-	-	3	3	1	-
12	24	18	7	14	25	34	25	15	12	21	17	18	14	26	29	24	22	14	12	22	17	21	14	12	9
6	4	-	2	1	5	6	6	1	1	3	2	1	1	1	2	2	3	1	-	1	4	-	-	2	-
-	-	1	2	-	-	1	3	1	-	3	1	-	-	-	-	5	6	1	1	1	-	-	-	2	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
26	33	26	21	20	16	32	23	39	36	19	30	17	26	48	43	33	35	38	19	38	25	17	18	7	10
3	2	3	1	9	-	1	4	5	5	6	9	1	3	3	3	4	4	4	2	1	1	-	2	2	-
-	6	-	-	2	-	6	-	2	-	2	-	-	9	-	5	-	7	-	2	5	5	-	-	-	1
2	5	-	2	6	1	6	1	5	-	4	-	-	-	-	6	1	10	-	7	2	7	1	5	-	2
17	11	10	6	5	2	19	20	8	3	4	12	6	6	7	8	13	16	4	6	10	4	8	4	1	2
3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	1	3	-	1	1	1	3	1	-	1	1	2	4	1	3	3	-	2	-	-	3	-	-	-

Kjendte døds-

Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus amt.		Smaalenenes amt.		Buskerud amt.		Jarlsberg og Larvik amt.		Hedemarkens amt.		Kristians amt.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Skjorbuk	4	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Sukkersyke	171	9	11	6	10	11	5	6	5	6	5	7	4	12	4
Pernicios anæmi	83	4	8	2	2	3	4	6	2	5	2	2	-	1	-
Leukæmi, pseudoleukæmi	18	1	-	-	-	-	-	2	2	1	-	-	-	-	-
Rakit	90	17	7	1	3	-	2	1	1	2	-	5	3	1	3
Kronisk alkoholisme	7	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-
Medfødt svakhet	1064	109	86	25	15	65	44	30	28	21	19	33	23	26	20
Alderdomssvakhet	4278	39	50	85	114	111	106	83	121	90	114	139	138	124	135
Anæmi	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arthritis deformans et rheum. chron.	13	-	3	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1
Arthritis urica (gigt)	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Hæmofili	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus maculosus Werlhofii: purpura hæmorrhagica	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
B. Sygdomme i de enkelte organer.															
<i>I. Hjerne og rygmarg.</i>															
Apoplexi og hjerneemboli	1419	55	86	41	36	47	62	29	40	34	47	39	46	43	33
Suppurativ meningit	238	16	17	5	4	5	8	5	2	3	1	5	2	7	4
Epilepsi	74	4	3	4	1	-	2	4	2	1	-	2	1	3	2
Kramper hos småbarn	347	16	12	11	9	23	19	10	4	14	19	10	7	4	1
Sindssygdomme	178	9	16	14	12	2	1	4	3	5	5	8	4	3	-
Andre hjernesygdomme	206	16	13	5	8	5	9	6	8	4	5	4	7	6	3
Rygmarvssygdomme	96	4	8	5	1	3	5	2	2	5	2	5	-	1	4
Paralysis generalis	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tabes dorsalis	8	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i nerve-systemet	12	3	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>															
Endo- og perikardit	69	4	9	2	3	-	2	1	-	3	2	2	2	1	1
Klappfeil og andre organiske hjertesygdomme	1462	73	118	41	40	38	71	35	55	33	48	24	51	19	46
Hjertelammelse	639	30	33	33	33	26	20	24	19	19	28	28	21	29	18
Arteriosklerose	440	28	44	16	13	19	11	12	15	19	5	5	6	10	4
Aneurysma	12	1	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Andre sygd. i cirkulationsorg.	35	12	16	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>															
Bronkit, akut	683	37	44	23	20	18	22	33	24	27	16	15	22	11	12
—, kronisk og bronkiektasi	717	29	37	25	25	27	27	23	23	29	26	18	28	26	24
Pneumoni, katarralsk	548	28	29	9	9	32	28	6	5	6	14	18	11	29	17
—, croupøs	1593	110	105	56	39	54	51	47	26	39	39	54	55	27	21
Lungegangræn	26	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-
Pleurit, serøs	55	3	6	5	1	3	1	1	1	4	1	1	3	2	2
—, purulent	33	1	-	1	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-

aarsaker.

Bratsberg amt.		Nedenes amt.		Lister og Mandal amt.		Stavanger amt.		Søndre Bergenhus amt.		Bergen.		Nordre Bergenhus amt.		Romsdals amt.		Søndre Trondhjems amt.		Nordre Trondhjems amt.		Nordlands amt.		Tromsø amt.		Finnmarkens amt.	
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
-	7	-	4	-	3	-	3	-	3	-	2	-	3	-	5	-	1	-	3	-	4	-	2	-	-
1	2	1	3	1	3	1	4	1	1	1	2	1	3	1	5	3	2	3	3	3	1	2	1	-	
1	1	-	-	1	-	-	1	1	1	1	4	-	2	-	2	-	3	5	4	3	1	-	1	-	
-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
23	21	13	14	10	9	41	27	44	29	29	18	21	15	29	21	34	12	20	6	25	20	9	14	10	
61	57	54	84	107	125	111	105	190	198	29	45	89	132	190	238	130	174	74	99	176	185	53	85	16	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2	-	-	-	
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
31	33	27	21	29	32	43	33	35	39	27	37	21	28	51	49	22	45	19	27	40	37	20	11	13	
6	5	7	3	3	1	11	7	15	3	4	2	5	2	10	10	11	9	2	2	20	13	5	2	3	
4	4	2	3	-	1	-	1	3	1	-	1	2	1	2	2	2	3	2	6	-	4	-	1	-	
6	13	6	5	3	9	8	10	15	9	8	7	3	3	15	8	12	9	3	-	8	7	6	2	7	
1	1	11	3	1	4	6	1	9	3	1	2	2	3	4	1	3	9	2	-	11	5	2	4	3	
8	5	5	4	2	3	9	5	6	4	6	3	2	5	3	2	5	9	4	5	3	7	-	1	1	
3	-	-	1	3	-	4	2	4	2	-	-	5	-	3	1	5	4	-	2	5	1	2	1	1	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	
8	11	1	-	1	1	1	3	-	-	1	2	-	1	1	-	-	-	-	-	1	1	2	1	1	
26	39	32	32	41	43	33	43	29	45	20	30	17	33	31	27	43	45	21	32	18	38	8	20	14	
12	13	15	9	9	13	15	9	18	12	11	16	6	7	15	17	13	9	9	10	15	12	4	4	3	
7	8	11	5	17	16	11	12	7	15	18	9	3	12	6	6	15	12	10	9	15	4	5	4	2	
-	1	-	-	1	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	
18	24	10	10	11	10	15	29	9	15	6	4	9	7	11	5	22	18	23	17	24	21	20	8	6	
15	23	7	11	16	9	8	27	14	16	8	11	15	16	14	24	21	11	7	13	14	21	8	13	5	
7	17	15	5	4	9	18	19	11	10	16	11	5	9	17	13	13	14	10	10	26	23	4	10	5	
34	19	32	30	39	32	45	27	48	72	20	24	34	34	56	42	45	40	44	30	52	29	12	14	11	
1	-	1	-	-	2	-	1	-	3	-	1	2	1	1	1	1	2	-	-	2	-	-	1	-	
1	1	-	1	-	1	-	2	1	-	2	1	-	1	-	1	1	2	-	3	2	1	1	1	-	
-	1	-	1	-	1	1	1	2	-	4	-	1	1	4	1	3	3	-	-	1	1	2	-	-	

arsaker.

Bratsberg amt.		Nedenes amt.		Lister og Mandal amt.		Stavanger amt.		Søndre Bergenhus amt.		Bergen.		Nordre Bergenhus amt.		Romsdals amt.		Søndre Trondhjems amt.		Nordre Trondhjems amt.		Nordlands amt.		Tromsø amt.		Finmarkens amt.	
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
2	1	1	-	-	-	-	-	1	3	-	12	1	3	-	-	2	1	-	-	1	1	-	-	-	-
17	5	1	5	3	9	6	4	6	6	12	15	1	4	7	11	1	8	6	5	11	7	2	5	4	6
2	5	1	2	5	1	3	2	3	6	4	1	5	3	4	8	2	3	7	2	3	5	1	2	1	
3	3	3	3	1	1	2	3	6	3	4	4	3	3	4	6	4	4	4	3	3	3	2	1	1	
3	3	1	4	-	3	5	2	1	8	2	2	1	3	1	4	5	5	1	2	2	4	1	4	1	
5	1	4	-	4	11	5	5	6	6	2	2	1	5	6	13	3	3	5	-	10	4	-	2	1	
1	-	2	1	-	2	-	-	-	-	1	1	1	-	2	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	
-	1	-	2	-	-	3	1	1	1	-	1	2	-	-	1	1	1	-	2	1	-	-	-		
3	1	-	2	1	1	5	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	-	-	-	1	-	1	-		
8	1	10	-	11	6	13	2	3	3	4	1	10	-	7	2	10	1	10	-	3	4	4	1		
18	22	7	12	23	13	10	17	10	17	8	9	13	12	20	19	26	22	14	11	15	11	11	7		
4	1	5	2	1	1	12	6	7	4	-	2	5	1	5	3	5	1	2	2	8	1	1	-		
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	1	3	-	-	2	-	2	-	-	-	4	-	3	-	-	4	-	-	-		
2	1	1	-	1	4	2	2	2	3	-	-	4	5	7	1	2	2	2	2	2	-	1	4		
1	-	-	-	1	1	-	-	1	1	-	-	2	1	5	-	1	1	-	-	1	-	1	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	1	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-																								

Kjendte døds

Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus amt.		Smaalenenes amt.		Boskerud amt.		Jarlsberg og Larvik amt.		Hedemarkens amt.		Kristians amt.	
		Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
Hæmorrhagia interna abdom.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nefrit (uræmi)	2	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Phlegmasia alba dolens	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Uopgitt	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
D. Dannelsesfeil.															
Cyanose (medfødt)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjernemisdannelse (spina bifida)	20	3	3	-	1	-	1	-	-	-	-	1	1	1	-
Andre dannelsesfeil.	10	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
E. Andre sygdomme.															
Abscessus iliacus	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Addisons sygdom	5	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ascites	7	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Basedows sygdom	6	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Catarrhus	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Coma	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Febris	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Forblødning (indre)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gangræna cachectica infant.	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmatemesis neonatorum	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lymphocythæmi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mykosis fungoides	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Myopathia	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Navleblødning, omfalit etc.	6	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Nervegift	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Otit	6	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tumores	31	6	14	-	2	-	-	-	2	-	1	-	-	-	1
Vitia organica abdominis	13	3	5	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	27060	1398	1612	692	696	841	882	657	706	635	674	730	758	587	619
F. Unaturlig død.															
Akut alkoholforgiftning	8	1	1	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Andre forgiftninger	23	3	3	-	2	-	-	-	-	1	1	2	1	-	1
Drukning	500	15	3	17	5	25	7	14	4	17	4	9	3	4	-
Forfrysning	7	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-
Forbrænding	69	1	6	2	2	3	5	1	2	1	5	2	1	2	4
Andre ulykkestilfælde	314	33	25	16	3	15	2	19	1	8	4	13	1	9	1
Drap og mord	16	3	3	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	1	-
Selv mord	117	15	1	4	1	8	3	5	1	4	1	3	2	4	3
Sum	28114	1469	1654	731	709	894	899	699	714	669	689	760	766	607	628

rsaker.

[illegible]

Kjøn- og aldersopgave

Causes de dé

Tabel XXXVII. Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	De viktigste døds- årsakers forhold i pct. til samtlige opgivne døds- årsaker ved sygd.	Fordeling paa kjø (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.	
			Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
A. Infektions-, ernærings- og konstitutionelle syg- domme.												
<i>I. Akute.</i>												
Tyfoidfieber	68	0,25	37	31	-	-	-	-	1	2	3	
Epidemisk cerebrospinal- meningit.	10	-	6	4	-	-	-	1	1	1	3	
Akut poliomyelit.	8	-	6	2	-	-	1	-	2	-	2	
Barnekopper	2	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	
Skarlagensfeber	146	0,5	84	62	6	9	45	31	22	12	7	
Meslinger	118	0,4	63	55	24	15	30	29	7	7	1	
Difteri (croup)	497	1,8	257	240	10	4	100	94	94	88	41	
Kikhoste	557	2,1	258	299	159	149	89	126	8	17	2	
Influenza	46	0,2	19	27	-	-	-	-	-	-	1	
Gigtfeber	86	0,3	34	52	-	-	1	4	5	9	3	
Erysipelas, flegmone	95	0,3	45	50	16	9	3	4	1	-	-	
Pyæmi og septhæmi	188	0,7	112	76	10	11	1	3	6	2	6	
Pemfigus hos nyfødte	29	0,1	13	16	13	16	-	-	-	-	-	
Akut diarré (kolerine)	409	1,5	234	175	149	107	41	36	9	9	2	
Dysenteri	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	
Tetanus, trismus	13	-	11	2	3	1	-	-	-	-	3	
Miltbrandpustel (pustula maligna)	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	
Aktinomykose	9	-	8	1	-	-	-	-	-	-	1	
Røde hunde	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	
Vandkopper	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Kusma	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	
<i>II. Kroniske.</i>												
Tuberkulose (uten opgit sæte)	2	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	
a. Lungerne	3997	14,8	1782	2215	6	9	26	34	33	39	59	15
b. Tarmkanalen	108	0,4	44	64	-	1	5	5	6	6	5	
c. Ben og led	120	0,4	62	58	1	-	5	3	6	9	5	
d. Urin- og kjønsorg.	59	0,2	31	28	-	-	3	1	1	1	-	
e. Lymfekjertler (skro- fulose)	40	0,1	22	18	1	5	5	6	5	2	5	
f. Andre organer	53	0,2	25	28	-	1	5	4	1	1	2	
g. Tuberkuløs meningit	717	2,6	366	351	47	38	119	129	81	70	47	
h. Miliærtuberkulose	76	0,3	39	37	1	2	11	3	3	3	3	
Spedalskhet	38	0,1	16	22	-	-	-	-	-	-	-	
Syfilis	61	0,2	33	28	24	18	2	3	-	1	-	
Kræft:												
1. Carcinom (uten op- git sæte)	52	-	25	27	-	-	-	-	-	-	-	
a. Maven	1254	4,6	652	602	-	-	1	-	-	-	-	
b. Leveren	161	0,6	66	95	-	-	-	-	-	-	-	
c. Brystkjertelen	89	0,3	-	89	-	-	-	-	-	-	-	

ed kjendte dødsårsaker.

ir sexe et âge.

Fordeling paa alder (par âge).																		Alder er opgit for		
15—20 aar.		20—30 aar.		30—40 aar.		40—50 aar.		50—60 aar.		60—70 aar.		70—80 aar.		80—90 aar.		90—100. aar.		Over 100 aar.	Mandkj.	Kvindekj.
Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Kvindekj.			
7	5	15	10	5	5	4	2	1	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	37	31
-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	4
-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
2	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	84	62
-	2	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	63	55
6	8	3	1	1	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	257	240
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	258	294
-	-	-	-	-	2	3	2	-	6	5	7	4	6	6	4	-	-	-	19	27
2	4	3	4	3	2	1	7	3	4	7	9	4	2	2	1	-	-	-	34	52
-	1	1	2	-	1	4	1	4	8	6	7	4	8	6	7	-	1	-	45	50
6	6	9	11	14	6	12	10	16	8	14	5	15	7	3	4	-	-	-	112	76
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	16
2	-	1	2	-	-	3	1	1	2	10	6	11	3	5	5	2	-	-	234	175
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	11	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	2	-	1	-	-	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	8	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
17	274	574	616	311	444	232	295	145	171	107	118	63	73	5	11	-	-	-	1778	2211
8	12	8	13	3	6	5	6	1	5	2	2	1	1	-	-	-	-	-	44	63
5	4	19	12	13	5	3	6	1	3	3	5	-	4	1	2	-	-	-	62	58
1	4	3	6	10	10	6	1	1	2	3	1	3	2	-	-	-	-	-	31	28
-	-	2	1	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	22	18
2	4	5	8	2	-	1	2	2	4	3	-	-	2	1	-	-	-	-	24	27
30	22	25	28	9	5	3	-	3	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	365	350
4	6	8	7	6	5	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	38	35
-	-	-	1	3	3	4	4	5	3	1	2	2	3	1	5	-	1	-	16	22
-	1	-	-	1	1	2	1	1	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-	33	28
-	-	1	1	-	1	1	-	5	5	8	9	7	11	3	-	-	-	-	25	27
-	-	2	5	16	23	50	64	129	116	228	174	189	161	35	57	2	2	-	652	602
-	-	-	-	1	1	4	5	14	20	25	24	19	26	3	18	-	1	-	66	95
-	-	-	-	-	5	-	21	-	24	-	26	-	10	-	3	-	-	-	-	89

Kjøn- og aldersopgaver

Tabel XXXVII (forts.). Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	De viktigste døds- årsakers forhold i pct. til samtlige opgivne døds- fald. ved sygd.	Fordeling paa kjøen (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
d. Kjønnsorganerne ..	146	0,5	21	125	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Andre organer	414	1,5	225	189	-	-	-	1	-	-	-	-
2. Sarkom (uten opgit sæte)	8	-	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Bensystemet	36	0,1	16	20	-	-	-	1	1	-	-	-
b. Andre steder	66	0,2	30	36	-	-	4	4	-	1	1	-
Skjærbuk	4	-	3	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Sukkersyke	171	0,6	96	75	-	-	2	-	7	7	6	-
Perniciøs anæmi	83	0,3	43	40	-	-	3	3	-	-	-	-
Leukæmi og pseudoleuk.	18	-	12	6	-	-	3	-	1	-	-	-
Rakit	90	0,3	47	43	29	20	17	23	1	-	-	-
Kronisk alkoholisme	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Medfødt svakhet	1064	3,9	617	447	613	442	3	2	-	1	1	-
Alderdomssvakhet	4278	15,8	1951	2327	-	-	-	-	-	-	-	-
Anæmi	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Arthritis deformans et rheumatismus chron.....	13	-	3	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Arthritis urica (gigt)	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmofili	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Morbus mac. Werlhofii; purpura hæmorrhagica ..	7	-	5	2	-	-	4	2	-	-	1	-
B. Sygdomme i de enkelte organer.												
<i>I. Hjerne og ryggmarv.</i>												
Apoplexi og hjerneemboli	1419	5,2	666	753	-	-	-	1	-	-	-	-
Suppurativ meningit	238	0,9	138	100	20	20	32	26	18	17	12	-
Epilepsi	74	0,3	35	39	-	-	1	-	-	2	2	-
Kramper hos småbarn ..	347	1,3	183	164	163	142	19	22	-	-	1	-
Sindssygdomme	178	0,7	98	80	-	-	-	-	-	-	1	-
Andre hjernesygdomme ..	206	0,8	99	107	5	2	3	6	4	2	-	-
Ryggmarvssygdomme	96	0,4	59	37	1	1	-	-	1	-	1	-
Paralysis generalis	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tabes dorsalis	8	-	6	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i nerve- systemet	12	-	8	4	-	-	1	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>												
Endo- og perikardit	69	0,3	30	39	-	1	2	1	3	5	1	-
Klappeteil og andre org. hjertesygdomme	1462	5,4	596	866	7	5	7	3	10	7	15	2
Hjertelammelse	639	2,4	334	305	4	6	7	3	4	4	2	-
Arteriosklerose	440	1,6	255	185	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	12	-	7	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i cir- kulationsorganerne	35	-	16	19	2	-	1	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne</i>												
Bronkit, akut	683	2,5	348	335	182	144	90	81	14	13	4	-
—, kronisk og bronki- ektasi	717	2,6	329	388	2	2	3	5	2	1	2	-

ved kjendte dødsårsaker.

Fordeling paa alder (par åge).																		Alder er opgit for			
15—20 aar.		20—30 aar.		30—40 aar.		40—50 aar.		50—60 aar.		60—70 aar.		70—80 aar.		80—90 aar.		90—100 aar.		Over 100 aar.			
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.		
-	-	-	1	-	5	1	32	4	32	6	35	6	14	3	5	1	1	-	21	125	
-	-	4	1	1	8	20	16	35	31	50	50	74	56	38	20	3	6	-	225	189	
-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	2	2	2	-	-	-	-	-	-	4	4	
1	-	1	1	3	3	2	1	2	3	2	6	3	5	-	-	1	-	-	16	20	
2	1	5	2	3	4	5	2	3	7	5	3	2	9	-	1	-	1	-	30	36	
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3	1	
3	3	9	8	4	3	20	7	12	9	20	17	11	12	2	2	-	-	-	96	75	
1	3	2	4	4	6	5	3	15	7	12	7	1	4	-	-	-	-	-	43	40	
-	-	-	1	2	-	1	-	4	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	12	6	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47	43	
-	-	1	-	2	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	7	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	617	447	
-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	25	31	499	578	1158	1377	265	336	1	2	1950	2325
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2	
-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	2	3	3	-	1	-	1	-	3	10	
-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	
3	2	1	3	12	7	14	18	70	72	149	180	257	278	153	177	5	12	-	664	751	
19	5	12	8	3	4	6	6	8	3	4	2	3	2	-	-	-	-	-	137	100	
3	4	11	5	9	8	4	9	3	5	1	3	1	3	-	-	-	-	-	35	39	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	183	164	
4	1	7	6	12	11	28	12	17	12	15	12	13	19	1	5	-	2	-	98	80	
7	4	11	2	11	11	17	18	23	15	10	24	5	16	2	5	1	-	-	99	107	
1	1	3	2	6	5	9	4	15	5	12	10	9	5	1	2	-	-	-	59	37	
-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5	-	1	-	-	1	-	-	-	6	2	
-	-	-	2	1	-	2	-	2	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	8	4	
2	1	5	3	5	2	1	1	3	3	1	6	5	3	1	4	1	-	-	30	39	
28	19	28	35	37	54	33	66	76	140	120	196	160	222	70	88	5	6	-	596	866	
2	5	10	10	10	17	30	27	53	37	85	65	88	81	37	43	2	3	-	334	305	
-	-	-	-	-	-	3	-	20	8	56	24	115	84	58	64	3	5	-	255	185	
-	-	-	-	-	-	3	1	3	-	-	1	1	2	-	1	-	-	-	7	5	
-	1	2	1	-	-	4	2	4	3	2	4	1	7	-	1	-	-	-	16	19	
-	1	1	2	-	2	4	5	4	6	10	18	15	26	20	27	3	4	-	348	335	
1	-	2	2	1	4	8	8	23	23	65	91	145	182	69	66	4	4	-	327	388	

Kjøn- og aldersopgaver

Tabel XXXVII (forts.). Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste døds- årsakers forhold i pct. til samtlige opgivne døds- fald ved sygd.	Fordeling paa kjø (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.	
			Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
Pneumoni, katarralsk . . .	548	2,0	279	269	132	113	71	65	8	8	1	-
— , croupøs	1593	5,9	859	734	64	59	75	63	16	21	12	11
Lungegangræn	26	0,1	18	8	-	-	-	-	1	-	-	-
Pleurit, serøs	55	0,2	25	30	3	1	1	2	-	1	-	4
— , purulent	33	0,1	22	11	2	-	5	1	1	1	1	-
Lungeemboli	12	-	4	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Astma, emfysem	18	-	15	3	-	-	-	-	-	-	1	-
Andre sygdomme i respi- rationsorganerne	19	-	9	10	-	2	1	1	-	-	-	-
<i>IV. Digestionskanalen.</i>												
Mave-tarmkatarr (kronisk)	248	0,9	115	133	42	56	15	10	1	6	1	-
Mavesaar; duodenalsaar . .	137	0,5	69	68	-	-	-	-	-	-	-	2
Blindtarmbetændelse	152	0,6	84	68	1	3	1	2	1	5	7	4
Diffus peritonit	190	0,7	80	110	8	5	4	5	5	8	6	5
Indeklemt brok	69	0,3	32	37	1	-	2	-	-	-	1	-
Ileus og volvulus	179	0,7	109	70	5	3	5	1	2	-	1	1
Andre sygdomme i denne gruppe	31	-	21	10	7	2	2	1	-	-	-	-
<i>V. Leveren.</i>												
Galdestensygdом	43	0,2	8	35	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	27	0,1	19	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre leversygdomme	66	-	40	26	10	5	2	1	1	-	-	-
<i>VI. Urinorganerne.</i>												
Cystit, cystopyelonefrit . .	196	0,7	160	36	-	-	1	-	-	1	-	1
Morbus Brighti (uræmi) . .	631	2,3	309	322	-	1	6	4	11	10	6	11
Andre nyre- og urinveis- sygdomme	143	-	97	46	1	1	4	3	2	2	1	1
<i>VII. Kjønsorganerne.</i>												
Sygd. i mandl. kjønsorg. . .	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - kvindelige —	32	0,1	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VIII. Hud- og ydre syg- domme.</i>												
Senil gangræn	90	0,3	47	43	-	-	-	-	-	-	-	-
Ben- og ledsygdomme	29	-	18	11	-	-	4	1	2	1	-	1
Hudsygdomme	12	-	8	4	8	2	-	-	-	-	-	-
Andre sygd. i denne gruppe (decubitus, noma etc.) . . .	7	-	4	3	1	-	-	-	-	-	-	1
<i>C. Barselsygdomme.</i>												
Barselfeber	81	0,3	-	81	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	35	0,1	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli og trombose	11	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	23	-	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmorbristning	7	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Dystoki	6	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-

Kjøn- og aldersopgave

Tabel XXXVII (forts.). Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste døds- årsakers forhold i pct. til samtlige opgivne døds- årsaker ved sygd.	Fordeling paa kjøen (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Abort	7	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkenabsces	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ektopisk svangerskap ..	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræna recti	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmorrhagia interna abdo- minis	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Nefrit; uræmi	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Phlegmasia alba dolens ..	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Uopgit	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Dannelsesfeil.												
Cyanose (medfødt)	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Hjernemisdannelse, spina bifida	20	-	8	12	7	8	1	2	-	2	-	-
Andre dannelsesfeil	10	-	7	3	7	2	-	1	-	-	-	-
E. Andre sygdomme.												
Abscessus iliacus	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Addisons sygdom	5	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ascites	7	-	-	7	-	1	-	-	-	-	-	-
Basedows sygdom	6	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Catarrhus	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Coma	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Febris	2	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-
Forbløding (indre)	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræna cachectica in- fantum	2	-	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-
Hæmatemesis neonatorum ..	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Lymphocythæmi	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Mykosis fungoides	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Myopathia	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Navleblødning; omfalit etc.	6	-	4	2	4	2	-	-	-	-	-	-
Nervegift	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Otitis	6	-	4	2	-	1	1	-	-	-	1	-
Tumors (næsten udeluk- kende t. abdominis)	31	-	8	23	1	1	-	1	1	-	-	-
Vitia organica abdominis ..	13	-	4	9	-	-	-	-	-	1	-	-
Tilsammen	27060	-	13145	13915	1804	1453	899	866	412	407	290	389
F. Unaturlig død.												
Akut alkoholforgiftning ..	8	-	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre forgiftninger	23	-	14	9	2	2	5	4	1	-	-	-
Drukning	500	-	432	68	3	1	31	9	49	16	37	-
Forfrysning	7	-	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Forbrænding	69	-	33	36	3	5	15	18	-	2	1	1
Andre ulykkestilfælde	314	-	240	74	6	3	17	8	5	5	12	2
Drap og mord	16	-	10	6	1	1	2	-	2	1	-	-
Selv mord	117	-	90	27	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum	28114	-	13977	14137	1819	1465	969	905	469	431	340	396

ved kjendte dødsårsaker.

Fordeling paa alder (par åge).																				Alder er opgit for	
15—20 aar.		20—30 aar.		30—40 aar.		40—50 aar.		50—60 aar.		60—70 aar.		70—80 aar.		80—90 aar.		90—100 aar.		over 100 aar.		Mandkj.	Kvindkj.
Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.		
-	-	-	1	-	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	12
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
-	-	-	-	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	4	1
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	1	-	1	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1
1	-	-	-	1	-	2	2	-	4	2	7	5	-	2	-	-	-	-	-	8	23
435	471	935	1012	677	917	733	873	1019	1056	1496	1508	2183	2333	1929	2208	319	398	1	2	4	9
1	-	1	-	2	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	1
1	-	1	-	2	-	3	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	14	9
52	12	102	6	48	7	41	4	24	5	23	1	16	2	3	1	-	-	-	-	429	68
-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	6	1
2	-	2	4	2	-	-	1	1	2	4	-	1	2	2	1	-	-	-	-	33	36
23	3	46	4	35	2	27	4	27	8	22	9	13	14	7	8	-	4	-	-	240	74
-	2	2	-	-	1	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	10	6
1	-	11	2	16	3	19	5	16	5	13	7	11	4	3	1	-	-	-	-	90	27
515	488	1100	1028	783	933	825	888	1088	1076	1561	1527	2227	2355	1945	2219	319	402	1	2	1396	14115

Kjendte døds-

Causes de décès

Tabel XXXVIII.				I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Dødsaaarsaker. (Causes de décès).	Tilsammen.	Forhold i procent til samtlige opgaavne dødsaaarsaker ved sygd.	Kristiania.	Drøbak. Son. Hølen.	Moss. Sarpsborg. Fredrikstad. Fredrikshald.	Drammen. Hønefoss. Kongsberg.	Tønsberg. Horten. Aasgaardstrand. Holmestrand. Svelvikken. Sandefjord. Larvik.	Kongsvinger. Hamar. Gjøvik. Lillehammer.	Skien. Porsgrund. Brevik.		
A. Infektions-, ernærings- og konstitutionelle sygdomme.											
<i>I. Akute.</i>											
Tyfoidefeber	27	0,3	5	-	-	2	-	1	-	-	1
Epid. cerebrospinal meningit.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit. . .	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Skarlagensfeber . . .	49	0,6	12	-	1	-	-	3	-	-	2
Meslinger	70	0,8	53	-	4	-	2	-	1	-	-
Difteri (croup) . . .	224	2,6	71	1	2	4	6	1	2	4	5
Kikhoste	163	1,9	72	-	2	4	6	1	3	1	2
Influenta	18	0,2	4	-	-	1	5	-	-	1	-
Gigtfeber	33	0,4	17	-	1	-	1	1	-	1	-
Erysipelas, flegmone	48	0,6	20	-	1	3	3	-	1	1	1
Pyæmi og septhæmi .	80	0,9	28	-	1	3	1	-	1	2	3
Pemfigus hos nyfødte	16	0,2	4	-	-	2	1	1	-	-	2
Akut diarré (kolerinc)	189	2,2	82	-	3	3	4	2	2	2	1
Dysenteri	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Tetanus, trismus . .	6	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Aktinomykose	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
<i>II. Kroniske.</i>											
Tuberkulose (uten opg. sæte)	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Lungerne	1316	15,4	473	2	11	5	20	18	45	3	9
b. Tarmkanalen . . .	42	0,5	19	-	-	1	-	1	-	-	-
c. Ben og led	31	0,4	10	-	-	-	-	5	-	1	-
d. Urin- og kjønnsorganer	13	0,2	5	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Lymfekjertler (skrofulose)	9	0,1	4	-	1	-	-	-	-	-	-
f. Andre organer . .	12	0,1	-	-	1	-	-	-	-	1	-
g. Tuberkulos meningit.	257	3,0	64	1	5	8	4	6	1	3	4
h. Miliærtuberkulose	28	0,3	6	-	1	2	1	1	-	-	-
Spedalskhet	15	0,2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Syfilis	54	0,6	37	-	1	-	-	-	1	-	-

arsaker i byerne.

ans les villes.

	IX				X			XI				XIII	XIV	XV		XVI	XVII	XVIII		XIX		XX													
Anger.	Langesund.	Stathelle.	Risør.	Tvedestrand.	Arendal.	Grimstad.	Lillesand.	Kristiansand.	Mandal.	Farsund.	Flekkefjord.	Sogndal.	Egersund.	Sandnes.	Stavanger.	Skudeneshavn.	Kopervik.	Haugesund.	Bergen.	Florø.	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Trondhjem.	Levanger.	Stenkjær.	Namsos.	Mosjøen.	Bodø.	Narvik.	Harstad.	Tromsø.	Hammerfest.	Vardø.	Vadsø.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1	-	-	4	-	-	-	2	3	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	1	-	-	2	2	4	-	-	-	-	-	-	1	-	11	-	-	4	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	
1	-	3	2	-	1	1	-	-	-	-	2	3	1	-	5	-	3	1	6	75	3	6	1	13	-	2	-	1	-	1	3	13	4	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	4	17	-	-	-	1	14	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	4	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	6	-	-	1	11	-	-	2	2	7	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	
1	1	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	2	14	-	5	-	4	-	3	1	12	-	-	-	-	1	6	7	-	1	2	-	8
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
8	1	1	5	-	17	6	5	36	9	4	3	2	5	3	79	1	4	19	147	1	29	7	31	112	6	9	8	5	7	3	-	17	5	8	8
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	-	-	1	7	-	2	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1	1	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-
2	3	1	2	-	1	-	2	8	1	-	3	-	4	-	21	-	-	7	38	2	4	2	3	25	-	-	1	1	1	1	-	5	1	4	1
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	3	-	-	1	4	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	4	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-

Kjendte døds

Tabel XXXVIII (forts.).	Tilsammen.		I	II	III			IV			V					VI	VII	VIII								
Dødsårsaker. (Causes de décès).		Forhold i procent til samtlige opgivne dødsårsaker ved sygdom	Kristiania.	Drobak. Son.	Hølen.	Moss.	Sarpsborg.	Fredrikstad.	Fredrikshald.	Drammen.	Hønefoss.	Kongsberg.	Tønsberg.	Horten.	Aasgaardstrand. Holmestrand	Svelviken.	Sandefjord.	Larvik.	Kongsvinger.	Hamar.	Gjøvik.	Lillehammer.	Skien.	Porsgrund.		
Kræft:																										
1. Carcinom uten opg. sæte)	6	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-		
a. Maven	345	4,0	100	2	2	-	3	2	15	7	15	3	-	-	5	6	-	1	1	-	5	2	-	5	2	
b. Leveren	66	0,8	21	-	-	-	1	-	2	4	3	-	1	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
c. Brystkjer- telen	34	0,4	10	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	1	2	2	-	1	-	1	1	
d. Kjønsorga- nerne	53	0,6	27	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	
e. Andre or- ganer	152	1,8	68	-	-	-	1	2	-	1	5	1	-	-	-	-	1	1	4	1	-	-	1	2	-	
2. Sarkom (uten opg. sæte)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
a. Bensystemet . .	12	0,1	3	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
b. Andre steder . .	18	0,2	7	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sukkersyke	57	0,7	20	1	-	-	1	2	2	4	1	1	2	-	1	-	-	-	-	2	1	1	-	2	-	
Perniciøs anæmi . .	34	0,4	12	-	-	-	-	1	1	-	1	-	1	3	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	
Leukæmi og pseu- doleukæmi	7	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Rakit	47	0,6	24	-	-	-	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	
Kron. alkoholisme .	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Medfødt svakhet . .	428	5,0	195	-	-	-	8	10	9	5	13	1	1	3	1	-	-	-	-	1	-	3	3	-	5	3
Alderdomssvakhet . .	650	7,6	89	8	2	2	7	3	17	26	21	3	3	12	9	3	9	3	13	13	3	7	2	5	8	2
Anæmi	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Arthritis deformans rheum. chr.	5	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Arthritis urica (gigt)	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Morbus mac. Werl- hofi; purp. hæm. .	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
B. Sygdomme i de enkelte organer.																										
I. Hjerne og ryg- marv.																										
Apoplexi og hjerne- emboli	481	5,6	141	2	-	-	8	7	19	13	11	2	4	6	5	1	2	3	4	9	2	3	6	1	8	4
Suppurativ meningit	84	1,0	33	-	-	-	-	1	-	-	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	4	1
Epilepsi	21	0,2	7	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Kramper hos smaa- barn	122	1,4	28	-	-	-	5	3	6	2	6	-	1	4	2	-	2	-	1	3	1	2	-	1	3	1
Sindssygdomme . . .	46	0,5	25	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre hjernesyg- domme	85	1,0	29	-	-	-	2	1	1	2	7	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-	1	1	1
Rygmarvssyg- domme	30	0,35	12	-	-	-	-	3	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-

arsaker i byerne.

		IX				X		XI				XIII	XIV	XV		XVI	XVII	XVIII	XIX	XX															
Langesund.	Stathelle.	Risør.	Tvedestrand.	Arendal.	Grimstad.	Lillesand.	Kristiansand.	Mandal.	Farsund.	Flekkefjord.	Sogndal.	Egersund.	Sandnes.	Stavanger.	Skudeneshavn.	Kopervik.	Haugesund.	Bergen.	Florø.	Alesund.	Molde.	Kristiansund.	Trondhjem.	Levanger.	Stenkjøer.	Namsos.	Mosjøen.	Bodø.	Narvik.	Harstad.	Tromsø.	Hammerfest.	Vardø.	Vadsø.	
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	1	-	-	-	-	-	2	3	1	3	1	1	3	18	-	-	3	49	1	7	-	14	22	-	2	-	1	2	-	1	7	6	4	-	
2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1	2	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	1	3	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1	4	-	-	-	1	3	-	1	-	-	-	-	-	1	1	1	-	
-	-	-	-	3	-	1	3	1	-	-	-	1	-	10	1	-	3	16	-	1	-	-	16	-	1	-	-	1	1	2	1	-	1		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-	-	4	-	1	-	1	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	2	-	1	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	6	-	-	-	1	4	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
2	1	-	-	8	-	-	5	1	-	-	-	1	-	28	2	-	8	47	1	-	-	12	28	-	4	-	-	-	-	-	-	-	2	4	1
5	1	4	-	20	4	1	29	6	2	14	1	1	2	47	5	2	5	74	1	24	-	12	76	2	2	4	2	5	3	-	12	3	5	2	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5	4	-	2	6	4	1	14	7	1	5	-	4	4	19	4	-	2	64	-	11	1	14	25	1	2	-	1	3	1	2	5	1	3	4	
-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	2	6	2	1	-	6	-	-	-	-	6	-	-	-	-	3	1	-	3	2	3	-	
-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	1	1	1	-	-	3	1	-	-	-	-	-	6	-	-	-	15	-	4	-	6	8	-	-	-	-	-	1	1	-	-	3	1	
1	-	2	1	2	-	-	2	-	1	-	-	-	-	1	-	-	1	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	
2	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	1	-	9	-	-	1	9	-	-	-	1	9	9	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	4	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	

arsaker i byerne.

		IX				X			XI				XIII	XIV	XV		XVI	XVII		XVIII		XIX		XX										
Langesund.	Stathelle.	Risør.	Tvedestrand.	Arendal.	Grimstad.	Lillesund.	Kristiansund.	Mandal.	Farsund.	Flekkefjord.	Sogndal.	Egersund.	Sandnes.	Stavanger.	Skudeneshavn.	Kopervik.	Haugesund.	Bergen.	Florø.	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Trondhjem.	Levanger.	Stenkjær.	Namsos.	Mosjøen.	Bodø.	Narvik.	Harstad.	Tromsø.	Hammerfest.	Vardø.	Vadsø.
1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-	1	-	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
2	-	-	4	1	-	10	-	1	-	2	-	7	-	1	-	1	17	-	2	4	6	20	2	-	1	-	1	1	1	1	-	1	-	-
-	-	-	-	3	-	1	-	1	-	1	-	1	-	5	-	2	2	-	1	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	3	-	2	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kjendte døds

Tabel XXXVIII (forts.).		Tilsammen.	Forhold i procent til samtlige opgivne dødsårsaker ved sygd.	I		II		III		IV		V		VI		VII		VI	
Dødsaaarsaker. (Causes de décès).				Kristiania.	Drobak. Son Hølen.	Moss.	Sarpsborg. Fredrikstad. Fredrikshald.	Drammen. Hønefoss. Kongsberg.	Tonsberg.	Horten. Aasgaardstrand. Holmestrand. Svelviken. Sandefjord. Larvik.	Kongsvinger. Hamar.	Gjøvik. Lillehammer.	Skien. Porsgrund.						
D. Dannelsesfeil.																			
Hjernemisdannelse, spina bifida		11	-	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Andre dannelsesfeil		2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
E. Andre sygdomme.																			
Abscessus iliacus		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Addisons sygdom		2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ascites		2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Basedows sygdom		2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Catarrhus		1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Coma		3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Febris		1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Forblødning (indre)		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
Gangræna cachectica infant		2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Hæmatemesis neonatorum		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Lymphocythæmi		1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Myopathia		1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Navleblødning; omfalit etc.		5	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Otit		6	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tumores		23	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vitia organica abdominalis		9	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
Tilsammen		8532	-	3010	2512	494	112	200	154	303	3668	101	99	629	1359	111	2059	3528	13649
F. Unaturlig død.																			
Akut alkoholforgiftning		3	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Andre forgiftninger		8	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Drukning		87	-	18	-	-	2	1	3	5	4	-	2	-	-	1	2	-	
Forfrysning		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
Forbrænding		14	-	7	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	2	-	-	
Andre ulykkestilfælde		118	-	58	-	-	-	4	2	1	8	3	1	-	-	2	-	-	
Drap og mord		6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Selvmord		47	-	16	-	-	-	1	2	1	2	-	1	-	1	1	-	1	
Sum		8816	-	3123	2512	496	120	207	161	316	3868	107	102	630	1361	117	2059	3528	14150

rsaker i byerne.

Landskommuner.	IX					X					XI					XIII	XIV	XV		XVI	XVII		XVIII		XIX	XX								
	Stathelle	Risør.	Tvedestrand.	Arendal.	Grimstad.	Lillesand.	Kristiansand.	Mandal.	Farsund.	Flekkefjord.	Sogndal.	Egersund.	Sandnes.	Stavanger.	Skudeneshavn.	Kopervik.	Haugesund	Bergen.	Florø.	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Trondhjem.	Levanger.	Stenkjær.	Namsos.	Mosjøen.	Bodø.	Narvik.	Harstad.	Tromsø.	Hammerfest.	Vardø.	Vadsø.
26	3	38	20	11	6	41	19	230	48	19	44	7	45	29	46	2	104	993	14	139	25	164	616	20	33	35	17	49	38	19	96	45	65	46
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	2	-	-	-	-	6	-	-	-	-	1	1	4	-	-	1	6	-	1	-	2	4	-	1	2	-	2	1	1	3	1	1	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	1	1	-	-	3	-	-	-	-	1	-	6	-	-	-	11	-	1	-	1	6	-	-	-	-	-	4	-	1	1	-	1
-	-	1	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	6	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27	3	41	21	11	7	42	19	242	48	19	44	7	47	30	47	8	20	1018	14	141	25	170	629	20	34	37	17	51	43	20	100	47	66	50

Kjøn- og aldersoppgaver v

Causes de décès par :

[illegible]

endte dødsaaarsaker i byerne.

ar âge dans les villes.

fordeling paa alder (par âge).

Fordeling paa alder (par âge).																Alder er opgit for			
-30 år.		30—40 aar.		40—50 aar.		50—60 aar.		60—70 aar.		70—80 aar.		80—90 aar.		90—100 aar.		Over 100 aar.			
Kvindekj.		Mandkj.	Kvindekj.		Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.		Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.		Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.		Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
3	2	3	2	1	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	13	14
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27	22
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38	32
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	124
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	78	87
1	-	-	1	1	-	-	2	3	5	1	3	1	1	-	-	-	-	6	12
1	1	1	2	1	3	1	2	2	4	1	2	1	1	-	-	-	-	9	24
1	2	-	1	1	3	3	5	4	3	3	2	1	1	-	-	-	-	25	23
-	5	9	4	6	5	7	3	4	1	2	2	1	-	-	-	-	-	46	34
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	10
-	1	-	-	-	-	-	1	3	3	2	1	2	2	1	-	-	-	108	81
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	197	126	168	96	96	51	50	32	33	10	17	2	5	-	-	-	-	1	-
2	6	1	5	2	3	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	617	699
2	2	3	-	-	3	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	14	28
1	1	1	4	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	15	16
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	8
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	3
-	4	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	9
1	4	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	135	122
1	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	15
-	-	2	1	-	3	2	1	1	-	-	3	1	1	-	-	-	-	6	9
-	-	1	1	2	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29	25
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	1	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3
-	2	5	6	12	24	31	34	61	55	37	46	9	23	-	-	-	-	155	190
-	-	-	1	2	2	3	7	5	11	6	19	-	10	-	-	-	-	16	50
-	-	-	3	-	7	-	9	-	13	-	1	-	1	-	-	-	-	-	34
-	-	-	-	-	13	1	13	-	18	3	5	-	-	-	-	-	-	4	49
1	-	1	3	7	9	11	15	24	22	21	18	9	8	1	2	-	-	75	77

Kjøn- og aldersopgaver v

Tabel XXXIX (forts.). Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Fordeling paa kjø (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15— aar	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
2. Sarkom (uten opg. sæte)	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Bensystemet	12	4	8	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
b. Andre steder	18	9	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Sukkersyke	57	34	23	-	-	1	-	6	1	1	-	-	1
Perniciøs anæmi	34	13	21	-	-	-	1	-	-	-	-	2	1
Leukæmi, pseudoleukæmi	7	4	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Rakit	47	26	21	16	14	9	7	1	-	-	-	-	-
Kronisk alkoholisme	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Medfødt svakhet	428	254	174	253	172	1	1	-	1	-	-	-	-
Alderdomssvakhet	650	277	373	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Anæmi	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arthritis deformans et rheumatismus chronicus	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arthritis urica (gigt)	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus macul. Werlhofii, purp. hæmorrhagica	3	2	1	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-
B. Sygdomme i de enkelte organer.													
<i>I. Hjerne og rygmær.</i>													
Apoplexi og hjerneemboli	481	203	278	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Suppurativ meningit	84	45	39	12	8	14	13	1	9	3	2	-	4
Epilepsi	21	7	14	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1
Kramper hos småbarn	122	71	51	64	40	6	11	-	-	1	-	-	-
Sindssygdomme	46	20	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Andre hjernesygdomme	85	42	43	3	2	-	1	3	2	-	1	1	-
Rygmærvsygdomme	30	14	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Paralysis generalis	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tabes dorsalis	7	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i nerve- systemet	7	4	3	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>													
Endo- og perikardit	21	8	13	-	1	1	1	-	2	-	3	-	-
Klappefeil og andre org. hjertesygdomme	522	195	327	5	4	3	-	4	3	6	12	11	-
Hjertelammelse	209	102	107	3	3	1	1	-	2	-	1	1	-
Arteriosklerose	198	98	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	7	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i cirku- lationsorganerne	29	13	16	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>													
Bronkit, akut	221	105	116	50	40	26	35	2	1	2	-	-	-
—, kronisk og bron- kiektasi	188	87	101	2	1	1	3	1	1	1	-	-	-
Pneumoni, katarralsk	201	98	103	55	46	26	22	3	4	-	-	-	-
—, croupøs	489	254	235	26	40	34	22	5	4	4	2	2	-
Lungegangræn	8	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	17	4	13	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-
—, purulent	11	9	2	1	-	3	1	1	-	-	-	-	2

endte dødsårsaker i byerne.

Fordeling paa alder (par âge).																		Alder er opgit for	
0—30 aar.		30—40 aar.		40—50 aar.		50—60 aar.		60—70 aar.		70—80 aar.		80—90 aar.		90—100 aar.		Over 100 aar.			
Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
1	1	2	3	-	-	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	4	8
1	1	2	1	2	-	2	5	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	9	9
2	4	2	-	7	2	5	3	8	6	1	4	-	-	-	-	-	-	34	23
-	2	3	3	1	2	5	4	3	2	-	3	-	-	2	-	-	-	13	21
-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26	21
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	254	174
-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	77	82	170	233	26	53	-	1	277	373
-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	1	-	-	-	5
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
-	-	4	1	6	6	20	24	60	67	77	110	34	64	1	5	-	-	203	278
4	3	-	1	3	1	3	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	45	39
2	1	1	4	-	3	-	1	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	7	14
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	71	51
2	2	3	2	6	2	1	2	2	4	5	9	-	3	-	2	-	-	20	26
3	-	7	4	6	7	11	6	2	14	5	3	1	3	-	-	-	-	42	43
1	2	3	1	2	4	3	3	3	3	1	2	1	1	-	-	-	-	14	16
-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	-	1	4	-	1	-	-	1	-	-	-	-	5	2
-	1	-	-	1	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	3
3	-	2	-	-	1	1	-	-	2	1	1	-	1	-	-	-	-	8	13
12	17	16	21	15	21	26	50	39	78	42	82	15	27	1	2	-	-	195	327
3	3	5	1	8	8	25	11	27	25	16	31	11	18	2	1	-	-	102	107
-	-	-	-	2	-	16	4	22	12	40	45	18	35	-	4	-	-	98	100
-	-	-	-	3	-	2	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	5	2
-	1	-	-	3	2	4	2	2	4	1	6	-	1	-	-	-	-	13	16
1	-	-	1	2	2	3	3	2	5	8	14	7	12	2	3	-	-	105	116
1	1	-	2	3	2	7	5	19	18	33	42	17	24	2	2	-	-	87	101
27	2	-	-	-	-	1	-	2	8	8	10	3	11	-	-	-	-	98	103
8	19	15	21	11	32	20	32	27	33	52	18	31	31	1	1	-	-	254	235
1	1	2	2	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	1
-	1	1	1	-	-	-	-	1	1	-	6	1	2	-	-	-	-	4	13
-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	2

Kjøn- og aldersopgaver ve

Tabel XXXIX (forts.). Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Fordeling paa kjø (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15—20 aar.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Abort	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ektopisk svangerskap....	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmorrhagia interna abdominis.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uræmi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Dannelsesfeil.													
Hjernemisdannelse, spina bifida	11	4	7	4	5	-	1	-	1	-	-	-	-
Andre dannelsesfeil.....	2	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
E. Andre sygdomme.													
Abscessus iliacus	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Addisons sygdom	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ascites	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Basedows sygdom	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Catarrhus	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Coma	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Febris	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Forblødning (indre).....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræna cachectica infantum	2	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Hæmatemesis neonatorum	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Lymphocythæmi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Myopathia	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Navleblødning, omfalit etc.	5	3	2	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Otit	6	4	2	-	1	1	-	-	-	1	-	1	-
Tumores	23	6	17	-	1	-	1	1	-	-	1	1	-
Vitia organica abdominis	9	3	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	8532	4005	4527	775	593	343	355	156	164	81	119	133	1
F. Unaturlig død.													
Akut alkoholforgiftning ..	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre forgiftninger	8	5	3	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-
Drukning	87	80	7	1	-	5	2	16	1	9	-	6	-
Forfrysning	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forbrænding	14	3	11	-	1	2	5	-	-	-	1	-	-
Andre ulykkestilfælde ...	118	81	37	3	1	11	6	5	1	2	2	5	-
Drap og mord	6	3	3	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-
Selv mord	47	41	6	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Sum	8816	4221	4495	780	596	364	369	178	167	92	122	145	1

b. Tyfoidfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
VIII.	Skien:													
	Brevik by	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1
	Kragerø:													
	Kragerø by	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Tinn	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Bygder	4	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
	Vestre Nedenes:													
	Arendal by	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Aamli	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
X.	Kristiansand by	9	1	1	2	1	-	1	3	-	-	-	-	-
	Oddernes:													
	Bygder	8	2	-	1	-	-	-	-	1	3	1	-	-
	Vanse:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by	10	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-
XI.	Sandnes:													
	Sandnes by	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	3	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-
	Stavanger stadsfysikat	15	5	2	-	-	-	-	1	1	-	1	-	5
	Stavanger distrikt	4	1	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Sand	4	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2
	Karmøyen:													
	Skudeneshavn by ...	14	8	1	2	1	1	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder	58	9	1	-	-	1	4	-	26	12	4	1	-
	Haugesund:													
	Bygder	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XII.	Indre Søndhordland ..	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-
	Ytre Søndhordland ...	5	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	4
	Tysnes	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Indre Hardanger	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Voss	5	-	-	-	-	1	3	-	-	-	1	-	-
	Søndre Midthordland ..	5	-	-	1	-	1	-	-	2	1	-	-	-
	Nordre Midthordland ..	7	-	1	-	-	1	-	1	3	-	1	-	-
	Ostereen	4	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Alversund	5	-	-	-	1	-	-	-	1	3	-	-	-
	Lindaas	8	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	4
XIII.	Bergen	32	2	-	2	6	6	-	2	5	2	1	3	3
XIV.	Lærdal	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3
	Vik	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Gulen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Ytre Søndfjord	23	1	1	1	-	1	2	1	-	1	6	-	9
	Kinn:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Ytre Nordfjord	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nordfjordeidet	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Indviken	3	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-

b. Tyfoidfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XV.	Indre Søndmør	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by	5	-	1	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Ytre Romsdal:													
	Bygder	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
	Indre Romsdal	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by	5	-	-	1	-	-	-	3	1	-	-	-	-
	Sundalen	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XVI.	Trondhjem by	40	4	2	1	3	1	3	5	-	-	2	-	19
	Strinden	9	-	2	-	1	-	-	-	1	1	-	-	4
	Røros	5	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	2
	Guldalen	11	-	-	-	-	-	2	1	1	-	6	-	1
	Opdal	4	-	1	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-
	Orkedalen	20	1	2	-	1	2	-	2	5	5	-	-	2
	Hitteren	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
	Ytre Fosen	4	-	-	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-
	Indre Fosen	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-
XVII.	Stjørdalen	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-
	Inderøen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Stenkjær:													
	Stenkjær by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Grong	7	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-
	Namsos:													
	Namsos by	6	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	1	-
	Bygder	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
	Fosnes	5	-	-	-	1	-	-	-	-	1	3	-	-
	Kolvereid	4	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	2	-
XVIII.	Brønnøy	8	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ranen	5	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	1
	Bodø:													
	Bodø by	9	-	-	-	-	1	-	-	-	7	1	-	-
	Bodin	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Skjerstad	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
	Lødingen	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Flakstad	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Buksnes	2	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Austlofoten	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hadsel	5	-	-	-	2	2	-	-	1	-	-	-	-
	Under Lofotfisket	3	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Trondenes:													
	Harstad by	6	-	-	-	-	1	2	-	1	2	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ibbestad	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Tranøy	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Lyngen	16	-	-	-	-	-	5	8	2	1	-	-	-
XX.	Alten	8	-	-	-	-	-	7	1	-	-	-	-	-
	Maasø	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Sydvaranger	7	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2	3

c. Epidemisk cerebrospinalmeningit (*meningitis cerebrospinalis epidemica*).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
I.	Kristiania	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
III.	Sarpsborg: Bygder	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
IV.	Modum	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
V.	Tønsberg: Bygder	4	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-
VI.	Solør og Odalen	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
VII.	Søndre Valdres	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	1
	Ringeby	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IX.	Vestre Nedenes	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
XI.	Karmøen: Bygder	5	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
XII.	Indre Hardanger	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Søndre Midthordland ..	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre Midthordland ..	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XVIII.	Brønnøy	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
XX.	Hammerfest: Hammerfest by	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Tanen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

d. Akut poliomyelitis (*poliomyelitis anterior acuta*).

I.	Kristiania	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
II.	Ullensaker	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
III.	Eidsberg	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
IV.	Modum	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
VI.	Hedemarken: Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
VII.	Toten: Gjøvik by	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VIII.	Skien: Porsgrund by	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Kragerø: Bygder	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Sauland	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IX.	Sætersdalen	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-

d. Akut poliomyelit (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
X.	Oddernes: Mandal by.....	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
XI.	Fiinø	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
XII.	Tysnes	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Voss	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIV.	Lyster.....	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Gloppen	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
XV.	Indre Søndhordland ..	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
XVIII.	Brønnøy	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gildeskaal	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-
	Folden	8	-	-	-	-	-	-	3	1	4	-	-	-
	Steigen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Ofoten.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Ibbestad	3	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-
	Tromsø: Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
XX.	Alten	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hammerfest: Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-

e. Barnekopper (*variola*).

XII.	Sveen og Vikebygd herreder	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Hardanger	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Osterøen	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Alversund	31	5	19	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lindaas	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
XX.	Vardø: Vardø by	5	-	-	-	1	2	2	-	-	-	-	-	-

f. Skarlagensfeber (*scarlatina*).

I.	Kristiania	419	25	25	34	25	19	24	13	19	50	62	59	64
II.	Aker	90	4	9	10	8	4	4	5	8	7	9	8	14
	Ullensaker	23	-	2	-	2	-	9	1	2	1	-	3	3
	Høland	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Follo: Drøbak by.....	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Bygder	30	3	3	1	2	2	3	2	6	1	-	-	7
III.	Eidsberg	19	1	2	-	5	4	-	2	1	-	-	2	2
	Moss: Moss by	12	1	-	-	-	-	-	-	2	1	4	1	3
	Bygder	17	1	-	1	3	5	-	-	-	5	-	2	-

f. Skarlagensfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
IV.	Sarpsborg:													
	Sarpsborg by.....	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Fredrikstad by.....	21	-	-	-	1	-	3	1	1	7	2	5	1
	Bygder.....	44	1	1	8	-	3	-	1	-	1	17	5	7
	Hvaler:													
	Fredrikshald by....	2	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-
	Drammens stadsfysikat	13	-	-	-	-	1	-	-	4	6	2	-	-
	Drammens distrikt:													
	Bygder.....	9	-	1	-	-	-	-	4	-	1	3	-	-
	Ringerike:													
	Bygder.....	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
	Modum.....	54	10	10	1	5	8	4	5	7	2	2	-	-
	Sandsvær:													
	Bygder.....	13	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg by.....	8	-	-	1	-	-	-	-	-	3	3	-	1
	Horten by.....	127	-	-	8	7	16	13	16	5	27	17	13	5
	Bygder.....	23	-	9	-	-	-	-	-	1	6	5	-	2
	Hof:													
	Holmestrand by....	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder.....	5	-	-	-	-	-	-	2	3	-	-	-	-
	Larvik:													
	Larvik by.....	16	-	1	-	1	-	1	-	-	-	4	3	6
	Sandefjord by.....	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
	Bygder.....	4	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	1
VI.	Solør og Odalen:													
	Kongsvinger by....	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Bygder.....	24	4	2	1	1	2	-	2	1	3	6	1	1
	Hedemarken:													
	Hamar by.....	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
	Bygder.....	51	10	13	14	2	6	1	3	-	-	-	2	-
	Søndre Østerdalen...	40	5	5	3	11	13	-	-	-	-	1	1	1
	Trysil.....	8	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-
	Rendalen.....	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tønset.....	5	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	2
VII.	Hadeland og Land...	12	-	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	5
	Søndre Valdres.....	11	-	1	-	-	1	1	9	-	-	-	-	-
	Nordre Valdres.....	28	6	18	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Toten:													
	Gjøvik by.....	11	2	1	-	-	-	3	-	1	-	1	2	1
	Bygder.....	45	7	5	4	2	3	8	3	1	4	-	3	5
	Faaberg:													
	Bygder.....	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Ringeby.....	4	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Lesje.....	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
VIII.	Skien:													
	Skien by.....	110	10	11	7	2	2	7	9	26	16	11	3	6
	Porsgrund by.....	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3	-
	Brevik by.....	24	1	-	-	-	-	-	-	-	7	4	1	11
	Bygder.....	177	8	4	12	5	15	25	23	35	19	12	11	8

f. Skarlagensfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
Kragerø:														
	Kragerø by	7	-	-	-	-	1	-	-	-	6	-	-	-
	Langesund by	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
	Bygder	8	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	2	-
	Hollen	76	-	-	-	-	5	4	10	5	2	9	36	-
	Sauland	24	2	-	1	8	3	-	5	3	-	-	1	-
	Laardal	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
IX. Østre Nedenes:														
	Risør by	8	2	3	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-
	Tvedestrand by	24	-	-	2	-	8	-	3	4	4	1	1	-
	Bygder	105	10	-	3	1	5	8	-	7	19	8	11	-
Vestre Nedenes:														
	Arendal by	257	6	9	5	3	7	22	20	9	16	41	68	-
	Grimstad by	94	-	-	-	-	2	3	-	1	2	35	37	-
	Lillesand by	10	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	6	-
	Bygder	172	6	12	21	7	35	23	12	8	8	5	13	-
	Aamli	7	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-
	Evje	18	-	-	3	-	5	4	-	-	-	-	-	-
X. Kristiansand by		80	2	10	14	9	8	12	3	8	3	9	-	-
Oddernes:														
	Mandal by	31	-	-	-	4	4	-	-	-	-	4	12	-
	Bygder	73	-	1	20	17	6	5	5	1	9	-	3	-
	Undal	61	-	-	19	7	15	8	3	6	-	-	-	-
	Lyngdal	26	9	3	4	3	2	2	-	-	1	-	-	-
Vanse:														
	Farsund by	9	8	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Bygder	36	20	9	6	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Flekkefjord:														
	Flekkefjord by	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	124	5	50	32	17	6	3	2	8	-	-	-	-
XI. Sogndal:														
	Sogndal by	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	61	24	18	13	-	-	1	-	5	-	-	-	-
Egersund:														
	Egersund by	28	6	5	2	5	1	1	-	-	4	2	1	-
	Bygder	7	-	1	4	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Sandnes:														
	Sandnes by	25	10	1	3	6	-	5	-	-	-	-	-	-
	Bygder	157	44	40	17	9	21	11	1	6	1	-	-	-
	Stavanger stadsfysikat	362	131	63	54	32	23	24	9	4	3	5	9	-
	Stavanger distrikt	142	31	23	44	11	13	4	-	-	-	-	3	-
	Sand	111	25	38	7	15	6	-	7	-	-	-	10	-
	Finne	153	42	31	38	10	16	8	2	-	-	6	-	-
Karmøyen:														
	Skudeneshavn by ...	64	10	19	23	8	3	1	-	-	-	-	-	-
	Kopervik by	40	-	-	-	2	4	12	6	1	8	6	1	-
	Bygder	184	23	52	38	44	15	5	1	-	4	-	2	-
Haugesund:														
	Haugesund by	100	12	9	9	7	9	12	8	8	10	8	6	-
	Bygder	61	15	14	10	3	2	8	1	1	2	1	2	-

f. Skarlagensfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XII.	Sveen og Vikebygd													
	herreder	13	1	-	3	-	7	-	-	-	-	-	2	-
	Indre Søndhordland . . .	21	-	-	-	4	4	1	2	5	-	5	-	-
	Ytre Søndhordland . . .	91	6	6	1	2	1	5	2	4	5	47	12	-
	Tysnes	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
	Indre Hardanger	31	-	1	-	20	2	-	7	1	-	-	-	-
	Ytre Hardanger	27	-	-	-	6	18	2	1	-	-	-	-	-
	Voss	20	-	-	-	-	-	-	11	8	1	-	-	-
	Søndre Midthordland . .	31	-	-	15	-	5	4	6	-	1	-	-	-
	Nordre Midthordland . .	49	-	-	3	2	1	3	3	2	4	8	11	12
	Osterøen	26	3	-	-	-	-	-	14	3	2	-	4	-
	Alversund	6	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	4
	Lindaas	5	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	1
XIII.	Bergen	166	45	10	9	13	5	9	3	8	14	12	15	23
XIV.	Lærdal	29	-	-	-	-	-	-	-	-	7	13	6	3
	Sogndal	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-
	Kirkebø	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Søndfjord	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Kinn:													
	Bygder	5	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-
	Indviken	3	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-
XV.	Vestre Søndmør	17	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2	2	7
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by	11	2	1	3	1	1	-	-	-	3	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Ytre Romsdal:													
	Molde by	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	17	8	1	1	7	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Romsdal	12	6	5	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by	11	4	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	4
	Bygder	7	4	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sundalen	14	5	8	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Surendalen	6	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre Nordmør	49	2	5	9	2	7	-	-	-	-	5	10	9
XVI.	Trondhjem by	97	5	4	2	2	5	4	1	7	10	11	31	15
	Strinden	44	-	3	-	4	5	2	3	3	4	8	8	4
	Røros	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Guldalen	21	4	1	-	-	4	5	3	-	-	-	1	3
	Opdal	5	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Orkedalen	40	6	1	8	9	4	2	2	4	-	-	4	-
	Hevne	15	6	-	2	-	5	1	1	-	-	-	-	-
	Hitteren	21	-	6	3	1	-	4	-	3	3	-	1	-
	Ytre Fosen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Indre Fosen	9	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	5	-
	Nordre Fosen	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	-
XVII.	Stjørdalen	6	-	2	-	-	-	-	1	3	-	-	-	-
	Frosta	45	5	10	6	6	1	9	1	-	2	1	2	2
	Levanger:													
	Levanger by	19	-	-	-	-	3	1	3	3	5	-	3	1
	Bygder	60	5	7	-	7	10	16	7	1	1	-	4	2

f. Skarlagensfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.
Distrikt.													
XVIII.	Inderøen	7	2	-	-	-	-	-	1	-	4	-	-
	Stenkjær:												
	Stenkjær by	7	-	-	-	1	4	1	1	-	-	-	-
	Bygder	4	1	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-
	Grong	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-
	Namsos:												
	Bygder	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Brønnøy	13	-	-	-	-	-	-	3	6	2	2	-
	Lurøy	8	-	-	-	-	2	-	-	-	2	4	-
	Gildeskaal	8	-	4	3	-	-	-	-	-	-	1	-
	Bodø:												
	Bodø by	16	-	-	-	-	1	7	3	4	-	1	-
	Bodin	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Skjerstad	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Lødingen	3	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-
XIX.	Ofoten:												
	Narvik by	8	1	-	-	-	-	-	4	2	-	-	1
	Bygder	12	-	-	1	-	-	1	8	2	-	-	-
XX.	Austfoten	7	-	-	4	-	-	-	-	-	-	2	-
	Trondenes:												
	Bygder	25	16	3	-	1	-	-	-	-	-	5	-
XX.	Tranøy	14	-	-	-	-	-	-	10	3	1	-	-
	Hammerfest:												
	Hammerfest by	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-

g. Meslinger (morbilli).

I.	Kristiania	808	7	6	32	96	179	178	82	37	35	56	52
II.	Aker	201	16	13	7	12	8	22	42	10	21	15	26
	Ullensaker	77	-	-	1	1	1	4	12	6	10	13	17
	Høland	18	1	-	-	1	2	13	1	-	-	-	-
	Follo:												
	Drøbak by	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	35	-	2	-	1	-	15	16	1	-	-	-
III.	Eidsberg	29	-	1	-	-	1	9	3	-	1	4	4
	Moss:												
	Moss by	250	4	9	1	-	4	3	-	-	2	65	78
	Bygder	21	-	-	-	-	-	2	2	1	3	4	5
	Sarpsborg:												
	Sarpsborg by	379	-	-	4	1	-	-	7	9	45	117	79
	Fredrikstad by	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Bygder	108	-	-	-	-	-	-	-	2	2	10	46
	Hvaler:												
	Fredrikshald by	24	1	12	4	-	-	-	-	-	1	-	3
	Bygder	63	2	-	-	-	4	-	-	-	-	7	25

g. Meslinger (forts.).

Label XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
IV.	Drammen stadsfysikat	350	35	40	158	44	45	8	2	-	7	5	5	1
	Drammen distrikt:													
	Bygder	213	-	1	6	1	16	49	54	41	3	11	16	15
	Ringerike:													
	Hønefoss by	61	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	45
	Bygder	183	-	-	-	-	1	1	-	10	17	44	61	49
	Modum	279	36	34	29	19	10	39	31	10	8	19	21	23
	Sandsvær:													
	Kongsberg by	11	3	3	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-
	Bygder	4	-	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg by	12	7	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1
	Horten by	7	-	-	-	-	3	-	-	3	-	-	-	1
	Aasgaardstrand by ..	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Bygder	47	2	-	21	5	3	7	9	-	-	-	-	-
	Hof:													
	Holmestrand by	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
	Svelviken by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Bygder	12	-	7	1	1	3	-	-	-	-	-	-	-
	Larvik:													
	Larvik by	64	16	10	5	9	11	8	3	-	1	-	-	1
	Sandefjord by	38	2	2	1	-	14	9	5	4	1	-	-	-
	Bygder	53	4	9	8	15	9	4	3	1	-	-	-	-
VI.	Solør og Odalen:													
	Kongsvinger by	14	-	-	-	-	-	5	9	-	-	-	-	-
	Bygder	9	-	-	-	-	-	-	1	5	2	-	1	-
	Hedemarken:													
	Hamar by	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Søndre Østerdalen	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Rendalen	47	-	-	-	-	1	33	12	-	-	1	-	-
VII.	Hadeland og Land ...	6	-	-	-	-	-	-	3	3	-	-	-	-
	Nordre Valdres	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Toten:													
	Gjøvik by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	4
	Faaberg:													
	Lillehammer by	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
	Bygder	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	10	10
VIII.	Skien:													
	Skien by	4	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Porsgrund by	4	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	18	-	1	-	-	-	-	-	-	-	5	4	8
	Kragerø:													
	Kragerø by	4	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-
	Bygder	3	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-
	Sauland	13	3	2	6	-	-	1	-	-	-	1	-	-
	Laardal	20	-	-	-	-	-	15	5	-	-	-	-	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Tvedestrand by	3	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	8	5	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-

§. Meslinger (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.
Distrikt.													
	Vestre Nedenes:												
	Arendal by	8	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Grimstad by	69	-	-	1	-	-	-	-	-	-	40	24
	Bygder	158	40	46	49	1	-	-	2	-	-	1	8
	Sætersdalen	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
X.	Kristiansand by	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
	Oddernes:												
	Bygder	6	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	5
	Undal	10	2	2	-	2	-	1	1	-	1	-	-
	Lyngdal	4	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	-
	Vanse:												
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Flekkefjord:												
	Flekkefjord by	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	20	-	-	9	6	3	1	-	-	1	-	-
XI.	Sogndal:												
	Bygder	5	1	-	1	-	-	-	-	3	-	-	-
	Egersund:												
	Bygder	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Sandnes:												
	Sandnes by	22	-	-	-	1	-	16	1	-	-	1	-
	Bygder	11	-	2	2	1	3	-	-	1	-	-	-
	Stavanger stadsfysikat	24	-	-	-	-	1	4	1	7	5	1	5
	Karmøen:												
	Skudeneshavn by	8	-	-	-	-	5	-	3	-	-	-	-
	Haugesund:												
	Haugesund by	19	5	8	2	-	1	-	-	-	-	-	1
	Bygder	4	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-
XII.	Sveen og Vikebygd												
	herreder	39	24	12	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Søndhordland	7	-	-	2	3	-	2	-	-	-	-	-
	Ytre Søndhordland	46	6	27	-	7	6	-	-	-	-	-	-
	Tysnes	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Hardanger	20	16	-	1	-	2	-	-	1	-	-	-
	Ytre Hardanger	24	21	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Voss	198	134	41	15	4	1	1	2	-	-	-	-
	Søndre Midthordland	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Osterøen	23	17	1	-	-	-	-	-	5	-	-	-
	Lindaas	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII.	Bergen	93	63	29	-	-	-	-	1	-	-	-	-
XIV.	Lærdal	9	4	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-
	Lyster	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sogndal	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vik	15	-	14	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Gulen	12	6	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kirkebø	10	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Søndfjord	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Søndfjord	47	37	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-

g. Meslinger (forts.).

Fabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Jannar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Kinn:														
	Florø by.....	32	-	8	17	7	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder.....	36	6	8	7	6	7	-	2	-	-	-	-	-
	Ytre Nordfjord.....	19	-	7	8	1	1	1	-	-	-	-	-	1
	Nordfjordeidet.....	14	-	3	1	-	-	-	-	10	-	-	-	-
	Gloppen.....	48	19	18	8	3	-	-	-	-	-	-	-	-
XV.	Vestre Søndmør.....	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Søndmør.....	9	5	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Østre Søndmør.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ørskog.....	18	5	-	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by.....	31	26	1	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-
	Ytre Romsdal:													
	Bygder.....	8	3	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XVI.	Bygder.....	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre Nordmør.....	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Trondhjem by.....	3	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-
	Strinden.....	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Guldalen.....	4	1	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Orkedalen.....	5	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Fosen.....	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
	Levanger:													
	Bygder.....	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Inderøen.....	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XVII.	Fosnes.....	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Brønnøy.....	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	Alstahaug.....	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ibbestad.....	3	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Maalselven.....	2	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
	Alten.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hammerfest:													
	Hammerfest by....	4	-	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-
	Sydvaranger.....	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-

h. Difteri og strupehoste (*diphtheria, croup*).

I.	Kristiania.....	1480	201	100	97	121	117	86	82	75	107	181	147	166
II.	Aker.....	216	47	11	14	11	13	1	19	20	11	25	28	16
	Ullensaker.....	166	13	5	22	4	13	8	34	18	14	16	13	6
	Høland.....	17	5	1	-	-	-	-	4	-	-	5	2	-
	Follo:													
	Drøbak by.....	13	-	-	-	9	-	-	-	2	-	-	2	-
	Bygder.....	73	5	30	-	2	4	7	6	4	7	5	1	2

h. Difteri og strupehoste (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.
Distrikt.													
III.	Eidsberg.....	71	5	-	4	1	3	1	1	4	18	15	12
	Moss:												
	Moss by.....	60	11	7	7	8	1	1	1	2	7	9	-
	Bygder.....	61	3	8	1	6	-	2	5	1	10	6	5
	Sarpsborg:												
	Sarpsborg by.....	81	8	16	13	6	5	2	6	5	4	5	2
	Fredrikstad by.....	60	11	18	4	1	2	6	1	4	2	5	2
	Bygder.....	109	16	14	12	6	7	13	6	5	13	4	8
	Hvaler:												
	Fredrikshald by....	17	5	2	-	-	2	-	2	1	1	1	-
	Bygder.....	20	2	2	1	-	3	2	1	5	1	-	2
IV.	Drammen stadsfysikat	77	7	3	6	3	5	10	7	4	12	9	10
	Drammen distrikt:												
	Bygder.....	74	11	4	7	10	8	11	8	5	3	-	5
	Ringerike:												
	Hønefoss by.....	13	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5	4
	Bygder.....	25	3	2	-	-	-	-	4	4	3	3	5
	Modum.....	98	6	4	2	1	2	6	2	2	7	16	29
	Nes.....	5	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
	Sandsvær:												
	Kongsberg by.....	3	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-
	Bygder.....	20	3	4	1	-	-	-	1	6	3	-	2
	Rollag.....	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
V.	Tønsberg:												
	Tønsberg by.....	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Horten by.....	15	5	6	1	2	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder.....	22	-	6	2	-	5	1	4	1	3	-	-
	Hof:												
	Holmestrand by....	11	5	-	1	1	1	-	-	-	-	-	3
	Svelviken by.....	3	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-
	Bygder.....	62	18	1	1	-	3	4	1	1	29	-	4
	Larvik:												
	Larvik by.....	39	1	1	3	-	7	4	1	3	5	6	5
	Sandefjord by.....	18	2	5	-	3	-	1	-	2	1	1	3
	Bygder.....	16	-	-	-	1	6	2	4	-	-	1	1
VI.	Solør og Odalen:												
	Kongsvinger by....	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
	Bygder.....	83	5	9	6	3	6	3	3	5	23	6	10
	Hedemarken:												
	Hamar by.....	14	2	-	-	-	-	1	2	-	1	4	4
	Bygder.....	100	4	2	6	2	5	13	13	9	7	17	12
	Søndre Østerdalen....	26	2	1	1	1	1	5	3	1	3	3	1
	Trysil.....	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Rendalen.....	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
	Tønset.....	8	-	3	2	-	-	-	-	-	3	-	-
VII.	Hadeland og Land ...	84	2	1	-	1	3	3	-	4	24	21	16
	Søndre Valdres.....	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Toten:												
	Gjøvik by.....	7	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4
	Bygder.....	25	3	-	-	-	5	3	1	-	-	3	2

h. Difteri og strupehoste forts.).

Tabel XL (forts.)

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
VIII.	Faaberg:													
	Bygder	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ringebu	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Lom	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Lesje	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Skien:													
	Skien by	86	8	5	9	9	3	-	8	3	4	10	13	14
	Porsgrund by	10	1	-	-	5	1	1	-	-	-	-	1	1
	Brevik by	12	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	3	7
	Bygder	42	3	1	8	8	4	2	4	2	1	2	3	4
IX.	Kragerø:													
	Kragerø by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Langesund by	10	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	6	1
	Bygder	31	1	11	9	2	-	5	2	1	-	-	-	-
	Hollen	23	15	1	-	-	1	-	5	-	-	1	-	-
	Sauland	45	3	1	5	4	3	3	2	3	1	5	11	4
	Kviteseid	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
	Østre Nedenes:													
	Risør by	24	-	-	2	2	-	-	2	1	2	5	6	4
	Tvedestrand by	7	1	-	-	5	-	1	-	-	-	-	-	-
X.	Bygder	11	-	3	6	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vestre Nedenes:													
	Arendal by	27	4	5	3	3	2	1	1	5	1	1	1	-
	Grimstad by	7	1	-	5	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Bygder	25	9	-	6	-	1	4	2	1	-	-	2	-
	Aamli	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
	Evje	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
	Sætersdalen	5	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kristiansand by	47	13	-	2	4	3	4	1	1	4	5	9	1
	Oddernes:													
XI.	Bygder	20	1	1	11	-	-	1	-	-	4	-	2	-
	Undal	3	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-
	Vanse:													
	Bygder	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by	15	3	-	-	-	1	2	-	1	-	3	3	2
	Bygder	8	2	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	3
	Sogndal:													
	Sogndal by	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
	Egersund:													
	Egersund by	15	9	-	-	-	-	1	-	-	-	3	1	1
	Bygder	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Sandnes:													
	Bygder	4	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Stavanger stadsfysikat	67	6	4	7	3	3	3	-	3	9	13	8	8
	Stavanger distrikt	6	-	-	-	2	2	1	-	-	-	-	-	1
	Sand	5	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
	Finne	7	-	-	1	2	2	2	-	-	-	-	-	-
	Karmøy:													
	Skudeneshavn by	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kopervik by	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-
	Bygder	35	4	9	4	1	-	-	3	3	2	3	1	5

h. Difteri og strupehoste (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	
Distrikt.														
	Haugesund:													
	Haugesund by.....	27	2	5	1	5	2	1	-	5	1	2	3	
	Bygder.....	13	-	-	1	1	-	-	1	3	2	3	2	
XII.	Sveen og Vikebygd													
	herreder.....	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Indre Søndhordland...	18	5	5	-	-	-	-	2	2	2	-	-	
	Ytre Søndhordland...	19	-	6	5	-	-	2	2	3	1	-	-	
	Tysnes.....	35	-	1	7	15	5	3	2	2	-	-	-	
	Indre Hardanger.....	20	-	-	10	1	-	5	1	-	-	1	1	
	Ytre Hardanger.....	27	5	-	-	6	-	1	13	2	-	-	-	
	Voss.....	25	6	-	1	4	2	6	1	3	-	2	-	
	Søndre Midthordland...	75	11	4	8	7	9	4	6	6	8	5	5	
	Nordre Midthordland...	255	26	6	13	12	31	13	14	26	39	36	27	
	Osterøen.....	119	10	8	10	6	22	11	19	7	5	12	5	
	Alversund.....	37	1	3	4	4	2	4	5	3	1	2	5	
	Lindaas.....	141	21	11	14	3	-	7	8	17	12	18	24	
XIII.	Bergen.....	1054	128	136	95	105	105	70	63	60	69	75	67	8
XIV.	Lærdal.....	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Lyster.....	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	2
	Sogndal.....	38	7	9	7	10	5	-	-	-	-	-	-	
	Vik.....	9	-	1	-	-	-	-	-	5	2	-	-	
	Gulen.....	44	-	-	-	6	1	4	1	1	-	18	5	
	Kirkebø.....	5	-	-	3	-	1	-	1	-	-	-	-	
	Ytre Søndfjord.....	28	4	-	-	4	-	1	4	-	-	6	4	
	Indre Søndfjord.....	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	
	Kinn:													
	Florø by.....	4	1	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	
	Bygder.....	47	7	4	4	4	5	3	-	-	5	1	9	
	Ytre Nordfjord.....	5	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	1	
	Nordfjordeidet.....	9	-	-	-	-	1	1	2	-	-	5	-	
	Gloppen.....	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	
	Indviken.....	30	-	-	-	2	1	4	-	5	3	3	11	
XV.	Vestre Søndmør.....	20	-	3	4	-	-	1	-	2	-	1	9	
	Indre Søndmør.....	7	5	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	
	Østre Søndmør.....	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	
	Ørskog.....	3	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by.....	75	12	3	5	7	12	4	5	10	1	5	7	
	Bygder.....	7	5	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	
	Ytre Romsdal:													
	Bygder.....	11	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by....	4	-	1	-	-	-	-	-	1	2	-	-	
	Bygder.....	21	2	5	2	2	3	1	-	1	2	2	1	
	Surendalen.....	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
	Nordre Nordmør.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
XVI.	Trondhjem by.....	108	13	17	9	8	10	3	4	3	15	5	10	1
	Strinden.....	59	3	4	5	18	6	4	7	3	3	3	-	
	Røros.....	2	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	
	Guldsalen.....	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Opdal.....	4	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	1	

h. Difteri og strupehoste (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XVII.	Orkedalen	24	1	2	-	2	1	3	4	4	3	-	3	1
	Hevne	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-
	Hitteren	16	-	-	-	-	-	1	2	4	-	-	8	1
	Ytre Fosen	20	2	-	-	5	12	-	-	-	-	-	1	-
	Indre Fosen	10	2	2	1	2	1	-	-	-	1	1	-	-
	Stjørdalen	7	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	4	1
	Frosta	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Levanger:													
	Bygder	9	4	-	1	1	-	-	1	-	-	-	1	1
	Inderøen	4	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
	Stenkjær:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Grong	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
XVIII.	Namsos:													
	Namsos by	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Fosnes	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kolvereid	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Vikten	3	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Lurøy	7	-	-	-	-	-	-	1	6	-	-	-	-
	Gildeskaal	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4
	Bodø:													
	Bodø by	15	6	2	1	-	3	1	1	-	-	-	1	-
	Bodin	15	-	-	-	-	-	4	1	7	2	1	-	-
	Skjerstad	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-
	Ofoten:													
	Narvik by	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
XIX.	Bygder	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Flakstad	5	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Austlofoten	7	1	-	-	5	1	-	-	-	-	-	-	-
	Hadsel	21	-	12	5	2	-	1	-	-	1	-	-	-
	Under Lofotfisket	4	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Trondenes:													
	Bygder	11	-	-	-	-	-	-	-	10	1	-	-	-
	Tranøy	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Lenvik	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Berg	5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	1
	Tromsø:													
	Tromsø by	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XX.	Alten	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Hammerfest:													
	Hammerfest by	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Maasø	10	2	-	-	-	1	-	-	2	-	-	5	-
	Kistrand	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
	Tanen	5	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-
	Varde:													
	Varde by	8	2	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Vadsø:													
	Vadsø by	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Sydvaranger	12	-	7	-	-	-	-	-	1	1	-	-	3

i. Kikhoste (*tussis convulsiva*).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	Desember.
Distrikt.														
I.	Kristiania	1354	278	208	140	147	160	129	76	69	53	36	45	
II.	Aker	360	43	36	42	52	45	30	28	20	14	26	9	
	Ullensaker	281	28	46	41	34	20	13	26	5	28	12	24	
	Høland	98	3	10	19	24	7	16	3	7	3	-	6	
	Follo:													
	Drøbak by	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	
	Son og Hølen	11	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	
	Bygder	176	-	14	15	11	33	2	33	26	5	8	21	
III.	Eidsberg	56	-	5	-	1	2	-	1	1	3	13	16	
	Moss:													
	Moss by	385	35	61	60	25	22	28	41	30	19	18	25	
	Bygder	87	-	3	4	-	-	4	24	7	1	15	25	
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg by	169	32	8	22	14	8	23	17	12	9	4	16	
	Fredrikstad by	133	14	22	25	6	7	11	5	9	7	25	1	
	Bygder	198	21	14	20	12	20	12	12	28	7	19	19	
	Hvaler:													
	Fredrikshald by	167	57	52	13	26	15	2	-	1	-	1	-	
	Bygder	127	6	8	11	15	10	-	4	1	5	17	39	
IV.	Drammen stadsfysikat	433	96	94	86	35	14	7	24	20	12	5	22	
	Drammen distrikt:													
	Bygder	152	9	16	-	6	11	18	28	18	14	21	5	
	Ringerike:													
	Hønefoss by	10	-	2	-	-	-	7	-	-	1	-	-	
	Bygder	108	30	28	8	2	9	5	18	5	3	-	-	
	Modum	382	7	41	62	33	38	50	64	38	16	20	10	
	Nes	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Aal	5	-	-	-	-	-	2	-	3	-	-	-	
	Sandsvær:													
	Kongsberg by	57	4	17	8	10	10	8	-	-	-	-	-	
	Bygder	141	13	13	4	34	23	20	10	7	3	9	-	
	Rollag	40	12	17	9	-	-	-	2	-	-	-	-	
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg by	79	10	14	9	12	5	11	10	2	1	1	2	
	Horten by	100	50	31	9	1	-	-	-	3	-	-	4	
	Bygder	147	4	3	18	18	26	29	20	2	2	4	9	
	Hof:													
	Holmestrand by	8	-	2	1	-	-	3	-	-	-	-	-	
	Svelviken by	6	-	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	89	1	18	19	8	10	8	12	10	-	-	3	
	Larvik:													
	Larvik by	276	1	1	2	7	10	31	60	49	28	43	38	
	Sandefjord by	71	2	7	1	6	3	1	-	2	3	18	14	
	Bygder	67	-	-	3	9	14	12	9	3	-	2	5	
VI.	Soler og Odalen:													
	Kongsvinger by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Bygder	38	-	-	-	4	1	1	4	6	6	-	5	
	Hedemarken:													
	Hamar by	43	-	-	-	-	-	-	-	5	1	-	10	
	Bygder	132	10	9	8	3	10	4	3	6	7	14	22	

i. Kikhoste (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Søndre Østerdalen	35	-	-	8	4	7	-	1	8	-	-	4	3
	Trysil	12	-	-	-	7	1	3	-	-	1	-	-	-
	Rendalen	187	-	-	1	7	8	19	42	51	31	16	7	5
	Tønset	41	-	-	-	22	11	2	1	1	2	-	2	-
VII.	Hadeland og Land ...	168	-	11	12	5	-	4	7	8	18	13	51	39
	Søndre Valdres	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Nordre Valdres	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	3
	Toten:													
	Gjøvik by	20	9	7	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	85	18	12	23	12	3	3	4	4	-	2	-	4
	Ringeby	13	1	5	1	3	-	-	-	-	-	-	-	3
	Lesje	5	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	3
VIII.	Skien:													
	Skien by	98	-	-	-	8	21	34	25	3	3	-	-	4
	Porsgrund by	166	3	4	6	12	3	4	12	23	22	22	26	29
	Brevik by	7	-	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	18	-	-	-	-	8	2	2	4	-	-	2	-
	Kragerø:													
	Langesund by	25	-	1	16	4	1	3	-	-	-	-	-	-
	Stathelle by	10	-	-	-	-	-	-	-	3	5	1	1	-
	Bygder	132	2	2	8	3	10	18	26	5	15	21	15	7
	Hollen	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Sauland	77	1	1	3	6	11	25	15	9	4	-	2	-
	Kviteseid	86	-	-	-	-	-	-	-	10	17	33	8	18
	Laardal	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	27
	Tinn	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Risør by	8	-	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tvedestrand by	20	-	-	-	-	-	-	-	-	2	8	10	-
	Bygder	78	11	17	27	1	10	2	4	-	-	4	2	-
	Vestre Nedenes:													
	Arendal by	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
	Bygder	11	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5
X.	Kristiansand by	25	10	13	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Oddernes:													
	Bygder	11	-	-	1	1	-	2	3	1	-	-	3	-
	Vanse:													
	Farsund by	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	4	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-
	Flekkefjord:													
	Bygder	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XI.	Egersund:													
	Egersund by	63	28	23	8	1	-	1	-	-	1	1	-	-
	Bygder	21	1	1	1	3	2	6	4	3	-	-	-	-
	Stavanger stadsfysikat	31	3	3	3	1	-	1	-	2	-	8	-	10
	Finne	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Karmøy:													
	Bygder	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Haugesund:													
	Haugesund by	8	2	1	1	-	1	1	-	1	-	-	-	1
	Bygder	2	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-

i. Kikhoste (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XII.	Indre Søndhordland . . .	27	-	8	-	-	-	-	-	-	-	16	3	-
	Ytre Søndhordland . . .	24	8	-	-	8	8	-	-	-	-	-	-	-
	Tysnes	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Indre Hardanger	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Hardanger	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	8	8
	Voss	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
	Søndre Midthordland . .	7	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-
	Osterøen	5	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	-
	Lindaas	7	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
XIII.	Bergen	882	28	31	6	18	24	30	18	41	87	103	183	31
XIV.	Lærdal	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Gulen	11	-	-	3	7	1	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Søndfjord	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	9	1
	Indre Søndfjord	24	22	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kinn:													
	Bygder	3	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-
	Ytre Nordfjord	26	10	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gloppen	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indviken	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
XV.	Vestre Søndmør	5	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-
	Indre Søndmør	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Ørskog	9	1	2	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by	10	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	4
	Bygder	5	-	2	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Romsdal:													
	Molde by	7	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	5
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	Bygder	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
XVI.	Trondhjem by	690	-	9	13	14	4	11	29	60	102	115	177	156
	Strinden	27	-	-	1	-	-	-	-	2	1	6	11	6
	Selbu	3	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Røros	54	5	-	-	-	-	-	-	1	4	6	33	5
	Guldalen	12	-	-	-	-	-	-	4	1	-	6	-	1
	Opdal	22	-	2	-	9	4	2	2	1	2	-	-	-
	Orkedalen	32	-	1	-	-	-	-	1	1	2	8	10	9
	Ytre Fosen	28	-	-	3	3	5	2	2	-	-	3	7	3
	Nordre Fosen	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XVII.	Stjørdalen	7	-	-	-	-	-	-	-	5	1	1	-	-
	Frosta	13	3	6	-	-	-	-	-	-	1	-	2	1
	Levanger:													
	Bygder	33	-	-	-	-	-	-	-	-	4	5	6	18
	Inderøen	81	-	-	-	-	-	10	31	15	11	3	5	6
	Stenkjær:													
	Stenkjær by	61	-	-	-	1	8	21	11	10	3	4	2	1
	Bygder	84	-	-	-	-	3	4	13	11	20	19	7	7
	Namsos:													
	Namsos by	7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	6
	Bygder	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4
	Fosnes	34	-	-	5	-	9	1	3	3	2	2	-	9
	Kolvereid	22	-	-	-	-	-	-	-	-	1	10	10	1
	Vikten	87	-	-	-	-	-	-	1	11	14	27	16	18

k. Influenza.

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
I.	Kristiania	839	90	116	272	58	51	19	10	7	9	24	75	1
II.	Aker	239	27	35	73	38	9	2	9	2	7	7	16	
	Ullensaker	83	6	31	19	3	1	1	-	-	-	-	6	
	Holand	53	9	10	13	2	3	2	4	1	-	3	2	
	Follo:													
	Drøbak by	9	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Son og Hølen	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
	Bygder	50	9	11	1	5	2	-	2	-	-	7	5	
III.	Eidsberg	41	10	8	9	6	1	1	-	-	-	1	3	
	Moss:													
	Moss by	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	
	Bygder	99	4	4	4	1	4	2	4	-	-	20	26	
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg by	82	24	15	15	10	6	4	-	-	-	-	-	
	Fredrikstad by	44	2	13	7	11	4	3	-	1	1	-	-	
	Bygder	28	5	-	11	6	-	-	-	1	2	-	2	
	Hvaler:													
	Fredrikshald by	45	16	3	4	10	2	3	-	-	-	-	4	
	Bygder	20	5	7	3	2	3	-	-	-	-	-	-	
IV.	Drammen stadsfysikat	555	69	120	147	28	6	6	2	-	15	43	52	
	Drammen distrikt:													
	Bygder	105	22	18	21	3	1	2	1	1	5	5	7	
	Ringerike:													
	Hønefoss by	98	10	10	7	6	7	7	4	3	16	2	8	
	Bygder	168	19	31	18	4	13	9	7	3	7	6	20	
	Modum	254	60	60	60	19	11	9	1	-	5	2	6	
	Nes	35	-	13	5	6	1	-	-	-	2	1	4	
	Aal	8	2	-	-	2	2	-	-	-	1	-	-	
	Sandsvær:													
	Kongsberg by	55	7	8	6	7	6	2	-	-	6	2	3	
	Bygder	32	2	3	7	1	4	2	2	-	1	1	6	
	Rollag	25	5	4	1	1	3	1	2	2	-	1	1	
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg by	37	7	7	5	8	5	-	-	-	-	1	-	
	Horten by	14	-	8	-	-	-	-	-	-	3	-	1	
	Bygder	64	5	9	5	12	6	-	4	2	-	4	6	
	Hof:													
	Holmestrand by	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Svelviken by	6	1	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	62	7	4	21	9	3	1	-	-	-	4	2	
	Larvik:													
	Larvik by	91	7	15	11	23	7	2	-	-	4	2	8	
	Sandefjord by	52	5	7	9	10	4	-	-	3	1	-	2	
	Bygder	75	17	12	6	11	15	3	2	2	1	-	3	
VI.	Solør og Odalen:													
	Kongsvinger by	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	54	6	11	16	8	6	1	-	-	-	-	-	
	Hedemarken:													
	Hamar by	10	-	3	7	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	130	18	24	44	16	7	6	-	-	-	3	-	

k. Influenta (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Søndre Østerdalen....	73	8	21	20	9	6	4	-	-	-	-	3	2
	Trysil	31	14	10	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Rendalen	12	5	-	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tønset	49	3	15	8	7	5	1	-	-	1	1	4	4
VII.	Hadeland og Land....	600	87	120	148	73	30	13	-	-	1	18	53	57
	Søndre Valdres.....	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toten:													
	Gjøvik by	49	5	7	7	2	2	5	1	-	-	-	4	16
	Bygder	101	18	22	26	8	2	1	2	-	-	3	2	17
	Faaberg:													
	Bygder	13	1	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	9
	Ringebu	7	-	2	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lom	69	3	23	21	9	7	1	1	1	1	-	-	2
	Lesje	23	1	1	-	-	3	-	-	-	-	1	-	17
VIII.	Skien:													
	Skien by	105	9	26	25	6	1	-	-	-	-	2	12	24
	Porsgrund by	156	27	22	14	14	12	8	6	5	12	11	7	18
	Brevik by	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3
	Bygder	124	16	35	19	8	6	4	3	7	4	7	6	9
	Kragerø:													
	Kragerø by	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2
	Langesund by	19	10	1	1	2	-	-	-	-	-	-	1	4
	Stathelle by	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	175	29	17	29	23	5	2	-	-	-	-	22	48
	Hollen	13	2	2	2	-	2	-	2	-	-	1	2	-
	Sauland	213	29	29	27	15	22	4	11	9	5	8	31	23
	Kviteseid	55	3	3	17	11	12	5	-	-	-	-	-	4
	Laardal	22	4	3	3	4	1	1	-	-	1	-	1	4
	Tinn	30	4	14	4	2	-	-	-	-	5	1	-	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Risør by	50	12	6	-	9	7	1	-	2	1	-	3	9
	Bygder	104	16	16	8	20	6	5	5	4	9	6	3	6
	Vestre Nedenes:													
	Arendal by	175	11	20	55	28	14	13	-	5	4	6	2	17
	Grimstad by	120	23	32	35	5	5	-	-	-	-	6	7	7
	Bygder	559	74	79	80	67	35	28	18	19	24	28	36	71
	Evje	5	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	2
X.	Sætersdalen	6	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kristiansand by	34	11	7	3	2	-	-	4	-	-	3	1	3
	Oddernes:													
	Bygder	257	37	37	39	20	17	24	15	13	10	17	13	15
	Undal	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lyngdal	3	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-
	Vanse:													
	Farsund by	3	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	8	4	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	1
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by	33	-	-	-	7	4	2	12	5	2	-	-	1
	Bygder	41	3	4	5	8	3	1	-	4	1	3	8	1

k. Influenza (forts.).

Tabel XL (for s. . .)		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.
Distrikt.													
XI.	Sogndal:												
	Bygder	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
	Egersund:												
	Egersund by	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Bygder	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Sandnes:												
	Sandnes by	10	-	2	-	1	2	1	-	-	1	-	-
	Bygder	22	1	2	-	5	3	5	-	1	1	1	-
	Stavanger stadsfysikat	86	12	14	6	12	9	9	3	2	-	4	9
	Sand	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
	Finno	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Karmøen:												
	Skudeneshavn by . . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Haugesund:												
	Haugesund by	187	11	33	29	41	21	4	1	-	6	5	15
	Bygder	18	2	2	1	7	3	-	2	-	-	1	-
XII.	Sveen og Vikebygd												
	herreder	4	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-
	Indre Søndhordland . .	13	-	-	-	-	1	5	2	1	-	-	-
	Ytre Søndhordland . .	5	-	-	2	-	1	2	-	-	-	-	-
	Tysnes	10	-	2	2	-	1	-	-	2	1	-	-
	Indre Hardanger	18	2	2	-	-	-	-	-	-	-	5	6
	Ytre Hardanger	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
	Voss	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Søndre Midthordland . .	6	1	1	-	1	-	-	-	2	-	-	-
	Osterøen	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Alversund	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4
	Lindaas	10	1	4	2	-	-	-	1	-	-	-	-
XIII.	Bergen	261	39	41	40	32	20	17	14	1	3	3	15
XIV.	Lærdal	39	-	4	6	4	3	4	2	5	5	4	1
	Lyster	25	10	2	-	-	-	1	-	1	-	3	2
	Sogndal	6	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	2
	Vik	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Søndfjord	15	5	6	-	1	-	-	1	1	-	-	1
	Indre Søndfjord	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Kinn:												
	Florø by	5	2	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
	Bygder	13	-	2	7	1	-	1	-	-	-	1	-
	Nordfjordeidet	22	8	9	-	-	-	-	-	-	-	-	2
XV.	Vestre Søndmør	14	-	-	-	3	2	-	4	-	-	-	-
	Indre Søndmør	9	-	1	1	2	2	-	2	1	-	-	-
	Østre Søndmør	17	4	4	2	3	2	-	-	-	-	-	1
	Ørskog	54	13	8	8	1	3	7	2	-	-	-	7
	Nordre Søndmør:												
	Aalesund by	124	15	12	14	10	6	2	1	-	5	10	7
	Bygder	36	7	3	8	4	-	5	-	-	-	1	2
	Ytre Romsdal:												
	Molde by	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-
	Bygder	23	1	2	4	3	2	-	-	-	-	4	5
	Indre Romsdal	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

k. Influenta (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XVI.	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by	229	27	32	53	15	25	-	-	-	-	7	37	33
	Bygder	30	5	7	4	4	3	1	-	1	-	-	-	5
	Sundalen	20	6	-	5	-	2	-	-	-	2	-	1	4
	Surendalen	25	2	2	3	1	5	4	1	1	2	2	1	1
	Nordre Nordmør	35	1	1	3	6	4	6	1	4	1	1	-	7
	Trondhjem by	44	25	2	12	2	1	-	-	-	-	-	-	2
	Strinden	43	4	4	8	3	8	1	3	2	-	-	5	5
	Selbu	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Røros	140	23	27	20	11	11	9	2	5	4	7	13	8
XVII.	Guldalen	22	6	7	7	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Opdal	16	4	1	3	4	3	-	-	-	-	-	-	1
	Orkedalen	181	30	30	29	35	10	11	4	9	6	10	3	4
	Hitte	4	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	1
	Ytre Fosen	30	-	-	9	4	4	2	3	3	2	1	-	2
	Nordre Fosen	76	6	11	7	17	13	9	3	2	1	3	3	1
	Stjørdalen	14	1	1	2	5	-	-	1	1	-	2	-	1
	Frosta	29	3	1	8	2	4	4	2	1	2	-	-	2
	Levanger:													
	Levanger by	7	1	1	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-
XVIII.	Bygder	74	1	6	8	22	15	6	5	1	-	4	4	2
	Inderøen	10	3	1	1	1	1	1	-	1	-	-	-	1
	Stenkjær:													
	Stenkjær by	17	5	2	5	2	-	1	-	-	1	1	-	-
	Bygder	55	3	9	7	7	7	7	7	2	-	3	-	3
	Grong	17	-	-	3	7	3	-	-	-	-	-	-	4
	Namsos:													
	Namsos by	14	1	-	-	-	-	7	-	-	-	-	1	5
	Bygder	14	1	1	-	-	2	10	-	-	-	-	-	-
	Fosnes	20	1	-	4	13	1	-	-	1	-	-	-	-
XVIII.	Kolvereid	12	-	1	3	3	3	2	-	-	-	-	-	-
	Vikten	39	7	3	3	5	7	3	1	3	-	3	-	4
	Brønnøy	22	1	-	6	-	-	2	-	1	3	3	4	2
	Alstahaug	8	3	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vefsen:													
	Mosjøen by	17	-	-	1	6	1	1	1	-	-	5	2	-
	Bygder	16	-	1	2	-	2	-	-	-	-	4	4	3
	Ranen	36	3	1	6	4	3	4	-	-	5	1	7	2
	Lurøy	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
	Gildeskaal	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XVIII.	Bodø:													
	Bodin	13	5	1	1	1	-	-	1	1	1	1	-	1
	Skjerstad	73	4	5	3	9	4	6	-	1	4	8	8	21
	Steigen	23	-	2	4	6	-	6	5	-	-	-	-	-
	Hamarøy	20	1	-	1	1	2	2	-	-	-	3	5	5
	Lødingen	35	4	1	3	5	6	4	6	1	-	2	1	2
	Ofoten:													
	Narvik by	86	11	10	3	12	15	-	-	1	-	8	15	11
	Bygder	10	-	4	-	1	1	-	-	-	-	-	1	3
	Flakstad	4	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
XVIII.	Buksnes	18	2	-	5	1	2	1	2	-	1	1	1	2
	Austlofoten	15	3	4	3	1	-	-	1	-	-	-	2	-
	Hadsel	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Under Lofotfisket	182	12	63	84	23	-	-	-	-	-	-	-	-

k. Influenza (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.
Distrikt.													
XIX.	Trondenes:												
	Bygder	10	6	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Ibbestad	28	1	4	1	12	2	4	-	-	1	-	2
	Tranøy	7	-	1	-	-	2	-	-	-	-	1	3
	Maalselven	5	-	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-
	Tromsø:												
	Tromsø by	21	-	-	-	-	-	-	-	4	6	3	2
XX.	Lyngen	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Alten	7	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Hammerfest:												
	Hammerfest by	37	5	2	3	10	2	2	1	4	1	1	2
	Maaso	8	-	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
	Kistrand	40	16	7	17	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lebesby	17	-	-	2	6	3	3	2	-	-	-	-
	Tanen	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13
	Varde:												
	Varde by	57	3	3	2	10	22	5	2	1	4	2	1
	Bygder	3	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-
	Vadsø:												
	Vadsø by	24	2	5	3	-	-	5	1	-	-	-	3
	Bygder	15	3	4	2	2	-	-	1	3	-	-	-
	Sydvaranger	15	-	-	-	5	2	5	1	-	-	2	-

l. Lungebetændelse (*pneumonia crouposa*).

I.	Kristiania	872	49	79	50	40	129	144	60	48	43	45	106
II.	Aker	203	17	12	26	12	28	23	9	10	10	9	23
	Ullensaker	184	16	29	34	18	15	13	9	2	4	6	16
	Holand	66	5	5	11	5	10	5	5	3	2	4	7
	Follo:												
	Drøbak by	8	-	1	1	2	1	1	-	-	-	-	-
	Bygder	53	3	6	12	2	6	4	3	2	1	3	3
III.	Eidsberg	141	9	18	11	17	15	16	5	1	2	3	15
	Moss:												
	Moss by	127	8	16	8	7	11	8	6	3	9	6	30
	Bygder	102	11	9	13	17	16	7	5	1	1	6	6
	Sarpsborg:												
	Sarpsborg by	162	15	24	27	21	13	10	5	5	5	2	18
	Fredrikstad by	82	11	5	10	8	14	4	2	2	5	7	7
	Bygder	272	27	43	44	30	35	15	8	5	6	4	25
	Hvaler:												
IV.	Fredrikshald by	64	2	10	9	8	8	1	2	2	6	3	9
	Bygder	49	4	4	14	-	9	3	1	-	2	3	7
	Drammen stadsfysikat	180	16	18	14	8	21	14	7	7	12	25	20
	Drammen distrikt:												
	Bygder	126	11	16	20	6	16	3	1	4	6	7	10
	Ringerike:												
	Hønefoss by	45	6	7	1	5	5	4	2	1	-	1	8
	Bygder	142	16	19	15	23	15	7	8	6	7	3	11
	Modum	157	10	13	14	18	21	15	6	14	10	6	10

I. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Nes	29	3	5	4	2	6	-	2	-	1	2	2	2
	Aal	7	-	-	-	2	3	-	-	-	-	-	1	1
	Sandsvær:													
	Kongsberg by	25	2	5	1	3	2	4	1	1	-	1	2	3
	Bygder	44	7	5	9	5	6	3	1	1	1	1	-	5
	Rollag	7	2	1	-	-	2	-	1	-	-	-	-	1
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg by	23	1	5	2	5	2	-	1	1	2	-	3	1
	Horten by	52	3	3	2	5	5	1	2	1	-	5	11	14
	Bygder	93	4	6	14	6	15	9	4	4	4	4	12	11
	Hof:													
	Holmestrand by	9	3	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	2
	Svelviken by	10	-	-	1	-	3	-	-	1	3	-	2	-
	Bygder	79	1	6	14	11	14	13	1	-	-	2	9	8
	Larvik:													
	Larvik by	76	4	4	15	14	10	3	2	1	2	8	5	8
	Sandefjord by	43	6	6	7	5	7	4	-	1	2	-	5	-
	Bygder	93	14	19	13	10	10	5	-	2	1	2	10	7
VI.	Solør og Odalen:													
	Kongsvinger by	23	2	-	3	-	-	3	-	3	-	1	9	2
	Bygder	211	8	26	32	46	24	16	5	6	-	8	13	27
	Hedemarken:													
	Hamar by	97	13	11	16	17	14	8	1	-	1	6	3	7
	Bygder	389	37	37	45	46	53	36	16	11	6	11	38	53
	Søndre Østerdalen	185	18	25	41	22	28	15	7	3	4	5	6	11
	Trysil	61	18	12	12	5	3	2	2	-	1	1	3	2
	Rendalen	37	1	6	6	6	5	5	-	2	2	-	2	2
	Tønset	69	6	8	11	9	11	3	3	3	3	4	4	4
VII.	Hadeland og Land ...	123	12	17	18	15	7	8	2	4	8	4	15	13
	Søndre Valdres	27	1	4	3	9	2	2	-	2	-	2	1	1
	Nordre Valdres	23	2	4	-	3	2	5	1	-	-	1	4	1
	Toten:													
	Gjøvik by	12	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	7	2
	Bygder	137	18	13	8	10	17	16	8	6	6	4	13	18
	Faaberg:													
	Lillehammer by	38	5	2	4	4	7	3	4	3	1	1	4	-
	Bygder	33	2	5	2	3	3	-	1	1	1	1	9	5
	Ringebu	38	3	-	9	9	4	3	-	-	2	3	1	4
	Lom	37	3	4	15	3	2	3	-	2	1	1	1	2
	Lesje	8	-	1	4	1	1	1	-	-	-	-	-	-
VIII.	Skien:													
	Skien by	29	2	2	2	6	6	3	1	-	-	1	1	5
	Porsgrund by	30	-	1	1	1	2	3	3	-	2	4	7	6
	Brevik by	5	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	1	1
	Bygder	38	4	2	2	5	10	2	2	1	-	4	5	1
	Kragerø:													
	Kragerø by	28	4	-	3	4	5	1	1	1	2	1	5	1
	Langesund by	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Stathelle by	3	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder	48	9	9	6	3	2	3	3	-	1	1	4	7

1. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Hollen	32	1	3	7	4	8	2	-	-	-	-	2	
	Sauland	68	17	9	6	6	6	2	2	1	5	1	8	
	Kviteseid	38	3	5	5	1	5	4	1	-	-	3	4	
	Laardal	36	-	2	6	3	7	1	1	1	1	2	8	
	Tinn	4	-	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	
IX. Østre Nedenes:														
	Risor by	20	3	3	1	4	2	-	1	1	1	1	1	
	Tvedestrand by	22	-	3	-	1	3	5	3	1	-	-	1	
	Bygder	62	15	3	4	8	10	5	5	-	2	2	5	
Vestre Nedenes:														
	Arendal by	43	5	4	7	7	5	4	-	1	1	2	4	
	Grimstad by	23	-	2	3	1	-	2	2	1	1	3	3	
	Lillesand by	18	-	2	7	2	1	1	-	1	-	1	1	
	Bygder	101	6	8	13	15	14	6	10	2	4	10	5	
	Aamli	5	-	1	-	2	-	-	-	-	1	-	-	
	Evje	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	
	Sætersdalen	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
X. Kristiansand by		106	11	23	17	8	10	7	4	2	12	7	3	
Oddernes:														
	Mandal by	21	2	2	1	-	1	2	-	-	2	2	7	
	Bygder	61	6	6	5	13	6	4	1	3	-	8	7	
	Undal	34	1	4	2	4	6	2	1	1	1	-	6	
	Lyngdal	11	-	1	3	3	1	1	2	-	-	-	-	
Vanse:														
	Farsund by	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	35	2	1	7	7	5	2	1	1	-	-	5	
Flekkefjord:														
	Flekkefjord by	5	-	-	-	1	-	1	1	-	2	-	-	
	Bygder	35	2	3	6	6	5	3	1	2	2	1	2	
XI. Sogndal:														
	Sogndal by	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	22	2	2	4	4	3	-	4	1	-	-	1	
Egersund:														
	Egersund by	27	4	6	5	2	6	1	-	1	-	1	1	
	Bygder	17	-	1	-	-	2	2	2	-	-	1	3	
Sandnes:														
	Sandnes by	18	2	-	3	2	2	2	-	-	-	1	3	
	Bygder	86	10	6	9	7	10	7	3	3	-	8	14	
	Stavanger stadsfysikat	369	17	36	32	66	72	50	11	6	14	12	24	
	Stavanger distrikt	3	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	
	Sand	36	5	3	6	6	8	2	1	1	1	1	-	
	Finno	32	-	1	9	7	3	1	2	4	-	1	2	
Karmøen:														
	Skudeneshavn by	7	-	-	2	2	1	1	-	-	-	-	-	
	Kopervik by	11	1	1	1	-	1	1	1	-	-	-	2	
	Bygder	59	5	10	5	3	8	17	2	1	-	-	2	
Haugesund:														
	Haugesund by	125	6	17	17	24	30	10	4	-	7	5	2	
	Bygder	53	10	4	6	4	9	7	1	4	-	4	3	
XII. Sveen og Vikebygd														
	herreder	17	2	2	4	-	7	-	-	-	-	1	-	
	Indre Søndhordland	13	1	-	2	3	1	1	-	2	1	1	-	

1. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Ytre Søndhordland . . .	42	2	4	7	5	2	8	8	-	4	-	1	1
	Tysnes	36	4	1	10	4	6	4	-	2	1	1	2	1
	Indre Hardanger	61	3	3	2	9	12	4	2	2	5	4	9	6
	Ytre Hardanger	31	2	3	3	4	5	3	2	2	2	2	3	-
	Voss	152	18	16	17	20	18	11	11	12	10	2	15	2
	Søndre Midthordland . .	80	13	6	9	11	12	7	4	5	2	4	2	5
	Osterøen	121	26	22	29	11	8	7	4	1	4	1	4	4
	Alversund	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
	Lindaas	73	6	1	7	13	10	9	-	2	6	11	4	4
XIII.	Bergen	410	35	31	59	50	56	39	28	6	23	19	31	33
XIV.	Lærdal	25	2	4	4	3	2	2	3	-	-	2	3	-
	Lyster	25	4	3	5	3	2	-	2	1	2	1	2	-
	Sogndal	37	3	2	-	6	8	3	2	2	2	4	3	2
	Vik	72	5	10	12	8	18	1	1	3	4	2	3	5
	Gulen	26	1	2	3	4	7	3	2	-	-	-	1	3
	Kirkebø	10	2	-	1	-	1	2	-	1	1	1	-	1
	Ytre Søndfjord	24	3	2	3	6	3	3	2	-	1	1	-	-
	Indre Søndfjord	21	6	1	5	2	1	2	-	-	-	3	1	-
	Kinn:													
	Florø by	8	1	-	3	-	4	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	29	1	5	6	1	6	4	2	-	1	-	1	2
	Ytre Nordfjord	42	4	4	1	3	4	6	-	2	-	3	9	6
	Nordfjordeidet	16	6	-	-	2	1	1	2	-	-	1	2	1
	Gloppen	44	6	6	9	4	4	4	3	2	1	2	2	1
	Indviken	28	-	2	4	5	2	2	3	2	3	2	-	3
XV.	Vestre Søndmør	55	1	4	6	9	4	4	-	5	7	2	7	6
	Indre Søndmør	109	14	14	9	19	9	3	5	4	5	11	6	10
	Østre Søndmør	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Ørskog	39	4	5	7	9	3	1	3	1	-	1	3	2
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by	77	6	3	14	11	7	4	3	2	9	8	4	6
	Bygder	17	5	4	1	1	-	-	1	1	-	2	-	2
	Ytre Romsdal:													
	Molde by	9	1	1	2	1	-	1	-	-	1	1	1	-
	Bygder	110	7	8	16	17	23	7	5	4	3	9	6	5
	Indre Romsdal	31	3	2	2	3	3	-	1	3	1	5	4	4
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by	97	12	5	18	7	14	9	2	2	3	8	6	11
	Bygder	43	4	3	6	4	4	4	2	-	-	3	4	9
	Sundalen	26	4	1	3	3	6	3	1	-	-	1	1	3
	Surendalen	99	12	12	12	16	6	9	10	2	5	8	1	6
	Nordre Nordmør	33	7	2	4	4	10	-	3	-	-	-	-	3
XVI.	Trondhjem by	370	27	23	44	35	52	31	19	14	21	31	31	42
	Strinden	55	4	-	8	9	14	7	2	1	-	5	1	4
	Selbu	10	2	-	3	1	2	1	-	-	-	-	1	-
	Røros	34	2	6	7	4	4	2	1	-	2	1	2	3
	Guldalen	70	14	5	4	4	10	6	1	2	4	2	7	11
	Opdal	15	3	-	-	3	4	3	-	-	-	1	-	1
	Orkedalen	159	17	16	8	14	26	23	15	8	4	10	6	12
	Hevne	23	-	2	-	2	5	1	2	2	4	1	3	1

1. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).		Til-											
Distrikt.		ammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.
													December.
XVII.	Hitteren	21	1	-	4	4	1	1	2	-	-	2	4
	Ytre Fosen	35	-	1	3	6	6	3	3	1	-	1	8
	Indre Fosen	20	4	1	1	-	4	2	-	-	-	1	6
	Nordre Fosen	30	1	1	1	3	11	2	-	2	-	2	-
	Stjørdalen	60	12	6	3	7	9	2	5	4	1	1	2
	Frosta	47	5	3	8	10	12	3	1	1	-	1	1
	Levanger:												
	Levanger by	12	3	4	1	2	-	2	-	-	-	-	-
	Bygder	111	12	20	21	18	11	9	3	2	2	3	3
	Inderøen	50	6	1	8	3	7	7	4	-	3	-	6
	Stenkjær:												
	Stenkjær by	15	-	-	1	-	2	1	2	1	2	-	4
	Bygder	53	3	10	5	2	9	6	3	4	3	1	2
	Grong	13	-	1	1	2	2	2	1	-	-	1	2
	Namsos:												
	Namsos by	26	-	-	5	2	10	3	-	1	-	-	2
	Bygder	22	2	-	1	-	3	2	3	2	1	1	3
XVIII.	Fosnes	22	3	-	6	3	-	5	1	1	-	-	4
	Kolvereid	13	-	2	-	3	3	-	-	-	1	-	-
	Vikten	9	1	2	-	2	1	2	-	-	-	1	-
	Brønnøy	45	8	5	5	7	4	3	2	2	2	2	2
	Alstahaug	23	5	4	5	2	2	-	-	-	-	1	3
	Vefsen:												
	Mosjøen by	8	-	-	-	2	1	1	-	-	-	1	3
	Bygder	8	1	-	-	4	1	-	2	-	-	-	-
	Ranen	37	5	4	1	10	3	5	1	2	-	-	2
	Lurøy	30	1	1	2	1	5	4	4	-	-	4	6
	Gildeskaal	8	-	-	2	1	2	-	-	-	-	1	-
	Bodø:												
	Bodø by	32	7	3	1	3	5	5	2	1	-	3	2
	Bodin	22	2	6	3	2	5	1	1	-	-	-	1
	Folden	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Skjerstad	61	4	6	8	4	4	5	5	3	3	6	8
	Steigen	5	2	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-
	Hamarøy	12	-	2	-	-	8	-	1	-	-	-	-
	Lødingen	29	5	-	4	-	3	2	-	-	1	2	7
	Ofoten:												
	Narvik by	25	2	1	2	-	4	2	4	2	1	-	1
	Bygder	14	3	-	1	1	1	3	1	-	1	1	2
	Flakstad	6	-	2	-	3	1	-	-	-	-	-	-
	Buksnes	40	3	2	9	4	12	2	4	-	-	1	2
	Austlofoten	24	5	3	1	-	2	5	-	-	1	2	2
	Hadsel	45	5	1	7	3	10	1	9	3	1	2	-
	Sortland	24	1	1	-	2	-	-	-	-	2	9	3
	Under Lofotfisket	36	2	7	15	12	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Trondenes:												
	Harstad by	4	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-
	Bygder	41	3	10	4	4	3	4	-	-	3	4	4
	Ibbestad	56	2	-	6	8	15	4	6	1	3	4	2
	Tranøy	23	3	1	2	1	3	5	2	3	-	2	-
	Lenvik	7	-	-	-	-	3	-	-	-	-	2	1
	Berg	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
	Maalselven	9	2	2	1	1	-	1	-	-	-	1	1

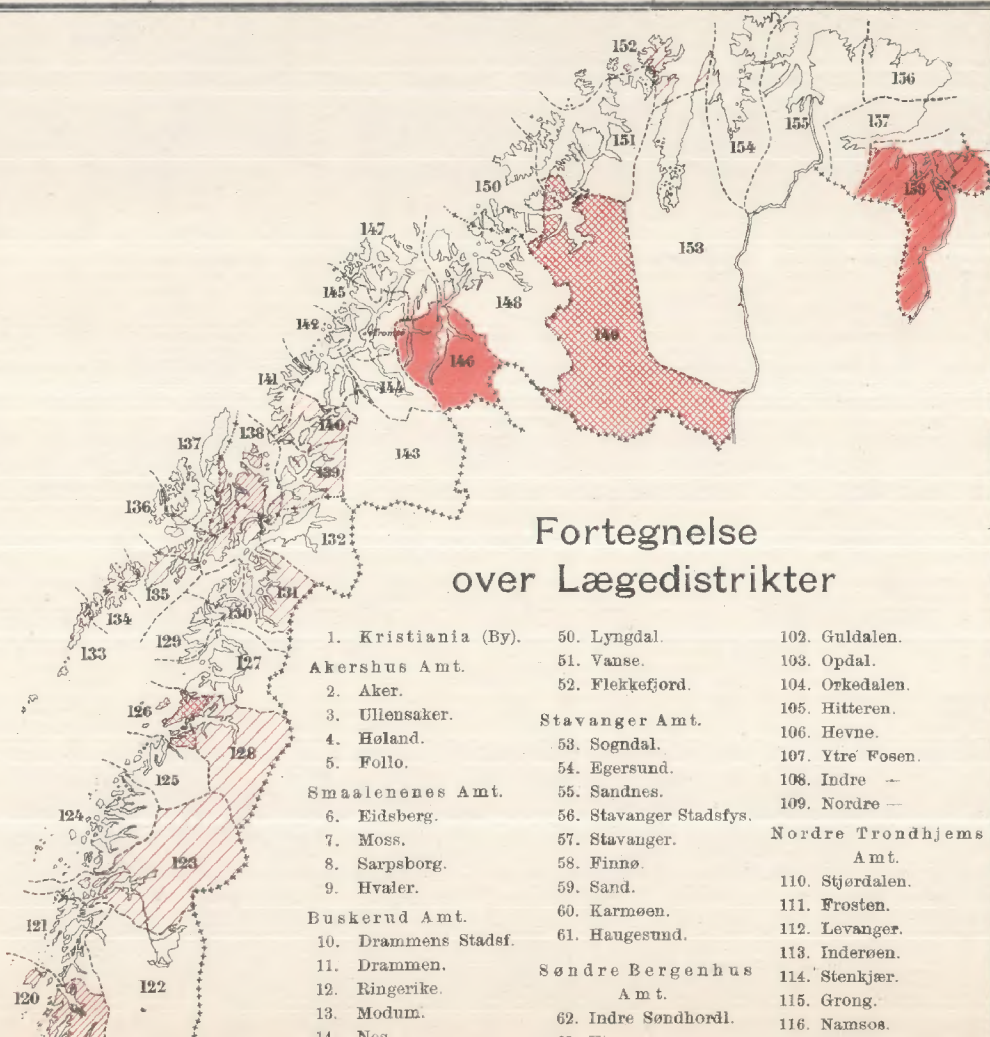
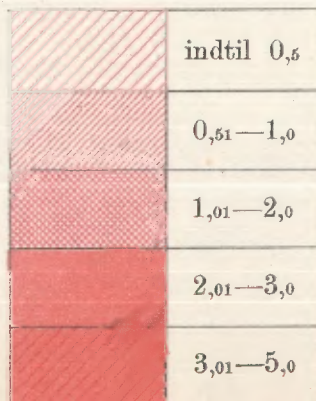
I. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XX.	Balsfjord	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tromsø:													
	Tromsø by	25	1	1	4	3	3	4	1	2	1	-	4	1
	Bygder	3	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
	Lyngen	6	-	-	3	2	-	-	-	-	-	1	-	-
	Karlsøy	7	2	-	-	-	-	1	-	1	-	-	2	1
	Skjervøy	14	1	-	-	2	3	2	-	-	3	3	-	-
XX.	Alten	8	6	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hammerfest:													
	Hammerfest by	22	4	1	1	1	2	2	4	2	2	-	1	2
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Lebesby	3	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
	Tanen	2	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
	Vardø:													
	Vardø by	14	-	1	1	1	2	5	-	2	-	-	1	1
	Vadsø:													
	Vadsø by	24	1	3	3	3	-	-	1	1	-	1	1	10
XX.	Bygder	13	2	1	1	2	-	3	-	-	1	-	1	2
	Sydvaranger	12	1	-	-	1	1	2	3	1	2	-	-	1

FOREKOMSTEN
AV
TYFOIDFEBER
I NORGE
I 1909.

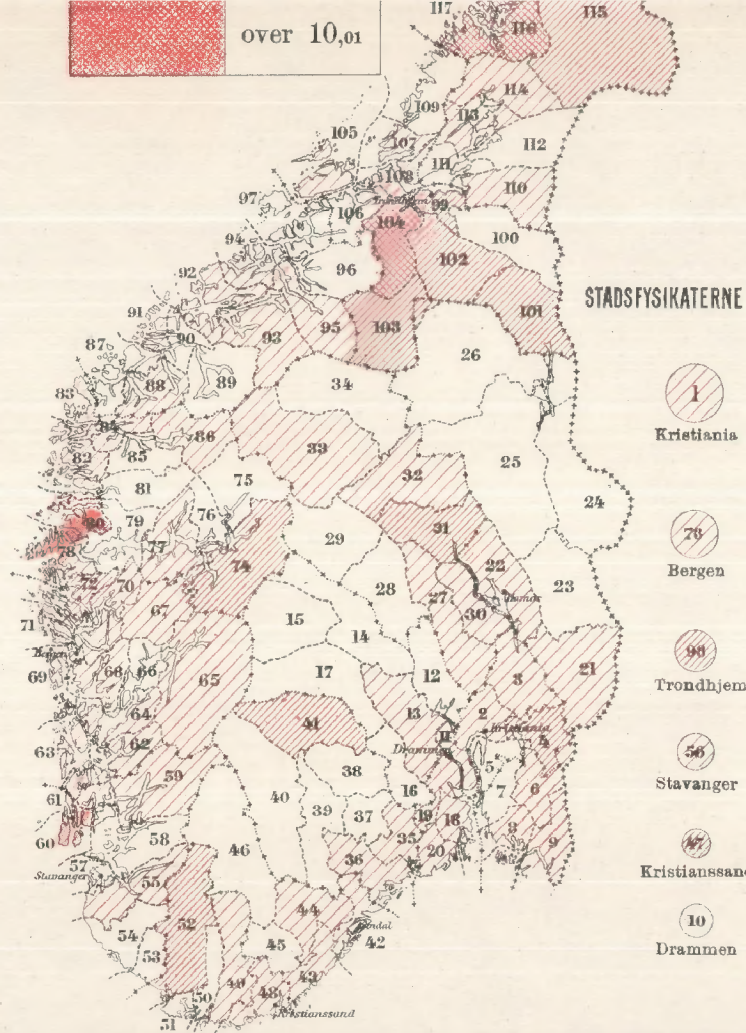
Antal Tilfælde pr.
1000 Indbyggere.

Fortegnelse
over Lægedistrikter

1. Kristiania (By).	50. Lyngdal.	102. Guldalen.
Akershus Amt.	51. Vane.	103. Opdal.
2. Aker.	52. Flekkefjord.	104. Orkedalen.
3. Ullensaker.	Stavanger Amt.	105. Hitteren.
4. Holand.	53. Sogndal.	106. Hevne.
5. Follo.	54. Egersund.	107. Ytre Fosen.
Smaalenenes Amt.	55. Sandnes.	108. Indre —
6. Eidsberg.	56. Stavanger Stadsfys.	109. Nordre —
7. Moss.	57. Stavanger.	Nordre Trondhjems
8. Sarpsborg.	58. Finne.	Amt.
9. Hvaler.	59. Sand.	110. Stjerdalen.
Buskerud Amt.	60. Karmøen.	111. Frosten.
10. Drammens Stadsf.	61. Haugesund.	112. Levanger.
11. Drammen.	Søndre Bergenhus	113. Inderøen.
12. Ringerike.	Amt.	114. Stenkjær.
13. Modum.	62. Indre Søndhordl.	115. Grong.
14. Nes.		116. Namsos.

over 10,01

STADSFIYSIKATERNE

1
Kristiania

76
Bergen

98
Trondhjem

56
Stavanger

67
Kristianssand

10
Drammen

Jarlsberg og Larvik
Amt.
18. Tensberg.
19. Hof.
20. Larvik.

Hedemarkens Amt.
21. Soler og Odalen.
22. Hedemarken.
23. Søndre Østerdalen.
24. Trysil.
25. Rendalen.
26. Tønsset.

Kristians Amt.
27. Hadeland og Land.
28. Søndre Valdres.
29. Nordre —
30. Toten.
31. Faaberg.
32. Ringeby.
33. Lom.
34. Lesje.

Bratsberg Amt.
35. Skien.
36. Kragerø.
37. Hollen.
38. Sauland.
39. Kviteseid.
40. Laardal.
41. Tinn.

Nedenes Amt.
42. Østre Nedenes.
43. Vestre —
44. Aamli.
45. Evje.
46. Sætersdalen.

Lister og Mandal
Amt.
47. Kristiansands
Stadsfysikat.
48. Oddernes.
49. Undal.

67. Voss.
68. Søndre Midthordl.
69. Nordre —
70. Osterøen.
71. Alversund.
72. Lindaas.
73. Bergen (By).

Nordre Bergenhus
Amt.
74. Lærdal.
75. Lyster.
76. Sogndal.
77. Vik.
78. Gulen.
79. Kirkebo.
80. Ytre Søndfjord.
81. Indre —
82. Kinn.
83. Ytre Nordfjord.
84. Nordfjordeidet.
85. Gloppen.
86. Indviken.

Romsdals Amt.
87. Vestre Søndmør.
88. Indre —
89. Østre —
90. Ørskog.
91. Nordre Søndmør.
92. Ytre Romsdal.
93. Indre —
94. Søndre Nordmør.
95. Sundalen.
96. Surendalen.
97. Nordre Nordmør.

Søndre Trondhjems
Amt.
98. Trondhjems Stads-
fysikat.
99. Strinden.
100. Selbu.
101. Røros.

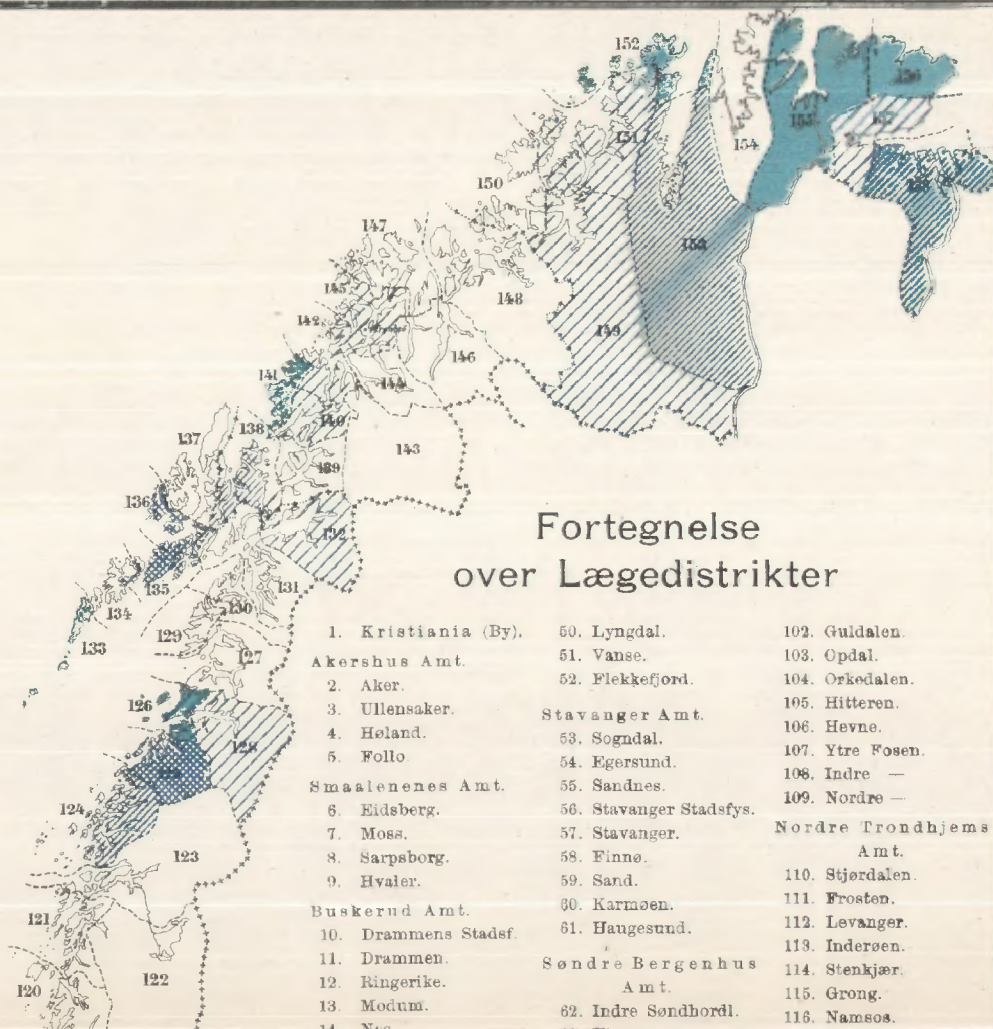
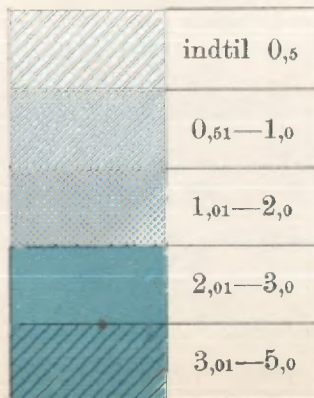
Nordlands Amt.
120. Brønne.
121. Alstahaug.
122. Vefsen.
123. Ranen.
124. Lurø.
125. Gildeskaal.
126. Bodo.
127. Folden.
128. Skjerstad.
129. Steigen.
130. Hammø.
131. Lødingen.
132. Ofoten.
133. Flakstad.
134. Buksnes.
135. Østlofoten.
136. Hadsel.
137. Sortland.

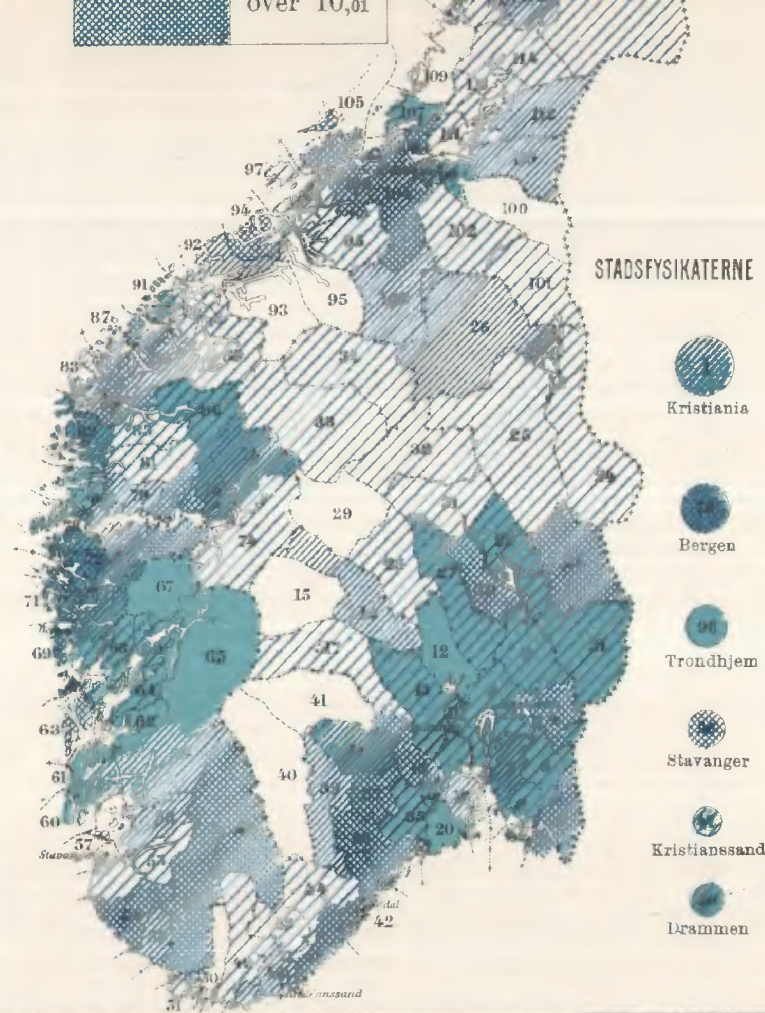
Tromsø Amt.
138. Trondenes.
139. Ibbestad.
140. Trane.
141. Berg.
142. Lenviken.
143. Maalselven.
144. Balsfjorden.
145. Tromsø.
146. Lyngen.
147. Karlø.
148. Skjervø.

Finmarkens Amt.
149. Alten.
150. Loppin.
151. Hammerfest.
152. Maasø.
153. Kistrand.
154. Lebesby.
155. Tanen.
156. Vardø.
157. Vadsø.
158. Sydvaranger.

FOREKOMSTEN
AV
DIFTERI
I NORGE
I 1909.

Antal Tilfælde pr.
1000 Indbyggere.

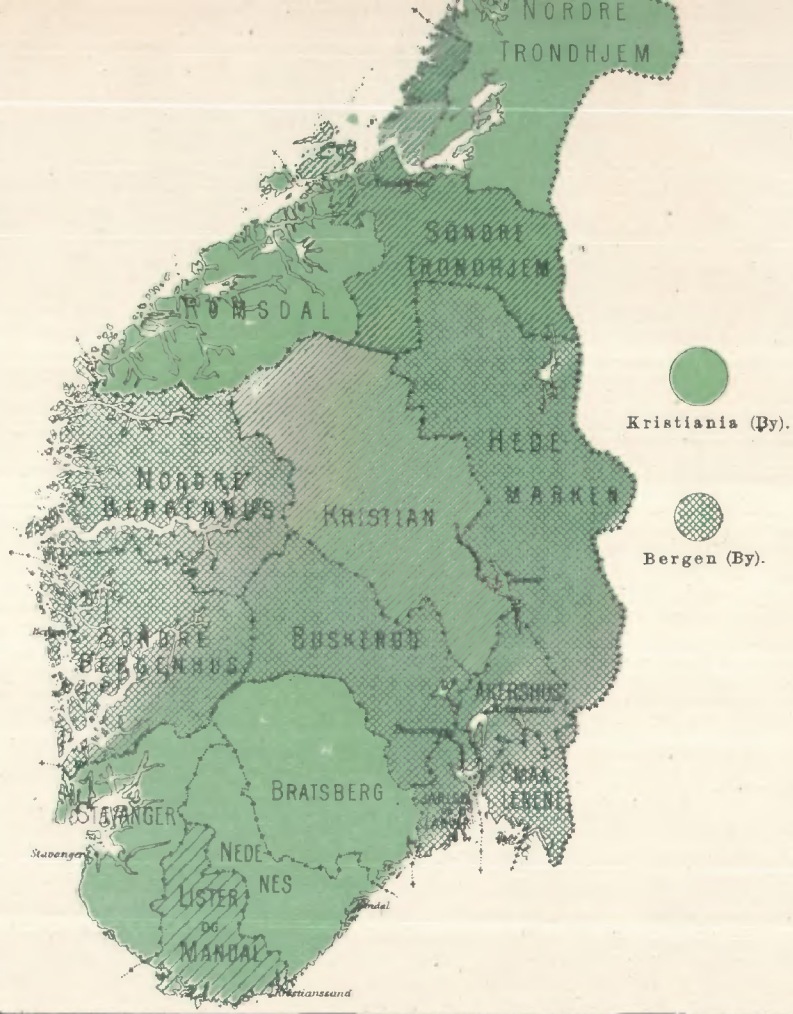
18. Tønsberg.	68. Søndre Midthordl.	121. Alstahaug.
19. Hof.	69. Nordre —	122. Vefsen.
20. Larvik.	70. Østereen.	123. Ranen.
Hedemarkens Amt.	71. Alversund.	124. Lure.
21. Soler og Odalen.	72. Lindaas.	125. Gildeskaal.
22. Hedemarken.	73. Bergen (By).	126. Bode.
23. Søndre Østerdalen.	Nordre Bergenhus	127. Folden.
24. Trysil.	Amt.	128. Skjerstad.
25. Rendalen.	74. Lærdal.	129. Steigen.
26. Tønsset.	75. Lyster.	130. Hamnerø.
Kristians Amt.	76. Sogndal.	131. Lødingen.
27. Hadeland og Land.	77. Vik.	132. Ofoten.
28. Søndre Valdres.	78. Gulen.	133. Flakstad.
29. Nordre —	79. Kirkebo.	134. Buksnes.
30. Toten.	80. Ytre Søndfjord.	135. Østicfoten.
31. Faaberg.	81. Indre —	136. Hadsel.
32. Ringebu.	82. Kinn.	137. Sortland.
33. Lom.	83. Ytre Nordfjord.	Tromsø Amt.
34. Leirje.	84. Nordfjordeidet.	138. Trondenes.
Bratsberg Amt.	85. Gloppen.	139. Ibbestad.
35. Skien.	86. Indviken.	140. Tranø.
36. Kragerø.	Romsdals Amt.	141. Berg.
37. Hollen.	87. Vestre Søndmør.	142. Lenviken.
38. Sauland.	88. Indre —	143. Maalselven.
39. Kviteseid.	89. Østre —	144. Balsfjorden.
40. Laardal.	90. Ørskog.	145. Tromsø.
41. Tinn.	91. Nordre Søndmør.	146. Lyngen.
Nedenes Amt.	92. Ytre Romsdal.	147. Karlsø.
42. Østre Nedenes.	93. Indre —	148. Skjerve.
43. Vestre —	94. Søndre Nordmør.	Finmarkens Amt.
44. Aamlø.	95. Sundalen.	149. Alten.
45. Evje.	96. Surendalen.	150. Løppen.
46. Setersdalen.	97. Nordre Nordmør.	151. Hammerfest.
Lister og Mandal	Søndre Trondhjems	152. Maasø.
Amt.	Amt.	153. Kistrand.
47. Kristiansands	98. Trondhjems Stads-	154. Lebesby.
Stadsfysikat.	fysikat.	155. Tanen.
48. Oddernes.	99. Strinden.	156. Vardø.
49. Undal.	100. Selbu.	157. Vadsø.
	101. Røros.	158. Sydvaranger.

DØDELIGHEDEN
AV
LUNGETUBERKULOSE
I NORGE

fremstillet amtsvis
i Treaaret 1907—1909.

1000 indbyggere.

	1,1—1,5
	1,6—2,0
	2,1—2,5
	2,6—3,0
	3,1—3,5
	3,6—4,0
	4,1—4,5

B. Beretninger

for de enkelte civile overøvrighetsdistrikter.

I. Kristiania by

med et flateindhold av 16,55 km.² hadde ved den kommunale folketælling den 1ste februar 1909 235 674 hjemmehørende indbyggere. Dette antal var ved den følgende folketælling den 1ste februar 1910 steget til 240 178, altsaa en tilvekst av 4 504. Ifølge helseraadets beretning for 1909 utgjorde antallet av de i byen hjemmehørende, levende fødte barn 5 928; beregnet efter folkemængden 1ste februar 1910 blir fødselstallet pr. 1 000 = 24,69 (i 1908 var tallet 24,41, i 1907 25,15, i 1899 36,08).

Sundhetstilstanden maa fremdeles betegnes som meget god, at dømme efter de indtrufne dødsfald og de anmeldte tilfælde av epidemiske og smitsomme sygdomme. Av disse viser skarlagensfeber paany nogen stigning i de angrepnes antal mot de to nærmest foregaaende aar, likesom difteri og kikhoste ikke hadde saa liten utbredning. Tyfoidfeber og akut diarré viser forholdsvis lave tal. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 19 789 med 739 dødsfald mot henholdsvis 17 768 og 859 i 1908.

Dødeligheten. De dodes antal utgjorde efter de av det statistiske Centralbyraa meddelte tabeller over folkemængdens bevægelse 3 254 og dødeligheten 13,4 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (242 666). Aaret forut var den 14,5 pro mille.

Til helseraadet indkom anmeldelse om 3 141 dødsfald, indtruffet inden byens grænser.

De opgivne dødsfald fordeler sig saaledes paa de forskjellige maaneder:

Januar	280	Mai	291	September	202
Februar	255	Juni	284	Oktober	253
Mars	272	Juli	217	November	278
April	270	August	236	December	303

Dødelighetens fordeling paa de forskjellige sogn og dødeligheten inden disse i forhold til den hjemmehørende folkemængde ved aarets utgang sees av følgende tabel:

Dødeligheten i byens 15 sogn.

Sogn.	Flate- indhold i km. ²	Hjemme- hørende folke- mængde. ¹⁾	Til helseraadet anmeldte dødsfald.	Dødelighets- forhold pro mille.
Vor Frelser	1,07	9 479	130	13,71
Johannes	0,63	14 778	170	11,50
Trefoldighet	1,00	18 826	206	10,94
Jakob	0,48	12 529	206	16,44
Frogner	1,69	15 692	101	6,44
Uranienborg	0,95	13 257	135	10,18
Fagerborg	0,77	14 840	177	11,93
Gamle Aker	1,83	21 847	280	12,82
Sagene	2,34	18 703	267	14,27
Paulus	0,50	22 744	290	12,75
Petrus	1,34	21 409	343	16,02
Grønland	0,63	21 486	362	16,85
Kampen	0,68	16 556	231	13,95
Oslo	1,68	7 395	93	12,58
Vaalerengen	0,70	10 637	150	14,10
Samtlige sogn	²⁾ 16,29	240 178	3 141	13,08

¹⁾ Efter folketællingen 1ste februar 1910. ²⁾ Hertil kommer det av ferskvand dækkede areal.

Nedenstaaende tabel gir en oversigt over dødeligheten i forhold (pro mille) til folkemængden ved aarets utgang i tiden 1860—1909. De til helseraadet indkomne opgaver over indtrufne dødsfald er lagt til grund for beregningen.

Aar.	Folkem. 31te de- cember. ¹⁾	Dødelig- het pro mille.	Aar.	Folkem. 31te de- cember.	Dødelig- het pro mille.	Aar.	Folkem. 31te de- cember.	Dødelig- het pro mille.
1860—64	—	24,21	1890	151 130	20,06	1900	227 626	15,71
1865—69	—	22,00	1891	156 535	19,20	1901	224 909	15,28
1870—74	—	20,61	1892	161 151	18,94	1902	225 709	14,29
1875—79	—	19,95	1893	167 588	16,99	1903	223 649	14,71
1880—84	—	18,92	1894	174 717	18,33	1904	222 373	13,95
1885	130 790	20,57	1895	182 856	16,35	1905	226 472	16,23
1886	134 036	20,30	1896	192 141	17,74	1906	229 324	13,27
1887	135 615	23,74	1897	203 337	15,73	1907	231 687	13,41
1888	138 319	22,17	1898	221 255	15,72	²⁾ 1908	235 674	13,98
1889	143 347	21,08	1899	226 423	17,42	³⁾ 1909	240 178	13,08

¹⁾ Folkemængden var ved aarets slutning efter beregning i 1860: 53 435, i 1864: 56 253, efter tælling i 1869: 64 935, i 1874: 75 042, i 1879: 116 801 og i 1884: 128 300.

²⁾ Efter folketællingen 1ste februar 1909. ³⁾ Efter folketællingen 1ste februar 1910.

Til sammenligning med dødeligheten pr. 1 000 indvaanere i en del andre byer hitsættes følgende efter en av «registrar general» i London utgit oversigt for 1909:

Stockholm	14,3	Rom	19,3	London	14,0
Kjøbenhavn	14,5	Paris	17,4	Dublin	22,4
Hamburg	14,6	Brüssel	13,9	Glasgow	17,5
Berlin	15,1	Amsterdam	13,1	Edinburg	15,3
Wien	16,8	Antwerpen	13,0		

Til oversigt over de **epidemiske sygdomme** hitsættes paa næste side en tabel, utarbeidet efter de fra lægerne og sykehusene til helseraadet indsendte opgaver.

Tyfoidfieber og paratyfus. Der sondres mellem de to sygdomme efter deres ætiologi. Den i forrige aarsberetning omhandlede epidemi av paratyfus, som fra 1908 fortsatte sig gjennem den største del av 1909, har man efter den omtalte budeies fjernelse fra melkestellet ikke senere merket noget til. Av paratyfus anmeldtes i 1909 10 tilfælde med 1 dødsfald, av abdominaltyfus 26 med 4 dødsfald. Av disse 26 var 4 mænd og 1 kvinde smittet ombord i en dampbaat, hvor der var optraadt flere tilfælde av sygdommen, og hvor det ved senere undersøkelse viste sig, at stuerten hadde en urinveislidelse, som vistnok skyldtes tyfusbaciller, i ethvert fald indeholdt hans urin til stadighet masser av saadanne. Han hadde i 1904 gjennomgaat en tyfus og hadde siden den tid næsten stadig hat symptomer fra urinveiene. Man fik ham under lægebehandling, og efter nogen tid forsvandt tyfusbacillerne fra hans urin. Efter stuertens avmønstring er der, saavidt vites, ikke optraadt tyfus paa fartøiet. I det hele var 8 tyfussyke smittet utenfor Kristiania. De fleste tilfælde optraadte i Paulus og Grønlands sogn.

Av **epidemisk cerebrospinalmeningit** anmeldtes i mars en voksen mand, som behandledes paa Rikshospitalet og utskreves helbredet.

Et enkelt tilfælde av **akut poliomyelit** hos en liten gut endte med helbredelse.

Skarlagensfeber viser fortsatt stigning fra det foregaaende aar, og med tiltagende hyppighet i aarets sidste kvartal.

Meslinger viser ogsaa vekst i de angrepnes antal, idet der anmeldtes ialt 808 tilfælde, det høieste antal siden epidemien i 1902. De fleste patienter anmeldtes i 2det kvartal. Der opføres 53 dødsfald, hvilket gir en dødelighetsprocent av 6,5.

Difteri (croup). Der anmeldtes 1 480 tilfælde. Bacillebærere er likesom tidligere ikke medregnet. Der er nogen stigning i antallet av angrepne mot aaret forut. De døde antal var 71, hvilket gir en dødelighetsprocent av 4,8. Sygdommen forekom, som tidligere, hyppigst i byens østlige sogn. Fremgangsmaaten ved sykdommens bekjæmpelse har været den samme som omtalt i den trykte beretning for 1908. I praksis viser det sig dog, at mange av de behandlende læger ikke hæver isolationen, før dyrkningsforsøk ikke lenger viser difteribaciller, og det er flere ganger hændt, at familien selv fraber sig at faa isolationen hævet, før der foreligger et negativt resultat av de bakteriologiske undersøkelser. Derimot er det kun i yderst faa tilfælde, at der træffes særlige foranstaltninger likeoverfor bacillebærere, som paatreffes i de sykes omgivelser. Saadanne tilfælde kan gjælde personer, som har med melkehandel eller lignende at gjøre; disse holdes da borte fra sit arbeide, saalænge man kan paavise difteribaciller. — I aarets løp indsprøitedes 2 132 personer profylaktisk paa helseraadets kontor. Der medgik 1 200 flasker difteriserum, hvilket medførte en utgift av kr. 600,00 efter en pris av 0,50 øre pr. 1 000 immuniseringsenheter. Der anvendes fremdeles 500 immuniseringsenheter til indsprøitningen. Der tilbake-

Epidemiske sygdomme.

4

Kristiania by. 1909.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfieber og paratyfus	36	5	36	3	4	10	1	3	3	5	1	4	1	1	-
Cerebrospinalmeningit	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Skarlagensfeber	419	12	419	25	25	34	25	19	24	13	19	50	62	59	64
Meslinger	808	53	808	7	6	32	96	179	178	82	37	35	56	52	48
Difteri (croup)	1480	71	1480	201	100	97	121	117	86	82	75	107	181	147	166
Blodgang	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	10	7	10	-	1	1	1	-	1	1	2	1	1	-	1
Pyæmi, septhæmi	44	28	44	1	6	5	3	3	1	2	1	1	6	9	6
Rosen	166	20	166	13	6	10	7	18	16	11	16	22	13	16	18
Røde hunde	810	-	810	4	29	201	155	210	147	40	5	10	8	1	-
Vandkopper	263	1	263	34	28	25	6	33	22	11	12	10	12	25	45
Kusma	297	-	297	32	54	56	42	47	32	4	9	1	4	8	8
Kighoste	1354	72	1354	278	208	140	147	160	129	76	69	53	36	45	13
Akute katarrer i aandedrætsorg.	9474	138	9471	1211	1129	1173	693	999	699	323	233	454	578	1204	775
Influenta	839	4	839	90	116	272	58	51	19	10	7	9	24	75	108
Lungebetændelse	872	215	872	49	79	50	40	129	144	60	48	43	45	106	79
Pleurit	313	10	313	20	28	38	19	30	39	22	13	26	23	35	20
Gigtfeber	441	17	441	30	32	28	27	51	48	34	27	26	37	60	41
Akut diarré (kolerine)	2151	82	2151	168	133	110	110	181	194	276	308	222	169	143	137
Pemfigus (hos nyfødte)	9	4	9	1	2	1	1	-	-	-	2	1	-	-	1
Tilsammen	19789	739	19786	2167	1987	2284	1552	2230	1782	1052	884	1075	1257	1986	1530

Alder og kjøen for de av tyfoidfeber, skarlagensfeber og difteri (croup) angrepne og døde.

	Tyfoidfeber (paratyfus).							Skarlagensfeber.							Difteri (croup).						
	Angrepne.			Døde.			Procent.	Angrepne.			Døde.			Procent.	Angrepne.			Døde.			Procent.
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	
1ste halvaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1	6	-	-	-	-
2det —	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	8	18	1	-	1	5,56
1ste aar	-	-	-	-	-	-	-	2	2	4	1	-	1	25,0	-	-	-	-	-	-	-
2— 3 aar	-	-	-	-	-	-	-	13	16	29	2	2	4	13,8	70	60	130	7	9	16	12,30
4— 5 —	-	-	-	-	-	-	-	31	40	71	1	1	2	2,81	106	104	210	9	13	22	10,48
6—10 —	1	3	4	-	-	-	-	69	96	165	2	2	4	2,43	263	253	516	13	9	22	4,26
11—15 —	1	3	4	-	2	2	50,0	31	69	100	1	-	1	1,0	103	151	254	2	7	9	3,55
16—20 —	2	1	3	-	-	-	-	6	22	28	-	-	-	-	58	74	132	-	-	-	-
21—25 —	6	4	10	1	-	1	10,0	-	10	10	-	-	-	-	32	56	88	-	-	-	-
26—30 —	4	3	7	-	-	-	-	1	6	7	-	-	-	-	16	35	51	-	-	-	-
31—40 —	4	1	5	1	-	1	20,0	-	¹⁾ 4	4	-	-	-	-	27	34	61	1	-	1	1,64
41—50 —	-	2	2	-	1	1	50,0	-	-	-	-	-	-	-	4	6	10	-	-	-	-
Over 50 aar	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	-	-	-	-
Uopgit alder	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	18	18	36	2	3	5	13,9	153	266	419	7	5	12	2,86	694	786	1480	33	38	71	4,80

¹⁾ Over 30 aar.

betaltes av beløpet kr. 125,65 efter 0,25 øre pro persona. Samtlige indsprøitede, friske personer undersøktes bakteriologisk, og hos 286 eller 13,4 pct. fandtes difteribaciller. Av de profylaktisk indsprøitede vites 68 at ha faat klinisk difteri senere. Av disse blev 7 syke i 1ste døgnet efter indsprøitningen, 30 paa 40de dag eller senere.

Paa foregaaende side findes en tabel med opgave over alder og kjønn for angrepne og døde av tyfoidfeber, skarlagensfeber og difteri (croup).

Av **røde hunde** anmeldtes ikke faa tilfælde i 1ste og 2det kvartal, jevn-sides med meslingerne.

Kikhosten fortsatte i 1ste kvartal 1909 sin epidemiske utbredning fra sidste kvartal 1908, derimot avtok den betydelig mot aarets slutning. Der opføres 72 dødsfald av sygdommen.

De **akute katarr**er i **aandedrætsorganerne** var noget hyppigere end i de nærmest foregaaende aar. Det samme var tilfældet med **croupøs lungebetændelse** og **pleurit**. Av **influenza** opføres derimot færre angrepne end i de 2 nærmest foregaaende aar.

Av **gigtfeber** har der ikke været anmeldt saa mange tilfælde siden 1900—1901.

Akut diarré (kolerine) var forholdsvis sjelden, hvad der for en del vel kan skyldes den kjølige og regnfulde sommer.

Av **fnat** opgives 235 tilfælde mot 154 det foregaaende aar.

Av **angina katarrhalis et follicularis** anmeldtes i 1909 tilsammen 3 732 tilfælde.

Av andre smitsomme sygdomme kan nævnes **trachom**, hvorav man i de sidste aar har iagttat flere tilfælde ved Rikshospitalets øienklinikk, særlig blandt indvandrede polske og russiske jøder. Dette gav anledning til, at helse-raadet den 13de december besluttet, at trachom skal være gjenstand for «daglig» anmeldelse av lægerne. Ved en med bistand av politiet anstillet undersøkelse blandt de polakker og russer, som i de sidste aar hadde bosat sig i Kristiania, fandt man dog ikke flere tilfælde av sygdommen end de fra øienklinikken kjendte. Politiet sender fremdeles velvillig meddelelse, naar en russisk undersaat tar bopæl her, hvorefter vedkommende blir undersøkt.

Veneriske sygdomme. Tabellen paa næste side gir oplysning om de fra praktiserende læger og sykehusene anmeldte nye tilfælde, fordelt paa de enkelte maaneder. Tabellen paa side 8 viser det samlede antal anmeldte nye tilfælde av veneriske sygdomme i Kristiania i aarene 1876—1909. For 22 av de i 1909 anmeldte nye tilfælde av syfilis angives smitte at være skedd ad andre veier end kjønsdelene. Av de ialt anmeldte 1 956 tilfælde av venerisk sygdom behandledes 230 i sykehus. For forbrydelse mot straffelovens § 155 («Den, som med kundskap eller formodning om at lide av smitsom kjønssyggdom ved legemlig omgjængelse eller utugtig forhold smitter eller utsætter nogen for smitte, straffes med fængsel indtil 3 aar»), er ifølge meddelelse fra politikammeret 2 mænd og 24 kvinder anmeldt; av disse blev 6 kvinder domfældt. Forøvrig henvises til helse-raadets trykte beretning for 1909, bilag 4, side 84 og flg.

Tuberkulose. Antallet m. v. av de i 1909 anmeldte og av tuberkulose-protokollen utgaaende tilfælde av **tuberkulose** **syggdomme** vil sees av tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av **lungetuberkulose** utgjorde 473 eller 15,7 pct. av samtlige ved **syggdom** foranledigede kjendte dødsfald

De av byens læger og fra sykehusene anmeldte nye tilfælde av veneriske sygdomme.

Maaned.	Blennorragiske tilfælde.			Ikke inficerende chanker.			Erhvervet syfilis.			Hereditær syfilis.			Sum.
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	
Januar . . .	71	3	74	14	-	14	23	10	33	4	-	4	125
Februar . . .	47	9	56	9	2	11	17	10	27	1	2	3	97
Mars	86	7	93	8	1	9	25	8	33	3	1	4	139
April	28	5	33	6	4	10	9	7	16	-	3	3	62
Mai	145	12	157	23	2	25	30	15	45	4	2	6	233
Juni	82	4	86	25	-	25	12	8	20	3	4	7	138
Juli	109	9	118	12	3	15	27	12	39	-	1	1	173
August	56	13	69	8	1	9	10	7	17	2	2	4	99
September . .	74	13	87	13	4	17	15	15	30	3	5	8	142
Oktober . . .	170	14	184	10	1	11	47	23	70	4	2	6	271
November . . .	85	6	91	8	1	9	25	15	40	4	3	7	147
December . . .	196	6	202	36	-	36	75	12	87	3	2	5	330
Sum	¹⁾ 1149	²⁾ 101	1250	172	19	191	³⁾ 315	⁴⁾ 142	457	31	27	58	1956

¹⁾ 1 gut under 15 aar. ²⁾ 8 piker under 15 aar. ³⁾ 3 gutter under 15 aar.

⁴⁾ 2 piker under 15 aar.

(3 010) og 20,8 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. — I aarets løp er 115 anmeldelser av tuberkulose, som har raadspurt læge i Kristiania, eller været indlagt i sykehus her, men som hadde sin bopæl utenfor byen, oversendt vedkommende helseraadsordfører, likesaa er underretning sendt om utenbysboende tuberkulose, som er døde paa nogen av sykehusene. Naar man har kjendt til, at den avdøde under sin sygdom har været behandlet i sanatorium, underrettes dette. — Antallet av ny anmeldte tuberkulose, der underlægges helseraadets kontrol, øker stadig. Til hjælp ved denne kontrol har man fremdeles hat en utdannet sykepleierske av Norske kvinders sanitetsforening. Hun lønnes av det til «foranstaltninger mot tuberkulosen» bevilgede beløp; derav lønnes ogsaa fremdeles 2 slumsøstre (frelsesarmeen), som anvendes til rengjøring og hjælp ellers i husene. Sanitetsøsteren har ogsaa iaar ved bidrag av «sanitetsforeningen» holdt sin melkestation for svake barn i gang. Utlaan av senger fra desinfektionsanstalten, tildels med sengklær og andet tøj, fortsattes fremdeles.

Spedalskhet. En 28 aar gammel, gift kvinde, opdagedes ved den «private poliklinik» at lide av lepra. Hun var nylig flyttet til Kristiania fra Nordland, og hadde nu et akut utbrudd av knuter. Hun indlagdes straks i Rikshospitalets hudsykeavdeling. Da hun ikke kunde beholdes der, og slet ikke vilde indlægges i pleiestiftelse, ordnet hun sig saa, at hun med sin mand og sit spædbarn leiet et litet bakhus, hvor de bodde ganske alene. Hun er kommet sig betydelig og knuteutbruddet er gaat sterkt tilbake. Familien staar fremdeles under kontrol.

Sindssyke. For Kristiania fattigvæsens regning forpleiedes uten statsbidrag 242 sindssyke med en utgift av kr. 55 468,64. Forøvrig henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Det anmeldte antal nye tilfælde av veneriske sygdomme i Kristiania i aarene 1876—1909.

2

Aar.	Blennorragiske tilfælde.			Ikke inficerende chanker.			Erhvervet syfilis.			Hereditær syfilis.			Til- sammen.	Folke- mængde.	Anmeldte i procent av folke- mængden.
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.			
1876	-	-	593	-	-	419	-	-	-	-	-	-	1012	79022	1,28
1877	-	-	909	-	-	134	-	-	297	-	-	33	1373	106781	1,28
1878	-	-	1040	-	-	166	-	-	311	-	-	31	1548	112977	1,37
1879	951	176	1127	200	114	314	211	154	365	21	15	36	1842	116801	1,58
1880	1208	219	1427	265	99	364	268	156	424	21	22	43	2258	119407	1,89
1881	1272	196	1468	353	78	431	302	151	453	33	39	72	2424	122036	1,99
1882	1140	146	1286	580	127	707	308	188	496	21	23	44	2533	122424	2,07
1883	1100	186	1286	257	49	306	175	111	286	21	15	36	1914	124155	1,55
1884	1118	142	1260	208	57	265	172	126	298	17	22	39	1862	128300	1,45
1885	997	186	1183	175	32	207	148	123	271	33	29	62	1723	130790	1,32
1886	1095	99	1194	292	65	357	163	101	264	25	14	39	1854	134036	1,39
1887	829	106	935	306	37	343	175	97	272	21	23	44	1594	135615	1,18
1888	509	66	575	71	16	87	103	109	212	18	14	32	906	138319	0,66
1889	585	85	670	73	8	81	187	107	294	10	22	32	1077	143347	0,75
1890	679	60	739	213	25	238	330	178	508	16	13	29	1514	151130	1,00
1891	759	42	801	180	15	195	303	170	473	10	10	20	1489	156535	0,95
1892	935	90	1025	192	13	205	355	208	563	9	18	27	1820	161151	1,13
1893	1069	97	1166	260	23	283	278	229	507	12	15	27	1983	167588	1,18
1894	1283	121	1404	281	29	310	353	193	546	25	17	42	2302	174717	1,32
1895	1482	126	1608	387	34	421	518	206	724	26	14	40	2793	182856	1,52
1896	1471	149	1620	393	49	442	498	235	733	32	28	60	2855	192554	1,48
1897	2031	173	2204	447	46	493	450	233	683	25	25	50	3430	203337	1,69
1898	2125	207	2332	433	51	484	565	259	824	25	27	52	3692	221255	1,67
1899	1966	191	2157	491	44	535	543	221	764	35	34	69	3525	226423	1,56
1900	1871	170	2041	507	43	550	457	195	652	28	26	54	3297	227626	1,44
1901	1684	174	1858	292	32	324	432	208	640	23	17	40	2862	224909	1,27
1902	1576	159	1735	418	37	455	368	196	564	20	28	48	2802	225709	1,24
1903	1570	183	1753	401	39	440	431	183	614	24	20	44	2851	223649	1,27
1904	1392	139	1531	347	20	367	355	154	509	26	34	60	2467	222373	1,11
1905	1384	139	1523	278	16	294	340	128	468	24	26	50	2335	226472	1,03
1906	1108	132	1240	169	14	183	302	129	431	19	16	35	1889	229324	0,82
1907	903	112	1015	133	10	143	251	123	374	10	25	35	1567	231687	0,68
1908	1055	107	1162	198	21	219	278	134	412	24	26	50	1843	235674	0,78
1909	1149	101	1250	172	19	191	315	142	457	31	27	58	1956	240178	0,81

Paa fødselsstiftelsen laa tilbage fra aaret før 41 kvinder, hvorav 3 ikke hadde født; i aarets løp kom ind 1 079, herav gifte 615, ugifte 464, 1ste gangs svangre 556, senere gangs svangre 523. 60 gik ut uten at ha født, 8 døde, og 44 laa tilbage ved aarets utgang.

Av 1 019 kvinder hadde 19 født før indkomsten, 43 behandledes for abort, og 1 laa tilbage ved aarets utgang uten at ha født. Av de resterende 956 kvinder fødtes i aarets løp tilsammen 973 barn, herav 15 par tvillinger og 1 sæt trillinger. 3 fra forrige aar tilbakeliggende fødte 3 barn. Altsaa fødtes i aarets løp idethele 976 barn.

Fosterleierne var:

Hodeleier .. 914	{	1ste bakhodeleie	526.
		2det —	358.
		1ste forhodeleie	10.
		2det —	8.
		1ste ansigtsleie	3.
		1ste pandeleie	2.
		2det —	1.
		Ukjendt hodeleie	6.
Sæteendeleier 59	{	1ste sæteleie	16.
		2det —	18.
		1ste fotleie	12.
		2det —	13.
Tverleie...			3.

Ved 15 tvillingfødsler var leierne følgende:

	1ste isseleie.	2det isseleie.	1ste sæteleie.	2det sæteleie.	1ste fotleie.	2det fotleie.	Ubestemt leie.
1ste tvilling....	8	3	2	1	1	-	-
2den tvilling...	5	3	-	2	2	2	¹⁾ 1
Tilsammen	13	6	2	3	3	2	1

¹⁾ foetus compressus i ubestemt leie.

1 trillingfødsel indtraf: 1ste trilling issefødsel, 2den sætefødsel, 3dje fotfødsel.

Som dødsårsak for de 8 døde mødre er opført: febris puerperalis 5 (herav 2 septiske aborter og 2 inficerte fødsler), eklampsi 3.

Av 976 barn fødte paa stiftelsen + 19 fødte før indkomsten, tilsammen 995 barn, var 54 dødfødte, og 37 døde senere under opholdet paa stiftelsen. Av de 54 dødfødte var 29 døde før indkomsten, herav 22 macererte. 10 døde efter indkomsten, men før fødselen (herav 3 lues, 2 eklampsi, 1 albuminuri hos moren, 1 placenta prævia, 1 (2den tvilling), 2 ukjendt årsak), 10 døde under spontan fødsel (herav 4 paa grund av langsom fødsel, 1 placenta prævia, 1 eklampsi, 1 hjerneblødning, 3 ukjendt årsak), 7 døde under den forløsende operation (3 tang ved langsom fødsel, 1 hebosteotomi, 1 vending, 1 exvisceration, 1 perforation). Av de 54 dødfødte var fuldbaarne 21, av de 37 sekundært døde var kun 10 fuldbaarne.

Obstetricisk

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Uttækning ved bækken- endeleie.			Partus præmaturu artificialis	
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.	Mødre.	Barn.
	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.
Paa fødselsstiftelsen:												
Langsom fremgang	31	-	26	5	2	¹⁾ 2	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	5	-	3	2	-	-	-	1	-	1	1	1
Barselkrampe	8	-	8	-	2	1	1	-	-	-	-	-
Truende barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	-	-	5	1	4	1	1	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Uefftergivelige fødselsdele	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Temperaturstigning under fødsel	9	1	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertefeil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Pandeleie	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dyp tverstand	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Forsømt tverleie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av arm ved siden av hode	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv	15	-	12	3	-	-	-	1	1	-	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— av placentarrester	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— av hinder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	74	1	62	13	10	5	5	5	3	2	1	1
Utenfor fødselsstiftelsen:												
Utilstrækkelige ell. smertefulde veer	283	⁴⁾ 1	⁶⁾ 282	7	2	⁷⁾ 2	-	13	⁸⁾ 14	1	-	-
Bækkensneverhet	14	-	12	2	1	1	-	-	-	-	1	1
Barselkrampe	2	⁵⁾ 1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	1	-	1	-	2	-	2	1	1	-	-	-
Blødning	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uefftergivelige ytre fødselsdele	9	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nedfald av livmoren	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nyresygdom	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Albuminuri	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungetæring med blodspytning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Sygdom uten nærmere angivelse	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temperaturstigning under fødselen	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Barselkvindens kræfter medtat	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dyp tverstand	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Daarlige fosterlyd	5	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Stort foster	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	17	11	6	1	-	1	-	-
Fremfald av arm	1	-	1	-	2	2	-	-	-	-	-	-
Sæteleie med nedfaldt arm	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uopgit indikation	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1
Tilsammen	330	2	325	12	26	17	9	16	17	2	3	3
Samlet sum	404	3	387	25	36	22	14	21	20	4	4	4
	407		412		36			24				

¹⁾ Derav 1 3dje trilling (om de 2 andre intet oplyst) og 1 2den tvilling (om 1ste intet oplyst). ²⁾ Dødsårsak: barselkrampe. ³⁾ Herav 2 tvillingpar, desuden er i 3 tilfælde 1st (jfr. note 6). Utfald for mødrene er anført under «Vending». ⁴⁾ Herav en 2den tvilling, hvi ⁵⁾ Desuten er foretat en forløsning av sidstkommande hode, uten at operationsmaaten er næ.

operationer.

Keisersnit.				Perforation.		Exvisceration.		Uthentning av blæremola.		Efterbyrdsoperation.		Hebosteotomi.			Indlæggelse av ballong.		Reposition.						
Mødre.		Barn.		Mødre.		Mødre.		Mødre.		Mødre.		Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.	
v.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.		Lev.		Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.		Lev.	
-	-	-	-	-	1	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
3	-	3	-	-	-	-		-		-	-	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
3	3	3	3	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	1	-	-	-	-		1		-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	1		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
7	3	7	3	-	1	1		1		20	1	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
-	-	-	-	1	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	1	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-		-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	2	-	-		-		28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
7	3	7	3	2	1	1		1		48	1	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
10		10		3						49		3											

plyst). ²⁾ Klassisk keisersnit. ³⁾ Vaginalt keisersnit. ⁴⁾ Dødsårsak: phlegmasia alba villing forløst ved tang. ⁷⁾ Begge var andentvillinger, hvis tilsvarende 1ste forløstes ved tang ilsvarende 1ste forløstes ved tang (jfr. note 6). Utfald for moderen er anført under «Uttækning». nere angit; godt utfald for mor og barn.

Dødsaaarsaker i de 5 første leveaar sees av følgende tabel:

	Antal døde						Av 100 dødsfald var					
	under 1 aar.		i 2det og 3dje aar.		i 4de og 5te aar.		under 1 aar.		i 2det og 3dje aar.		i 4de og 5te aar.	
	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.
Av sygdomme i tarmkanalen (diarré, cholera nostras, gastroenteritis acuta & chronica).....	18	42	2	12		2	12,95	10,00	6,45	6,35	-	2,35
- sygdomme i aandedrætsorganerne (bronkit, croupus og katarralsk lungebetændelse).....	19	72	7	54	3	8	13,66	17,14	22,58	28,57	75,00	10,12
- tuberkulose og skrofulose..	2	6	1	22	-	22	1,43	1,42	3,22	11,67	-	27,85
- medfødt svakhed	47	148	-	-	-	-	33,81	35,23	-	-	-	-
- kramper.....	4	18	-	5	-	-	2,87	4,28	-	2,64	-	-
- syfilis.....	16	14	2	-	-	-	11,51	3,33	6,45	-	-	-
- kikhoste, difteri, skarlagensfeber, meslinger	15	48	12	58	-	34	10,79	11,42	38,71	30,68	-	43,03
- rakit.....	4	12	1	7	-	-	2,87	2,85	3,22	3,70	-	-
- andre sygdomme.....	11	53	6	30	1	12	7,91	12,61	19,35	15,87	25,00	15,19
- ukjendt dødsaaarsak	3	7	-	1	-	1	2,15	1,66	-	0,53	-	1,26
Tilsammen	139	420	31	189	4	79						

Fra den i forbindelse med fødselsstiftelsen staaende jordmorskole uteksaminertes 45 elever. Av disse var fra:

Kristiania	5	Stavanger	amt	1
Smaalenenes amt	3	Bergen		1
Buskerud «	2	Romsdals amt		5
Hedemarkens «	3	Søndre Trondhjems «		1
Kristians «	2	Nordre — «		3
Bratsberg «	3	Nordlands «		7
Nedenes «	3	Tromsø «		4
Lister og Mandals «	2			

Av **obstetriciske operationer** utførtes ialt i aarets løp efter indkomne opgaver fra fødselsstiftelsen og Kristiania stadsfysikat ialt 545, derav paa fødselsstiftelsen 130 fødselsoperationer, hertil kommer 43 aborter behandlet paa den egentlige fødselsstiftelse og 44 aborter eller blødninger efter abort behandlet paa dens gynækologiske afdeling. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 10 og 11.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 11 kvinder paa barselseng. Efter lægernes anmeldelser til helseraadet døde 22 kvinder av barselsygdom. Dødsaaarsakerne for disse var: barselfeber 7, barselkrampe 5, emboli og trombose 1, abort 6, ektopisk svangerskap 3.

Antallet av fødte og døde sees av følgende tabel:

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord og drap.
Kristiania stadsfysikat .	5831	332	3254	572	57	11	74	19	7

Der blir saaledes et overskudd av 2 577 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 55,8.

De av lægerne opgivne **dødsårsaker** sees av tabellen paa side 14 og flg.

De **hyppigste dødsårsaker** var: lungetuberkulose 473, kræft (cancer og sarkom) 239, croupøs lungebetændelse 215, medfødt svakhet 195, organisk hjertesygdom 191, hjerneslag 141, akute katarrar i aandedrætsorganerne og katarralsk lungebetændelse 138, tuberkulose utenfor lungerne 108, alderdomssvakhet 89, akut diarré (kolerine) 82.

Veirliget. Angaaende de meteorologiske forhold henvises til tabellen paa side 22, meddelt av det meteorologiske institut i Kristiania (25 meter over havet).

Helseraadet holdt 16 møter. I karantænekommissionen kan intet møte sees at være avholdt. Stadsfysikatets og helseraadets journaler viser tilsammen 4 814 numre, av hvilke 971 vedkom bygningsjournalen.

Av 1ste sundhetsinspektør og de under ham hørende medhjelpere utførtes undersøkelser av bakerier, chokoladefabrikker m. v., av arbeidsrum og verksteder, av losjilhus, gamle hjem, masseherberger samt nogen andre undersøkelser, tilsammen omkring 7 459 i aarets løp. Skomakerverkstederne i et antal av ca. 250 blev ogsaa i aaret underlagt helseraadets regelmæssige tilsyn. I anledning av undersøkelsen av de i byen værende fabrikker for tilvirkning av chokolade m. m. vedtok helseraadet den 7de mars 1910 nedenstaaende regler for renhold, utluftning m. v. i disse fabrikker:

1. Gjenstande, som er bedriften uvedkommende, og som kan hindre et godt renhold eller frembringer støv og stank, maa ikke opbevares i arbeidsrummene. Disse maa heller ikke benyttes som lagerrum i saa stor utstrækning, at et godt renhold hindres. Brænde, som benyttes inde i arbeidsrummene, maa opbevares i tette beholdere eller kasser.
2. Arbeidsrum saavel som lager- og ekspeditionsrum, som staar i aapen forbindelse med de første, maa stadig holdes rene. Avfald, som ikke kan nyttiggjøres i bedriften, maa hver dag fjernes. Gulvet maa feies hver dag efter paadynkning av vand, hvor dette kan ske uten ulempe, og det opfeiede maa hver dag fjernes. — Gulvet maa mindst 1 gang om uken vaskes rent med varmt vand og sæpe eller soda, om fornødent efter at være skrapet med sparkel eller skyffel. Hovedrengjøring utføres mindst 1 gang om aaret; samtidig rengjøres lager- og ekspeditionsrum. Hvor det findes nødvendig, skal vegger og tak holdes tilbørlig hvittet. Vinduerne maa pudses om mulig hver maaned.

beddelte dødsårsaker.

[illegible]

Liste over de av lægeri

(Forts.). Dødsaaarsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Rakit	24	17	7	12	4	5	3	-	-	-	-
Medfødt svakhet	195	109	86	109	86	-	-	-	-	-	-
Alderdomssvakhet	89	39	50	-	-	-	-	-	-	-	-
Anæmi	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Arthrit og kronisk rheumatisme	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
B. Sygdomme i de enkelte organer.											
<i>I. Hjerne og rygmarg.</i>											
Apoplexi og hjerneemboli	141	55	86	-	-	-	-	-	-	-	-
Suppurativ meningit	33	16	17	4	2	6	7	-	5	1	-
Epilepsi	7	4	3	-	-	-	-	-	-	1	-
Kramper hos småbarn	28	16	12	13	9	2	3	-	-	1	-
Sindssygdomme	25	9	16	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre hjernesygdomme	29	16	13	2	-	-	-	1	1	-	-
Rygmarvssygdomme	12	4	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Paralysis generalis	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tabes dorsalis	7	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i hjerne og rygmarg	5	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>											
Endo- og perikardit	13	4	9	-	1	1	1	-	2	-	-
Klappfeil og andre org. hjertesygdomme	193	73	118	-	1	1	-	3	1	3	-
Hjertelammelse	63	30	33	2	-	-	-	-	2	-	-
Arteriosklerose	72	28	44	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygd. i cirkulationsorganerne	28	12	16	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>											
Bronkit, akut	81	37	44	18	13	9	14	-	-	-	-
— kronisk og bronkiektasi	66	29	37	-	1	-	1	1	1	-	-
Pneumoni, katarralsk	57	28	29	15	8	8	8	2	1	-	-
— croupøs	215	110	105	15	21	17	15	3	2	1	-
Lungegangræn	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	9	3	6	-	-	1	1	-	-	-	-
— purulent	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Astma. Emfysem	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygd. i respirationsorganerne	4	2	2	-	1	-	1	-	-	-	-

neddelte dødsårsaker.

g kjøen.																		Over	
15—20		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100		100 aar.	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	10	9	25	33	3	7	-	1
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-
-	1	-	-	2	-	2	2	9	10	14	20	20	26	8	25	-	2	-	-
2	-	1	1	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	1	-	2	-	1	1	1	2	3	9	-	2	-	2	-	-
-	-	1	-	1	1	3	4	4	1	1	4	3	1	-	1	-	-	-	-
-	-	-	1	1	-	1	2	2	2	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4	-	1	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
8	6	5	5	6	10	8	5	13	18	9	29	11	31	5	7	1	-	-	-
-	2	1	3	3	1	3	-	7	3	5	4	3	9	5	9	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	4	-	9	6	12	19	2	17	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	2	1	-	-	3	2	4	2	2	4	1	6	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	1	1	1	2	1	2	3	5	3	5	1	1	-	-
-	-	1	1	-	-	1	-	3	2	3	4	16	14	4	12	-	1	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	3	2	4	-	4	-	-	-	-
1	-	9	1	9	7	5	9	18	10	8	9	15	19	9	11	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	2	1	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Liste over de av lægerne

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
<i>IV. Digestionskanalen.</i>											
Mave-tarmkatarr (kronisk)	9	4	5	-	2	1	1	-	-	-	-
Mavesaar, duodenalsaar	11	5	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Blindtarmbetændelse	29	13	16	-	1	-	1	-	1	-	2
Diffus peritonit	7	2	5	-	-	-	-	-	-	1	-
Indeklemt brok	11	3	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Ileus og volvulus	18	11	7	1	1	1	-	-	-	-	-
Andre sygd. i digestionskanalen	8	6	2	3	-	-	-	-	-	-	-
<i>V. Leveren.</i>											
Galdestensygd.	14	3	11	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre leversygdomme	14	9	5	1	1	-	-	-	-	-	-
<i>VI. Urinorganerne.</i>											
Cystit, cystopyelonefrit	15	10	5	-	-	-	-	-	1	-	-
Morbus Brighti, Uræmi	75	36	39	-	1	1	1	-	3	2	-
Andre nyre- og urinveissygdomme	13	10	3	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VII. Kjønsorganerne.</i>											
Sygdomme i de kvindelige kjønsg- organer	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VIII. Hud- og ydre sygdomme.</i>											
Senil gangræn	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ben- og ledsygdomme	10	6	4	-	-	3	-	-	-	-	-
Dermatitis exfoliativa	2	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Ulcus cruris	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Noma	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1
<i>C. Barselsygd.</i>											
Barselfeber	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli og trombose	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Abort	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Ektopisk svangerskap	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-

Liste over de av lægerne

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
D. Dannelsesfeil.											
Hjernemisdannelse, spina bifida ..	6	3	3	3	3	-	-	-	-	-	-
Andre dannelsesfeil	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
E. Andre sygdomme.											
Ascites	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Catarrhus	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Coma	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Febris rheumatica	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Gangræna cachectica infant	2	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-
Hæmorrhagia umbilicalis	3	2	1	2	1	-	-	-	-	-	-
Lymfocythæmi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Addisoni	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Basedowi	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Myopathia	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Omfaloflebit	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Otitis	4	2	2	-	1	1	-	-	-	-	-
Tumor abdominis	16	3	13	-	1	-	1	-	-	-	1
— faciei	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— lienis	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
— mediastini	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— pelvis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vitia organ. abdominis	8	3	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3010	1398	1612	316	228	139	146	46	50	28	42
F. Unaturlig død.											
Akut alkoholforgiftning	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre forgiftninger	6	3	3	1	1	-	1	1	-	-	-
Drukning	18	15	1	1	-	-	-	3	-	2	-
Forbrænding	7	1	6	-	-	1	3	-	-	-	-
Andre ulykkestilfælde	58	33	25	1	1	5	4	4	1	1	1
Drap og mord	6	3	3	-	-	2	-	-	1	-	-
Selv mord	16	15	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3123	1669	1654	319	230	147	154	54	52	31	43
Ukjendt dødsårsak	18	10	8	8	2	-	2	-	1	-	-
Sum	3141	1479	1662	327	232	147	156	54	53	31	43

Meteorologiske iagttagelser.

Maaned.	Lufttrykket ved havets overflate.	Luftens temperatur.				Relativ fugtighet. Procent. Middel.	Regnheide, maalt kl. 8 morgen.	Fremherskende vind.	Antal dage med nedbør.	Antal dage med taake.
		Middeltemperatur C.	Normaltemperatur C.	Absolut minimum C.	Absolut maximum C.					
Januar	756,0	÷ 1,7	÷ 4,4	÷ 9,7	5,7	86	21,3	S.	11	4
Februar	61,4	÷ 5,4	÷ 4,5	÷ 14,0	5,7	80	18,2	NE.	11	7
Mars	54,4	÷ 2,4	÷ 1,4	÷ 13,4	7,0	75	25,6	NE.	23	3
April	58,5	3,3	4,4	÷ 6,4	14,3	68	42,3	S.	17	0
Mai	61,3	8,1	10,5	÷ 1,0	20,7	62	59,4	S.	16	0
Juni	56,1	15,3	15,5	5,8	29,1	66	53,3	S.	13	0
Juli	50,5	16,1	17,0	7,3	28,0	70	82,5	S.	19	0
August	54,0	15,1	15,9	7,8	25,8	72	112,4	S.	16	0
September	59,6	11,2	11,5	2,1	20,1	82	87,7	NE	16	3
Oktober	52,7	8,6	5,5	0,3	17,0	89	162,1	S.	21	1
November	55,4	÷ 0,9	0,1	÷ 11,2	10,0	79	20,1	NE.	9	4
December	50,9	÷ 3,2	÷ 3,6	÷ 14,7	6,0	87	88,6	NE.	20	4
Aaret	755,9	5,3	5,5	÷ 14,7	29,1	76	773,5	S.	192	26
Normalværdier for aaret . .	759,2	5,5	-	÷ 16,5	28,9	74	572,0	NE.	175	48

Rengjøring maa ikke utføres, naar der arbeides i rummet, hvorhos produktene bedst mulig maa beskyttes mot forurensning ved rengjøringen.

- Der maa kun anvendes rene raastoffer. Sækker eller anden emballage for raastoffer maa gjøres rene for smuds, før de bringes ind i arbeidsrummene. For de færdige produkter maa som nærmeste indpakning kun anvendes ren emballage. Borde, hvorpaa produktene bearbeides, maa ha en glat og fast overflate uten aapne fuger eller sprækker. Maskiner, former, valser, kjedler m. m. maa altid holdes fri for smuds.
- I arbeidsrummene maa der ikke samtidig beskæftiges flere personer, end at der paa hver falder et luftrom av mindst 10 m.³ Under middagshvilen eller efter endt arbeide om aftenen maa arbeidsrummene utluftes godt. Under middagshvilen bør arbeiderne ikke opholde sig i arbeidsrummene. Der bør være anledning for arbeiderne til at henge sit tøy fra sig utenfor arbeidsrummene.
- Paa gulvet maa der ikke spyttes. Lider nogen av hoste og opspyt, maa dette opsamles i beholdere (krus eller spyttebak), som tømmes og renses hver dag.
- Arbeiderne bør være iført en egen dragt, som ikke brukes utenfor bedriften, og som skiftes ren hver uke. Dragten bør for mænd bestaa av benklær eller forklær, jakke eller busserul og lue og for kvinder av et godt dækkende forklær og lue. Arbeiderne bør vaske sine hender og armer før arbeidets begyndelse, eller naar de kommer utenfra. Hver bedrift bør i tilstrækkelig antal og paa passende steder være forsynt med vaskestel (vandspring og vask), saape og et tilstrækkelig antal rene haandklær.

7. Naar bygning eller rum tages i bruk for nogen av de ovenfor nævnte bedrifter, maa anmeldelse herom i henhold til sundhetsforskrifternes § 23 ske til sundhetskommisjonen.
8. Disse regler skal findes opslaat i ethvert arbeidsrum.

Motarbeidelsen av de smitsomme sygdomme — derunder indbefattet ogsaa de tuberkuløse og veneriske — har som før været utført av 2den sundhetsinspektør og under hans ledelse av det ham underlagte personale. Der blev utført til sammen 7 740 undersøkelser og desinfektioner i anledning av de vanlige smitsomme sygdomme og 570 i anledning av de veneriske.

Under 7de juni vedtok helseraadet en del forandringer i reglerne for motarbeidelsen av de smitsomme sygdomme, hvilke findes indtat i sin helhet i helseraadets trykte beretning for 1909, side 24 og flg., hvortil henvises.

I anledning av koleraens tiltagende utbredning i Rusland begjærtes av helseraadet ekstraordinær bevilgning av kommunestyret til ekstraordinært tilsyn med byens renhold m. v. Der foretoges profylaktisk indsprøytning av koleravakcine paa nogen av de personer, der i første række vilde faa med sygdommen at gjøre.

I anledning av vanskelighetene ved behandlingen i sykehus av patienter med venerisk sygdom, der ikke har hjemstavnstret i Kristiania, blev av helseraadet sendt en redegjørelse til Justisdepartementet, utarbeidet av 2den sundhetsinspektør. Ulemperne antages alene at kunne løses ved, at statskassen overtar utgifterne ved sykehusbehandling for venerisk sygdom.

Av stadsdyrlægen og hans medhjelpere er der i aaret utført 3 114 undersøkelser av melkeutsalg, 1 701 av slagterier og pøsemakerier og 4 896 vedkommende næringsmiddelkontrollen forøvrig samt 1 320 i stalder, fjøs og grisehus. Efter forslag av stadsfysikus ansattes en egen lønnet medhjælper under stadsdyrlægen. Hans funktion er ved reiser og undersøkelser av fjøs og meierier, som leverer melk til Kristiania, at paapeke tilstedeværende mangler og søke disse rettet under samarbeide med den i den trykte beretning for 1908 omtalte frivillige melkekontrol. For at tilveiebringe en bedre kontrol med melkehandelen i byen og for at hindre utmaaling og overtømming av melk paa gaten, hvorover der var kommet klager fra publikum, fattet helseraadet beslutninger om forandringer i sundhetsforskrifternes § 18 og tillæg til disse, hvorom henvises nærmere til helseraadets trykte beretning side 42 og flg.

Kontrollen med byens renhold blev utført som før av ingeniøren og hans assistent med det dem underlagte personale. Av disse utførtes ialt 77 288 undersøkelser. — Da de hittil gjældende regler for indredning av lokumer viste sig utilstrækkelig detaljerte, blev der efter forhandlinger med bygningskommisjonen vedtat nye regler, hvis væsentligste forskjelligheter fra de tidligere — jfr. sundhetskommisjonenens beretning for 1889 — er indtat nedenfor.

Regler

for lokumers indredning i henhold til Kristiania bygningslov § 59 pas. 1.
(Vedtatt av bygningskommisjonen den 9de juni 1909 og av helseraadet den 9de august 1909).

Lokumer skal ha adgang til direkte lys og luft og maa ikke uten sundhetskommisjonenens tilladelse anlægges under beboelsesrum eller opbevarings- og tilberedningsrum for næringsmidler.

A. Lokumer, som anlægges inde i eller i umiddelbar forbindelse med bygninger, hvorav nogen del benyttes til varig ophold for mennesker, eller ved siden av opbevarings- eller tilberedningsrum for næringsmidler:

§ 1.

De skal, hvor sundhetskommisjonen ikke anderledes bestemmer, ha flytbare vandtætte beholdere (bøtter) av saadan konstruktion, form og størrelse, som hos-

staaende tegning viser¹⁾. Materialet skal være av bedste sort galvaniserte jern-plater nr. 21 (nr. 18 i bunden).

Bøtterne bør indsættes med et av sundhetskommisjonen godkjendt beskyttende stof.

Lokumernes gulv skal være vandtæt, lagt paa hvælv eller cementert med egen jernkonstruktion. I bøtterummet skal gulvet gives et svakt fald fremover, og der skal være anbragt føring for bøtterne.

Hullet i sætet maa ikke være større, end at kanten trækker 4 cm. frem over bøtten. Avstanden mellem bøttens overkant og sætets underkant skal være 2 cm.

I bøtterummets forvæg maa der ved gulvet anbringes en aapning eller slids 2×25 cm.

Sætet skal være bevægelig, saa bøtten kan løftes ut denne vei, og det skal tillikemed laaket ha solide hengsler av metal.

Naar sundhetskommisjonen tillater det, kan bøtten ogsaa uttages fra siden av bøtterummet mot gaardsplads eller trapperum, naar uttagsaapningen lukkes med en tætsluttende dør.

Paa sætets underside skal der ved forkanten anbringes en 15 cm. lang skjærm, der rækker 1 cm. ned i bøtten.

Hvor klostetstoler anvendes, skal disse være uten bund og forsvarlig fæstet.

For bøtterne og deres anbringelse gjælder ovenstaaende bestemmelser.

Da de offentlige priveter, især de som staar til gratis benyttelse, i flere aar har lidt av betydelige sanitære misligheter, likesom deres antal maa ansees at være for litet, avgav stadsfysikus en redegjørelse herom, der med helseraadets tilslutning oversendtes Kristiania magistrat.

Boligkontoret fortsatte den systematiske undersøkelse av byens gaarder; i de 219 av disse, som blev undersøkt, fandtes misligheter i 23. Ifølge klage undersøktes 210 gaarder.

Av stadskemikeren foretoges de vanlige undersøkelser for helseraadet av nydelses- og næringsmidler, tøier, farver, vand etc., ialt 1 038 prøver.

Under helseraadets kontrol stod i 1909 ialt 1 965 pleiebarn, av hvilke 693 var anmeldt i aarets løp. Desuten er bokført 101 barn, der er anmeldt for utenbys helseraad som utsat paa landet eller i byer utenfor Kristiania, og som ikke har staat under Kristiania helseraadets kontrol. Antallet av barnehjem var fremdeles 19, der alle maa siges at virke tilfredsstillende. Der er dog meget sterkt behov for flere pleiehjem for spædbarn, idet tilgangen til gode private hjem blir vanskeligere og vanskeligere, meget paa grund av den upaalidelighet som vises med hensyn til betalingen. Fra 23 pleiehjem har helseraadet dette aar flyttet pleiebarn og lot dem forkynde ved politi, at de ikke maa anta pleiebarn igjen uten forhaands tilladelse. 71 barn indlagdes i sykehus.

Forøvrig henvises, hvad helseraadets virksomhet angaar, til dets trykte beretning for 1909.

Angaaende **fængslerne** og sykepleien inden disse henvises til den derom av fængselsstyrelsen utgivne beretning.

Ved den **offentlige vaccination** vaksinertes ialt 801 barn, alle med dyrisk lymfe.

Statens institut til frembringelse av dyrisk vaccine er i Kristiania.

Sykehus. Av offentlige sykehus findes i og ved byen ialt 6: Rikshospitalet, fødselsstiftelsen, det kommunale sykehus med underavdelinger, det militære sykehus,

¹⁾ Med hensyn til tegningen henvises til helseraadets trykte beretning for 1909, side 46.

diakonisseanstaltens sykehus med underavdeling og «Vor Frue hospital» (katolsk). Byens epidemisykehus tillikemed 3 avdelinger av det kommunale sykehus ligger utenfor bygrænsen i Vestre Aker. Det kommunale sindssykeasyl er paa Dikemark i Asker; inden selve byen ligger Oslo hospitals asyl. Flere av byens læger eller foreninger har større eller mindre sykeavdelinger forbundet med sine klinikker.

Der findes inden byen 7 **offentlige badeindretninger**, idet et nyt, Alfheims badstubad, aapnedes i aaret. Følgende antal billetter solgtes ved de forskjellige badeanstalter:

Badeanstalten i Torvgaten	151 266
Kristiania bad	58 274
Kristiania varme sjøbad	10 168
Sagenes bad	79 695
Enerhaugens bad	38 987
Kampens bad	4 826

Fra Alfheims bad mangler opgave. Ved samtlige folkeskoler er indrettet bad for skolebarnene.

Apotekenes antal var 23. Angaaende deres personale henvises til den almindelige beretning.

Ifølge den officielle fortegnelse over Norges læger var disses antal i Kristiania 281; 10 pct. av disse antages ikke eller kun i ringe grad at drive praksis. Tandlægenes antal var 133 og de i byen bosatte og praktiserende jordmødres 116.

II. Akershus amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje december 1900.	Antallæger. ¹⁾	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpevaksinatorer.
Amtet		5 223,70	116 896	61	10	51	38
1. Aker		1 035,30	48 554	²⁾ 34	4	19	10
	Aker	424,60	23 591	16	2 ³⁾	7	4
	Asker	106,28	4 5 2	6	1	1	1
	Bærum	185,00	9 156	7	-	5	2
	Nittedalen	182,75	2 704	2	-	1	1
	Skedsmo	66,08	3 202	1	-	-	-
	Lillestrøm	5,32	4 126	2	1	5	2
	Lørenskogen	65,27	1 183	-	-	-	-

¹⁾ Ved distriktslægenes bopæl er her, likesom i de øvrige amter, herredets navn uthævet ved spærrede typer. ²⁾ Distriktslægen bor i Kristiania. ³⁾ Av disse bor 2 i Kristiania.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje de- cember 1900.	Antal læger.			
				Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaccinatorer.	
2. Ullensaker		2 086,88	34 491	9	3	16	14
	Ullensaker	240,45	5 776	2	1	3	2
	Sørum	102,66	2 528	-	-	1	1
	Gjerdrum	80,28	1 685	-	-	1	1
	Nannestad	331,56	3 913	1	-	1	1
	Nes	624,45	8 060	2	1	4	4
	Eidsvold	339,42	9 493	4	1	4	3
	Hurdalen	271,52	1 910	-	-	1	1
	Feiring	96,54	1 126	-	-	1	1
3. Høland		1 319,50	14 121	7	1	8	7
	Høland	437,20	4 967	3	1	3	2
	Setskogen	184,52	776	-	-	1	1
	Urskog	418,61	4 197	2	-	2	2
	Fet	279,17	4 181	2	-	2	2
4. Follo		782,02	19 730	11	2	8	7
	Drøbak, kjøbstad	0,80	2 308	3	1	1	-
	Hølen, ladested	0,13	165	1	-	-	-
	Son, —	0,20	719	1	-	-	-
	Hvitsten, —	0,07	102	1	-	-	-
	Vestby	113,53	2 765	-	-	1	1
	Kraakstad	149,63	3 197	1	1	1	1
	Enebak	252,21	3 052	1	-	2	2
	Aas	92,08	3 031	2	-	1	1
	Frogn	84,71	2 216	1	-	1	1
	Nesodden	88,66	2 175	-	-	1	1

Sundhetstilstanden betegnes i det hele som god. Av epidemiske sygdomme hadde kikhoste og difteri samt akutte katarrar i aandedrætsorganerne adskillig utbredning, mens skarlagensfeber, influensa og akut diarré var mindre hyppig. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde ialt 8 215 med 252 dødsfald mot henholdsvis 8 812 og 222 året forut.

Dødeligheten. De døde antal utgjorde 1 490 eller 11,6 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (128 326). I 1908 var den 12,1 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 28 og 29, sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidfeber** anmeldtes ialt 32 tilfælde med 2 dødsfald, de fleste i juli og august. Av de for Aker lægedistrikt tilsammen opførte 11 angrepne var 2 fra Aker herred smittet utenfor distriktet. (Oxholm). I Ullensaker distrikt behandledes tilsammen 9 tilfælde; 8 av disse forekom i Nes herred, hovedsagelig blandt tommerfløtere, der hadde arbeidet ved Fetsund lense og antoges smittet under den der herskende epidemi. Flere kom hanglesyke til sine hjem, uten at sykdommen straks blev erkjendt. Foruten de nævnte fløtere — 5 stykker — an-

grepes ogsaa 3 andre arbeidere, av hvilke 2 indlagdes i Ullevaal lasaret. (Søberg). I Hurdalen indtraf et enkelt tilfælde. Smitten antoges paadraget i Kristiania. (I. Collett). I Høland distrikt indtraf i juli og august en mindre, ovenfor nævnt, epidemi i Fet. Her antoges smitten at skrive sig fra nogen fløtere fra Nes, som var flyttet ind i en brakke ved Fetsund. Sygdommen overførtes til de øvrige i brakken, som blev angrepne, ved at drikkevand blev tat fra elven nedenfor et sted ved denne, hvor ekskrementer fra de syke blev kastet ut. Som det sees av, hvad der ovenfor er anført, antok man i Nes, at fløterne var smittet i Fetsund. Noget avgjørende med hensyn til smittens oprindelse kan saaledes ikke fastslaaes. En syk fra brakken flyttet til sit hjem, hvor en søster av ham smittedes. 2 av de syke indlagdes i Rikshospitalet. (O. Prydz).

Av akut poliomyelit opgives 2 tilfælde, 1 i Ullensaker distrikt og 1 i Follo distrikt; det sidste endte med døden.

Skarlagensfeber anmeldtes med 152 angrepne og 2 dødsfald, de fleste i Aker distrikt. Sygdommen viser nogen tiltagen mot de to nærmest foregaaende aar.

Meslingerne bredte sig igjen, idet der opgives 333 tilfælde og 2 døde mot 78 tilfælde og 2 døde i 1908. Hyppigst var sygdommen inden Aker distrikt. I Ullensaker distrikt forekom den i Nannestad herred særlig i aarets sidste maaneder og oftere hos barn, som tidligere hadde hat kikhoste. (B. Bruun). I Høland distrikt hersket en utbredt epidemi i Hemnes; smitten indbragtes ved et utsat barn fra Kristiania. (O. Prydz). Inden Follo distrikt fik meslingerne sterk utbredning midtsommers over hele Enebak herred, men kun faa syke kom til behandling; forløpet var som regel let, og eftersygdomme opstod sjelden. (Jelstrup).

Difteri (croup) viser omtrent samme hyppighet som de 3 nærmest foregaaende aar. Ogsaa for denne sygdoms vedkommende opviser Aker distrikt de fleste angrepne. Her holdt den sig mest i de tæt bebyggede arbeiderkvarterer ved Lysaker, Grefsen og Nydalen, hvor arbeiderfamilierne for en del bor i større arbeiderboliger. Da Aker de 2 sidste aar ikke mere har kunnet faa sine epidemiske syke indlagt i Ullevaal lasaret, har man skaffet sig adgang til anbringelse av disse i de av Bærums kommune oprettede sykehus for difteri og skarlagensfeber, naar plads der har kunnet faaes. Transporten av de syke har da været lang og besværlig fra de fjernere liggende dele av Aker, især om vinteren. Præventive indsprøitninger av serum anvendtes derfor i ikke liten utstrækning og med god virkning. (Oxholm). Inden Ullensaker var, naar undertages Hurdalen og Feiring, difteri utbredt over hele distriktet forresten gjennom det hele aar. Særlig i Eidsvold forekom mange tilfælde. I Ullensaker herred hadde sygdommen i det hele et ganske mildt forløp, hvilket antoges mulig at skyldes, at serumindsprøitning i de fleste tilfælde gjordes straks; hvor patienterne hadde gaat i længere tid uten lægebehandling, optraadte sygdommen derimot ganske voldsomt og medførte 3 dødsfald, hvorav det ene av efterfølgende hjertelammelse. (Svanøe). I Sørum og Gjerdrum herreder forekom flere mindre husepidemier, hvorunder 16 angrepne behandledes med serum, der ogsaa anvendtes præventivt; i sidstnævnte øiemed dog ikke altid med gunstig resultat. (Christophersen). Inden Høland distrikt forekom sygdommen i Fet, Blaker og Hemnes, tildels spredt ved smitte gjennom skolen. De smittede familier og skolelokaler desinficertes. (O. Prydz). Inden Follo distrikt var antallet av angrepne adskillig større end aaret forut. (A. Selmer).

Kikhoste hadde stor utbredning inden amtet. Ialt anmeldtes 929 tilfælde, vel det hittil høieste antal, med 13 dødsfald. En hel del angrepne kom, som vanlig ved denne sygdom, ikke under lægebehandling.

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgitt for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.
	tilfælde.	dødsfald.							
Tyfoidfieber	32	2	32	-	1	2	1	1	1
Akut poliomyelit	2	1	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	152	2	152	9	16	11	12	6	16
Meslinger	333	2	333	17	15	8	15	11	54
Difteri (croup)	486	32	485	70	47	36	26	30	16
Blodgang	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	6	-	6	-	-	2	1	-	1
Pyæmi, septhæmi	7	4	7	1	-	-	-	1	1
Penfigus hos nyfødte	5	3	2	-	-	-	-	-	-
Rosen	105	5	105	7	9	10	9	7	5
Røde hunde	113	-	113	11	5	5	9	32	33
Vandkopper	114	-	114	17	8	6	8	9	6
Kusma	200	-	200	5	31	56	77	14	5
Kikhoste	929	13	929	74	106	117	121	105	61
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	3691	61	3671	382	570	484	341	244	265
Influenza	435	-	435	55	88	107	48	15	5
Lungebetændelse	514	95	514	41	53	84	39	60	46
Pleurit	133	7	133	5	12	14	10	16	14
Gigtfeber	215	5	215	17	13	15	16	23	24
Akut diarré (kolerine)	742	20	742	71	49	53	55	54	49
Tilsammen	8215	252	8190	782	1023	1010	788	628	602

De **akute katarrar i aandedrætsorganerne** var hyppige og utgjorde mangedels hovedmassen av behandlede epidemiske sygdomstilfælde i aaret.

Influenza var derimot sjeldnere end i de to nærmest foregaaende aar.

Av **akut diarré** anmeldtes mindre end halvdelen saamange tilfælde som i 1908; men dødsfaldenes antal var det samme.

Fnat opføres med 62 behandlede tilfælde. I Ullensaker herred av Ullensaker distrikt optraadte flere tilfælde end paa længe; smitten indførtes med en fremmed tjenestepike. (Svanøe).

Av andre smitsomme sygdomme omtales **mycosis tonsurans**. Inden Ullensaker distrikt var denne sygdom meget utbredt i Hurdalen, Feiring, Sørum og Gjerdrum. For de to førstnævnte herreders vedkommende er aarsaken den, at sygdommen er meget utbredt blandt kreaturerne paa fælleshavnen for begge herreder. Sygdommen blusser, som naturlig, op om sommeren og høsten og avtar om vaaren. (I. Collett).

sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa lægedistrikterne:							
						1		2		3		4	
						Aker.		Ullensaker.		Høland.		Follo.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
6	17	1	1	-	1	11	-	9	-	12	2	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	1
8	16	9	9	11	29	90	1	23	-	4	-	35	1
71	17	31	28	43	23	201	2	77	-	18	-	37	-
63	44	32	51	46	24	216	14	166	11	17	3	87	4
-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	2	3	-	3	-	-	-	-	-
1	1	-	1	1	-	2	2	-	-	-	-	5	2
-	1	1	-	-	-	5	3	-	-	-	-	-	-
8	11	7	8	11	13	46	5	35	-	3	-	21	-
12	2	1	3	-	-	99	-	10	-	-	-	4	-
6	7	8	-	9	30	83	-	15	-	2	-	14	-
4	2	1	2	-	3	121	-	21	-	18	-	40	-
101	58	50	47	62	27	360	4	281	4	98	1	190	4
233	156	196	181	319	300	1735	26	1033	23	321	2	602	10
16	3	7	17	30	44	239	-	83	-	53	-	60	-
26	17	17	22	49	60	203	45	184	25	66	11	61	14
10	15	10	5	7	15	54	4	29	1	18	2	32	-
18	11	13	21	20	24	114	4	43	-	21	-	37	1
103	93	72	59	44	40	369	16	165	2	72	-	136	2
686	472	456	455	652	636	3951	126	2179	66	723	21	1362	39

Impetigo contagiosa omtales som hyppig i Sørum og Gjerdrum. (Christophersen).

Veneriske sygdomme Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Antal tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:			
		1	2	3	4
		Aker.	Ullensaker.	Høland.	Follo.
		Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde.
Veneriske saar.....	2	2	-	-	-
Syfilis, konstitutionel..	5	2	3	-	-
— hereditær.....	1	1	-	-	-
Gonorré, uretrit.....	31	15	4	1	11

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Aker	596	102	126	470
Ullensaker	407	48	66	341
Høland	139	16	21	118
Follo	246	29	39	207
Drøbak by	25	2	3	22
Son ladested	12	-	2	10
Hølen —	4	-	1	3
Bygder	205	27	33	172
Akershus amt	1388	195	252	1136
Derav i byer	41	2	6	35
bygder	1347	193	246	1101

Tuberkulose. Til opplysning om antallet av de i aarets løp anmeldte og utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme, henvises til tabellen i den almindelige beretning, utarbeidet efter de indsendte utdrag av kommunernes tuberkuloseprotokoller. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 14,0 pct. av samtlige ved sygdom forårsakede dødsfald og 17,2 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 4,9 pct. og 5,7 pct. og for bygderne 14,3 pct. og 17,5 pct. Forøvrig henvises til ovenstaaende tabel. — I Aker distrikt er der planlagt et nyt tuberkulosehjem med plads til 30 à 34 syke. Der er desuten i 1910 bevilget kr. 1 500,00 pr. aar av Aker kommune til kurativ behandling av tuberkulose. Beløpet bestyres udelukkende av helseraadet, og benyttes til fripladse paa sanatorier. (Oxholm). — Til Ullensaker herred av Ullensaker distrikt er der i aarets løp især fra Kristiania, kommet tilbake en del syke; de har i byen dels hat tjeneste, dels hat andet arbeide og saa faat sin sygdom der. Antallet i tuberkuloseprotokollen er derfor steget noget iaar. (Svanøe). I Namnestad herred sees antallet av tuberkulose at veksle noget fra aar til aar, men i det heletat synes der at være tilbøielighet til avtagen. (B. Bruun). Fra Sørums og Gjerdrums omtales et tilfælde av smitteoverførelse ved tuberkulose. Et 2 aar gammelt barn hadde ligget med høi temperatur og litt hoste i 1 maanedes tid; noget abnormt ved lungerne kunde ikke sikkert paavises ved fysikalsk undersøkelse, før den sidste tid, da det fremgik, at det var en lungetuberkulose. Barnet døde snart derefter. Ved nærmere eksamination, om nogen av husets folk hadde hoste, fandtes barnets gamle bedstemor at ha hat hoste i lang tid, hvorhos der hos hende fandtes let affektion av den ene lungetop og i opspyttet en masse tuberkelbaciller. Det het, at den gamle hadde været saa at si omtrent stadig barnepike for det avdøde barn. Om hun ogsaa overtar næste barn, skulde ikke forundre, ti hun selv tror naturligvis ikke det mindste paa smitte eller paa tuberkelbaciller. (Christophersen).

Bleksot, anæmi og fordøielssygdomme er i Sørums og Gjerdrums av Ullensaker distrikt, som ellers, meget almindelige blandt lægens klientel. Nydelsen av mykt, daarlig stekt brød, istedetfor haardt og godt stekt i form av

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Uttrækning ved bækkenendeleie.			Perfora- tion.	Decapita- tion.	Efter- byrds- operation.
	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Mødre.	Mødre.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Død.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde veer...	45	¹⁾ 45	-	-	-	-	-	2	⁵⁾ 1	⁵⁾ 1	-	-	-
Bækkensneverhet	7	6	1	3	-	-	3	-	-	-	⁷⁾ 1	-	-
Barselkrampe	2	²⁾ 2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	1	⁶⁾ 1	-	-	-	1
Ueftergivelige fødselsdele	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmorbristning	-	-	-	-	³⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansichtsleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stort fosterhode	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Daarlige fosterlyd	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	5	-	⁴⁾ 5	⁴⁾ 2	-	-	-	-	1	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Tilsammen	63	59	5	9	1	5	7	3	2	1	1	1	12
		64		10		12			3				

¹⁾ Derav en 1ste tvilling om 2den intet anført. ²⁾ Tvillinger, begge forløste ved tang. ³⁾ Dødsaaksak: livmorbristning. ⁴⁾ Derav to tvillingfødsler, ved den ene forløstes begge tvillinger levende ved vending, ved den anden var 1ste tvilling levende, 2den død. ⁵⁾ Begge fostre forløstes ved tang paa sætet. ⁶⁾ 2den tvilling, om 1ste intet anført. ⁷⁾ Dødsaaarsak: lungemboli (?).

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsels- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Aker	1259	33	583	89	7	1	19	2
Ullensaker	821	14	474	56	9	2	15	4
Høland	396	7	169	12	2	1	2	-
Follo	440	14	264	19	1	3	10	2
Drøbak by	36	1	30	3	-	-	1	-
Son ladested	14	-	12	-	-	-	-	-
Hølen —	6	-	3	-	-	-	-	-
Hvitsten —	4	-	1	-	-	-	-	-
Bygder	380	13	218	16	1	3	9	2
Akershus amt	2916	68	1490	176	19	7	46	8
Derav i byer	60	1	46	3	-	-	1	-
bygder	2856	67	1444	173	19	7	45	8

flabød, betegnes som en feil hos befolkningen. Tandpleien er elendig. Kaffe nydes i rikelig mængde. (Christophersen).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning. I Aker distrikt har der paa Tonsen sykehus og pleiehjem i Østre Aker været indlagt en del mere eller mindre abnorme individer, der paa grund av uroanfald, hvorunder de forstyrrer det øvrige belæg, har maattet isoleres i 2 paa sykehuset værende eneværelser (celler). De har da været passet av egen pleierske og har, saavidt man kan forstaa, været forsvarlig behandlet. (Oxholm).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 93 saadanne, derav i Aker lægedistrikt 39, i Ullensaker 41, i Høland 7 og i Follo 6. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 31.

I Sørum, Ullensaker distrikt, døde en kvinde av livmorbristning; hun hadde ligget i fødselsarbeide i 2 døgn med eksaminert jordmor tilstede. Da lægen kom til, konstateres livmorbristning med fosterets hode uttraadt i bukhulen. Fosteret forlöstes, det var dødt og viste sig at ha et hydrokefalisk hode. Konen døde straks efter forløsningen. (Christophersen).

Angaaende **jordmorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 7 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 6 kvinder saaledes: barselkrampe 1, emboli 1, blødning 1 og livmorbristning 3.

Antallet av **fødte og døde** vil sees av ovenstaaende tabel.

Der blir saaledes for det hele amt et overskudd av 1426 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100:51,1.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal døds- fald ved sygdom.	Derav i:	
		Byer.	Bygder.
Alderdomssvakhet.....	199	12	187
Lungetuberkulose.....	195	2	193
Kræft (cancer og sarkom).....	117	4	113
Lungebetændelse.....	95	1	94
Organisk hjertesygdom.....	81	3	78
Hjerneslag.....	77	2	75
Hjertelammelse.....	66	3	63
Akute katarrar i luftveiene.....	61	3	58
Kronisk bronkit.....	50	1	49

Veirliget. Fra Høland og Follo distrikter meddeles, at vaaren var sen og kald, varmt veir i juni og juli, høsten derimot kald og vaat. Jordens avkastning var i Høland god for høi og rug, misvekst derimot paa havre, poteter og rotfrugter. I Follo var grøden rikelig baade av høi og korn, men en del av det sidste høstedes i bedærvet tilstand paa grund av regn. Frugthøsten var god især paa æpler, der solgtes likesaa billig som poteter. (A. Selmer).

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Akers herred tiltar befolkningen sterkt, adskillig ogsaa ved indflytning fra Kristiania, hvor de fleste vedblir at ha sin beskæftigelse. Der drives en livlig byggevirksomhet ikke alene av mere velstillede folk, men ogsaa av mindre bemidlede og arbeidere. Husene bygges i bygningsdistriktet efter gjældende bygningslov og er som regel meget nette og gode, med gode kjeldere. Vand indlægges fra Akers udmerkede vandledning, og for avløp til kloak eller kummer sørges der saa godt som mulig. Kummerne lægges ute paa tomten og maa tømmes med visse, temmelig hyppige mellemrum. Vandklosetter indlægges i de mere bemidlede villaer; avløpet fra disse sker til septictanks. I mislige boliger søker man at faa rettet paa manglerne, i værste tilfælde ved at nægte beboelse, indtil de er avhjulpne. Renovationen foregaar i de mere tæt bebyggede dele av herredet ved regelmæssig tømning, der utføres av private efter overenskomst med helseraadet. Dette har sørget for, saavidt mulig at hindre større oplag av udækket søppel og har i den anledning i enkelte graverende tilfælde gjort anmeldelse til politiet. Da mulktforelæg ikke vedtoges, blev der anlagt sak, som tilslut ved Høiesteret fik det utfald, «at saadanne oplag kun maa finde sted med helseraadets tilladelse». Ved nybygningen har der flere steder dannet sig større ansamlinger av huse i regulerte strøk, saa de har faat utseende av smaa landsbyer, hvor der tildels oparbeides gater. Elektrisk lys brukes mere og mere til belysning i husene og paa veiene. (Oxholm). Lillestrøm cellulosefabrik drives ved elektrisk kraft fra Kykkelsrud, og det er sandsynlig, at stedet forresten fra høsten 1910 vil være forsynt med elektrisk kraft og lys, hvad der utvilsomt vil bidra meget til dets opkomst. (Bjurstedt).

Fra Hurdalen av Ullensaker distrikt bemerkes, at det har været av ikke liten betydning for distriktet, at skogsarbeiderne blev riksforsikret, hvorfor lovforandringen maa ansees for et stort fremskritt. Den skadede skogsarbeider søkte

før kun i nødsfald lægehjælp, oftest stelte han med sine saar selv. Nu kommer saagodtsom hver eneste av dem til læge og blir hurtigere helbredet og arbeidsdygtig igjen. — Ædruelighetstilstanden inden herredet maa siges at være tilfredsstillende. (I. Collett). — I Nannestad herred siges levemaaten at være gjennemgaaende god. Kosten kan nok være ensformig, især for skogsarbeiderne, der paa grund av omstendighetene mest lever paa kaffe og smørbrød. Mange av dem lider da, muligens som følge av den ensformige kost, av gastriter. (B. Bruun).

Sykehus. I Aker distrikt findes inden Aker herred Aker sykehus og pleiehjem paa Tonsen, Kristiania kommunale sykehus og epidemilasaret, Diakonhjemmets sykehus, 2 private sanatorier for tuberkulose, begge paa Grefsen og 1 pleiehjem for tuberkulose paa Grorud, Gaustad statsasyl for sindssyke og doktor Dedichens private sindssykeasyl. Fremdeles 2 sanatorier paa Holmenkollen og Voksenkollen. I Nittedalen er et privat sanatorium (Glittre) for tuberkulose. I Bærum er der 2 kommunale epidemisykehuse, et for difteri og et for skarlagensfeber, fremdeles et pleiehjem for tuberkulose («Marie Plathes Minde») paa Dønski, hvor der fra næste aar ogsaa skal oprettes en afdeling for ikke epidemiske sygdomme. Paa Tokeraud er der et pleiehjem for aandssvake (Fru Hjorth's pleiehjem). Endelig findes i Asker herred et litet sykehus paa Asker gaard samt Akershus amts sindssykeasyl paa Blakstad og Kristiania kommunale sindssykeasyl paa Dikemark. — I Ullensaker distrikt findes i Nes herred et litet pleiehjem for tuberkulose. I Follo distrikt har Drøbak by et epidemilasaret.

Badeindretninger. I Aker distrikt er der oprettet dusjbad paa Lilleaker skole ved Lysaker. I 1909 blev der nedsat en komité til at utrede spørsmålet om folkebad i Aker herred. Den anbefaler, at der forsøksvis oprettes et saadant, likesom alle skoler foreslaaes litt efter litt forsynt med dusjbad. (Oxholm). I Lillestrøm er der et folkebad, hvor der leveres badstubad, karbad og dusjbad. Paa Bygdø, Nordstrand og flere steder i nærheten av Kristiania findes sjøbadehus tildels i forbindelse med forlystelsesetablissementer. I Ullensaker distrikt ligger Eidsvold bad og kuranstalt, samt et folkebad (badstubad) ved Eidsvold verk. I Follo distrikt findes i Drøbak en indretning for varme bad, gytje- og furunaalsbad, som holdes aapen om sommeren fra juni til august. Desuten er der et sjøbadehus, der holdes aapen i samme tid.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Vaksinerte.
Akershus amt.	51	1609
Aker.	¹⁾ 27	556
Ullensaker	²⁾ 7	532
Høland	³⁾ 4	258
Follo.	⁴⁾ 13	263

¹⁾ Aker 9, Bærum 7, Asker 2, Lillestrøm 4, Skedsmo 3, Lørenskogen 2. ²⁾ Ullensaker 1, Serum 1, Gjerdrum 1, Nes 2, Eidsvold 1, Feiring 1. ³⁾ Høland 1, Urskog 1, Fet 2. ⁴⁾ Drøbak 2, Son 2, Hølen 2, Aas 1, Nesodden 1, Vestby 1, Frogn 2, Kraakstad 2.

III. Smaalenenes amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vakemødre.
Amtet		4 144,29	136 167	60	24	61	32
1. Eidsberg		1 405,96	22 099	10	1	13	10
	Rømskogen	163,94	490	-	-	1	1
	Rødenes	221,67	1 372	-	-	2	1
	Rakkestad	416,32	5 308	3	-	2	1
	Eidsberg	229,30	5 515	2	-	3	3
	Trøgstad	205,73	3 563	2	-	2	2
	A s k i m	67,64	3 631	2	1	1	1
	Skiptvet	101,36	2 220	1	-	2	1
2. Moss		783,91	23 748	14	3	12	6
	M o s s, kjøbstad	1,51	8 900	8	3	3	-
	Moss, landsogn	56,67	1 627	-	-	1)	1
	Spydeberg	138,86	2 570	2	-	2	1
	Hobøl	143,68	2 253	1	-	1	1
	Vaaler	249,17	2 303	1	-	2	2
	Raade	113,73	2 782	1	-	2	1
	Rygge	80,29	3 313	1	-	1	1
3. Sarpsborg		701,59	60 674	22	13	22	9
	Sarpsborg, kjøbstad . . .	3,84	6 978	7	4	5	-
	Fredrikstad, —	10,20	14 553	11	9	7	-
	Tune	177,62	8 023	-	-	2	2
	Varteig	69,34	1 117	-	-	1	1
	Skjeberg	193,65	4 820	-	-	2	1
	Borge	77,48	6 713	2	-	2	2
	Onsø	121,17	6 695	1	-	2	2
	Glemninge	23,46	9 180	1	-	1	1
	Kraakerøy	24,83	2 595	-	-	-	-
4. Hvaler		1 252,83	29 646	14	7	14	7
	Fredrikshald, kjøb- stad	2,13	11 948	10	6	7	-
	Hvaler	86,39	3 781	1	-	2	2
	Berg	255,18	4 980	1	-	1)	1
	Id	382,34	5 222	-	-	1	1
	Aremark	316,31	1 880	1	-	2	2
	Ømark	210,48	1 835	1	1	1	1

1) Bor i Moss. 2) Bor i Fredrikshald.

Sundhetstilstanden betegnes som mindre tilfredsstillende for Eidsberg lægedistrikts vedkommende, mens forholdet for de øvrige distrikter var bedre. Av epidemiske sygdomme viste meslinger, difteri, kikhoste og akutte sygdomme i aandedrætsorganerne en større utbredning end aaret i forveien, det samme var i nogen grad tilfældet med kusma i Eidsberg og Hvaler distrikter. Sjeldnere end aaret forut var især influensa og akut diarré. Det samlede antal av anmeldte epidemiske sygdomstilfælde var 13 901 med 359 dødsfald mot henholdsvis 14 050 og 373 i 1908.

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.
	tilfælde.	dødsfald.							
Tyfoidfieber	30	5	30	6	-	-	6	-	4
Cerebrospinalmeningit	1	-	1	-	-	-	-	1	-
Akut poliomyelit	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	119	2	119	7	3	9	9	12	4
Meslinger	898	10	898	7	22	9	1	9	14
Difteri (croup)	479	29	479	61	67	42	28	23	27
Blodgang	3	-	3	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	16	5	16	2	5	-	1	-	-
Pyæmi, septhæmi	43	12	39	2	9	1	2	4	1
Rosen	148	5	148	16	10	17	8	14	10
Røde hunde	15	-	15	-	1	2	2	4	1
Vandkopper	143	-	143	23	14	12	15	17	11
Kusma	731	-	731	191	173	129	114	49	31
Kikhoste	1329	35	1322	165	173	155	99	84	80
Akute katarrer i aande- drætsorganerne	6426	100	6362	624	760	742	750	606	450
Influenza	366	5	366	66	50	53	46	20	13
Lungebetændelse	999	105	999	87	129	136	108	121	64
Pleurit	315	5	315	22	29	37	42	35	26
Gigtfeber	323	4	323	41	28	41	29	20	19
Koldfeber	6	-	6	-	-	-	2	-	-
Akut diarré (kolerine) . . .	1503	34	1503	131	71	84	139	127	199
Beri-beri	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte) . . .	6	3	4	-	-	-	1	-	2
Tilsammen	13901	359	13824	1451	1544	1469	1402	1146	956

Dødeligheten. De dodes antal utgjorde 1 931 eller 12,9 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (150 015). Aaret forut var den 13,7 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til ovenstaaende tabel, sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidfieber** anmeldtes ialt 30 angrepne med 5 dødsfald; alle paa et tilfælde nær fra Sarpsborg og Hvaler distrikter. De fra Sarpsborg anmeldte 15 tilfælde optraadte sporadisk med smitte utenfra; de syke isolertes straks i lasaret og forvoldte ingen epidemi. (E. Paasche). I Hvaler distrikt forekom 14 tilfælde paa Vesterøen av Hvalerne, hvor sygdommen uten sikker

sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa lægedistrikterne:							
						1		2		3		4	
						Eidsberg.		Moss.		Sarpsborg.		Hvaler.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
3	2	6	-	3	-	1	-	-	-	15	3	14	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
4	4	15	23	16	13	19	-	29	-	69	2	2	-
12	12	54	207	243	308	29	-	271	1	511	5	87	4
23	27	56	45	31	49	71	2	121	8	250	14	37	5
-	3	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	2	4	3	1	4	3	8	1	1	-
-	-	2	7	9	2	12	3	3	3	9	4	19	2
12	15	8	12	9	17	8	-	51	-	66	2	23	3
-	-	-	2	3	-	2	-	8	-	5	-	-	-
16	4	8	8	3	12	19	-	27	-	77	-	20	-
15	5	4	3	10	7	50	-	373	-	278	-	30	-
104	89	51	112	141	69	56	1	472	10	500	12	301	12
256	237	255	425	653	604	470	8	1216	18	3218	56	1522	18
4	2	3	21	39	49	41	1	106	2	154	1	65	1
34	19	36	34	117	114	141	17	229	20	516	56	113	12
20	16	16	20	19	33	24	2	73	-	142	1	76	2
21	16	13	32	24	39	33	-	80	-	152	4	58	-
1	-	-	1	2	-	-	-	3	-	-	-	3	-
197	172	144	95	65	79	95	7	234	3	805	18	369	6
1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	4	2	1	-
725	624	672	1047	1389	1399	1079	43	3301	68	6780	181	2741	67

smittekilde begyndte paa et par gaarder i april og derfra spredte sig til en 2—3 andre gaarder. Mistanken fæstet sig til melken fra Øgaarden, hvor der dog ikke havde været tyfoidfeber siden 1907, før den nu optraadte igjen. Melkesalget fra denne og en anden gaard blev stanset, og ved isolation og desinfektion lykkedes det at bringe sygdommen til ophør. 2 dødsfald indtraf. (Lundevall).

Av **cerebrospinalmeningit** opføres et tilfælde i Sarpsborg distrikt, og av

akut poliomyelit en angrepen i Eidsberg distrikt.

Skarlagensfeber viser omtrent samme hyppighet som aaret forut. Fra Hobøl, Moss distrikt, omtales en mindre husepidemi paa gaarden Hvitsen, hvorhen smitten antoges bragt fra Kristiania. 5 av barnene paa gaarden angrepes,

det første viste ikke tegn til utslet, hadde kun halsaffektion. De syke isolertes, og ingen flere smittedes i huset, uagtet der tillike bodde en anden familie med mange barn. (J. Bjerk). Spredte tilfælde med godartet forløp forekom ogsaa i Spydeberg. (Gløersen). I Sarpsborg distrikt forekom sygdommen flere steder, især i Ullerø sogn av Skjeberg, uten at der dog blev nogen større epidemi, like- som forløpet som regel var let og uten eftersygdomme (E. Paasche)

Av **meslinger** anmeldtes ialt 898 tilfælde med 10 dødsfald, mot henholdsvis 132 og 2 i 1908. De $\frac{2}{3}$ av de angrepne er anmeldt fra byerne. Sygdommen var hyppigst i 4de kvartal. I Eidsberg distrikt forekom den især i Eidsberg sogn ved smitte gjennom skolen i Hoiefjordingen; et barn, der hadde faat meslinger i Kristiania, besøgte skolen med fuldt utslet. Sygdommen optraadte forholdsvis mildt. (C. Randers). I Moss distrikt hersket den særlig i aarets sidste maaneder, men viste i almindelighet ikke noget ondartet forløp. (Rømcke). Mot aarets slutning begyndte epidemien i Sarpsborg distrikt og fortsatte i det følgende aar. (E. Paasche). I Hvaler distrikt hadde meslinger vist sig allerede høsten 1908 i Fredrikshald, og fortsatte som epidemi i vaar- og høstmaanederne 1909. I landdistriktet vandt sygdommen især ved midtsommertid stor utbredning i øvre Enningdalen av Id, og herfra kom den til stenhuggerierne langs Iddefjorden, hvor der angreps en mængde barn om høsten og forjulsvinteren. Forløpet var godartet, og fra landdistriktet anmeldtes ikke mere end 4 dødsfald blandt vistnok flere hundrede angrepne. Ogsaa i Aremark og Ømark var meslinger meget almindelig. (Nannestad).

Difteri (croup) viser for amtet i det hele tat samme hyppighet som aaret forut. I Eidsberg distrikt forekom av 71 anmeldte tilfælde de 59 i Askim, hvor sygdommen fra september av særlig optraadte paa Kykkelsrud bruk og i nærmeste omkreds. Nogen sikker smittekilde lykkedes det ikke at opdage. Serumbehandling viste gunstig resultat, saa kun 2 dødsfald indtraf. Epidemien fortsatte utover i det følgende aar. (C. Randers). I Hobøl herred av Moss distrikt forekom difteri spredt over hele bygden og til forskjellig tid paa aaret, uten at det var mulig at finde nogen sikker forbindelse mellem de enkelte tilfælde. Mot slutningen av aaret behandledes en del syke i «Ytterfjordingen» av Hobøl paa flere gaarder der. (J. Bjerk). I Spydeberg herred indtraf enkelte spredte tilfælde med godartet forløp. (Gløersen). I Sarpsborg distrikt forekom difteri, som før, det hele aar igjennem baade i byen og i landdistriktet rundt byen, uten at det dog kom til nogen større epidemi. I byen indlægges alle angrepne straks i lasaret. Av de ialt anmeldte 250 syke døde 14 eller 4,16 pct. I Borge herred behandledes de fleste tilfælde i aarets 3 første og 3 sidste maaneder. Patienterne indlagdes for det meste i lasaret, og profylaktisk serumindsproitning anvendtes i alle tilfælde paa de øvrige personer i husstanden. (N. Nilsen). I Glemminge herred indtraf 14 spredte tilfælde uten indbyrdes sammenhæng. Epidemien, som har varet der siden 1902, synes nu paa det nærmeste at være forbi. (A. Vøgt). I Hvaler distrikt anmeldtes ialt 37 angrepne med 5 døde. I Fredrikshald behandledes 17 tilfælde med 4 dødsfald, mest croup, og i landdistriktet 20, derav 15 i Id med 1 død.

Av **barselfeber** anmeldtes 16 tilfælde med 3 dødsfald.

Pemfigus hos nyfødte opføres med 6 angrepne og 3 døde, derav 4 med 2 døde i Sarpsborg distrikt.

Kusma synes ikke at ha hat liten utbredning, særlig i byerne Moss og Fredrikstad.

Kikhoste har vistnok været ret almindelig utbredt inden amtet.

Akute katarrar i aandedrætsorganerne var noksaa hyppige, for en del begrundet i det mindre gunstige veirlig.

Influenta var derimot sjældnere end de 2 nærmest foregaaende aar.

Lungebetændelse har ikke været opført med saamange angrebne siden 1899. I Eidberg distrikt var sygdommen særlig hyppig i Eidsberg og Trøgstad herreder; især i det sidstnævnte optraadte den som en utpræget smitsom og ondartet sygdom, der holdt sig til en forholdsvis begrænset del af bygden med centrum omkring Trøgstad kirke. (Randers og Kahrs). I Borge herred av Sarpsborg distrikt kompliceredes enkelte tilfælde med empyem. (N. Nilsen).

Akut diarré (kolerine) var forholdsvis sjelden, antagelig paa grund av den kjølige sommer. Fra Moss distrikt omtales en forgiftning, der indtraf midtsommers hos ca. 20 barn i Larkollen efter nydelsen av melk. Aarsaken antoges at være en suppurerende jurbetændelse hos en ko paa den gaard, hvorfra melken var leveret. Der optraadte hos barnene brækning, diarré, frysninger, kramper og tildels bevisstløshet, men alle kom sig efter nogen dages sygdom. Forsøk paa at faa melken kemisk-bakteriologisk undersøkt mislykkedes. (Rømcke).

Beri-beri. En sjømand kom syk i land i Rio Janeiro i 1908, kom senere til England, hvorfra han hjemsendtes med paralyse av begge underekstremiteter. Han blev helt bra under behandling paa sykehus. (A. Vogt).

Icterus catarrhalis forekom ogsaa dette aar epidemisk inden Eidsberg distrikt, og især i Askim herred, hvorfra de fleste anmeldte tilfælde skriver sig. Sygdommen optraadte med stundom alvorlige symptomer. (C. Randers).

Impetigo contagiosa var dette aar sjældnere i Hvaler distrikt end i de par nærmest foregaaende aar; men der indtraf dog en del tilfælde baade i byen og laddistriktet. (Nannestad).

Av **fnat** opføres 50 tilfælde for det hele amt.

Av **mycosis tonsurans** iagttoges usædvanlig mange tilfælde i Eidsberg herred av Eidsberg distrikt. (Gangnæs).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus iagttagne tilfælde sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:			
		1	2	3	4
		Eidsberg.	Moss.	Sarpsborg.	Hvaler.
		Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde.
Veneriske saar.....	10	-	9	1	-
Konstitutionel syfilis ..	37	1	11	16	9
Gonorré, uretrit	186	7	66	77	36

I Hobøl av Moss distrikt fremkaldte et par tilfælde av syfilis adskillig uro i bygden, idet en av bygdens lærere med frue blev smittet. Fruen smittedes først i halsen, men hvorfra hun var smittet, var det ikke mulig at bringe paa det rene. (J. Bjerk).

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp anmeldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtets distrikter, henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsårsakslister for det hele amt 11,7 pct. av samtlige ved sygdom foraarsakede dødsfald og 14,7 pct. av dødsfald av ikke

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Eidsberg	234	23	43	191
Moss	306	38	68	238
Moss by	94	11	19	75
Bygder	212	27	49	163
Sarpsborg	822	96	181	641
Sarpsborg by	112	5	35	77
Fredrikstad by	200	20	40	160
Bygder	510	71	106	404
Hvaler	361	44	67	294
Fredrikshald by	154	18	24	130
Bygder	207	26	43	164
Smaalenenes amt	1723	201	359	1364
Derav i byer	560	54	118	442
— - bygder	1163	147	241	922

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulykke- lige hæn- delser.	ved selv- mord.
Eidsberg	539	17	303	42	4	-	1	3
Moss	606	10	311	48	8	4	5	-
Moss by	249	4	102	23	4	1	2	-
Bygder	357	6	209	25	4	3	3	-
Sarpsborg	2279	70	921	178	13	8	34	4
Sarpsborg by	397	9	131	39	4	3	7	1
Fredrikstad by	384	18	225	36	1	2	6	2
Bygder	1498	43	565	103	8	3	21	1
Hvaler	830	18	396	55	10	2	17	5
Fredrikshald by	291	8	193	22	4	1	6	2
Bygder	539	10	203	33	6	1	11	3
Smaalenenes amt	4254	115	1931	323	35	14	57	12
Derav i byer	1321	39	651	120	13	7	21	5
— - bygder	2933	76	1280	203	22	7	36	7

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Uttrækning ved bækken- endeleie.				Partus præmaturus artificialis.			Accouchement forcé.		Per- fora- tion.		Efter- byrds- operation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Moder.	Barn.	Mødre.	Mødre.	
	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	L.	Df.	Lev.	Dødf.	L.	D.	Lev.
Utilstrækkelige eller smerte- fulde veer	184	-	²⁾ 183	²⁾ 4	8	³⁾ 1	5	4	13	⁷⁾ 1	⁸⁾ 12	4	-	-	-	-	-	1	-	-
Bækkensneverhet	26	-	21	5	4	-	3	1	-	-	-	-	4	2	2	-	-	3	¹⁰⁾ 1	-
Barselkrampe	2	-	2	-	-	⁴⁾ 1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Placenta prævia og blødning	1	-	1	-	2	⁵⁾ 1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	¹⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Ueftergivelige fødselsdele	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nyresygdom	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Myoma uteri	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	3	-	3	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stort fosterhode	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	10	-	⁶⁾ 9	2	-	-	⁹⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Daarlige fosterlyd	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrokefalisk fosterhode	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Uopgit indikation	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	231	1	225	10	26	3	21	9	13	1	13	4	4	2	2	1	1	7	1	6
	232		235		29		30		14		17			4				8		

¹⁾ Dødsårsak: blødning. ²⁾ Herunder forekom 5 tvilling- og 1 trillingfødsel. Fire 1ste tvillinger, en 2den trilling og to 2den tvillinger forløstes ved tang; alle levende undtagen en 2den tvilling; en 1ste trilling og en 2den tvilling forløstes ved vending begge lev. En 2den tvilling og 3dje trilling fødtes ved naturens hjælp og om en 1ste tvilling er intet anført. ³⁾ Død 14 dage efter fødselen av infektion og blødning. ⁴⁾ Dødsårsak: barselkrampe. ⁵⁾ Dødsårsak ikke opgit; kvinden døde pludselig 4 timer efter forløsningen. ⁶⁾ Derav en 1ste trilling, 2den forløst (lev.) ved tang, hvor utfald for moren er opgit (se anm. 2). ⁷⁾ Døde før operationen, årsak ikke opgit. Tvillingfødsel, hvor begge fostre var døde ved uttrækningen. ⁸⁾ Derav en 1ste tvilling, 2den perforert (se under bækkensneverhet). Av enkelttvillinger forløstes paa grund av utilstrækkelige veer en 1ste og 1 2den tvilling (lev.) ved tang og en 2den tvilling (død) ved vending (moren død) paa grund av barselkrampe, en 2den tvilling (lev.) ved vending (moren død), samt med uopgit indikation en 2den tvilling (lev.) ved vending. ⁹⁾ 1ste tvilling, 2den forløst ved vending, hvor utfald for moren er anført. ¹⁰⁾ Dødsårsak: peritonit. Er paa listen over dødsårsaker ikke opført under dødsfald av barselsygdom.

epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 9,6 og 12,2 pct., og for bygderne 12,6 pct. og 15,9 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa side 40. — Fra Moss distrikt anfører distriktslægen, at tuberkulosen der fremdeles ikke viser nogen avtagen. Samtidig hermed gaar det langsomt med flere foranstaltninger til dens bekjæmpelse. Der arbeides nok noget, men, som det synes, ikke med tilstrækkelig kraft og tilslutning. Forslag vil formentlig bli fremsendt til amtstinget om opførelse av 3 pleiehjem inden amtet. (Rømcke).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger opgives at være utført 301 saadanne, derav i Eidsberg distrikt 26, i Moss 33, i Sarpsborg 207 og i Hvaler 35. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Angaaende **jordmorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 14 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 10 kvinder saaledes: barsel-feber 5, barselkrampe 2, blødning 1, phlegmasia alba dolens 1 og uræmi 1.

Antallet av **fødte** og **døde** sees av tabellen paa side 40.

Der blev for det hele amt et overskudd av 2 323 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 45,4.

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsak.	Antal dødsfald ved sygdom.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.	217	53	164
Lungetuberkulose	201	54	147
Kræft (cancer og sarkom).	138	46	92
Medfødt svakhet.	109	32	77
Hjerneslag	109	47	62
Organisk hjertesygdom	109	56	53
Lungebetændelse	105	26	79
Akute katarrar i luftveiene.	100	40	60
Tuberkulose utenfor lungerne	61	23	38
Kronisk bronkit	54	11	43

Veirliget synes at ha været mindre gunstig. Vaaren kom sent og var kald, sommeren kjølig og regnfull, likesaa høsten, saa utbyttet av jorden for landmanden blev mindre godt.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. Inden Eidsberg distrikt antages de hygieniske forhold i det store og hele at være tilfredsstillende. Den personlige renlighet staar dog en del tilbake. Det er saaledes ikke, distriktslægen bekjendt, lykkedes at faa oprettet en offentlig badeanstalt inden distriktet, uagtet der er drevet agitation derfor. (C. Randers).

Fra Moss distrikt bemerkes, at fremskridt med hensyn til forbedret fjøstel og renlig melkestel nok finder sted, men neppø med ønskelig fart. Det maa beklages, at som det er hændt, det skal bero paa et tilfælde, at man faar høre om tuberkuløse besætninger og levering av melk fra saadanne til meierier. — I Moss by er kloaknettet ikke saa utstrakt og godt som ønskelig. Det utvides dog stadig; i 1909 nedlagdes 1 070 m ledning. Vandleddningen forøkedes med 470 m. Vandforsyningen synes at være rikelig, men vandets beskaffenhet ikke saa god som ønskelig; de økonomiske forhold har hittil stillet sig hindrende iveien for nogen forbedring. — Egne hjem for arbeidere ser man stadig opføres særlig utenfor bygrænsen, gjerne ved laan av boligbanken. At en arbeider har noget kontant beløp at sætte i huset, hører vistnok til sjeldenheterne. Følgen herav blir gjerne, at arbeiderne, forat bestride utgifterne, leier bort en del av huset til en anden arbeider med familie, og saaledes kommer til at bo likesaa indskrænket og trangt som før. Naar saa hertil kommer, at det for vedkommende tomtesælger selvfølgelig er mest om at gjøre, at der opnaaes god betaling for tomten, og han saaledes ingen interesse har av at skaffe kjøperen godt vand og kloak, vil det forstaaes, at de nye «Egnehjem» for arbeiderne i flere henseender er mangelfulde saavel i hygienisk som andre henseender. (Rømcke).

I Sarpsborg distrikt er de hygieniske forhold taalelig bra. Der bygges stadig i arbeiderdistrikterne, saa der efterhvert blir bedre husrum for den talrike arbeiderbefolkning. Ogsaa i Sarpsborg by, hvor der har været bolignød, blir det efterhvert bedre. — Der er adskillig drikkfældighet, og berusede folk, mest ungdom, sees stadig saavel i byen som i den nærmeste omegn, især paa lønningsdagene. Siden Fredrikstad samlag nedlagdes, kommer ogsaa, især paa lønningsdagene, folk fra Fredrikstad op til Sarpsborg forat forsyne sig til helgen og faa sig en rus. (E. Paasche).

Angaaende tilsynet med de efter lov av 29de april 1905 utsatte pleiebarn, henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Fra Moss distrikt omtales den smittefare, som kan ledsage disse barn, men som det er vanskelig at værgje sig mot. Det er vel særlig værgeraadet, som anbringer saadanne barn. Under helseraadsmøter har der hersket almindelig enighet om, at det er litet heldig, at disse ofte vanartede barn skal vokse op og gaa sammen med bygdens barn paa skolerne. Formentlig har skolestyrerne ogsaa sin opmerksomhet henvendt paa dette slags infektion. (Rømcke).

Sykehus. Amtets sykehus ligger i Fredrikstad. I samtlige byer findes kommunale sykehus og epidemilasareter. Desuten findes i Fredrikstad et militært sykehus og et privat (Bethesda) samt et tilhørende den katolske mission. I Fredrikshald er der tillike et, St. Josephs hospital, der drives av katolske søstre, samt et interneringslokale.

Badeindretninger. Av saadanne findes i Moss by et folkebad (karbad og badstue), arbeiderforeningens sjøbad, samt folkeskolens bad (dusjbad). Inden Sarpsborg distrikt ligger Hankø bad i Onsø, Thorsøkilens bad i Thorsnes og Høisand bad i Skjeberg, hvilke alene er i virksomhet om sommeren. I Sarpsborg by findes et par anstalter for karbad, der drives av private. I Fredrikstad er der et damp- og karbad. I Borge herred findes badeindretninger ved enkelte bruk. Inden Hvaler distrikt er der i Fredrikshald et badehus, hvor der gives kar- og dampbad, dusj og styrt. Det holdes aapent hver dag i tiden 1ste juni til 30te september og i resten av aaret de 3 sidste dage i uken. Desuten er der 2 sjøbadehus, hvor i visse timer paa dagen alle skolebarn bader gratis. Cellulosefabriken (sagbruksforeningen) har et meget smukt badstubad for funktionærer og arbeidere. Paa Kornsjø er der et par private badstubad, hvor der paa enkelte dage i uken kan erholdes bad mot en liten betaling.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og karantæne-kommissioner samt av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Karantæne- kommis- sioner. Antal møter.	Vaksinerte.
Smaalenenes amt	63	1	1 969
Eidsberg	ingen	-	492
Moss	¹⁾ 29	-	219
Sarpsborg	²⁾ 24	1	968
Hvaler	³⁾ 10	-	290

¹⁾ Moss by 12, Moss herred 4, Rygge 4, Raade 4. Vaaler 2, Hobøl 2, Spydeberg 1.

²⁾ Sarpsborg by 2, Tune 2, Skjeberg 4, Varteig 1, Borge 9, Onsø 6. ³⁾ Fredrikshald 5, Id 1, Åremark 1, Ømark 1, Hvaler 2.

Nye **sundhetsforskrifter** for Moss by fik i 1909 kongelig approbation. (Rømcke).

IV. Buskerud amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje de- cember 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatører.
Amtet		14816,83	112 743	48	23	61	22
1. Drammen stads- fysikat	Drammen, kjøbstad	6,86	23 153	12	13	11	-
2. Drammen læge- distrikt		596,32	15 696	¹⁾ 6	-	4	2
	Lier	319,97	8 207	2	-	2	-
	Røken	114,07	4 015	1	-	1	1
	Hurum	161,97	3 085	1	-	1	1
	Holmsbu, ladested ²⁾ ...	0,31	389	1	-	-	-
3. Ringerike		1 697,54	16 848	7	3	12	5
	Hønefoss, kjøbstad	1,06	2 005	4	3	3	-
	Hole	304,04	3 452	1	-	5	1
	Norderhov	752,16	8 468	³⁾ 1	-	1	⁴⁾ 3
	Aadalen	640,28	2 923	1	-	3	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Drammen by. ²⁾ Hører til Hurum herred. ³⁾ Praktiserer ikke. ⁴⁾ Den ene av disse bor i Hønefoss.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
4. Modum		2 360,30	27 496	13	3	14	2
	Nedre Eker	117,72	4 671	2	1	2	-
	Øvre —	470,18	7 676	4	1	4	1
	Modum	519,17	8 985	4	1	5	-
	Sigdal	889,28	3 780	1	-	2	1
	Krødsherred	363,95	2 384	2	-	1	-
5. Nes		3 028,58	7 471	2	1	6	3
	Nes	820,63	2 205	1	1	2	-
	Flaa	702,21	1 528	-	-	1	1
	Gol	512,01	2 195	1	-	2	1
	Hemsedal	838,91	1 418	-	-	1	1
	Del av Nore (distriktet Tunhovd)	154,82	125	-	-	-	-
6. Aal		2 657,00	5 165	1	-	2	2
	Aal	1 154,27	3 320	1	-	1	1
	Hol	1 502,73	1 845	-	-	1	1
7. Sandsvær		1 324,75	12 734	5	3	8	4
	Kongsberg, kjøbstad	66,20	5 696	4	3	3	-
	Øvre Sandsvær	396,02	2 184	-	-	1	1
	Ytre —	281,76	2 708	-	-	1	1
	Flesberg	380,77	2 146	1	-	3	2
8. Rollag		3 145,48	4 180	2	-	4	4
	Rollag	435,39	1 390	1	-	1	1
	Rest av Nore (undt. Tunhovd) ¹⁾	608,67	1 381	1	-	2	2
	Opdal	2 101,42	1 409	-	-	1	1

¹⁾ Nore herred har et flateindhold av 763,49 km.² og en folkemængde av 1 506.

Sundhetstilstanden kan i det hele kun betegnes som nogenlunde god. Av epidemiske sygdomme hadde særlig meslinger, kikhoste og akute katarer i aandedrætsorganerne større utbredning inden de fleste lægedistrikter, i mindre grad difteri, influensa og lungebetændelse, mens tyfoidfeber, skarlagensfeber og akut diarré var forholdsvis sjeldne. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 14 289 med 267 dødsfald mot henholdsvis 13 476 og 270 i 1908.

Dødeligheten. De dodes antal utgjorde 1 559 eller 12,6 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (123 909). Aaret forut var dødeligheten 13,3 pro mille.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidefeber	17	4	17	2	2	1	-	-	3	3	4	2	-	-	-
Cerebrospinalmeningit	2	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
Akut poliomyelit	3	1	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	92	2	92	10	24	1	5	9	4	9	11	12	7	-	-
Meslinger	1101	2	1101	74	78	197	66	72	99	88	61	35	79	119	133
Difteri (croup)	316	26	316	30	17	17	14	15	27	22	28	30	33	56	27
Barselfeber	9	3	8	-	-	1	2	-	1	1	-	-	1	1	1
Pyæmi, septhæmi	9	8	4	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1	1	-
Pemfigus hos nyfødte	7	2	6	1	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Rosen	151	11	151	9	18	15	10	12	13	8	13	12	15	16	10
Røde hunde	226	-	226	13	47	20	12	40	53	31	2	-	4	2	2
Vandkopper	130	-	130	19	11	10	7	19	4	18	2	5	6	1	28
Kusma	460	1	460	18	37	91	45	45	29	35	26	22	6	25	81
Kikhoste	1359	21	1359	171	228	177	120	105	117	146	91	49	55	37	63
Akute katarrer i aandedrætsorg	6376	68	6359	837	824	756	507	516	402	314	274	352	387	607	583
Influenta	1335	8	1335	196	267	272	77	54	38	19	9	58	63	107	175
Lungebetændelse	762	73	762	73	89	78	72	97	50	29	34	37	46	64	93
Pleurit	318	4	318	38	28	35	21	24	23	30	22	25	19	21	32
Gigtfeber	309	6	309	29	17	30	32	40	23	26	20	20	17	26	29
Akut diarré (kolerine)	1296	26	1278	122	62	71	67	86	116	194	154	140	114	75	77
Skjærbuk	11	1	11	4	-	-	-	4	1	1	-	-	-	1	-
Tilsammen	14289	267	14246	1646	1751	1774	1057	1140	1005	975	751	799	854	1159	1335

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne.															
	1		2		3		4		5		6		7		8	
	Drammen stadsfysikat.		Drammen læge- distrikt.		Ringerike.		Modum.		Nes.		Aal.		Sandsvær.		Rollag.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	-	-	6	1	-	-	11	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit.	-	-	-	-	-	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	13	-	9	-	3	-	54	2	-	-	-	-	13	-	-	-
Meslinger	350	2	213	-	244	-	279	-	-	-	-	-	15	-	-	-
Difteri (croup)	77	6	74	6	38	5	98	7	5	1	-	-	23	1	1	-
Barsefeber	1	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-
Pyæmi, sept hæmi	2	1	2	2	-	-	3	3	1	1	-	-	1	1	-	-
Pemfigus hos nyfødte	5	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Rosen	39	3	19	3	34	-	33	-	10	4	3	-	10	-	3	1
Røde hunde	78	-	28	-	80	-	27	-	13	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	58	-	29	-	10	-	16	-	-	-	-	-	17	-	-	-
Kusma	216	1	39	-	151	-	38	-	2	-	-	-	14	-	-	-
Kikhoste	433	6	152	4	118	-	382	5	31	-	5	-	198	6	40	-
Akute katarrer i aandedrætsorg.	1938	17	839	8	1962	25	1009	9	171	5	11	-	413	4	33	-
Influenza	555	5	105	2	266	1	254	-	35	-	8	-	87	-	25	-
Lungebetændelse	180	9	126	16	187	16	157	20	29	1	7	2	69	9	7	-
Pleurit.	54	1	39	-	82	-	86	2	19	-	5	-	31	1	2	-
Gigtfeber	62	-	70	-	58	2	64	1	15	1	9	-	29	2	2	-
Akut diarré (kolerine)	287	4	143	5	372	3	344	8	34	1	2	-	106	5	8	-
Skjærbuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	1	1	1	-
Tilsammen	4348	57	1899	47	3605	52	2859	60	366	15	59	2	1031	33	122	1

Beskriv. amt. 1909.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabel-len paa side 46 og 47, sammendraget efter lægernes opgaver.

Tyfoidfieber anmeldtes kun fra 2 lægedistrikter, nemlig fra Drammen lægedistrikt og fra Modum. Av de 6 i førstnævnte distrikt iagttagne tilfælde forekom de 3 om sommeren paa gaarden Haugerud i Lier, hvor en gift datter kom syk hjem fra Sande; 2 av hendes søskende paa gaarden angreps senere. Noget tilfælde av tyfoidfieber i Sande kjendtes dog ikke paa den tid, saa den oprindelige smitekilde blev uopklaret. De øvrige angrepne var 2 i Lier, hvorav 1 indlagdes i Drammens sykehus, og 1 i Røken, som døde. (G. H. Pettersen). De 11 syke i Modum distrikt fordeler sig med 6 i Øvre, 5 i Nedre Eker herred. Av de i Øvre Eker forekom de 4 i Vestfossen i samme familie (paratyfus). I Nedre Eker var de 5 tilfælde spredt omkring i Mjøndalen; kun 2 indtraf i samme familie, forresten var smitekilden ukjendt. (C. Bull).

Av **cerebrospinalmeningit** opføres 2 angrepne uten dødsfald i Modum distrikt, begge smaagutter

Akut poliomyelit. De 2 i Modum distrikt anmeldte tilfælde forekom med 1 i Modum og 1 paa Øvre Eker. Det sidstnævnte var hos en 8 aar gammel gut, som under feber fik nakkestivhet og ubetydelige rygsmerter, men sterke smerter i underekstremiteterne, med fullstændig lammelse av disse, lammelsen forsvandt efter 3 dage. Ingen av hans søskende blev syke. Smittekilden kunde ikke opdages. (C. Bull). Det i Nes distrikt dødelig endende tilfælde indtraf i Hemsedal. Om de 3 syke, der omtales i de trykte beretninger for 1907 og 1908, berettes fra Aal distrikt, at de 2 fremdeles er helt paretiske i begge underekstremiteter, den ene tillike helt sengeliggende; den 3dje har gaaet jevnt og sikkert fremover, saa han snart er arbeidsdygtig igjen. (H. Bruun).

Av **skarlagensfeber** anmeldtes ialt 92 angrepne med 2 dødsfald. Fra Drammen lægedistrikt bemerkes, at i de 12 paa hinanden følgende aar sygdommen har hersket inden distriktet er ialt 558 personer angrepet med 19 døde = 3,4 pct. Epidemien maa derfor betegnes som godartet, likesom der sjelden er indtruffet farlige komplikationer som nyresygd, ørelidelser eller kjertelbetændelser, tiltrods for den uforsigtighet hvormed man i mange hjem har behandlet sygdommen. (G. H. Pettersen). I Flesberg herred av Sandsvær distrikt optraadte skarlagensfeber i februar i en avsides skolekreds, Holtangrønden, hvor 13 tilfælde kom under behandling. Av de angrepne var 10 skolebarn. Skolen lukkedes, og epidemien begrænsedes til de først angrepne. (A. Maarud).

Meslinger. Naar undtages Nes, Aal og Røllag distrikter, hvor sygdommen ikke synes at være forekommet, samt Sandsvær, hvor ganske faa tilfælde iagttoges, synes den at ha hat betydelig utbredning inden amtet forresten. I Drammen stadsfysikat var epidemien allerede begyndt i slutningen av 1908 og fortsatte i hele 1ste halvår 1909 med godartet forløp. (C. Bonnevie). I Drammen lægedistrikt begyndte meslingerne med et tilfælde i Lier i februar, og naadde sit høidepunkt i sommermaanederne; intet dødsfald indtraf. I Ringesrike var sygdommen jevnt utbredt over distriktet i aarets sidste maaneder. I Sandsvær distrikt behandledes kun 15 tilfælde, 4 i Kongsberg og 11 i landdistriktet. (A. Nyquist).

Difteri (croup) viste omtrent samme hyppighet som aaret forut. I Aal distrikt forekom intet tilfælde og i Røllag kun et enkelt. Inden Drammen lægedistrikt falder de fleste tilfælde paa Hurum herred og her hovedsagelig ved

Tofte og Hurum fabriker, hvor mange mennesker bor i kaserner, ved siden av at en del ogsaa holder til i smaa huse for 2 à 3 familier. Renligheten i disse kaserner og vel ellers ogsaa er ikke altid mønstergyldig, idet arbeiderne selv ofte har liten sans for renlighet og orden. Serum anvendtes i alle tilfælde baade kurativt og som forebyggende middel. (G. H. Pettersen). I Ringerike distrikt behandledes i Hole nogen tilfælde i januar, saa indtraf ingen nye før i juli, da en del syke behandledes blandt jernbanearbeiderne ved Juvet i Lunder, hvor 2 barn døde. Utover høsten optraadte sygdommen paa mange steder inden distriktet uten paaviselig sammenhæng mellem tilfældene. Til den nordlige del av Haug kom smitten fra Randsfjord, hvor der var en utbredt epidemi. Omkring Ask jernbanestation hadde flere tilfælde et meget alvorlig forløp; 2 patienter døde efter faa dages sygdom. I Hønefoss by var der i høstmaanederne mange angrepne, der som regel indlagdes i byens epidemilasaret, hvortil patienter fra landdistriktet ikke har adgang. Serum i forebyggende øiemed bruktes ogsaa her i stor utstrækning. Befolkningen har stor tillid til og tro paa indsprøitningens virkning, saa det synes, som den gamle paniske skræk for difteri i betydelig mon har git sig. (Harboe). I Modum distrikt forekom sygdommen i Nedre Eker særlig i Mjøndalen og nærmeste omkreds, dog ogsaa paa den anden side elven helt ned mot Lier. Fra sidstnævnte herred og fra Drammen by antages smitte bragt til Eker. I Søndre Modum viste difteri sig særlig omkring Aamodt i 1ste halvaar, i 2det halvaar vandt den epidemisk utbredning i Nordre Modum. Den livlige samfærdsel med byerne, især Drammen, antages at begunstige smitteindførsel. (C. Bull). De 5 tilfælde i Nes distrikt indtraf alle i samme familie paa gaarden Svenkerud i Nes. Uagtet manden som banevogter hadde fri læge for sig og familie, hentedes denne dog først, da en 6½ aar gammel gut var død av sygdommen. Ved isolation og senere desinfektion indskrænkedes den til denne ene familie. (Wolff).

Kusma hadde i Drammen stadsfysikat epidemisk karakter. Der indtraf et dødsfald av sygdommen.

Kikhoste hadde betydelig utbredning inden amtet. Ialt anmeldtes 1 359 tilfælde med 21 dødsfald, det høieste antal siden 1905. Sygdommen var hyppigst i aarets første halvdel. Den siges i Drammen stadsfysikat at bli mere og mere stationær, man er neppe færdig med en epidemi, før den næste begynnder. (C. Bonnevie).

Akute katarrar i aandedrætsorganerne var ret almindelige maaske begrundet i det mindre gunstige veir i en stor del av aaret.

Influenza var derimot sjeldnere end de 2 nærmest foregaaende aar.

Lungebetændelse viser ogsaa et større antal angrepne end det aar om andet vanlige. I Drammen lægedistrikt anmeldtes 126 tilfælde mot 83 i 1908. Antallet av lungebetændelser var i 5-aaret fra 1898 til 1902 gjennemsnitlig 50 om aaret. I 1903 begyndte tallene at stige og var høie de 2 følgende aar, men sank igjen noget i 1906 og 1907.

Akut diarré (kolerine) var meget sjeldnere end vanlig, maaske paa grund av det kjølige veir om sommeren.

Av **skjorbuk** anmeldtes tilsammen 11 tilfælde, derav 9 i Aal distrikt. I Sandsvær distrikt indtraf et dødsfald av sygdommen. 7 av de angrepne var barn, 4 voksne.

Av **fnat** opgives 91 behandlede, de fleste (36) i Modum distrikt.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:						
		1	2	3	4	5	6	7
		Drammen stads- fysikat. Tilf.	Drammen læge- distrikt. Tilf.	Ringe- rike. Tilf.	Modum. Tilf.	Nes. Tilf.	Aal. Tilf.	Sandsvær. Tilf.
Veneriske saar.....	8	6	-	-	1	-	-	1
Syfilis, konstitutionel.....	9	3	-	-	3	1	-	2
— hereditær.....	2	-	-	-	2	-	-	-
Gonorré, uretrit.....	134	81	15	17	15	1	2	3

Fra Drammen stadsfysikat bemerkes, at de fleste tilfælde der, som tidligere, ogsaa iaar skyldes smitteindførsel utenfra; de indenbys smitteførende kvinder indlægges som regel hurtigst i sykehus. Det hænder nu hyppigere end før, at løsgjængere henvender sig til helseraadet for at bli indlagt i sykehus, og flere av gonorréerne er paatruffet blandt kredsfaengslets belæg. (C. Bonnevie).

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp anmeldte og utgaade tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtet henvises til tabellen derom i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 13,5 pct. av samtlige kjendte ved sygdom foraarsakede dødsfald og 16,8 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 14,0 pct. og 17,5 pct. og for bygderne 13,3 pct. og 16,5 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — Distriktslæge Pettersen skriver, at i Drammen lægedistrikt er sansen og interessen for motarbeidelsen av tuberkulosen kommet betydelig op i de senere aar. Resultatet er ogsaa blit, at i 1910 kan 2 rigtig vakre pleiehjem for tuberkulose, 1 i Røken og 1 i Lier tages i bruk.

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning. Som anhang til nærværende beretning findes indtat en av distriktslæge G. H. Pettersen meddelt beretning om de sindssykes forpleining i Drammen lægedistrikt. I Ringerike distrikt forpleies og behandles de sindssyke godt. I Hole herred findes 3 kolonier for kvinder, hvorav en er underavdeling under Gaustad asyl. Der findes ingen koloni for mænd. Det er overmaade vanskelig at faa sindssyke anbragt inden distriktet utenfor disse kolonier. (Harboe).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 115 saadanne, derav i Drammen stadsfysikat 34, i Drammen lægedistrikt 12, i Ringerike 16, i Modum 28, i Nes 6, i Aal 3, i Sandsvær 13, i Rollag 3. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 52.

Angaaende **jordmorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av tabellen paa næste side.

For det hele amt blev der et overskudd av 1 826 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 46,0.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 8 kvinder paa barselseng. Lægerne har ogsaa opgit dødsarsaken for 8 kvinder saaledes: barselfeber 3, barselkrampe 2, blødning 2 og nephritis gravidarum 1.

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Drammen stadsfysikat	303	45	57	246
— lægedistrikt	187	27	47	140
Ringerike	230	31	52	178
Hønefoss by	36	3	9	27
Bygder	194	28	43	151
Modum	322	44	60	262
Nes	77	8	15	62
Aal	46	7	2	44
Sandsvær	148	17	33	115
Kongsberg by	68	9	16	52
Bygder	80	8	17	63
Rollag	50	5	1	49
Buskerud amt	1363	184	267	1096
Derav i byer	407	57	82	325
— - bygder	956	127	185	771

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord og drap.
Drammen stadsfysikat ..	670	17	349	56	3	-	9	1	-
— lægedistrikt ..	465	12	198	32	5	2	12	1	1
Holmsbu ladested	6	-	4	-	-	-	-	-	-
Bygder	459	12	194	32	5	2	12	1	1
Ringerike	531	7	231	32	3	1	4	2	-
Hønefoss by	202	1	37	5	1	-	1	2	-
Bygder	329	6	194	27	2	1	3	-	-
Modum	957	11	401	65	11	1	6	2	-
Nes	190	8	91	16	2	-	1	-	-
Aal	132	3	55	4	-	-	1	1	-
Sandsvær	351	9	183	18	3	3	3	-	-
Kongsberg by	140	7	70	9	1	2	-	-	-
Bygder	211	2	113	9	2	1	3	-	-
Rollag	89	6	51	2	-	1	1	-	-
Buskerud amt	3385	73	1559	225	27	8	37	7	1
Derav i byer	1018	25	460	70	5	2	10	3	-
— - bygder	2367	48	1099	155	22	6	27	4	1

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Uttækning ved bækkenendeleie.		Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.	
	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.	Mødre.	Barn.	Mødre.	Mødre.	
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	64	¹⁾ 61	¹⁾ 5	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	8	6	2	1	²⁾ 1	-	2	1	1	2	2	1	-	-
Barselkrampe	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	-	1	³⁾ 1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	⁴⁾ 1
Ueftergivelige fødselsdele	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ruptura vulvæ	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Tverleie	-	-	-	5	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Uopgit indikation	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum	84	78	8	9	2	6	5	3	3	2	2	2	10	1
		86		11		11							11	

¹⁾ Herav 2 par tvillinger, hvorav 2 døde. ²⁾ Død 10 timer efter forløsningen av hjertelammelse, er paa listen over dødsårsaker ikke opført under dødsfald av barselsygd. ³⁾ Død pludselig 6 timer efter forløsningen antagelig av hjertelammelse paa grund av blødningen. Er sandsynlig paa listen over dødsårsaker opført under blødning. ⁴⁾ Død av pyæmi, der begyndte 14 dage efter forløsningen. Er paa listen over dødsårsaker ikke opført under dødsfald av barselsygd.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	204	27	177
Lungetuberkulose.....	184	57	127
Kræft (cancer og sarkom).....	124	32	92
Organisk hjertesygdom.....	90	31	59
Lungebetændelse.....	73	15	58
Hjerneslag.....	69	17	52
Akute katarrar i aandedrætsorganerne.....	68	27	41
Medfødt svakhet.....	58	15	43
Tuberkulose utenfor lungerne.....	48	18	30
Kronisk bronkit.....	46	28	18
Hjertelammelse.....	43	13	30

Veirliget synes i det hele ikke at ha været gunstig. Vaaren kom tildels sent og var raa og kold. Sommeren for det meste kold og regnfuld. Høsten bød ogsaa paa meget regn, saa den forholdsvis ganske rike høiavling forringedes i kvalitet under indhøstningen. Kornet blev for en del ikke modent og kom desuten i hus i tildels beskadiget tilstand paa grund av væten, saa det blev uskikket til føde for mennesker. Frugthøsten var i Drammen lægedistrikt rikelig, men frugten var markstukken, saa den tildels alene bruktes til at fore griser med. (G. H. Pettersen).

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Drammen stadsfysikat har der fremdeles været jevnt og godt betalt arbeide, saa man har hørt litet om arbeidsledighet og nød. Byggevirksomheten har igjen tat noget opsving, men byggearbeidet falder dyrt, og nybygning lønner sig ikke med de nuværende husleiepriser, som dog av leieboerne betegnes som høie. (C. Bonnevie).

Fra Drammen lægedistrikt anføres, at der er velstand og liten fattigdom i distriktet, arbeidsfortjenesten var god, likesom der altid var spørsmaal efter arbeidere. (G. H. Pettersen).

I Ringerike distrikt maa de hygieniske forhold i det hele tat siges at være gode. I det store distrikt arter forholdene sig overmaade forskjellig, jordbruk, skogbruk og industri har mægtige interesser her. — Omkring de store industri-centrer langs vasdragene med de mange træsliperier opstaar store arbeiderkolonier. En stor del av arbeiderne bor i arbeiderkaserner med smaa leiligheter, men den største del bor i egne smaa hjem i regelen med litt jordbruk til. Som regel staar de sig godt. Barnene begynder i ung alder med god fortjeneste at arbeide i fabrikkene og stifter i regelen som følge herav tidlig familie. Der er stigende trang til hygieniske og sociale forbedringer av livsvilkaarene. — Befolkningen maa i det hele kaldes ædruelig; rigtignok sees ikke sjelden beruset og støiende ungdom,

men som regel er forholdene meget bedre nu, da den store løse stok fra Bergensbane-anlægget er flyttet andetsteds. — Sædelighetsforholdene er upaaklagelige. (Harboe).

I Modum distrikt foregaar befolkningens opblanding med indflyttede fastboende jevnt. I en statistik, som biskop Bang har samlet for en del av stiftet for 10 aar, sees, at der i disse aar inden Modum lægedistrikt ialt er solgt 140 gaarder og til disse tilflyttet 604 indbyggere. Indflytningen sker dels fra bygderne omkring i amtet, dels fra andre østlandske amter eller fra Sogn. Til Øvre Eker herred vites saaledes at være indflyttet 68 personer ialt fra Gudbrandsdalen, Valdres, Hallingdal, Numedal og Sogn. — Foruten disse fastboende tar ikke faa jenter fra Hallingdal og Numedal tjeneste som budeier eller tjenere, og nogen av dem blir senere gifte der. — Opblandingen med dette fremmede blod fra fjelddistrikterne maa vistnok i det hele siges at være heldig i flere retninger. Efter meddelelse fra stiftets prester til biskopen roses de indflyttede fjeldfolk og vestlændinger for gjennemgaaende at ha vist sig som meget flittige og nøisomme folk, der med ihærdighet og selvfornægtelse har arbeidet sig frem til velstand. (C. Bull).

I Aal distrikt er jordbruket i rask utvikling, hvortil bidrar væsentlig den ved jernbanen skapte lettere adgang til maskiner og kunstgjødning, men ikke minst den stigende opplysning. Landhusholdningsselskapet holder gjerne aarlig foredrag med fremvisninger og hjelper overmaade godt frem de forskjellige grene av landbruket. Svinehold er blitt meget almindelig overalt. Iøvrig er fædrift hovednæringsveien. Avkastningen av jakt og fiske ved bortleie til sportsmænd indbringer mere og mere kontanter. I Aal alene er der i aarlig leie omtrent 6 000 kroners inntækt av jakt og fiske, og leien stiger meget hurtig. — Som mindre heldig maa betegnes den tiltagende bruk av separator og derav følgende bruk av separatert melk til husholdningen, istedetfor tidligere nysilet melk, et forhold, som distriktslægen mener er galt og bør motarbeides. — Ædrueligheten er fremdeles bra, men kaffe misbrukes som før ganske ettertrykkelig. Distriktslægen mener, at avholdsforeninger overfor kaffe er mere paakrævet end overfor alkohol. (H. Bruun).

I Røllag distrikt bedres de hygieniske forhold, etterhvert som den opvoksende ungdom faar indflydelse i hjemmene til fremme av sans for renlighet og bedre stel. I bygderne holdes i det øiemed husholdningskurser av amtets kjøkkenskolelærerinde; disse har været fuldt besat med elever. Likesaa har hygieniske foredrag været avholdt i Nore ungdomsforening av distriktslægen. Alkoholforbruket blandt ungdommen er avtat; hertil bidrog ogsaa et tilfælde av akut alkoholforgiftning med døden til følge. (I. H. Krefling).

Sykehus. I Drammen by er der et kommunalt sykehus, der tillike gjør tjeneste som sykehus for Buskerud amt, fremdeles et epidemilasaret, et katolsk St. Josefs søstres hospital, et privat pleiehjem («Bethesda»), likesom der i «Gamle-hjemmet» er en avdeling for tuberkuløse. — I Ringerike distrikt er der i Hønefoss et epidemilasaret, alene til bruk for byen. Ved megen privat hjelp og bidrag fra samtlige bygder og fra Hønefoss by traadte Trygstad kur- og pleiehjem for tuberkuløse i virksomhet i august 1909. Det drives for fælles kommunal regning. Det er det tidligere Trygstad sanatorium, som i fuldt montert stand kjøptes for kr. 50 000 og er beregnet paa at motta 30 kur- og pleiepatienter, men tallet kan økes til 40. I aarets løp behandledes der 22 syke, derav 12 fra de interesserte kommuner og 10 fra andre kanter. (Harboe). — Paa Kongsberg, Sandsvør distrikt, er der et kommunalt sykehus med isolationslokale.

Badeindretninger. I Drammen by findes et offentlig bad og vaskeri, hvor bl. a. byens jordmødre fremdeles har frit bad. Den gamle private bade-

anstalt paa Strømsø var ogsaa i drift, likesaa folkeskolernes dusjbad. I Drammen distrikt er der damp- og karbad paa Engene; ved Lier meieri og Slemmestad fabriker findes primitive karbad, likesom der langs kysten, fra Askerlandet til Holmsbu, findes mangfoldige badehus for sjøbad, som foruten av eierne ogsaa benyttes av distriktets mange sommergjester. Paa Hønefoss, Ringerike distrikt, er der et folkebad paa folkeskolen. Paa Modum var St. Olafs bad i virksomhet; desuten er der folkebad ved Vikesund og paa Krokstadelven paa Nedre Eker, hvorhos nogen av de større fabrikker har karbad. (C. Bull). I Aal distrikt er der folkebad — en badstue, som hittil har kunnet være i virksomhet ved egen hjelp. I 1909 har der ialt været badet i 43 dage og været levert 1 074 bad. Stuen er aapen hver lørdag eftermiddag, og badet koster 10 øre for voksne, 5 øre for barn. (H. Bruun). Badstubadet i Rollag er fremdeles i drift.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysninger om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Vaksinerte.
Buskerud amt.....	56	2126
Drammen stadsfysikat.....	12	313
— lægedistrikt.....	1) 5	406
Ringerike.....	2) 9	167
Modum.....	3) 19	628
Nes.....	4) 1	79
Aal.....	5) 4	118
Sandsvær.....	6) 3	344
Rollag.....	7) 3	71

1) Lier 2, Røken 2, Hurum 1. 2) Hønefoss 4, Norderhov 4, Hole 1. 3) Øvre Eker 7, Nedre Eker 4, Modum 5, Sigdal 2, Krødsherred 1. 4) Nes herred 1. 5) Aal 2, Hol 2. 6) Kongsberg 2, Sandsvær 1. 7) Nore 2, Opdal 1.

Kvaksalveruvæsen. Stadsfysikus i Drammen meddeler, at den i mange aar i byen bosittende danske farmaceut, som driver kvaksalveri som næring, igjen er blit mulktet ved byretsdom for behandling av smitsom sygdom (se ogsaa den trykte beretning for 1908, side 52 nederst).

V. Jarlsberg og Larvik amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje dec. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vækinatorer.
Amtet		2 319,58	101 003	38	17	47	15
1. Tønsberg		781,11	46 422	17	9	21	9
	Tønsberg, kjøbstad	1,62	8 200	6	4	5	-
	Horten, ladested	3,71	9 093	5	4	4	-
	Aasgaardstrand, ladest.	0,18	360	1	-	-	-
	Vaale	82,30	2 533	-	-	1	1
	Borre	63,86	2 874	-	-	¹⁾ 1	1
	Sem	103,03	5 341	-	-	²⁾ 1	1
	Andebu	176,97	2 698	1	-	2	1
	Stokke	118,79	4 744	1	-	3	2
	Nøtterø	55,29	5 074	1	1	2	1
	Ramnes	137,97	2 819	-	-	2	1
	Tjøme	37,39	2 686	2	-	1	1
2. Hof		866,52	20 259	6	2	11	2
	Holmestrand, kjøbstad	0,42	2 437	2	2	2	-
	Svelviken, ladested	0,50	1 159	1	-	2	-
	Hof	158,55	2 191	1	-	2	-
	Lardal	278,88	2 370	1	-	1	1
	Skoger	114,37	4 261	-	-	³⁾ 2	-
	Strømmen	54,19	1 580	-	-	⁴⁾ 1	-
	Sande	172,59	3 827	1	-	1	1
	Botne	87,02	2 434	-	-	1	-
3. Larvik		671,95	34 322	15	6	15	4
	Larvik, kjøbstad	2,60	10 301	8	3	6	-
	Sandefjord	1,12	4 783	4	3	5	-
	Sandeherred	116,85	6 509	-	-	⁵⁾ 1	-
	Tjølling	65,33	3 501	-	-	1	1
	Hedrum	298,95	3 849	-	-	1	1
	Brunlanes	185,14	4 469	1	-	⁶⁾ 1	2
	Fredriksværn	1,96	910	2	-	1	-

¹⁾ Jordmøren bor i Horten. ²⁾ Den fast ansatte jordmor bor i Tønsberg. ³⁾ Den ene, fast ansat, bor i Drammen. ⁴⁾ Jordmøren bor i Svelviken. ⁵⁾ Jordmøren bor i Sandefjord. ⁶⁾ Den fast ansatte jordmor bor i Larvik.

Sundhetstilstanden kan i det hele betegnes som meget god. Tallet paa meldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 7 668 med 248 dødsfald, mot henholdsvis 9 092 og 233 aaret forut.

Dødeligheten utgjorde 13,8 pro mille (1 426 dødsfald) av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde (103 404). Aaret forut var den 14,1 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen side 58 og 59, sammendraget efter lægernes opgaver, samt til tabel XL i den almindelige beretning.

Tyfoidfieber. I Tønsberg by optraadte en liten epidemi i et hus, hvor der var spisekvarter og losji for reisende. En sjømand, som et par uker før sygdommen brøt ut, hadde været der paa gjennomreise, trodde man hadde medbragt smitten. Samtidig forekom der et andet sted i byen et tilfælde, som dog ikke kunde sættes i forbindelse med de forannævnte. Alle de angrepne blev indlagt paa epidemilasaretet. (O. H. Dietrichson). — I Hoff distrikt indtraf kun nogen faa spredte tilfælde. — I Brunlanes (Larvik distrikt) forekom i midten av juni et par tilfælde i en arbeiderbarakke ved Agnes fyrstikfabrik; det ene hadde dødelig utgang. I begge var der positiv Widal; derimot ikke hos en tredje syk, hos hvem en senere undersøkelse ogsaa gav negativt resultat; men konen som var isoleret sammen med ham blev angrepet. Ialt indtraf der i løpet av ca. 11 uker 10 tilfælde, deriblandt 1 i Larvik by hos en, som hadde hat murerarbeide ved ovennævnte fabrikk og daglig trods advarsel hadde drukket ukokt melk. Der opprettedes et provisorisk lasaret, og ved opslag i barakkerne blev det paabudt at koke al melk, da man var kommet paa det rene med, at denne, og ikke vandet, var smitekilden. Paa de gaarder, hvorfra de angrepne hadde faat sin melk, blev der hos budeierne foretatt undersøkelse av ekskrementerne paa tyfusbaciller, men med negativt resultat. Saa dukket et tilfælde op paa Trondsrud inden budeiens husstand; og melkesalget herfra blev straks stanset; ved undersøkelse foretatt hos alle folkene paa gaarden fandtes tyfusbaciller hos en ældre kvinde, som hverken hadde været syk eller hadde hat noget med melkestellet at gjøre; paa fornyet eksamination medgav saa budeien, at hun i midten av mai hadde gaatt hanglesyk et par uker, men desuagtet utført sin daglige gjerning; og efter foretagen blodundersøkelse blev det av statens epidemilæge godtgjort, at hendes sykdom hadde været en let nervefeber. Den ovennævnte bacillebærer lot sig indlægge paa amtets sykehus, og budeien blev indtil videre fjernet fra enhver befatning med melken. (B. Martens). I Sandefjord forekom 2 tilfælde i én familie; smitekilden kunde ikke paavises.

Av **cerebrospinalmeningit** indtraf i Stokke 1 tilfælde og paa Tjøme 3, hvorav 2 i én familie.

Skarlagensfeber optraadte epidemisk paa Horten; de fleste syke blev indlagt paa lasaret og behandlet for bykassens regning; nogen tilfælde i bygderne skyldtes smitte fra Horten; forløpet var godartet.

Difteri forekom mindre hyppig end i noget av de 3 foregaaende aar. Nogen tilfælde i Tønsberg distrikt antoges foranlediget ved besøkende med «ondt i halsen» fra Kristiania. (O. H. Dietrichson). I Hof distrikt hadde sygdommen et meget let forløp, sandsynlig paa grund av, at behandling med serum er blit almindelig. (Nørregaard). Fra Larvik anføres, at det endnu altfor ofte hænder, at læge først hentes, naar sygdommen har varet flere dage, og patienten ligger døende av croup. (B. Martens). Fra Fredriksværn omtales et meget alvorlig tilfælde, som man antok skrev sig fra, at en slegtning med «ondt i halsen» hadde opholdt sig i huset et par dage paa gjennomreise til sit hjem; vedkommende helseraad blev underrettet om mistanken. (Steenstrup).

Barselfeber. Foruten de paa den epidemiske liste opførte tilfælde forekom der 3 grave tilfælde i Tønsberg distrikt. Om disse anføres, at de var betjent av samme jordmor, som derfor fik ordre til at indstille sin praksis i nogen tid og at foreta en gjennomført desinfektion. (O. H. Dietrichson).

Samme forholdsregel toges likeoverfor en jordmor i Larvik distrikt, da **pemfigus hos nyfødte** oftere forekom i hendes praksis.

Av **fnat** er meldt ialt 61 tilfælde.

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.
	tilfælde.	dødsfald.							
Tyfoidefeber	25	2	25	-	1	1	-	-	4
Cerebrospinalmeningit	4	1	4	-	-	-	3	1	-
Skarlagensfeber	189	3	187	-	10	9	8	16	14
Meslinger	238	2	238	31	30	36	30	43	30
Difteri (croup)	189	13	188	32	20	9	7	22	13
Blodgang	3	-	3	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	7	1	7	1	-	1	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	10	9	4	1	-	-	-	-	-
Rosen	76	6	76	5	8	2	4	5	7
Røde hunde	115	-	115	2	4	3	3	3	56
Vandkopper	162	-	162	27	14	6	16	3	10
Kusma	268	-	268	58	45	40	37	22	38
Kikhoste	843	29	843	68	80	64	61	68	95
Akute katarer i aande- drætsorganerne	3560	63	3560	405	478	416	393	325	270
Influenta	406	4	405	49	62	61	73	42	6
Lungebetændelse	479	78	478	36	50	70	57	66	35
Pleurit	168	5	168	13	17	16	21	22	19
Gigtfeber	111	3	111	13	14	13	11	3	6
Koldfeber	9	-	9	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	802	29	802	82	43	36	45	56	91
Pemfigus (hos nyfødte)	4	-	4	1	1	-	-	-	1
Tilsammen	7668	248	7657	824	877	783	769	697	695

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:		
		1	2	3
		Tønsberg.	Hof.	Larvik.
		Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde.
Veneriske saar	10	5	2	3
Syfilis, konstitutionel	35	26	4	5
— hereditær	1	1	-	-
Gonorré, uretrit	127	60	6	61

sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
						1		2		3	
						Tønsberg.		Hof.		Larvik.	
						Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
4	4	2	1	8	-	9	1	4	-	12	1
-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	-
19	11	37	29	19	15	158	3	6	-	25	-
21	8	2	-	3	4	67	-	16	-	155	2
10	7	38	9	17	4	39	5	76	2	74	6
-	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-
1	-	1	1	1	1	1	-	1	-	5	1
-	1	-	-	1	1	4	3	-	-	6	6
4	5	5	10	11	10	30	3	3	-	43	3
26	4	1	8	1	4	74	-	2	-	39	-
6	2	9	41	19	9	46	-	9	-	107	-
7	7	2	-	8	4	122	-	17	-	129	-
111	71	34	68	75	48	326	9	103	8	414	12
121	107	154	243	344	304	1837	34	374	14	1349	15
6	7	9	11	22	57	115	2	73	1	218	1
10	11	14	21	57	51	169	29	98	16	212	33
6	8	8	11	14	13	90	2	26	1	52	2
5	5	6	11	11	13	52	2	19	-	40	1
-	4	-	-	4	1	7	-	-	-	2	-
88	118	83	54	63	43	379	10	81	4	342	15
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	-
445	380	405	519	681	582	3532	104	908	46	3228	98

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp meldte og av protokollerne utgaaede tilfælde inden amtets distrikter henvises til den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 10,8 pct. av samtlige kjendte dødsfald, som skyldtes sygdom, og 13,4 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 12,7 pct. og 16,5 pct. og for bygderne 10,0 pct. og 12,0 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — Fra Sandefjord meddeles, at der er dannet en afdeling av «Norske kvinders sanitetsforening», som foruten at forestaa sykepleien ogsaa søker at bekjempe tuberkulosen med de til dens raadighet staaende midler. (J. Christensen). Fra Fredriksværn anføres, at smittefrykten har hat den gavnlige følge, at de fleste nu er meget forsigtige og villig efterkommer givne forholdsregler. (Steenstrup).

Arsenikforgiftning. I Stokke indsygnet en dag i slutten av juni alle medlemmer i en familie, som bestod av 3 voksne og 2 barn. Et av disse, en

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Tønsberg	633	78	104	529
Tønsberg by	101	14	19	82
Horten ladested	99	16	21	78
Aasgaardstrand ladested	6	-	1	5
Bygder	427	48	63	364
Hof	242	26	46	196
Holmestrand by	29	5	1	28
Svelviken ladested	13	1	2	11
Bygder	200	20	43	157
Larvik	434	38	98	336
Larvik by	111	10	31	80
Sandefjord by	59	7	21	38
Bygder	264	21	46	218
Jarlsberg og Larvik amt	1309	142	248	1061
Derav i byer	418	53	96	322
— - bygder	891	89	152	739

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.			Efter- byrds- operation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.		Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	
Utilstrækkelige eller smerte- fulde veer	¹⁾ 48	-	50	-	-	-	-	2	1	²⁾ 1	-
Bækkensneverhet	3	-	2	1	2	1	1	-	-	-	-
Barselkrampe	2	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Pandeleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtseie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Øreleie	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	4	4	-	-	-	-	-
Arm ved siden av hodet . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrokefali	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Tilsammen	59	1	59	3	6	5	1	2	1	1	9
	60		62		6			2			

¹⁾ Hos 2 tvillingfødende forløstes begge barn ved tang paa sætet. ²⁾ Forløst ved tang paa sætet.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Tønsberg.....	1208	25	686	90	5	1	11	4
Tønsberg by.....	247	3	131	20	1	-	4	-
Horten ladested	260	7	116	13	-	-	2	1
Aasgaardstrand ladested.....	5	-	4	-	-	-	-	-
Bygder	696	15	435	57	4	1	5	3
Hof.....	521	7	269	35	1	-	7	1
Holmestrand by	47	-	33	3	-	-	1	1
Svelviken ladested	27	2	13	2	-	-	-	-
Bygder	447	5	223	30	1	-	6	-
Larvik	839	21	471	72	8	1	12	1
Larvik by.....	234	6	129	20	3	1	5	-
Sandefjord by	143	2	68	13	1	-	-	1
Bygder	462	13	274	39	4	-	7	-
Jarlsberg og Larvik amt	2568	53	1426	197	14	2	30	6
Derav i byer	963	20	494	71	5	1	12	3
— - bygder.....	1605	33	932	126	9	1	18	3

2 aar gammel gut, døde inden utgangen av et døgn under heftige gastriske symptomer. Ved kemisk undersøkelse av maveindholdet blev der i dette paavist arsenik, hvorfor saken undergaves retslig efterforskning. Man antar, at melken paa en hittil uopklaret maate er blit tilsat en arsenikholdig vædske, som var bestemt til kreaturvask. Forøvrig henvises til Magazin for Lægevidenskaben 1910 side 299 og 540.

Om tallet paa amtets **sindsyke**, som forpleies med statsbidrag, henvises til den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av Læger utførtes ialt 79 saadanne, derav 45 i Tønsberg distrikt, 4 i Hof og 30 i Larvik. Om indikation og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Om **jordmorhjælpen** se den almindelige beretning.

Efter presternes opgaver **døde paa barselseng** 2 kvinder. Lægerne har opgit dødsaaarsaken for 5 kvinder saaledes: barselseber 1, barselkrampe 2, emboli 1 og dystoki 1.

Tallet paa **fødte og døde** vil sees av ovenstaaende tabel.

Overskuddet av fødte var 1 142 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 55,5.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	204	62	142
Kræft (cancer og sarkom).....	147	37	110
Lungetuberkulose.....	142	53	89
Hjerneslag.....	81	30	51
Organisk hjertesygdom.....	81	21	60
Lungebetændelse.....	78	22	56
Akute katarrar i aandedrætsorganerne.....	63	18	45
Kronisk bronkit etc.....	55	17	38
Hjertelammelse.....	47	16	31
Tuberkulose utenfor lungerne.....	43	12	31

Veirliget. Vaaren kom sent, og sommeren og høsten var kald og regnfull. Utbyttet av korn- og poteteshøsten blev kun saa middels; derimot var avlingen av høi rikelig.

Levemaate og hygieniske forhold er i Hof distrikt i det store hele gode, undtagen hvor fattigdommen sætter sit præg paa alting. Husenes ydre svarer imidlertid ikke altid til deres indre, idet man har mindre sans end f. eks. sjøfolkene langs kysten for at bruke malerkosten. — Melk er blit en altfor dyrebar artikkel paa grund av, at den sendes til Holmestrand's melkefabrik og ellers til ysterier eller til byerne; for smaafolk er det meget vanskelig at faa kjøbt noget; kun om søndagene beholdes melken hjemme og separeres. — Drik forekommer væsentlig kun paa byreiser. I ungdomslagene, hvorav der nu er stiftet mange, er berusende drikke for det meste forbudt i lovene, og dette spaar godt for fremtiden. (Nørregaard).

Fra Sandefjord med omegn (Larvik distrikt) skrives: De økonomiske forhold er jevnt gode, hvilket væsentlig skyldes den herfra drevne hvalfangst, som stadig utvides og har været kronet med held. Uagtet det ogsaa paa andre felter er let at faa godt lønnet arbeide, utvandrer dog en del av arbeidsklassen til Amerika. Jordbruk og havebruk er i fremgang, saa der er stor tilførsel av grønsaker, som kommer mer og mer i bruk i husholdningen; kostholdet er som følge herav ikke saa ensartet som før. I bygden holdes der hvert aar skolekjøkkenkurser paa forskjellige steder. Boligforholdene er gjennemgaaende gode, og der bygges stadig nye smaahus rundt om byen. (J. Christensen). Fra Fredriksværn meddeles, at omsætning ved øl- og vinsamlaget dersteds har været saa liten, at der ved aarsopgjøret ikke kunde utdeles noget til veldædige øiemed. (Steenstrup).

Badeindretninger. I Horten har verftets arbeidere om lørdagen gratis bad (kar- og varmluftsbad) ved marinens bad, som er forbundet med sykehuset. Det er ogsaa aapent for private. — I Holmestrand er der en badeanstalt for varme og kolde sjøbad samt furunaals- og gytjebad; ved Holm i Sande findes et litet sjøbad; ved glasverket paa Nøstodden i Skoger, ved Berger fabrikker i Strømmen og ved Eidsfoss verk i Hof er der bad for arbeiderne. — I Larvik er der strømbad, kar- og badstuba. En bade- og kuranstalt findes saavel i denne

by som i Sandefjord. — Badet i Fredriksværn var godt besøkt. — I Sandeherred er der et par badeindretninger.

Sykehus. I Tønsberg har amtet og byen et fælles sykehus; endvidere er der et pleiehjem for tuberkuløse. I Horten er Karl Johansværns sykehus, som tilhører marinen; bygning av epidemilasaret er optat til drøftelse av marinens autoriteter. I Holmestrand kan 2 à 3 rum paa fattiggaarden benyttes til sykestuer, naar det trænges. Ved Berger fabrikker findes et par rum for smitsomme sygdomstilfælde. I Larvik by er der, foruten et epidemilasaret, 4 sykestuer paa fattighuset; 2 av disse er for tuberkuløse. I Sandefjord er der et sykehus og et epidemilasaret. I Brunlanes ligger kysthospitalet for skrofuløse barn.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og karantænekommissioner samt paa vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Karantæne- kommissioner. Antal møter.	Vaksinerte.
Amtet.	71	3	1511
Tønsberg	¹⁾ 25	-	613
Hof	²⁾ 17	⁴⁾ 2	302
Larvik	³⁾ 29	⁵⁾ 1	596

¹⁾ Horten 4, Andebu 2, Borre 1, Nøtterø 2, Ramnes 1, Sem 2, Tjøme 2, Tønsberg 9, Vaale 1, Stokke 1. ²⁾ Skoger 5, Sande 3, Holmestrand 3, Botne 1, Strømmen 1, Svelviken 4. ³⁾ Larvik 10, Brunlanes 4, Hedrum 6, Tjølling 3, Sandefjord 1, Sandeherred 1, Fredriksværn 4. ⁴⁾ Holmestrand 1, Svelviken 1. ⁵⁾ Sandefjord.

VI. Hedemarkens amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinører.
Amtet.		27 480,47	126 703	46	19	64	51
1. Solør og Odalen ..		3 569,27	32 401	10	5	13	11
	Kongsvinger, kjøb- stad	0,80	1 500	3	1	1	-
	Vinger	492,20	4 598	1	-	¹⁾ 2	2
	Eidskogen	645,52	6 028	1	1	1	2
	Søndre Odalen	513,16	6 343	1	2	1	1
	Nordre —	493,53	4 238	1	-	2	2
	Brandval	587,18	3 795	1	-	2	2
	Grue	836,88	5 899	2	1	4	2

¹⁾ Derav bor den ene jordmor i Kongsvinger.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vækmødre.
2. Hedemarken.....		2 627,75	45 586	18	8	18	9
	Hamar, kjøbstad	1,11	5 969	5	5	4	-
	Vang	314,87	5 681	1	-	2	1
	Furnes	218,33	3 800	-	-	1	1
	Stange	327,38	6 660	3	1	2	2
	Romedal	363,41	4 531	1	-	2	1
	Løiten	349,05	5 023	1	-	2	1
	Nes	175,21	3 412	2	-	1	-
	Ringsaker	878,39	10 510	5	2	4	3
3. Søndre Østerdalen.....		2 987,01	20 234	9	3	9	7
	Elverum	1 285,22	8 605	3	2	4	2
	Vaaler	674,11	3 701	2	-	2	1
	Aasnes	607,03	4 866	3	1	2	2
	Hof	420,65	3 062	1	-	1	2
4. Trysil		¹⁾	6 699	2	1	8	8
	Trysil	3 107,27	6 092	2	1	7	7
	Drevsjø kapeldistrikt av Øvre Rendalen	}	607	-	-	-	-
	Øvre Engerdalen kapel- distrikt av Ytre Ren- dalen			-	-	1	1
5. Rendalen		4 309,66	¹⁾	3	1	8	8
	Øvre Rendalen (Drevsjø kapeldistrikt undtat) Ytre Rendalen (Øvre Engerdalen kapel- distrikt undtat)	}	3 211	1	-	1	1
	Aamot			-	-	1	1
	Stor-Elvedalen	1 325,32	3 596	1	1	3	3
	Sollien	1 628,07	3 413	1	-	2	2
		459,32	436	-	-	1	1
6. Tønset		6 351,11	10 370	4	1	8	8
	Lille-Elvedalen	2 208,26	3 342	2	-	3	3
	Tønset	1 126,97	3 155	1	1	2	2
	Tolgen prestegjeld av Tolgen	2 063,73	3 197	1	-	2	2
	Kvikne sogn av Kvikne	952,15	676	-	-	1	1

¹⁾ Flateindholdet av Trysil og Rendalen distrikter er tilsammen 10 857,59 km.²

A n m. Inset anneks til Kvikne med 523 indbyggere hører til Opdal lægedistrikt; en del av Tolgen herred (med 234 indb.) hører til Røros prestegjeld og til Røros lægedistrikt, hvilke distrikter begge tilhører Søndre Trondhjems amt.

Sundhetstilstanden var i det store og hele god. Der meldtes av epidemiske sygdomstilfælde ialt 7 755, hvorav 249 med dødelig udgang, mot henholdsvis 9 258 og 249 aaret forut.

Dødeligheten var 12,6 pro mille (1 684 dødsfald) av den utregnede tilstedeværende middelfolkemængde (133 404). Aaret forut var dødeligheten 13,6 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 66 og 67; den er sammendraget efter lægernes opgaver. Jfr. forøvrig tabel XL i den almindelige beretning.

Tyfoidfieber. I Solør og Odalen forekom 4 tilfælde i Nordre Odalen og 1 i Grue; det var hos arbeidere, som kom syke hjem fra Fetsund, hvor de hadde hat arbeide ved lenserne. Desuten indtraf 2 tilfælde i Eidskogen; her var smitekilden ukjendt. — Blandt de syke i Nordre Odalen hadde kun én klinisk nervefeber med ganske svært og langvarig forløp; han var den først angrepne, og gav anledning til, at alle arbeidere herfra, som hadde været i Fetsund paa samme tid som han, fremstillet sig til undersøkelse; bare én følte sig uvel og hadde litt feber men gik oppe og arbeidet; samtlige blev undersøkt pr. Widal ved det hygieniske institut, og 3 gav positiv reaktion; disse isolertes i sine hjem, og gik den hele tid oppe; isolationen blev først hævet, efterat fæcesprøven ved undersøkelse paa det hygieniske institut hadde vist sig fri for smittestof. Ad klinisk vei hadde det ikke været mulig at stille diagnosen hos disse 3 arbeidere. (Ansteensen). I Lodvik paa Helgøen (Nes, Hedemarken distrikt) indtraf i en familie 2 tilfælde; den først angrepne hadde faat smitten under et besøk i Lillehammer.

Av **skarlagensfeber** forekom endel tilfælde med som regel mildt forløp; i Nordre Odalen var der dog ogsaa nogen faa alvorlige tilfælde; men disse syntes at skyldes et andet virus end det «stedegne»; en i denne bygd hjemmehørende portør ved Ullevaals epidemiavdeling, hadde med sig hjem en kappe, som var blit desinficert paa vanlig maate, og som en skrædder her sprættet op og sydde om; skrædderen fik kort efter en meget ondartet skarlagensfeber; og sandsynlig ved smitte fra ham fik ogsaa et par inden lægens husstand sygdommen i noksaa slem grad. (Ansteensen).

Meslinger optraadte epidemisk i Aamot (Rendalen) i sommermaanederne; ogsaa i Kongsvinger og Vinger (Solør og Odalen) var der en del tilfælde.

Difteri forekom hyppig i amtets sydlige del. I Solør og Odalen optraadte sygdommen hele aaret i Grue og tilgrænsende del av Brandval. Ogsaa i Søndre Odalen var der en del tilfælde. Præventive serumindsprøitninger foretoges i stor utstrækning; disse var, skrives der fra Nordre Odalen, sandsynlig aarsak i, at der i dette herred, som forøvrig ligger noksaa isolert, ikke indtraf mere end 5 tilfælde. Den ene av de angrepne var et barn, hvis far kort forut hadde deltat i et gravøl paa en gaard i nabobygden; de øvrige 4 tilfælde indtraf paa 3 nabogaarder, hvortil smitten var kommet fra Eidsvold. Den øvrige husstand paa disse gaarder blev straks injicert for offentlig regning; men ogsaa paa gaarder, som laa i mere eller mindre nært naboskap med de smittede, blev dels barnene dels hele familien immunisert paa egen bekostning; selv en arbeider, som vistnok sitter i ganske gode kaar, lot saaledes hele sin familie (11 i tallet) sprøite for egen regning, for at kunne være desto tryggere. (Ansteensen). — I Hedemarken distrikt forekom sygdommen i alle herreder undtagen Nes; den var hyppigst i Stange; da sygdommen var av mild art, har visselig flere let angrepne gaat omkring og smittet. De fleste angrepne blev indlagt paa sykehuset i Hamar,

Epidemiske sygdomme.

99

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidefeber	9	-	9	-	-	-	-	-	1	2	3	3	-	-	-
Cerebrospinalmeningit	2	1	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Skarlagensfeber	133	3	133	19	21	21	14	21	1	7	9	4	7	5	4
Meslinger	75	-	75	1	3	-	-	2	38	22	5	2	1	1	-
Difteri (croup)	278	15	238	13	15	15	8	12	22	22	15	37	33	28	18
Barselfeber	12	3	11	-	2	-	3	-	-	-	1	1	3	1	-
Pyæmi, septhæmi	18	8	18	3	2	-	-	-	-	2	-	5	2	3	1
Rosen	129	1	129	18	18	12	11	6	8	10	5	9	7	11	14
Røde hunde	171	1	171	1	-	28	39	53	21	9	3	7	-	4	6
Vandkopper	77	-	77	18	9	13	4	6	5	1	1	-	-	6	14
Kusma	39	-	39	5	7	3	3	4	3	5	1	-	1	3	4
Kikhoste	489	12	489	10	9	17	47	38	29	51	77	48	30	51	82
Akute katarrer i aandedrætsorg.	3651	66	3651	515	470	521	403	396	247	175	121	123	171	216	293
Influenta	360	1	360	54	84	107	43	24	12	-	-	1	4	7	24
Lungebetændelse	1072	109	1072	103	125	166	151	138	88	34	28	17	36	78	108
Pleurit	250	4	250	26	22	29	27	21	16	29	15	18	9	21	17
Gigtfeber	208	4	208	16	18	25	19	18	23	20	9	11	9	18	22
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	770	18	770	67	48	44	61	41	77	136	73	73	50	50	50
Skjærbuk	2	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Pemfigus (hos nyfødte)	8	2	8	-	4	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	7755	249	7714	871	857	1004	833	781	592	525	366	360	364	503	658

Hedemarkens amt. 1909.

Epidemiske sygdomme.

(Forts.)	Fordeling paa lægedistrikterne:											
	1		2		3		4		5		6	
	Solør og Odalen.		Hedemarken.		Søndre Østerdalen.		Trysil.		Rendalen.		Tønset.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	7	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	25	-	53	3	40	-	8	-	2	-	5	-
Meslinger	23	-	4	-	1	-	-	-	47	-	-	-
Difteri (croup)	102	10	138	2	26	3	2	-	2	-	8	-
Barselfeber	2	2	2	-	3	-	1	-	1	-	3	1
Pyæmi, septhæmi	5	-	3	1	3	3	-	-	-	-	7	4
Rosen	24	1	61	-	16	-	14	-	3	-	11	-
Røde hunde	1	-	100	-	37	-	-	-	8	-	25	1
Vandkopper	31	-	22	-	17	-	1	-	6	-	-	-
Kusma	16	-	5	-	1	-	9	-	-	-	8	-
Kikhoste	39	1	175	5	35	-	12	-	187	5	41	1
Akute katarrer i aandedrætsorganerne . .	655	12	1261	22	919	21	109	6	443	2	264	3
Influenta	55	-	140	-	73	-	31	-	12	-	49	1
Lungebetændelse	234	14	486	48	185	23	61	6	37	6	69	12
Pleurit	41	1	100	1	31	-	21	-	9	-	48	2
Gigtfeber	35	1	62	1	51	-	20	2	13	-	27	-
Koldfeber	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	205	7	184	9	169	1	59	1	83	-	70	-
Skjærbuk	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	7	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1503	50	2807	94	1609	52	348	15	853	13	635	25

hvor der foretoges mikroskopisk undersøkelse av deres halssekret inden utskrivningen. Til lægerne er der skedd henvendelse om at foreta præventive indsprøitninger ved ophævelse av isolationen i hjemmene. Desinfektion foretoges med formol og overmangansurt kali. (W. Holm). — I **Søndre Østerdalen** forekom de fleste tilfælde paa kirkestedet i Vaaler; her hadde det første tilfælde dødelig utgang; sygdommen hadde nemlig allerede varet flere døgn og antat pyæmisk karakter, inden læge blev tilkaldt; sandsynligvis fra dette hus hadde smitten spredt sig utover skolekredsen; de syke blev straks fjernet fra hjemmet, og profylaktiske injeksjoner foretat paa samtlige inden husstanden; der indtraf kun ett, i høiden to tilfælde paa hvert av de smittede steder. (Sjursen). Nogen faa lette tilfælde i Hof skyldtes direkte smitte fra Kristiania (Karud). — I **Tønset** distrikt indtraf nogen tilfælde ved Auma og Tønset stationer; paa førstnevnte sted hadde de syke faat smitten under et besøk i Hønefoss. (H. Arnesen).

Barselfeber. Fra **Tønset** omtales et dødelig endende tilfælde hos en kone, som var blit forløst av sin mor, en ikke synderlig renlig dame; ogsaa barnet døde faa dage efter av pyæmi med multiple abscesser. (H. Arnesen).

Røde hunde forekom epidemisk, væsentlig i Hamar og Ringsaker; i flere tilfælde er sygdommen blit forvekslet med skarlagensfeber. (W. Holm). Ogsaa i Tønset var den meget utbredt; overalt var der «utslaatte» barn; og hos endel var der ganske voldsomme initialsymptomer. (H. Arnesen).

Kikhoste hadde stor utbredning; forløpet var som oftest mildt, og mange steder kom væsentlig kun slike tilfælde under behandling, som var komplicert med bronkit eller bronkopneumoni.

Influensa var ofte ledsaget av supraorbitalneuralgi og purulent otit; i ikke faa tilfælde saaes en blodig bulla paa trommehinden; symptomerne var ganske stormende, sekretionen blodig, hørselen betydelig nedsat; men den tok sig paafaldende hurtig op igjen. (Ansteensen). Lignende uttalelser foreligger ogsaa fra distriktslægen i Søndre Østerdalen.

Kolerine optraadte i løpet av sommeren, især i juli, som en utbredt epidemi i Trysil; neppe nogen familie blev forskaaet; uttømmelserne var tildels blodige, saa man fandt at maatte ty til lægehjælp. (Mejlænder).

Av **skjørbuk** indtraf et dødelig endende tilfælde paa Hof Finskog hos en 12 aars pike; da hun kom under behandling, var sygdommen allerede meget langt fremskreden, idet der foruten de sedvanlige symptomer var febrilia og av og til delirier. Forholdene i hjemmet var ikke egentlig smaa, men faren er enkemand og meget borte paa skogarbeide, saa barnene ofte er henvist til at stelle sig selv. De har ikke melk selv, saa de istedet bruker meget kaffe og smørbrød samt salt mat. (Karud).

I samme herred iagttoges et eiendommelig tilfælde, som sandsynlig var **rød-syke**; en lærer hadde nemlig under slagtingen av en rødsyk gris faat et stik i tommelfingerballen. Der var nogen hævelse og rubor (marmorert — ikke betændelsesagtig) baade i haandflaten og paa haandryggen; patienten karakteriserte farven som identisk med den røde hudfarve hos den syke gris; rubor holdt sig noksaa længe, og tilslut kom der avskalling; i begyndelsen var der febrilia samt smerter opover armen med litt hovne glandler i cubitus og axillen (Karud).

Icterus catarrhalis forekom epidemisk i Ringsaker som fortsættelse fra foregaaende aar. Ogsaa fra Hamar er der meldt nogen tilfælde.

Impetigo contagiosa optraadte over store dele av Ringsaker, ikke alene i skoler, men ogsaa ellers i stor utstrækning blandt ungdommen; i et par tilfælde var sygdommen komplicert med nefrit, som hos én var av hæmorrhagisk art.

Under en lignende epidemi av denne sygdom for nogen aar siden observertes ogsaa i et hus flere tilfælde av nefrit som eftersygdom; ett av dem hadde dødelig utfald (K. Løken).

Av **fnat** er ialt meldt 19 tilfælde. I Tønset er denne plage nu en sjelendhet mot før. (Øvre).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
		1	2	3	4	5	6
		Solør og Odalen	Hede- marken.	Søndre Øster- dalen.	Trysil.	Ren- dalen.	Tønset.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske saar	2	-	1	-	-	1	-
Syfilis, konstitutionel . . .	8	3	1	2	-	-	2
Gonorré, uretrit	86	19	24	20	1	2	20

Fra Tønset skrives: I forhold til den store indvandring av fremmede arbeidere forekommer disse sygdomme sjelden, saagodtsom kun efter byturer jul, paaske og pinse; arbeiderne ved gruberne blir undersøkt, før de blir antat. (Øvre).

Om meldte tilfælde av **tuberkuløse sygdomme** henvises til tabellen i den almindelige beretning; den er utarbeidet efter de indkomne utdrag av kommunernes tuberkuloseprotokoller. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 14,0 pct. av samtlige ved sygdom forårsakede dødsfald og 16,9 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 17,7 pct. og 21,5 pct. og for bygderne 13,8 pct. og 16,6 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — I Nordre Odalen har der i det sidste ikke været megen tilgang paa nye pleuriter; man kunde derfor i henhold til, hvad der meddeltes i medicinalberetningen for 1908, ha grund til i den nærmeste fremtid at vente nogen bedring med hensyn til tuberkulosen. (Ansteensen). Fra Hedemarken distrikt skrives: Der har hersket endel misnøie med, at det ikke lenger tillates fattigstyrerne at forsørge fattige tuberkuløse ved at indlægge dem paa sykehus i henhold til tuberkuloselovens § 6; man imøteser nu en uttalelse fra departementet, hvis mening er æsket om, hvorledes loven skal forstaaes. (W. Holm). Jfr. medicinalberetningen for 1907 side 66. — Fra Hof (Søndre Østerdalen) klages der over, at mange kommer hjem med sygdommen fra tjeneste utenfor bygden; saaledes 3 fra Kristiania; de to hadde ligget en tid paa sykehus, men skulde om sommeren «nyde godt av landluften»; det fik de jo, men de kom til fattige hjem, hvor levemaaten nok bare var saa som saa; og det gik fort nedover med dem. Man burde ha beholdt dem paa sykehuset, og førend man utskrev slike syke, burde man ved henvendelse til lægen paa hjemstedet skaffe sig oplysning om forholdene i hjemmet. Smittefrykten er ikke saa stor som før; men de paabudte forsigtighetsregler overholdes noksaa bra, særlig av de yngre. De ældre «hostere», hvorav vistnok mange er tuberkuløse, lar sig vanskelig vønne av med at spytte paa gulvet; idethele er spyttingen vanskelig at faa utryddet. — Tuberkulosen rammer her oftest dem, som har lite raad og ikke kan reise til de private sanatorier; statens ligger saa langt borte, at man nødig vil reise saa langt væk fra sine paarørende; de fleste blir derfor hjemme, til stor

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Solør og Odalen	397	42	50	347
Kongsvinger by	20	-	2	18
Bygder	377	42	48	329
Hedemarken	517	81	94	423
Hamar by	59	14	12	47
Bygder	458	67	82	376
Søndre Østerdalen	241	30	52	189
Trysil	75	10	15	60
Rendalen	78	13	13	65
Tønset	180	33	25	155
Hedemarkens amt.....	1488	209	249	1239
Derav i byer.....	79	14	14	65
- bygder	1409	195	235	1174

skade for sig selv og familien. De, som efter lovens § 6 skal forpleies utenfor hjemmet, sendes til pleiehjemmet i Elverum, da det nærmestliggende i nabobygden Aasnes ikke drives. (Karud).

Spedalskhet. I Søndre Østerdalen blev en 16 aars pike indlagt paa Reitgjerdet; hun hadde den glatte form; moren har i mange aar lidt av den knudede form, som nu ulcererer; hun skal ogsaa indlægges. (Sjursen).

Kræft figurerer som den hyppigste dødsårsak i Hof; sygdommen forekommer spredt over hele bygden, og man kan som oftest paavise flere tilfælde i samme slekt; undertiden ogsaa flere i samme hus eller grænd i løpet av et længere tidsrum. (Karud).

Paa dødslisten fra Tønset er opført et tilfælde av **purpura**. Herom utaler den fungerende distriktslæge, at det snarere burde ha været opført under leukæmi (hos en 4-aarig pike optraadte anæmi, milt- og leversvulst samt petechier). I denne forbindelse meddeler distriktslægen, at der i hans praksis har forekommet adskillige tilfælde av purpura med dødelig utfald, og at han har faat det indtryk, at denne sygdom (herunder ogsaa medregnet peliosis rheumatica, morbus maculosus Werlhofi, purpura hæmorrhagica) er i slekt med skjørbuk; og at begge disse igjen muligens staar i et visst forhold til septicopyæmi. Distriktslægen anfører videre: «I 1907 hadde jeg saaledes om høsten efter den kolde og regnfulde sommer, da blandt andet bærhøsten slog fuldstændig feil, 2 tilfælde av skjørbuk; der var affektion av tandkjøttet, karakteristiske petechier, decubitussaar etc.; den ene patient, en voksen mand, døde; den anden, en 3—4 aars gut, kom sig, men hadde under rekonvalescensen gjentagne lette utbrudd av purpurautslag paa underkstremiteterne, et sygdomsbillede som enhver, der ikke kjendte patienten fra før, vilde ha tat for purpura simplex. Disse tilfælde optraadte omtrent paa samme tid som de i medicinalberetningen for 1907 side 67 omtalte. Trækker man op kurver efter opgaverne i medicinalberetningerne for det hele land for aarene 1889—1899, synes der at være en paralellisme mellem skjørbuk, purpura (morb. mac. W. etc.),

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.						Vending.				Uttrækning ved bækken- endeleie.		Partus præmaturus artificialis.		Perfora- tion.	Decapi- tation.	Efter- byrds- operation.
	Mødre.			Barn.			Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.	Moder.	Barn.	Mødre.	Moder.	Mødre.
	Lev.	Død.	Uopg.	Lev.	Df.	Uopg.	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Uopg.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige ell. smertefulde veer	57	-	-	55	3	-	-	-	-	-	3	2	²⁾ 5	-	-	1	-
Bækkensneverhet	6	-	-	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	³⁾ 1	3	-
Barselkrampe	1	-	-	2	1	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	1	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
Isseleie med panden fortil	3	-	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjævt isseleie	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	-	4	¹⁾ 1	3	2	-	-	-	-	-	1	-
Fremfald av navlesnor	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrokefalisk fosterhode	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	75	1	1	72	7	1	7	2	5	4	3	2	5	1	1	6	8
	77			80			9		9		5						

¹⁾ Opgit dødsårsak: hjertelammelse 3 dage efter fødselen. ²⁾ Ett av disse blev forløst ved tang paa sætet. ³⁾ Forløst ved tang.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Solør og Odalen.....	848	16	452	58	8	3	13	-
Kongsvinger by	40	-	21	3	1	1	1	-
Bygder	808	16	431	55	7	2	12	-
Hedemarken	1248	27	586	60	9	2	4	1
Hamar by.....	135	3	68	13	-	-	-	-
Bygder	1113	24	518	47	9	2	4	1
Søndre Østerdalen	599	15	278	48	7	1	8	2
Trysil	201	3	81	14	4	1	-	1
Rendalen	324	10	89	16	2	-	3	-
Tønset	333	9	183	16	2	-	5	-
Gaarder av Tolgen herred ...	7	-	2	-	-	-	-	-
Inset sogn av Kvikne.....	18	-	13	3	-	-	-	-
Hedemarkens amt	3578	80	1684	215	32	7	33	4
Derav i byer	175	3	89	16	1	1	1	-
— - bygder	3403	77	1595	199	31	6	32	4

pyæmi og erysipelas; tallene er dog smaa, og overensstemmelsen kan jo bare være en tilfældighet». (Øvre).

Av **lysolforgiftning** indtraf i Trysil et alvorlig tilfælde hos en 2 aars gut. Se herom «Tidsskrift for den norske Lægeforening» 1909 nr. 14.

Om tallet paa **sindssyke** forpleiet med statsbidrag se den almindelige be-
retning. Fra Hedemarken distrikt skrives, at sindssygdom synes at tilta;
Sanderud amtsayl kan ikke lenger tilfredsstille trangene til indlæggelse, og paa
Rotvold er der ogsaa ondt om plads. (W. Holm).

Neurastheni er noksaa hyppig blandt kvinderne, især paa Hof Finnskog;
folk bor her meget spredt, saa det ofte er langt til nærmeste hus; ensomheten
blir derfor ofte meget trykkende; og den bidrar vel i forbindelse med tungt ar-
beide og hyppige fødsler til at skape neurasthenikere. (Karud).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 115 saadanne, derav
i Solør og Odalen distrikt 44, Hedemarken 32, Søndre Østerdalen 26, Trysil 5,
Rendalen 1 og Tønset 7. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa
foregaaende side.

Om **jordmorhjæpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Paa barselseng døde efter presternes opgaver 7 kvinder. Lægerne har
opgit dødsarsaken for 8 saaledes: barsel-feber 3, barselkrampe 2, emboli 1, blød-
ning 1 og hjertelammelse 1.

Tallet paa **fødte** og **døde** vil sees av ovenstaaende tabel.

Overskuddet av fødte var 1894 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 47,1.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	277	10	267
Lungetuberkulose.....	209	14	195
Kræft (cancer og sarkom).....	148	8	140
Lungebetændelse.....	109	6	103
Hjerneslag.....	85	5	80
Organisk hjertesygdom.....	75	4	71
Akute katarrher i aandedrætsorganerne.....	66	4	62
Medfødt svakhet.....	56	3	53
Tuberkulose utenfor lungerne.....	51	1	50
Hjertelammelse.....	49	1	48

Veirliget. Vaaren kom sent; utover sommeren og høsten var det som regel kjølig og regnfuldt. Avlingen blev dog idethele god, vistnok litt over middels, og bær- og frugtavlen endog usedvanlig stor. (W. Holm og Karud).

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Nordre Odalen meddeles, at der i løpet av de sidste aar paa 9 av bygdens større gaarder er indredet bad; vandet hertil og til huset forøvrig blir opvarmet i cirkulationsrør i komfyren. (Ansteensen).

Fra Hedemarken distrikt skrives: Saft og syltede bær findes nu almindelig, endog i stuerne; men det burde komme dertil, at sukker blev toldfrit, mot at der lagdes luksustold paa kaffe. — I de nyopførte hus og smaabruk er det for det meste rent og pent; men paa de store gaarder er det værre, særlig i drengestuer og pikeværelser; her er der ofte en rædsom atmosfære, skiddent og uordentlig; i en barakke ved en nyopført fabrikk var det likedan; «dom liker det» — «slik vil dom ha det», sa manden, som styrer fabrikken. Paabudet i den nye fabrikktilsynslov om renlighet og orden var derfor et fremskridt. — Alle, som vil, kan faa arbeide her, og lønnen er god; ingen er nødt til at gaa ledig; de økonomiske forhold i stuerne blir saaledes meget avhengig av husmorens evne til at stelle sig. — De moralske begreper er mange steder noksaa fortvilet; skolen har ingen myndighet, forældrene en altfor liten, og husbondsfolket tør ikke holde igjen, for da faar de ingen tjenere. (W. Holm).

I Søndre Østerdalen fortsattes arbeidet paa Flisen—Elverumbanen, hvorhos lysverket i Elverum og de dermed forbundne omfattende elvforbygninger blev paabegyndt; der var av denne grund samlet en meget stor arbeidsstok, som til dels var sammenstuvet i mindre bekvemmeligheter; sundhetstilstanden var allikevel gjennemgaaende god. Der kom i løpet av høsten flere huggsaar under behandling mot i tidligere aar; grunden hertil har kanske været, at skogsarbeiderne er kommet med i ulykkesforsikringen. (Sjursen).

I Rendalen er levemaaten i det hele god; for skogsarbeiderne, som hele høsten og en stor del av vinteren bor i tømmerkoier ute i skogen, falder levemaaten vistnok noget ensformig, men ogsaa disse har lært sig til at lage et maaltid kokt mat om dagen. Boligforholdene blandt arbeiderne har i de senere aar gjort glædelige fremskridt, idet mange har faat sig et smaabruk ved laan av bolig-

banken og jordindkjøpsfondet; kommunen har nemlig kjøpt større eiendomme til utparcellering. (S. Frost).

I Tønset er tilfrods for en række aar (1897—1904 og tildels 1905 med misvekst paa grund av tørke, græsmark eller frostskaade) de økonomiske forhold bedre, end man skulde vente; dette skyldes i første række de store grubeforetagender i Foldalen og ved Røstvangen, hvor arbeidspriserne er høie, og hvor bygdens folk har rik anledning til fortjeneste ved kjøring, salg av tømmer etc.; skogen er forresten noksaa medtat, da i de magre aar mest mulig maatte gjøres i kontanter til indkjøp av kraftfôr og høi. Indførelse av separatorer og oprettelse av mejerier har avstedkommet en omlægning av gaardsdriften; saaledes holdes der nu flere griser mot fôr, men færre sauer og gjeter; næper dyrkes der en del av, men poteter indføres. Kostholdet er gjennomgaaende noksaa upaaklagelig. Barnene fører om sommeren en ideal tilværelse paa sætrene, men mødrene synes at bli tidlig utslitt. Den opvoksende slekt har daarlige tænder, og det var jo ikke at vente, at barn av unge tandløse forældre skulde faa kraftige tænder. Klædedragten er i de sidste 15—20 aar blit mer og mer bymæssig, saa det er en sjeldenhet at se en bondepике i hjemmевirket dragt og med skaut. Den gamle husflid med spinning og vævning er i avtagende, dels fordi der holdes faa sauer, og dels fordi den leiede hjælp falder kostbar. I hygienisk henseende maa det noteres som et tilbakeskritt, at de gamle kleberstenspeiser blir erstattet med kokeovner inde i stuerne. Derimot har man faat øinene mere oplatt for, at det er dumt at drunte i det længste med at søke legehjelp; det hører derfor nu til sjeldnheterne at se forsømte saar og verkefingre; i det hele synes det daglige opplysningsarbeide, som lægerne utfører, at bære gode frugter. Saavel bruken som misbruken av alkohol er i avtagende; ved heitidelige og enkelte andre anledninger kan en tilfældig iagttager nok faa et andet indtryk; men ved auktioner, tømmermerkning og avslutning av handel holder traktering paa at gaa av bruk, og man har i almindelighet ikke brændevin paa gaardene; blandt arbeiderne er ædrueligheten upaaklagelig; der holdes streng justis fra grubestyruselernes side, likesom ogsaa de organiserte arbeidere staar under en viss kontrol av sine fagforeninger. Tobak, særlig i form av snus, er en kulant artikkel i butikkerne; suusen puttes i munden paa svensk manér, og denne maate synes at virke avgjort skadelig paa mange; de faar hjertebanken og blir nervøse. (Øwre).

Sykehus. I Kongsvinger (Solør og Odalen) er der et litet sykehus for epidemiske sygdomstilfælde og paa Gjøsegaarden i Vinger en privat kuranstalt for ca. 30 tuberkuløse. I Hedemarken distrikt er der et sykehus med epidemilasaret i Hamar; amtet disponerer her over 10 pladser. Sykestuer for almindelige syke og tuberkuløse findes i samtlige distriktets herreder med undtagelse av Nes; her er distriktslæge Holms sanatorium for alkoholister. — I Ringsaker ligger Mesnallien sanatorium for tuberkuløse. I Elverum (Søndre Østerdalen) har kommunen et epidemilasaret og et pleiehjem for tuberkuløse (16 pladser). I Trysil er der opført et nyt 1½ etages sykehus paa kommunens eiendom Nordhagen, et stykke ovenfor gamle- og tuberkulosehjemmet; det blev aapnet senhøst 1908; alle sykerummene vender mot syd. I første etage er der 4 sykestuer (2 à 3 senger og 100 m.³ rumindhold, samt 2 à 1 seng og 36 m.³), læge- og operationsstue, diakonisserum, kjøkken, anretning og bad; alle rum er gruppert om og tilgjengelig fra en midtkorridor. Ovenpaa er der 2 sykerum à 2 eller 3 senger, 2 tjenerrum og stort tørre- og rulleloft; ogsaa her er der korridor i midten. Alle sykerum har slethøvlede panelvægger med avrundede hjørner, store vinduer og er lette at lufte; sengene à la Ullevaal er forsynt med Svanes patentmadras. I 6 av rummene nede er der kleberstensovner, som har vist sig at være fortrinlige saavel ved den jevne, behagelige temperatur

de frembringer, som ved at de er økonomiske med hensyn til vedforbruk. Bygningen med alskens inventar etc. kom paa vel 21 000 kr.; herav hadde kommunen bidraget 11 000 kr. og private vel 9 000 kr. Der er herved avhjulpet et stort savn i denne isolert liggende bygd, som endnu venter paa jernbaneforbindelse med utenverdenen. I 1909 behandledes 70 syke; forpleiningsdagens tal var 2 032. (Meilænder). I Tønset er man med hensyn til sykehussaken (jfr. medicinalberetningen for 1908 side 73) endnu ikke kommet synderlig utover det forberedende stadium. Sanitetsforeningen har montert en sykestue med 2 senger, og holder paa at indrede en stue til. I Foldalen har verket et sykehus med 4 senger, beregnet paa indlæggelse i ulykkestilfælde. (Øvre).

Syke- og fattigpleien. I Solør og Odalen distrikt er der foruten i Kongsvinger ansat menighetsdiakonisser i samtlige herreder. — I Hedemarken distrikt findes der nu en eller flere diakonisser i hver bygd; de lønnes som regel av indremissionen, hvis der ikke er særskilte foreninger, som faar pengene dels som gaver, bl. a. ved tilskudd fra sparebankerne og dels ved basarer. (W. Holm). — I Elverum (Søndre Østerdalen) er der flere sykepleiersker; man har ogsaa sykevoغن paa gummi hjul til utleie for en rimelig betaling pr. km.; i Hof har fattigstyret sendt forslag til herredsstyret om opprettelse av et gamle hjem. — I Trysil styrer en diakonisse med 2 kjøkkenpiker pleiehjemmet for gamle, fattige og tuberkuløse (20 pladser, hvorav 5 for tuberkuløse); en menighetsdiakonisse virker blandt de syke og fattige i bygden. — I Storelvedalen (Rendalen distrikt) virker 2 menighetsøstre; i det kommunale gamle hjem forpleies aarlig 40—50 fattige.

Badeindretninger. I Kongsvinger findes et badhus, som i sommermaanederne er aapent 3 ganger om uken, den øvrige del av aaret 1 à 2 ganger ukentlig. Paa Hamar er der et kar- og dampbad. I Elverum leir er der et karbad med dusj, aapent de 3 sidste dage i uken. I Ytre Rendalen er der i nærheten av kirken et litet folkebad, aapent 2 ganger om uken, men lukket midt paa sommeren; i Storelvedalen aapnedes i aarets løp 2 folkebad, 1 paa Koppang (aktieselskap) og et paa Messelt (oprettet av forbruksforeningen). Ved Tolgen station er der et folkebad, indrettet som varmluftsbad med temperert dusj. Ved Røstvangen gruber er der bad, og ved Foldalens verk er et tidsmessig saadant under opførelse.

Om amtets **apotek** og **personale** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og paa vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Vaksinerte.
Hedemarkens amt	54	2575
Solør og Odalen.....	¹⁾ 8	567
Hedemarken	²⁾ 25	1076
Søndre Østerdalen	³⁾ 9	441
Trysil	3	60
Rendalen	⁴⁾ 6	183
Tønset	⁵⁾ 3	248

¹⁾ Kongsvinger 3, Vinger 2, Brandval 1, Eidskogen 1, Søndre Odalen 1. ²⁾ Hamar 6, Ringsaker 4, Furnes 1, Vang 3, Nes 2, Stange 3, Løiten 2, Romedal 4. ³⁾ Elverum 5, Vaaler 2, Hof 2. ⁴⁾ Storelvedalen 1, Ytre Rendalen 4, Øvre Rendalen 1. ⁵⁾ Tønset 1, Lillelvedalen 1, Tolgen 1.

Kvaksalveri. Fra Tønset meddeles: Der gaar ikke faa penger ut av bygden til kjøp av elektriske belter; «øiendiagnosen» og «naturløgemetoden» har ogsaa sine tilhængere endog blandt de mere oplyste, og naar folk herfra søker til specialister i Kristiania, er det ikke altid, at de havner i de rette hænder. Tysk og amerikansk «patentmedicin» (den sidste hjemsendt av velmenende slegtninger) træffer man dog nu ikke saa ofte paa som før. (Øwre).

VII. Kristians amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vækinatorer.
Amtet		25342,32	116 280	46	17	60	38
1. Hadeland og Land		2 932,19	26 885	13	3	15	7
	Jevnaker	165,86	3 908	2	-	3	1
	Lunner	278,23	3 370	1	-	3	1
	Gran	351,33	4 110	2	-	2	1
	Brandbu	470,60	5 026	2	1	2	1
	Søndre Land	781,35	5 774	4	-	3	1
	Nordre —	884,82	4 697	2	2	2	2
2. Søndre Valdres		2 488,38	9 924	4	3	8	5
	Søndre Aurdal	1 128,86	3 825	1	-	3	2
	Nordre —	919,72	4 323	2	3	4	2
	Etnedalen	439,80	1 776	1	-	1	1
3. Nordre Valdres		2 943,32	6 937	2	-	7	4
	Østre Slidre	869,50	2 217	1	-	2	1
	Vestre —	467,37	2 627	1	-	3	1
	Vang	1 606,45	2 093	-	-	2	2
4. Toten		1 486,52	28 055	8	5	9	6
	Gjøvik, kjøbstad	0,94	3 249	3	3	3	¹⁾ 1
	Østre Toten	399,54	7 940	2	1	2	2
	Vestre —	164,80	3 833	1	-	1	1
	Eina	107,97	1 201	-	-	-	-
	Kolbu	138,92	2 548	1	1	1	-
	Vardal	268,16	4 458	-	-	-	-
	Biri	406,19	4 826	1	-	2	2
5. Faaberg		2 359,51	16 733	10	4	8	4
	Lillehammer, kjøbstad	2,25	3 179	6	4	3	-
	Faaberg	478,27	5 336	-	-	1	1
	Øier	689,22	3 202	1	-	2	1
	Østre Gausdal	223,29	2 695	3	-	1	1
	Vestre —	966,48	2 321	-	-	1	1

¹⁾ Er ogsaa jordmor og hjælpevækinatrice for Vardal herred.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
6. Ringebu		3 166,69	11 896	3	1	4	3
	Ringebu	1 256,27	4 485	1	1	2	1
	Søndre Fron.....	547,04	3 016	1	-	1	1
	Nordre —	1 363,38	4 395	1	-	1	1
7. Lom		5 801,15	9 230	3	-	5	5
	Lom	1 948,35	2 645	1	-	2	2
	Skjaak	2 154,70	2 255	1	-	1	1
	Vaage	1 286,77	3 088	1	-	1	1
	Hedalen	411,33	1 242	-	-	1	1
8. Lesje		4 164,56	6 620	3	1	4	4
	Lesje	2 244,90	2 560	-	-	2	2
	Dovre	1 475,21	2 126	1	-	1	1
	Sel	444,45	1 934	2	1	1	1

Sundhetstilstanden synes i det hele at ha været ganske tilfredsstillende. Der meldtes av epidemiske sygdomstilfælde ialt 5 719, hvorav 169 med dødelig utgang, mot henholdsvis 6 781 og 189 aaret forut.

Dødeligheten utgjorde 11,8 pro mille (1 405 dødsfald) av den utregnede tilstedeværende middelfolkemængde (118 991). Aaret forut var dødeligheten 11,9 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 78 og 79, sammendraget efter lægernes opgaver. Jfr. forøvrig tabel XL i den almindelige beretning.

Av **tyfoidfeber** forekom i Hadeland og Land nogen spredte tilfælde. I Østre Toten indtraf 7 tilfælde hos en gaardbruker og hans husmand; i Vestre Toten var der kun ett. I Faaberg var der paa Lillehammer om sommeren en liten godartet epidemi; det første tilfælde var hos en mand, som hadde cyklet dit fra Vestnes; ved ankomsten hadde han høi feber og hodepine; han blev indlagt paa lasaretet og huset tilbørlig desinficeret; nogen forbindelse mellem dette og de senere tilfælde kunde ikke opdages; til et hus kom smitten ved, at en tyfussyk kvinde, forinden sygdommen var konstateret, hadde melket kjørene for vedkommende familie. (Torp). I Ringebu indtraf 3 tilfælde i et hus paa en plads under Hundorp; den først angrepne var en skrædder, som færdes meget omkring; negativ Widal; kort efter blev søsteren upasselig; bortset fra litt temperaturforhøielse i ca. 3 uker var der ingen særlige symptomer, og hun gik trods forbud oppe omtrent den hele tid; ved blodundersøkelse paavistes nu hos begge positiv Widal; nogen uker senere blev et 3 aars barn sykt med regulære tyfussymptomer. (Groth). Et isolert tilfælde i Lom var hos en fra Hønefoss hjemsendt jernbanearbeider. (Ulland).

Av **cerebrospinalmeningit** er meldt 3 tilfælde fra Søndre Aurdal og 1 fra Ringebu. Jfr. medicinalberetningen for 1908, side 75 og 78.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfieber	30	2	30	-	-	-	-	2	5	10	8	3	-	1	1
Cerebrospinalmeningit	4	-	4	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	1
Akut poliomyelit	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	118	-	115	18	28	11	2	4	12	12	2	5	2	6	13
Meslinger	48	1	48	-	-	-	-	-	-	6	3	-	11	10	18
Difteri (croup)	127	10	124	8	2	1	7	7	4	-	5	24	24	22	20
Barselfeber	14	3	13	2	2	1	-	3	-	1	1	-	2	1	-
Pyæmi, septhæmi	55	10	52	4	5	2	5	5	4	4	6	5	5	4	3
Pemfigus (hos nyfødte)	6	1	6	-	-	-	-	1	1	-	-	1	2	1	-
Rosen	76	3	76	8	2	7	7	16	4	4	6	3	13	1	5
Røde hunde	144	-	144	1	12	18	29	23	25	13	8	3	2	2	8
Vandkoppper	32	-	32	3	6	1	2	1	1	1	4	5	6	1	1
Kusma	118	-	118	4	10	13	8	4	17	10	4	3	3	15	27
Kikhoste	309	4	309	28	35	40	20	3	7	12	14	18	15	65	52
Akute katarer i aandedrætsorg.	2459	69	2421	280	297	409	287	222	167	101	89	67	117	163	222
Influenta	870	-	864	116	176	206	95	44	20	4	1	2	23	59	118
Lungebetændelse	479	48	476	46	50	63	57	45	41	16	19	20	18	55	46
Pleurit	166	4	164	11	13	19	23	14	11	26	14	7	9	11	6
Gigtfeber	198	1	196	16	18	20	18	24	15	12	11	12	13	19	18
Akut diarré (kolerine)	463	13	463	28	21	24	26	43	67	95	48	34	35	26	16
Skjærbuk	2	-	2	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	5719	169	5658	574	677	836	586	463	401	328	243	212	301	462	575

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:															
	1		2		3		4		5		6		7		8	
	Hadeland og Land.		Søndre Valdres.		Nordre Valdres.		Toten.		Faaberg.		Ringebu.		Lom.		Lesje.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	7	-	-	-	-	-	8	2	11	-	3	-	1	-	-	-
Cerebrospinalmeningit	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	12	-	11	-	28	-	59	-	2	-	4	-	-	-	2	-
Meslinger	6	-	-	-	3	-	11	1	28	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	84	9	1	-	-	-	35	1	3	-	1	-	1	-	2	-
Barsel-feber	4	1	-	-	-	-	6	1	1	1	2	-	1	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	9	3	3	1	-	-	36	2	-	-	3	1	1	-	3	3
Pemfigus (hos nyfødte)	5	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	23	-	1	-	1	-	20	2	10	-	11	-	9	1	1	-
Røde hunde	134	-	-	-	-	-	7	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Vandkopper	10	-	1	-	-	-	10	-	6	-	1	-	-	-	4	-
Kusma	76	-	11	-	18	-	12	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Kikhoste	168	3	1	-	17	-	105	-	-	-	13	1	-	-	5	-
Akute katarrer i aandedrætsorg.	750	16	118	8	63	-	578	22	383	3	168	7	259	10	140	3
Influenta	606	-	2	-	-	-	150	-	13	-	7	-	69	-	23	-
Lungebetændelse	123	10	27	6	23	3	149	13	74	11	38	5	37	-	8	-
Pleurit	31	-	31	-	15	-	21	2	26	1	18	-	11	1	13	-
Gigtfeber	59	-	10	1	4	-	87	-	16	-	12	-	4	-	6	-
Akut diarré (kolerine)	155	3	14	1	16	1	103	4	106	3	16	1	39	-	14	-
Skjærbuk	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2263	46	235	17	188	4	1399	50	679	19	302	15	432	12	221	6

Skarlagensfeber optraadte godartet; ingen dødsfald. Fra Søndre Valdres er foruten de 11 tilfælde av denne sygdom meldt 4 tilfælde av **rubeola scarlatinosa** (Filatow-Duke's sygdom); de optraadte nogenlunde samtidig med skarlagensfeberen. (A. Olsen).

Difteri hadde ikke liten utbredning i Jevnaker og tildels i Lunner (Hadeland og Land) samt i Toten distrikt. Fra Søndre Valdres er meldt et tilfælde, som indtraf paa Leirskogen i Søndre Aurdal hos en tømmerhugger fra Nordre Land; i det hus, hvor han opholdt sig de dage, sygdommen begyndte, var der nylig iforveien død en liten gut av hæmorrhagisk nefrit; difteribaciller kunde ikke paavises hos folkene i huset. (A. Olsen).

Appendicit optraadte i Toten distrikt saa hyppig og ikke sjelden med flere tilfælde i samme husstand, at lægerne ofte blev spurt, om sygdommen var smitsom; de fleste blev behandlet i sine hjem uten operation; av disse døde 2; av 17 som blev operert paa Gjøvik sykehus døde én av lungebetændelse. Man har antat, at den mere end vanlig store rolle, som tarmkatarr og ellers fordøielsessygdomme i dette aar har spillet i lægernes praksis, har staat i aarsaksforhold til den store hyppighet av appendicit. (Marcussen).

Fra Nordre Aurdal meddeles, at der har forekommet paafaldende mange tilfælde av **herpes tonsurans**, **erythema nodosum** og **e. multiforme**. (P. O. Lie).

Fra Lillehammer er meldt et par tilfælde av **katarralsk ikterus**.

Utenfor sykehus behandlede tilfælde av **veneriske sygdomme** sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
		1	3	4	5	6	8
		Hadeland og Land.	Nordre Valdres.	Toten.	Faaberg.	Ringebu.	Lesje.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske saar.....	1	-	-	-	-	-	1
Syfilis, konstitutionel	7	6	-	1	-	-	-
Gonorré, uretrit	25	7	6	6	3	2	1

Av **fnat** er meldt ialt 14 angrepne, derav 10 i Ringebu.

Til oplysning om de i aarets løp meldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av **tuberkuløse sygdomme** inden lægedistrikterne henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsaarsakslisters for det hele amt 10,1 pct. av samtlige ved sygdom foranledigede dødsfald og 11,8 pct. av dødsfald ved ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 14,3 pct. og 16,7 pct. og for bygdene 9,9 pct. og 11,5 pct. Se forøvrig tabellen paa næste side. — I Toten er forholdsvis mange nye tilfælde kommet ind under tilsyn; men kun faa av disse har man av mangel paa midler kunnet skaffe behandling ved de kostbare østlandske sanatorier; at faa dem ind paa statens inden en rimelig tid har man forlængst opgit tanken paa; og desuten har de syke ogsaa meget imot at komme saa langt bort. Man søker derfor nu at vække interesse for at raade

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Hadeland og Land	276	28	46	230
Søndre Valdres	82	8	17	65
Nordre —	48	9	4	44
Toten	296	27	50	246
Gjøvik by	35	4	4	31
Bygder	261	23	46	215
Faaberg	183	22	19	164
Lillehammer by	28	5	5	23
Bygder	155	17	14	141
Ringebu	137	9	15	122
Lom	94	8	12	82
Lesje	90	11	6	84
Kristians amt.	1206	122	169	1037
Derav i byer	63	9	9	54
— - bygder	1143	113	160	983

bod paa disse beklagelige forhold. (Marcussen). — I Ringebu synes de syke omhyggelig at følge de givne sanitære paabud, hvorfor der ikke ofte er behov for anvendelse av tuberkuloselovens § 6; somoftest har man ogsaa saapas husrum, at de syke kan isoleres tilfredsstillende i hjemmet. (Groth).

Om tallet paa **sindssyke** som er blit forpleiet med statsbidrag etc. se den almindelige beretning. — I Faaberg synes de syke at bli behandlet human og upaaklagelig saavel i kolonien som ellers omkring i amtet; manges tilstand er dog saadan, at asylpleie ubetinget vilde være paakrævet, hvis ikke forholdene endnu var slik, at man maa renoncere derpaa. Men om ca. 3 aar vil amtet ha sit eget asyl; til opførelse av et saadant for 150 syke har nemlig amtstinget bevilget indtil 450 000 kr. (Torp). — Fra Ringebu klages over besvær med at faa de syke anbragt saavel hos private som i asyl; volder en patient det mindste besvær, kræver forpleieren at bli ham kvit, selv om lang erfaring gir vink om, at han maatte kunne omgaaes uten fare. (Groth).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 95 saadanne, derav i Hadeland og Land distrikt 27, Søndre Valdres 15, Nordre Valdres 9, Toten 16, Faaberg 12, Ringebu 12, Lom 2 og Lesje 2. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa næste side.

Om **jordmorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Tallet paa **fødte** og **døde** vil sees av tabellen paa side 83.

Overskuddet av fødte var 1 651, og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 46,0.

Efter presternes opgaver **døde paa barselseng** 5 kvinder. Lægerne har opgit 3 dødsfald av barsel-feber, 2 barselkrampe, 1 emboli og 3 blødning.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.		Ultrækning ved bækkenendeleie.			Perfora- tion.	Efter- byrds- operation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.	Mødre.	Barn.		Mødre.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	63	¹⁾ 2	57	8	-	-	2	2	-	-	-
Bækkensneverhet	5	-	5	1	1	1	1	-	1	-	-
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	1	-	1	-	1	2	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	³⁾ 1
Osteom paa os sacrum	-	-	-	-	1	²⁾ 1	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtisleie med haken baktil	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Fremfald av navlesnor	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Dødt foster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tilbakeholdt placenta	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Fastgrodd —	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Uopgit indikation	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	77	2	70	10	3	4	3	2	1	2	6
	79		80					3			

¹⁾ Den ene døde av akut peritonit, den anden av forblødning før fødselen som følge av ruptur av et hæmatoma labii majoris. ²⁾ Vending paa hodet. ³⁾ Molafødsel.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulykke- lige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved drap.
Hadeland og Land....	762	15	322	54	8	2	10	1	1
Søndre Valdres	256	5	119	13	2	1	1	2	-
Nordre —	144	3	87	9	1	-	1	1	-
Toten	817	16	317	39	2	1	1	2	-
Gjøvik by	112	2	33	5	-	-	-	-	-
Bygder	705	14	284	34	2	-	1	2	-
Faaberg	432	10	224	21	4	1	8	1	-
Lillehammer by	81	1	45	4	-	-	1	-	-
Bygder	351	9	179	17	4	1	7	1	-
Ringebu	294	8	145	19	1	-	-	-	-
Lom	209	3	97	7	1	-	-	-	-
Lesje	142	2	94	9	5	-	-	-	-
Kristians amt.....	3056	62	1405	171	24	5	21	7	1
Derav i byer.....	193	3	78	9	-	-	1	-	-
— - bygder.....	2863	59	1327	162	24	5	20	7	1

De hyppigste dødsaaarsaker var:

Dødsaaarsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	259	7	252
Lungetuberkulose	122	9	113
Kræft (cancer og sarkom) ..	122	4	118
Hjerneslag	76	7	69
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	69	2	67
Klappefeil og andre organiske hjertesygdomme	65	1	64
Kronisk bronkit etc.	50	1	49
Tuberkulose utenfor lungerne	48	5	43
Lungebetændelse	48	4	44
Hjertelammelse	47	2	45

Veirliget var i det hele gunstig for landmanden; det blev et godt aar saavel med hensyn til jordbruket og dets avdraatt som med hensyn til skogens vekstforhold og drift.

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Søndre Valdres skrives: Sansen for renlighet synes at være i god frengang, om man end i de mere avsides liggende dele av distriktet ikke altid kan gjøre regning paa at forlate sykesengen alene. — Folkets levesæt og kosthold har selvsagt den største betydning for ernærings-sygdommene. Den megen skogsdrift gjør, at en stor del av den yngre mandlige befolkning i vintertiden lever meget paa nistemat og kaffe; om sommeren, naar alle kreaturene er paa sæteren, lever de, som skal stelle gaarden hjemme, paa svart kaffe; og da det gjælder at skaffe mest mulig budrott fra sæteren, har man for det meste kun vinterbære og vaarbære kjø, saa man hele høsten utover er melketør. — I enkelte strøk findes et ikke ubetydelig hønsehold, særlig for salg av egg til hotallerne; og priserne er stive; men da befolkningen ikke selv spiser hønsekjøt, kan man hele høsten utover kjøpe kyllinger og utrangerte høns i sækkevis for kr. 0,50 pr. stykke. — Andre av jordbrukets binæringer drives ikke. — Fortjenesten for arbeidsfolk er gjennemgaende god; arbeidshjelpen er vanskelig at opdrive og kostbar. Jordbruksmaskiner er almindelig brukt overalt; paa enkelte steder anvendes benzinnotorer til drivkraft for traskemaskiner. — Ædrueligheten er i det hele upaaklagelig undtagen i julen; men da hører det med til skikken, at enhver skal ha skjænk. Der fortælles saaledes om en mand at han til «juleklap» gav hver av sine 2 halv voksne gutter en literflaske konjak; men paa den ene av gutterne maatte jeg rigtignok sy sammen diverse knivrisp, for julehelgen var slut; kniven sitter nemlig endnu av og til litt vel løst i sliren. (A. Olsen).

I Nordre Valdres er levemaaten ganske bra; der spares hverken paa kjøt og flesk eller smør, men melk er det snaut med om vinteren; flabråd er den vanlige brødsort, og bygmelsgrøt brukes daglig i næsten alle hjem; man har 5—6 maaltider om dagen, men vilde visselig være bedre tjent med færre, ikke mindst fordi der da vilde konsumeres mindre kaffe. — Sansen for renlighet har gjort store fremskridt i de sidste 10 aar, særlig men hensyn til matstel og husstel, men derimot ikke med hensyn til selve personen. — Om vinteren er man ræd for at slippe frisk luft ind; vinduerne er spikret helt igjen, og dørene aapnes bare saavidt, at en kan smutte ut og ind. Slik har tidligere slegter ogsaa baaret sig ad, og folk blev gamle og var sterke; men der tænkes ikke paa, at man siden har stengt peisen og sat ind kokeovn istedet; og saa er tuberkulosen kommet ind i de fleste hjem. Helseraadet arbeider nu med at faa indført en bestemmelse om, at der skal være mindst ett slagvindu i hvert rum. (H. Lyche og P. Amundsen).

I Toten har de økonomiske forhold været jevnt gode; boligforholdene i arbeiderdistrikterne er ikke helt tilfredsstillende, særlig gjælder dette det store fabrikkdistrikt ca. 4 km. ovenfor Gjøvik, hvor en masse folk har arbeide; husleien er her temmelig høi, saa mange stuver sig sammen i et litet rum; adskillige finder derfor, at det svarer regning at opføre egne smaahus. Ædrueligheten er i jevn frengang; i motsætning til forholdene for 10—20 aar siden ansees det nu i de bedre situerte lag for en skandale at vise sig drukken; og den samme opfatning gjør sig ogsaa mer og mer gjældende blandt arbeiderne; med hensyn til dette heldige resultat har de energiske demokratiske og halvsocialistiske agitatorer indlagt sig megen fortjeneste. (Marcussen).

Fra Faaberg klages over, at levemaaten særlig blandt arbeidsklassen blir skrellere; melken gaar til meierierne, kjøt og smør til byerne; flabråd er snart en saga blot; bakerier startes overalt, og for hver baker, som flytter ind i bygden, kan en tandlæge følge efter; det er nu sjelden at se en med vakre tænder blandt vort bondefolk; har en ungdom en pen tandgard, er det som regel «kjøpetænder». For 30—40 aar siden fandtes ingen tandlæge i Lillehammer; nu har 5 arbeide nok. Ædrueligheten maa siges at være ganske god; paa gaardene findes der

sjelden brændevin; den, som vil ha sig en rus, søker til Lillehammer, hvor samlaget har god søkning; der overholdes dog god orden, og tiden for salg indskrænkes stadig; avholdsbevægelsen omfattes med voksende interesse. (Torp).

Fra Ringebu skrives: Trods den gode og velbjergede avling blev utbyttet av fjøsdriften dog som vanlig liten, fordi man piner paa føret; skjønt der foruten kraftfôr kjøpes en mængde straafor, er besætningerne allikevel for store. Med ædrueligheten er det mange steder ikke rart; for den ældre generation er det skikken, som stiller sig iveien for en forandring til det bedre, og det er ikke gaat ind i bevisstheten, at det er skam at vise sig beruset. De ældre virker ved sit slette eksempel smittende paa ungdommen, særlig av husmandsklassen; mange av disse øder omtrent alt, hvad de tjener, paa fyld; de fleste er dog kun leilighetsdrankere, egentlige vanedrikkere er der yderst faa av. Megen av den bedste og flittigste ungdom drar fremdeles til Amerika, uagtet livsvilkåarene her hjemme bedres og arbeidsfortjenesten øker; de reiser til slegt og venner, som de har derover. (Groth).

Fra Lom og Sjaak skrives: Renligheten er paa grund av den bedre opplysning i glædelig fremgang, men den gamle skik at bruke spiseredskaper og drikkekar efter andre saavel til dagligdags som i gjestebud er endnu meget almindelig. Levemaaten er i det hele god, men kaffe misbrukes, og ungdommen har elendige tænder. I det store hele er der jevn velstand; paa grund av utvandringen er det ofte vanskelig for arbeidshjælp. (Ulland). I Hedalen er husmandsvæsenet endnu almindelig, og med dette følger daarlig arbeidsløn og megen fattigdom. Som illustration paa sedelighetsforholdene meddeles, at av de 22 kvinder, som jordmoren i aarets løp bistod, fødte de 10 utenfor egteskap; efter at ha faat det første barn gifter forældrene sig dog i almindelighet med hinanden, og egteskapelig samliv før indgaat egteskap synes at bli betragtet som ganske comme il faut. (R. Müller).

I Lesje distrikt ernærer folket sig for det meste ved jordbruk; men en hel del er beskæftiget med stenindustri, skifer- og klæberbrudd samt foredling av klæbersten. Aasaaren kobbergrube og Otta—Domaasbanens anlegg skaffer ogsaa mange arbeide. Brænderiernes nedleggelse bragte tap ogsaa for dette distrikt, hvorfra der almindelig blev utført en hel del unge okser til opfætning. — Levemaaten er i det hele tat bra, men der brukes formeget saltmat og spekemat, og forlitet grønsaker, naar undtages poteter; av tyttebær og blaabær, hvortil der er rik adgang, brukes ogsaa litet; flabrod er endnu den almindelig brukte brødsort, men ikke destomindre er den opvoksende slekts tænder elendige. — Boligerne er i det hele utætte og daarlig vedlikeholdt, men forøvrig ret rummelige og lyse; vinduskroker synes ikke at være almindelig kjendt blandt de mindre bemidlede. Peis er endnu for det meste i bruk i Sel, men gaar mer og mer av bruk i Lesje og Dovre, hvor av den grund vistnok adskillig sykelighet skyldes damp fra kokingen. (Bidenkap og R. Müller).

Sykehus. Et saadant findes i Toten distrikt paa Gjøvik. Epidemisykehuset ligger utenfor bygrænsen. Epidemilasaretter findes desuten i Vardal, 7 km fra Gjøvik, samt i Østre Toten herreder. — I Faaberg distrikt ligger amtssykehuset og et epidemilasaret paa Lillehammer; paa førstnævnte er paa grund av de bedre kommunikationer belægget stadig økende. Likesom man gjerne vil fri hjemmene for de sindssyke, er ogsaa den tendens i tiltagen at sende alle kroniske pleiepatienter til sykehuset, hvortil ogsaa lægerne mer og mer sender kirurgiske tilfælde. Naar amtet faar sit nye asyl, vil den nuværende sindssykeavdeling kunne tages til kirurgisk avdeling; som forholdene nu er, maa de kirurgiske patienter legges mellem alle de andre syke. (Torp). — Av sanatorier med fast læge findes i Søndre Valdres Tonsaasen (læge hele aaret) og Breida-

blik, i Nordre Valdres Fossheim sæter, i Faaberg distrikt Gausdal sanatorium samt 2 sanatorier for tuberkulose, nemlig paa Kornhaug og paa Granheim. — I Ringebu distrikt findes Golaa og Fefor sanatorier, der har fast læge i sommersæsonen.

Badeindretninger. I Nordre Valdres findes paa Heggenes et litet kar- og badstubad, som dog næsten udelukkende brukes av sommergjesterne. — I Toten distrikt er der paa Gjøvik et tidsmessig damp- og karbad, og ved Raufoss patronfabrik samt ved melkekondenseringsfabrikken paa Kap karbad for arbeiderne. — I Faaberg distrikt findes paa Lillehammer en badeanstalt og paa Tretten en badstue. — De 2 badstu- og karbad i Ringebu distrikt benyttes væsentlig av landliggere i sommermaanederne. (Groth). Foruten disse findes ved de forskjellige sanatorier og hoteller indretninger for kolde og varme bad m. v.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Vaksinerte.
Kristians amt.	67	1557
Hadeland og Land.	¹⁾ 15	492
Søndre Valdres.	²⁾ 8	88
Nordre —.	³⁾ 6	329
Toten.	⁴⁾ 10	34
Faaberg.	⁵⁾ 7	286
Ringebu.	⁶⁾ 3	328
Lom.	⁷⁾ 5	-
Lesje.	⁸⁾ 13	-

¹⁾ Søndre Land 3, Nordre Land 3, Jevnaker 4, Lunner 1, Gran 2, Brandbu 2.
²⁾ Nordre Aurdal 2, Søndre Aurdal 4, Etnedalen 2. ³⁾ Vestre Slidre 2, Østre Slidre 2, Vang 2. ⁴⁾ Gjøvik 1, Vardal 3, Østre Toten 3, Vestre Toten 1, Kolbu 1, Biri 1.
⁵⁾ Lillehammer 4, Faaberg 1, Østre Gausdal 2. ⁶⁾ Ringebu 3. ⁷⁾ Skjåk 2, Hedalen 3.
⁸⁾ Sel 3, Lesje 6, Dovre 4.

Kvaksalveri drives fremdeles i Toten distrikt av en gammel farver; han skal ha profiteret meget av den i forrige medicinalberetning (side 83) omtalte sak; man tror formodentlig, at han uvægerlig maa sitte inde med hemmelighetsfulde og eiendommelige kvalifikationer. (Marcussen)

VIII. Bratsberg amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje de- cember 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinører.
Amtet		15 189,09	98 298	45	14	63	35
1. Skien		1 066,24	38 210	18	8	22	7
	Skien, kjøbstad ..	2,13	11 459	7	5	¹⁾ 5	-
	Porsgrund, — ..	1,26	4 804	4	2	6	-
	Brevik, — ..	0,76	2 159	2	1	1	-
	Eidanger	139,50	3 697	-	-	2	1
	Solum	317,82	8 088	3	-	5	4
	Gjerpen	380,91	7 151	2	-	1	1
	Slemdal	223,86	852	-	-	2	1
2. Kragerø		1 650,41	21 982	8	2	9	7
	Kragerø, kjøbstad ..	1,17	4 954	4	2	2	-
	Langesund, ladested ..	0,88	1 344	1	-	-	-
	Stathelle, — ..	0,24	472	-	-	-	-
	Bamle	286,83	4 676	2	-	2	2
	Sannikedal	196,83	2 535	-	-	1	1
	Skaatø	109,61	3 972	-	-	²⁾ 1	1
	Drangedal	1 054,85	4 029	1	-	3	3
3. Hollen		1 141,81	11 870	5	1	9	4
	Hollen	257,54	3 957	3	1	2	1
	Lunde	259,65	2 225	-	-	1	1
	Bø	281,66	2 657	1	-	3	1
	Saude	342,96	3 031	1	-	3	1
4. Sauland		1 716,04	7 441	5	1	7	5
	Hitterdal	407,44	3 868	4	1	5	2
	Hjartdal	891,84	2 336	1	-	1	1
	Gransherred	416,76	1 237	-	-	1	2
5. Kviteseid		2 256,07	7 841	4	1	6	6
	Seljord	665,83	3 067	1	-	3	3
	Kviteseid	712,08	3 153	3	1	1	1
	Nissedal	878,16	1 621	-	-	2	2
6. Laardal		4 151,00	7 560	3	1	7	3
	Laardal	287,76	1 364	1	-	2	-
	Fyresdal	1 253,18	1 814	1	-	1	-
	Mo	694,49	1 850	-	-	1	1
	Vinje	1 215,87	1 702	1	1	2	1
	Rauland (Møsstrandens sogn undtat)	699,70	830	-	-	1	³⁾ 1
7. Tinn		3 207,52	3 394	2	-	3	3
	Tinn	1 774,36	2 373	2	-	2	2
	Hovin	302,46	885	-	-	1	1
	Møsstrandens sogn av Rauland	1 130,70	136	-	-	-	-

¹⁾ Foruten disse bor i Skien by den for Solum og den for Gjerpen fast ansatte jordmødre.²⁾ Bor i Kragerø by. ³⁾ Vaksinører i hele Rauland herred.

Epidemiske sygdomme.

88

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	7	2	7	2	-	-	1	-	-	1	1	-	1	-	1
Akut poliomyelit.	4	1	4	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Skarlagensfeber	437	11	437	24	15	21	15	27	36	47	69	53	40	57	33
Meslinger	66	-	66	3	6	9	-	3	19	6	-	-	6	6	8
Difteri (croup)	264	22	264	31	19	31	28	13	11	22	9	8	19	37	36
Barsel-feber	8	-	8	-	-	1	2	1	-	2	1	-	1	-	-
Pyæmi, septhæmi	9	4	6	-	1	-	-	1	1	-	-	-	1	-	2
Rosen	57	-	57	6	6	7	7	4	2	3	6	8	2	3	3
Røde hunde	282	-	282	29	84	63	68	18	14	3	1	-	2	-	-
Vandkopper	138	-	138	8	17	19	17	6	9	10	11	5	10	21	5
Kusma	273	-	273	39	35	58	42	24	22	9	13	8	-	11	12
Kikhoste	672	11	672	6	10	42	33	54	87	80	57	66	77	75	85
Akute katarrer i aandedræts- organerne	3061	66	3061	396	372	359	233	285	206	154	119	177	204	286	270
Influenta	936	1	924	133	152	141	86	62	24	22	21	27	30	87	139
Lungebetændelse	362	53	362	41	36	40	34	52	22	15	5	11	18	45	43
Pleurit.	189	2	189	10	22	24	20	21	16	22	13	8	15	9	9
Gigtfeber	147	-	147	16	9	13	10	18	12	14	18	7	11	9	10
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	891	12	891	94	66	32	43	47	82	159	121	82	83	38	44
Skjorbuk	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	7	2	7	-	-	-	1	1	-	-	2	1	-	-	2
Tilsammen	7812	187	7797	841	850	860	641	638	563	569	467	461	521	684	702

Brandsberg amt. 1909.

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:													
	1		2		3		4		5		6		7	
	Skien.		Kragere.		Hollen.		Sauland.		Kviteseid.		Laardal.		Tinn.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
Akut poliomyelit	1	1	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	315	8	18	2	76	1	24	-	-	-	4	-	-	-
Meslinger	26	-	7	-	-	-	13	-	-	-	20	-	-	-
Difteri (croup)	150	11	42	5	23	3	45	3	4	-	-	-	-	-
Barsel-feber	-	-	3	-	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	1	1	3	3	-	-	2	-	2	-	1	-	-	-
Rosen	15	-	16	-	10	-	10	-	2	-	1	-	3	-
Røde hunde	205	-	28	-	11	-	15	-	5	-	13	-	5	-
Vandkopper	91	-	25	-	5	-	17	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	119	-	73	-	16	-	62	-	1	-	1	-	1	-
Kikhoste	289	4	167	6	1	-	77	1	86	-	48	-	4	-
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	1616	34	450	7	220	4	487	8	128	8	135	4	25	1
Influenza	389	1	213	-	14	-	213	-	55	-	22	-	30	-
Lungebetændelse	102	9	82	14	32	11	68	6	38	2	36	7	4	4
Pleurit	67	-	41	-	7	-	44	1	11	1	14	-	5	-
Gigtfeber	48	-	31	-	7	-	28	-	15	-	17	-	1	-
Koldfeber	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	475	5	118	5	27	-	205	-	36	1	20	1	10	-
Skjorbuk	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	2	1	-	-	-	-	4	-	1	1	-	-	-	-
Tilsammen	3915	76	1321	42	451	19	1317	19	385	13	333	12	90	6

Sundhetstilstanden var i det hele nogenlunde god. Der meldtes av epidemiske sygdomstilfælde ialt 7 812 med 187 dødsfald mot henholdsvis 8 718 og 257 aaret forut.

Dødeligheten utgjorde 12,0 pro mille (1 274 dødsfald) av den utregnede tilstedeværende middelfolkemængde (106 283). I 1908 var dødeligheten 14,2 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 88 og 89, sammendraget efter lægernes opgaver. Jfr. forøvrig tabel XL i den almindelige beretning.

Tyfoidfieber. Av de fra bygderne i Skien distrikt meldte tilfælde forekom ett i Slemdal og to i Solum; det ene av de sidstnævnte var hos et mandskap paa ekserserpladsen Graatenmoen. — Paa lasaretet i Kragerø blev en fyrbøter paa et dampskib fra Kristiania indlagt; paa dette skib hadde der tidligere forekommet flere tilfælde av tyfoidfieber. (F. O. Carlsen). — Det ene av de fra Tinn meldte tilfælde var hos en arbeider ved Rjukananleggene; han blev isolert i en av de to epidemibarakker; utfaldet av sygdommen var dødelig.

Skarlagensfeber. I bygderne inden Skien distrikt forekom de fleste tilfælde paa Skotfoss og i egnen deromkring. — Sandsynlig overførtes sygdommen derfra til Kragerø by, hvor der indtraf nogen tilfælde; forøvrig indskrænket dens forekomst i dette distrikt sig til nogen arbeiderhus ved Vafoss bruk i Sannikedal. (F. O. Carlsen). — I Hollen var sygdommen hyppigst i arbeiderstrøkene, men ogsaa i Lunde og Saude var der nogen tilfælde. — Forløpet var overalt som regel meget mildt.

Meslinger. I Eidsborg sogn (Laardal), hvor sygdommen ikke hadde forekommet paa mange aar, indsygnet i omtrent hvert eneste hus baade voksne og barn; smitten var indført fra Notodden. (O. Lund). — I Hovin (Tinn distrikt) viste der sig i slutten av aaret nogen spredte tilfælde, som dannet begyndelsen til en større og tildels ondartet epidemi i 1910. (Sandved).

Difteri optraadte i Skien distrikt, særlig i den sydlige del av Gjerpen, samt paa Skotfoss med omliggende trakter; i begge disse strøk er der en stor arbeiderbefolkning, som tildels bor noksaa trangt. — Fra Kragerø distrikt omtales en liten husepidemi paa Skaatø, hvor læge først blev tilkaldt, da der var indtruffet et dødsfald; smittten hadde sandsynlig et omstreiferfølge hat med sig fra Risør; et barn i følget hadde nemlig kort forut ligget syk av difteri paa det derværende lasaret. (F. O. Carlsen). — Ved Ulefoss verk i Hollen forekom sygdommen næsten udelukkende i arbeiderfamilier og som en fortsættelse av epidemien aaret forut; i smittede hus, hvor der var friske barn, blev disse præventivt injicert. Paa Gjem i Nes sogn (Saude) indkvartertes i juli en feriekoloni av gutter fra Skiens folkeskole; kort efter fik to av dem en alvorligere difteri; de isolertes med en pleierske, som ogsaa blev syk, om end i mildere grad; den øvrige del av kolonien blev sendt tilbake til Skien. De syke indlagdes paa Skiens lasaret, saasnaart de blev saapas, at det lot sig gjøre; hvorefter der blev grundig desinficert paa gaarden. I august indkvartertes sammesteds en koloni av piker, hos hvem der før avreisen fra Skien var foretat nøiagtig undersøkelse av halsen; ingen av disse fik difteri. I Bø indtraf i en lærers husstand 2 isolerte tilfælde. (Paulsson). — I Sauland optraadte sygdommen væsentlig paa Notodden; ved smitte herfra indtraf enkelte tilfælde utover bygderne. — I Kviteseid forekom i slutten av aaret nogen faa tilfælde; en tid forut var en sypike med datter kommet hjem til Sundbygden fra en tur til Skien; umiddelbart efter fik datteren ondt i halsen med belæg og senere lammelse i svelg- og øienmuskler. I Sundbygden,

hvor sypiken hjalp med søm i forskjellige hus, skal der siden ha gaat en epidemi av «halsesyke». (Heidenreich).

Rubeolæ sees at ha forekommet epidemisk i Skien by i begyndelsen av aaret, men opgives ogsaa at ha været meget utbredt i bygderne samt i Hollen distrikt.

Kikhoste forekom ogsaa hyppig.

Akut diarré (kolerine) var derimot forholdsvis sjelden. Fra Kragerø distrikt omtales en epidemi, der syntes at utbrede sig som en ekte contagios sygdom; den begyndte i december ved Dalfoss i Sannikedal og kom siden til Drangedal; som oftest var sygdommen komplicert med heftige brækninger og kramper; hos en gut i Bamle gav kramperne sig først for en temmelig langvarig kloroformnarkose; men en time efter narkosens slut kom de igjen, og gutten døde. (M. Solberg og A. Horn).

Impetigo contagiosa (brændkopper) var meget utbredt i Sauland distrikt; hos enkelte var sygdommen ganske haardnakket og fremkaldte stygge saar. (H. F. Holst). Den har i de senere aar utbredt sig over hele Kviteseid distrikt. I dette aar væsentlig i Seljord. (Heidenreich). Ogsaa fra Drangedal (Kragerø distrikt) er der meldt en del tilfælde.

Av **fnat** er meldt 378 tilfælde, derav 160 fra Drangedal herred. I Hollen distrikt har plagen i de 2 sidste aar forekommet særlig hyppig i Bø. Fra Laardal distrikt er meldt 112 tilfælde; foredrag i helseraadsmøter samt en helseraadsbeslutning om at negte skolepliktige barn, i hvis hjem sygdommen hersker, adgang til skolen, har utvilsomt hat til følge, at man nu faar de allerfleste tilfælde under behandling og saaledes har utsigt til at faa innskærpet tilfældenes antal (O Lund).

Utenfor sykehus behandlede tilfælde av **veneriske sygdomme** vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
		1	2	3	4	5	7
		Skien.	Kragerø.	Hollen.	Sauland.	Kviteseid.	Tinn.
		Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde	Tilfælde.
Veneriske saar	13	2	-	-	9	-	2
Syfilis, konstitutionel . . .	39	7	12	-	18	-	2
Gonorré, uretrit	201	78	20	4	78	1	20

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp anmeldte og utgaaede tilfælde av tuberkuløse sygdomme inden amtets distrikter henvises til den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde ifølge legernes dødsårsakslistes for det hele amt 17,0 pct. av samtlige kjendte, ved sygdom forårsakede dødsfald og 20,3 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 18,7 pct. og 23,1 pct. og for bygderne 16,5 pct. og 19,4 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — I Kragerø arbeider byens kvinderaad med at faa oprettet et pleiehjem for byen og omegnen; der er allerede tegnet en ganske stor sum av institutioner og private. (F. O. Carlsen). Fra Bamle skrives: I en lærerbolig, hvor den nuværende lærer har bodd i ca. 13 aar, har mindst to av hans forgjængere hat tuberkulose med dødelig utgang; hans kone har ogsaa været angrepet, og en søn døde av samme sygdom for nogen faa aar siden. Av de i aarets løp meldte nye tilfælde var to denne

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Skien	497	89	76	421
Skien by	136	33	32	104
Porsgrund by	49	7	8	41
Brevik by	20	3	2	18
Bygder	292	46	34	258
Kragerø	242	34	42	200
Kragerø by	50	8	7	43
Langesund by	26	1	6	20
Stathelle by	3	1	-	3
Bygder	163	24	29	134
Hollen	118	25	19	99
Sauland	113	18	19	94
Kviteseid	106	21	13	93
Laardal	53	7	12	41
Tinn	29	3	6	23
Bratsberg amt	1158	197	187	971
Derav i byer	284	53	55	229
— bygder	874	144	132	742

lærers elever; den ene tilhører en belastet familie, mens den anden, som senere er død, hørte til en ikke tuberkuløs familie. Som følge av skolekredsens forlangende om lærerens suspension har skolestyret utbedt sig uttalelse fra helseraadet, som av den grund har holdt 4 møter og korresponderet med medicinaldirektøren¹⁾. (Ad. Horn). I Drangedal forekommer tæring mest hos arbeiderklassens kvinder; nogen effektiv gjennomførelse av de hygieniske paabud i hjemmet er ugjærlig, da de fleste husmandspladser bare har ett rum, som kan brukes; fjernelse av de syke fra hjemmet burde derfor være regelen, men blir av mange forskjellige grunde undtagelsen. — Det i loven forutsatte hygieniske tilsyn har heller ikke været tilstrækkelig, da der ikke kan avsees den fornødne tid dertil, ialfald ikke om vinteren; arbeidernes hjem ligger nemlig næsten altid langt fra kjøreveien, og selv pladser, som hører til samme gaard, kan ligge $\frac{1}{2}$ til 1 mil fra hverandre i skogen. — Der er utdelt særavtryk av avisopsæt og holdt foredrag m. v., hvorved man efterhaanden har opnaadd, at ialfald de yngre er forsigtig med sit opspyt. (M. Solberg). — I Sauland distrikt meldtes i aarets løp 40 nye tilfælde; denne store tilvekst skriver sig, sammenlignet med de foregaaende aar, væsentlig fra Hitterdal; her lever nemlig arbeiderne for en stor del under uheldige sanitære forhold. (H. F. Holst). — I Kviteseid synes sygdommen heller at øke end at minke, og denne sommer med sin kulde og væte var desuten meget uheldig for de syke. Som følge av, at man paa grund av smittefrykten ikke kan faa de syke anbragt i dertil skikkede hjem, er der nu utsigt til at faa et pleie- og optagelses-hjem for tuberkuløse. (Heidenreich).

¹⁾ Medicinaldirektøren gav anvisning paa desinfektion og oppudsning av skolehuset, hvor læreren har bolig.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.	Mødre.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde veer..	62	-	60	3	-	-	-	2	1	1	-	-	1	-
Bækkensneverhet	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-
Barselkrampe	4	1	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning.....	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele.....	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Tumor uteri	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pandeleie	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	4	1	3	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor.....	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Truende barselkrampe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilsammen	82	1	75	9	5	2	3	2	1	1	2	2	2	3
	83		84			5			2					

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved drap.
Skien	994	29	483	65	5	3	17	-	-
Skien by	299	8	127	22	1	-	4	-	-
Porsgrund by	108	5	82	10	1	1	4	-	-
Brevik by	45	2	23	-	-	1	1	-	-
Bygder	542	14	251	33	3	1	8	-	-
Kragerø	557	13	280	37	4	2	6	2	-
Kragerø by	102	4	55	5	-	2	-	1	-
Langesund by	51	-	27	7	-	-	1	-	-
Stathelle by	14	-	3	-	-	-	-	-	-
Bygder	390	9	195	25	4	-	5	1	-
Hollen	267	12	145	15	1	-	3	1	-
Sauland	268	15	129	16	2	1	7	1	-
Kviteseid	187	1	110	15	-	1	-	1	-
Laardal	185	2	73	8	2	-	1	-	-
Tinn	88	2	54	2	-	-	4	1	1
Bratsberg amt	2546	74	1274	158	14	7	38	6	1
Derav i byer	619	19	317	44	2	4	10	1	-
— - bygder	1927	55	957	114	12	3	28	5	1

Bleksot og **anæmi**, skrives der fra Bamle, forekommer ikke sjelden blandt unge fabrikarbeidere og skoghuggere; kaffe er naturligvis drik til mindst to, oftest tre og undertiden alle fire maaltider; melk er det forresten ofte vanskelig at faa kjøpt, da meierierne tar det meste. (A. Horn). Bleksot og dyspepsi er ogsaa temmelig utbredt i Laardal distrikt; ogsaa her nytes melk i utilstrækkelig mængde selv av barn; rakit forekommer dog sjelden, da de allerfleste spædbarn faar bryst; flaskes de op, er det gjerne med gjetemelk. (O. Lund).

Om de med statsbidrag forpleiede **sindssyke** se den almindelige beretning. Fra Tinn skrives, at de syke, som er utsat i privat forpleining har det godt; dog sender man gjerne til det nye amtsasyl de patienter, som trenger til at forpleies der. (Sandved).

Obstetriciske operationer. Av læger er opgit utført ialt 98 saadanne, derav i Skien distrikt 22, Kragerø 27, Hollen 5, Sauland 32, Kviteseid 4, Laardal 5 og Tinn 3. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Om **jordmorhjælpen** henvises til den almindelige beretning.

Paa barselseng døde ifølge presternes opgaver 7 kvinder. Lægerne har opgit dødsårsaken for 8, nemlig: barselkrampe 4, emboli 1, blødning 2 og livmorbristning 1.

Tallet paa **fødte** og **døde** sees av ovenstaaende tabel.

Overskuddet av fødte var 1 272 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 50,0.

De hyppigste dødsårsaker var:

	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	197	53	144
Alderdomssvakhet	118	20	98
Kræft (cancer og sarkom)	110	18	92
Akute katarer i aandedrætsorganerne	66	15	51
Organisk hjertesygdom	65	18	47
Hjerneslag	64	21	43
Tuberkulose utenfor lungerne	60	14	46
Lungebetændelse	53	13	40
Medfødt svakhet	44	11	33
Brights nyresygdom	40	11	29

Veirliget. Sommeren og høsten var kald og regnfull. Utbyttet av jordbruket blev dog omtrent som i et middels godt aar; frugt og bær var der litet av.

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Skien skrives: I Solum hører en ikke liten del av folket til arbeidsklassen og bor for største delen i bymæssig byggede strøk, saasom Skotfossbyen, Graaten og Knardalsstrand. Men da man her, særlig paa førstnævnte sted, har stuvet sig noksaa tæt sammen, faar de almindelige smitsomme sygdomme snart temmelig stor utbredning og er vanskelig at faa bugt med; uagtet de av lægerne givne forskrifter som regel meget villig følges. (Sev. Lange).

Fra Kragørø anføres, at skibsfarten fremdeles ligger nede, og at der ikke spores tegn til, at nye virksomheter av mere væsentlig og almen betydning er under opseiling. Calciumcarbidgefabrikken, som oprettedes i byen for et par aar siden, volder de omboende betydelige ulemper, og der procederes om vederlag. (F. O. Carlsen).

I Ulefoss (Hollen distrikt) er der i aarets løp indført kjøtkontrol; amtsdyrlægen, som bor paa stedet, har 3 faste kontroldage om uken ved hver av de 4 slagterforretninger dersteds. (Paulsson).

Fra Sauland skrives: I Hitterdal er nu én av lægerne paa Notodden blit ordfører i helseraadet av hensyn til dette steds bymæssige utvikling; herved er en av vanskelighetene med at faa ordnet de sanitære forhold dersteds forsaavidt blit avhjulpet, som det for distriktslægen faldt vanskelig at virke med tilbørlig effekt, da han bor 20 km. fra stedet. Herredsstyret har ogsaa nu vist sig noget mere medgjørlig med hensyn til anskaffelser for Notodden; der er saaledes nu bevilget til kloakledning. Opførelsen av lasaret paa Notodden — i de senere aar helseraadets mest brændende spørsmål — vil dog neppe kunne gjennomføres, førend den paatænkte skilsmisse mellem Notodden og laddistriktet er besluttet. Denne sak synes imidlertid at skulle trække i langdrag, da der ikke kan opnaaes enighet om grænserne. Arbeidet med at faa opført tuberkulosepsykehus paa flere steder i amtet og derav et i nærheten av Notodden har været drevet paa med i aarets løp og ser ut til at skulle føre til et ønskelig resultat, idet en av amtslægeforeningen nedsat komite, forsterket med 2 av amtstinget valgte medlemmer, har faat indsamlet betydelige bidrag fra kommuner og private; amtets bidrag ind-

skrænker sig til andel i samlagspengene, idet de store utgifter til det nyopførte sindssykeasyll og amtssykehus ikke har tillatt større bevilgning. — Desinfektionen efter smitsomme sygdomme utføres nu ved hjelp av formalindampe (under almindelige omstændigheter); metoden foretrækkes av alle parter fremfor dampkokning og lysolsprøtning og har i ethvertfald den fordel, at intet gjemmes bort for desinfektøren av frygt for at faa det ødelagt, hvad jeg tror, man før ikke saa sjelden gjorde sig skyldig i; det kan jo heller ikke negtes, at tøiet ofte blev noget medtat av dampningen, og kostbarere saker kom vel neppe med i tønden av den grund. Formalindampningen falder vistnok kostbarere, hvad angaar prisen paa desinfektionsmidlerne; men saa er til gjengjæld arbeidstiden kortere og saaledes arbeidslønnen mindre, især naar to nærliggende hus skal rengjøres samtidig. At skaffe flere desinfektører for derved at kunne spare paa skyssutgifterne har vist sig meget vanskelig, baade fordi der staar skræk av dette arbeide, og fordi det maa være utvalgte folk til det bruk. — Livet og forholdene forøvrig omkring i distriktet synes nu at være kommet i de mere rolige, dagligdagse folder igjen, efterat de store arbeider i Hitterdal og Gransherred paa det nærmeste er færdig, og indrykket av løsarbeidere er stanset. (H. F. Holst). Paa Notodden er bolignøden fremdeles stor; der er intet vandverk, og renovationen, som er overlatt til det private initiativ, volder mange vanskeligheter. Tiderne har gjennomgaaende været særdeles gode, og en dagløn av 6—7 kr. for arbeideren har ikke været ualmindelig. Som følge herav har da ogsaa «gaukeriet» floreret sterkt. (B. Solberg).

Ogsaa fra Kviteseid distrikt berettes om «gode tider». Priserne paa jordeiendomme er urimelig høie, saa at det aldrig vil lønne sig at drive jordbruk, hvis man ikke tillike er eier av skog. Denne er ogsaa i god pris, hvorfor der hugges for meget. Men der er vakt interesse for dens behandling ved oprensning, avgrøfting og tildels saaing og planting, hvad der bøter paa den sterke hugst. Arbeidspriserne stiger, og arbeiderne lever i sine hjem betydelig bedre end tidligere. Men skogarbeiderne, som ofte i uke- og maanedsviis er borte fra sine hjem, lever væsentlig paa kaffe, smørbrød og noget flesk, hvorfor dyspepsi og i de senere aar ogsaa anæmi er blit noksaa almindelig blandt dem. Drikfældigheten, som for endel aar siden var minket, er med de «gode tider» igjen øket, særlig i Kviteseid og Nissedal, og det væsentlig blandt de unge, som skal være med paa alle de møter, der nu holdes, og hvor de avstedkommer megen forstyrrelse og uhygge. De religiøse møter, som en tid var præget av den Barrattske retning og fremkaldte noksaa megen hysteri, har nu atter en mere nøktern karakter. — Som det er vanskelig for arbeidshjelp i almindelighet, staar man ofte i sygdomstilfælde aldeles blottet for hjelp. Den ene sykepleierske, Kviteseid hittil har hat, er overlæsset med arbeide og nattevaak, og det har ikke lyktes at skaffe hende en kollega; lønnen er kr. 500 samt seng og husholdningsutstyr. (Heidenreich).

Fra Laardal skrives: Folket i Vinje holder sig endnu for det meste til den gamle stabburkost (saltet og røket kjøt og flesk samt flabød, som regel bakt av rug, byg og poteter); som gjestebudskost serveres til stadighet «hagletta», d. v. s. nysilt melk som efter blanding av osteløpe kokes ind 5—6 timer. Fyresdølerne derimot har mer og mer forlatt den gamle kost; dette skyldes kanske for en del den omstændighet, at bønderne paa grund av de senere aars høie skogpriser er blit meget velstaaende; men ogsaa kjøkkenskolers og husholdningsskolers virksomhet, samt jenternes lyst til at reise paa skoler og kurser i byerne, har været medvirkende; i den allersidste tid har man dog igjen optat bruken av havremelsmat og flabød, hvilket vistnok henger sammen med den nationale bevægelse. Kaffeen, som er sterkt misbrukt i enkelte bygder, særlig blandt ældre folk, synes nu at være paa retur, fornemmelig i Vinje og Fyresdal; her kan man finde flere hjem, hvor denne drik kun brukes, naar man skal traktere fremmede. — I Fyresdal er der for tiden en betydelig byggevirksomhet; ikke alene bønderne

bygger nu større og rummeligere hus, men ved hjælp av arbeiderbruk- og bolig-banken opfører ogsaa arbeiderne hus paa 2—3 værelser og kjøkken; værelserne er høie og med store vinduer, men den gamle skik hænger endnu tildels igjen at bruke ett værelse til dagligstue, soverum og kjøkken, uagtet man har flere rum staaende ledig. — Den personlige hygiene skorter det endnu adskillig paa; badstuerne brukes mindre og mindre. — Drikfældigheten er i avgjort avtagende; avholdsforeningerne arbeider intenst, og man tar neppe feil, naar man regner, at henimot halvparten av folket er indskrevne medlemmer i foreningerne. (O. Lund o. a.).

I Tinn har den nye tid, som blev indvarslet ved Rjukanselskapets store anlæg, bragt arbeidslønnen op til en slik høide, at den gaardbruker, som vil drive sin gaard med leiet hjælp, er sikker paa at gaa økonomisk tilbake. — Med hensyn til levemaaten er man utrolig konservativ tiltrods for husholdningskurser og bedre kommunikationer (jernbane). — I den gamle bygdeopinion, som ikke fandt det at være noget særlig dadelværdig, om ungdommen ved festlige sammenkomster drak sig fuld, synes der nu at indtræde nogen forandring, idet en totalavholdsforening tæller ikke saa faa medlemmer. (Sandved).

Sykehus. Amtets ligger i Solum; ved oprettelsen av amtets sindssykeasyll, som aapnedes i dette aar, blev det gamle sykehus overlatt til asylet, efterat et nyt sykehus var bygget; dette har plads til 102 syke og blev tat i bruk i aarets løp. (Sev. Lange). I Porsgrund findes 2, hvorav ett tilhørende den katolske mission. Tidsmæssige epidemilasaretter haves i sidstnævnte by og i Skien. I Brevik staar et litet hus til disposition for epidemiske syke. Til samme bruk er der i Kragerø 4—5 smaa rum i en sidebygning til byens fattighjem. Paa Saaheim (Tinn distrikt) har aktieselskapet Rjukanfoss et litet, men godt indrettet sykehus samt to epidemibarakker. (Sandved).

I Gjerpen, ca. 8 km. fra Skien, ligger tuberkulosehjemmet «Høgaas».

Badeindretninger for koldt og varmt bad og dampbad har man i Skien og Porsgrund. I Brevik findes en sjøbadeanstalt og ved Skotfoss bruk et bad for arbeiderne. Kragerø har et damp- og karbad og et par smaa sjøbad. I Drangedal, Fyresdal, Vinje og Attraa er der badstubad.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og karantæne-kommissioner og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Karantæne- kommissioner. Antal møter.	Vaksinerte.
Bratsberg amt	67	7	1398
Skien	¹⁾ 25	⁸⁾ 2	282
Kragerø	²⁾ 23	⁹⁾ 5	318
Hollen	³⁾ 3	-	434
Sauland	⁴⁾ 6	-	124
Kviteseid	⁵⁾ 3	-	40
Laardal	⁶⁾ 4	-	200
Tinn	⁷⁾ 3	-	-

¹⁾ Skien 13, Gjerpen 3, Solum 3, Eidanger 3, Porsgrund 3. ²⁾ Kragerø 6, Skaatø 1, Sannikedal 2, Langesund 3, Bamle 7, Drangedal 4. ³⁾ Hollen 1, Lunde 1, Sande 1. ⁴⁾ Hitterdal 6. ⁵⁾ Kviteseid 2, Nissedal 1. ⁶⁾ Rauland 2, Vinje 1, Laardal 1. ⁷⁾ Tinn 2, Hovin 1. ⁸⁾ Skien 2. ⁹⁾ Kragerø 1, Langesund 4.

IX. Nedenes amt.

Lægedistriktsinndeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- væknatorer.
Amtet		9 348,00	75 925	25	19	50	23
1. Østre Nedenes		874,16	23 762	8	3	15	7
	Risør, kjøbstad	1,43	3 860	3	1	2	-
	Tvedestrand, ladested	0,09	1 645	2	2 ¹⁾	1	-
	Gjerstad	312,66	2 445	1	-	1	1
	Søndeled	188,60	3 077	-	-	2 ²⁾	2
	Dybvaag	47,71	2 901	1	-	3	2
	Holt	184,52	4 215	-	-	2	-
	Østre Moland	86,34	2 056	-	-	1	1
	Fløsta	22,79	1 632	1	-	1	1
	Tromø	30,02	1 931	-	-	1	-
2. Vestre Nedenes		1 131,99	37 607	14	15	25	7
	Arendal, kjøbstad	15,61	10 684	7 ³⁾	11	7	-
	Grimstad	0,22	2 764	3	2	2	-
	Lillesand, ladested	0,39	1 239	2 ⁴⁾	2	1	-
	Froland	294,97	2 379	1	-	1	1
	Øiestad	109,33	4 316	-	-	3	-
	Hisø	8,74	2 615	1	-	1	-
	Fjære	59,67	4 789	-	-	2	1
	Landvig	190,68	2 187	-	-	1	1
	Eide	32,36	716	-	-	2	1
	Vestre Moland	102,46	2 219	-	-	2	1
	Birkenes	238,34	1 895	-	-	1	1
	Høvaag	79,22	1 804	-	-	2	1
3. Aamli		1 995,71	5 995	1	-	5	4
	A a m l i	478,40	1 793	1	-	1	1
	Gjevedal	347,65	594	-	-	1	-
	Vegaardsheien	349,29	1 899	-	-	1	1
	Mykland	299,86	717	-	-	1	1
	Herefoss	164,61	566	-	-	1	1
	Lille Topdal	355,90	426	-	-	-	-
4. Evje		1 139,43	4 201	1	-	3	3
	Vegnsdal	333,57	947	-	-	1	1
	E v j e	176,85	917	1	-	1	1
	Hornnes	392,62	1 251	-	-	1	1
	Iveland	236,39	1 086	-	-	1	1
5. Sætersdalen		4 206,71	4 360	1	1	2	2
	B y g l a n d	1 356,90	2 181	1	1	1	1
	Valle	1 298,22	1 711	-	-	1	1
	Bykle	1 551,59	468	-	-	-	-

¹⁾ Tillike jordmor for en del av Holt herred. ²⁾ Den for Ytre Søndeled fast ansatte jordmor bor i Risør. ³⁾ 3 av disse flyttet bort i 1909. ⁴⁾ 1 av disse fraflyttet stedet i 1909.

Sundhetstilstanden synes i de to kystdistrikter, Østre og Vestre Nedenes, at ha været kun nogenlunde tilfredsstillende, mens den fra distrikterne inde i landet betegnes som i det hele god. Av epidemiske sygdomme forekom særlig skarlagensfeber, tildels ogsaa meslinger og difteri, mens kikhoste viser betydelig tilbagegang, og akut diarré var forholdsvis sjelden. Det samlede antal av anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 5 808 med 156 dødsfald mot henholdsvis 6 667 og 199 i aaret forut.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 998 eller 14,0 pro mille av den beregnede, tilstedeværende middelfolkemængde (71 453). I 1908 var dødeligheten 15,8 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 100 og 101, sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidfeber** anmeldtes ialt kun 8 tilfælde uten dødsfald. Fra Østre Nedenes distrikt opføres 4 angrepne. En av disse var en ung sjømand fra Flosta herred; han gik paa styrmandsskole i Arendal, og herfra kom han syk til sit hjem, hvor han isolertes. En anden var en omstreiferske, som hurtig blev isolert i Tvedestrands sykehus. Ingen av disse gav anledning til videre utbredning av sygdommen. (Keyser). I Aamli distrikt blev en jernbanearbeider syk; han hørte hjemme i Vimmebygden av Aamli herred, hvor tyfoidfeber synes at ha fast fot, idet den der stadig dukker op paany. (T. Lundevall).

Cerebrospinalmeningit. Ombord i et svensk skib, der anløp en uthavn i Vestre Nedenes distrikt, fandtes en person at lide av denne sygdom. Han indlagdes paa sykehuset i Grimstad, og skibets lugarer desinficertes. (C Boe).

For **akut poliomyelit** sees 2 barn at ha været behandlet i Sætersdalen distrikt i mars og april, uten dødsfald.

Skarlagensfeber anmeldtes med 695 tilfælde og 16 dødsfald; det høieste antal siden 1876. Sygdommen forekom hyppigst i kystdistrikterne og blandt disse særlig i Vestre Nedenes; sygdommen tiltok i hyppighet mot aarets slutning, særlig i november og december, men forekom forresten i alle aarets maaneder. I Østre Nedenes distrikt hersket den særlig i sammes sydlige del. Forløpet var her i det hele let, dog forekom ikke sjelden komplikationer. (Keyser) I Vestre Nedenes var den hyppigst i byerne Arendal og Grimstad, med tilstøtende herreder Øiestad, Hisø og Fjære, men optraadte forresten i det hele distrikt undtagen Birkenes herred. Den var av mild karakter i det hele, hvad der vanskeliggjorde dens begrænsning. Mange tilfælde kom ikke til behandling. Skolen i Kolbjørnsvig paa Hisø og folkeskolen i Grimstad lukkedes begge en tid. De syke isolertes i sine hjem, eller hvor dette ikke lot sig gjøre, blev de indlagt i sykehus. (A. Daae). I Aamli distrikt iagttoges kun nogen faa tilfælde, og i Evje optraadte nogen spredte smaa husepidemier til forskjellige tider i Vegusdal og Iveland.

Av **meslinger** anmeldtes 248 tilfælde med 1 dødsfald, de fleste (235) fra Vestre Nedenes distrikt. 2 tilfælde i Sætersdalen distrikt skyldtes smitte fra Kristiania. (C. Paus).

Av **difteri** (croup) opføres 112 angrepne med 14 dødsfald. I Østre Nedenes distrikt optraadte sygdommen omkring Tvedestrand i aarets første maaneder. Epidemien begrænsedes imidlertid snart ved præventiv serumindsprøitning og ved, at der i mistænkelige tilfælde blev foretat undersøkelse av sekret fra næse og svelg, hvorved man blev istand til at stoppe smittekilderne.

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.
	tilfælde.	dødsfald.							
Tyfoidfieber	8	-	8	-	-	-	-	-	1
Cerebrospinalmeningit	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	2	-	2	-	-	1	1	-	-
Skarlagensfeber	695	16	695	24	24	35	11	62	61
Meslinger	248	1	248	51	46	52	2	-	2
Difteri (croup)	112	14	111	15	10	25	12	4	7
Barselfeber	13	6	12	1	3	2	-	2	-
Pyæmi, septhæmi	27	4	26	2	2	3	6	3	1
Rosen	64	-	64	4	5	4	7	5	4
Røde hunde	42	-	37	-	2	5	2	5	2
Vandkopper	125	-	125	9	7	8	9	7	19
Kusma	45	-	45	10	10	6	2	-	-
Kikhoste	119	-	119	12	21	31	1	10	2
Akute katarrher i aandedrætsorganerne	2099	40	2075	197	253	231	254	265	156
Influenta	1019	2	1019	139	155	179	129	67	47
Lungebetændelse	310	62	299	30	26	35	40	35	23
Pleurit	154	2	154	15	13	15	14	19	13
Gigtfeber	176	2	176	14	16	28	16	13	17
Koldfeber	14	-	14	1	1	-	1	-	-
Akut diarré (kolerine)	535	7	535	40	26	42	56	36	45
Tilsammen	5808	156	5765	564	620	702	563	533	400

(S. Erichsen). I **Vestre Nedenes** distrikt forekom flere mindre gaardepidemier, særlig i Fjære herred, saaledes paa Fevig, Eskedal, Traalum og Birketveit, uten at den oprindelige smittekilde for disse tilfælde kunde paavises. Isolation og præventiv serumindsprøitning anvendtes. (A. Daae). I **Aamli** distrikt angreps 3 barn paa gaarden Imeland; den tilkaldte læge ansaa ikke sygdommen for difteri, og barnene bedredes; men 3 uker efter døde pludselig det ene av dem antagelig av hjertelammelse, og nu fandtes parese av svelg og ekstremiteter hos de 2 andre. Av disse døde ogsaa straks efter det ene av hjertelammelse. Hvorfra smitten skrev sig, blev ikke opklaret. (T. Lundevall).

Av **barselfeber** opføres 13 tilfælde med 6 dødsfald. I **Evje** distrikt døde en barselkone, der var betjent av en hjælpekone. Der blev iverksat desinfektion og rengjøring.

Røde hunde skal ha været meget utbredt i den vestlige del av **Vestre Nedenes** distrikt. (C. Boe).

sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa lægedistrikterne :									
						1		2		3		4		5	
						Østre Nedenes.		Vestre Nedenes.		Aamli.		Evje.		Sætersdalen.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
6	-	-	1	-	-	4	-	3	-	1	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
42	31	49	92	136	128	137	3	533	12	7	1	18	-	-	-
4	1	-	41	32	17	11	-	235	1	-	-	-	-	2	-
6	7	6	6	9	4	43	3	59	7	3	2	2	1	5	1
-	1	1	-	1	1	2	1	8	4	2	-	1	1	-	-
1	1	1	-	4	2	13	2	14	2	-	-	-	-	-	-
5	3	3	6	8	10	21	-	39	-	3	-	-	-	1	-
1	-	6	6	3	5	10	-	32	-	-	-	-	-	-	-
13	6	3	4	29	11	45	-	72	-	6	-	-	-	2	-
5	2	2	4	4	-	30	-	15	-	-	-	-	-	-	-
4	-	2	13	18	5	106	-	13	-	-	-	-	-	-	-
126	94	87	107	151	154	686	9	1350	25	36	1	9	-	18	5
23	30	40	46	52	112	154	1	854	1	-	-	5	-	6	-
21	7	10	20	22	30	112	19	185	33	5	2	4	4	4	4
11	9	12	5	12	16	50	1	92	1	4	-	2	-	6	-
18	13	8	10	20	3	76	-	93	2	3	-	-	-	4	-
1	1	4	4	-	1	8	-	6	-	-	-	-	-	-	-
76	58	60	34	40	22	167	-	318	6	41	1	2	-	7	-
363	265	294	399	541	521	1675	39	3922	94	111	7	43	6	57	10

Kikhoste var meget utbredt inden Østre Nedenes distrikt og her særlig i Dybvaaq herred med tilstøtende dele av Holt og Søndeled; sygdommen var tildels noksaa ondartet. (Keyser).

Akute katarer i aandedrætsorganerne var ogsaa dette aar ret hyppig forekommende, særlig i kystdistrikterne.

Av **influenza** opføres derimot ikke fuldt saa mange tilfælde som de to nærmest foregaaende aar, men sygdommen omtales dog som ret utbredt inden Østre og Vestre Nedenes distrikter.

Lungebetændelse viser samme antal angrepne som de 2 nærmest foregaaende aar. Av 310 anmeldte tilfælde endte 62 dødelig = 20,0 pct. Fra Evje distrikt opgives 4 behandlede og 4 dødsfald, og i Sætersdalen distrikt er paa sykelisten av distriktslægen kun opført 1 tilfælde behandlet, mens efter dødsaaarsakslisten 4 personer skal være døde av sygdommen. Distriktslægen meddeler, at alle disse dødsfald er opgit av lensmanden. (C. Paus).

Av **koldfeber** iagttoges 14 tilfælde i begge kystdistrikterne tilsammen, derav 8 i byerne, 6 i landdistriktet.

Akut diarré (kolerine) var i det hele sjeldnere end aaret forut, om den ogsaa inden enkelte strøk var ganske hyppig i vaar- og sommermaanederne.

Av **fnat** opgives 79 angrepne. I Østre Nedenes distrikt var sygdommen sjelden, mens den i Aamli distrikt var noksaa utbredt i Gjevedal og Mykland herreder. I Evje distrikt har den i de par sidste aar spredt sig rundt især i Evje og Hornnes herreder, i mindre grad i Vegusdal. Den synes dog nu at være trængt noget tilbake. (C. Schøyen).

Herpes zoster optraadte med talrike, ofte langvarige tilfælde i Birkenes herred av Vestre Nedenes distrikt. (L. Balchen).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:		
		1	2	3
		Østre Nedenes.	Vestre Nedenes.	Aamli.
		Tilfælde	Tilfælde.	Tilfælde.
Veneriske saar	10	1	9	-
Syfilis, konstitutionel.....	15	3	11	1
— hereditær.....	1	-	1	-
Gonorré, uretrit.....	101	20	81	-

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp anmeldte og utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtet henvises til tabellen derom i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 15,6 pct. av samtlige kjendte ved sygdom foraarsakede dødsfald og 18,9 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 14,1 pct. og 17,6 pct. og for bygderne 16,2 pct. og 19,3 pct. — Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. I Østre Nedenes distrikt viser tuberkulosen dette aar ingen væsentlig utbredning. Publikums stigende oplysning om sygdommens smitsomhet og dens forebyggelse, endvidere den økede sans for renlighet i hjemmene, bevirker, som rimelig, at den har vanskeligere for at brede sig nu mot før. (Keyser). I Vestre Nedenes distrikt overholdes paa grund av noksaa megen, tildels overdreven, smittefrygt hos befolkningen de hygieniske forholdsregler mot sygdommen ganske godt. Man underkaster sig gjerne bryderiet med desinfektion, og denne utføres vistnok like saa nøiagtig som efter andre smitsomme sygdomme. Det er en stor fordel i distriktet at ha et pleiehjem, hvor de mest fremskredne og smitsomme tilfælde kan indlægges. Det kan forøvrig ofte være vanskelig at faa saadanne patienter til at lægge sig ind paa hjemmet; de har mest lyst til at forpleies hjemme trods daarligere levemaate og pleie der. (A. Daae). Ordføreren i Lillesand helsesraad har indtryk av, at sygdommen staar stille eller snarere er i tilbakegang, eftersom en del av de gamle kilder til smitte dør bort. Dog er der enkelte familier, blandt hvis medlemmer sygdommen efterhaanden angriper den ene efter den anden. — Skolelokalerne burde aldrig benyttes til møter av noget slags. (C. Boe). I Birkenes herred derimot menes tuberkulosen neppe at være i tilbakegang. Der utvises dog vistnok overalt passelig forsigtighet av de syke og dissers omgivelser. Hos et par patienter hadde pleurit

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Oppgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	Ikke epidemiske sygdomme.
Østre Nedenes	249	28	39	210
Risør by.....	38	5	6	32
Tvedestrand ladested	20	-	4	16
Bygder	191	23	29	162
Vestre Nedenes.....	500	78	94	406
Arendal by	116	17	21	95
Grimstad by	41	6	12	29
Lillesand ladested	19	5	4	15
Bygder	324	50	57	267
Aamli	58	15	7	51
Evje	41	11	6	35
Sætersdalen	48	8	10	38
Nedenes amt.....	896	140	156	740
Derav i byer.....	234	33	47	187
— - bygder	662	107	109	553

lungetuberkulose til følge. (L. Balchen). — I A a m l i distrikt synes sygdommen at være i avtagende. (T. Lundevall).

Kræft. I Østre Nedenes distrikt synes kræft at bli hyppigere, men dette skyldes maaske, at sygdommens natur erkjendes oftere end før, paa grund av den lettere adgang til lægehjælp. (Keyser). — Kræftens hyppighet i Tvedestrand og Holt har noget tid været gjenstand for opmerksomhet. Statistik er for Tvedestrands vedkommende under utarbeidelse. (S. Erichsen).

Anæmiske tilstande forekommer nok saa ofte i Østre Nedenes distrikt, men det synes, som den opvoksende slekt nu mindre hyppig angripes. Muligens skyldes det, at ungdommen færdes meget ute i frisk luft, likesom sansen for sport av forskjellig slags her som andetsteds er øket. (Keyser).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning. I Vestre Nedenes distrikt forekom, som vanlig, mange tilfælde av sindssygd. Befolkningen i Nedenes synes meget disponert for disse sygdomme. Maaske aarsaken er den gamle radesyke, som i tidligere tid var saa utbredt paa disse kanter av landet. — Forpleiningen av de med offentlig bidrag utsatte sindssyke er fremdeles i det hele tat ganske god. Som før er det vanskelig at faa anbragt saadanne syke i privat forpleining. Man maa fremdeles ty til de østlandske kolonier. Asylplads er derimot blit lettere at skaffe, efterat Bratsberg amts asyl er blit aapnet; men paa grund av manglende plads maa flere sindssyke, som rettelig hører hjemme paa asyl, likesom tidligere forpleies privat. (A. Daae).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 58 saadanne, derav i Østre Nedenes distrikt 19, i Vestre Nedenes 32, i Aamli 4, i Evje 1 og i Sætersdalen 2. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa næste side.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsn- ing.		Vending.			Uttrækning ved bækken- endeleie.		Partus præmaturus artificialis.		Perfora- tion.		Decapi- tation.	Efter- byrds- operation.	
	Mødre.	Barn.	Mødre.	Barn.		Moder.	Barn.	Moder.	Barn.	Moder.	Mødre.	Mødre.	Mødre.	
	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Død.
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	24	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	4	4	1	-	1	-	-	1	1	1	-	²⁾ 1	-	-
Barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	¹⁾ 1	-	-	-
Uefftergivelige fødselsdele	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stort fosterhode	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie (forsømt)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Fremfald av navlesnor	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv	2	2	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	³⁾ 1
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tilsammen	44	44	3	1	2	1	1	1	1	1	1	2	4	1
				3						2			5	

¹⁾ Dødsårsak: blødning. ²⁾ Efter forutgaat vending. Der gjordes decapition, derefter perforation. ³⁾ Dødsårsak: blødning.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le- vende.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barselseng.	ved ulykkelige hændelser.	ved selvmord.
Østre Nedenes	548	7	275	24	3	2	5	5
Risør by	83	-	43	4	1	1	2	2
Tvedestrand ladested	62	-	18	-	-	-	-	-
Bygder	403	7	214	20	2	1	3	3
Vestre Nedenes	893	16	545	63	7	7	9	2
Arendal by	198	2	121	16	1	-	1	-
Grimstad by	48	1	45	4	-	2	-	-
Lillesand ladested	26	-	18	2	-	-	-	-
Bygder	621	13	361	41	6	5	8	2
Aamli	164	1	73	8	-	1	2	1
Evje	114	4	52	7	2	3	-	1
Sætersdalen	122	3	53	8	1	-	1	-
Nedenes amt	1841	31	998	110	13	13	17	9
Derav i byer	417	3	245	26	2	3	3	2
— - bygder	1424	28	753	84	11	10	14	7

Angaaende **jordmorhjælpen** henvises til tabellen derover i den almindelige beretning.

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av ovenstaaende tabel.

Der blev for det hele amt et overskudd av 843 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 54,2.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 13 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsaarsaken for 10 kvinder saaledes: barsel-feber 6, barselkrampe 1, blødning 2, hjertelammelse 1.

De **hyppigste dødsaarsaker** var:

Dødsaarsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	140	33	107
Alderdomssvakhet	138	29	109
Kræft (cancer og sarkom)	75	24	51
Organisk hjertesygdom	64	10	54
Lungebetændelse	62	18	44
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	40	11	29
Tuberkulose utenfor lungerne	36	7	29
Medfødt svakhet	27	8	19

Veirliget synes i det hele at ha været mindre gunstig. Vaaren kom tildels sent, sommeren var for det meste kald og regnfuld. Høsten hadde ogsaa for meget regn. Utbyttet av jorden omtales fra Vestre Nedenes som godt, iøvrig betegnes det som mindre godt paa grund av uheldig veir under indhøstningen.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Østre Nedenes distrikt gaar de hygieniske forhold jevnt fremover. Der er stigende sans for renlighet at merke blandt befolkningen. — Næringsveiene bestaar av jordbruk, fædrikt, skogdrift, skibsfart og fiskeri. I de senere aar beskæftiger ogsaa træmassefabrikkerne en del arbeidere, hvorimot sagbrukene inden distriktet synes at ha vanskeligere tider. Av fiskerierne er makrelfisket i det senere traadt mere i forgrunden, mens sildefisket i de sidste aar ikke har git synderlig utbytte. Hummerfisket om høsten sysselsætter ikke saa faa, likesaa rusefisket, for at skaffe levende fisk av forskjellig art, med Kristiania og andre østlandsbyer som marked. Fisket av aal er tiltat betydelig, og der utføres aar om andet ganske betydelige mængder til Danmark og Tyskland. — Nogen grubedrift findes ogsaa med utførsel av litt feldspat og kvarts samt en del værdifuldere mineraler, hvorav der er spredte forekomster. — Misbruk av alkohol er ikke hyppig, litt drik følger jo gjerne med de yngre sjøfolk, naar de kommer hjem, men i det hele er forholdene meget tilfredsstillende. Kaffe misbrukes derimot i stor utstrækning, og hertil gives rikelig anledning ved de talrike møter, sammenkomster, og om sommeren utflugter saa at sige hver søndag. Misbruk av tobak sees ikke sjelden, idet cigaretrøkning blandt smaagutter er noksaa almindelig. (Keyser).

I Vestre Nedenes distrikt er de hygieniske forhold i alle maater upaa-klagelige. Levemaaten er god, maaske for flot i forhold til den økonomiske evne. Misbruk av spirituosa synes noksaa almindelig. Berusede folk sees ofte paa landeveiene og paa gaterne i Arendal og Grimstad. (A. Dave). I Vestre Moland og Høvaag herreder samt Lillesand siges levemaaten og de hygieniske forhold at være meget gode, hvad der kan være at vente i et saadant kyst- og sjødistrikt, hvor der er mange sjøfolk, som har været ute i verden. De økonomiske forhold er derimot mindre gode end i forrige aar, og distriktet gaar jevnt tilbake i velstand, meget paa grund av, at skibsfarten har hat daarligere vilkaar i de senere aar. Utvidelser av fiskeribedriften ved anbringelse av motorer i baatene har hjulpet en del. Skogene er ogsaa steget sterkt i pris. Fabrikdrift findes næsten ikke. (C. Boe). I Birkenes herred er befolkningens levevis god, med liten misbruk av alkohol og tobak. Sansen for renlighet gaar stadig fremover. (L. Balchen).

I Evje distrikt er levemaaten mange steder daarlig, stellet er urenlig og slurvet, og blandt den talrike arbeiderbefolkning, som gjerne findes sammenstuvet rundt om de forskjellige bruk og fabrikker, søles en masse penger bort i slikkerier, kaker og surt hvetebrød. Almindelig melkemat kan sjelden skaffes, da de omliggende bondegaaarder er faa og smaa og prisen paa melken stiv. Resultatet sees mangesteds i bleke ansigter, daarlige tænder og blotagtighet. Handelsmændene, hvorav det vrimler, gjør gode forretninger. Der er megen drikfældighet, fornemmelig i Evje. Ved forskjellige anledninger hentes der op brændevin i store mængder fra Kristiansand. (C. Schøyen).

I Sætersdalen distrikt foregik høibjergningen under uheldige veirforhold, saa beskaffenheten blev mindre god, daarligst i Bykle, hvor kornet heller ikke blev modent, mens Valle og især Bygland hadde et almindelig kornaar. — Paa gaardene synes det at bli bedre stel, om det end gaar sent, likesom renligheten bedres. De unge piker søker ivrig jenteskolerne, hvorved sansen for at hæve det daglige stel økes. Jordbruket drives nu med mere kraft. Man sætter dog endnu gjerne paa for mange kreaturer, en naturlig følge av de unaturlig høie

kreaturpriser, som har været der de sidste aar. Paa trælasten har der været god avsætning til stadig høiere priser, saa der i det sidste har været gode aar i Sætersdalen. Nogen større forandring i den gamle tilvante levevis er dog heldigvis endnu ikke foranlediget herved. Surmelken synes jo at komme paa moden igjen; den er sæterdødens nationale ret i forbindelse med flabød og grøt av hjemmeavlet byg og dertil av og til saltet, kogt eller stegt faarekjøt. Den i de sidste aar paagaende store rypefangst bidrar til at gi arbeidere og løskarere jevn fortjeneste utover høsten og vinteren, likesom utleie av jagt- og fiskerettigheter bringer grundeieren godt utbytte av hans heier. (C. Paus).

Sykehus. Risør i Østre Nedenes distrikt har et kommunalt sykehus, hvor 1 værelse med 2 senger er forbeholdt tuberkuløse syke. Derhos er der et epidemilasaret paa 8 senger. I Tvedestrand har sykehuset 4 senger for almindelige syke og 7 for epidemiske syke. I Vestre Nedenes distrikt har Arendal og Grimstad sykehuse og lasareter for epidemiske syke. I Fjære herred ligger Egra pleiehjem for tuberkuløse. I Aamli distrikt er der et litet sykehus, der under det paagaende jernbanearbeide har været noksaa meget benyttet.

Badeindretninger. I Risør og Tvedestrand er der koldt vandsbadeanstalter, hvor der tillike i den kolde aarstid er adgang til varme karbad, og søkningen skal være økende. (Keyser). I Arendal er der badehus for varme og kolde bad, i Grimstad et bad, som ogsaa leverer medicinske og elektriske bad. I Lillesand er sjøbadehuset nu saa ramponert, at det er næsten ubrukelig. I den anledning er en kommunal komité nedsat til at forberede opførelse av et nyt badehus. (C. Boe) I Fjære og Landvig herreder findes badstuer. I Aamli distrikt er et badstubad i gang om vinteren. — Badstuen i Valle, Sætersdalen distrikt, har ikke været benyttet, da den gamle stenovn blev ubrukelig, og i mangel av tilstrækkelige pengemidler er ingen ny oven opsat. (C. Paus).

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Vaksinerte.
Nedenes amt	43	1391
Østre Nedenes	¹⁾ 13	546
Vestre —	²⁾ 22	657
Aamli	³⁾ 4	156
Evje	⁴⁾ 2	32
Sætersdalen	⁵⁾ 2	ingen.

¹⁾ Risør 2, Tvedestrand 2, Søndeled 2, Gjerstad 2, Dybvaag 2, Flosta 2, Holt 1.

²⁾ Arendal 8, Grimstad 5, Lillesand 1, Hisø 2, Frøland 1, Eide 1, Fjære 1, Øiestad 1, Vestre Moland 1, Høvaag 1. ³⁾ Aamli 1, Gjevedal 1, Vegaardsheien 1, Lille Topdal 1.

⁴⁾ Evje 2. ⁵⁾ Bygland 1, Valle 1.

X. Lister og Mandal amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Amtal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinerer.
Amtet		7 264,25	78 259	33	18	57	33
1. Kristiansand stadsfysikat	Kristiansand kjøbstad	16,04	14 701	16	10	9	-
2. Oddernes		1 146,96	21 937 ¹⁾	6	3	17	8
	Mandal, ladested	0,92	3 656	2	3	4	1
	Oddernes	96,27	4 043	-	-	3	1
	Randsund	43,12	1 079	-	-	1	1
	Tveit	111,59	1 666	1	-	2	1
	Vennesla	106,17	1 937	1	-	1	1
	Øvrebo	116,00	830	-	-	1	1
	Hægeland	203,09	861	-	-	1	-
	Søgne	239,83	3 477	1	-	3	1
	Holne	113,07	1 272	-	-	1	1
	Halsaa og Hartmark ..	116,90	3 116	-	-	-	-
3. Undal		1 960,28	11 399	3	-	11	9
	Spangereid	63,36	1 584	-	-	1	1
	Søndre Undal	171,70	2 736	1	-	2	1
	Nordre Undal	195,80	1 654	-	-	2	1
	L a u d a l	97,73	766	1	-	1	1
	Øislebo	153,76	931	-	-	1	1
	Finsland	114,15	768	-	-	1	1
	Bjelland	164,84	905	1	-	1	1
	Grindum	130,46	827	-	-	1	1
	Aaseral	868,48	1 228	-	-	1	1
4. Lyngdal		841,83	6 302	1	-	3	4
	Lyngdal	230,37	2 574	-	-	1	1
	Austad	43,68	1 157	-	-	1	1
	K v a a s	106,19	627	1	-	-	1
	Hægebostad	461,59	1 944	-	-	1	1
5. Vanse		268,34	9 015	3	1	5	4
	Farsund, ladested ..	0,42	1 722	2	1	1	-
	Vanse	139,10	5 326	1	-	2	2
	Herred	87,54	863	-	-	1	1
	Spind	41,28	1 104	-	-	1	1
6. Flekkefjord		3 030,80	14 905	4	4	12	8
	Flekkefjord, kjøb- stad	0,20	2 089	3	4	1	-
	Nes	150,62	2 202	-	- ²⁾	1	-
	Hitterø	89,70	1 924	-	-	2	1
	Liknes	299,55	2 791	1	-	2	1
	Fede	64,54	878	-	-	1	1
	Fjotland	595,87	1 051	-	-	1	1
	Bakke	243,96	1 435	-	-	1	1
	Gyland	176,25	960	-	-	1	1
	Øvre Siredalen	1 051,19	763	-	-	1	1
	Tonstad	358,92	812	-	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Kristiansand. ²⁾ Bor i Flekkefjord.

Sundhetstilstanden betegnes i det hele tat som god. Alene i Lyngdal distrikt var i den 1ste halvaar mindre tilfredsstillende paa grund av epidemi av skarlagensfeber. Denne sygdom synes ogsaa forøvrig at ha været den mest udbredte av epidemisk art inden amtet, mens de øvrige herhenhørende sygdomme dette aar har spillet en mindre fremtrædende rolle. Croupøs lungebetændelse havde dog adskillig udbredning. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 3 600 med 149 dødsfald mot henholdsvis 4 096 og 170 aaret forut.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 1 149 eller 14,8 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (77 692). I 1908 var dødeligheten 15,1 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 110 og 111, sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidfeber** anmeldtes ialt 28 tilfælde uten dødsfald. De 9 i Kristiansand stadsfysikat skyldtes smitte gjennom melk fra landdistriktet; de forekom spredt gjennom aarets 7 første maaneder. (Brødtkorb). Fra Oddernes distrikt opgives 8 angrepne, derav 4 i Oddernes herred og 4 i Vennesla. I Flekkefjord by behandledes 10 angrepne; smitten kunde henføres til nydelse av mat i et selskap, hvor nogen av dem, som blev syke, hadde været tilstede, og de øvrige hadde faat sig tilsendt mat derfra. Selskapet holdtes paa «fattighjemmet», hvor der for 4 aar siden var forekommet tyfoidfeber. (E. Hansen).

Cerebrospinalmeningit opføres med et dødelig endende tilfælde hos en voksen mand i Flekkefjord by.

For akut **poliomyelit** behandledes et guttebarn i Mandal, Oddernes distrikt, i september maaned.

Skarlagensfeber har hat betydelig udbredning inden amtet dette aar. Saa mange tilfælde av sygdommen har ikke været anmeldt siden 1889. Men dens forløp beskrives gjennomgaaende som meget mildt. Det kunde hænde, at barn fandtes sittende paa skolebenken med avskalling, uten at de egentlig hadde vist sig syke. (A. Lange). Det antages ogsaa, at mange flere har været angrepne end de, som er kommet til lægernes kundskap.

Av **meslinger** opføres kun 46 tilfælde. Epidemisk udbredning av sygdommen omtales kun fra Flekkefjord distrikt og der væsentlig inden Gyland herred. (E. Hansen). I Lyngdal distrikt optraadte enkelte tilfælde i de vestlige bygder av Lyngdal herred, hvor det første tilfælde iagttoges hos et litet barn, der netop var kommet fra Amerika og var smittet ombord. Sygdommen fik dog ingen større udbredning, idet der som omtalt i den trykte medicinalberetning for 1908 det aar hersket en udbredt meslingeepidemi i Lyngdal, saa befolkningen nu viste sig litet mottagelig for sygdommen. (Reehorst).

Difteri (croup) viser fremdeles nedgang i de angrepenes antal mot de nærmest foregaaende 4 aar. Ialt anmeldtes 96 tilfælde med 6 dødsfald. I Kristiansand indlagdes paa faa undtagelser nær samtlige syke i sykehus. Alle behandledes med serum, i regelen indsprøitedes 500 til 1 000, ved svære tilfælde mere, indtil 5 000 immuniseringsenheter. Profylaktisk indsprøitning i familierne skedde kun undtagelsesvis, i skoler eller offentlige indretninger aldeles ikke. Alle skoler og private leiligheter desinficertes for hvert tilfælde. (Brødtkorb).

Av **pemfigus hos nyfødte** opføres ingen tilfælde paa sykelisterne fra Oddernes distrikt, men i sin medicinalberetning omtaler distriktslægen, at der forekom nogen tilfælde av sygdommen paa Flekkerø i Oddernes herred, hvor

Epidemisk

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.
	tilfælde.	dødsfald.										
Tyfoidefeber	28	-	28	3	1	3	1	-	1	3	12	
Cerebrospinalmeningit(epid.)	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akut poliomyelit	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skarlagensfeber	445	6	444	48	73	95	57	41	30	13	23	1
Meslinger	46	-	46	2	2	9	11	3	2	2	4	
Difteri (croup)	96	6	96	22	1	13	4	4	9	4	2	
Barselfeber	7	4	6	1	-	2	2	1	-	-	-	
Pyæmi, septhæmi	6	3	3	-	1	-	-	1	1	-	-	
Rosen	44	5	44	7	6	9	4	5	3	2	3	
Røde hunde	51	-	51	-	1	13	18	9	6	1	1	
Vandkopper	50	-	50	9	4	6	-	-	2	1	10	
Kusma	60	-	60	24	6	16	9	1	4	-	-	
Kikhoste	42	2	42	11	14	4	2	-	2	3	1	
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	1425	34	1411	152	159	149	125	115	113	68	85	8
Influenta	382	2	382	57	51	48	39	25	28	31	22	1
Lungebetændelse	312	71	312	24	42	41	42	34	22	11	9	1
Pleurit	114	2	113	11	10	9	16	12	11	5	8	
Gigtfeber	93	7	93	10	6	14	12	7	8	3	5	
Koldfeber	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akut diarré (kolerine)	394	6	394	45	16	28	30	20	39	40	40	3
Skjorbuk	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	
Tilsammen	3600	149	3579	426	393	460	372	278	281	187	225	19

sygdommen i de senere aar oftere skal ha vist sig. Forløbet var mildt. (Rummelhoff). Under benævnelsen **pemfigus** omtaler distriktslægen i Lyngdal et tilfælde i februar hos et 9 aar gammelt pikebarn. Hele hendes krop var oversaadt med fra ert- til plommestore blærer, indeholdende litt pus. Blæerne brast, der dannedes skorper, under hvilke tilheling foregik langsomt. Nye utbrudd fulgte dog slag i slag, saa tilstanden saa noksaa trøstesløs ut. Om sommeren indtraadte bedring, men nye utbrudd skedde dog, men med mildere karakter og indskrænket til enkelte steder paa legemet, og endnu i juni 1910 havde barnet sin pemfigus. (Reelhorst).

Kikhoste synes dette aar ikke nogetsteds at ha hat epidemisk utbredning. Kun 42 angrepe med 2 dødsfald opføres for det hele amt.

Akute katarrar i aandedrætsorganerne og influenza synes ikke at ha foranlediget nogen større sykelighet.

ygdomme.

Oktober.	November.	December.	Fordeling paa lægedistrikterne:											
			1		2		3		4		5		6	
			Kristiansand stadsfysikat.		Oddernes.		Undal.		Lyngdal.		Vanse.		Flekke- fjord.	
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
1	-	-	9	-	8	-	1	-	-	-	-	-	10	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	15	21	80	-	104	1	61	-	26	1	45	-	129	4
-	6	1	2	-	6	-	10	-	4	-	1	-	23	-
8	14	6	47	-	20	3	3	-	-	-	3	1	23	2
-	-	-	2	2	1	1	3	1	1	-	-	-	-	-
-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	1	1	3	-
-	2	3	17	-	8	-	2	2	2	1	4	-	11	2
-	2	-	51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	5	10	17	-	18	-	4	-	-	-	7	-	4	-
-	-	-	2	-	51	-	5	-	-	-	-	-	2	-
-	3	-	25	-	11	2	-	-	-	-	5	-	1	-
105	135	124	633	12	394	6	26	1	9	-	145	10	218	5
24	22	21	34	-	257	1	3	-	3	-	11	-	74	1
18	30	20	106	17	82	26	34	12	11	9	39	5	40	2
7	11	7	49	-	33	-	14	1	1	-	6	-	11	1
10	6	9	25	2	27	4	10	-	4	-	13	1	14	-
-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
30	28	43	130	-	116	2	14	-	5	-	41	4	88	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
219	279	267	1231	35	1139	46	190	17	67	11	321	22	652	18

Derimot var **croupøs lungebetændelse** ogsaa dette aar ganske hyppig. Der anmeldtes 312 tilfælde med 71 dødsfald, hvilket gir en dødelighedsprocent av 22,8. Dødeligheten var saaledes stor, i Oddernes distrikt 31,7 pct., i Undal 35,3 pct., i Lyngdal endog 81,8 pct. Fra Vanse distrikt bemerkes, at sygdommen der ikke er av den typiske med tydelig krisis. Forløpet er hos de fleste syke mere snikende, og resolutionen gaar langsomt, disponerer til, eller er maaske rettere sagt fra først av tuberkulose. (H. Meyer).

I de 2 tilfælde av **koldfeber** i Oddernes distrikt var sygdommen i begge erhvervet utenfor Norge.

Akut diarré (kolerine) var forholdsvis sjelden, maaske paa grund av det kolde veir om sommeren.

For **skjorbuk** behandledes en voksen mand i Lyngdal distrikt. Han hadde affektion av tandkjøtet med blødning derfra og løsning av tænderne. Som

grund angav han daarlig kost under strengt arbeide. Han hadde i længere tid udelukkende levet paa «stomp» og sort kaffe, samtidig som han slet ondt som tømmerhugger i skogen. (Reehorst).

Av **fnat** opføres 411 angrepne, derav 378 fra Undal distrikt; næsten alle disse sidstnævnte skriver sig fra Aaseral, hvor sygdommen var utbredt saagodtsom til hver gaard. Mange syke skaffet sig paa egen haand midler til sygdommens fordrivelse. Naar kuren skulde foretages paa egen bekostning, vistes dog gjennemgaaende liten iver for at bli sygdommen kvit. Der opstod dog snart saa megen misstemning paa forskjellig hold især i de omliggende bygder, som stadig utsattes for smitten samt som følge herav saa mange ulemper for det daglige samkvem mand og mand og bygd og bygd imellem, at helseraadets ord fører fandt at burde søke det offentlige om bistand til sygdommens bekjæmpelse. Saadan opnaaedes ogsaa av stat og amt til reiser, desuten betalte amtet og Aaseral herred hver sin halvpert til medicin. Det lykkedes ogsaa meget hurtig at trænge sygdommen sterkt tilbake, men helt at utrydde den lot sig, som det kunde forutsees, ikke gjøre, da der naturligvis var enkelte, som av forskjellige grunde ikke var villige til at motta den tilbudte hjælp. Der har derfor vist sig tegn til, at sygdommen atter breder sig. (A. Lange).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:				
		1	2	4	5	6
		Kristiansand stadsfysikat.	Oddernes.	Lyngdal.	Vanse.	Flekkefjord.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske saar	11	8	2	-	1	-
Syfilis, konstitutionel	12	10	2	-	-	-
Gonorré, uretrit	56	47	4	1	2	2

Fra Kristiansand bemerkes, at for en sjøby at være med livlig skibstrafik maa stedet siges at slippe heldig fra de veneriske sygdomme, idet antallet av tilfælde er forholdsvis litet. Der føres dog intet andet tilsyn med disse forhold end av helseraadet og lægerne. (Brodtkorb).

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp for helseraadet anmeldte og av dets protokoller utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtet henvises til tabellen derom i den almindelige beretning. Dødsfald av lunge-tuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsarsakslistor for det hele amt 15,1 pct. av samtlige ved sygdom forårsakede kjendte dødsfald og 17,7 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 15,2 pct. og 17,9 pct. og for bygderne 15,1 pct. og 17,5 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — Stadsfysikus i Kristiansand bemerker, at av hensyn til omkostningerne benyttes adgangen til indlæggelse efter tuberkulose-lovens § 6 altfor sjelden, og dog indtar blandt anordningerne til hindring av tuberkulosens utbredning sykehusbehandlingen den mest fremskutte og mest virksomme plads. Isolationen er i de fleste hjem, hvor tuberkulose bor, selvfølgelig yderst ufuldkommen, snarest rent illusorisk. Opprettelse av et tuberkulosehjem for byen har det endnu ikke lyktes at virkeliggjøre. Nogen formindskelse av tuberkulosens hyppighet er siden tuberkulose-lovens ikrafttræden ikke iagttat for Kri-

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Kristiansand stadsfysikat	230	36	35	195
Oddernes	244	39	46	198
Mandal ladested	48	9	6	42
Bygder	196	30	40	156
Undal	150	30	17	133
Lyngdal	82	11	11	71
Vanse	157	19	22	135
Farsund ladested	19	4	4	15
Bygder	138	15	18	120
Flekkefjord	180	23	18	162
Flekkefjord by	44	3	6	38
Bygder	136	20	12	124
Lister og Mandal amt	1043	158	149	894
Derav i byer	341	52	51	290
— - bygder	702	106	98	604

stiansands vedkommende. Dens hygieniske foranstaltninger var imidlertid gjennomført der mange aar før lovens utstedelse. (Brodtkorb). — Kommunelægen i Tveit herred av Oddernes distrikt bemerker, at tuberkulosen i herredet synes at være i tilbakegang. Forstaaelsen av nytten av at være forsiktig synes mere og mere at gaa op for folk, samtidig som den overdrevne smittefrygt synes at tape sig. (L. Balchen). Ordføreren i Bjelland, Grindum og Aaseral herreder av Undal distrikt skriver, at tuberkulosen der, som før, spiller den overveiende rolle for dødeligheten, idet av 41 dødsfald med kjendt aarsak de 17 skyldtes tuberkulose. (A. Lange). I Lyngdal distrikt hersker fremdeles en noget utidig smittefrygt, hvilken dog synes at vike for det ihærdige opplysningsarbeide om tuberkulosen. Savnet av et tuberkulosekjem i forbindelse med et litet sykehus er følelig. Ordføreren i Lyngdal helseraad bragte saken frem i et møte her; men de fleste medlemmer stod dog noget uforstaaende overfor dens betydning; ved fortsat arbeide haabes dog paa at vinde frem. (Reehorst).

Spedalskhet. En spedalsk med den glatte form findes paa gaarden Holte i Lyngdal herred av Lyngdal distrikt. Vedkommende skal ha hat sin sykdom i 30 aar. Hun er fullstændig blind som følge av en panoftalmit paa begge øine. (Reehorst).

Blodmangel og lettere **fordøielsesbesværigheter** omtales som meget almindelige i Tveit herred av Oddernes distrikt, mens sterkere grader av begge sygdomme er mere sjeldne. **Neurastheni** og **hysteri** er ogsaa almindelige. (L. Balchen).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 57 saadanne, derav i Kristiansand stadsfysikat 12, i Oddernes lægedistrikt 16, i Undal 7, i Lyngdal 1, i Vanse 6 og i Flekkefjord 15. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa næste side.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Ultrækning ved bækkenendeleie.			Perfora- tion.	Efter- byrds- operation.	
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Moder.	Moder.
	Lev.	Dødt.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	
	Lev.	Dødt.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	37	-	37	-	-	-	-	3	⁴⁾ 3	-	-	-	
Bækkensneverhet	-	-	-	-	-	-	-	1	-	⁵⁾ 1	1	-	
Barselkrampe	2	¹⁾ 1	²⁾ 4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Blødning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Fare for fosterets liv	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Fremfald av navlesnor	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	-	-	-	-	7	³⁾ 5	2	-	-	-	-	-	
Tilsammen	42	1	43	1	7	5	2	4	3	1	1	1	
	43		44			7			4				

¹⁾ Dødsårsak: barselkrampe. ²⁾ Derav et tvillingpar, hvor begge tvillinger forløstes (lev.) ved tang. Moren døde av barselkrampe. ³⁾ Derav en 2den tvilling, 1ste fødtes (lev.) ved naturens hjælp. ⁴⁾ Derav et foster forløst ved tang paa sætet. ⁵⁾ Forløst ved tang paa sætet.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste dogn.	paa barselseng.	ved ulykkelige hændelser.	ved selvmord.
Kristiansand stadsfysikat . . .	364	9	212	17	2	1	3	4
Oddernes	571	11	304	32	5	-	14	-
Mandal by	69	2	48	5	-	-	-	-
Bygder	502	9	256	27	5	-	14	-
Undal	264	7	174	12	1	1	2	-
Lyngdal	141	3	99	7	-	-	1	-
Vanse	206	7	161	18	1	-	1	-
Farsund ladested	41	2	27	3	-	-	-	-
Bygder	165	5	134	15	1	-	1	-
Flekkefjord	387	12	199	18	4	2	7	1
Flekkefjord by	52	2	31	2	1	-	1	-
Bygder	335	10	168	16	3	2	6	1
Lister og Mandal amt	1933	49	1149	104	13	4	28	5
Derav i byer	526	15	318	27	3	1	4	4
— - bygder	1407	34	831	77	10	3	24	1

Angaaende **jordmorhjælpen** se den almindelige beretning.

Antallet af **fødte** og **døde** vil sees av ovenstaaende tabel.

Der blev for det hele amt et overskudd av 784 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 59,4.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 4 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsaaarsaken for 7 kvinder saaledes: barselfeber 4, barselkrampe 1, blødning 1 og abort 1.

De **hyppigste dødsaaarsaker** var:

Dødsaaarsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	232	51	181
Lungetuberkulose	158	52	106
Organisk hjertesygdom	84	33	51
Lungebetændelse	71	22	49
Kræft (cancer og sarkom).	62	24	38
Tuberkulose utenfor lungerne	61	15	46
Hjerneslag	61	27	34
Brights nyresygdom	36	11	25
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	34	16	18
Kronisk bronkit	25	7	18

Veirliget. At dømme efter de foreliggende meddelelser herom synes vaaren at ha været kold, sommeren dels god (Lyngdal) og varm (Undal), dels kold og regnfull (Vanse). Men beskrivelsen kan være forskjellig inden samme lægedistrikt.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. Stadsfysikus i Kristiansand skriver: Byens befolkning lever under gunstige hygieniske forhold. Dens aapne beliggenhet, omgit paa 3 sider av vand, dens tørre, sandige jordbund, dens snorrette, brede gater, dens relativt lave huse, gode kloakvæsen, gasens fortrængsel av elektricitet til belysningsmiddel og rummelige boligforhold, — alt til sammen later Kristiansand indta en særegen plads blandt Norges byer. Naar ikke dette mere tydelig finder sit uttryk i byens sykелighet og dødelighet, ligger grunden hertil vel — ialfald for nogen del — deri, at klimetet er fugtig, vindig og omskiftelig, og at sandflugten tildels er en ren plage, der ikke er let at raade bod paa, saasom brolægning kun findes i en enkelt gate og tildels er mangelfuldt utført. Uagtet fødemidlerne med hensyn til pris i alle henseender kan konkurrere med landets høieste, er levemaaten i det store tat god. Den almindelige dagløn er kr. 3.50—4,00 og derover. Arbeidere tilhørende sjauerlagene kan tjene op til kr. 2 200,00 pr. aar. Men i disse lag kommer ingen arbeider, uten at han i alle dele er dygtig og ædruelig. Ædrueligheten staar ganske høit. Desværre har vi dog efter byens størrelse en altfor stor del uforbæderlige drukkenbolte — lasaroner, der ganske almindelig befolker fyldearresten i et antal av 6 à 7 pr. nat. Usedeligheten er neppe værre end andre steder. Herpaa tyder blandt andet det relativ ringe antal uegte fødsler (8) og veneriske sygdomme. Som nævnt maa byens boligforhold ansees for meget gode. Den nybebyggede bydel «Reberbanen» gir plads for noget over 2 000 individer. Desuten finder der en stadig og ganske betydelig bebyggelse sted utenfor Kvadraturen, imot NV, av gaarden Grim, hovedsagelig ved hjælp av boliglaan. Bygningerne i et antal av ca. 30 er opført av træ, ca. 80 m.² i en etage, indeholdende to 2 værelses bekvemmeligheter med kjelderbekvemmeligheter for ved, vask etc.; kostende omkring kr. 5 000,00. Paa loftsetagen er opsat ark. Omkring Møllemandet og Møllen eier kommunen endnu av gaarden Grim en større ledig parcel, der er utlagt til smaahaver, som utesies til arbeidere. Der er for tiden utlagt ca. 70 parceller, hver begrenset av et staastraadgjerde. Stedet synes i enhver henseende ved sin avstand fra byen, ved parcellernes størrelse og jordens beskaffenhet og beliggenhet at være skikket for sit øiemed. Tages hertil i betragtning Kristiansands klimatiske forhold, synes her at være gunstige betingelser for ideens heldige realisation. (Brodtkorb).

I Oddernes distrikt maa de hygieniske forhold betegnes som gode. Boligerne synes at være vel indrettet, renlighet og levemaate upaaklagelig. (Rummelhoff). Inden Tveit herred har dog de økonomiske forhold inden en del av bygden ikke været saa gode for arbeiderne som før, hvorav følger en større fattigbyrde for herredet. De fattige blir behandlet udmerket i alle henseender. (L. Balchen).

Ordføreren i Bjelland, Grindum og Aaseral helseraad av Undal lægedistrikt bemerker, at de hygieniske forhold fremdeles i de fleste henseender staar langt tilbake i disse herreder. (A. Lange).

Fra Lyngdal distrikt omtales kvindernes manglende kyndighet i matlagning. Husholdningsskolen paa Søgne kan ikke paa langt nær avhjælpe denne mangel, da der kun kan optages et meget begrenset antal læringer og da naturlig fra de mere velstillede gaardbrugerhjem. Denne ukyndighet i matstel antages at være en vigtig aarsak til de utbredte fordøielsesbesværigheter, befolkningen lider av. — Interessen for jordbruket er i det hele i rask stigning, likesom der kan spores en avgjort bedring i fjøsstellet. Salg av kreaturer er en betydelig indtægtskilde for distriktet. (Reehorst).

Angaaende de hygieniske forhold er der i Vanse distrikt intet særlig at bemerke fra aar til andet. Levemaate og klædedragt blir efterhvert mer og mer bymæssig. De ældre ryster paa hodet og beklager forholdet; men tiden medfører, at det gaar i den retning, og de, som kommer hjem fra Amerika, hjælper til at øke farten. (H. Meyer).

Sykehus. I Kristiansand er der et kommunalt sykehus med afdeling for epidemiske syke, fremdeles et kommunalt sindssykeasyl, statens karantæneanstalt paa Odderøen, Eg sindssykeasyl samt et katolsk hospital. I Mandal, Oddernes distrikt, findes et kommunalt sykehus med isolationslokale. I Flekkefjord by ligger amtssykehuset.

Badeindretninger. I Kristiansand er der to sjøbadehus, hvorav det ene leverer varme sjøbad. Varmtbadeanstalten har i løpet av aaret været under ombygning og utvidelse til at omfatte virksomheten som folkebad. I Mandal er der foruten sykehusets badeindretning et folkebad med badstue og karbad, dertil et sjøbadehus. Ved Hunsfoss fabrikker i Vennesla er der bad for arbeiderne. I Lyngdal distrikt har Lyngdal dampmeieri indrettet et rum for karbad; men søkningen er fremdeles ringe. (Reehorst). I Flekkefjord by er sykehusets bad tilgjengelig for publikum; der er tillike en sjøbadeindretning.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og karantænekommissioner samt av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Karantæne- kommissioner. Antal møter.	Vaksinerte.
Lister og Mandal amt	58	3	970
Kristiansand stadsfysikat.....	16	1	16
Oddernes	¹⁾ 12	⁶⁾ 1	279
Undal	²⁾ 7	-	10
Lyngdal	³⁾ 8	-	83
Vanse	⁴⁾ 6	-	265
Flekkefjord	⁵⁾ 9	⁷⁾ 1	317

¹⁾ Mandal 3, Oddernes 2, Søgne 1, Holme 3, Halsaa og Hartmark 3. ²⁾ Søndre Undal 2, Øislebø 1, Finsland 1, Laudal 1, Spangereid 1, Bjelland 1. ³⁾ Lyngdal 2, Austad 1, Kvaas 2, Hægebostad 3. ⁴⁾ Farsund 2, Vanse 1, Herred 2, Spind 1. ⁵⁾ Flekkefjord 4, Nes 2, Likues 1, Gyland 1, Tonstad 1. ⁶⁾ Mandal. ⁷⁾ Flekkefjord by.

Vakination. Aarsaken til det forholdsvis ringe antal vaksinerte dette aar er, at der paa grund av koppetilfældene i 1908 i Undal distrikt skedde en massevakination inden den største del av amtet (se den trykte medicinalberetning for 1908, side 116 nederst).

XI. Stavanger amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger: Tandlæger. Jordmødre. Hjælpe- vaksinatorer.			
Amtet		9 147,15	125 658	42	19	80	42
1. Sogndal.....		790,77	5 917	2	-	4	3
	Sogndal, ladested ..	0,19	400	1	-	1	-
	Sogndal	291,63	2 513	-	-	1	1
	Lund	292,59	1 887	1	-	1	1
	Heskestad	206,36	1 117	-	-	1	1
2. Egersund		1 298,02	13 627	4	2	7	4
	Egersund, ladested.	0,32	3 217	3	2	2	-
	Egersund	207,57	2 638	-	-	1	-
	Ogne	107,57	1 099	-	-	1	1
	Helleland	143,26	1 308	-	-	1	1
	Bjerkreim	693,29	1 757	-	-	1	1
	Nærbo	60,31	1 812	1	-	-	-
	Varhaug	85,70	1 796	-	-	1	1
3. Sandnes.....		1 955,84	17 092	6	1	8	6
	Sandnes, ladested ..	0,81	2 607	4	1	2	-
	Høiland	170,63	4 221	-	-	1	1
	Klepp	128,49	2 599	-	-	2	1
	Time	184,71	2 854	1	-	1	1
	Gjesdal	218,04	1 784	1	-	1	1
	Hole	109,58	1 094	-	-	-	1
	Fossan	1 143,58	1 933	-	-	1	1
4. Stavanger stads- fysikat	Stavanger, kjøbstad	7,41	30 266	18	12	24	-
5. Stavanger		227,01	9 605	¹⁾ 1	-	6	5
	Hetland	113,82	5 224	-	-	3	3
	Haaland	85,24	3 253	-	-	2	1
	Mosterø	27,95	1 128	-	-	1	1
6. Finnø		1 521,19	10 524	3	-	8	8
	Rennesø	40,82	1 071	-	-	³⁾ 1	1
	Finnø	42,43	1 389	1	-	1	1
	Strand	195,58	2 204	-	-	1	1
	Aardal	505,26	812	-	-	1	1
	Hjelmeland	535,06	2 011	1	-	1	1
	Fister	42,56	882	-	-	1	1
	Nerstrand	122,04	1 400	1	-	1	1
	Sjernerø	37,44	755	-	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Stavanger by. ²⁾ Bor i ladestedet. ³⁾ Fungerer ogsaa som jordmor og hjælpevaksinatrice i en del av Mosterø herred.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinerer.
7. Sand		2 495,48	9 449	1	-	8	8
	Jelsa	257,27	2 123	-	-	2	2
	Sand	213,78	1 402	1	-	1	1
	Suldal	1 219,46	2 066	-	-	2	2
	Sande	514,20	1 554	-	-	1	1
	Vikedal	290,77	2 304	-	-	2	2
8. Karmøen		447,22	13 821	3	-	9	5
	Skudeneshavn, ladested	0,48	1 145	1	-	1	-
	Kopervik, —	0,36	981	2	-	1	-
	Skudenes	68,29	2 659	-	-	2	1
	Aakre	32,35	2 276	-	-	1	1
	Avaldsnes	150,76	4 262	-	-	2	1
	Bøkn	46,92	761	-	-	1	1
	Tysvær	148,06	1 737	-	-	1	1
9. Haugesund ¹⁾		404,21	15 357	4	4	6	3
	Haugesund, kjøbstad	0,91	7 693	4	4	3	-
	Skaare	73,15	2 618	-	- ²⁾	-	1
	Torvestad	31,08	2 041	-	-	1	1
	Skjold	168,73	1 910	-	-	1	1
	Vats	130,34	1 095	-	-	1	-

¹⁾ Til Haugesund lægedistrikt hører Sveen og Vikebygd herreder av Søndre Bergenhus amt, av tilsammen 214,23 km² størrelse med 2 922 tilstedeværende indbyggere; distriktet i det hele utgjør saaledes 618,44 km.² med 18 279 indbyggere. ²⁾ Jordmoren for Torvestad sogn og Skaare bor i Haugesund.

Sundhetstilstanden var i det hele tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomstilfælde er ialt meldt 8 714, hvorav 343 hadde dødelig utgang; aaret forut var de tilsvarende tal henholdsvis 13 335 og 469.

Dødeligheten var 14,3 pro mille (1 945 dødsfald) av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde (136 024). I 1908 var dødeligheten 16,5 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 120 og side 121, sammendraget efter lægernes opgaver. Jfr. forøvrig tabel XL i den almindelige beretning.

Tyfoidefeber. I Stavanger by, hvor sygdommen en tid før julen 1908 var optraadt i en familie, blev av dennes 7 medlemmer alle angrepen undtagen et 6 aars barn. Smitten formodet man var kommet med en del gamle klær, som en søn hadde kjøpt i Amerika og bragt hjem. Den først angrepen hadde været hanglesyk 2—3 uker, før læge blev tilkaldt. De øvrige tilfælde forekom senere paa aaret spredt omkring i byen og kan ikke ha staat i forbindelse med nævnte husepidemi; et par skyldtes antagelig melk fra et smittet hus paa landet. Samtlige syke blev indlagt paa sykehus, og de respektive familier internert paa Bjergsted for bykassens regning, indtil hjemmene var blit grundig rengjort; de friske var forøvrig i inkubationstiden stadig under observation. I bingene blev der strødd

Epidemiske sygdomme.

120

Stavanger amt, 1909.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for												
	tilfælde.	dødsfald.		Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Tyfoidefeber	101	10	101	24	5	5	1	3	5	1	28	15	5	2	7
Cerebrospinalmeningit	5	1	5	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Skarlagensfeber	1497	64	1496	374	314	262	153	113	92	35	25	32	28	35	33
Meslinger	95	2	95	7	10	7	2	11	20	5	11	5	2	8	7
Difteri (croup)	192	26	192	24	20	15	14	15	9	4	14	14	24	19	20
Blodgang	2	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	6	4	4	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Pyæmi, septhæmi	20	13	11	-	-	2	-	-	-	2	-	3	3	-	1
Rosen	155	9	154	21	19	19	20	11	15	5	6	6	6	19	7
Røde hunde	188	-	188	3	-	-	1	2	8	7	8	16	38	70	35
Vandkopper	137	-	137	22	33	15	9	12	13	8	3	3	1	11	7
Kusma	29	-	29	2	16	4	-	2	1	3	-	-	1	-	-
Kikhoste	129	7	129	34	29	13	5	3	10	4	6	2	9	-	14
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	3145	81	3136	337	433	457	385	335	198	95	87	137	142	282	248
Influenta	346	8	346	27	55	37	67	38	20	6	4	8	11	28	45
Lungebetændelse	873	72	866	63	87	99	128	156	102	31	21	22	34	57	66
Pleurit	278	4	278	39	26	26	27	20	27	17	22	23	11	20	20
Gigtfeber	234	6	233	16	18	31	18	14	25	19	12	15	11	28	26
Koldfeber	6	-	6	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	3
Akut diarré (kolerine)	1267	36	1262	106	90	66	62	71	67	102	131	163	148	126	130
Pemfigus (hos nyfødte)	7	-	7	2	2	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Tilsammen	8714	343	8679	1102	1159	1059	893	813	613	347	378	464	477	705	669

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																	
	1		2		3		4		5		6		7		8		9	
	Sogndal.		Egersund.		Sandnes.		Stavanger stads- fysikat.		Stavanger læge- distrikt.		Finnø.		Sand.		Karmøen.		Haugesund.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	-	-	-	-	4	2	15	5	4	-	-	-	4	1	72	2	2	-
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1	-	-
Akut poliomyelit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	62	6	35	7	182	6	362	11	142	11	153	2	111	6	288	5	162	10
Meslinger	5	-	2	-	33	-	24	-	-	-	-	-	-	-	8	-	23	2
Difteri (croup)	5	3	17	2	4	2	67	5	6	2	7	-	5	1	41	8	40	3
Blodgang	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	-	-	-	-	4	3	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	1	-	-	-	2	-	7	6	1	1	4	1	1	1	2	2	2	2
Rosen	4	-	4	4	17	-	93	2	2	1	3	-	6	-	12	1	14	1
Røde hunde	-	-	-	-	-	-	169	-	-	-	4	-	12	-	2	-	1	-
Vandkopper	1	-	1	-	6	-	103	-	-	-	5	-	-	-	6	-	15	-
Kusma	-	-	2	-	-	-	9	-	-	-	1	-	-	-	1	-	16	-
Kikhoste	-	-	84	6	-	-	31	-	-	-	3	-	-	-	1	1	10	-
Akute katarrher i aandedræts- organerne	28	2	93	2	228	10	2019	36	13	10	63	2	61	1	310	9	330	9
Influenta	9	-	4	-	32	-	86	-	-	-	6	-	2	-	2	1	205	7
Lungebetændelse	23	3	44	7	104	10	369	18	9	8	32	1	36	4	77	8	179	13
Pleurit	1	-	9	-	31	2	129	-	-	-	10	-	10	-	32	2	56	-
Gigtfeber	4	-	2	-	32	1	107	4	-	-	15	-	17	-	23	1	34	-
Koldfeber	-	-	-	-	1	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	22	1	38	-	102	7	848	14	5	5	20	3	28	-	77	-	127	6
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tilsammen	167	15	335	28	784	43	4448	102	182	38	329	9	293	14	959	41	1217	53

kalk og indholdet tømt og nedgravet; av hensyn til mulige bacillebærere forsyntes desuten det smittede hus med kalk tilstrækkelig for 2 maaneder og med detaljeret bruksanvisning. De ovenfor omtalte klær blev brændt sammen med en del skrap. Der indtraf 5 dødsfald, hvorav 2 i den først omtalte familie; desuten døde den diakonisse, som først hadde pleiet de syke. (Wyller). — De fra **Stavanger** distrikt meldte tilfælde indtraf i Hillevaag. — I **Sand** distrikt indsygnet 2 fartøifolk under brislingfisket; den ene av disse smittet efter hjemkomsten sin far og en bror; men moren hadde sandsynlig været mellemlid, idet hun senere oplyste at ha været hanglesyk nogen uker, før de to andre blev angrepet. Den fra fisket hjemkomne søn døde. (Østvold). — Paa **Karmøens** sydlige og vestlige del var der en utbredt epidemi; den begyndte paa Risdal og Falnes samt i Skudeneshavn; man trodde, at melken fra førstnævnte gaard, hvor der for et par aar siden hadde været en større epidemi, var smittekilden. Senere utover optraadte sygdommen paa Randvoldjord, Haringstad, Tangen, Sieveland, Tveid, Mannes, Aakre, Aarvold, Aadland og Liknes, som alle ligger efter hinanden i Aakre herred, samt paa Stave, Ferkingstad og Kvillhaug i Skudenes; det var omtrent i disse samme trakter en epidemi for vel 3 aar siden holdt til; sygdommens optræden denne gang skyldtes antagelig inficeret drikkevand; brøndene er ofte elendige, bare nogen aapne huller i jorden; men undersøkelse ved det hygieniske institut av nogen indsendte vandprøver gav negativt resultat. (Søyland og E. Jensen).

Av **epidemisk cerebrospinalmeningit** optraadte 5 tilfælde omtrent samtidig og under ens symptomer paa Sund i Kopervik herred (**Karmøen**). (Søyland).

Skarlagensfeber optraadte som en fortsættelse fra foregaaende aars store epidemi. I **Stavanger** by blev de syke mest mulig indlagt paa lasaret, hvilket nu som regel ikke møter nogen vanskelighet fra publikums side, dels fordi sykehusbehandling ansees som et gode, og dels fordi den er gratis for alle, naar indleggelsen foregaar i det offentlige sundhetsvæsens interesse. Foruten desinfektion i hjemmet blev det som regel negtet friske barn at frekventere skolen i løpet av de første 8 dage efter, at de syke var fjernet hjemmefra. (Wyller). — I **Sand** distrikt forekom nogen spredte, avgrænsede epidemier, den største i Kvildalsbygden ved Suldalsvandet; her hadde sygdommen uhindret hat sin gang i over en maaned, inden læge som følge av et par dødsfald i én familie blev tilkaldt. Lægen fandt da paa alle gaarder og pladser barn og voksne i avskallingsstadiet; hele bygden blev avstængt, og det tok 3 uker at faa de smittede steder desinficeret. (Østvold). — I **Karmøen** og **Haugesund** distrikter var sygdommen ogsaa meget utbredt, men forløpet var som regel usdvanlig mildt, og det hændte, at man først længere tid bakefter fik rede paa, at en hel del barn paa nogen gaarder hadde hat en utslagssygdme med avskalling. (Caspersen).

Ogsaa **difteri** forekom noksaa hyppig. I **Sogndal** ladested indtraf i en familie 5 tilfælde, hvorav 3 med dødelig utfald under croupsymptomer; smitten trodde man var kommet fra Egersund; samtlige skolebarn og en del andre blev præventivt injiceret. (Wingard). Efterat en elev paa amtets landbruksskole i Nerstrand (**Finno** distrikt) hadde faat sygdommen, optraadte der utover vaaren med ca. 3 ukers mellemrum nye tilfælde tiltrods for anvendelse av præventive injektioner; man tok da massekulturer for om mulig at finde «bacillebærere» og fandt med én gang 8 slike, deriblandt skolens husholderske. Efter et par ukers internering var bacillerne væk hos de fleste, men hos enkelte tok det optil 7 uker; siden indtraf ingen nye tilfælde. Injektionerne syntes saaledes kun at være til nytte i et begrænset tidsrum, dog mindst 3 uker, men naar sygdommen optraadte hos en injiceret, forløp den meget mildt. (T. Næss). — Ogsaa fra **Karmøen**, hvor profylaktiske injektioner fortoget i stor utstrækning, omtales deres store nytte. — I Skudeneshavn fik lægen, efter at ha behandlet et tilfælde, en begrænset be-

tændelse paa ganeseilet; da der ved kulturprøve fremkom en bakterie, som hadde stor likhet med difteribaciller, lot han sin husstand injicere, holdt sig selv i karantæne og desinficerte kontoret etc. (E. Jensen). — I H a u g e s u n d distrikt var sykdommen ikke saa utbredt som aaret forut; et dødsfald i byen indtraf i en familie, som i henhold til en kjendt kvaksalvers teorier negtet den tilkaldte læge at behandle det syke barn med serum (Caspersen).

Røde hunde forekom i slutten av aaret hyppig foruten i Stavanger by ogsaa paa strandstedet Sand. Paa dette sted hadde sykdommen, saavidt erindres, ikke forekommet paa sikkert 20 aar; de første tilfælde blev isoleret ved mistanke om skarlagensfeber, men der kom ingen avskalling, og de fleste var kun litt upasselig 1 à 2 dage. (Østvold).

Av **koldfeber**-tilfældene indtraf de, som er meldt fra Stavanger by, alle blandt hjemkomne missionærfamilier; vedkommende i Sandnes distrikt hadde faat sykdommen i Amerika.

Akut diarré (kolerine) hadde i S o g n d a l distrikt som vanlig adskillig utbredning i aarets første og sidste maaneder; drikkevandet har her let for at bli forurenset av overflatevand, hvorfor folk gjentagende er blit advaret mot at nyde vand fra bækkefar o. l. i raa tilstand. Mange har derfor i den senere tid anlagt brønde forsynet med den i de nye sundhetsvedtægter paabudte tette overbygning. (Wingard)

Impetigo contagiosa synes paa grund av mangelfuld personlig renlighet at være næsten endemisk inden visse strøk i S o g n d a l distrikt. (Wingard).

Icterus catarrhalis optraadte hele aaret i S o g n d a l ladested og herred.

Av **fnat** er meldt ialt 61 tilfælde; derav 27 fra Stavanger by og 20 fra Sand distrikt.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
		1	2	3	4	5	6
		Sogn dal.	Egersund.	Sandnes.	Stavanger stads- fysikat.	Karmøen.	Hauge- sund.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske saar	29	-	1	-	28	-	-
Syfilis, konstitutionel	111	-	2	1	74	3	31
— hereditær	6	-	-	-	6	-	-
Gonorré, uretrit	344	2	12	20	255	5	50

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp meldte og av protokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtets distrikter henvises til den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 14,8 pct. av samtlige kjendte, ved sygdom forarsakede dødsfald og 19,1 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 16,6 pct. og 21,4 pct., for bygderne 13,4 pct. og 17,2 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — Fra Finnø anføres, at antallet av dødsfald av tuberkulose var adskillig mindre end i de 2 nærmest foregaaende aar; inden selve hjemmet vises der tilbørlig forsigtighet med expectoratet; anderledes paa tunet og ellers utenfor hjemmet, da det kun meget sjelden lykkes at formaa de syke til at anskaffe spytteflasker. (Frisak).

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Sogndal	67	13	15	52
Sogndal ladested	7	2	3	4
Bygder	60	11	12	48
Egersund	159	21	28	131
Egersund ladested	45	5	10	35
Bygder	114	16	18	96
Sandnes	193	22	43	150
Sandnes ladested	29	3	5	24
Bygder	164	19	38	126
Stavanger stadsfysikat	462	79	102	360
— lægedistrikt	83	6	38	45
Finnø	68	18	9	59
Sand	93	13	14	79
Karmøen	233	25	41	192
Skudeneshavn ladested	20	1	2	18
Kopervik —	14	4	5	9
Bygder	199	20	34	165
Haugesund	187	32	53	134
Haugesund by	104	19	26	78
Bygder	84	13	27	56
Stavanger amt	1545	229	343	1202
Derav i byer	681	113	153	528
— - bygder	864	116	190	674

Om de med statsbidrag forpleiede **sindssyke** se den almindelige beretning. Fra Sogndal skrives, at de i distriktet forpleiede patienter har det godt og overalt behandles som familiens egne medlemmer, samt at betalingen gennemgaaende maa betegnes som overmaade rimelig. (Wingard). Lignende uttalelse foreligger fra Egersund distrikt, hvor en hel del av husene paa Jæderen er indrettet med det for øie at kunne forpleie sindssyke; der er saaledes rum med gitter for vinduet og med ovn, som er indrettet og anbragt slik, at ilægget sker fra et andet rum. (F. Mohn).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 208 saadanne, nemlig i Sogndal 2, Egersund 16, Sandnes 18, Stavanger by 105, Finnø 7, Sand 3, Karmøen 19 og Haugesund 38. Indikationer og utfald vil sees av tabellen paa næste side.

Om **jordmorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Paa barselseng døde ifølge presternes opgaver 12 kvinder; lægerne har opgit 4 dødsfald av barselfeber, 3 av barselkrampe, 2 av emboli og 1 av blødning.

Tallet paa **fødte** og **døde** vil sees av tabellen øverst paa side 126.

Overskuddet av fødte var 2159 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 47,4.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.					Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.				Perfora- tion.	Decapita- tion.	Efter- byrds- operation.	Abortus provoca- tus.
	Mødre.		Barn.			Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.		Mødre.	Moder.	Mødre.	Moder.
	Lev.	D.	Lev.	Df.	Uopg.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	D.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	129	-	¹⁾ 128	2	1	-	-	-	6	-	^{*)} 6	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	8	-	5	3	-	2	2	-	-	²⁾ 1	-	1	2	-	-	-
Barselkrampe	3	-	3	1	-	-	-	-	³⁾ 1	1	⁴⁾ 1	1	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertesygdom	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tuberkulose	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Fare for morens liv	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	10	⁵⁾ 9	2	-	-	-	-	-	1	-	-
Stort fosterhode	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	1	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Opslaaede armer	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv	7	-	^{*)} 8	-	-	-	-	-	⁶⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Tilsammen	157	1	154	7	1	14	13	2	10	2	10	2	2	1	15	1
	158		162				15		12		12					

¹⁾ Heriblandt 2 tvillingpar. ²⁾ Dødsårsak: ruptura uteri. ³⁾ Tvillingfødende; første tvilling forløst ved tang; begge barn dødfødte. ⁴⁾ Forløst ved tang paa sætet. ⁵⁾ Blandt disse en første tvilling; anden forløst ved uttrækning^{*)}. ⁶⁾ Tvillingfødende; første tvilling forløst ved tang^{*)}.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Sogndal	153	2	94	7	1	2	2	-
Sogndal ladested	7	-	11	-	-	-	-	-
Bygder	146	2	83	7	1	2	2	-
Egersund	371	11	208	24	6	1	10	-
Egersund ladested	75	1	54	10	2	1	2	-
Bygder	296	10	154	14	4	-	8	-
Sandnes	588	13	222	39	6	2	9	1
Sandnes ladested	94	-	33	3	-	-	1	-
Bygder	494	13	189	36	6	2	8	1
Stavanger stadsfysikat	1128	25	496	98	15	2	4	3
— lægedistrikt	356	3	134	27	1	-	3	1
Finnø	255	6	133	10	1	1	5	-
Sand	234	6	159	12	1	1	8	-
Karmøen	394	8	254	22	5	2	3	4
Skudeneshavn ladested	17	1	22	2	-	-	-	-
Kopervik —	58	1	16	2	1	-	-	-
Bygder	319	6	216	18	4	2	3	4
Haugesund ¹⁾	689	12	287	40	4	2	4	1
Haugesund by	307	7	136	26	2	-	2	1
Bygder	382	5	151	14	2	2	2	-
Stavanger amt	4104	85	1945	278	39	12	47	10
Derav i byer	1686	35	768	141	20	3	9	4
— - bygder	2418	50	1177	137	19	9	38	6

¹⁾ Jfr. anm. til tabel XXV i den almindelige beretning.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	229	113	116
Alderdomssvakhet	216	63	153
Kræft (cancer og sarkom)	113	49	64
Tuberkulose utenfor lungerne	96	52	44
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	81	44	37
Hjerneslag	76	33	43
Organisk hjertesygdom	76	40	36
Lungebetændelse	72	28	44
Medfødt svakhet	68	39	29
Skarlagensfeber	64	16	48

Veirliget. Sommeren og høsten var ualmindelig kjølig og regnfull. Utbyttet av jordbruket var kvantitativt ganske godt, men kvalitativt daarlig; frugt-avlen var mislykket. — I Sogndal hadde man slædeføre i november, noget for de kanter ganske uhørt; og i begynnelsen av december indtraf der et voldsomt regnveir, som bragte snemasserne til at smelte og forårsaket store oversvømmelser med adskillig ødelæggelse.

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Sogndal skrives: Utbyttet av fiskerierne var mindre godt paa grund av lave priser; hvorimot faare- og hønseavlen gav adskillig av sig. Utvandringen til Amerika vedvarer, de unge emigranter er gjennomgaaende noisomme, flittige og arbeidsvante; de sender aarlig hjem store pengebeløp; men mangen én kommer tilbake overanstrengt og med nedbrutt helse. Med hensyn til den personlige renlighet synes det, som man til dels har faat øinene op for dens nødvendighet; der er om dette emne holdt foredrag i ungdomsforeningen. (Wingard og Huus).

I Egersund distrikt er folket overveiende jordbrukere; langs kysten drives ogsaa fiskeri ved siden av. Boligerne er alle gjennomgaaende smaa og indeholder som oftest kun én stue; er der to, staar den ene almindelig unyttet som en slags stasstue. Levemaaten er taalelig; dog er kaffedrikningen overhaandtagende; vaar og sommer har man let for at skaffe sig billig, fersk mat paa grund av silde- og makrel-fiskerierne; det er store kvanta av denne vare, som fra februar og utover til juli forsendes utover landsbygden. Folket er gjennomgaaende meget ædruelig; det er kun enkelte, som bruker byreiserne til at drikke sig overstadig fuld. (F. Mohn).

I Stavanger by har arbeidsforholdene været jevnt gode; arbeidslivet henger paa det nøieste sammen med de hermetiske fabrikker og med fabrikkdrift i det hele tat; sjøfarten spiller nu kun en ganske underordnet rolle; byggevirksomheten har været like stor som i de tidligere aar. (Wyller).

I Sand bygges der bedre, og sansen for renlighet tiltar. Emigrationen er fremdeles stor, saa det falder vanskelig at opdrive hjelp i onnetider; dertil er arbeidslønnen saa høi, at det paa de fleste gaarder heller ikke lønner sig at drive med leiet hjelp. Hvert aar kommer der dog en del folk igjen fra Amerika, og de er ved sin driftighet et godt eksempel. (Østvold).

I Karmøen distrikt øker folkemængden, især i Kopervik; der bygges derfor mange hus, som er pene og hensigtsmæssige. — Skudeneshavn er derimot paa grund av de senere tiders mindre gode konjunkturer i tilbakegang. Gamle sjøfolk, som har lagt op, maa søke at greie sig som fiskere aaret rundt; de yngre og kraftigere derimot finder det haabløst at holde ut med slik levevei og reiser til Amerika. Det er ikke Amerikafeber, men den rene nødvendighet, som driver gifte folk avsted, og saa drar selvfølgelig de fleste unge samme vei. — Levemaaten er gjennomgaaende hensigtsmæssig, ialfald tilstrækkelig; ved den rikelige og jevne bruk av sild og anden fisk, fersk og salt, skorter det ikke paa eggehvitenæring. Næsten overalt brukes der fire maaltider om dagen, og til hvert av disse er hos mange kaffe den regelmæssige drik; melk synes man falder dyrere; en maateholden bruk av et let øl til maten vilde være sundere end kaffe, men derom kan det ikke nytte at tale her, hvor totalismen raader tyrannisk. Der findes paa stedet intet utsalg hverken av øl eller vin; men det er paafaldende, hvor hyppig der i ikketotalisters hjem haves en hemmelig konjakflaske til bruk i «sygdomstilfælde». (Søyland og E. Jensen).

Av sykehus er der ett i Egersund. I Stavanger ligger byens kommunale samt amtets sykehus med henholdsvis 124 og ca. 40 pladser; for epidemiske sygdomme brukes Bjergsted lasaret; endvidere er der et katolsk sykehus (St. Franciscus' hospital). I Aakre og Skudeneshavn (Karmøen) er der for vaarsildavgiftsfondets regning leiet sykehus, som kun brukes i fisketiden. I Koper-

vik er der et litet isolationslokale. Paa Sørhaug, like ved Haugesund bys grænse, har vaarsildavgiftsfondet et sykehus for fiskere og sildearbeidere; et par værelser utleies til Haugesund kommune til bysykehus; epidemiavdelingen i en fløibygning har byen fælles med fondet. — Førde pleiehjem for tuberkuløse aapnet driften 1ste juli; der behandledes ialt 15 patienter; det største belæg var 8; kurpenger 2 kr. pr. dag.

Badeindretninger. Ved sykehuset i Egersund findes varmtbad med dusj, ved fajancefabrikken er der varmt bad og dampbad for dens funktionærer og arbeidere; desuten haves et offentlig sjøbadehus. Paa Nærbø meieri findes varmtbad med dusj og i Sandnes distrikt 2 badeindretninger ved uldvarefabrikkerne i Gjesdal og Time. I Stavanger by er der et varmtvands- og koldt-vandsbad. I Skudeneshavn (Karmøen) haves et litet badehus for sjøbåd og varme karbad. Et privat badstubad har ikke kunnet bære sig, da deres tal, som bryr sig om at bade, er for litet; det var aapent hver lørdag en tid i aarets første halvdel. I Haugesund er der en anstalt for kar- og dampbad ved dampvaskeriet.

Om amtets **apotek** og deres personale se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og karantæne-kommissioner samt paa vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Vaksinerte.
Stavanger amt	107	3159
Sogndal	¹⁾ 4	164
Egersund	²⁾ 8	411
Sandnes	³⁾ 4	348
Stavanger stadsfysikat.	32	404
— lægedistrikt.	⁴⁾ 8	362
Finne	⁵⁾ 6	462
Sand	⁶⁾ 2	242
Karmøen.	⁷⁾ 13	354
Haugesund	⁸⁾ 30	412

¹⁾ Sogndal ladested 2, Heskestad 1, Lund 1. ²⁾ Egersund ladested 3, Nærbø 1, Varhaug 1, Ogne 1, Egersund 1, Bjerkreim 1. ³⁾ Sandnes 2, Høiland 1, Høle 1. ⁴⁾ Hetland 6, Haaland 2. ⁵⁾ Hjelmeland 1, Finne 1, Strand 1, Aardal 1, Sjernero 1, Nerstrand 1. ⁶⁾ Suldal 1, Vikedal 1. ⁷⁾ Kopervik 5, Avaldsnes 1, Aakre 3, Skudenes 1, Skudeneshavn 3. ⁸⁾ Haugesund 25, Utsire 1, Skaare 1, Torvestad 3.

I Stavanger by har helseraadet latt foreta adskillige undersøkelser paa tilsætning av konserveringssalt til fødemidler, hvorved saadant blev paavist i en hel række tilfælde; samtlige som hadde gjort bruk derav blev meldt for politiet og fik tildels klækkelige mulkter. — I prøver av brus og limonade, indsendt til medicinalstyrelsens kemiker, fandtes saccharin i omtrent halvdelen av de indsendte flasker; man besluttet derefter, at det for fremtiden skulde være forbudt at bruke saccharin til brus og limonade, og samtlige fabrikanter blev underrettet herom. — Med hensyn til kloakordningen er man nu kommet saa langt, at der fra hvert nybygget hus føres en avløpskanal enten ind i hovedkloak eller ialfald i lukket hulveite. (Wyller).

I H a u g e s u n d fandtes ved inspektion av verkstederne flere steder mangler saavel med hensyn til rum- og lysforhold som med hensyn til renlighed; herom findes der regler i de nye i aarets løp approberte sundhedsforskrifter, hvorav 1 eksemplar skal være opslaat i hvert verksted. En haandverker, som hadde sendt forskrifterne tilbake, fordi han mente, de gjorde for stort indgrep i hans personlige frihet, blev meldt til politiet og sat under tiltale; men han blev enstemmig frikjendt baade ved meddomsret og høiesteret. Jfr. Norsk retstidende av 10de august 1910 side 557—558. (Caspersen).

XII. Søndre Bergenhus amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder og dele derav.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Aantal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
Søndre Bergenhus amt		15 606,40	132 687	37	2	95	72
Haugesund	Sveen	130,84	1 847	-	-	1	1
	Vikebygd	83,39	1 075	1	-	1	1
1. Indre Søndhordland		1 094,72	8 282	2	-	7	5
	Skaanevik	588,27	2 894	1	-	3	1
	Etne	318,01	2 044	-	-	1	1
	Fjelberg	188,44	3 344	1	-	3	3
2. Ytre Søndhordland		602,51	10 416	4	-	16	9
	Stord	135,34	2 293	3	-	3	1
	Valestrand	58,81	993	-	-	3	1
	Finnaas	225,15	4 736	1	-	7	5
	Fitjar	183,21	2 394	-	-	1) 3	2
3. Tysnes		1 042,50	9 040	3	-	9	9
	Tysnes	252,25	4 157	2	-	4	4
	Kvinnherred	790,25	4 883	1	-	5	5
4. Indre Hardanger		5 554,45	9 958	4	-	8	6
	Ullensvang	2 583,94	5 311	3	-	3	2
	Ulvik	841,42	1 535	1	-	2	1
	Granvin	189,04	1 227	-	-	1	1
	Eidfjord	1 269,20	1 077	-	-	1	1
	Røldal	670,85	808	-	-	1	1

¹⁾ En av disse er tillike jordmor og hjelpevaccinatrice for en del av Austevold herred i Nordre Midthordland lægedistrikt.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder og dele derav.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vækenotører.
5. Ytre Hardanger ..		877,34	7 758	3	1	4	4
	Strandebarm	108,87	1 592	1	-	1	1
	Varaldsø	81,58	803	-	-	1	1
	Jondal	233,07	2 001	1	-	1	1
	Vikør	453,82	3 362	1	1	1	1
6. Voss		2 073,52	11 942	3	1	5	2
	Voss	928,01	7 850	3	1	2	-
	Evanger	590,55	2 092	-	-	2	1
	Vossestranden	554,96	2 000	-	-	1	1
7. Søndre Midthordland		995,43	15 050	8	-	8	7
	Fuse	102,31	1 069	-	-	1	1
	Haalandsdalen	102,53	628	-	-	1	1
	Strandvik	160,81	1 795	2	-	2	2
	Os	129,41	2 669	3	-	1	1
	Samnanger	282,34	2 340	1	-	1	1
	Fane	218,03	6 549	2	-	2	1
8. Nordre Midthordland		433,22	19 808	¹⁾ 1	-	10	6
	Sund	94,40	2 172	-	-	3	1
	Austevold	82,47	2 368	-	-	1	1
	Fjeld	141,20	3 281	-	-	2	2
	Askøen	93,78	7 360	-	-	3	2
	Aarstad	21,37	4 627	-	-	1	-
9. Osterøen		1 561,93	17 276	5	-	12	10
	Haus	200,13	5 036	2	-	3	2
	Bruvik	392,26	4 243	1	-	3	3
	Hosanger	804,09	3 455	1	-	3	3
	Hammer	90,27	2 888	1	-	2	1
	Aasene	75,18	1 654	-	-	1	1
10. Alversund		242,79	7 323	¹⁾ 1	-	5	4
	Alversund	105,58	3 108	-	-	2	2
	Herlo	112,33	3 322	-	-	2	2
	Hjelme sogn av Manger	24,88	893	-	-	1	-
11. Lindaas		913,76	12 912	2	-	9	8
	Rest av Manger	94,18	4 267	1	-	3	2
	Lindaas	276,52	6 422	1	-	5	5
	Masfjorden	543,06	2 223	-	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Bergen.

Sundhetstilstanden synes i det hele at ha været nogenlunde tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomstilfælde meldtes ialt 4 621, hvorav 330 med dødelig udgang mot henholdsvis 4 889 og 326 i 1908.

Dødeligheten var 13,7 pro mille (1 928 dødsfald) av den opgivne middel-folkemængde (140 175). Aaret forut var dødeligheten 15,0 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til den efter lægernes opgaver utarbeidede tabel paa side 132 og 133. Jfr. forøvrig tabel XL i den almindelige beretning.

Tyfoidfieber forekom sammenlignet med tidligere aar forholdsvis sjelden. Paa Milje i Skaanevik (Indre Søndhordland distrikt) indtraf 3 tilfælde; smitten trodde man skrev sig fra Haugesund eller deromkring. (Wallace). — Paa Ringøen i Ullensvang (Indre Hardanger) forekom 2 tilfælde i et hus, hvor sygdommen hadde optraadt tidligere; det ligger like i nærheten av et gammelt arnested, hvortil smitten blev indført fra Bergen for 11 aar siden under utstillingen dersteds. (J. Olsen). — I Voss indtraf, foruten 1 tilfælde paa jernbanestationen og 1 paa Berge, 3 tilfælde blandt soldaterne paa Bømoen. — Fra Fane (Søndre Midthordland) omtales et tilfælde paa Lilletveiten i et hus, hvor der om høsten aaret forut hadde forekommet et par tilfælde; om smittekilden til disse kan oplyses, at det første indtraf vel 3 uker etter, at en tjenestepike, som 1½ aar i forveien hadde hat nervefeber, var kommet til gaarden; først usedvanlig langt ute i sygdommen viste Widal positivt resultat, hvad der er blit oplyst ogsaa var tilfældet under nævnte pikes sygdom. (J. Smitt). — I Nordre Midthordland forekom nogen spredte tilfælde, deriblandt ett hos en fisker paa Golten i Sund; han var kommet syk hjem fra Røværfsket. — Paa Romsle i Haus (Østerøen distrikt) optraadte sygdommen i et par jernbanearbeideres familier; en av de syke, som ogsaa var jernbanearbeider, klaget over ordningen av priveterne i jernbanevognene; der findes nemlig ingen bømme til at opta ekskrementerne, saa disse kommer til at ligge langs jernbanelinjen; og det er ikke usandsynlig, at der saaledes kan finde smitteoverførelse sted. (E. Thesen). — I Herlø (Alversund distrikt) forekom 1 tilfælde paa Øpsen, 1 paa Skraamestø og 3 i Blomvaagen; den første gaard er et gammelt arnested for denne sygdom, og paa sidstnævnte var der aaret forut en alvorlig epidemi; de sanitære forhold i tunene i Blomvaagen er yderst miserable og kan ikke avhjælpes uten ved utskiftning, hvorom der er søkt. (Fretheim). — I Lindaas forekom nogen spredte tilfælde; de smittede gaarder var Førland og Krossøen i Austreim sogn, samt Kvalheim, Helland og Solend i Manger. Smittekilden lot sig ikke med sikkerhet konstatere; den første som blev syk paa sidstnævnte gaard, hvor sygdommen fortsatte ind i det nye aar (1910), hadde et par uker forut opholdt sig i Bergen; de hygieniske forhold paa denne gaard var daarlige, idet der hverken fandtes ordentlige brønder eller priveter; men disse mangler er senere blit avhjulpet. (J. Widerøe).

Akut poliomyelitis. I Tysnes distrikt indtraf et tilfælde paa Haugland i Uskedalen (Kvinnherred); der optraadte delvis lammelse, som dog svandt efterhaanden; et par andre smaabarn hadde i forveien hat lette symptomer av sygdommen. (Vangsnæs).

Av **barnekopper** indtraf omkring midten av januar et par tilfælde paa Rossland i Herlø; det var hos en møllearbeiders kone og hendes 9 maaneder gamle barn; dette var dødt, inden læge blev tilkaldt. Hos konen saaes truncus og ekstremiteterne oversaadd med pusfylde blærer, som næsten uten undtagelse var avlange og ikke nedtrykt i midten; der var ingen rød halo omkring; i ansigtet var der ingen blærer. Da naboerne jevnlig hadde set indom til de syke, opstod der efter inkubationstidens utløp en epidemi i grænden; denne med sine 19 hus og 125 indbyggere blev isoleret, da det ikke lot sig gjøre at faa etableret noget lasaret; 2 paalidelige mænd blev posteret til at passe paa, at ingen kom utenfor grænden, samt til at sørge for tilførsel av levnetsmidler; der engageres epidemi-

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidefeber	45	8	45	-	2	4	1	3	4	2	6	8	4	1	10
Cerebrospinalmeningit	4	2	3	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Barnekopper	36	2	36	5	19	10	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	322	9	322	10	7	22	34	38	15	51	23	16	60	29	17
Meslinger	369	14	366	222	81	29	14	9	3	2	6	-	-	-	-
Difteri (croup)	772	81	772	85	44	73	58	71	56	73	71	68	76	67	30
Blodgang	5	-	5	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Barselfeber	26	9	23	-	1	1	2	1	1	4	3	2	7	-	1
Pyæmi, septhæmi	27	12	19	1	1	4	1	-	5	1	1	2	-	1	2
Rosen	68	2	68	9	8	4	10	6	11	3	2	4	4	4	3
Vandkopper	24	-	24	8	-	3	-	-	6	2	1	-	1	1	2
Kusma	49	-	49	11	21	5	2	2	5	1	2	-	-	-	-
Kikhoste	118	5	117	8	8	-	8	8	-	-	1	9	24	13	38
Akute katarrer i aandedrætsorg	1312	45	1295	155	160	144	104	97	124	77	103	86	58	77	110
Inflensa	85	1	83	5	10	6	2	6	8	3	5	1	9	10	18
Lungebetændelse	658	120	629	77	58	90	80	81	54	31	28	35	27	42	26
Pleurit	200	3	198	27	20	17	20	16	14	15	17	16	17	13	6
Gigtfeber	125	5	116	11	12	11	11	12	15	12	-	8	9	6	9
Akut diarré (kolerine)	369	10	364	40	22	35	29	22	42	47	34	15	29	32	17
Akut poliomyelit	4	-	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	3	2	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Tilsammen	4621	330	4540	678	475	459	377	372	365	330	303	270	325	297	289

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																							
			1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
	Sveen og Vike- bygd herreder.		Indre Sønd- hord- land.		Ytre Sønd- hord- land.		Tysnes.		Indre Hardan- ger.		Ytre Hardan- ger.		Voss.		Søndre Midt- hord- land.		Nordre Midt- hord- land.		Osterøen.		Alver- sund.		Lindaas.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber.....	-	-	3	-	5	2	1	-	2	1	-	-	5	1	5	-	7	1	4	1	5	-	8	2
Cerebrospinalmeningit..	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Barnekopper.....	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	31	1	1	-
Skarlagensfeber.....	13	-	21	-	91	4	2	-	31	1	27	-	20	-	31	-	49	1	26	2	6	1	5	-
Meslinger.....	39	2	7	-	46	-	3	-	20	1	24	-	198	7	3	-	2	2	23	-	-	-	4	2
Difteri (croup).....	1	-	18	5	19	-	35	9	20	4	27	5	25	-	75	9	255	24	119	5	37	10	141	10
Blodgang.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barsselfeber.....	1	1	1	-	9	2	-	-	3	-	2	2	-	-	4	2	2	-	2	1	1	1	1	-
Pyæmi, septhæmi.....	-	-	10	3	-	-	-	-	-	-	1	1	7	-	3	3	3	3	2	2	-	-	1	-
Rosen.....	1	-	2	-	2	-	1	-	11	-	3	-	22	1	8	-	-	-	10	-	-	-	8	1
Vandkopper.....	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	5	-	2	-	-	-	1	-	5	-	3	-
Kusma.....	1	-	12	-	-	-	-	-	9	-	-	-	20	-	2	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Kikhoste.....	-	-	27	-	24	-	2	1	4	-	40	2	2	-	7	1	-	-	5	1	-	-	7	-
Akute katarrar i aande- drætsorganerne.....	7	-	32	2	18	6	11	2	288	4	54	3	343	2	310	6	12	12	157	2	3	3	77	3
Influenza.....	4	-	13	-	5	-	10	-	18	-	6	-	2	-	6	-	1	1	2	-	7	-	11	-
Lungebetændelse.....	17	3	13	2	47	9	36	6	61	8	31	4	152	29	80	7	18	18	121	12	9	9	73	13
Pleurit.....	3	-	1	-	18	1	5	-	24	-	9	-	59	-	24	-	1	1	44	-	1	-	11	1
Gigtfeber.....	4	-	2	-	6	-	8	-	17	-	3	-	24	-	24	1	3	3	29	-	1	1	4	-
Akut diarré (kolerine)..	1	-	9	-	8	-	4	-	103	1	17	-	42	-	95	4	4	4	69	1	1	-	16	-
Akut poliomyelit.....	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)..	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	93	6	171	12	299	24	119	18	624	23	244	17	929	40	685	33	359	71	620	28	107	26	371	32

læge og 2 sykepleiersker, og i alle tilgrænsende bygder blev der foretaget revakination. Manden til ovennævnte kone hadde paa møllen hat arbeide med at riste tomsækker, som smittestoffet kan ha hængt ved; eller dette kan være kommet med selve kornet fra utlandet, in casu trakterne omkring Det sorte hav. (Fretheim). — Utenfor Herlø forekom kun nogen ganske faa tilfælde og blot paa et enkelt sted inden hvert av de følgende herreder: Sveen, Ulvik, Hosanger og Lindaas. Overalt blev de vanlige forholdsregler tat for at motarbeide sygdommens spredning. — Tilfældet i Sveen var hos en mand fra Herlø som drev fiske i Mølstrevaag; den syke og hans kamerater blev sendt hjem, førstnævnte i en motorbaat som opsynet hadde stillet til disposition, og de øvrige i sin egen baat; begge baater blev slæpt til Herlø av en leiet dampbaat; 3 fiskere fra Sveen, som hadde losjert paa samme sjøhusløft i Mølstrevaag som Herlølaget, blev først interneret paa stedet; men da de nogen dage efter rømte hjem, blev de efter beslutning av helseraadet holdt interneret der; det var et par avsides liggende gaarder, og der kom ikke flere tilfælde av sygdommen. (Caspersen). Til Bjørsvik i Hosanger hadde muligens folk fra Herlø, som solgte fisk, bragt smitten; og til Vangen i Ulvik trodde man smitten var kommet fra Østerøen; men hvorledes den var kommet til Sletten i Lindaas forblev uopklaret. — I Fane hadde et par familier hat besøk av en koppesyk kone fra Herlø, og hos begge hadde hun i flere nætter delt seng med konen i huset; internering og vaksination blev iverksat, og der indtraf intet tilfælde av sygdommen. (J. Smitt).

Skarlagensfeber forekom noksaa hyppig, men hadde som regel et godartet forløp. — I Skaanevik (Indre Søndhordland) optraadte sygdommen paa Intveit i Aakrefjorden og paa Gjelmervik; smitten var begge steder kommet fra Haugesund, til førstnævnte sted ved hjemvendte vaarsildfiskere og til det andet ved en pike, som blev syk umiddelbart efter hjemkomsten fra et smittet hus. (Wallace). — I Ytre Hardanger forekom sygdommen paa Oma og Linge i Strandebarm, og i Fiksesundet i Vikør; fra sidstnævnte sted var sygdommen blit meldt sent, og det viste sig da, at mange barn omkring paa gaardene hadde været syke med symptomer, som bestemt pekte hen paa skarlagensfeber; hos endel var der ved undersøkelsen ogsaa karakteristisk avskalling. (Fugelli). — I Nordre Midthordland optraadte sygdommen kun i de nær Bergen liggende strøk. De syke fra Solheimsviken og Laksevaag blev indlagt paa Lungegaardens sykehus, da der ikke var plads paa Aarstad sykehus; men fra den tid man ikke kunde faa flere indlagt, øket tallene paa tilfældene mer og mer. (J. Falkenberg). — I Bruvik (Østerøen distrikt) bragte en pike sygdommen baade til sit hjem paa Stamnes og til Kalvik, hvor hun tjente; hun hadde efter sigende paadrat sig smitten i Østertjorden. (Quist-Hansen).

Meslingerne optraadte som en fortsættelse av forrige aars epidemi.

Difteri hadde likesom aaret forut stor utbredning, men dødeligheten var gjennemsnittlig noget mindre; mange steder var det kun den først angrepe, som strøk med, fordi læge blev tilkaldt for sent, mens de andre syke, som i tide blev injiceret, kom sig. — I Indre Søndhordland optraadte de fleste tilfælde i Skaanevik; smitten skrev sig som oftest fra Stavanger; i en enkelt skolekreds holdtes skolen lukket en tid. (Wallace). — I Tysnes distrikt viste sygdommen sig paa 17 forskjellige steder, og dødeligheten var stor dels paa grund av sygdommens virulente karakter og dels som ovenfor nævnt, fordi behandlingen blev institueret for sent. (Vangsnæs). — I Ytre Hardanger forekom der ogsaa spredte husepidemier over hele distriktet. En av disse indtraf paa fjeldgaarden Melstveit i Øistesø sogn (Vikør); her døde en ung gut faa dage efter, at han var kommet hjem paa besøk fra Ulvik; ved kulturprøve fra liket paavistes stave,

men ikke karakteristiske difteribaciller; kort efter indsygnet et par andre i samme familie. Flere uker senere indtraf 3 tilfælde paa Berge, som ligger et par km. fra Melstveit, men smitten kunde ikke paavises at være kommet derfra; derimot fik man vite, at hele familien paa en nabogaard hadde været syk og hat «ondt i halsen»; og med denne familie, hos hvem der i 3 kulturprøver paavistes difteribaciller, hadde folkene paa Berge hat megen omgang; kort forut hadde der været avholdt et talrig besøkt dyrskue paa Øistesø, saa der er mulighet for, at smitten kan være kommet ad denne vei. Paa Tømmervik i Jondal optraadte sygdommen i 3 familier; hos den ene av disse, hvor der var 9 smaa barn, indtraf 4 tilfælde; de 5 ikke angrepne blev profylaktisk injiceret og fik ikke sygdommen tiltrods for de elendige boligforhold, en liten stue, hvor betingelserne for overførelse av smitte var saa gunstig som mulig. — I en skolekreds, hvor en syk hadde frekventeret skolen, like til han blev sengeliggende, blev alle skolebarn undersøkt, og kulturprøver tat; for sikkerhets skyld blev desuten ogsaa skolen lukket i 8 dage, og lokalerne grundig rengjort. (Fugelli). — I Voss optraadte sygdommen likesom aaret forut paa en række gaarder langs hovedveien til Hardanger og langs syd-siden av Vangsvandet. Nogen tilfælde paa Vinsand indtraf kort efter, at noget høi var blit kjørt dit fra en støl, hvor der hadde været et tilfælde av difteri, og hvor nogen av folkene hadde ligget i løen (J. Frost). — I Søndre Midthordland var sygdommen særlig utbredt i nordre del av Fane og her især i Midtun skolekreds; forløpet syntes i det hele gravere end aaret forut; spesielt var der paafaldende mange lammelser; i 2 tilfælde saaes alvorlig parese av hjerte og respiration 2—3 maaneder efter sygdommens utbrudd, og længe efterat de syke var utskrevet fra lasaretet. — De fleste patienter behandledes paa lasaret, og skjönt de først er blit utskrevet efter gjentagne negative kulturer, har de dog den ene gang efter den anden smittet efter hjemkomsten. Præventive serumindsprøitninger har været brukt i stor utstrækning; de synes at gjøre en efterfølgende difteri lettere; men later ikke til at ha nogen videre betydning med hensyn til at begrense sygdommens utbredning; kanske heller det motsatte, idet lette sygdomstilfælde ikke kommer til observation, og der saaledes gaar ukontrollerte bacillebærere omkring. Kulturer fra friske medlemmer av familiene har ofte vist positivt resultat; slike har man paabudt forsigtighet, eller naar det har været skolebarn, er de blit holdt hjemme fra skolen. (J. Smitt). I Nordre Midthordland forekom sygdommen hyppigst i de strøk, som har mest samfærdsel med Bergen; av samtlige tilfælde forekom saaledes vel 87 pct. i Aarstad og Askøen herreder. (J. Falkenberg). -- Ogsaa i Lindaas distrikt var epidemien meget utbredt; import av smitte fra Bergen ved feriebesøkende eller paa anden maate kunde flere ganger bestemt paavises. Præventive injektioner blev utført i stor utstrækning; ingen er blit alvorlig syk den første maaned efter en saadan; derimot har den en og anden gang kort efter injektionen indtruffet lettere tilfælde; og flere ganger er man blit overrasket ved en opblussen av sygdommen 3—4 maaneder efter, at der var gjort rent, og man haabet, alt var vel over. Men selv om de præventive injektioner en og anden gang bidrar til at trække epidemien i langdrag, synes det dog utvilsomt, at de virker mildnende paa epidemiens gang og i det hele tat formindsker tallet paa de angrepne; kun ett tilfælde i en barneflokk paa 8—10 stykker vilde neppe ellers forekomme gang paa gang; folk har ogsaa stor tillid til dem og stiller som regel bestemt krav paa at faa dem anvendt. (S. Widerøe).

Kikhoste hadde flere steder især liten utbredning; men med hensyn til saavel denne sygdom som «krægda» (meslinger) har man den synsmaate, at naar det ikke er andet, som er iveien, saa faar den kurere sig selv uten doktor. Fra Vikør (Ytre Hardanger) meddeles, at smitten blev bragt dit fra Bergen med en familie, som om sommeren opholdt sig i Øistesø, men først ut paa høsten tok sygdommen til at sprede sig. (Munch-Søegaard).

Katarralsk ikterus optraadte i Kvinnherred, særlig i Uskedalen; her var der ikke mange gaarder, som gik fri, og som oftest var hele husstanden syk. (Vangsnæs). Ogsaa i Fuse var sygdommen utbredt. Desuten sees meldt nogen tilfælde fra Indre Hardanger distrikt.

Herpes tonsurans ved smitte fra kreaturene forekommer fremdeles hyppig i Ullensvang.

Av **fnat** er ialt meldt 32 tilfælde; der meddeles dog fra Tysnes distrikt og Ullensvang, at plagen forekommer meget hyppig. Til Vikør bringes den ofte med folk, som vender hjem fra fisket.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:						
		1	4	6	7	8	9	11
		Indre Søndhordland.	Indre Hardanger.	Voss.	Søndre Midthordland.	Nordre Midthordland.	Osterøen.	Lindås.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske saar.....	1	-	1	-	-	-	-	-
Syfilis, konstitutionel.....	3	-	-	-	-	3	-	-
Gonorré, uretrit.....	28	1	12	9	3	1	1	1

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp meldte og av tuberkulose-protokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtet henvises til den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 11,6 pet. av samtlige kjendte ved sygdom forarsakede dødsfald, og 14,6 pet. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — Fra Ytre Hardanger skrives: Folk synes villig til at efterkomme givne forsigtighetsregler; hvert dødsfald av denne sygdom blir i almindelighet straks meldt pr. telefon, forat der snarest mulig kan bli rengjort og desinficeret. Da smittefrykten er overdreven, meddeler distriktslægen, naar han inspicerer de smittede hjem, opplysninger om sygdommens art og væsen samt om maaten, hvorpaa den overføres til andre; disse personlige hygieniske tilsyn maa tillægges stort værd under arbeidet for at motarbeide sygdommens utbredning. (Fugelli). — Fra Bruvik (Osterøen) meddeles, at tallet paa meldte syke holder sig omtrent ens aar om andet; omtrent halvdelen kommer til legen i sygdommens første begyndelse og kan saaledes tilraades sanatoriebehandling, den folk stadig setter større lit til. Renligheten hos de tuberkuløse, som er under kontrol, er gjennomgaaende upaaklagelig; de fleste har eget rum og alle egen seng; der er heller ingen væsentlig uvilje mot indlæggelse paa pleiehjem, naar dette av helseraadet findes nødvendig. (Quist-Hansen).

Spedalskhet. I Vikør har en gammel kone sygdommen; for et par aar siden rømte hun hjem fra pleiestiftelsen i Bergen, hvor hun i henhold til helseraadets beslutning var blit indlagt; man finder det imidlertid umødvendig og inhumant at fremtvinge ny indlæggelse, da baade hun og manden har meget derimot, og de bor alene paa et avsides sted. (Fugelli). — Av 4 spedalske i Nordre Midthordland distrikt er kun den ene tilfredsstillende isoleret; én har været

Døde av lungetuberkulose.

Lagedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Sveen og Vikebygd herreder .	27	6	6	21
Indre Søndhordland	94	9	12	82
Ytre —	156	15	24	132
Tysnes.....	95	13	18	77
Indre Hardanger	130	16	23	107
Ytre —	67	15	17	50
Voss	135	21	40	95
Søndre Midthordland	170	22	33	137
Nordre —	282	19	71	211
Osterøen	170	27	28	142
Alversund	96	8	26	70
Lindaas	191	16	32	159
Søndre Bergenhus amt	1613	187	330	1283

paa pleiestiftelsen, men rømte; de to andre ønsker heller ikke at komme dit, og vedkommende helseraad vil ikke tvinge dem. (J. Falkenberg).

Kræft. Fra Vikør skrives, at der efter henved 30 aars observation ikke kan paavises nogen økning i denne sygdoms optræden. Jfr. forøvrig Medicinsk Revue, mai 1909.

Om tallet paa **sindssyke**, som forpleies med statsbidrag, se den almindelige beretning. — I Lindaas distrikt er mange syke utsat i privatforpleining; de behandles vistnok som regel godt efter herværende omstændigheter; men med aapningen av amtets nye asyl vil dog et stort savn bli avhjulpet ved, at syke, som ikke egner sig for privat forpleining, kan bli indlagt der. Det samme gjelder ogsaa visse akute tilfælde. (S. Widerøe).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 98 saadanne, derav i Sveen og Vikebygd herreder 4, Indre Søndhordland distrikt 8, Ytre Søndhordland 8, Tysnes 4, Indre Hardanger 11, Ytre Hardanger 2, Voss 8, Søndre Midthordland 8, Nordre Midthordland 28, Osterøen 14 og Lindaas 3. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa næste side. — I Haus (Osterøen distrikt) **døde** en kone **uforløst**; trangt bækken, hodet høit over bækkenindgangen; ingen fosterlyd; moren pulsøs; forsøk paa forløsning ved tang mislykket; død forinden perforation kunde utføres. (G. Kolderup).

Om **jordmorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Tallet paa **fødte** og **døde** sees av tabellen paa side 139.

Overskuddet av fødte var 1684 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 53,4.

Paa barselseng døde efter presternes opgav 13 kvinder. Lægerne har opgit dødsårsakerne for 17 kvinder saaledes: barselfeber 9, barselkrampe 2, blødning 1, dystoki 4, bækkenabsces 1.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Uttrækning ved bækkenendeleie.		Perforation.		Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.
	Moder.		Barn.	Moder.		Barn.		Moder.	Barn.	Moder.		Moder.	Moder.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Dødf.	Dødf.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	34	34	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensnerverhet	10	6	4	1	¹⁾ 1	-	2	-	-	2	²⁾ 1	-	-
Barselkrampe	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	1	1	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtisleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	4	-	1	3	-	-	-	-	³⁾ 1	-
Fare for fosterets liv	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dødt foster med stort hode	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Tilbageholdt placenta	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Fastgrodd —	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Uopgit indikation	17	17	-	5	-	5	-	1	1	-	-	-	-
Tilsammen	69	63	8	13	1	8	6	1	1	3	1	1	7
		71		14		14				4			

¹⁾ Dødsårsak: ruptura uteri. ²⁾ Dødsårsak: puerperalfeber (konen hadde desuten fremskreden lungetuberkulose). ³⁾ Dødsårsak: hjerte- og tarmlammeelse.

Anm.: Ved 2 tvillingfødsler forløstes i det ene tilfælde begge barn ved tang; i det andet kun 1ste tvilling, mens den 2den tvilling forløstes ved vending, hvor utfaldet for moren (lev.) er opført.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	levende.	dødfødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar-seng.	ved ulykkelige hændelser.	ved selv-mord.	ved drap.
Sveen og Vikebygd herreder	64	1	42	1	1	1	1	-	-
Indre Søndhordland	189	5	109	9	2	-	4	-	-
Ytre —	288	15	170	11	-	2	3	2	-
Tysnes.	247	4	117	8	-	-	4	-	-
Indre Hardanger	261	7	153	15	-	-	1	-	-
Ytre —	218	4	119	12	1	2	4	-	-
Voss	293	6	169	16	3	-	5	1	-
Søndre Midthordland ...	419	9	192	28	2	1	10	1	1
Nordre — ...	601	13	309	46	2	2	6	3	-
Osterøen	422	12	242	27	8	3	7	-	-
Alversund	235	7	101	16	1	2	1	-	-
Lindaas	375	8	205	31	6	-	4	-	-
Søndre Bergenhus amt..	3612	91	1928	220	26	13	50	7	1

De hyppigste dødsaarsaker var:

Dødsaarsaker.	Antal dødsfald.
Alderdomssvakhet	388
Lungetuberkulose	187
Kræft (cancer og sarkom)	121
Lungebetændelse	120
Difteri (croup)	81
Hjerneslag	74
Organisk hjertesygdom	74
Medfødt svakhed	73
Tuberkulose utenfor lungerne	63
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	45

Veirliget var usedvanlig regnfuldt og kjølig, og det var kun med stor møie, folk fik bjerget sin avling; denne blev dog med hensyn til mængde omtrent som et middelsaars.

Levemaate og hygieniske forhold etc. I Kvinnherred (Tysnes distrikt) begynder frugtavl en at ta sig op; før var bæravl en dominerende; et par mænd, som for 10—12 aar siden begyndte at plante frugttrær, har nu pene

resultater av sit arbeide; saaledes avlet den ene av dem opimot 70 tønder pærer (Keiserinde-, Grev Moltke- og graapærer). (Vangsnæs).

I Indre Hardanger faar det før saa ubetydelige Odda mer og mer et bymessig præg; calciumcarbide- og cyanamidfabrikken sysselsætter henholdsvis 350 og 71 mand; kraftstationen i Tyssedal (5 km. fra Odda) 108 mand. Paa sidstnevnte sted er planlagt et større anlæg for elektrisk jernsmelting. (J. Olsen). Fabrikken paa Odda synes ikke at ha voldt nogen uttalt direkte forværrelse av sykkeligheten dersteds. (Kvam).

I Vikør (Ytre Hardanger) opdyrkes stadig mer og mer av jorden rundt om paa gaardene; moderne landbruksredskaper er i de senere aar blit indført der, hvor terrenget tillater, at slike kan brukes med fordel. Træskjæring og møbelsnekkeri florerer, og smukt utskaarne møbler forsendes til nær sagt alle kanter av landet. Et større vandfald (Bjølvefossen) ved Aalvik holder man paa med at utbygge. (Munch-Søegaard).

I Søndre Midthordland klarer man sig merkelig godt med sine smaa jordparter, hvor man kan holde 4—8 kjøer og nogen sauer; næsten overalt har man begyndt at arbeide mere med jorden og at bruke kunstig gjødsel; ved siden av gaardsstellet drives forskjellig husflid, saasom tilvirkning av ski, kjelker, tønder, baater samt rosemaling etc.; mange driver ogsaa paa med bygning og graastensmuring. Levemaaten er væsentlig grøt, sild og poteter; iaar kunde man for en billig pris forsyne sig med stor vaarsild, som røkt er baade god og nærende mat. Paa faa undtagelser nær er folket meget ædruelig, nøisomt og flittig; renligheten gaar det litt fremad med. (Krüger). — Fra Fane skrives, at der efter vestlandske forhold hersker jevn velstand; der opdyrkes meget nyt land, og havebruk blir mer og mer almindelig; produkterne avsættes til Bergen, hvor de blir godt betalt. — For fabrikk- og løsarbeidere er daglønnen almindelig 3—4 kr.; en stor del har egne nette smaaahjem med et litet havestykke til; og nye hus bygges stadig, saa boligbanken synes at ha virket meget godt. Kostholdet er derimot økonomisk og daarlig, idet kaffe og smørbrød samt i stor utstrækning hvetebrød og sukkerbrød spiller en altfor stor rolle; man synes dog at forstaa, at melk er uundværlig for barn. Paa stellet med spædbarnene er der adskillig at utsætte; vistnok faar de fleste bryst, men det sker regellest og uformuigt; brystet maa frem, straks barnet skriker, hvad enten det er sulten eller saa mæt, at melken staar det formelig op i halsen; og hjælper ikke brystet, saa maa «narreproppen» til, vætet med spyt og dyppet i sukker; om natten sover barnet meget ofte hos moren med brystvorten i munden. Da man tror, at brystmelk alene eller melk i det hele tat ikke er føde nok for spædbarn, saa faar de like fra fødselen av kavringgrøt o. l. ved siden av; rakitt forekommer ganske hyppig, men sjelden i utpræget grad. Barnet linnes stramt med stive vævede bind og pakkes desuten i almindelighet ind i en mængde tørklær og andre plag; og naar det saa tilmed gjerne plasseres i nærheten av en ophetet ovn, saa det ligger i en næsten permanent sved, er de meget hyppige katarralske sygdomme let at forklare sig. Barnene holdes dog gjennemgaaende nogenlunde rene, skjønt bad omtrent aldrig brukes. Forbedringer i spædbarnpleien synes endnu vanskeligere at indføre end andre hygieniske reformer; autoriteten indehaves jo her av bedstemødre og andre gamle koner; og at røkke deres tro paa deres egen metodes ufeilbarhet er haabløst; de har saa altfor mange gode resultater at støtte sig til. Ofte synes de unge mødre at ville indføre et andet stel, og de i medicinaldirektoratet utarbeidede regler synes at ha gjort det klart for mange av dem, at der er meget, som burde være anderledes; men i det daglige stræv maa de nok ofte for den kjære freds skyld gi sig for de gamle. (J. Smitt).

Fra Nordre Midthordland distrikt skrives: Indbyggertallet saavel paa Laksevaag som i Aarstad og specielt i Solheimsviken er i sterk stigning, fordi byggespekulanter som følge av den strenge bygningslov i Bergen finder det mere regningsvarende at opføre hus utenfor byen. Kloaksystemet er blit yderligere utvidet, og efterat der er kommet vandledning, har flere huseiere søkt om til-ladelse til at indrette vandklosetter, hvilket under visse kauteler ogsaa er blit indvilget. (J. Falkenberg).

I Mæland sogn (Alversund distrikt) paagaar et meget rosværdig jord-rydningsarbeide; der er ogsaa oprettet et nyt meieri. (Frøtheim).

I Lindaas distrikt maa de hygieniske forhold i det hele tat siges at være mindre gode. Store familier har oftest kun 1 stue til sin raadighet, hvor der baa-de kokes, spises og soves. Flere steder har man dog nu ogsaa et kjøkken. Hvor der er voksne barn og tjenestefolk, ligger disse gjerne paa «lemmen», som sjelden er forsynet med ovn, men opvarmes fra stuen nedenunder. — Kostholdet er ensformig og tarvelig. — Sundhetsforskrifternes bestemmelse, f. eks. om priveter og ordentlig indrettede brønder, efterleves kun litt efter litt og trøgt. En mand, som hadde sin gjødselbinge ikke mere end en knap meter fra nabøns stuevindu, var ikke at formaa til at rette paa dette forhold, før politiet ila ham en løpende mulkt. Folkets renlighetssans er i det hele tat litt uttalt, særlig ute i skjærgaarden. Avfald av fisk og andre levnetsmidler, søppel og ekskrementer finder man ret som det er spredt utover i husenes nærmeste omgivelser, ofte ret ut for døren. Den personlige renlighet er heller ikke rar. — Ædrueligheten er upaaklagelig, og i sedelig henseende maa folket vistnok siges at staa meget høit (J. Widerøe).

Sykehus. I Indre Hardanger findes i Odda et litet sykehus paa 6 senger. I Voss er der et kommunalt sykehus og et pleiehjem for tuberkuløse. Den private sykepleieforening har kjøpt en eiendom, som, naar der er foretat de nødvendige forbedringer, synes vel egnet til sykehus; der vil bli plads til 25 patienter; hittil hadde man nøiet sig med et leiet lokale. (J. Frøst). I Søndre Midthordland distrikt er Hagevikens kystsanatorium for skrofuløse barn, Askvikens barnehjem («Splintehjemmet»), samt et rekonvalescenthjem paa Ravneberghaugen, alle i Os herred. I Fane herred findes Ekelunds offentlige aandsvake-skole samt et pleiehjem for tæringssyke i Sandal. I Nordre Midthordland distrikt ligger Møllendals private sindssykeasyl samt Aarstad sykehus for epide-miske sygdomme; det holdtes aapent det hele aar paa grund av difteriepidemien. I Osterøen distrikt findes ved Dale i Bruvik et isolationslokale.

Offentlige badeindretninger. I Skaanevik findes et karbad med styrt. Paa Røirane i Ølve (Kvinnherred) er der en badstue og i Aamvikdalens skolehus et bad for kold og varm styrt. Ved et par meierier i Ullensvang og Ulvik findes badeindretninger, samt en i forsamlingshuset paa Lofthus. Paa Øistesø i Vikør er der en badstue og paa Vossevangen et damp- og karbad. I Fane er der en badstue i Egelandssøen og paa Solstrand i Os et sjøbad med gytje- og dampbad. Ved Arne fabrikker i Haus er der et folkebad og ved Vaksdal mølle i Bruvik en badstue og et karbad.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og paa vakcinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Vaksinerte.
Søndre Bergenhus amt	72	4509
Sveen og Vikebygd herreder	¹⁾ 1	78
Indre Søndhordland	-	279
Ytre —	²⁾ 6	278
Tysnes	³⁾ 3	281
Indre Hardanger	⁴⁾ 5	336
Ytre —	⁵⁾ 4	270
Voss	⁶⁾ 8	354
Søndre Midthordland	⁷⁾ 7	227
Nordre —	⁸⁾ 22	836
Osterøen	⁹⁾ 14	675
Alversund	¹⁰⁾ 1	460
Lindaas	¹¹⁾ 1	435

¹⁾ Sveen. ²⁾ Finnaas 3, Stord 2, Valestrand 1. ³⁾ Kvinnherred 2, Tysnes 1.
⁴⁾ Ullensvang 1, Røddal 1, Granvin 1, Ulvik 1, Eidfjord 1. ⁵⁾ Strandebarne 2, Vikør 1,
 Varaldso 1. ⁶⁾ Voss 4, Evanger 2, Vossestranden 2. ⁷⁾ Os 2, Fuse 1, Strandvik 2,
 Fane 2. ⁸⁾ Aarstad 11, Askøen 7, Fjeld 1, Austevold 3. ⁹⁾ Hosanger 3, Hammer 3,
 Haus 3, Aasene 2, Brnvik 3. ¹⁰⁾ Alversund. ¹¹⁾ Lindaas 1.

Kvaksalveri. Fra Ytre Hardanger skrives, at der endnu reiser en mængde folk til en bekjendt «naturlæge»; det synes dog, som om tilliden til ham i den senere tid er begyndt at dale. (Fugelli).

XIII. Bergens by.

	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger. ¹⁾	Tandlæger.	Jordnødre.
Bergens by	13,55	71 867	62	28	34

¹⁾ Desuten er distriktslægerne i Nordre Midthordland og Alversund bosat i Bergen.

Sundhetstilstanden var betydelig bedre end aaret forut, men ogsaa i indeværende aar er av epidemiske sygdomme difteri vedblit at gi sykkeligheten sit præg, likesom kikhoste tiltok i hyppighet, tildels ogsaa skarlagensfeber. Den i 1908 herskende meslingeepidemi ophørte i begyndelsen av 1909. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 9040 med 212 dødsfald mot henholdsvis 14 714 og 332 i 1908.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 1 035 eller 13,3 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (77 666). I 1908 var dødeligheten 13,7 pro mille.

Til Bergens helseraad anmeldtes ialt 1 028 dødsfald, derav 10 med ukjent dødsårsak. 44 dødsfald vedkommer utenbys hjemmehørende, derav 14 spedalske døde i stiftelserne, og 30 døde i sykehus eller sindssykeasyler. Dødsfaldenes fordeling paa maanederne vil sees av følgende tabel:

	Antal.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Dødsfald foraarsaket ved sygdom blandt byens befolkning	960	105	85	116	90	70	67	74	49	69	57	79	99
Utenbys, døde paa stiftelser for spedalske	14	3	-	1	-	-	3	-	1	2	2	1	1
Dødsfald blandt utenbys folk i sykehus eller sindssykeasyler	30	6	2	-	2	4	2	1	1	4	1	6	1
Ulykkestilfælde.....	19	2	1	-	2	2	1	4	3	-	1	2	1
Selv mord.....	5	1	-	-	-	-	1	-	3	-	-	-	-
Samtlige anmeldte dødsfald...	1028	117	88	117	94	76	74	79	57	75	61	88	102

Den procentvise dødelighet inden de forskjellige aldersklasser vil sees av følgende tabel:

Sum.	0—1	1—5	5—10	10—15	15—20	20—30	30—40	40—50	50—60	60—70	70—80	80—90	90—100
1 028	145	87	66	34	27	74	81	62	95	115	129	103	12
i pct.	14,1	8,5	6,4	3,3	2,6	7,2	7,9	6,0	9,2	11,2	12,5	10,0	1,2
	330 = 32,1 pct.					698 = 67,9 pct.							

Til oplysning om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet hitsættes tabellen paa næste side, sammendraget efter de fra lægerne og sykehusene indkomne opgaver.

Av **tyfoidfeber** anmeldtes ialt 32 angrepne, noget mindre end halyparten av antallet i 1908: 4 dødsfald indtraf. Blandt de anmeldte var 4 sykepleiersker ved Bergens sykehus, hvor desuten en patient efter 2 maaneders ophold fik tyfoidfeber. 2 patienter var smittet utenfor byen, for 13 kunde smitekilden ikke paavises. Alle tilfælde behandledes i sykehus

Skarlagensfeber viser nogen stigning i de angrepnes antal mot de nærmest foregaaende 3 aar. De fleste tilfælde falder i vintermaanederne. Av de 166 anmeldte behandledes 111 patienter i sykehus. Sygdommens forløp var i almindelighet meget let.

Meslinger optraadte kun i aarets par første maaneder som avslutning paa den epidemi, som hersket i 1908.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidefeber	32	4	32	2	-	2	6	6	-	2	5	2	1	3	3
Skarlagenfeber	166	2	166	45	10	9	13	5	9	3	8	14	12	15	23
Meslinger	93	6	93	63	29	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	1054	75	1054	128	136	95	105	105	70	63	60	69	75	67	81
Barselfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Pyæmi, septhæmi	17	11	16	2	-	1	1	2	-	-	2	2	1	2	3
Pemfigus (hos nyfødte)	13	1	13	3	-	1	-	-	2	-	-	-	3	4	-
Rosen	109	4	109	13	11	13	12	12	8	1	2	10	9	8	10
Røde hunde	3	-	3	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-
Vandkopper	216	-	216	33	33	20	31	52	15	6	1	5	8	2	10
Kusma	59	-	59	2	32	15	5	2	1	-	-	2	-	-	-
Kikhoste	882	17	882	28	31	6	18	24	30	18	41	87	103	183	313
Akute katarer i aandedræts- organerne	4144	37	4117	514	432	467	406	350	356	204	138	240	302	345	363
Influenta	261	1	261	39	41	40	32	20	17	14	1	3	3	15	36
Lungebetændelse	410	44	410	35	31	59	50	56	39	28	6	23	19	31	33
Pleurit.	292	6	292	35	20	25	29	30	36	22	8	15	19	24	29
Gigtfeber	200	-	200	21	12	18	20	29	15	17	8	10	15	19	16
Koldfeber	7	-	7	-	3	1	-	-	-	1	1	1	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	1081	4	1081	61	86	65	66	51	123	100	109	161	109	69	81
Tilsammen	9040	212	9012	1024	907	837	794	744	723	480	390	645	679	788	1001

Av **difteri** (croup) indtraf ogsaa dette aar et betydelig antal tilfælde, ialt opgives 1 054 angrepne med 75 dødsfald = 7,1 pct. dødelighet. 1 017 patienter behandledes i sykehus. Isolation av «bacillebærere» i sykehus har kun fundet sted likeoverfor personer, som tilhørte familier med talrike barn eller private eller offentlige stiftelser for barn. — Sygdommen optraadte i de forskjelligste dele av byen, men holdt sig, som i tidligere aar, fortrinnsvis til de tæt befolkede arbeiderkvarterer. Over en tredjedel av de anmeldte tilfælde forekom i familier, hvor difteri i det forløpne aar er optraadt to eller flere ganger. Ved flere angrepne i samme familie, er disse blit syke nogenlunde samtidig. Men ikke sjelden er de sekundære tilfælde først kommet efter uker eller maaneder. I enkelte familier er barn etter barn blit syke tiltrods for isolation og alle forsigtighetsforanstaltninger forresten. — Helseraadet traf omfattende forholdsregler til bekjæmpelse av epidemien; et reservelasaret oprettedes, der ansattes 3 epidemilæger, der fik hver sin $\frac{1}{3}$ av byen under sig til gjennomførelse av de trufne foranstaltninger. Den bakteriologiske undersøkelse av de difterisykes paarørende samt de præventive indsprøitninger blev fra nytaar 1909 foretat i sykehusets poliklinik for lungesygdomme. Likeoverfor friske bacillebærere blev der truffet forskjellige bestemmelser efter de foreliggende omstændigheter. Alle har dog været under sundhetsvæsenets kontrol, der har kunnet strække sig like op til 1 aar. Med difteriserum indsprøitedes profylaktisk 1 789 personer. Av de præventivt indsprøitede fik 106 klinisk difteri, hvorav 32 mellem 3dje og 30te dogn, de øvrige senere. Indsprøitningerne har som regel været taalt godt, kun i enkelte tilfælde indtraadte anfald av hurtig forbigaaende besvimelse, og da hos nervøse, ængstelige barn. Av andre ulemper har der været klaget over rødhet og kløe eller infiltration paa indsprøitningsstedet, et par ganger optraadte universelt exanthem. Man har det indtryk, at de præventive subkutane indsprøitninger av difteriserum er ufarlige; 500—1 000 I. E. synes dog ikke at ha nogen nævneværdig betydning for sygdommens optræden. Derimot synes disse indsprøitninger at bidra til at gi sygdommen et mildere forløp, naar der ikke er gaat for lang tid hen siden indsprøitningen. Av de præventivt indsprøitede, som senere fik difteri, døde 3.

Kikhoste viser paany betydelig tilvekst i de angrepnes antal, især i aarets sidste kvartal.

Av **influenza** anmeldtes derimot et usedvanlig litet antal tilfælde dette aar.

Den **akute diarré** (kolerine) var ogsaa dette aar forholdsvis sjelden og med ringe dødelighet.

Av **fnat** anmeldtes 118 tilfælde, derav 73 voksne.

De **veneriske sygdomstilfældes** hyppighet og fordeling paa maanederne vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Veneriske saar...	185	15	12	12	23	11	20	19	10	13	11	14	25
Erhvervet syfilis	193	18	16	18	15	13	14	13	11	15	16	24	20
Hereditær —	16	3	1	-	-	1	3	-	-	-	3	2	3
Gonorré, uretrit	717	71	53	55	48	62	59	56	69	60	67	52	65

Antallet av **veneriske sygdomstilfælde**, behandlet i aarene 1903—1909, vil sees av følgende tabel:

Aar.	Veneriske saar og syfilis (konstitutionel og hereditær).						Gonorré (uretrit).						Tilsammen.			
	Paa sykehus.			Utenfor sykehus.			Paa sykehus.			Utenfor sykehus.			Veneriske syg- domme.	Veneriske saar og syfilis.	Gonorré og uretrit.	
	Behandlede.	Derav		Behandlede.	Derav		Behandlede.	Derav		Behandlede.	Derav					
		Md.	Kv.		Md.	Kv.		Md.	Kv.		Md.	Kv.				Md.
1909..	65	32	33	329	270	59	33	23	10	684	621	69	1111	394	717	
1908..	59	34	25	211	197	14	29	27	2	695	633	62	994	270	724	
1907..	34	28	6	155	129	26	37	30	7	525	483	42	751	189	562	
1906..	44	25	19	130	114	16	41	20	21	592	560	32	807	174	633	
1905..	76	53	23	142	131	11	48	31	17	425	401	24	691	218	473	
1904..	62	31	31	177	166	11	40	18	22	526	487	39	805	239	566	
1903..	70	36	34	211	207	4	26	10	16	564	521	43	871	281	590	

De anmeldte tilfælde av chanker og syfilis pr. 10 000 indbyggere stiller sig saaledes for nedenstaaende aarrække (middelfolkemængden i 1909 var efter opgave fra det statistiske centralbyraa beregnet til 77 666).

1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909
20,2	27,4	29,2	47,7	42,2	37,2	31,2	26,7	37,6	30,6	27,6	21,7	23,2	33,0	50,7
33,34 pct.					32,66 pct.					31,24 pct.				

Der viser sig dette aar en betydelig stigning for chankerens og syfilisens vedkommende. Men, da personer med veneriske sygdomme ikke anmeldes under navn, og da denne slags patienter ofte vandrer fra læge til læge, vil i mange tilfælde samme person anmeldes flere ganger. I likhet med foregaaende aar har kvindelige rekonvalescenter fra sykehus og lettere tilfælde været optat og behandlet i «Indremissionens redningshjem for kvinder» og i kvindehjemmet «Nygjærdet» paa Laksevaag.

Tuberkulose. Angaaende de i aarets løp nyanmeldte og utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme m. v. henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde 14,8 pct. av samtlige ved sygdom forarsakede dødsfald og 18,8 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. — Den i den trykte medicinalberetning for 1908 omtalte poliklinik for lungesygdomme lagdes fra nytaar 1909 under helseraadet. I aarets løp bevilgedes løn til egen læge ved polikliniken, hvor desuten er ansat en sykepleierske, som ogsaa gaar rundt i de sykes hjem og yder hjælp. Det aarlige til helseraadets forføining stillede beløp av kr. 1 000,00 har som før været anvendt til husleiebidrag for arbeidsføre, ikke fattigunderstøttede tuberkulose familieforsørgere med stor familie. Gjennem sanitetsforeningens tuberkulosefond har trængende syke faat nysilet melk, spyttekrus og klær av forskjellig slags, tildels ogsaa seng. Paa sanitetsforeningens arbeidshjem i

Sandviken har rekonvalescenter fra sykehus eller sanatorium faat ophold, indtil de har følt sig istand til at opta sit tidligere arbeide. Arbeidsføre tuberkuløse samt rekonvalescenter er av «Maiblomstkomitéen» tilstaaet bidrag til landophold i sommer-tiden. — Der har, forat bringe tuberkuloseprotokollerne à jour, ved byens læger, sundhetsinspektøren samt sykepleiersken ved polikliniken været anstillet undersøkelser om antallet av de tuberkuløse. Det er derved blit paavist, at man har tapt ethvert spor av en hel del tuberkuløse. Det er meget vanskelig at holde rede paa de tuberkuløse, som tilhører arbeiderbefolkningen, paa grund av deres stadige flytninger, og fordi de bruker flere efternavn; dette sidste er især tilfælde blandt den fra landet indvandrede befolkning. Av komitéen for fri sykehusforpleining indlagdes som lidende av tuberkulose i Bergens sykehus (Lungegaardshospitalet) 39 patienter, i Lyster sanatorium 53 og i Hagevikens kysthospital 96. Anmeldelse av tuberkulose hos utenbys hjemmehørende personer er straks oversendt helseraadenes ordfører paa hjemstederne. Der sendtes i aarets løp 109 saadanne anmeldelser. Efter tuberkuloseovens § 6 indlagdes 11 personer i sykehus.

Angaaende de **sindssyke** henvises til den almindelige beretning.

Av **obstetriciske operationer** er ialt opgit utført 196, derav 45 paa fødselsstiftelsen. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa næste side.

Angaaende **jordmorhjælpen** henvises til den almindelige beretning.

Paa **fødselsstiftelsen** laa tilbage fra 1908 11 kvinder, der indkom i 1909 393, tilsammen forpleiedes saaledes 404 kvinder. Av de indkomne 393 fødte 385 paa stiftelsen; av de øvrige 8 var der 1 kvinde, som kom ind paa stiftelsen efter at ha født ute i byen. 1 kvinde hadde retroflexio uteri gravidi, 2 hadde truende abort, 1 gravid kvinde hadde blodig urin, og 3 fødte først i 1910. Av de 385, der fødte paa stiftelsen i 1909, var 336 gifte, 49 ugifte, førstefødende var 160, flerfødende 225. Fra Bergens by var 275, fra landdistrikterne 110. Av de 385 kvinder fødtes 393 barn, idet 8 fødte tvillinger.

Fosterleierne var følgende:

Issefødsel	366	{ 1ste isseleie 221, derav med panden fortil 2. 2det — 145.
Ansigtfødsel	1.	{ 2det ansigtsleie 1. 1ste sæteleie 1. 2det — 3.
Bækkenendefødsel	22	{ 1ste halvt sam- let sæteleie 2. 1ste fotfødsel 11. 2den — 5.
Uopgit leie	4.	

For de 8 tvillingfødsler var leierne følgende:

	1ste isseleie.	2det isseleie.	1ste bækkenende- leie.	2det bækkenende- leie.
1ste tvilling	5	1	2	-
2den —	-	2	5	1

Obstetriciske operationer.

148

Bergens by. 1909.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Uttrækning ved bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.			Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.	Moder.	Mødre.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.
Paa fødselsstiftelsen:															
Utilstrækkelige eller smertefulde veer.	6	¹⁾ 9	1	2	-	²⁾ 2	-	5	⁴⁾ 5	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet.	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	6	⁵⁾ 5	⁶⁾ 1	-	-
Barselkrampe	-	1	-	1	³⁾ 1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Albuminuri og truende barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia	-	-	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hudemfysem	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv	6	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt, avrevet fosterhode	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⁷⁾ 1	-
Tilbakeholdelse og blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Tilsammen	16	18	3	5	1	5	1	5	5	-	6	5	1	1	6
Utenfor fødselsstiftelsen:															
Utilstrækkelige eller smertefulde veer.	86	85	1	9	-	8	1	5	4	1	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	12	12	-	3	1	3	1	2	2	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Truende barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia	-	-	-	4	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	1	-	1	1	2	-	2	-	-	-	-	2
Asfyxi (fare for fosterets liv)	4	4	-	1	-	-	1	3	3	-	-	-	-	-	-
Fremfald av haand	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— navlesnor	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
Tilsammen	106	105	1	19	1	12	8	12	9	3	-	-	-	-	13
Ialt i Bergen	122	123	4	24	2	17	9	17	14	3	6	5	1	1	19
			127		26		26			17			6		

¹⁾ Herav 4 tvillingfødsler, hvor 1ste tvilling er forløst ved tang, to 2den tvillinger ved vending (lev.), og 2 ved uttrækning (lev.), hvor utfaldet for mødrene henholdsvis er anført. ²⁾ 2den tvillinger, begge 1ste forløst (lev.) ved tang. ³⁾ Dødsårsak: barselkrampe. ⁴⁾ Derav 2den tvillinger, begge 1ste forløst (lev.) ved tang. ⁵⁾ Et av fostrene forløstes ved vending, ett ved uttrækning. ⁶⁾ Forløst ved uttrækning. Der indtraadte livmorbristning, men barselkvinden kom sig. ⁷⁾ Barselkvinden blev indlagt i fødselsstiftelsen fra Kinn, hvor jordmoren hadde gjort vending under tverleie. 2 læger forsøkte uttrækning uten resultat. De klippet halsen over og lot hodet bli igjen. I stiftelsen perforertes det tilbakeholdte fosterhode, der med stor vanskelighet forløstes gjennom den trange mormund.

Fra den til stiftelsen knyttede jordmorskole uteksaminertes 20 elever; av disse var fra:

Lister og Mandal amt.....	2	Nordre Bergenhus amt	6
Stavanger amt	2	Romsdals amt.....	4
Søndre Bergenhus amt.....	6		

Antallet av **fødte** og **døde** sees av følgende tabel:

Lægedistrikt.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barselseng.	ved ulykkelige hændelser.	ved selvmord.
Bergens by... ..	2009	48	1035	146	7	1	14	7

Der blev et overskudd av 974 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 51,5.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 1 kvinde paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 3 kvinder saaledes: barselkrampe 1, emboli 1, hæmorrhagia interna abdominis 1.

Angaaende **dødsårsakerne** for de inden byen indtrufne dødsfald henvises til tabellen paa side 150 og flg.

De **hyppigste dødsårsaker** var: lungetuberkulose 147, kræft (cancer og sarkom) 84, difteri (croup) 75, alderdomssvakhet 74, hjerneslag 64, tuberkulose utenfor lungerne 55, organisk hjertesygdom 50, medfødt svakhet 47, lungebetændelse 44, akute katarrar i aandedrætsorganerne og katarralsk lungebetændelse 37, arteriosklerose 33, hjertelammelse 27, mavetarmkatarr 27.

Veirliget. Efter meddelelse fra den meteorologiske station i Bergen var aarets middelbarometerstand 757,7 mm., middeltemperaturen 6,4⁰ C. Den høieste varmegrad var 23,5⁰ C. (i juni), den laveste kuldegrad − 6,3⁰ C. (i december). Den samlede nedbør utgjorde 1913 mm. Den største nedbørhøide hadde oktober med 328 mm, mindst mars med 23 mm. Nedbørhøiden var saaledes adskillig over det normale (1760 mm). Sommeren var kald og kort.

Levemaate og hygieniske forhold. I henhold til sundhetsvedtægterne blev av helseraadet vedtat følgende bestemmelse: «I baat, som henligger med død fisk ved Triangelen og nærmeste kaier eller paa andre steder med sterkt forurenset vand, maa den underste pligt, hvorpaa fisken lægges, ikke være bunden nærmere end 12 cm. — maalt fra forreste eller bakerste baand.»

Hensigten hermed er at hindre, at den døde fisk, som er mere mottagelig for bedærvelse end den levende, mere end nødvendig kommer i berøring med det sterkt forurensede kloakvand i bunden av Vaagen, naar f. eks. baaten lækker. Trods strengt forbud synes det imidlertid umulig at hindre fiskerne i at skylle baat, fiskekasser bundtiljer o. s. v. i dette avskyelige vand, og virkningen av paabudet blir

Liste over de av lægerne

[illegible]

eddelte dødsårsaker.

[illegible]

Liste over de av lægern

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
B. Sygdomme i de enkelte organer.											
<i>I. Hjerne og rygmær.</i>											
Apoplexi og hjerneemboli	64	27	37	-	-	-	-	-	-	-	-
Suppurativ meningit	6	4	2	-	1	2	-	-	-	-	-
Epilepsi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kramper hos småbarn	15	8	7	7	4	1	3	-	-	-	-
Sindssygdomme	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre hjernesygdomme	9	6	3	-	-	-	-	1	-	-	-
Polyneuritis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Chorea minor	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>											
Endo- og perikardit	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Klappfeil og andre org. hjertesygd.	50	20	30	-	1	-	-	-	-	-	2
Hjertelammelse	27	11	16	-	-	-	1	-	-	-	-
Arteriosklerose	33	15	18	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>											
Bronkit, akut	10	6	4	3	1	1	1	-	-	-	-
— kronisk og bronkiektasi	19	8	11	-	-	1	-	-	-	-	-
Pneumoni, katarralsk	27	16	11	7	5	6	2	1	1	-	-
— croupøs	44	20	24	2	2	1	1	-	-	-	2
Lungegangræn	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
— purulent	4	4	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Lungeemboli	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Asthma bronchiale	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i respir.org.	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>IV. Digestionskanalen.</i>											
Mavetarmkatarr	27	12	15	9	9	2	2	-	2	-	-
Mavesaar	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Blindtarmbetændelse	4	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Diffus peritonit	13	2	11	-	-	-	2	-	2	-	-
Indeklemt brok	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ileus og volvulus	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Ruptura intestinalis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygd. i fordøielsesorg.	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>V. Leveren.</i>											
Galdestensygd.	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre leversygdomme	3	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-

Liste over de av lægerne

(Forts.).	Tilsammen.	A l d e									
		Derav		0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Dødsårsak.											
<i>VI. Urinorganerne.</i>											
Cystit, cystopyelonefrit	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Brighti	17	8	9	-	-	1	-	-	-	-	-
Andre nyre- og urinveissygdomme	2	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-
<i>VII. Kjønsorganerne.</i>											
Sygdomme i kvindelige kjønsorganer	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VIII. Hud- og ydre sygdomme.</i>											
Senil gangræn	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>C. Barselsygd.</i>											
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmorrhagia interna abdom.	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>D. Dannelsesfeil.</i>											
Hjernemisdannelse, spina bifida . .	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
<i>E. Andre sygdomme.</i>											
Mellemørebetændelse	2	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Ascites	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræna umbilicalis	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Tumor abdominis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Dødsfald ved sygdom	993	460	533	79	60	43	39	25	37	11	20
<i>F. Unaturlig død.</i>											
Andre forgiftninger	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Drukning	6	5	1	-	-	-	-	2	1	1	-
Forbrænding	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre ulykkestilfælde	11	9	2	-	-	3	-	-	-	-	-
Selv mord	6	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1018	480	538	79	60	47	39	27	38	12	21

saaledes betydelig forringet. En anden motbydelig uskik er, at fiskerne ofte «utstiller» sine varer paa trappetrinene eller kaikanter, hvor publikum staar og traaker og spytter.

Mangelen paa torvplads er imidlertid meget generende, da al torvhandel efter gammel skik skal foregaa paa ett sted og det netop knutepunktet for al

reddele dødsarsaker.

g kjøn.																	
15—20		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	1	1	-	-	-
-	-	2	1	-	2	-	-	4	1	1	3	-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
15	11	35	35	34	44	32	29	49	39	46	66	51	78	37	66	3	9
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	1	-	1	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	2	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-
16	11	39	35	37	44	33	29	53	40	46	68	51	78	37	66	3	9

trafik i byen. Her forhandles under aapen himmel og i alskens veir fra regnskyl til sandstorm, saa støvskyerne staar hushøit, fersk og salt fisk, egg, melk, rømme, frugt, grønsaker, poteter, levende og kunstige blomster o. s. v. Ved helse- raadets beslutning av 7de september 1909 blev det paabudt, at de mer øm- findtlige fødemidler som melk, rømme, grønsaker o. lign. skal forhandles fra

borde istedetfor fra gatestenene — som skik og bruk hittil har været. Spørsmålet om torvhal og en mere tidsmessig ordning av torvhandelen synes ikke at taale synderlig længere utsættelse.

Tilsynet med byens sanitære forhold forresten og kontrollen med sundhetsvedtægternes overholdelse utførtes paa vanlig maate. I aarets løp bevilgedes løn til og ansattes en egen sundhetsinspektør. Kontrollen med nærings- og nydelsesmidler utførtes som før av kommunedyrlægen. Ved kjøtkontrollen undersøktes 75 172¹/₄ slag; det forekede antal mot aaret fornt skyldes væsentlig det daarlige foderaar og derav følgende større nedslagning. Kjøttets beskaffenhet er fremdeles langt fra tilfredsstillende, det samme gjælder ogsaa den maate hvorpaa dyret slagtes og transporterer. Kjøttet av faar og svin er dog av gjennemgaaende god beskaffenhet, mens oksekjøttet er mindre godt. Av utenlandsk tøndekjøtt er kontrollert 78 284 kg. hestekjøtt tilført fra England. Herav konfiskertes 1 878 kg. som utjenlig til menneskeføde. Beskaffenheten av kjøttet har saaledes bedret sig under den strengere kontrol. — Forholdet med byens slagterier er i det væsentlige uforandret. Ved kjøttsalgene og slagterverkstederne har forholdene været gjennemgaaende gode og som regel fuldstændig tidsmessige.

Melkekontrollen er utført som før. Adskillige utsalgssteder for melk likesom for brød har væsentlige mangler, men sundhetsvæsenet har forgjæves forsøkt at faa dem nedlagt.

Byens bakerier og spiseforretninger besigtigedes. I de ny anlagte bakerier er forholdene tilfredsstillende, i flere av de gamle ikke.

Fra begyndelsen av 1909 traadte helseraadets beslutning om forbud mot anvendelse av saccharin som søtstof for nærings- og nydelsesmidler i kraft.

Det hygienske tilsyn med renligheten ombord paa de rutegaaende passagerskibe og med forholdene paa havnen har i det forløpne aar ikke kunnet utføres paa tilfredsstillende maate; en omordning av tilsynet er under forberedelse.

Hvad renovationsvæsenet angaar, saa har den tiltagende indførelse av vandklosetter øvet en merkbar indflydelse, idet der tiltrods for den betydelige nybygning kun er en tilvekst av 22 kagger. Nogen fart i utviklingen kan der dog ikke ventes, førend de centrale bydeles kloaksystem er ordnet. Av hensyn til kloakernes tildels daarlige forfatning (endog «tømmurede» render), de korte distanser samt fordi kloakerne munder ut i forholdsvis lukkede saltvandsbassiner, har helse-raadet maattet paabyde rensaanlæg for W. C. i de strøk, som har avløp til Vaagen og Lille Lungegaardsvand. Der foregaar nemlig en betydelig utfældning av kloakslam, der bundfældes og vedlikeholder en stadig gjæring og forraadnelse i byens bedste strøk. Ved siden av de tidligere godkjendte septic-tanks efter Lehmann—Neumayers og Stecknests systemer har helse-raadet ogsaa tillatt desinfektionsgruber efter Friedrichs system med pneumatisk tømning av bundfaldet i lukkede tankvogner. Saadanne anlæg er i det sidste aar installeret i de store hoteller og i en række privathus, og man har i det hele været vel tilfreds med dem. Forutsætningen er imidlertid, at de kun skal være et overgangsstadium og fjernes, naar den store kloakplan for Lille Lungegaardsvand er gjennomført. For de bydeles vedkommende, som har avløp til Store Lungegaardsvand, Puddefjorden og Byfjorden utenfor Vaagen, og hvor kloakerne er tidsmessige, tillates W. C. med direkte avløp. Bergen har i det hele udmerkede naturlige betingelser for W. C.-systemets gjennomførelse, og bystyret har vist forstaaelse av dettes sanitære og økonomiske betydning ved helt at ophæve den tidligere vandavgift (20 kr. pr. W. C.) og ved ganske liberalt at bevilge til omlægning av ældre mangelfulde ledninger. Som uttryk for utviklingen paa dette omraade kan nævnes, at av de i 1909 fuldførte 36 nybygninger hadde de 14 W. C., mens av de 49 hus, som ved aarets slutning var planlagt eller paabegyndt, de 40 skulde ha W. C.

Alt i alt blev i aarets løp ifølge vand- og kloakvæsenets opgaver installeret 165 W.C., hvorav 43 med direkte avløp.

Hvad der gjør kaggesystemet, som i og for sig har mange gode sider, saa litet tilfredsstillende, er ikke mindst den relativt store plads, som det kræver. Nu har imidlertid det knappe og vanskelige terræn medført, at gaardspladsen i den ældre bebyggelse ofte er reduceret til et minimum, hvor den da ikke er helt sløfet. Der er ofte ikke plads for det nødvendige antal priveter og kagger, og følgen er overfyldning og svineri eller ekstraavgifter til renovation. Ved reparation eller ombygning skaffer overgangen til W. C. tiltrods for de betydelige omkostninger en betydelig indvinding av plads, og dette ved siden av de sanitære fordele gjør, at kaggesystemets utvikling har naadd toppen og snart vil begynde at gaa tilbake. De trods alle anstrengelser synkende indtægter av gjødselsalget gjør det nødvendig at ta under overveielse, om det ikke vil være den fornuftigste ordning ialfald til visse tider av aaret uten videre at styrte gjødselen i sjøen istedetfor at lave pudret og lagre denne, indtil bønderne faar bruk for den.

Hvad dagrenovationen angaar, har man ogsaa en hel del mangler at kjæmpe med. For det første lar opbevaringen av søppel og avfald fremdeles meget tilbake at ønske, idet den fattigere del av befolkningen har vanskelig for at skaffe sig og holde vedlike de foreskrevne bossband av galvaniseret jern med lok. De knappe gaardspladser er paa den anden side til hinder for, at der kan anbringes større fælles, lukkede avfallsbeholdere utenfor bygningen. De nuværende renovationsvogner med 4 trækasser, hvori bossbandene styrtes paa aapen gate, saaledes at støv og stank i en utilladelig grad generer omgivelsene, burde ialfald søkes erstattet med lukkede jernvogner, som man andetsteds har foretrukket.

Angaaende boligforholdene og bolignøden i Bergen gir stadsfysikus Gairsvold i den trykte medicinalberetning fra Bergens helseraad en oversigt fra 90-aarene og utover, hvortil henvises. — Den i 1908 begyndte systematiske gjennomgaaelse av byens beboelseshus blev fortsat i 1909. Der blev ogsaa foretat en speciel undersøkelse av de hygieniske kaar, hvorunder de tuberkuløse for tiden lever i byen. Undersøkelsen omfattet de patienter, som i de sidste 2 aar har besøkt polikliniken for tuberkuløse. Deres antal var 1 200, av hvilke 270 led av lunge-tuberkuløse. Av disse sidste bodde 196 i leiligheter paa 1 værelse, 42 i leiligheter paa 2 værelser, resten (32) hadde mere end 2 rum, eller oplysningerne var mangelfulde. De tuberkuløse i 1 værelse kan deles i flere grupper efter antallet av de personer, de bor sammen med. Ofte deler den tuberkuløse seng med en eller flere andre av værelsets beboere. Ikke sjelden er værelset dertil litet, skiddent og mørkt. I ikke faa tilfælde var der 2 eller flere tæringssyke i en familie i ett værelse. Av de 395 tæringssyke, som stod under helseraadets regelmessige kontrol, delte ca. 65 pct. seng med andre; grunden var, at i de trange, overfyldte leiligheter var der ikke plads til egen seng. De sanitære og moralske misligheter, som opstaar av denne bolignød for de ubemidlede samfundsklasser, er ikke smaa. Kommer et tilfælde av epidemisk sygdom ind i en saaledes stillet familie, maa sundhetsvæsenet uten undtagelse indlægge ethvert tilfælde i sykehus. For at ondet med virkning skal kunde motarbeides, maa efter stadsfysikus's mening straks bygges en mængde gode og ikke for dyre smaaleiligheter paa 1 à 2 værelser med kjøkken. Der trænges ogsaa gode losjihus for de talrike enslige, hjemløse individer, som losjerer sig ind i fattige, trange hjem. Der trænges saadanne herberger — i likhet med, hvad frelsesarméen har opprettet — baade for mænd og kvinder. Men saadanne indretninger maa bæres oppe av den private barmhjertighet under støtte og kontrol av det offentlige; som forretninger kan de selvsagt ikke drives. — Forat faa fuld oversigt over boligforholdene skal der i den nærmeste fremtid optages et fuldstændig boligregister for sundhetsvæsenet, hvor hver beboet leilighet, som i en eller anden henseende gir anledning til paatale efter sundhetsvedtægterne, blir

opmaalt og beskrevet med alle nødvendige opplysninger; et arbeide, som paa grund av den for tiden knappe arbeidshjælp dog vil ta lang tid. Opprettelse av et anvisningskontor for ledige leiligheter vilde ogsaa være en særdeles gavnlig foranstaltning.

Sykehus. Foruten fødselsstiftelsen, Neevengaardens kommunale sindssykeasyl og epidemilasaretet findes i byen et kommunalt sykehus med underavdeling paa Lungegaardens sykehus. Paa arbeidsanstalten findes nogen sykestuer for kroniske sygdomme. Til behandling og pleie av spedalske findes Pleiestiftelsen nr. 1 og St. Jørgens hospital. Desuten er der et katolsk St. Franciscus's hospital, Rosenbergs private sindssykeasyl og det Røde kors's og Diakonisselhjemmets kliniker. — Sykehusforholdene har frembudt de samme vanskeligheter som tidligere, særlig har driften av 2 epidemispykehus (epidemilasaretet og Lungegaarden) været brydsom og kostbar.

Badeindretninger. Ved det kommunale sykehus's badeindretning levertes ialt 34 832 bad, karbad og medicinske bad, derav 12 816 til betalende og av fribad 16 181 til patienter, 5 835 til sykehusets funktionærer. I doktor Wieseners folkebad toges tilsammen 28 415 bad, og ved Markens folkebad badet 54 894 personer. Desuten findes 2 indretninger for sjøbad. — For nærmere enkeltheter henvises til den trykte beretning fra Bergens helseraad.

Om byens **apotek** se den almindelige beretning.

I **helseraadet** holdtes 34 møter og behandledes 217 saker.

Ved stadsfysikatets kontor behandledes 5 086 saker, hvorav 693 er indtat i helseraadets journal, 375 i stadsfysikatets og 21 i karantænekommissionens.

Bydesinfektorens protokol viser, at der er desinficeret 1 380 værelser. Ved epidemilasaretets desinfektionsanstalt desinficertes 21 582 kolli fra 1 765 hjem, hvorav 304 utenbys.

I **karantænekommissionen** holdtes 2 møter.

Tilsynet med **utsatte pleiebarn** utførtes, som før, av egen læge (kvindelig). Antallet av barn var ved aarets begyndelse 186, der tilkom i aarets løp 21, mens der utgik 50. Ved aarets utgang var saaledes tilbake 157. Av de utgaade er 21 bortflyttet, 18 har fyldt 14 aar. 7 er adopteret av sine pleieforældre eller er kommet tilbake til sine virkelige forældre, 2 er døde, og for 2 er betalingen ophørt. — Sundhetstilstanden blandt barnene har gjennemgaaende været mindre god. Av akutte infektionssyggdomme har især hersket difteri og kikhoste. Den kolde og regnfulde sommer antages ogsaa at ha virket uheldig paa mange. Uagtet den store sykелighet har dødeligheten dog ikke været stor, der indtraf kun 2 dødsfald, som ovenfor nævnt. — Paafaldende er det, at der under bortflyttede fra byen kommer saamange som 21 (mot 8 i 1908). Aarsaken hertil maa vistnok søkes i de vanskelige boligforhold. Dette maa dog snarere ansees som en fordel for barnene, for hvem bøndernes hjem, selv om de kan la særdeles meget tilbake at ønske, dog altid staar nogen trin høiere end de daarligste byhjem. Fra byens side føres desuten kontrol med disse pleiehjem paa landsbygden.

Vakination. Der vaksinertes ialt 1 699 personer. I anledning av koppe-epidemien i Herlø, Alversund lægedistrikt, blev en av kommunens bygninger paa Elsero indredet til interneringslokale for mulig indtræffende tilfældes skyld. Der blev heldigvis ingen bruk for det. Samtidig blev der aapnet adgang til revakination fornemmelig av dampskibsbetjening, bryggearbeidere, offentlige funktionærer saasom postbud o. s. v. Ved undersøkelse paa folkeskolerne viste der sig fremdeles at være en mængde uvaksinerte skolebarn selv høit oppe i klasserne.

XIV. Nordre Bergenhus amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatører.
Amtet		18481,51	88 214	29	3	78	61
1. Lærdal		3 625,86	7 045	3	-	7	5
	Lærdal	583,67	2 136	2	-	3	1
	Borgund	577,94	752	-	-	1	1
	Aardal	994,60	1 284	-	-	1	1
	Aurland	1 455,95	2 786	1	-	2	2
	Av Leikanger: Gaardene Frønningen og Tingestad av Fres- vik sogn	13,70	87	-	-	-	-
2. Lyster		2 225,15	5 215	5	-	4	3
	Lyster	1 559,87	3 029	4	-	3	2
	Jostedalen	529,20	934	-	-	1	1
	Av Hafslo: Joranger sogn		463	1	-	-	-
	Fet		363	-	-	-	-
	samt av Solvorn sogn gaarden Ytre Kroken og det tidligere Urnes sogn	136,08	426	-	-	-	-
3. Sogndal		887,33	5 168	1	-	3	3
	Sogndal	440,66	3 592	1	-	1	1
	Av Hafslo: Hafslo sogn		1 269	-	-	1	
	Solvorn (undt. gaarden Ytre Kroken og det tidligere Urnes sogn)	446,67	307	-	-	1 ¹⁾	2
4. Vik		1 792,24	8 138	3	1	12	6
	Leikanger (med und- tagelse av det, som til- hører Lærdal distrikt)	451,43	2 453	1	1	5	3
	Balestrand	626,15	2 168	1	-	3	2
	Vik	714,66	3 517	1	-	4	1
5. Gulen		885,00	6 527	1	-	7	7
	Gulen	416,64	3 146	1	-	3	3
	Sulen	213,25	1 819	-	-	3	3
	Brekke	185,59	977	-	-	1	1
	Bø sogn av Hyllestad	69,52	585	-	-	-	-

¹⁾ Jordmoren, der tillike er hjelpevaksinatrice, fungerer ogsaa i den til Lyster lægedistrikt hørende del av Hafslo herred.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatore.
6. Kirkebø		1 467,57	6 350	3	-	6	4
	Kirkebø	667,00	1 661	1	-	2	1
	Lavik	239,63	1 200	1	-	1	1
	Indre Holmedal	560,94	3 489	1	-	3	2
7. Ytre Søndfjord		874,86	8 208	2	-	7	6
	Hyllestad (undtagen Bø sogn)	191,23	1 842	-	-	¹⁾ 1	1
	Askvold	178,27	2 667	1	-	2	2
	Ytre Holmedal	505,36	3 699	1	-	4	3
8. Indre Søndfjord		²⁾	7 381	2	-	6	6
	Aalhus sogn og del av Helgheim sogn av Jølster	?	1 919	-	-	2	2
	Førde	493,12	2 896	1	-	2	2
	Naustdal	394,80	2 566	1	-	2	2
9. Kinn		1 160,16	9 091	3	1	8	5
	Florø, ladested	0,72	949	2	1	1	2
	Kinn	687,04	4 657	-	-	2	
	Bremanger	347,24	2 306	1	-	4	2
	Vevring	125,16	1 179	-	-	1	1
10. Ytre Nordfjord		549,47	7 288	3	-	4	4
	Selje	322,19	5 414	2	-	3	3
	Rugsund sogn av Da- viken	227,28	1 874	1	-	1	1
11. Nordfjordeidet		³⁾	4 767	1	-	4	3
	Eid	252,40	3 138	1	-	3	2
	Daviken (undtagen Rug- sund sogn)	427,19	1 430	-	-	1	1
	Del av Hornindalen (Heggebygden)	?	199	-	-	-	-
12. Gloppen		²⁾	6 026	1	1	4	3
	Rest av Helgheim sogn av Jølster	?	922	-	-	1	-
	Gloppen	673,63	3 216	1	1	2	2
	Breim	358,26	1 888	-	-	1	1
13. Indviken		³⁾	7 010	1	-	6	6
	Rest av Hornindalen	?	1 475	-	-	1	1
	Indviken	502,31	3 041	1	-	2	2
	Stryn	889,20	2 494	-	-	3	3

¹⁾ Er tillike jordmor og hjelpevaksinatrice for den del av Hyllestad herred, der hører til Gulen lægedistrikt. ²⁾ Flateindholdet av Indre Søndfjord og Gloppen distrikter er tilsammen 2 572,45 km.² Jølster herred er 652,64 km.² stort. ³⁾ Flateindholdet av Nordfjordeidet og Indviken distrikter er tilsammen 2 441,42 km.² Hornindalen herred er 370,32 km.² stort.

Sundhetstilstanden var i sin helhet mindre tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomstilfælde blev ialt meldt 3 543 med 183 dødsfald mot henholdsvis 3 409 og 153 i 1908.

Dødeligheten var 13,5 pro mille (1 207 dødsfald) av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde (89 733). Aaret forut var dødeligheten 12,7 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 162 og 163; den er sammendraget efter lægernes opgaver. Jfr. forøvrig tabel XL i den almindelige beretning.

Tyfoidfeber. I Lærdal distrikt forekom nogen tilfælde i et par hus i Natviken (Aardal); i det først smittede blev manden og 2 av barnene syke med hodepine, feber og tildels diarré; ett av barnene hadde ogsaa cystit. Man hadde her jevnlig hat besøk av en mand, som nogen uker forut i længere tid hadde hat lignende symptomer, men en til det hygieniske institut sendt blodprøve hadde ikke git positiv Widal; det samme var ogsaa tilfældet med en prøve fra den først angrepne i Natviken. Da der paa den tid var stor lemænvandring, laa det derfor nær at anta, at sygdommen kunde skyldes et av raatne lemæn inficeret drikkevand. Men 2—3 uker efter optraadte sygdommen i nabohuset, og indsendt prøve herfra gav positiv Widal paa tyfoid (ikke paratyfus). Om ovennævnte mand, som sandsynlig har bragt smitten til Natviken, fik man siden vite, at han om sommeren hadde været med nogen ingeniører tilfjelds, og at én av disse skulde ha hat nervefeber aaret forut. (E. Andersen). — I Kirkebø distrikt døde den ene av de 2 patienter paa Bygstad (se medicinalberetningen for 1908, side 165). Der blev engagert en sykepleierske for at paase, at lægens instruksjer blev overholdt; sygdommen kom her ikke utenfor det ene hus. (R. Bergh). — I Ytre Søndfjord, hvor der i de sidste 2—3 aar stadig har forekommet nervefeber, var der dette aar noksaa mange tilfælde, særlig i slutten av aaret paa Helle og Boge i Ytre Holmedal sogn. Paa Hylleset hadde en pike faat smitten, mens hun var paa stølen; her hadde nemlig en jente, som nylig hadde gjennomgaat sygdommen, besøkt hende; en meierske, som bodde i samme hus paa Hylleset, blev negtet adgang til meieriet, og dettes drift stanset, indtil bygningen var blit rengjort og hvittet. (F. Grimsgaard). — I Ytre Nordfjord forekom et let tilfælde paa Seljenes; flere i familien var hangesyke og hadde diarré, men gik oppe; smitten skrev sig sandsynlig fra en mand, som kort forut hadde bodd der i huset, og hos hvem sygdommen brøt ut efter hjemkomsten til Nordfjordeid; han hadde arbeidet paa Flister, hvor der for en del aar siden hadde været nervefeber. (E. Strand). — I Opstryn (Indviken distrikt) forekom 3 tilfælde i Aardalsgrænden; husene er tildels daarlige, og med renligheten er det endda værre; det har holdt haardt at faa folk til at bygge lokumer, men endda striere har det været at faa dem til at bruke disse; man foretrekker paa fædrenes vis at huke sig ned omkring husene, i fjøsene etc; helseraadet har derfor maattet gaa strengt tilverks. Et andet vanskelig emne er drikkevandsspørsmålet; der er bækker, som tildels render gjennom en hel grænd, og da griser de øverstboende til for dem, som bor nedenfor; man har dog nu formaadd flere til at lægge en lukket ledning, og disse har nu springvand. (H. Brodtkorb).

Av **akut poliomyelit** sees meldt 1 tilfælde fra Lyster og 2 fra Gloppen; de sidste optraadte omtrent samtidig og var ledsaget av lammelse av extremiteterne paa den ene side; lammelsen var forbigaaende hos den ene, men blivende hos den anden.

Skarlagensfeber. Paa Lærdalsøren forekom en epidemi, som skyldtes smitte fra Bergen ved barn, som var paa feriebesøk; de første tilfælde var meget lette og blev enten ikke oppfattet som skarlagensfeber eller holdtes skjult, og derved

Epidemiske sygdomme.

162

Nordre Bergenhus amt. 1909.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.				
	tilfælde.	dødsfald.														1		2	
																Lærdal.	Lyster.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfieber	37	4	37	3	1	2	-	2	3	2	-	1	6	4	13	6	-	-	-
Akut poliomyelit.	3	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-
Skarlagensfeber	44	3	44	-	-	-	-	1	-	1	7	8	18	6	3	29	-	-	-
Meslinger	248	17	248	74	85	48	19	8	1	2	10	-	-	-	1	9	-	3	1
Difteri (croup).	256	28	256	19	14	15	30	15	13	9	12	14	34	39	42	1	1	31	2
Blodgang	3	-	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	11	4	8	-	-	2	-	1	-	-	-	3	-	2	-	2	2	2	1
Pyæmi, septhæmi	34	8	33	-	9	-	1	5	-	2	3	2	1	5	5	2	2	-	-
Rosen	52	3	52	4	7	3	5	7	2	4	3	5	1	2	9	3	-	2	-
Røde hunde	5	-	5	-	-	-	-	-	-	3	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	50	-	50	17	9	2	5	1	1	3	-	-	-	7	5	5	-	-	-
Kusma	7	-	7	-	-	-	-	2	-	2	-	-	1	-	2	-	-	-	-
Kikhoste	96	3	96	32	-	21	8	1	-	-	1	2	8	11	12	1	-	-	-
Akute katarer i aande- drætsorganerne	1528	30	1528	206	255	261	114	111	123	119	71	79	54	66	69	128	1	42	-
Influenta	127	-	127	26	23	13	6	5	9	3	7	6	9	8	12	39	-	25	-
Lungebetændelse	411	68	407	44	41	56	47	63	33	22	13	15	22	27	24	25	5	25	3
Pleurit	191	3	191	16	19	20	11	21	24	8	16	16	7	17	16	17	-	13	-
Gigtfeber	110	4	109	6	12	10	7	12	8	9	10	11	9	6	9	5	-	10	1
Koldfeber	4	-	4	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Akut diarré (kolerine) . . .	326	8	326	30	32	42	25	17	23	32	34	32	22	26	11	36	1	18	-
Tilsammen	3543	183	3534	477	509	496	278	273	240	224	188	195	193	227	234	309	12	172	8

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																					
	3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13	
	Sogndal.		Vik.		Gulen.		Kirkebo.		Ytre Søndfjord.		Indre Søndfjord.		Kinn.		Ytre Nordfjord.		Nordfjord-eidet.		Gloppen.		Indviken.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	-	-	1	-	1	-	- ¹⁾ 1	23	2	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	3	1
Akut poliomyelit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Skarlagensfeber	5	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	5	1	-	-	-	-	-	-	3	2
Meslinger	1	-	15	-	12	2	10	3	2	-	47	-	68	4	19	5	14	2	48	-	utbredt	-
Difteri (croup)	38	2	9	3	44	2	5	1	28	3	2	1	51	4	5	1	9	4	3	1	30	3
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	1	1	2	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	-	-	1	-	1	1	-	-	2	2	19	-	3	1	4	2	-	-	1	-	1	-
Rosen	3	-	4	1	1	-	3	-	3	-	2	-	14	-	6	1	2	-	1	-	8	1
Røde hunde	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	3	-	1	-	6	-	4	-	-	-	-	-	5	-	-	-	utbredt	-	9	-	17	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	2	-
Kikhoste	-	-	-	-	11	-	-	-	27	-	24	-	3	-	26	2	-	-	2	1	2	-
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	35	-	173	1	94	3	69	4	81	4	28	3	399	4	184	8	136	-	116	2	43	-
Influenza	6	-	1	-	-	-	-	-	15	-	1	-	18	-	-	-	22	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	37	7	72	12	26	3	10	3	24	8	21	9	37	6	42	7	16	1	48	3	28	1
Pleurit	3	1	19	-	6	-	7	1	10	-	2	-	38	-	29	-	13	-	8	-	26	1
Gigtfeber	5	-	5	-	3	-	6	-	12	-	19	-	8	-	4	1	14	2	7	-	12	-
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine) . . .	21	1	27	-	19	-	8	-	4	2	3	2	71	-	22	-	56	2	17	-	24	-
Tilsammen	158	12	331	17	225	11	126	13	235	21	173	15	724	20	342	27	286	11	263	7	199	9

¹⁾ Jfr. medicinalberetningen for 1908, side 165.

fik sygdommen rik leilighet til at spre sig. (E. Andersen). — I Gloppen distrikt var der i strøket nærmest Sandene en meget utbredt epidemi; forløpet var let, og folk forvekslet jevnlig sygdommen med meslingerne, som gik samtidig. (O. Løken).

Meslinger optraadte som en fortsættelse av foregaaende aars epidemi.

Difteri forekom hyppigere end aaret forut. — I Hafslo (Lyster distrikt) var der en epidemi paa Eikjum og Svinggum med underliggende pladser. — I Sogndal distrikt optraadte sygdommen kun i Sogndalsfjæren, hvor det er tætgrendt. Skolen blev lukket 3 ganger og holdtes lukket 3 uker hver gang; det syntes dog ikke som smitten spredte sig fra skolen, da ingen barn utenfor Sogndalsfjæren fik sygdommen. Serum blev brukt baade kurativt og præventivt; ingen av de præventivt injicerte fik sygdommen. (O. Schøyen). — Da der i Dale (Ytre Søndfjord) indtraf 1 tilfælde i et hus, hvor der bodde et par familier med mange barn, og hvor der ellers var megen færdsel, fik man der indrettet et interneringslokale; smitten var sandsynlig kommet fra Bergen, hvor en pike like før hjemkomsten hadde gjennomgaaet sygdommen; gjennem hendes søster, som gik paa skolen og var en av de først angrepne, fik andre skolebarn sygdommen; de 5 første tilfælde horte til samme klasse; skolen blev lukket og tillotes ikke aapnet før 5 dage efter, at der var blit grundig rengjort og desinficeret. (F. Grimsgaard). — Ogsaa i Askvold forekom nogen tilfælde, deriblandt hos 6 barn i en familie paa Alden; paa Eimind indsygnet en voksen gut, elev av Holmøy arbeidsskole i Nordfjord, hvor der hadde været flere tilfælde av difteri. (Dahl). — I Kinn distrikt var arbeidere i Syanø gruber de først angrepne; smitten syntes at være importeret fra Bergen; de syke blev indlagt paa epidemiavdelingen i vaarsild-avgiftsfondets sykehus, hvor ogsaa et par fiskere blev indlagt; senere sporadiske utbrudd paa andre steder lykkedes det ved streng isolation at indskrænke til de først inficerte steder. (Skridshol). — I Ytre Nordfjord forekom nogen tilfælde i Skavøpoll kreds, hvor der hver høst i de senere aar har optraadt difteri. (Strand). — Nogen tilfælde i Nordfjordeidet skyldtes vistnok fra først av smitte, som var importeret av en mand, der stadig ligger paa reise og handler med hester og kreaturer. (Tannæs). — Tilfældene i Gloppen var alle hos barnene i en familie paa Sandem. — Paa Holmøy arbeidsskole i Hornindalen (Indviken distrikt) indtraf 12 tilfælde. Skolen er et stort internat med indpaa 60 elever fra alle kanter av landet; smitten var kommet fra Eid. (H. Brodtkorb).

Under **blodgang** er opført nogen faa tilfælde av akut blodig diarré, som er meldt fra Florø.

Av **pyæmi** døde i Lærdal et barn paa 1 aar; efter at det hadde faat i sig noget blaasur og bitter melk, kom der gastroenterit, som dog hurtig helbrededes; da lægen saa barnet igjen et par uker senere, hadde det ligget med feber over en uke; der var osteomyelit i nedre ende paa høire tibia og en absces i venstre pekefinger. (E. Andersen). — Fra Ytre Nordfjord skrives: Infektion av saar synes at være meget almindelig, som rimelig kan være; folket selv mener, at det er blit værre i den senere tid, og «blodforgift» staar det stor rædsel av; surmelkomslag er det mest brukte middel for at hindre, at det sætter sig ondt i ferske saar og for at kurere lymfangiter og flegmoner. (E. Strand).

Vandkopper opgives at ha været meget utbredt i distrikterne Ytre Nordfjord og Nordfjordeidet. — Likeledes **kusma**, som ogsaa optraadte epidemisk i Indviken.

Katarralsk ikterus var ogsaa meget utbredt, saaledes i Kinn og Indviken; i sidstnævnte distrikt døde en 20 aars pike i coma. — Paa Atleøen

i Askvold kom ogsaa endel tilfælde til behandling; det var næsten udelukkende unge piker i 12—15 aars alderen; sygdommen syntes at være smitsom. (Dahl). — I og omkring strandstedet Eid var sygdommen hele sommeren meget almindelig blandt barn og ungdommer. (Rummelhoff).

Lungebetændelse forekom hyppigere end i de nærmest foregaaende aar; den optraadte epidemisk paa vaarparten i Balestrand og tilstøtende del av Vik herred. (O. Thesen).

Fnat forekommer stadig i Indvikens distrikt, og man tyr først til læge, naar «klaaen» er blit rent untholdelig, og alle raad har vist sig at være til ingen nytte; da er det en stri job at faa ondet utryddet. (H. Brodtkorb). Fra de øvrige distrikter er ialt meldt 83 tilfælde.

For **skurv** behandledes i Lærdalen en mand og hans 2 barn.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
		2	4	5	7	9	11
		Lyster.	Vik.	Gulen.	Ytre Søndfjord.	Kinn.	Nordfjord-eidet.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske saar	1	-	-	-	-	1	-
Syfilis, konstitutionel	1	-	1	-	-	-	-
Gonorré, uretrit	14	1	2	1	2	4	4

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp meldte og utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtets lægedistrikter henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsaaarsakslister for det hele amt 10,9 pct. av samtlige kjendte, ved sygdom forårsakede dødsfald og 13,4 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For Florø var forholdet henholdsvis 7,1 pct. og 9,1 pct. og for bygderne 11,0 pct. og 13,5 pct. Se forøvrig tabellen paa næste side. — Sygdommen synes at tilta i Sogndal, især i Hafslo; de fleste tilfælde blir sanatoriebehandlet. (O. Schøyen). — Fra Askvold (Ytre Søndfjord) skrives, at den ikke synes at være i tiltagen; nogen av de nymeldte tilfælde er dels indflyttet fra andre herreder, dels hjemvendte amerikanere; disse er av lægerne derover blit hjemsendt til Norge for at gjenvinde helbredden, men det ser ut til, at de bestandig blir skuffet i dette haab. — Der utvises gjennemgaaende stor forsigtighet med de sykes avsondringer; antiseptica utdeles for amtets regning; spytteflasker kan folk, som har liten raad, faa utleveret for kommunens regning, selv om de ikke har fattigunderstøttelse: hjælp til sanatoriebehandling ydes med stor beredvillighet av fattigstyret; nogen utidig smittefrygt kan der ikke siges at være. (Dahl). I Kinn viser folk en stadig økende interesse for at motarbeide sygdommen. (Skridshol). — I Selje (Ytre Nordfjord) øket tallet paa de under tilsyn staaende tæringssyke i aarets løp med henved 50 pct.; flere unge fik sygdommen efter at ha gjennemgaaet meslingerne; men de trange boliger og den mangelfulde renlighet faar vel ha den største skyld. (E. Strand). —

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Lærdal	78	8	12	66
Lyster	55	4	8	47
Sogndal	57	5	12	45
Vik	99	10	17	82
Gulen	67	5	11	56
Kirkebø	78	8	13	65
Ytre Søndfjord	92	19	21	71
Indre —	77	8	15	62
Kinn	119	10	20	99
Florø ladested	14	1	3	11
Bygder	105	9	17	88
Ytre Nordfjord	92	8	27	65
Nordfjordeidet	40	1	11	29
Gloppen	47	15	7	40
Indviken	86	7	9	77
Nordre Bergenhus amt	987	108	183	804
Derav i by	14	1	3	11
bygder	973	107	180	793

I Indviken distrikt synes sygdommen ikke at spre sig; den holder sig væsentlig til nogen familier, hvis skjæbne det synes at være at skulle dø ut. (H. Brodtkorb).

Spedalskhet. I Lærdal distrikt døde i aarets løp en 80-aarig kone, som led av den glatte form; hun hadde altid bodd hjemme; sygdommen brøt ut etter første barselseng, da hun var 19 aar gammel; hun hadde hat 9 barn; alle fingre og det meste av næsen var atrofiert bort; hun hadde i mange aar været blind og døv, men passet dog stadig datterens barn, og husstellet var ikke mere urenlig end ellers i bygden. Hos ingen av hendes barn og store hærskere av barnebarn har man merket noget til sygdommen. (E. Andersen). — Av 3 i Kinn hjemmehørende mandlige syke lot én, som er gift, sig frivillig indlægge paa pleiestiftelsen. Fra Ytre Nordfjord blev en kvinde indlagt; likesaa 1 fra Gloppen.

Kræft, skrives der fra Indviken, ser ut til at øke ganske sterkt; næst alderdom er den nu den hyppigste dødsårsak; kanske ogsaa en del av de, som er opgit som døde av alderdom, er død av kræft; der hentes jo ikke ofte læge til de gamle. (H. Brodtkorb).

Om tallet paa **sindssyke**, som forpleies med statsbidrag, se den almindelige beretning. — I Kirkebø distrikt, navnlig i Viksdalen, anneks til Indre Holmedal, har man i de senere aar kunnet faa bortsat sindssyke til forpleining; fra den kant har nemlig ikke saa faa mænd og kvinder i sin ungdom fungeret som vogterpersonale ved asyler i Bergen; hvad de saaledes har lært, søker de at

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.			Perfora- tion.	Exvisce- ration.	Decapita- tion.	Efter- byrds- operation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Moder.	Moder.	Moder.	Mødre.
	Lev.	Uopg.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Død.	Lev.	Uopg.	Lev.
Utilstrækkelige eller smerte- fulde veer	33	2	34	3	2	1	1	3	2	¹⁾ 2	²⁾ 1	-	1	-
Bækkensneverhet	4	-	3	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	4	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skakt isseleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	3	2	1	-	-	-	-	1	-	-
Fare for fosterets liv	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Uopgit indikation	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	46	4	47	5	8	5	3	3	2	2	1	1	1	6
	50		52			8			4					

¹⁾ Ett av disse forløstes ved tang paa sætet. ²⁾ Dødsårsak: gangræna recti.
 A n m.: Ved en tvillingfødsel forløstes begge tvillinger ved tang. Ved en anden forløstes begge tvillinger ved uttrækning. Ved en tredje forløstes første tvilling ved tang, anden ved vending.

utnytte, naar de har overtat fædrenegaarden eller har giftet sig i sin hjembygd; og lokket ved godtgjørelsen har tildels ogsaa deres naboer fulgt efter og søkt efter evne at lægge sig efter forpleiningen. (R. Bergh).

Bleksot, anæmi og forføielssesygdomme er almindelig utbredt i Vik distrikt, og hænger vel sammen med folkets haarde livsvilkaar, daarlige boliger og slette levemaate. (O. Thesen). — I Kinn øker disse sykdomme sterkt, især blandt folk ved havkanten, hvor baade smaa og store væsentlig lever paa «skjeve-mat», daarlig laget hellekake med sirup paa, og kun sjelden faar ordentlig «kokemat». Av melk og naturlig smør brukes kun ganske minimale mængder. (Skridshol).

Rakit, mere eller mindre uttalt, sees hyppig i Vik distrikt, især i de dalfører, hvor de høie fjeld stenger solen ute mange uker av aaret. (O. Thesen).

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er meldt ialt 73, derav i Lærdal distrikt 5, Lyster 17, Sogndal 1, Vik 13, Gulen 3, Kirkebø 4, Ytre Søndfjord 4, Indre Søndfjord 3, Kinn 10, Ytre Nordfjord 3, Nordfjordeidet 1, Gløppen 5, Indviken 4. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Om **jordmorhjælpen** henvises til den almindelige beretning. I Ytre Nordfjord brukes hjelpekoner meget paa avsides gaarder, og naar uveir hindrer fremkomsten til jordmoren. (E. Strand).

Tallet paa **fødte** og **døde** vil sees av nedenstaaende tabel:

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le- vende.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Lærdal	156	7	94	8	1	2	5	-
Lyster	130	6	59	7	1	-	-	-
Sogndal	155	3	89	12	1	-	2	-
Vik	171	3	101	12	3	-	1	1
Gulen	129	4	92	7	1	1	6	-
Kirkebø	135	4	85	11	2	-	2	-
Ytre Søndfjord	204	2	118	13	6	-	-	-
Indre —	178	2	94	6	-	-	4	-
Kinn	259	6	130	15	1	-	4	-
Florø ladested	36	2	15	3	-	-	-	-
Bygder	223	4	115	12	1	-	4	-
Ytre Nordfjord	207	6	113	15	1	1	4	-
Nordfjordeidet	103	1	57	4	2	-	-	-
Gløppen	141	1	79	9	2	-	2	-
Indviken	176	2	96	6	-	1	-	1
Nordre Bergenhus amt.....	2144	47	1207	125	21	5	30	2
Derav i by	36	2	15	3	-	-	-	-
— - bygder	2108	45	1192	122	21	5	30	2

Overskuddet av fødte var 937 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 56,3.

Paa barselseng døde efter presternes opgaver 5 kvinder. Lægerne har opgit dødsårsaken for 7 kvinder saaledes: barselfeber 4, blødning 2 og gangræna recti 1. Dette var en kone, som tidligere hadde født 5 barn, hvorav 3 blev forløst ved tang og 2 uten kunsthjælp; efter 1½ døgns veer holdt hodet sig denne gang i øverste aapning; tang var det umulig at lægge, hvorfor hodet blev perforeret, men ekstraktion med kranioklast lykkedes ikke. Efter 10 timers arbeide fik man omsider fødselen tilendebragt ved tang. Konen døde 6 dage efter. (E. Strand).

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		by.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	221	1	220
Lungetuberkulose.....	108	1	107
Kræft (cancer og sarkom).....	84	1	83
Lungebetændelse.....	68	-	68
Klappefeil, organisk hjertesygdom.....	50	-	50
Hjerneslag.....	49	-	49
Tuberkulose utenfor lungerne.....	48	2	46
Medfødt svakhet.....	36	1	35
Kronisk bronkit etc.....	31	1	30
Akute katarrer i aandedrætsorganerne.....	30	-	30

Veirliget var om sommeren regnfuldt og surt. Der blev meget høi, men av daarlig kvalitet; likesaa med hensyn til korn, som flere steder heller ikke blev modent. Av frugt fik man kun en masse kart. (H. Brodtkorb).

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Lyster skrives: Om sommeren er her næsten ikkē melk at opdrive, da saagodtsom ingen holder «hjemmeko»; alt skal utpines pr. separator paa stølen, og folk drikker svart kaffe. Det sunde, ikke berusende letøl, som Indre Sogn før var kjendt for, tilates ikke av avholdsfolket, som mer og mer gjør sig gjældende. Mangelen paa melk, baade søt og sur, det finmalte mel og den evindelige kaffedrikken har skapt de mange dyspepsier og de mange defekte tænder, som ældre Lystringer ikke kjender noget til. — Lysterfjorden laa isdækket og var kørbar fra slutten av januar 2—3 maaneder utover like fra Skjolden til flere mil utenfor Døsen; skibene losset varerne ved iskanten, hvor man saa selv maatte hente dem; i midten av april tok man fat paa at sage passage for skibene, hvorefter resten av isen hurtig gik op. (Kohmann).

Fra Vik skrives: Levemaaten er gjennemgaaende daarlig og altfor ensformig. Margarin paa tungt stegt ovnsbrød med kaffe utgjør frokosten; gryn-melsgrøt med sur melk er formiddags- og aftensmat; middagen bestaar av poteter

med salt sild, kjøt eller flesk; hertil spises dog flabrød av mange, men slet ikke overalt, da interessen for flabrødbakning er i avtagen blandt kvindene. Ferskt kjøt, frisk melk og natursmør brukes forholdsvis litet, det gjøres i penger. Med dyrkingen av havre, som længe har været omfattet med liten interesse, synes der i det sidste at være tegn til frengang. Husene er i regelen smaa og trange, og sansen for at gjøre rummene hyggelige meget liten. Skal ungdommen ha litt hygge, søker den gjerne ut, og der klages i den senere tid, tiltrods for avholdsarbeidet, over drik og natteløperi. (O. Thesen).

I Gulen rives der hvert aar en hel del gamle hus for at gi plads for nye og større. (J. Nielsen).

Fra Kirkebø skrives: Med hensyn til levemaaten er det underlig, at man paa landet skal ha vanskelig for at faa fat paa søt melk om sommeren. Saken er nemlig den, at man da ikke vil holde «hjemmekjør», alle kjøer drives tilstøls; man har vanskelig for at rive sig løs fra det engang tilvante stel, og havnegangene omkring gaardene er ikke store. Det som kan avles av græs medgaar til vinterens behov; man er bange for at reducere heimængden altfor meget. Kun undtagelsesvis og i nærheten av turisthotellerne er man nødsaget til at holde kjøer for at skaffe hotellerne den nødvendigste melk, hvis disse ikke kan faa den fra en sæter; man drikker derfor meget sur melk og myse. Fløte til kaffen er om sommeren en luksuartikel paa gaardene. — I Indre Holmedal er blaabær og tyttebær i de senere aar blit en efterspurt vare, som har skaffet en ganske pen bifortjeneste — saa meget mere som innsamlingen kan ske ved barn og ældre individer, hvis hjælp paa gaardene i onnetider bedre kan undværes. Desværre svækkes arbeidsdriften paa gaardene i onnetider ved, at voksne mænd i turiststrøket ligger paa skyssstrafik. Man har en avgjort skræk for automobiler; muligens har man en forutføelse av, at disse vil bli en slem konkurrent i skyss- trafikken. Men gaardsdriften om sommeren vilde visselig vinde ved at skyss- trafikken overgik til automobilfart med et fast korps av chauffører. Men da maatte ogsaa alle de grunder, som stænger veiene med faa kilometers mellemrum, væk. Dette vilde volde saa store forandringer i gaardenes gjerdehold, havnegang o. s. v. at man har ondt for at tænke paa en saa radikal omvæltning. — Av bryllupsskikke er det i Indre Holmedal i bruk at holde nøiagtig rede paa, hvad enhver gjest gir «i skaalen». Brudgommen holder endog regnskap over, hvormeget hver av gjesterne gir, for saa senere eventuelt at kunne gjøre gjengjæld, om han blir buden i bryllup til gjesten eller dennes familie. Omend det, der gives, tildels ansees som betaling for, hvad der er nydt, er det paa den anden side ogsaa anset som en slags gjældsforpligtelse, som maa indfries. Har en mand «drukket flere bryllup», gjør han regning paa god indtægt, om han holder bryllup f. eks. for sin datter; thi nu faar han tilbake, hvad han som gjest i sin tid har lagt ut. (R. Bergh).

I Ytre Søndfjord har man en i høi grad utviklet økonomisk sans. Søndfjordingen er ganske omgjengelig; litt træg i sin færd, men ganske gløgg til at goutere et kvikt ord eller en komisk situation, og kan da komme med treffende bemerkninger. — Naar det gjælder sygdomme, specielt smitsomme, er han yderst nervøs og gaar langt utenfor veien, naar den gaar forbi et hus, hvor han vet, der er smitsom sygdom, særlig nervefeber. Forøvrig skaffer denne frygt et bra sundhetsvæsen, da der straks blir rapporteret til rette vedkommende, naar naboerne finder, at man i det smittede hus ikke iagttar den tilbørlige forsigtighet for at hindre sygdommens utbredning. (F. Grimsgaard). I Stangfjorden (Askvold) er der av industrielle anlag en aluminiumfabrik, som tilhører et engelsk kompani, samt en jodfabrik. Et kostbart meieri, som blev bygget for ca. 10 aar siden, er nedlagt, da driften faldt for dyr; det var for litet melk, gaardbrukerne kunde skaffe. (Dahl).

I Indre Søndfjord nyter folket, som gjennemgaaende er meget ædruelig, alkohol mest i form av hjemmebrygget øl; totalistbryllupper hører dog ikke til sjeldenheterne. (Münster).

I Nordfjordeidet, skriver distriktslæge Rummelhoff, at de hygieniske forhold i de 18 aar, han har indehat dette embede, har bedret sig i ikke ringe grad. Der har i disse aar været utskiftning paa de fleste gaarder, saa der nu ikke er noget av de gamle fæle tun igjen. Omkring et slikt litet tun, hvor grunden ofte var meget fugtig, kunde der mangen gang staa 5—6 uthus med svære gjødselhauger; indimellem laa de smaa, ældgamle vaaningshus paa sine lave, daarlige undermure; og naar alle, som skulde ind i husene, maatte passere tunet, kan man skjønne, hvorledes gulvene til stadighet saa ut; vinduerne var oftest for smaa i forhold til rummets størrelse, veggene oftest fugtige og morskne av kokedampen og det vaate tøj, som hang omkring ovnen; at smitsomme sygdomme trivedes i slike hus var rimelig. Utskiftningen har nu spredt opsitterne; hver eiendom ligger for sig; der er passende avstand mellem vaaningshusene og uthusene; de første er gjerne av passelig størrelse med flere rum; uthusene er store og tidsmæssige, oftest med lukket gjødselkjælder; renligheten i og omkring husene er i høi grad forbedret. Av største vekt i hygienisk henseende er det, at der paa mange gaarder i kjøkken og uthus er indlagt vandledning fra cementerte cisterner; kort sagt, sansen for at bo sundt, godt og trivelig er steget betydelig. Folket er som før i høi grad arbeidsomt og nøisomt; ædrueligheten staar høit; ungdommen er ordentlig, lærenem og fremadstræbende. — Strandstedet Nordfjordeid er vokset ikke litet, især er der bygget meget i de senere aar; men der findes ingen reguleringskommission, da man er bange for at komme ind under bygningsloven. Enkelte hus har privat vandledning, men folk flest maa endnu nøie sig med brønde; der arbeides dog paa at faa en vandledning for det hele strandsted.

Fra Indviken distrikt skrives: Sædeligheten er bra; ædrueligheten likesaa, der drikkes nok endel, særlig i enkelte bygdelag, men ikke almindelig. Selskapelighet er der noksaa meget av; særlig vaar og forsommer reiser man med hele sin husstand i flere dages besøk; om høsten har man «sløylsgjeste-budene»¹⁾, hvor ofte flere hundrede mennesker samles. — I de senere aar er bærplukning i skogen og tilvirkning av bærkurver blit en ganske stor indtægtskilde, som der særlig i de smaa hjem maa regnes med. Selv i et saa daarlig bæraar som dette fik man i Stryn og Hornindal ind mindst 15 000 kr. (H. Brodtkorb).

Sykehus. I Lærdal er der et kommunalt sykehus paa Lærdalsøren. Vaarsildavgiftsfondets sykehus i Florø, Kinn distrikt, har 40 senger; til behandling av epidemiske sygdomme er der en særskilt avdeling. I sykehuset behandles hovedsagelig fiskere, men ogsaa andre. Paa Kalvaag i Bremanger har vaarsildavgiftsfondet ogsaa et sykehus med 10 sykepladser; det er kun aapent i fisketiden. I Lyster ligger St. Jørgens hospitalsstiftelses sanatorium for tuberkulose. Her var 96 pat. tilbakeliggende fra 1908. Der indkom i aarets løp 316 og utgik 317. Det gjennemsnitlige tal forpleiningsdage for de utgaaende var 118. I omtrent $\frac{1}{5}$ av tilfældene hadde behandlingen ikke været til nogen nytte. — Wolff-Eisner's conjunctivalreaktion brukes fremdeles som diagnostisk hjelpemiddel hos de patienter, hvor tuberkelbaciller ikke har været paavist hverken av indleggende læge eller paa sanatoriet. Der brukes bare friskt tillaget 1 pct. tuberkulinopløsning (præcipiteret tuberkulin), hvorav dryppes 1 draape i det ene øie; kommer der ingen reaktion, dryppes 2 i det andet øie; blir reaktionen ogsaa her negativ, foretages tuberkulin-injektioner stigende fra 1—5 mgr.; faaes ingen reaktion efter

¹⁾ Gjestebed i slagtetiden?

5 mgr., hjemsendes vedkommende som «ikke lidende av tuberkulose, der for tiden trenger sanatoriebehandling». — Oplysende foredrag om tuberkulosen og dens behandling er som regel blit holdt 1 gang hver maaned, og er da samtidig kursedlen blit gjennomgaat. — Veiarbeide liker de syke bedst. — Forøvrig henvises til sanatoriets trykte beretning for 1909. (E. Grundt)

Badeindretninger. Ved sykehuset paa Lærdalsøren er der karbad med adgang for publikum. I Flaam, Aurlandsvangen og paa Ljosne er der badstubad. Ved sykehuset i Florø er der en karbadindretning, tilgjengelig for almenheten. Paa Sandene i Gloppen blev der efter distriktskege Rømckes initiativ i aarets løp opført en badstue til almindelig bruk; den kostet ca. kr. 1 300, heri ikke medregnet badeovnen, som var en gave fra dr. Rømcke. Entré 15 øre for voksne og 7 for barn. Søkningen har været ganske stor. (O. Løken).

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og paa vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Vaksinerte.
Nordre Bergenhus amt	51	2150
Lærdal	¹⁾ 5	190
Lyster	²⁾ 6	83
Sogndal	³⁾ 2	121
Vik	⁴⁾ 6	155
Gulen	⁵⁾ 2	156
Kirkebø	⁶⁾ 4	153
Ytre Søndfjord	⁷⁾ 6	235
Indre —	⁸⁾ 5	210
Kinn	⁹⁾ 4	242
Ytre Nordfjord	¹⁰⁾ 2	216
Nordfjordeidet	¹¹⁾ 1	91
Gloppen	¹²⁾ 3	139
Indviken	¹³⁾ 5	159

¹⁾ Aardal 1, Lærdal 2, Borgund 1, Aurland 1. ²⁾ Lyster 1, Jostedalen 5. ³⁾ Sogndal 1, Hafslo 1. ⁴⁾ Leikanger 2, Balestrand 2, Vik 2. ⁵⁾ Gulen 1, Sulen 1. ⁶⁾ Indre Holmedal 2, Kirkebø 1, Lavik 1. ⁷⁾ Askvold 2, Ytre Holmedal 3, Hyllestad 1. ⁸⁾ Førde 2, Jølster 2, Naustdal 1. ⁹⁾ Kinn 2, Vevring 1, Bremanger 1. ¹⁰⁾ Selje 2. ¹¹⁾ Eid 1. ¹²⁾ Gloppen 1, Breim 2. ¹³⁾ Indviken 2, Stryn 2, Hornindalen 1.

XV. Romsdals amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatører.
Amtet		14989,61	136 519	44	13	102	77
1. Vestre Søndmør		918,51	13 067	3	-	10	10
	Vannelsen	305,55	2 769	-	-	2	2
	Herø	132,85	3 925	2	-	3	3
	Sande	70,88	2 250	-	-	2	2
	Rovde	102,59	591	-	-	-	-
	Ulstein	196,42	2 839	1	-	2	2
	Vartdalstranden	110,22	693	-	-	1	1
2. Indre Søndmør		1 241,27	8 668	3	1	7	6
	Ørsten	241,57	2 344	1	-	2	1
	Volden	520,59	4 408	2	1	3	3
	Hjørundfjord	479,11	1 916	-	-	2	2
3. Østre Søndmør		2 040,94	6 390	1	-	7	7
	Stordalen	259,28	856	-	-	1	1
	Stranden	267,67	1 480	1	-	1	1
	Norddalen	947,67	2 321	-	-	3	3
	Sunnelsen	566,32	1 733	-	-	2	2
4. Ørskog		723,33	7 098	3	-	4	4
	Ørskog	200,85	1 808	2	-	1	1
	Søkkelsen	261,05	2 307	-	-	1	1
	Skodje	124,51	1 486	1	-	1	1
	Vatne	136,92	1 497	-	-	1	1
5. Nordre Søndmør		314,82	24 245	7	5	17	8
	Aalesund, kjøbstad	2,14	13 848	7	5	9	-
	Haram	90,32	2 541	-	-	2	2
	Roald	20,06	988	-	-	1	1
	Borgrund	181,41	5 380	-	-	4	4
	Giske	20,89	1 488	-	-	1	1
6. Ytre Romsdal		1 164,65	17 827	8	2	14	11
	Molde, kjøbstad	0,38	1 789	7	2	1	-
	Bolsø	271,45	3 479	-	-	3	3
	Bud	152,90	2 683	1	-	2	2
	Akerø	152,46	2 410	-	-	2	2
	Frænen	220,32	2 687	-	-	3	1
	Sandø	16,04	984	-	-	1	1
	Sylte	192,79	1 320	-	-	¹⁾ 1	1
	Vestnes	158,31	2 475	-	-	1	1
7. Indre Romsdal		2 525,43	10 300	4	-	7	6
	Hen	245,53	1 113	-	-	1	} 2
	Grytten	798,92	1 726	1	-	2	
	Eid	36,12	547	2	-	1	1
	Vold	260,81	1 008	-	-	} 1	1
	Veo	247,14	2 422	-	-		
	Nesset	178,68	1 657	1	-	1	1
	Eresfjord og Vistdalen	758,23	1 827	-	-	1	1

¹⁾ Er tillike vaksinatrice i Vaagstranden sogn av Veø herred.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje de- cember 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
8. Søndre Nordmør	Kristiansund, kjøb- stad	817,52	24 631	7	4	15	9
	Kvernes	8,80	11 982	6	4	6	-
	Bremsnes	33,45	839	1	-	1	1
	Kornstad	119,71	3 133	-	-	1	1
	Eide	66,24	1 668	-	-	1	1
	Frei	141,11	1 571	-	-	1	1
	Grip	51,49	1 059	-	-	1	1
	Øre	0,48	194	-	-	1	1
	Strømsneset	232,28	2 013	-	-	1	1
	Gjemnes	118,57	1 274	-	-	1	1
		45,39	898	-	-	1	1
9. Sundalen	Sundalen	1 951,22	5 532	2	-	6	6
	Øksendalen	1 229,84	1 684	1	-	2	2
	Ulvundeidet	225,67	599	-	-	1	1
	Tingvold	182,39	412	-	-	1	1
		313,32	2 837	1	-	2	2
10. Surendalen	Stangvik	2 065,16	8 490	3	1	5	4
	Aasgaard	510,98	2 341	1	-	2	2
	Surendalen	64,22	629	-	-	1	1
	Rindalen	870,52	2 890	1	1	1	-
	Heggemstranden og Staknes bygdelag av Halse herred	608,07	2 514	1	-	1	1
		11,37	116	-	-	-	-
11. Nordre Nordmør	Edø	1 226,76	10 271	3	-	10	6
	Tusteren	273,92	3 380	1	-	4	3
	Aure	167,31	1 537	-	-	1	1
	Valsøfjorden	504,46	3 122	1	-	2	-
	Halse (undt. Heggem- stranden og Staknes bygdelag)	156,33	954	-	-	2	1
		124,74	1 278	1	-	1	1

Sundhetstilstanden var i det hele god. Av epidemiske sygdomstilfælde er ialt meldt 6 254 med 233 dødsfald mot henholdsvis 9 357 og 339 i 1908.

Dødeligheten var 13,5 pro mille (1 931 dødsfald) av den opgivne tilstede-værende middelfolkemængde (144 283). Aaret forut var den 13,8 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 175 og 176; jfr. forøvrig tabel XL i den almindelige beretning.

Tyfoidfieber. I Indre Søndmør forekom sygdommen væsentlig ved det gamle arnested Ulvestad i Volden, hvor den i en menneskealder har optraadt næsten hvert eller hvert andet aar. (Eng). — I Ytre Romsdal indtraf kun et par isolerte tilfælde i Vestnes, og i Indre Romsdal ett paa Reistad i Vaagstranden sogn av Væ; paa denne og nabogaarden hadde sygdommen forekommet for nogen aar siden; men denne grænd staar ogsaa i adskillig forbindelse med Tresfjorden og Vestnes, hvor sygdommen tidligere optraadte endemisk. (E. Eide).

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfieber	20	3	20	5	2	1	3	-	1	4	2	-	1	1	-
Akut poliomyelit	2	-	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Skarlagensfeber	146	1	146	31	22	15	16	9	1	-	-	9	9	14	20
Meslinger	75	6	74	44	11	1	13	1	4	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	152	13	152	24	13	11	9	17	7	8	17	7	9	17	13
Blodgang	4	-	4	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	23	9	20	2	1	1	4	1	3	2	2	2	1	-	1
Pyæmi, septhæmi	50	14	47	5	8	3	6	4	4	4	2	3	4	2	2
Rosen	159	8	157	14	19	13	16	19	11	12	10	9	8	17	9
Røde hunde	7	-	7	-	-	-	2	-	-	4	-	-	-	-	1
Vandkopper	91	-	91	18	9	11	15	16	1	3	6	4	5	2	1
Kusma	151	-	151	26	42	36	22	9	3	6	2	1	-	1	3
Kikhoste	52	6	52	4	4	3	5	1	1	-	3	2	2	1	26
Akute katarrer i aandedrætsorg.	2584	46	2567	334	248	270	246	203	194	154	88	146	217	210	257
Influenza	630	5	630	81	72	105	52	56	25	11	7	10	32	62	117
Lungebetændelse	759	98	747	80	64	101	104	90	45	36	24	34	59	43	67
Pleurit	423	6	420	47	35	43	46	45	35	40	35	21	31	21	21
Gigtfeber	184	4	183	22	18	18	14	25	14	17	12	12	6	15	10
Koldfeber	2	-	2	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	729	12	729	58	45	36	53	74	57	62	50	87	89	65	53
Skjærbuk	4	1	4	-	-	-	1	-	1	2	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	7	1	6	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilsammen	6254	233	6211	796	615	668	629	570	411	367	261	347	473	471	603

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																					
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
	Vestre Søndmør.		Indre Søndmør.		Østre Søndmør.		Ørskog.		Nordre Søndmør.		Ytre Romsdal.		Indre Romsdal.		Søndre Nordmør.		Sundalen.		Suren- dalen.		Nordre Nordmør.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	-	-	4	1	-	-	-	-	6	-	2	-	1	-	5	2	2	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	17	1	-	-	-	-	-	-	12	-	18	-	12	-	18	-	14	-	6	-	49	-
Meslinger	4	-	9	-	1	-	18	4	31	-	8	2	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-
Difteri (croup)	20	2	7	1	2	1	3	-	82	7	11	1	-	-	25	1	-	-	1	-	1	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	3	-	-	-	1	-	1	-	8	4	3	3	-	-	4	2	1	-	2	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	2	2	2	2	1	1	2	-	17	1	2	1	2	2	16	4	-	-	-	-	6	1
Rosen	5	-	8	-	7	1	9	1	63	2	13	-	4	-	31	4	-	-	9	-	10	-
Røde hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Vandkopper	-	-	5	-	-	-	-	-	16	-	21	-	4	-	41	-	-	-	-	-	4	-
Kusma	-	-	16	-	-	-	1	-	124	-	3	-	1	-	2	-	3	-	1	-	-	-
Kikhoste	5	4	1	1	-	-	9	-	15	-	7	-	-	-	15	1	-	-	-	-	-	-
Akute katarrer i aande- drætsorganerne	87	2	188	4	18	1	204	5	408	13	467	4	125	5	635	7	72	1	189	2	191	2
Influenta	14	1	9	-	17	2	54	-	160	-	33	-	4	-	259	1	20	-	25	-	35	1
Lungebetændelse	67	10	109	21	2	2	39	4	94	15	119	16	31	6	140	16	26	3	99	3	33	2
Pleurit	34	-	27	2	3	-	34	-	75	-	80	-	26	-	80	1	9	1	18	1	37	1
Gigtfeber	4	1	11	-	2	1	12	-	21	-	43	1	15	1	53	-	3	-	5	-	15	-
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine) . . .	13	-	40	-	5	-	35	-	242	4	59	1	16	-	259	5	5	-	24	-	31	2
Skjorbuk	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte) . . .	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	3	1	-	-	-	-	1	-
Tilsammen	276	24	439	32	59	9	421	14	1382	46	889	29	242	14	1593	45	155	5	383	6	415	9

Av akut **poliomyelit** forekom 1 tilfælde i Hjørundfjord og 1 paa Eidheim i Volden.

Skarlagensfeber optraadte gjennemgaaende meget mildt; der er kun meldt ett dødsfald; dette indtraf i en familie i Sande (Vestre Søndmør), hvor der var 4 angrepne. Sygdommen hadde her en noksaa ondartet karakter, idet alle de angrepne fik suppurerende parotit. (Birck).

Meslinger forekom som en fortsættelse av foregaaende aars store epidemi.

Difteri optraadte i Vestre Søndmør flere ganger paa Nerlandsøen; desuten var der en liten epidemi i Leikanger sogn av Herø; her døde den først angrepne, hos hvem sygdommen var langt fremskreden, inden læge blev tilkaldt; hos de øvrige virket serum probat baade kurativt og profylaktisk. (Birck). — I Østre Søndmør forekom 2 tilfælde i et hus paa Ringstad i Stranden; en mand fra Aalesund hadde i ferierne været der i besøk med sine barn, hvorav ett for 8—9 maaneder siden hadde hat difteri; vedkommende maa ha været bacillebærer, for 10 dage efter ankomsten til Ringstad blev ett av barnene der syk, og dette barn smittet igjen et andet, som døde av en svær infektion. (S. Holtermann). — Ogsaa til Ørskog, hvor der forekom 3 spredte tilfælde, var smitten indført fra Aalesund. Paa den ene av gaardene, hvor der var mange barn i huset, utførtes efter fattigvæsenets forlangende præventive injektioner paa samtlige husets folk; sygdommen var ganske alvorlig og efterfulgtes av lammelser, men alle de syke kom sig dog. (H. G. Holst). — I Nordre Søndmør forekom sygdommen overveiende i Aalesund i en utkant av byen; de fleste blev behandlet paa lasaretet; i Søndre Nordmør hadde den væsentlig tilhold i Eide.

Lungebetændelse optraadte ganske hyppig. I den inderste del av Hjørundfjord (Indre Søndmør) forekom der usedvanlig mange og ondartede tilfælde; ofte var der mange syke i samme hus; og det var let nok at bli inficeret med pneumokokker, for de syke spyttet paa væggen og paa gulvet rundt sengen; efter at denne urenlighet var blit strengt paatalt, og der var blit grundig rengjort, stanset epidemien. (Eng).

Koldfeber. Det fra Søndre Nordmør meldte tilfælde var hos en sjøgut, som hadde paadraget sig sygdommen i den Mexikanske gulf.

De mot den hyppige forekomst av **herpes tonsurans** (jfr. medicinalberetningen for 1908) trufne forholdsregler i Nesset (Indre Romsdal) hadde til følge, at ingen nye tilfælde blev iagttat i dette aar. Det samme var ogsaa tilfellet med **pemfigus hos nyfødte**. (E. Eide).

Av **fnat** er ialt meldt 30 tilfælde.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:									
		1	2	4	5	6	7	8	9	10	11
		Vestre Søndmør.	Indre Søndmør.	Ørskog.	Nordre Søndmør.	Ytre Romsdal.	Indre Romsdal.	Søndre Nordmør.	Sundalen.	Surendalen.	Nordre Nordmør.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske saar.	8	.	2	.	4	.	.	2	.	.	.
Syfilis, konstitutionel	42	.	1	.	21	1	.	18	.	.	1
Gonorré, uretrit. . . .	223	4	1	2	122	23	1	62	2	3	3

I Aalesund har kjønssygdomme, særlig gonorré, været meget utbredt siden branden i januar 1904. (F. T. Lorentzen).

Om de **tuberkuløse sygdommes** utbredning m. v. inden amtet henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsårsakslistes for det hele amt 17,9 pct. av samtlige kjendte ved sygdom forårsakede dødsfald og 20,7 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 20,4 pct. og 25,0 pct., for bygderne 17,3 pct. og 19,8 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — Fra Østre Søndmør skrives, at tuberkuloseloven synes at ha virket godt; lungetæring forekom langt sjeldnere end i tiaaret 1888—97; lovens krav efterleves nøie, saavidt man kan skjønne, og de syke ønsker gjerne at bli indlagt paa et sanatorium. (S. Holtermann). — Mindre gunstig lyder beretningen fra Ørskog distrikt; der øker sygdommen, særlig i Søkkelsen i de tætgrændte strøk Aure og omliggende gaarder. Blandt de 26 i aarets løp meldte tilfælde kunde der hos 11 paavises sygdom i nær familie og hos 4 sygdom i nært naboskap med omgang; hos de øvrige kunde ingen årsak paavises; 2 var kommet hjem fra Amerika. De forhaabninger man engang nærret om at faa opført et pleiehjem, er blit skuffet; forholdene har vist sig at være for smaa til, at der privat kan reises den fornødne kapital. (H. G. Holst). — I Aalesund (Nordre Søndmør) har man faat samlet et fond paa 4 000 kr. til et vordende pleiehjem. — I et hus i Borgund, hvor konen hadde tuberkulose, fik et barn og en ung pike den akute form; sygdommen hadde ogsaa tidligere forekommet i huset. Leiligheten hadde ikke spor av sol, og gulvet laa like paa marken, uten drænering under eller omkring huset; rummene var saa fugtige, at skotøiet mugnet, naar det stod ubrukt en tid. Løfting og delvis ombygning av huset blev paabudt, men da man tok fat derpaa, viste det sig, at det laa paa en tidligere kirkegaard; ved graving i grunden kom der en grusom stank; der var myrjord, og det var vel årsaken til, at det fremdeles stinket, skjönt kirkegaarden maa være nedlagt for flere hundre aar siden. Det blev besluttet at flytte huset. (F. T. Lorentzen). — Fra Ytre Romsdal skrives, at det er blit omtrent likesaa vanskelig at skaffe plads for tuberkulose, der nødvendigvis maa isoleres, som for sindssyke; men nu er der utsigt til, at der med det første kan bli bygget et pleiehjem med plads for 20 syke. (H. C. Parelius). — I Indre Romsdal er sygdommen meget utbredt; ved aarets begyndelse var der 56 under tilsyn og i løpet av aaret kom 34 nye til. Kampen mot sygdommen er meget vanskelig her; man har intet pleiehjem; paa amtets sykehus er der ikke plads; og familier, hos hvem de hygieniske forhold er trygge, vil ikke ha dem. Følgen er, at sengeliggende tuberkuløse undertiden maa holde til i et litet rum sammen med friske; i et slikt tilfælde maatte fattigvæsenet bygge et nyt hus for at kunne isolere den syke fra den øvrige familie. Et pleiehjem er saaledes høist paakrævet, men da man ad privat vei alene ikke rækker frem, maa amtet hjelpe til. (E. Eide). — Fra Surendalen skrives: Lungetuberkulose er nærmest i avtagen, da større forsigtighet vises i mange retninger. Imidlertid gaar det sent med at faa folk til at forandre sine vaner. En stor uskik er det saaledes, at folk ikke bare i hjemmet, men selv ved større bryllupper og begravelser spiser av samme fat og drikker av samme træboller. I hjemmene vaskes ofte ikke træskeerne, men slikkes blot av og stikkes i sprækker i væggen og brukes ifleng. Det er paafaldende, hvor ofte tuberkulosen her i distriktet optræder med nye tilfælde efter hverandre i samme hus, hvor ingen arvelig disposition ligger til grund, likesom mange undlater at søke læge før paa langt fremskredent stadium og saaledes uhindret kan gaa om og smitte. Distriktets læger har i aarets løp ved foredrag og i helsesrådene fremholdt renligheten og folkebadets store betydning i kampen mot tuberkulosen, og det er efterhvert gaat op for ungdomslagene, at her er noget at utrette. (A. V. Smith). — I Nordre

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Vestre Søndmør	138	20	24	114
Indre —	115	11	32	83
Østre —	76	4	9	67
Ørskog	107	22	14	93
Nordre Søndmør	229	49	46	183
Aalesund by	139	29	35	104
Bygder	90	20	11	79
Ytre Romsdal	256	44	29	227
Molde by	25	7	2	23
Bygder	231	37	27	204
Indre Romsdal	130	19	14	116
Søndre Nordmør	323	69	45	278
Kristiansund by	164	31	23	141
Bygder	159	38	22	137
Sundalen	92	20	5	87
Surendalen	109	18	6	103
Nordre Nordmør	149	33	9	140
Romsdals amt	1724	309	233	1491
Derav i byer	328	67	60	268
— bygder	1396	242	173	1223

Nordmør har der i aarets løp været en ualmindelig stor dødelighet av tæring; bortset fra Aure synes sygdommen ikke at være i tilbagegang i distriktet; de nærmest havet liggende herreder, Edø og Tusteren, staar værst. (Helsing).

Spedalskhet. Som supplement til opgaverne i de 2 sidste medicinalberetninger kan her meddeles, at der ved aarets utgang var 1 tilfælde i Ørskog og 2 i Nordre Nordmør; i sidstnævnte var 1 spedalsk død i aarets løp.

Om amtets med statsbidrag forpleiede **sindssyke** se den almindelige beretning.

Av læger utførte **obstetriciske operationer** er ialt meldt 94; derav i Vestre Søndmør distrikt 10, Indre Søndmør 11, Østre Søndmør 6, Ørskog 6, Nordre Søndmør 22, Ytre Romsdal 7, Indre Romsdal 10, Søndre Nordmør 13, Sundalen 2, Surendalen 5, Nordre Nordmør 2. — Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa næste side.

Om **jordmorhjælpen** henvises til den almindelige beretning.

Tallet paa **fødte** og **døde** sees av tabellen paa side 181.

Overskuddet av fødte var 1 772 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 52,1.

Paa barselseng døde efter presternes opgaver 15 kvinder. Lægerne har opgit dødsårsak for 12 kvinder saaledes: barselfeber 9, barselkrampe 1, blødning 1, livmorbristning 1.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Uttækning ved bækkenendeleie.			Perforation.	Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Moder.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	54	¹⁾ 1	56	2	1	-	1	-	2	1	1	-	-	-
Bækkensneverhet	6	-	4	2	1	-	-	1	-	-	-	2	-	-
Barselkrampe	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	-	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for morens liv	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Isseleie med panden fortil	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjævt isseleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Manglende dreining av hodet	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	2	²⁾ 1	3	-	-	-	-	-	1	-
Fremfald av navlesnor	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Fastgrodd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	75	1	74	5	5	2	4	3	2	1	1	3	1	2
	76		79		7		7			2				

¹⁾ Dødsårsak: ukjent. ²⁾ Dødsårsak: lungebetændelse.

A n m.: Ved 2 tvillingfødsler forløstes begge tvillinger ved tang og ved en tredje første ved tang, anden ved uttækning.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved drap.
Vestre Søndmør	377	13	171	10	-	1	9	-	-
Indre —	272	5	126	8	1	-	4	-	-
Østre —	159	2	88	6	-	1	7	-	-
Ørskog	181	3	118	8	3	1	-	-	-
Nordre Søndmør	735	22	304	38	4	4	18	1	-
Aalesund by	431	18	173	24	2	-	15	-	-
Bygder	304	4	131	14	2	4	3	1	-
Ytre Romsdal	511	11	265	17	4	3	4	-	-
Molde by	44	-	23	1	-	-	-	-	-
Bygder	467	11	242	16	4	3	4	-	-
Indre Romsdal	215	6	149	11	4	-	4	1	-
Søndre Nordmør	691	14	349	50	8	4	5	3	-
Kristiansund by	391	9	180	31	5	1	3	3	-
Bygder	300	5	169	19	3	3	2	-	-
Sundalen	100	-	93	3	-	-	1	1	-
Surendalen	189	7	121	10	2	-	3	-	1
Nordre Nordmør	273	5	147	12	-	1	4	-	-
Romsdals amt	3703	88	1931	173	26	15	59	6	1
Derav i byer	866	27	376	56	7	1	18	3	-
— - bygder	2837	61	1555	117	19	14	41	3	1

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	428	36	392
Lungetuberkulose	309	67	242
Kræft (cancer og sarkom)	131	26	105
Hjerneslag	100	26	74
Lungebetændelse	98	20	78
Tuberkulose utenfor lungerne	90	15	75
Klappfeil og andre organiske hjertesygdomme	58	9	49
Medfødt svakhét	50	12	38
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	46	17	29
Brights nyresygdom	39	12	27

Veirliget var om sommeren ualmindelig koldt og regnfuldt. Korn og poteter naaet ikke fuld utvikling og modenhet; og det utvaskede høi blev tildels meget daarlig indbjerget. Buskapen maatte reduceres, og leverancen av melk til meierierne blev forholdsvis liten; for landmanden var imidlertid de høie smørpriser et lyspunkt i miseren.

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Østre Søndmør skrives: De økonomiske forhold er nogenlunde gode. Folket er strævsomt og i det hele meget økonomisk, men ungdommen er ikke saa arbeidsom som før. Flottre livsvaner, særlig med hensyn til klædedragten, holder paa at faa indpas; dette skyldes vistnok for en stor del hjemvendte utvandreres eksempel. Jordbruk og fædrift er omtrent den eneste næringsvei. Hver bygd synes at ha sin specialitet; saaledes producerer Stranden unghester og grisunger, mens Norddalen sælger en masse poteter. Frugtavlens spiller for de heldigst liggende gaarder en ikke liten rolle. I Norddalen har enkelte begyndt at dyrke jordbær og bringebær i det store. — Utvandringen er fremdeles stor; nogen vender dog efter aars fravær hjem igjen. Det er ikke usedvanlig, at folk, som har vanskelig for at greie sig, tilbringer et par aar i Amerika for at samle sig litt kapital. Enkelte har gjort to slike Amerikareiser. — De hygieniske forhold er gode. Dødeligheten er liten; epidemiske sygdomme forekommer sjelden og for det meste sporadisk; tuberkulose og kræft har liten utbredning. Renligheten gaar fremad; i det kapitel er de unge langt forau de gamle, som henger fast ved det tilvante. Folket er intelligent og godt oplyst og følger godt med. Ædrueligheten staar meget høit, og det er forbundet med vanskelighet at faa fat paa sterke drikke. Avholdsforeninger og løger, som virker i alle bygder, har ved sin agitation bragt ind i folks bevissthet, at alkohol er overflødig og skadelig. — Sedeligheten staar ogsaa høit. (S. Holtermann).

I Indre Romsdal har utskiftning git et sterkt fremstøt til bedring av de hygieniske forhold. De gamle grænder med husene klemt tætt ind paa hinanden, og med rendestener og gjødselhauger like utenfor dørene, er nu et sersyn. Ved nybygning ser man sjeldnere og sjeldnere de gamle synder gjenta sig; grunden og tunet tørlægges, og husene faar saavidt høi grundmur, at tilsig av fugtighet undgaaes; men et par glugger til ventilation av kjelderen sees yderst sjelden; derimot forsvinder rendestenen fra kjøkkentrappen mer og mer. — Sammenslutningen om meierier er i avtagen, væsentlig paa grund av de lange avstande; der er derfor lettere adgang til melk i hjemmene; maatte nu bruken av kaffe bli mindre! — Ædrueligheten er god. — Sedeligheten synes ogsaa at være i fremgang, at dømme efter tallet paa uegte barn. (E. Eide).

I Sundalen hørte i den første del av aaret, særlig i februar og mars, sneskred til dagens orden, dog uten at avstedkomme nogen ulykke. Bygdemanden kan nemlig med nogenlunde sandsynlighet slutte sig til tiden for skredenes komme og har derfor oppmerksomheten særlig rettet derpaa; i værste fald holder man sig hjemme til de er gaat. (Tobiassen).

I Surendalen synes det forbedrede og renligere fjøsstel, som meieridriften kræver, at virke tilbake paa folket selv. Buskapen led i vinterens løp meget av ringorm; mange folk blev smittet og maatte søke lægehjelp. (A. V. Smith).

Sykehus. I Aalesund er der et kommunalt sykehus og et epidemilasaret. Amtssykehuset ligger i Molde, og i nærheten Reknes sanatorium for tuberkulose. Paa Setnesmoen i Indre Romsdal er der et militært sykehus, som benyttes under vaabenøvelsene. I Kristiansund er der et kommunalt sykehus med avdeling for epidemiske sygdomme.

Badeindretninger. I Aalesund er der 2 badstubar og 1 karbad; endvidere 1 skolebad (dusj). I Molde skolebygning er der et folkebad; Molde by-

selskap har om sommeren aapent et sjøbadehus. Paa byens hoteller kan varme karbad faaes. Paa Veblungsnes i Indre Romsdal findes et karbad med styrt og dusj. Paa Hen dampmeieri er der et karbad. 2 hoteller i Grytten har karbad til bruk for de reisende. Kristiansund by har en karbadeanstalt. Ved Øksendalen meieri i Sundalen distrikt er der 1 karbad med styrt. I Rindalen og Aure er der badstuer.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om møter i helseraad og karantænekommissioner samt om vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad.	Karantæne-	Vaksinerte.
	Antal møter.	kommis- sioner. Antal møter.	
Romsdals amt	90	1	3419
Vestre Søndmør	1) 11	-	403
Indre —	2) 8	-	247
Østre —	3) 5	-	144
Ørskog	4) 6	-	135
Nordre Søndmør	5) 11	12) 1	839
Ytre Romsdal	6) 8	-	414
Indre —	7) 8	-	212
Søndre Nordmør	8) 16	-	263
Sundalen	9) 5	-	118
Surendalen	10) 2	-	164
Nordre Nordmør	11) 10	-	480

1) Herø 2, Sande 3, Ulstein 3, Vannelven 2, Vartdalsstranden 1. 2) Volden 4, Ørsten 3, Hjørundfjord 1. 3) Strauden 2, Stordalen 1, Sunnelven 2. 4) Ørskog 2, Søkkelsen 1, Skodje 2, Vatne 1. 5) Aalesund 9, Haram 1, Giske 1. 6) Molde 4, Bolsø 1, Frænen 2, Bud 1. 7) Nesset 1, Eid 1, Grytten 2, Vold 1, Eresfjord og Vistdalen 1, Hen 1, Veø 1. 8) Frei 1, Øre 1, Bremsnes 1, Strømsneset 1, Kristiansund 12. 9) Sundalen 2, Ulvundeidet 1, Øksendalen 1, Tingvold 1. 10) Stangvik 1, Rindalen 1. 11) Aure 2, Tusteren 1, Halse 2, Valsøfjorden 1, Edø 4. 12) Aalesund.

XVI. Søndre Trondhjems amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje de- cember 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmodre.	Hjælpe- væknatorer.
Amtet ¹⁾		18608,80	134 718	64	26	89	54
1. Trondhjems stads- fysikat	Trondhjem, kjøbstad	35,24	38 651	37	23	28	-
2. Strinden		689,47	13 395 ²⁾	5	-	6	5
	Strinden	140,90	5 366	3	-	1	1
	Malvik	182,41	2 498	-	-	1	1
	Klæbu	182,21	1 065	-	-	1	1
	Tilder	27,42	614	-	-	-	-
	Byneset	78,05	1 877	-	-	2	1
	Leinstranden	46,54	1 235	1	-	1	1
	Buviken	31,94	740	-	-	³⁾ -	-
3. Selbu		2 545,04	5 119	1	-	2	2
	Selbu	1 174,15	4 309	1	-	1	1
	Tydalen	1 370,89	810	-	-	1	1
4. Røros		3 994,20	7 814	2	1	4	3
	Røros med bergstaden Røros	1 900,45	4 549	2	1	2	1
	Aalen	696,72	2 067	-	-	1	1
	Holtaalen	521,63	964	-	-	1	1
	Til Røros prestegjeld og Røros lægedistr. hører ogsaa en del av Tolgen herred av Hedemarkens amt...	875,40	234	-	-	-	-
5. Guldalen		2 451,04	12 175	4	-	7	7
	Melhus	118,91	2 322	1	-	1	1
	Flaa	127,30	664	-	-	-	-
	Hølandet	168,33	1 098	-	-	1	1
	Horg	290,12	2 110	-	-	1	1
	Støren	266,15	1 831	2	-	1	1
	Budalen	350,45	548	-	-	1	1
	Singsaas	695,04	1 625	1	-	1	1
	Soknedalen	434,74	1 977	-	-	1	1
6. Opdal		2 820,84	5 105	2	-	3	3
	Opdal	2 398,80	3 897	1	-	2	2
	En del av Rennebu (søn- denfor Vangsgraven). Til Opdal lægedistrikt hører derhos Inset anneks til Kvikne av Hedemarkens amt...	209,70	685	1	-	1	1
		212,34	523	-	-	-	-

¹⁾ Jfr. note 1 og 2 paa side 4*. ²⁾ Distriktslægen bor i Trondhjem. ³⁾ Se anm. under Orkedalen lægedistrikt (Børsen).

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
7. Orkedalen		1 943,59	14 208	5	2	11	7
	Børsen	62,31	1 423	1	1	¹⁾ 1	1
	Gjeitestranden	118,29	676	-	-	1	1
	Børseskognen	128,89	1 315	-	-	1	1
	Orkedalen	470,33	6 241	2	1	4	2
	Meldalen	636,14	2 950	2	-	3	1
	Rennebu (den til Opdal distrikt hørende del fraregnet)	527,63	1 603	-	-	1	1
8. Hevne	Hevne	1 090,45	4 998	1	-	4	4
9. Hitteren		921,83	9 912	2	-	9	9
	Hitteren	433,72	2 430	1	-	3	3
	Fillan	244,35	2 302	-	-	2	2
	Nordfrøya	132,49	3 529	1	-	3	3
	Sørfrøya	111,27	1 651	-	-	1	1
10. Ytre Fosen		618,67	9 342	2	-	5	5
	Ørlandet	79,12	3 330	1	-	1	1
	Nes	60,45	1 245	-	-	1	1
	Bjugn	82,18	1 155	1	-	1	1
	Skjørn	317,41	2 061	-	-	1	1
	Jøssund	79,51	1 551	-	-	1	1
11. Indre Fosen		806,79	7 514	1	-	5	5
	Stadsbygden	135,77	1 769	-	-	1	1
	Rissen	331,82	3 335	1	-	2	2
	Lensviken	171,71	1 001	-	-	1	1
	Agdenes	167,49	1 409	-	-	1	1
12. Nordre Fosen		1 779,38	7 242	2	-	5	4
	Roan	360,98	2 069	1	-	1	1
	Osen	389,07	1 511	-	-	1	1
	Stoksund	114,23	1 167	-	-	2	1
	Aa	915,10	2 495	1	-	1	1

¹⁾ Er tillike jordmor og hjælpevaccinatrice i Buviken herred av Strinden lægedistrikt.

Sundhetstilstanden betegnes fra de fleste lægedistrikter som i det hele god. Kun i Ytre Fosen var den mindre tilfredsstillende og paa Hitteren og i Opdal kun nogenlunde god eller middels god. Av epidemiske sygdomme forekom endel tilfælde av skarlagensfeber, difteri og kikhoste, uten at disse sygdomme dog synes at ha dannet større epidemier nogetsteds. Meget almindelig var akutte katarrar i aandedrætsorganerne og lungebetændelse, maaske i sammenhæng med det ugunstige veir en større del af aaret. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 11 572 med 273 dødsfald mot henholdsvis 11 348 og 365 aaret forut.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidefeber	97	10	97	5	7	4	7	3	7	8	10	8	9	1	28
Skarlagensfeber	261	5	261	26	15	18	18	24	18	10	17	18	23	52	22
Meslinger	18	1	17	2	2	4	-	1	1	-	2	1	-	-	4
Difteri (croup)	252	23	252	21	26	16	35	30	13	17	15	22	9	23	25
Barselfeber	21	7	19	3	2	1	-	-	3	3	2	2	-	2	1
Pyæmi, septhæmi	32	14	20	1	4	3	3	3	-	4	-	-	-	2	-
Rosen	175	4	175	14	16	14	18	11	20	17	17	7	11	16	14
Røde hunde	240	-	240	-	-	2	5	12	5	2	3	1	7	78	125
Vandkopper	199	-	199	26	30	44	49	17	5	2	3	7	5	6	5
Kusma	60	-	60	-	-	1	1	-	-	-	1	2	45	10	-
Kikhoste	870	26	869	5	14	17	27	13	15	38	66	112	144	238	180
Akute katarrer i aandedræts- organerne	6053	67	6026	665	689	718	589	558	422	323	240	321	400	499	602
Influenta	557	-	557	98	82	95	77	51	33	15	23	13	21	24	25
Lungebetændelse	842	85	842	75	55	83	85	139	82	45	30	35	57	69	87
Pleurit	350	9	350	28	28	33	26	36	29	31	28	20	28	35	28
Gigtfeber	280	4	280	27	32	16	17	32	33	24	14	8	20	27	30
Akut diarré (kolerine)	1253	17	1253	110	103	70	79	71	106	158	104	112	122	118	100
Skjærbuk	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	11	-	11	2	2	1	-	-	1	-	2	-	1	-	2
Tilsammen	11572	273	11528	1108	1107	1140	1036	1001	793	697	577	689	902	1200	1278

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																							
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	Trond- hjems stads- fysikat.		Strinden.		Selbu.		Røros.		Gul- dalen.		Opdal.		Orke- dalen.		Hevne.		Hitteren.		Ytre Fosen.		Indre Fosen.		Nordre Fosen.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfieber	40	3	9	1	-	-	5	2	11	4	4	-	20	-	-	-	2	-	4	-	2	-	-	-
Skarlagensfeber	97	-	44	2	-	-	2	-	21	2	5	-	40	-	15	-	21	1	1	-	9	-	6	-
Meslinger	3	-	1	-	-	-	-	-	4	-	1	1	5	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	108	13	59	1	-	-	2	-	2	-	4	-	24	1	7	-	16	4	20	1	10	3	-	-
Barselfeber	8	1	-	-	1	1	3	1	1	1	1	1	1	-	-	-	1	1	3	1	-	-	2	-
Pyæmi, septhæmi	7	7	2	2	-	-	1	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	2	2	1	1	17	-
Rosen	84	1	17	1	2	-	7	-	9	-	7	1	16	-	5	-	7	-	9	1	5	-	7	-
Røde hunde	219	-	1	-	-	-	9	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-
Vandkopper	172	-	9	-	-	-	6	-	4	-	-	-	5	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-
Kusma	59	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kikhoste	690	14	27	2	3	1	54	1	12	-	22	5	32	2	-	-	-	-	28	-	1	1	1	-
Akute katarrer i aande- drætsorganerne	4001	32	256	7	21	1	513	8	297	2	82	3	457	6	17	1	55	-	145	7	55	-	154	-
Influenza	44	-	43	-	1	-	140	-	22	-	16	-	181	-	-	-	4	-	30	-	-	-	76	-
Lungebetændelse	370	38	55	16	10	-	34	3	70	3	15	2	159	10	23	2	21	1	35	2	20	3	30	5
Pleurit	173	4	14	-	3	1	18	-	33	3	10	-	36	-	5	-	17	-	7	1	11	-	23	-
Gigtfeber	141	1	30	2	3	-	9	-	18	-	7	-	29	-	1	-	7	-	11	1	9	-	15	-
Akut diarré (kolerine)	893	12	45	2	-	-	101	-	47	-	6	-	55	-	10	2	36	1	18	-	30	-	12	-
Skjorbuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Tilsammen	7117	126	612	36	44	4	904	15	552	15	180	13	1072	22	83	5	187	8	319	16	155	8	347	5

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 2 148 eller 14,7 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (145 689). I 1908 var dødeligheten 16,3 pro mille.

Til oplysning om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet hitsættes tabellen paa side 186 og 187, sammendraget efter de av lægerne meddelte opgaver.

Av **tyfoidfeber** anmeldtes ialt 97 tilfælde med 10 dødsfald (i 1908 henholdsvis 86 og 6). I Trondhjem by behandledes 40 angrepne med 3 dødsfald; 19 av tilfældene indtraf i de sidste dage av aaret, efterat der i maanederne august til november kun hadde været anmeldt 2 angrepne. Dette pludselige utbrudd skrev sig fra smitte ved melk fra Berg prestegaard like ved bygrænsen i Strinden. 36 av patienterne indlagdes i sykehus. Epidemien fortsatte i de første uker av 1910. (Böckman). I Strinden distrikt iagttoges 9 tilfælde med 1 dødsfald, derav 3 paa Flatjord i Strinden, 1 paa Sundbakken i Leinstranden og 5 paa Berg prestegaard i Strinden. Paa Flatjord døde 2 av de syke; smitekilden kunde ikke opdaget. Patienten paa Sundbakken var egentlig fra Melhus og har mulig faat sygdommen der. Paa Berg prestegaard fandtes henimot utgangen av 1909 3 av forpagterens tjenere let angrepne av tyfoidfeber, hvorefter der i 1910 efterhvert indsygnet flere av prestens familie likesom han selv. Smitten antoges her at skrive sig fra gaardens vandinntak, der var i en daarlig forfatning, med tilsig av overvand baade fra kjøreveien fra Trondhjem og fra marker gjødslede med gjødsel fra byens privetbinger. Melken, som bragtes til byen, antoges smittet fra vandet. De tre syke tjenere indlagdes i sykehus, mens prestefamilien behandledes i hjemmet. Melkeleveringen fra prestegaarden blev straks stanset, og epidemien ophørte noget uti 1910 likesaa pludselig, som den var begyndt. (Herlofsen og Böckman). — I Røros distrikt behandledes 5 angrepne, derav 1 paa Røros og 4 i Aalen, hvor sygdommen sporadisk er forekommet i de sidste 9 aar. 2 tilfælde skyldtes mulig smitte ved en sykepleierske, der hadde passet den syke paa Røros og selv fik tyfoidfeber i 1910. (Stengel). Fra Guldalen er anmeldt 11 tilfælde med 4 dødsfald. Paa en liten avsidesliggende gaard i Hølandet herred fandtes 5 angrepne, der først hadde været behandlet av en kvaksalver, som ikke hadde nogen mistanke om, at sygdommen var tyfoidfeber. Et tilfælde indtraf paa gaarden Bonæs i Støren, hvor der synes at være et focus, da tyfoidfeberen har holdt sig her i flere aar med frie mellemrum av 1 til 3 aar. Nogen aarsak til den hyppige optraeden her har ikke kunnet opdaget. (W. Wille). Fra Opdal distrikt opgives 4 tilfælde uten dødsfald. Et av disse forekom i samme hus, hvor der aaret forut var tyfoidfeber. 2 andre optraadte paa gaarden Heyle i Drivdalen, uten sikkert kjendt smittekilde. (P. Nissen). Fra Orkedalen distrikt anmeldtes 20 angrepne. Sygdommen optraadte sporadisk især hos et par arbeiderfamilier, hvor forholdene var saadanne, at det var nødvendig at sende de syke til Trondhjems epidemilasar. Stadsfysikus i Trondhjem bemerker i sin medicinalberetning, at der paa sykehuset behandledes flere patienter med tyfoidfeber fra Løkken gruber i Meldalen. Fra Orkedalen opføres intet dødsfald av sygdommen. Paa gaarden Lervik i Fillan, Hitteren distrikt, blev 2 voksne gutter syke uten kjendt smittekilde. (L. Ludvigsen). I Ytre Fosen distrikt optraadte 2 tilfælde paa Ørlandet og 1 i Skjørnfjorden, ogsaa med ukjendt smittekilde. Et 4de tilfælde var i begyndelsen meget tvilsomt, men foretagen blodprøve fastslog diagnosen. Smitten her skrev sig mulig fra det foran nævnte tilfælde i Skjørnfjorden, idet de to holmer, hvor de syke bodde, laa nær hinanden. (E. Platou). I Indre Fosen distrikt blev en skolegut syk. Han kom hjem i besøk fra Trondhjem og var sandsynlig smittet der. I november indsygnet en mand i Agdenes uten kjendt smittekilde. I samme hus opstod flere nye tilfælde i 1910. (Knutssøn).

Skarlagensfeber viser omtrent samme hyppighet som året forut. Ialt opgives 261 tilfælde med 5 dødsfald. 97 angrepne i Trondhjem behandledes, paa faa undtagelser nær, alle i sine hjem. Kun under særlige forhold indlagdes en eller anden patient i sykehus. (Bøckman). Fra Strinden anmeldtes ialt 44 tilfælde med 2 dødsfald, spredt utover distriktet. Fra Trondhjem har smitteimport altid været mulig til bygderne nærmest byen. Paa landsbygden søkes endnu opretholdt paabudene om isolation og desinfektion m. v., idet sygdommens utbredning her meget lettere lar sig hindre end i en by. Sygdommen optræder i de senere aar meget mildt, saa kontrollen med smitteutbredningen falder vanskelig. (Herlofsen). I Orkedalen distrikt forekom sygdommen særlig i selve Orkedalen; skolen paa Svorkmo holdtes lukket en tid. (E. Støren). I Høvne distrikt behandledes 15 tilfælde, men mange flere antoges at være angrepet. Forløpet var som oftest saa let, at sygdommen ikke blev erkjendt av omgivelserne. Til den indre del av Snillfjorden antoges smitten bragt fra Orkedalen. (Wedøe). Av de ialt anmeldte 21 tilfælde i Hitteren distrikt forekom de 19 paa Frøya, mest som mindre husepidemier.

Meslinger. De 2 foregaaende aars epidemier synes ophørt, idet der i 1909 for det hele amt kun anmeldtes 18 angrepne, av hvilke et enkelt tilfælde i Opdal endte dødelig.

Difteri (croup) er igjen tiltat noget i hyppighet, idet der ialt anmeldtes 252 tilfælde med 23 dødsfald mot henholdsvis 166 og 15 i 1908. I Trondhjem indtraf 108 kliniske tilfælde, desuten var 49 bacillebærere interneret i indtil 5 uker. Alle patienter paa én nær indlagdes i sykehus. I dette var forøvrig indlagt 53 difteripatienter fra andre steder, dels fra dele av Strinden nær ved byen, dels og flest fra Hommelvik. Blandt de ialt behandlede 161 syke døde 13, derav 2 utenbysfra. (Bøckman). I Strinden distrikt iagttoges ialt 59 tilfælde med 1 dødsfald. I selve Strinden forekom sygdommen spredt uten at faa større utbredning nogetsteds. Samtlige syke herfra indlagdes snarest i sykehus. I Malvik herred koncentreret sygdommen sig om Hommelvik og omegn som en større begrænset epidemi. Ogsaa herfra blev de angrepne saavidt mulig hurtig indlagt i sykehus, likesom kraftige, overordentlige forholdsregler toges til epidemiens bekjæmpelse. Der kan maaske være en mulighet for, at den skrev sig fra enkelte høsten 1908 iagttagne tilfælde, omtalt i den trykte medicinalberetning for samme aar, side 195. Rigtignok optraadte de første tilfælde i 1909 først i slutningen af januar, men da med én gang omtrent paa 3 forskjellige steder. Sandsynlig kan der ha gaat omkring uopdagede bacillebærere, som har spredt smitten utover Hommelvik — kanske gjennem skolerne. Smitteindførsel fra Trondhjem eller Stjørdalen er heller ikke udelukket. De ialt iagttagne 48 tilfælde forekom i 34 husstande, og fra epidemiens begyndelse til utgangen av april var der i 24 familier 28 syke. De angrepne var hovedsagelig av kvindekjøen. Alle patienter blev bakteriologisk undersøkt. Dette var nødvendig, da der samtidig forekom ikke faa tilfælde av angina follicularis. Epidemien var gjennemgaaende godartet. Da det i april begyndte at bli trangt om plads paa Trondhjems sykehus, blev der av helseraadet truffet en række foranstaltninger og bestemmelser av mere ekstraordinær natur, deriblandt ogsaa oprettelse av et eget lasaret. Dette blev dog ikke tat i bruk, da der igjen blev bedre plads i Trondhjems sykehus, og epidemien begyndte at ta av. Med epidemiens forløp for øie fremsætter distriktslægen den tanke, at det maaske under en epidemi med let forløp kunde være værd av hensyn til de ofte store omkostninger ved iverksettelsen av de mange foranstaltninger til dens bekjæmpelse, at indskrænke sig til en effektiv serumbehandling, ogsaa profylaktisk, under iagttagelse av de ellers vanlige forsigtighetsregler, og la det dermed bero. Resultatet av de mange anstrengelser menes ikke altid at staa i forhold til, hvad

de koster baade det offentlige og publikum. (Herlofsen). Blandt de 4 angrepne i Opdøl distrikt var en liten gut, der hadde croup. Smitten kunde være bragt ved et brev, som var skrevet av guttens tante paa Trondhjems lasaret, hvor hun laa syk av difteri. (P. Nissen). I Orkedalen distrikt forekom sygdommen sporadisk; av 24 syke døde 1. (E. Støren). I Hevne distrikt forekom 7 tilfælde i et hus paa en gaard i Valslagvaagen uten paaviselig smittekilde. Serum anvendtes kurativt og profylaktisk. Ingen døde, og ingen flere angreps. (Wedøe). Av 16 tilfælde i Hitteren distrikt forekom 2 paa Frøya. I Kvenvær sogn paa Hitteren behandledes 6 tilfælde paa gaardene Gjøsøen og Posten, hvorhen smitten antages bragt fra Kraakvaag i Ytre Fosen distrikt, hvor difteri forekom. Paa Kjevikdal i Sandstad sogn angreps 7 med samme smittekilde. 2 patienter døde. Serumbehandling anvendtes. Paa Frøya indtraf 2 tilfælde av croup i et hus paa Maas i Mausund. En liten gut døde av symptomer paa kvælning før legens ankomst. 3 dage efter kaldtes han til den avdødes bror, der hadde difteri og croup. Denne gut kom sig litt efter litt efter serumindsprøitning, som ogsaa blev anvendt profylaktisk paa husets øvrige barn. Det berettes, at mange barn deromkring hadde hat ondt i halsen, men flere tilfælde av difteri kunde ikke paavises. (Moland). I Ytre Fosen distrikt utbrød i april en epidemi paa øen Kraakvaag; den naadde sit høidepunkt i mai. Smitten antoges bragt ved fiskere utenbygdsfra. Sygdommen forløp hos enkelte temmelig alvorlig. Av ialt 20 angrepne døde 1. Serumbehandling anvendtes. (Knudtzen). Ved smitte fra Kraakvaag angreps ogsaa i mai 2 barn i Nes herred. (E. Platon).

Av **barselseber** opføres 21 tilfælde med 7 dødsfald. I Selbu distrikt døde en barselkone paa en avsides gaard i Tydalen. Hun hadde født før jordmørens ankomst og blev syk i 2den uke efter fødselen. (Meidell). I Sulen paa Frøya, Hitteren distrikt, hadde der hos en kynde været en svær blødning efter fødselen. Ved legens ankomst nogen timer efter forløsningen, var hun i høi grad anæmisk. Der utviklet sig en dødelig endende barselseber. Samme kone hadde efter en fødsel for 4 aar siden en svær parametrit. Der blev foretat desinfektion av huset, og jordmoren fik paalæg om badning og desinfektion av sine klær. (Moland).

Av 240 anmeldte tilfælde av **røde hunde** forekom 219 i Trondhjem, hvor epidemien fortsatte i 1910. Fra Orkedalen distrikt omtales ogsaa epidemisk utbredning av sygdommen med mange sterkt angrepne patienter især i arbeiderbarakkerne.

Vandkopper forekom ogsaa ganske hyppig i Trondhjem, nemlig med 172 tilfælde av ialt 199 anmeldte.

Kikhosten tok paany opsving, idet der anmeldtes ialt 870 tilfælde med 25 dødsfald mot henholdsvis 125 og 5 i 1908. Hovedmængden av angrepne forekom i Trondhjem (690). I Strinden distrikt hersket sygdommen, især mot aarets slutning, epidemisk og var i mange tilfælde ondartet. (Herlofsen). I Røros distrikt opstod den først i den til Sverige grænsende bygd Brekken og bredte sig videre langs Aursundsjøen til Røros. (Stengel).

Akute katarrar i aandedrætsorganerne var fremdeles ganske hyppige, mens derimot

influenza viser et mindre antal angrepne end aaret forut.

Lungebetændelse og **pleurit** kom fremdeles hyppig til behandling, især i Trondhjem.

Akut diarré var derimot sjeldnere end aaret forut (1 253 tilfælde med 53 døde mot henholdsvis 1 782 og 66 i 1908). I Hevne distrikt indtraf i

aarets sidste kvartal 9 tilfælde i en grænd, derav 2 med dødelig utfald. Samtlige syke hadde faat melk fra samme gaard, saa det antoges, at den var aarsaken. Kjorene paa gaarden blev undersøkt av dyrlæge, der dog ingen sygdom kunde paaavise hos dem. Fjøsstellat og melkens behandling i det hele later dog en del tilbage at ønske, hvad renlighet angaar. (Wedøe). I Indre Fosen fortsatte epidemien fra 1908 i Ingdalen i Lensviken i begyndelsen av 1909 med tildels blodige uttømmelser hos de syke. (Knutssøn).

Fra Strinden distrikt omtales en i store dele av Leinstranden og Tilder utbredt epidemisk sygdom, hvis fornemste symptomer var dobbeltsidig conjunctivit, ikke videre uttalte febrilia, snue og en og anden gang katarraleiske fænomener. Utslet eller avskalling blev ikke iagttaget, likesom almentilstanden som regel var upaaklagelig. Barn i alderen 2 til 12 aar angrepes fortrinsvis. Saavidt oplysning kunde erholdes, hadde ingen av de angrepne gjenneemgaat meslingerne. Paa en gaard hadde en gut hat denne sygdom før; hans 4 søskende fik conjunctivit, men ikke han. Spørsmålet om dette kunde være en larveret form av meslinger trængte sig frem. (O. Berge). Hertil bemerker distriktslægen i Strinden, at en lignende sygdom optraadte ogsaa i Trondhjem i 1909 paa mange steder, dog med hurtig forbigaaende utslet samt svulne nakkekjertler. Under en diskussion i Trondhjems lægeforening var stadsfysikus og de fleste talere tilbøielige til den antagelse, at det var rubeolæ; andre mistænkte tilfældene for at være lette tilfælde av skarlagensfeber. (Herlofsen).

Fnat anmeldtes med 94 tilfælde, derav 76 i Trondhjem.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:											
		1	2	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
		Trondhjems stadsfysikat.	Strinden.	Reros.	Gulddalen.	Opdal.	Orkedalen.	Hevne.	Hitteren.	Ytre Fosen.	Indre Fosen.	Nordre Fosen.	
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	
Veneriske saar	36	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Syfilis, konstitutionel	92	86	3	1	-	-	-	-	-	2	-	-	
— hereditær	14	13	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
Gonorré, uretrit	604	524	8	11	1	7	30	1	5	6	2	9	

I Trondhjem er disse sygdomme fremdeles i tiltagende. For om mulig at motvirke utbredning av dem utarbeidedes av lægeforeningen og tryktes ved helseaadets foranstaltning korte regler for patienter med veneriske sygdomme. Disse regler er alle læger anmodet om at levere sine patienter. Paa sykehus indlagdes 52 eller ca 7,0 pct. av de anmeldte. (Bøckman).

Tuberkulose. Til oplysning om de i aaret anmeldte og utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsarsakslistor for det hele amt 20,9 pct. av samtlige ved sygdom foraarsakede dødsfald og 24,9 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For Trondhjem by var forholdet henholdsvis 18,2 pct. og 22,9 pct. og for bygderne 22,4 pct. og 25,9 pct.

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Trondhjems stadsfysikat	616	112	126	490
Strinden	198	43	36	162
Selbu	56	12	4	52
Røros	115	31	15	100
Guldalen	112	34	15	97
Opdal	102	17	13	89
Orkedalen	141	25	22	119
Hevne	55	12	5	50
Hitteren	81	21	8	73
Ytre Fosen	118	28	16	102
Indre —	77	13	8	69
Nordre —	50	12	5	45
Søndre Trondhjems amt	1721	360	273	1448
Derav i by	616	112	126	490
— - bygder	1105	248	147	958

Se forøvrig ovenstaaende tabel. — I Trondhjem har dødeligheten av tuberkulose været noget mindre end de nærmest foregaaende aar. I henhold til tuberkulose-lovens § 6 er 21 patienter indlagt paa sykehus paa grund av daarlige boligforhold, alle efter eget samtykke. — I anledning av dødsfald av tuberkulose er der 71 ganger foretat desinfektion, ved indlæggelse paa sykehus 57 ganger og ved flytninger eller avreise til sanatorium 107 ganger. Hjælpestationen for tuberkulose har været i virksomhet hele aaret paa én sommermaaned nær. Der henvistes til stationen 111 patienter og foretoges ialt 234 undersøkelser fordelt paa 137 personer. 3 patienter indlagdes i sykehus, 4 i pleiehjem og 12 i Reknes sanatorium. 29 patienter døde i aarets løp. — Sommeropholdsstedet for skrofuløse barn paa Viken i Stjørdalen var ogsaa igang; 20 barn behandledes der med godt resultat. — I Strinden distrikt viser dødelighetsprocenten av tuberkulose sig noksaa høi. Uagtet der muligens har begyndt at vise sig en liten nedgang, er sygdommens forekomst dog endnu meget hyppig baade i og for sig og i sammenligning med det øvrige land. Den i den trykte medicinalberetning for 1908 omtalte tuberkulose-plakat blev vedtat i samtlige helseraad og trykt til omdeling i alle hus i distriktet. Plakatens ordlyd er følgende:

«Foranstaltninger mot smittentbredning ved tuberkulose.

1. Helst eget værelse for den syke (om mulig paa solsiden); hvor dette ikke lar sig gjøre, ialfald egen seng mindst 1½ meter fjernet fra andre senger. — Tuberkuloses soverum bør kraftigst mulig utluftes; om mulig bør om dagen et vindu altid staa aapent, om natten et vindu i et sideværelse med aapen dør mellem rummene. — Sykeværelset maa vaskes mindst 1 gang ukentlig og ellers daglig avstøves med fugtig klut, der kokes eller brændes. — Gulvtæpper og stoppede møbler bør helst ikke brukes i den sykes værelse. — Matvarer maa under ingen omstændigheter opbevares der.

2. Egne seng- og gangklær for den syke. De bør vaskes ofte (helst særskilt) og i størst mulig utstrækning kokes. Skindfeld maa ikke benyttes. Lommetørklær maa hyppig skiftes, og de brukte straks kokes.

3. Helst eget spisestel for den syke (kniv, gaffel, ske, kopper, glas), som bør vaskes særskilt — snarest efterat det er brukt. Ialfald maa ingen bruke spisestel efter den syke, uten at det først er grundig vasket eller kokt. — Alt, hvad der forøvrig kommer i berøring med munden, kan være smitteførende: tuberkuløse bør saaledes ikke kysse friske og heller ikke spytte paa fingeren, naar de blader i bøger. — Under hoste inde i hus eller i andre menneskers nærhet bør lommetørklæde holdes for munden.

4. Alle avsondringer fra tuberkuløse organer (spyt, avføringer, urin, materie fra aapne saar) maa som smitteførende behandles varlig. Da brystet i næsten alle tilfælde er angrepet, er spyttet det farligste, og maa det strengt paasees, at der ikke spyttes paa gulv, i trapper, i ganger og i husenes umiddelbare nærhet. Hvis den syke ikke spytter direkte i varmen, maa spyttet omhyggelig opsamles i egen spytteflaske eller i spyttebak (med fugtig ener eller sand) og daglig opbrændes eller nedgraves. Smitteførende avføringer og urin bør hver gang tildækkes med litt jord, kalk, sand eller lignende. Forbindingssaker paa saar opbrændes eller kokes. — Spyttebak og andre kopper, hvori uttømmelser er opsamlet, maa efter tømningen straks grundig skylles — tilstrækkelig fjernet fra vaaningshus — helst med kresolsaapevand (5 til 100) eller kalkmelk (20 kalk til 100 vand) og sættes en stund ute i frisk luft (helst i sol).

5. Kropsvask og husvask maa foretages hyppig — især i trange rum, da slet luft og al urenlighet virker befordrende paa smittentbredningen. — Der bør derfor ogsaa ske livlig utluftning av det hele hus. — Likesaa maa bestemmelser i herredets almindelige sundhetsforskrifter om, at avfallsstoffer ikke maa slaas ut i husenes nærhet av hensyn til tuberkulosen, særlig nøie iagttages.

6. I hus, hvor der er tuberkulose, maa ingen utsættes i forpleining hverken av fattigvæsenet eller av andre verger uten særlig til-ladelse fra sundhetskommisjonen's ordfører (tuberkuloselovens § 9).

7. Til barnepiker bør ikke tuberkuløse benyttes, og heller ikke bør de, hvor det kan undgaaes, ha direkte befatning med melke-stellet eller med tilberedning av maten (tuberkuloselovens § 10).

8. Ved dødsfald eller flytning av tuberkuløse maa ord-føreren i sundhetskommisjonen underrettes snarest. Rengjøring av hus og klær maa kun utføres efter hans anvisning (tuberkuloselovens §§ 7 og 8).

Naar tuberkuløse ikke hoster like i ansigtet paa friske, er utaandings-luften ikke smitteførende. Hvis ovenstaaende leveregler derfor iagttages, er omgang med tuberkuløse ikke farlig, og bør man ikke ved unødig eller utidig smittefrygt forbitre de sykes sind, — især da dette kan ha en uheldig indflydelse paa deres bedring!

Sundhetskommisjonen.

Faste desinfektører er ansat og desinfektion besluttet efter dødsfald som ved flytning av tuberkuløse. Dette sidste er dog et svakt punkt, da anmeldelse om flytning i stor utstrækning forsømmes. Paabud herom i nye sundhetsforskrifter er planlagt. (Herlofsen). I Selbu distrikt er befolkningen mer og mer paa sin post mot tuberkulosen. Dette kan til sine tider gi sig utslag i en utidig smittefrygt, men beror ogsaa paa en virkelig trang til de bedst mulig hygieniske forhold, som omstændighetene og evnen kan tillate. En forening i bygden til motarbeidelse av tuberkulosen og med opprettelse av pleiehjem for øie, har vundet stor sympati og støtte. (Meidell). I Røros pleiehjem for tuberkuløse forpleiedes i 1909

Obstetriciske operationer.

194

Søndre Trondhjems amt. 1909.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Uttækning ved bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.		Accouchement forcé.		Perforation.	Abortus artificialis.	Efterb.-operation.	
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Moder.	Barn.	Moder.	Barn.	Mødre.	Mødre.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.
Utilstr. ell. smertefulde veer	69	-	²⁾ 63	³⁾ 9	5	-	⁶⁾ 4	1	6	¹⁰⁾ 5	1	-	-	-	-	¹¹⁾ 1	-	-	-
Bækkensneverhet	1	¹⁾ 1	2	-	1	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	1	-	-	⁴⁾ 2	1	⁵⁾ 1	1	⁷⁾ 1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning.	-	-	-	-	3	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele . .	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	6	¹²⁾ 1
Nyresygdom	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Ftisis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Isseleie med panden fortil . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsfødsel	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pandefødsel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Dødt foster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	6	-	⁸⁾ 4	⁹⁾ 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-
Tilsammen	75	1	69	11	16	1	13	5	6	5	1	1	1	1	1	4	2	11	1
	76		80		16		18		6									12	

¹⁾ Dødsårsak: barselfeber. ²⁾ Derav to 1ste tvillinger, 2den tvilling forløstes i det ene tilfælde ved vending, i det andet ved uttrækning, hvor utfaldet for mødrene er angit. ³⁾ Blandt disse var i ett tilfælde en 2den tvilling, 1ste født ved naturens hjælp, i et andet tilfælde var begge tvillinger døde før fødselen. ⁴⁾ Derav 1 første tvilling, anden tvilling forløst (død) ved vending, hvor utfaldet for moren (død av barselkrampe) er opført. ⁵⁾ Dødsårsak: barselkrampe. ⁶⁾ Derav 2 anden tvillinger; 1 første tvilling forløst (lev.) ved tang; for de andre er intet anført om forløsningsmaaten. ⁷⁾ 2den tvilling, 1ste forløst (lev.) ved tang. ⁸⁾ Derav en 2den tvilling, om første intet oplyst. ⁹⁾ Tverleiet blev i ett tilfælde ved vending forandret til hodeleie; hvorefter uttrækning ved tang. ¹⁰⁾ Derav en 2den tvilling, 1ste forløst (lev.) ved tang. 3 fostre ekstrahertes ved tang paa sætet. ¹¹⁾ Fosteret var dødt. ¹²⁾ Dødsårsak: blødning.

Født og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0 - 1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord og drap
Trondhjems stadsfysikat	1448	36	647	121	10	3	8	3	2
Strinden	395	8	249	26	1	-	-	-	-
Selbu	113	3	69	6	-	-	1	2	-
Røros ¹⁾	256	7	128	8	1	1	6	-	-
Guldalen	257	8	212	17	2	1	2	2	-
Opdal ¹⁾	107	2	93	9	-	-	1	-	-
Orkedalen	351	11	241	22	3	2	2	-	-
Hevne	137	8	63	6	-	-	-	-	-
Hitteren	303	9	130	15	-	-	8	-	-
Ytre Fosen	220	6	160	17	3	-	5	1	-
Indre —	181	4	89	4	1	-	-	-	-
Nordre —	193	2	82	3	-	-	5	-	-
Søndre Trondhjems amt. .	3936	104	2148	251	21	7	38	8	2
Derav i by	1448	36	647	121	10	3	8	3	2
— - bygder	2488	68	1501	130	11	4	30	5	-

¹⁾ Tallene for Inset sogn (18) og en del av Tolgen (7), der tilhører Hedemarkens amt, er ikke medtat i summerne for amtet, men medtat under de respektive lægedistrikter.

18 patienter med 3 515 forpleiningsdage. 11 utgik i aarets løp, 7 var tilbakeliggende. Av de utgaaede døde 5, 3 utgik uforandret eller forværret, 3 i bedring. Regnskapet viste en daglig utgift av kr. 1,44 $\frac{4}{5}$ pr. patient. (F. Müller). I Guldalen siges tuberkulosen at være temmelig meget utbredt inden distriktet. En væsentlig årsak hertil ser distriktslægen i de daarlige ernæringsforhold, hvorved motstandskraften blir nedsat særlig hos den opvoksende slekt. Hertil kommer den manglende sans for renlighet og frisk luft. (W. Wille) I Hevne distrikt stiller fremdeles de økonomiske hensyn sig oftere iveien for indlæggelse av syke i sanatorium. De er ikke fattige nok til at kunne faa hjælp av fattigvæsenet, mens paa den anden side evnen mangler hos dem selv eller slekten til at utrede de fornødne omkostninger. Det er derfor et dyptfølt savn, at man ikke kan yde hjælp til saadanne av offentlige midler, da den private hjælp i vort land ikke tilnærmelsesvis vil kunne yde den bistand, som trænges; dennes varighet er desuten ikke at stole paa. Hvor fattigvæsenet har kunnet yde støtte, har det vist sig meget hjelpsomt. (Wedøe). Distriktslægen i Hitteren synes, tuberkulosen er meget utbredt inden distriktet. Han er tilbøielig til at tro, at flere gaar omkring med sygdommen, som ofte først blir erkjendt i de senere stadier. (L. Ludvigsen). I Ytre Fosen distrikt er tuberkulosen fremdeles utbredt og synes ikke at vise nogen tilbøielighet til at ta av. Desinfektionen foretages altid av faste desinfektører, men de lokale forhold er mange ganger saa uheldige, at desinfektionens nytte ikke altid er saa stor, som ønskelig kunde være. (Knudtzon). Kommune-lægen i Bjugn skriver, at inspektionen av de sengeliggende, tuberkuløse syke viste i det hele nogenlunde tilfredsstillende forhold, hvad renlighet angaar, ogsaa

Liste over de av lægeri

Dødsårsak.	Tilsammen.	Ald									
		Derav		0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
A. Infektions-, ernærings- og konstitutionelle sygdomme.											
<i>I. Akute.</i>											
Tyfoidefeber	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	13	7	6	-	-	2	2	5	2	-	-
Kikhoste	14	3	11	3	9	-	2	-	-	-	-
Gigtfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Erysipel og flegmone	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmi og septhæmi	7	5	2	-	1	-	-	-	-	-	1
Akut diarré (kolerine)	12	11	1	9	1	1	-	-	-	-	-
<i>II. Kroniske.</i>											
Tuberkulose:											
a. Lungerne	112	50	62	-	-	2	1	-	3	2	-
b. Tarmkanalen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
c. Ben og led	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
d. Urin- og kjønsorganer	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Andre organer	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
f. Tuberkuløs meningit	25	12	13	6	2	5	4	1	3	-	-
g. Miliærtuberkulose	3	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Syfilis	3	1	2	1	2	-	-	-	-	-	-
Kræft:											
1. Carcinom:											
a. Maven	22	10	12	-	-	-	-	-	-	-	-
b. Leveren	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
c. Brystkjertelen	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
d. Kjønsorganerne	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Andre organer	16	7	9	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Sarkom:											
a. Bensystemet	2	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-
b. Andre steder	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Sukkersyke	5	3	2	-	-	-	-	-	1	-	-
Perniciøs anæmi	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Rakit	4	3	1	1	-	2	1	-	-	-	-
Medfødt svakhed	28	23	5	23	5	-	-	-	-	-	-
Alderdomssvakhed	76	32	44	-	-	-	-	-	-	-	-
B. Sygdomme i de enkelte organer.											
<i>I. Hjerne og rygmarv.</i>											
Apoplexi og hjerneemboli	25	6	19	-	-	-	-	-	-	-	-
Suppurativ meningit	6	2	4	1	2	-	-	-	2	-	-

meddelte dødsårsaker.

[illegible]

Liste over de av lægern

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Alder									
		Derav		0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Epilepsi	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Kramper hos smaabarn	8	7	1	6	1	1	-	-	-	-	-
Andre hjernesygdomme	9	2	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Rygmarvssygdomme	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>											
Klappefeil og andre organiske hjertesygdomme	32	12	20	1	1	-	-	-	1	-	-
Hjertelammelse	9	4	5	-	2	1	-	-	-	-	-
Arteriosklerose	5	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>											
Bronkit, akut	17	10	7	7	-	1	2	-	-	-	-
— kronisk og bronkiektasi	7	3	4	-	-	-	-	-	-	-	1
Pneumoni, katarralsk	15	5	10	2	6	2	2	-	-	-	-
— croupøs	38	13	25	-	8	4	1	-	1	-	-
Pleurit, serøs	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— purulent	3	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-
<i>IV. Digestionskanalen.</i>											
Mave-tarmkatarr (kronisk)	3	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-
Mavesaar	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blindtarmbetændelse	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diffus peritonit	12	5	7	-	-	-	1	-	-	-	1
Indeklemt brok	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ileus og volvulus	6	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>V. Leveren.</i>											
Galdestensygdø	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VI. Urinorganerne.</i>											
Cystit, cystopyelonefrit	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Brighti	20	12	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre nyre- og urinveissygdomme	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VII. Kjønnsorganerne.</i>											
Sygdomme i kvindelige kjønssorg.	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-

Liste over de av lægerne

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
<i>VIII. Hud- og ydre sygdomme.</i>											
Senil gangræn	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bensygdomme	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Gangræna cutis	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
<i>C. Barselsygd.</i>											
Barselfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>D. Andre årsaker.</i>											
Tumor pleuræ	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— abdominis	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmatemesis neonatorum	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Purpura hæmorrhagica	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Dødsfald ved sygdom	616	280	336	60	43	23	16	9	13	5	11
<i>E. Unaturlig død.</i>											
Drukning	4	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Forbrænding	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Andre ulykkestilfælde	6	4	2	-	-	-	-	1	-	-	-
Selv mord	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	629	291	338	60	43	25	16	10	13	5	11
Ukjendt dødsårsak	6	3	3	1	2	-	1	1	-	-	-
Sum	635	294	341	61	45	25	17	11	13	5	11

der hvor rummet var indskrænket. Smittetrykten synes at være i tiltagende. (E. Platon).

Spedalskhet. I Strinden distrikt lever paa gaarden Solheim ved Jonsvandet en gift kaarkone, som er spedalsk, likesom der paa gaarden Moholtlien opdagedes en spedalsk mand, der var flyttet dit fra Aure paa Nordmør. Han tilhørte der en gaard, hvor megen spedalskhet er forekommet. (Herlofsen). — I Hitteren distrikt er fremdeles 3 spedalske. (Ludvigsen). Paa Frøya blev en ca. 60 aar gammel mand av læge antat at lide av spedalskhet paa grund av et stinkende saar paa venstre fot. Manden led av arthritis deformans og organisk hjertesygdom, hvorav han døde. Kommunelegen trodde ikke, dette saar hadde noget med spedalskhet at gjøre, men lot allikevel desinficere efter dødsfaldet, da

neddelte dødsaaarsaker.

g kjøn.																	
15—20		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-</												

det het sig, at han for mange aar siden hadde ligget paa Trondhjems sykehus, og at man der skulde sagt, at han led av spedalskhet. (Moland). — I Indre Fosen distrikt levet en spedalsk i Stadsbygden ved utgangen av 1909. — I Nordre Fosen distrikt, hvor spedalskhet har været meget utbredt og hadde sine faste arnesteder og hjemsøkte familier, er der nu kun 1 patient tilbake. En gut i Sørøsten i Aa var begyndt at faa aapne saar. Han vilde ikke godvillig reise til Reitgjerdets pleiestiftelse, og helseraadet maatte derfor fatte beslutning om indlæggelse. Han døde imidlertid, før denne kunde sættes iverk. (H. Wolmar).

Angaaende amtets **sindssyke** henvises til den almindelige beretning. — Stadsfysikus i Trondhjem bemerker, at asylnøden er overordentlig trykkende. Paa sykehuset maa til enhver tid forpleies sindssyke, like op til 12 à 14 paa

engang, og det ofte urolige og vanskelige syke. At dette er uheldig for de sindssyke og i høieste grad generende for sykehuset og dets patienter siger sig selv. (Bøckman). — I Hevne distrikt blir det mer og mer vanskelig at faa anbragt sindssyke i privat forpleining. Befolkningen vil ikke ha den uro i sine hjem, som forvoldes ved dem, likesom den synes, at den kan anvende sin tid bedre end til vogtning av sindssyke, især da al arbeidshjælp er kostbar og vanskelig at faa. Desuten forlanges nu saa høie priser, at de endog overgaar sindssykeanstalternes godtgjørelse. Mangelen paa asylplads er følelig. (Wedøe).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 124 saadanne, derav i Trondhjems stadsfysikat 69, i Strinden lægedistrikt 4, i Selbu 1, i Røros 9, i Guldalen 9, i Opdal 2, i Orkedalen 13, i Hevne 4, i Hitteren 6, i Ytre Fosen 1, i Indre Fosen 5 og i Nordre Fosen 1. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 194.

Angaaende **jordmorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 7 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 11 kvinder saaledes: barsel-feber 7, barselkrampe 1, blødning 3.

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av tabellen paa side 195.

For det hele amt blev der et overskudd av 1788 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 54,6.

De av lægerne opgivne **dødsårsaker** for Trondhjem by sees av tabellen paa side 196 og flg.

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		by.	bygder.
Lungetuberkulose	360	112	248
Alderdomssvakhet	304	76	228
Kræft (cancer og sarkom)	136	49	87
Organisk hjertesygdom	88	32	56
Lungebetændelse	85	38	47
Tuberkulose utenfor lungerne	82	36	46
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	67	32	35
Hjerneslag	67	25	42
Brights nyresygdom	48	20	28
Medfødt svakhet	46	28	18
Kronisk bronkit	32	7	25

Veirliget var ikke gunstig, især beskrives vaaren og sommeren og for en stor del ogsaa høsten som sur, kold, regnfuld, tildels stormende. Meget av høstens utbytte ødelagdes eller beskadigedes, idet indhøstningen foregik under ugunstige vilkaar. Angaaende de meteorologiske forhold i Trondhjem og paa Røros henvises til tabellerne paa næste side.

Tabel over temperaturforholdene paa Røros. (Celsius).

(Beregnet efter observation med psykrometer (tørt) kl. 8 fm. og kl. 8 em.).

Maaned.	Middel-temperatur.	Høieste temperatur.	Laveste temperatur.
Januar	÷ 8,2955	+ 4,9	÷ 29,0
Februar	÷ 13,0178	+ 2,4	÷ 33,6
Mars	÷ 13,9887	+ 0,1	÷ 36,2
April	÷ 3,6450	+ 3,2	÷ 23,0
Mai	+ 1,4258	+ 9,0	÷ 12,0
Juni	+ 8,8816	+ 17	÷ 3,8
Juli ..	+ 10,5150	+ 20,4	÷ 1,00
August	+ 9,0935	+ 16,9	÷ 3,5
September	+ 4,9365	+ 11,0	÷ 4,2
Oktober	+ 3,4855	+ 10,8	÷ 8,0
November	÷ 6,5900	+ 0,8	÷ 31,4
December	÷ 10,8985	+ 1,9	÷ 35,0
For det hele aar....	÷ 1,5081	+ 20,4	÷ 36,2

Utdrag av Trondhjems meteorologiske stations journal.

Maaned.	Middel-temperatur. (Celsius).	Lufttryk. (Middel).	Hyppigste vind- retninger.	Sky- dække. (Middel).	Nedbør- høide i m.m.
Januar	0,0	750,8	SSW	8,0	81,5
Februar	÷ 2,5	58,5	S	6,9	44,6
Mars	÷ 2,8	53,8	ENE	6,3	15,2
April	2,6	756,7	SE/S	6,1	41,2
Mai	6,0	60,3	WNW	7,4	31,6
Juni	10,7	57,2	WNW	7,1	51,1
Juli	13,0	750,0	WNW	8,1	62,3
August	10,9	52,0	WNW	9,1	161,5
September	8,6	58,4	S	7,3	55,8
Oktober	7,1	748,9	S	8,2	87,2
November	0,1	51,7	SSW	9,0	96,6
December	÷ 2,5	47,8	S	8,5	34,5
Sum			S		763,1
Middel	4,3	753,8		7,7	

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Trondhjem er ingen anden forandring i fremgangsmaaten ved bekjæmpelsen av de akute smitsomme sygdomme indtraadt end, at svovlrøkning helt er sløfet og erstattet med saapevask av værelse og inventar, utført under sundhetsvæsenets kontrol. Hvor det ansees nødvendig, specielt ved difteri og ved dødsfald av tuberkulose, anvendes vaskning med lysoformopløsning, utført av sundhetsvæsenets folk. Av

offentlige arbeider av sanitær interesse er utført anlegg av 55 meter muret kloak til fortsatt lukning av Vollabækken og 1 176 meter rørkloak, hvorhos endel ældre rørkloaker er omlagt og sænket — Byggevirksomheten er fremdeles ganske livlig, men dog neppe tilstrækkelig til at dække det økede behov, som byens vekst medfører. Boligforholdene er derfor stadig meget trange og synes snarest at forværres. Byen har maattet indrette den nedlagte tvangsarbeidsanstalt paa Vollen og det nedlagte lasaret i Ilsviken til smaaileiligheter, hvor nogen og tyve familier, som ikke kunde faa leiet hus, er indlosjeret, og helseraadet maa se gjennom fingre med benyttelse av næsten uforsvarlige beboelsesrum og en meget vidtgaaende overfyldning av boliger. — Tilsynet med byens renhold har været ført paa samme maate, og med samme personale som før. Byens gaarder er gennemgaaet dels 12 dels 13 ganger, og alle gaarder, hvor særlige bedrifter, som trænger ekstra tilsyn, foregaar, dels hver, dels hver anden uke. Der er foretat 35 290 enkelte eftersyn, hvorved 4 751 ganger er fundet mangler at paatale, og til kontrol med de paabud, som i den anledning er git, er derhos foretat 6 085 eftersyn, altsaa ialt 41 375 eftersyn. Kloaker er forlangt rensset 2 265 ganger, hvorav 104 ganger fordi avløpet for kummen var tættet. 1 756 binger eller andre privetbeholdere forlangt tømt, hvorav 31 fandtes overfyldt, 861 søppelkasser foranlediget rengjort og 203 ganger andre urenligheter fjernet. 61 vandstandskummer er forlangt oprenset. Derhos er 71 priveter, 11 pissoirer og 1 kloakkum foranlediget istandsat. — Slakterier, pølsemakerier og hermetikfabrikkerne er efterset en gang ukentlig. I pølsemakerierne kan spores fremgang i renholdet, dog plages man fremdeles av ulemperne ved tarmrensning og smeltning av «syretalg». Paa preservesalt er undersøkt 140 prøver kjøtdeig og ferske pølser. I 5 av prøverne paavistes svovlsyrlige salte; samtlige blev anmeldt. — Av tørrede aprikoser blev hos forskjellige handlende uttat 10 prøver, som alle viste sig at indeholde svovlsyrlige salte, tildels i ret store mængder. — Bruk av kunstige farvestoffe til kjøtdeig synes at avta. Under 10de august besluttet helseraadet kontrol med tøndekjøtt ved stadsdyrlægen. Der er siden kontrollert 50 tønder amerikansk oksekjøtt og 422 tønder islandsk faarekjøtt, som alt er fundet godt. — Der er i aaret foretat undersøkelse av mineralvandfabrikkernes limonader paa indhold av saccharin. Saadant blev ikke fundet. — Paa grund av den forurensning, som den tiltagende bebyggelse har medført for den indre del av Nidelven, har helseraadet forbudt den hittil drevne isskjæring inden byens grænser og advaret mot bruk av is fra elven ovenfor til alle fødevarer. Denne is brukes dog for det meste kun til isning av fisk for eksport. — Der er i aaret foretat kemisk undersøkelse av 77 prøver av toier, 10 av tapeter og 13 av farvevarer paa indhold av arsen. Kun i 3 tøiprøver er fundet større arsengehalt end tilladelig. — Av andre væsentligere saker, som har været behandlet, nævnes uttalelse om tomt for slagtehus og kvægtorv. Resultatet av denne sak er nu blit, at den utvidede, saakaldte Vedsagtomt paa Bratøren er valgt, et vistnok meget heldig valg. Nogen beslutning om anlæggets iverksættelse er dog endnu ikke fattet. — De nye sundhetsforskrifter er endelig stadfæstet ved kongelig resolution av 3dje september 1909, og derved er der aapnet helseraadet adgang til at faa rettet paa mange uheldige sanitære forhold i byen. Forandringene kan dog naturligvis først komme litt efter litt. — (Bøckman og stadsdyrlæge Tuft).

I de hygieniske forhold i Selbu spores fremgang, særlig hvad boligerne angaar; paa uthusene lægges der tilsyneladende endnu mere arbeide. Levemaaten er enkel, men noksaa kraftig. Husflid er der saa godt som ikke for mændenes vedkommende. Disse driver foruten sit gaardsbruk kun grovt tømmerarbeide samt skogbruk og graastensmuring. Mellom omnetiderne og om vinteren reiser som tidligere saavel gamle som unge ut av bygden for at søke arbeide enten som murere, i tømmerdrift eller ved gruber. Herved kommer ikke litet av kontanter til bygden, da befolkningen gennemgaaende er nøisom, økonomisk og ædruelig.

Kaffe brukes dog i stor utstrækning. Den kvindelige husflid bestaar væsentlig i vævning samt strikning av strømper og særlig av vaatter, der er av et eget mønster og er kjendt under navn av «Selbuvaatter». (Meidell).

I Røros distrikt er de hygieniske forhold for Røros' vedkommende gode og langt bedre, end det ydre syn av byen gir indtryk av; derimot er den utendørs hygiene daarlig for ikke at si slet. Dette skyldes først og fremst, at der ikke findes klosetter eller ordnet renovation. I de fleste gaarder paa bergstaden findes kjø og andre husdyr; men gjødsel og avfallsstoffer lægges i dyng eller utætte gjødelskjeldere, hvorfra der om vaaren eller efter sterkere regn siver mindre appetitlige produkter til gaterendestene, kjeldere og nabogrund. — For Aalens og Holtaalens vedkommende er de hygieniske forhold mindre gode, om der end i aarenes løp kan merkes nogen fremgang. Levemaaten er gjennemgaaende god og kraftig. De fleste voksne mænd har paa en eller anden maate sit væsentligste erhverv av Røros verk og for Aalens vedkommende ved arbeide i derværende gruber. Holtaalen er derimot et utpræget jordbruksdistrikt, og som følge derav er forholdene der forskjellige fra de andre dele av lægedistriktet. Boligerne er gjennemgaaende gode og for Røros' vedkommende omtrent overalt indvendig malet med lyse farver. — Avholdsbevægelsen utvikles jevnt og godt, men av spirituøse drikke nydes dog leilighetsvis ikke saa litet. Der findes kun én gammel vinrettighet i distriktet, men folk, som vil ha sterkere saker, vet at skaffe sig dem andetstedsfra. — Sedelighetsforholdene er saa som saa. (Stengel).

Angaaende de hygieniske forhold m. v. i Orkedalen distrikt skriver distriktslæge Støren: De økonomiske forhold er gjennemgaaende gode. Man lever derfor godt, noget tarveligere i Børsen og Børseskogn end i de andre dele av distriktet. — Jordbruket har været og er hovednæringsveien i dalføret. I Orkedalen støttet av en meget stor husflid, særlig av kurve og møbler. — Men grubedriften i Meldalen begynner at omforme næringslivet. En hel del av distriktets arbeidskraft har nemlig i de senere aar søkt til de svære industrielle anlegg, som er en følge av grubedriften — jernbane og nybygning —, fordi arbeidet betales bedre og kontant, mens jordbruket kræver store forskud og saa at si lønner bare én gang om aaret. Smaabrukere søker derfor mer og mer arbeide ved anleggene. Rigtignok vender de hjem til gaardsbruket i onnetidene, men trods dette er der dog at merke en deklassering av denne næringsvei. — Følgen av denne stordrift ved gruberne er, at der for landmændene er en udmerket god og lønnende avsetning for deres varer, og der kommer en rikelig mængde kontante penger ut blandt folk, men samtidig blir ogsaa produktionsomkostningene og fordringerne til livet saa meget større, at overskuddet ikke blir synderlig større end før. — Ved midten av juli 1909 opstod en konflikt ved gruberne i anledning av spørsmålet om mindsteløn. Der blev streik, som først ophørte sommeren 1910. Da imidlertid lønningerne hadde været høiere, end hvad der gjennomsnittlig betaltes ved lignende anlegg andetsteds, strømmet snart arbeidere til fra andre steder og optok de streikendes plads, saa der til sine tider var samlet mellem 7 og 800 arbeidere. — Blandt de streikende, som hadde familier, var der stor fattigdom og tildels mangel, da streikebidraget var utilstrækkelig. Dette utgjorde for en ugift kr. 8,00 pr. uke, og den arbeidsfortjeneste, som man hadde hat, var gjennomsnittlig fra kr. 20,00—36,00 pr. uke, altsaa en ganske betragtelig forskjel. Paa grund av den dyre arbeidshjelp og fordi kropsarbeidet er saa godt betalt, synes husflid og haandverk at gaa tilbake, og meget, som før arbeidedes i hjemmene, kjøpes nu færdig som fabrikkvarer, saasom undertøi og skotøi. — Paa Orkedalsøren har der i de senere aar, mens anleggene paa Thamshavn var under arbeide, været adskillig byggevirksomhet, og nettes småhus begynner at avløse de gamle hytter; men da byggematerialerne er dyre, blir de nye hus langt mindre solide og ikke saa varme som de gamle, om de end gir et lysere og venligere indtryk med sin større høide

under taket og bedre lysforhold. Man er endnu væsentlig henvist til brøndvand, men vandverk er under forberedelse, og forinden dette og kloaker kommer istand, vil der forefindes mange hygieniske misligheter. Et andet centrum er det før nævnte Løkkens verk i Meldalen, 26 km. fra Orkedalsøen. Her har været beskæftiget indtil 800 personer, som med sine familier danner en stor og skiftende befolkning omkring gruberne. De fleste bor i ca. 40 barakker. Disse er gode og ligger i sanitær henseende særdeles heldig, men belægget er tildels meget stort. Naar kloak og vandverk er istand, vil det væsentlig bero paa befolkningen selv, hvordan de hygieniske forhold blir. Særlig endel utlændinger og enkelte nordmænd, som av en viss ubestemt trang til avveksling stryker fra anlæg til anlæg, er vanskelige at ha med at gjøre. Likeglad med alt, bare de tjener godt. Til et saadant sted, hvor befolkningen uavladelig skifter, indføres ofte smitsomme sygdomme av forskjellig slags, og desværre holdes de ofte hemmelig, saalænge det lar sig gjøre. Naar der optræder forholdsvis liten sykелighet blandt en saadan befolkning, skyldes det vel helst den omstændighet, at den bestaar av folk i sine bedste aar. — Kostholdet er ikke hensigtsmæssig. Grupper av arbeidere danner «kokkelag», som leier en kokke til at besørge matstellet. Disse kvinder er ofte av meget forskjellig kvalitet og rekruteres undertiden av løse kvinder. — Arbeiderkvinderne har ofte liten forstand paa at stelle en husholdning. Litet eller intet har de lært av matlagning og haandarbeide, saa hverken mat eller klær utnyttes. Derfor blir der levet meget paa hermetik og kaffemaaltider, og undertøi kjøpes i stor utstrækning færdig og brukes av enkelte bare én gang — men da længe! — Efterhvert som fler og fler slaar fast rot, og bedriften gaar over fra anlæg til regelmæssig virksomhet, vil etterhaanden mange ulemper avhjælpes; men man bør være opmerksom paa, at litt undervisning i det elementære husstel er ufravigelig nødvendig. Det nytter ikke, om manden har aldrig saa god fortjeneste, naar hans hustru ikke forstaar at forvalte sin del av pengene. Hjemmet blir ødselt bestyrt, saa intet forslaar og dertil utrivelig, saa begge blir misfornøiet og søker ut. — Oplærelse i husstel synes derfor langt viktigere end mange av de boklige skolefag. — Der foregaar endel smughandel med spirituosa, men ædrueligheten er dog merkelig god, naar man betænker, hvor mange daarlige elementer der kan strømme sammen til et saadant sted, som skyter op med alle et nybygges løse forhold. Det kommer kanske av, at det er saa let at komme til Trondhjem, hvor de har leilighet til at rase ut — og i en fart ødelegge sine optjente penger.

I Hevne distrikt er levemaaten som før tarvelig og økonomisk. Den sterke thugst i skogene foregaar fremdeles og sker til saadant lavmaal, at der skal lange tider til, før skog kommer igjen. Der er ingen skogvedtægter for distriktet. For gaardbrukerne er utbyttet av skogen det, som skaffer kontanter til skatter og andre utgifter, saa de er tvungne til sterk hugst, især da priserne paa skogprodukter ogsaa er høie. — Utvandringen til Amerika av yngre personer foregaar sterkere end før; det kan synes rimelig, naar man tar hensyn til de fremtidsutsigter, de unge har paa stedet. Mange er de forældre, som har stor støtte fra sine sønner og døtre i Amerika. — Hjemmefiskerne har god avsætning paa sin fisk til opkjøpere, som sender den til Trondhjem og Kristiania. De gaardbrukere, som driver gjetavl, har ogsaa god avsætning paa sin gjetost til stadig stigende priser. Befolkningen er ædruelig. Usedeligheten som før. (Wedøe).

I Hitteren distrikt er de hygieniske forhold og levemaaten som i tidligere beretninger beskrevet. Skreifisket gav et middels utbytte. Hjemmefisket har vistnok for enkelte strøk av Hitteren og Fillan været godt. De mislige veirforhold baade for sommerens og høstens vedkommende bevirket, at avlingen, baade hvad beskaffenhet og mængde angaar, blev daarlig. Nogen merkbar indflydelse paa befolkningens økonomiske evne synes det daarlige aar dog ikke at ha hat. (L. Ludvigsen).

I Ytre Fosen distrikt er levemaaten fremdeles temmelig daarlig, og kosten som før u hensigtsmæssig og for ensformig. De i den trykte beretning for 1908 omtalte husholdningskurser har fremdeles været i gang og har været særdeles godt besøkt. (Knudtzon). I Bjugn fjorden indtraf et godt sildefiske, hvorved den økonomiske bæreevne i herredet blev i høi grad hævet. Den bedrede økonomiske stilling synes dog ikke at ha bragt nogen større forandring i befolkningens levemaate eller sans for huslig komfort. Alene telefonernes antal er vokset meget av hensyn til sildefisket. En anden følge av fisket viser sig ved anskaffelse av bedre klær og forskjellige billige luksusgjenstande, der mest kjøpes av omreisende agenter, særlig fra Danmark. Kaffe spiller fremdeles den største rolle som drik, nysilet melk nytes kun av et faatal og te eller kakao kun efter paabud. (E. Platon).

Fra Nordre Fosen distrikt meddeles, at der fra fiskeværerne Buarø og Kalvvær indsendtes prøver av drikkevandet til undersøkelse. Det fandtes paa begge steder at være sundhetsskadelig. (H. Wolmar).

Sykehus. I Trondhjem er ombygningen av St Elisabeth's (katolske) sykehus færdig, saa dette nu er et fullstændig tidsmæssig sykehus paa noget over 50 senger. Derhos er lasaretet i Ilsviken nedlagt og erstattet av et isolationslasaret paa 16 senger oppe ved sykehuset paa øen, mens en større, ældre bygning sammesteds er indrettet til at kunne brukes som et rummelig interneringslokale. Paa grund av at sykehuset paa øen ofte er overbelagt, brukes infektionssykehuset delvis til forpleining av patienter, hvis tilstand er saadan, at de nok endnu ønskes beholdt i sykehuset en tid, men som dog i paakommende tilfælde straks kan utskrives. Nogen rum holdes dog stadig tomme og færdige til uopholdelig at kunne motta patienter med indførte sygdomme. Epidemiavdelingen i sykehuset paa øen er i aaret utvidet ved en større paabygning, bestemt til patienter med difteri. — Forresten er sykehusforholdene som tidligere. (Bøckman). — I Strinden distrikt ligger Rotvold sindssykeasyl og Reitgjerdets pleiestiftelse for spedalske. — Paa Røros har verket et litet sykehus, likesom der findes et pleiehjem for tuberkulose. I Orkedalen distrikt er der 2 mindre sykehus, et i Meldalen paa 15 senger og 2 km. fra Orkedalsøren et paa foreløbig 24 senger. Begge er forbundet med særskilte avdelinger for tuberkulose. (E. Støren). I Fiskeværøet Halten, Hitteren distrikt, er et sykehus for fiskere.

Sykepleien. Sykepleiersker eller menighetssøstre er ansat i flere lægedistrikter, underholdt av kristelige eller andre foreninger, saaledes i Selbu distrikt 1, i Røros 3 (den ene menighetssøster bestyrer pleiehjemmet for tuberkulose), i Orkedalen 6, derav 3 i Orkedalen, 2 i Meldalen og 1 i Rennebu, i Hevne 1, der pleier efter fastsat betaling, og i Ytre Fosen 1 paa Ørlandet. I Trondhjems stadsfysikat stod ved aarets begyndelse 133 pleiebarn under helseraadets kontrol; der tilkom i aaret 86 og utgik 78, saa der ved aarets utgang stod 141 under tilsyn. (Bøckman). Fra Hevne omtales, at uagtet distriktet er fullt tilstrækkelig forsynet med jordmødre, brukes enkelte steder endnu hjelpekoner, som endog foretrakkes for den autoriserede jordmor. Dette forhold betegnes som medførende stor fare for barselkvinderne, idet disse hjelpekoner er uten al forstaaelse av renlighet under betjeningen, og det er umulig at kontrollere, om de ikke gjør indgrep f. eks. sprængning av vandblære eller foretar indvendig undersøkelse og uttagelse av morkaken. (Wedøe).

Badeindretninger. Disse er i Trondhjem uforandret som før. (Bøckman). I Hommelvik, Strinden, distrikt er der et pent offentlig bad for badstu- og karbad. Søkningen skal dog i den senere tid være betydelig avtat. (Herlofsen). Badstubadet i Tydalen, Selbu distrikt, søkes mer og mer. Paa Røros leverte badeindretningen der 167 dampbad, 755 karbad og 221 dusjbad. Søkningen til badet er paafaldende liten og har snarere tilbøielighet til at avta

end at tilta. (F. Müller). I Ytre Fosen distrikt var der fremdeles ved et par meierier anledning til karbad for betjeningen og andre. (Knudtzen).

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad, karantænekommissioner og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Karantæne- kommis- sioner. Antal møter.	Vaksinerte.
Søndre Trondhjems amt	81	2	3268
Trondhjems stadsfysikat	20	2	344
Strinden	¹⁾ 13	-	519
Selbu	²⁾ 2	-	193
Røros	³⁾ 7	-	237
Guldalen	⁴⁾ 12	-	221
Opdal	⁵⁾ 3	-	42
Orkedalen	⁶⁾ 8	-	445
Heyne	3	-	130
Hitteren	⁷⁾ 5	-	418
Ytre Fosen	⁸⁾ 1	-	289
Indre —	⁹⁾ 5	-	214
Nordre —	¹⁰⁾ 3	-	216

¹⁾ Strinden 6, Malvik 4, Klæbu 2, Leinstranden 1. ²⁾ Selbu 2. ³⁾ Røros 5, Aalen 1, Holtaalen 1. ⁴⁾ Melhus 2, Hør 2, Soknedalen 2, Støren 2, Flaa 2, Hølandet 2. ⁵⁾ Opdal 2, Rennebu 1. ⁶⁾ Orkedalen 3, Meldalen 3, Børsen 1, Børseskognen 1. ⁷⁾ Hitteren 2, Nordfroya 1, Sørfrøya 2. ⁸⁾ Ørlandet 1. ⁹⁾ Rissen 2, Stadsbygden 2, Agdenes 1. ¹⁰⁾ Aa 2, Osen 1.

Vakination. I anledning av at der i Trondhjem i 1909 kun vaksinertes 344 barn, bemerker stadsfysikus, at den skræk, som koppeepidemien i Kristiania i 1908 fremkaldte, og som bragte 3 252 Barn frem til vakination, er altsaa allerede glemt. Trods indtrængende opfordringer i aviserne, er forældrene atter likesaa likegyldige som før i denne henseende. Kommer saa paany kopper til landet, har man ny panik og nye vanskeligheter med at faa vakineret alle dem, som møter frem. En lov, som fremtvinger vakination inden en viss alder, er vel her den eneste utvei. (Bøckman).

Kvaksalveruvæsenet. Fra Bjugn i Ytre Fosen meddeler kommune-lægen, at formanden i et navngit herreds fattigstyre aapent har uttalt, at med hensyn til de professionelle «leddoktorer», saa sætter han disse over lægerne, ja, at han endog har henvist fattigvæsenets patienter til «leddoktorer», det sidste tildels dog med den begrundelse, at man selvfølgelig ogsaa maa se paa utgifterne; da en «leddoktor» er billigere end et endog kort sykehusophold (som der var tale om) maatte den første foretrakkes. Meddelelsen gives som bidrag til bedømmelsen av det kulturelle standpunkt, paa hvilket endog de, der vil gjøre fordring paa at være foregangsmænd, endnu staar i dette spørmaal. (E. Platou).

XVII. Nordre Trondhjems amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatører.
Amtet		22491,60	83 449	33	7	50	45
1. Stjørdalen		2 252,16	11 186	4	1	4	4
	Stjørdalen	52,32	3 132	2	1	2	2
	Laanke	189,05	1 468	-	-		
	Skatval	97,90	2 149	-	-		
	Hegre	613,52	2 494	1	-		
	Meraker	1 299,37	1 943	1	-	1	1
2. Frosta		646,72	8 239	3	1	4	4
	Frosta	75,23	3 065	1	-	1	1
	Aasen	140,30	2 203	1	-	1	1
	Leksviken	431,19	2 971	1	1	2	2
3. Levanger		2 078,84	12 909	6	1	6	4
	Levanger, kjøbstad.	0,42	1 599	3	1	3	-
	Levanger	140,24	2 124	-	-	-	1
	Skogn	340,30	3 432	1	-	1	1
	Værdalen	1 597,88	5 754	2	-	2	2
4. Inderøen		985,28	10 431	3	1	¹⁾ 8	6
	Ytterøen	28,04	971	-	-	3	1
	Mosviken	137,33	992	-	-	1	1
	Verran	414,58	1 416	-	-	1	1
	Inderøen	91,57	2 940	2	-	1	1
	Røra	28,30	825	-	-	-	-
	Hustad	26,42	714	-	1	1	-
	Sparbu	259,04	2 573	1	-	²⁾ 1	2
5. Stenkjær		2 193,89	11 078	5	1	8	6
	Stenkjær, ladested.	0,87	2 304	4	1	³⁾ 4	2
	Egge	50,82	1 098	1	-	-	-
	Stod	258,81	872	-	-	1	1
	Kvam	374,67	1 256	-	-	-	-
	Beitstaden	459,32	2 837	-	-	2	2
	Namdalseidet	623,39	1 423	-	-	1	1
	Ogndalen	426,01	1 288	-	-	-	-
6. Grong		10009,16	7 604	2	-	6	8
	Hølandet	561,09	1 032	-	-	1	1
	Grong	4 071,29	2 605	1	-	2	4
	Snaasen	2 406,35	2 380	1	-	1	1
	Lierne	2 970,43	1 587	-	-	2	2

¹⁾ Desuten er der, især i Ytterøen herred, nogen jordmødre, der tidligere har været fast ansat. Disse praktiserer av og til. Antal eller bopæl er ikke nærmere opgit.
²⁾ Bor i Stenkjær. ³⁾ De 2 fast ansatte av disse fungerer tillike for Egge og Ogndalen herreder som jordmødre og hjælpevaksinatricer.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vækinatorer.
7. Namsos		1 302,37	7 373	5	2	4	3
	Namsos, ladested, . . .	0,34	2 337	3	2	¹⁾ 2	-
	Klingen	352,49	1 378	1	-	1	1
	Vemundvik	240,55	1 131	-	-	-	1
	Overhallen	708,99	2 527	1	-	1	1
8. Fosnes		1 323,00	4 610	2	-	3	3
	Fosnes	860,82	2 912	1	-	2	2
	Flatanger	462,18	1 698	1	-	1	1
9. Kolvereid		1 085,30	4 758	1	-	3	3
	Kolvereid	437,26	1 730	1	-	1	1
	Foldereid	513,20	920	-	-	1	1
	Næro	134,84	2 108	-	-	1	1
10. Vikten		614,88	5 261	2	-	4	4
	Vikten	317,27	3 326	1	-	2	2
	Leka	104,28	1 084	1	-	1	1
	Gravik	193,33	851	-	-	1	1

¹⁾ Den ene av disse er jordmor for Namsos, Vemundvik og Klingen, i sidstnævnte herred ogsaa hjælpevækinatrice. Den anden er tillike hjælpevækinatrice i Vemundvik herred.

Sundhetstilstanden var i de fleste lægedistrikter god; kun fra de 3 nordligste Fosnes, Kolvereid og Vikten betegnes den som kun nogenlunde god eller mindre tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomme inden amtet synes kikhoste og akutte katarrer i aandedrætsorganerne at ha hat større utbredning, likesom ogsaa skarlagensfeberen viser nogen tiltagen mot de nærmest foregaaende aar. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde for det hele amt 4 648 med 180 dødsfald mot henholdsvis 4 913 og 178 i 1908.

Dødeligheten. De dodes antal utgjorde 1 179 eller 14,0 pro mille av den beregnede, tilstedeværende middelfolkemængde (84 077). Aaret forut var dødeligheten 15,5 pro mille.

Angaaende de **epidemiske** sygdomme i almindelighet henvises til tabellen paa side 212 og 213, sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidfeber** anmeldtes ialt 28 tilfælde med 4 dødsfald, de fleste (25) i 2det halvaar. I Stjørdalen distrikt var der to angrepne kvinder. Den ene av dem hadde arbeidet paa forskjellige gaarder i Meraker. Paa en av disse var der litet vand, og drikkevand maatte derfor hentes fra nabogaarden fra en brønd, som laa tilgjængelig for tilsig fra fjøset. Noget andet holdepunkt for smitte kunde ikke opdages. Hun døde antagelig i sygdommens 2den uke. Brønden paa gaarden er nu endelig kasseret, og en ny opkastet langt fra uthuset. Den anden kvinde blev syk paa gaarden Minde — en gammel tyfusrede — og indlagdes i Indherreds

sykehus. (A. Roll). I Grong distrikt indtraf i Grong sogn paa gaarden Formo 7 tilfælde; 6 av de angrepne indlagdes i Namsos sykehus. Smitten antoges bragt ved en arbeidskvinde fra Leka. Ingen av dem døde. (H. Angell). I Namsos distrikt behandledes 8 tilfælde, derav 6 fra byen, 2 fra landdistrikterne. Den først angrepne var en pike fra Leka, som forresten hadde hat tjeneste paa forskjellige steder i Ytre Namdalen. Tyfoidfieber var ikke forekommet i distriktet siden 1907. (J. Stang). Fra Fosnes distrikt indlagdes 5 syke i Namsos sykehus, alle fra et par gaarder i Flatanger herred. (H. Lie). 4 tilfælde i Nærø av Kolvereid distrikt antoges at skyldes smitte fra Vemundvik ved Namsos. (A. Arnesen). I Vikten distrikt kan ikke sees at være forekommet noget tilfælde av tyfoidfieber.

Skarlagensfeber viser nogen tilvekst i de angrepnes antal mot de nærmest foregaaende 4 aar. De fleste er anmeldt fra Frosta og Levanger lægedistrikter. I Stenkjær distrikt hadde sygdommen vistnok hat ikke saa liten utbredning ved Fosdalen gruber i Beitstaden, inden den kom til distriktslægens kundskap. Læge tilkaldtes først, da det ene av to alvorlig angrepne barn døde. Epidemien stanset sandsynlig mest paa grund av, at de fleste barn i nabolaget allerede hadde gjennomgaat sygdommen. Naar denne har mildt forløp, er den vanskelig at kontrollere, da anmeldelse ikke sker, idet enten sygdommens natur ikke erkjendes, eller frykten for den lange isolation m. v. avholder derfra. (A. Schnitler).

Av **meslinger** anmeldtes kun 6 tilfælde for det hele amt. Forrige aars epidemi stanset inden aarets utgang. Dette aar omtales alene epidemisk utbredning fra Levanger og Kolvereid distrikter.

For **difteri** (croup) behandledes 35 angrepne med 3 dødsfald. I Stjørdalen distrikt forekom, foruten et enkelt tilfælde i januar paa Stjørdalshalsen og ett i august paa gaarden Forhammer i Hegre, mot aarets slutning en liten husepidemi paa gaarden Tronset nær Meraker station; her indsygnet 4 medlemmer av en familie, som bodde i en ussel hytte, sammenstuvet i et enkelt rum. 1 barn døde. I naboskapet indtraf et par tilfælde paa de to gaarder Nustad og Fossen. I Hommelvik, Strinden lægedistrikt, hersket difteri. I mai overflyttedes derfra 20 arbeidere til Stjørdalshalsen. Man var her ængstelig for smitteoverføring, hvorfor samtlige arbeidere blev undersøkt bakteriologisk paa difteribaciller, men med negativt resultat. En kronisk bacillebærer, der hjemsendtes i juli fra Trondhjems sykehus til Stjørdalshalsen, blev der anbragt i særskilt værelse. Hun blev ikke kvit sine baciller før i september, men smittet ingen. (A. Roll). I Levanger distrikt optraadte sygdommen paa Rostad abnormskole blandt funktionærer og elever. Dens forløp var dog meget mildt. Skolens læge hadde opført 8 difteritilfælde og 53 bacillebærere. (H. Buck). I Vikten distrikt iagttoges 2 tilfælde av croup, 1 i januar og 1 i mars; begge fik serumindsprøitning og helbrededes. Den ene av patienterne var en gut, som i 1907 fik profylaktisk serumindsprøitning, idet et barn døde av croup i det hus, han bodde i. I november fik en ung mand symptomer paa klinisk difteri; han bodde i et hus, hvor der netop da holdtes et større bryllup, saa videre smitte befrygtedes. Der gjordes serumindsprøitning hos alle barn i huset. Kulturer, der sendtes til Trondhjems sykehus til undersøkelse, viste negativt resultat, og der optraadte heller ikke flere tilfælde senere. (Rüsing).

Av **dysenteri** angrepes en 18 aar gammel mand i mai i Vikten distrikt. Han helbrededes i løpet av 3—4 uker. (Rüsing).

Barselfeber anmeldtes med 6 tilfælde og 3 dødsfald.

Kusma var meget utbredt i Fosnes distrikt, særlig paa Jøen og ytre del av Otterøen. I Kolvereid distrikt var sygdommen ogsaa hyppig.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidefeber	28	4	28	-	1	1	1	-	-	1	9	7	5	3	-
Skarlagensfeber	152	3	152	13	19	7	14	18	27	17	8	14	1	9	5
Meslinger	6	-	6	-	3	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Difteri (croup)	35	3	35	12	-	4	1	-	-	4	2	1	-	7	4
Blodgang	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	6	3	6	1	-	1	-	3	-	-	-	-	1	-	-
Pyæmi, septhæmi	19	6	16	-	1	3	2	-	-	-	1	5	1	-	3
Pemfigus (hos nyfødte)	3	-	3	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Rosen	53	3	53	6	1	6	6	8	3	3	6	3	3	5	3
Røde hunde	10	-	10	-	4	-	3	-	-	-	-	-	2	-	1
Vandkopper	52	-	52	6	6	4	2	9	11	1	7	2	-	4	-
Kusma	12	-	12	-	-	-	-	-	1	-	2	3	1	3	2
Kikhoste	437	16	437	3	6	5	1	20	36	59	55	58	71	52	71
Akute katarrer i aandedræts- organerne	2345	60	2325	252	245	318	198	202	205	153	113	106	134	173	226
Influenta	322	-	322	27	26	45	67	47	41	16	10	3	13	5	22
Lungebetændelse	453	74	453	47	49	60	54	69	44	23	16	13	9	31	38
Pleurit	152	3	152	10	12	10	11	12	14	23	11	16	14	7	12
Gigtfeber	83	2	83	10	6	10	4	12	8	8	7	4	5	4	5
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	478	3	478	46	46	48	36	28	36	37	37	33	53	40	38
Tilsammen	4648	180	4625	434	425	523	400	431	426	346	284	268	313	343	432

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																			
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
	Stjør- dalen.		Frosta.		Levanger.		Inderøen.		Stenkjær.		Grong.		Namsos.		Fosnes.		Kolver- eid.		Vikten.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	2	1	-	-	-	-	1	-	1	-	7	-	8	2	5	-	4	1	-	-
Skarlagensfeber	6	-	45	-	79	2	7	-	11	1	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Meslinger	-	-	-	-	2	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	7	1	1	-	9	-	4	-	1	-	3	-	5	2	1	-	1	-	3	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Barsel-feber	1	1	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	-	-	1	1	7	1	1	-	4	-	3	2	-	-	1	-	-	-	2	2
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	9	-	1	-	17	-	5	1	7	-	2	-	5	-	3	2	-	-	4	-
Røde hunde	-	-	-	-	4	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	-	-	-	-	12	-	9	-	8	-	8	-	8	-	6	-	-	-	1	-
Kusma	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	4	-	1	-	3	-
Kikhoste	7	-	13	1	33	2	81	3	145	4	-	-	15	-	34	2	22	-	87	4
Akute katarrar i aandedræts- organerne	337	8	130	2	371	5	290	13	512	3	158	4	237	5	70	8	62	5	178	7
Influenta	14	-	29	-	81	-	10	-	72	-	17	-	28	-	20	-	12	-	39	-
Lungebetændelse	60	5	47	8	123	24	50	12	68	12	13	-	48	6	22	5	13	2	9	-
Pleurit	17	-	9	-	24	-	13	-	27	1	20	-	13	-	8	-	10	1	11	1
Gigtfeber	12	-	7	1	14	1	15	-	13	-	3	-	4	-	8	-	1	-	6	-
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Akut diarré (kolerine)	45	1	50	-	79	-	32	-	126	-	63	-	38	-	18	-	-	-	27	2
Tilsammen	518	17	333	13	857	35	524	31	1001	21	300	6	415	15	201	17	127	9	372	16

Kikhoste opgives med 437 behandlede tilfælde og 16 dødsfald, det høieste antal siden 1903. I Levanger forekom sygdommen spredt over hele distriktet. I Stenkjær distrikt optraadte den med tiltagende hyppighet især i Stenkjær by og nærmeste omegn. I Fosnes distrikt var den meget udbredt især i den sydlige del av Flatanger helt fra vaaren av. Over Kolvereid distrikt fór sygdommen ogsaa. (A. Arnesen). I Vikten distrikt begyndte epidemien i aarets sidste halvdel og fik stor udbredning, ogsaa voksne angrepes ikke sjelden, helt op i oldingeaalderen. Kun et faatal søkte læge og da paa grund av komplikationer med bronkit eller broncho-pneumoni. Sygdommen indførtes sandsynligvis fra Bergen, idet det første tilfælde, som iagttoges, var hos en liten pike, der med sin mor og 2 søskende kom direkte derfra til Rørvik. Hele familien hadde slaat sig ned i en av de mest besøkte restauranter paa stedet under markedet. Dette er gjerne sterkt besøkt av folk fra Vikten, især av ungdom. Epidemien kulminerte i november og bidrog i høi grad til, at sundhetstilstanden utover høsten maa betegnes som mindre god. Distriktslægen anser den for at være av meget mere ondartet beskaffenhet end meslingeepidemien de 2 foregaaende aar. (Rüsing).

De **akute katarrar i aandedrætsorganerne** var hyppigere end vanlig, maaske for en del foraarsaket ved aarets ugunstige veirilig.

Influenza var ogsaa dette aar forholdsvis sjelden, nogen større epidemi omtales ialfald ikke.

Et tilfælde av **koldfeber** iagttoges hos en ung sjømand, der hadde været i troperne for noget over 1 aar siden og senere hat anfald omtrent hver maaned. Han fik like efter sin hjemkomst et nyt anfald. (Rüsing).

Vel meget paa grund av den kjølige sommer viste der sig ikke nogen epidemi av **akut diarré** (kolerine).

Av **fnat** behandledes 54 tilfælde, derav 8 i Fosnes, 46 i Vikten distrikter.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa legedistrikterne:					
		1	2	3	5	7	10
		Stjor- dalen.	Frosta.	Levanger.	Stenkjær.	Namsos.	Vikten.
		Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde.	Tilfælde.
Veneriske saar	3	-	1	-	2	-	-
Syfilis, konstitutionel . .	13	1	-	-	10	2	-
Gonorré, uretrit	52	10	4	5	13	9	11

Tuberkulose. Angaaende de i aarets løp anmeldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsårsakslister for det hele amt 14,6 pct. av samtlige kjendte ved sygdom foraarsakede dødsfald og 18,0 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 26,1 pct. og 32,9 pct. og for bygderne 13,4 pct. og 16,5 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side.

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Stjørdalen	113	24	17	96
Frosta	68	5	13	55
Levanger	168	27	35	133
Levanger by	20	6	4	16
Bygder	148	21	31	117
Inderøen	168	16	31	137
Stenkjær	97	17	21	76
Stenkjær by	33	9	4	29
Bygder	64	8	17	47
Grong	74	6	6	68
Namsos	95	16	15	80
Namsos by	35	8	10	25
Bygder	60	8	5	55
Fosnes	56	8	17	39
Kolvereid	38	7	9	29
Vikten	57	10	16	41
Nordre Trondhjems amt	934	136	180	754
Derav i byer	88	23	18	70
— - bygder	846	113	162	684

— Fra Stjørdalen distrikt bemerkes, at da man nu er blit enig om tomtens beliggenhet for et pleiehjem, er arbeidet med dets oprettelse igjen optat, saa det vil kunne tages i bruk i begyndelsen av 1911. (A. Roll). — I Frosta distrikt er alle kjær, hvis melk leveres til meieri, undersøkt av dyrlæge. (Bendeke) — I Stenkjær distrikt er interessen for tuberkulosens bekjæmpelse stadig voksende inden befolkningen. I de hjem, hvor tæring findes, efterkommes de givne paabud i regelen paa en tilfredsstillende maate, likesom kravene ved desinfektion nøiagtig opfyldes. En god hjælp har man i det ved pleiehjemmet indrettede dampdesinfektionsapparat. De med dets bruk forbundne utgifter, som maa bæres av vedkommende selv, naar det ikke gjelder fattige syke, utredes gjerne. (Schnitler). — I Grong distrikt synes tuberkulosen at være i tilbakegang. — I Namsos distrikt var den gjennomsnittlige dødelighet av tuberkulose i 10-aaret fra 1899—1908 for Namsos by 3,42 pro mille og for landdistriktet 2,43 pro mille. (J. Stang). I Kolvereid distrikt synes sygdommen for Kolvereid og Foldereid herreders vedkommende ikke at være i tiltagende. I aarets løp er der i Kolvereid kun anmeldt 2 nye tilfælde, i Foldereid intet. I Nærø herred var forholdet ugunstigere, idet 5 nye tilfælde anmeldtes. (A. Arnesen). — I Vikten distrikt er det fremdeles vanskelig at faa anbragt tuberkulose i pleie utenfor hjemmet paa grund av smittefrykten. Pladsene i Namdalens pleiehjem er ret som det er optat, saa baade fattigvæsen og læge av og til kommer i stor forlegenhet. (Rüsing).

Spedalskhet. Som tillæg til de 4 spedalske fra forrige aar opdagedes i Fosnes distrikt et nyt tilfælde paa pladsen Vollan i Flatanger. Det var en

Obstetriciske operationer.

Indikationer.	Tangforløsning.				Vending.				Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Moder.	Barn.	Moder.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	49	¹⁾ 1	47	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	5	-	³⁾ 5	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Barselkrampe	-	²⁾ 1	-	1	-	²⁾ 1	-	1	-	-	-	-
Placenta prævia	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Hjertefeil hos barselkvinden	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Myoma uteri	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stort fosterhode	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⁴⁾ 1	-
Tverleie	-	-	-	-	3	-	1	2	-	-	-	-
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilsammen	60	2	58	4	4	1	1	4	1	1	1	5
	62		62		5		5					

¹⁾ Barselkonen døde 14 dage efter forløsningen, blev ikke tilset av læge. ²⁾ Dødsårsak: barselkrampe (det ene dødsfald kan ikke sees at være opført paa dødsårsakslisten under den diagnose). ³⁾ Et av fostrene laa i isseleie med panden fortil. ⁴⁾ Fosteret var dødt før operationen; tillike fremfalden arm.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulykke- lige hæn- delser.	ved selv- mord.
Stjørdalen.....	353	9	164	23	5	1	3	-
Frosta	200	3	107	6	1	3	7	-
Levanger	335	5	193	17	1	-	4	-
Levanger by	39	4	27	1	-	-	-	-
Bygder	296	1	166	16	1	-	4	-
Inderøen	240	7	172	26	4	3	4	-
Stenkjær	260	7	143	15	2	-	3	1
Stenkjær by	75	2	36	4	-	-	1	-
Bygder	185	5	107	11	2	-	2	1
Grong	157	4	81	4	3	-	3	-
Namsos	183	5	100	10	1	-	1	1
Namsos by	76	-	43	6	1	-	-	1
Bygder	107	5	57	4	-	-	1	-
Fosnes	87	2	78	11	-	-	-	-
Kolvereid	124	1	72	14	2	-	3	-
Vikten	128	4	69	10	-	-	8	-
Nordre Trondhjems amt	2067	47	1179	136	19	7	36	2
Derav i byer.....	190	6	106	11	1	-	1	1
— - bygder	1877	41	1073	125	18	7	35	1

57 aar gammel mand med den tuberøse form; han skulde ha hat sygdommen i 4 à 5 aar. Han indlagdes i Reitgjerdets pleiestiftelse. (H. Lie). I Vikten distrikt findes nu kun 1 spedalsk, som fremdeles lever paa sin gaard Vikestad i Vikten. Baade patienten og hans hustru er ældre folk, og alle deres barn er voksne. (Rüsing).

Bleksot, anæmi og fordøielssygdomme er fremdeles noksaa almindelige i Vikten distrikt. Likesaa har tandkaries som før en umaadelig utbredning. Allerede melketænderne er som regel kariøse, før de fældes. (Rüsing).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning. Fra Frosta distrikt gjentages ogsaa iaar den samme rosende omtale av det gode forhold, som hersker med hensyn til de sindssykes forpleining der. (Bendeke).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 74 saadanne, derav i Stjørdalen distrikt 7, i Frosta 10, i Levanger 5, i Inderøen 13, i Stenkjær 22, i Grong 3, i Namsos 3, i Fosnes 2, i Kolvereid 5 og i Vikten 4. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Angaaende **jordmorhjælpen** se tabellen i den almindelige beretning.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 7 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 5 kvinder saaledes: barsel-feber 3, barselkrampe 1, dystoki 1.

Antallet av **fødte og døde** vil sees av ovenstaaende tabel.

Der blev et overskudd av 888 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 57,0.

De hyppigste dødsaarsaker var:

Dødsaarsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	173	8	165
Lungetuberkulose.....	136	23	113
Kræft (cancer og sarkom).....	87	8	79
Lungebetændelse.....	74	7	67
Akute katarer i aandedrætsorganerne.....	60	3	57
Organisk hjertesygdom.....	53	4	49
Hjerneslag.....	46	3	43
Tuberkulose utenfor lungerne.....	37	2	35
Medfødt svakhet.....	26	4	22
Bright's nyresygdom.....	25	3	22

Veirliget. Vinteren var i det hele tat mild; tildels med ringe nedbør, men stormfuld. Vaaren kom sent og var kold, den største del av sommeren var kold og regnfuld, likesaa høsten, saa høibjergningen vanskeliggjordes, og høiets beskaffenhet forringedes; det blev delvis ødelagt. Senhøsten hadde gunstigere veir, saa utbyttet av korn og poteter blev kanske noget bedre.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Inderøen distrikt lever befolkningen fremdeles nøisomt, maaske for en del paa grund av de mindre heldige aar for landmanden i det sidste decennium. Ædrueligheten staar som før høit, likesom befolkningen visselig er nogenlunde sedelig. Klædedragten solid. Kaffe misbrukes fremdeles og smaker i regelen slet. (H. Angell).

I Stenkjær distrikt er den økonomiske tilstand gjennemgaaende god baade blandt gaardbrugerne og inden arbeiderklassen. De senere aars sterke tømmerdrift skaffer i store dele av distriktet begge parter god arbeidsfortjeneste. Forbruket av spirituosa er meget ringe, av kaffe derimot, som før, meget stort. (A. Schnitler).

De hygieniske forhold i Grong viser fremskridt over hele distriktet. (H. Angell).

Inden Fosnes distrikt er der ingen væsentlig forandring i levemaaten. Folket er meget ædruelig; sedeligheten sandsynligvis gjennemsnitts. Den økonomiske tilstand er ganske bra, hvilket ialfald for Fosnes's vedkommende gir sig tilkjende ved forbedret jordbruk, i tildels ikke ubetydelig myrdyrkning, anskaffelse av maskiner og redskaper og ved istandsættelse av husbygninger. (H. Lie).

Distriktslægen i Kolvereid skriver: Kolvereid lægedistrikt er i utpræget grad et fjorddistrikt. Langt og smalt er det paa alle kanter gjennemskaaret av fjorder. Imellem Nærø og Bogen kapelsogn ligger den inderste del av Stor-Folla i en længde av 30 km. Den fortsætter i den trange 53 km. lange indre Folden-fjord, som intetsteds er over 3 km. bred. Denne fjord gjennemskjærer Foldereid annekssogn, en tyndt befolket bygd med vilde fjelde, der ofte stupbratt styrter sig ned i sjøen. Begge fjorder gaar omtrent ret fra vest til øst. Kolvereid hovedsogn gjennemskjæres fra vest til øst av den 20 km. lange Sørsaltenfjord og fra nord mot

syd av Nordsalten, der er ca. 12 km. lang. Adgangen til disse fjorder gaar gjennem smale, stridløpende strømme, saa baatene maa trækkes, naar man møter motstrøm. Da forskjellen mellem flod- og fjærevandstand er ca. 6 fot, vil det forstaaes, at strømmen kan være voldsom, naar saa store vandbasin skal fyldes og tømmes gjennem en kun nogen faa meter bred kanal. Som navnet antyder er Kolvereid i utpræget grad et eidernes distrikt. Avstanden mellem de forskjellige fjorder er paa mange steder kun nogen faa kilometer. Der gaar gjerne en stupbratt bakke op fra den ene fjord, saa kommer en kortere flat strækning, og saa nedover til den anden fjord. En av disse bakker bærer det betegnende navn trøldbakken, den er da ogsaa saa bratt, at det er næsten uraad at kjøre den. — Distriktets vestligste del, Nærø sogn, er forholdsvis tæt befolket: 2 108 indbyggere paa 134 km.² Her er adskillig dyrkbar og dyrket jord, og skjønt det er en utpræget fiskeribyg, findes der dog saapas kreaturhold, at der kan drives 2 smørmeierier. Jorden dyrkes imidlertid ikke synderlig rationelt, det er sjelden at se en kunstig eng; istedetfor at bearbeide jorden med plog og harv, overgjødsles de gamle enge med tare og naturlig gjødsel. Følgen herav blir litet høi, men der avles tilstrækkelig til de smaa besætninger. Sulteføring forekommer visst ikke. Bygden er omtrent træbar, fjeldene nøkne og lave, torv- og andre myrer, mange og store, saa nogen anden naturskjønhet end havet kan Nærø ikke rose sig av. Kommer man nu østover mot Kolvereid, forandrer naturforholdene sig litt efter litt. Fjeldene blir høiere og vegetationen rikere, man træffer baade løv- og barskog, enkelte steder, som i prestegaardsskogen, av anselige dimensioner. Da befolkningen her bor mere spredt, 1 730 indbyggere paa 437 km.², har det vist sig umulig at holde noget meieri igang, skjønt der holdes ikke faa kjøer rundt omkring paa gaardene. Et forsøk blev gjort for nogen aar siden, men det maatte opgives. Dette har visselig ikke været til nogen skade for befolkningen i sanitær henseende, tvertimot. Inderst inde i Opløfjorden ligger Salsbrukets træsliperi med vidløftige skoge. Her finder mange baade fra Kolvereid og nabobygderne god fortjeneste, likesom her kan avsettes til gode priser alt, som kan skaffes av kjøt, melk, smør og fersk fisk. Bruket er Kolvereids største skatyder, og tildels herfor er skatterne meget rimelige. Da befolkningen, som nævnt, bor meget spredt, trænges forholdsvis mange skolelokaler. Det har før været smaat bevendt med disse skolehus, men i det sidste aar er der opført 3 fuldt moderne skolebygninger tildels med internater for langveisfra kommende barn. Om hensigtsmæssigheten av slike internater kan meningene være delte. Her er de imidlertid uundværlige, da skoleveien for mange barns vedkommende er for lang, og der ikke er adgang til privat losji paa skolestedet. Ogsaa Kolvereid er en fiskeribyg. Som i Nærø reiser alt voksent mandkjøn i februar til Gjæslingernes fiskevær for at fiske skrei. Her, som andetsteds, er utbyttet variabelt. Et enkelt kronaar kan efterfølges av mange magre aar, men den lokkende chance til at gjøre et større kup er der her som under andre større fiskerier. I de senere aar har Gjæslingfisket slaat godt til. Som følge derav er det ikke store vær blitt overfylldt baade med fiskere og opkjøpere, idet der strømmer folk til helt fra Aalesund og Kristiansundskanten. Hvad angaar sildefisket om høsten og i begyndelsen av vinteren, saa var dette i gamle dage en av de fornemste indtægtskilder. Naar silden satte under land og fylgte fjorden, fylldes ogsaa sjøbøndens pengepung, og endnu skal der være formuer fra hine gyldne tider. Men saa forsvandt silden og var borte, flere aar. I den senere tid har forholdene i den retning forbedret sig, silden har seget ind i de gamle fjorde, men kvaliteten har været daarlig og prisen lav. Imidlertid ser det ut til, at den økede eksport av iset sild skal bringe priserne noget op. — Naar man saa forlater Kolvereid og sætter kursen østover, smalner fjorden sig til, og Foldereid herred presenterer sig som en vældig fjeldmasse med enkelte klatter av dyrkbar jord. Sørgelig uthuggen skog ser man paa fjeldenes sider, hvor disse ikke er altfor

bratte, kun hist og her en enkelt teig, som øksen har sparet. Her bestaar skogen mest av furu og endel gran. Herredet har 920 indbyggere paa 513 km.²: ikke mange mennesker paa saa stort et areal, men naar man første gang reiser ind ad denne vilde trange fjord, forbauses man over, at der kan leve saa mange folk, thi det er omtrent sten altsammen. Imidlertid er den jord, som findes, særdeles fruktbar, og skjønt man her ikke er stort bedre jordbrukere end i Kolvereid, faaes der her betydelig større avlinger. Bygden har sit smørmeieri; der eksporteres endel slagtekvæg og vildt samt en masse kostved til høie priser, desuten endel planker, bord, aarer, staur og nogen baater. Derimot er fisket av underordnet betydning, de færreste reiser til Gjeslingerne og hjemmefisket er kun til husbehov. — Naar smukt veir indtræffer om sommeren, er her vidunderlig vakkert, men det er saa altfor sjelden. Det almindelige er storm og regn, og regn og storm. Om vinteren blæser sneen bort fra veiene i Nærø eller legger sig i store skavler, saa slædeføre her er sjelden. I Kolvereid og Foldereid kan der være godt slædeføre, men i almindelighet fyker veiene fuld av snedriver. En stor plage er menisen. Fra Foldereid til Kongsmo — 18 km. — ligger hvert aar is, der ofte er saa daarlig, at det er forbundet med livsfare at færdes paa den. Ogsaa i Sørsalten er menisen til stor gêne. — Kosten er ensformig, men burde være tilstrækkelig, dog drikkes for megen kaffe og for litet melk — naturligvis. Den almindelige spiseseddel er: førebit kl. 6—7: kaffe og smørbrød, dugurd kl. 9 det samme. Middag kl. 12: kokt fersk eller salt fisk med poteter og fiskesuppe eller til søndags kokt salt eller ferskt kjøt og suppe. I mangel herav spekesild eller flekket og røket sild. Non kl. 3—4: kaffe og smørbrød. Til aften grøt og melk eller kokt sild og flabrod. — De sedelige forhold er upaaklagelige, likesaa ædrueligheten. (A. Arnesen).

I Vikten er de hygieniske forhold fremdeles nogenlunde tilfredsstillende, undtagen som tidligere for Rørviks vedkommende, hvor de er daarlige i de bymessig bebyggede strøk. Særlig skorter det paa renhold og ordentlig drikkevand. Rendestener og kloaker findes ikke og vil ogsaa bli uforholdsmæssig kostbare at bygge, da bebyggelsen overalt er kuperet paa fjeldgrund. Bingerne er næsten til enhver tid overfyldte et eller andet sted. At faa folk paa stedet til at utføre renovationsarbeidet er meget vanskelig, det maa altid ske ved folk fra naboskapet og selv da først efter megen overtalelse. — Kaffemisbruken fortsættes, derimot er befolkningen meget ædruelig som før. Den største del av ungdommen staar i avholdforeninger. En stor del av de unge mænd og gutter ned til 11 à 12 aars alderen er meget henfalden til cigaretrøkning. (Rüsing). I Leka og Gravik herreder er levemaaten som i forrige trykte beretning omtalt. Ædrueligheten er god. Sedeligheten synes at bedres. Boligerne er for det meste smaa, men ganske gode, med en etage og loft, som er indrødet til sengeplads. I Leka brukes mest torv til brændsel, da der findes mange prægtige torvmyrer. (C. Henriksen).

Sykehus. I Stjørdalen distrikt findes et militært sykehus, der er aapent under de militære øvelser. I Levanger by ligger amtssykehuset; i Værdalen er der et pleiehjem for tuberkuløse. I Stenkjær ladested findes et av amtets pleiehjem for tuberkuløse samt et isolationslokale for epidemiske syke. I pleiehjemmet laa tilbake fra 1908 5 patienter, i 1909 indkom 14; av disse er 7 døde, 2 utskreves i bedring og 2 uforandret, og 8 laa tilbake ved aarets utgang. (A. Schnitler). I Vemundvik herred av Namsos distrikt ligger Nandalens amtssykehus med isolationslokale og pleiehjem for tuberkuløse. I Vikten distrikt er der en sykestue paa Sørjeslingerne.

Sykepleien. Distriktslægen i Grong omtaler, at Lierne med hensyn til lægehjælp er stedmoderlig behandlet, idet der er 3 mil til nærmeste svenske læge og ca. 10 mil til distriktslægen. I Namskogen og Rørviken er ingen jordmor

ansat, hvilket vistnok maa rettes paa, naar veien til Nordlands grænse og til Tunnsjø blir færdig. (H. Angell).

Badeindretninger. I Stjørdalen distrikt benyttes militæretablissermenternes badeindretninger flittig av avdelingerne. Paa Stjørdalshalsen er der ogsaa en badeindretning og i Hegre en badstue. I Levanger findes bad ved Indherreds sykehus. Byens skolebad kan 2 ganger ukentlig benyttes som folkebad. I Værdalen har man et forenet kar- og badstubad. I Inderøen distrikt er der karbad ved Kirkenes dampmeieri, ved Røiskje dampysteri og et dusjbad ved Hustad dampmeieri. I Stenkjær levertes ved folkebadet 1 648 bad i aaret; det er aapent 1 gang ukentlig. I et derværende farveri er der indrettet kar- og dampbad til offentlig benyttelse. Badstuen i Beitstaden har fremdeles været lukket paa grund av manglende søkning. I Grong distrikt er der 3 badstuer efter finsk mønster. I Namsos distrikt findes foruten badeindretningen ved amtssykehuset ogsaa i ladestedet dusjbad i folke- og middelskolebygningen. Ved Bangdalens sagbruk og ved Spillumbruket i Klingen herred er der bad for arbeiderne. I Overhallen er der bad ved Overhallen meieri samt badstuer paa Øisletten og Mælen. I Kolvereid distrikt er der et badstubad aapent hver 14de dag.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Vaksinerte.
Nordre Trondhjems amt	50	1821
Stjørdalen	1) 7	316
Frosta	2) 3	249
Levanger	3) 6	172
Inderøen	4) 5	314
Stenkjær	5) 5	285
Grong	6) 3	124
Namsos	7) 10	126
Fosnes	8) 2	105
Kolvereid	9) 3	81
Vikten	10) 6	49

1) Stjørdalen 4, Laanke 1, Hegre 2. 2) Aasen 1, Leksviken 2. 3) Levanger by 1, Levanger herred 1, Værdalen 2, Skogn 2. 4) Inderøen 2, Hustad 1, Røra 1, Ytterøen 1. 5) Stenkjær ladested 1, Egge 2, Beitstaden 2. 6) Grong 1, Snaasen 2. 7) Namsos ladested 3, Vemundvik 4, Klingen 2, Overhallen 1. 8) Fosnes 1, Flatanger 1. 9) Kolvereid 1, Foldereid 1, Nærø 1. 10) Vikten 4, Leka 1, Gravik 1.

Kvaksalveri. I Vikten distrikt bor 2 kvaksalvere, nemlig en mand, der udelukkende driver sin praksis utenfor distriktet, og en kone, der nu har litt søkning paa Vikten, men som forresten, likesom sin mandlige kollega, har sin hovedindtægt av praksis paa reiser utenfor sin hjembygd. Desuten findes der en aarelater, som mest praktiserer paa Leka og i Gravik samt i søndre del av Brønnøy lægedistrikt. (Rüsing).

XVIII. Nordlands amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje de- cember 1900.	Amtal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
Amtet		38675,98	150 637	53	10	95	63
1. Brønnøy		2 628,85	12 759	4	-	6	5
	Bindalen	1 498,33	2 501	1	-	2	2
	Brønnøy	150,37	3 450	1	-	1	1
	Velfjord	600,39	1 493	-	-	1	1
	Vega	147,27	2 620	1	-	1	1
	Vik	232,49	2 695	1	-	1	-
2. Alstahaug		1 448,22	11 917	4	1	5	4
	Stamnes	316,78	2 813	1	1	1	} 1
	Alstahaug	91,79	1 632	1	-	1	
	Herøy	172,83	3 818	1	-	1	
	Tjøtta	866,82	3 654	1	-	2	
3. Vefsen		6 481,64	7 305	2	1	4	2
	Mosjøen, ladested ..	0,83	1 446	2	1	1	-
	Vefsen	3 416,73	4 803	-	-	2 ¹⁾	1 ¹⁾
	Hatfjelldalen	3 064,08	1 056	-	-	1	1
4. Ranen		6 268,26	13 772	5	1	5	4
	Nesna	580,90	3 307	1	-	1	1
	Donnes	87,18	1 431	1	-	1	1
	Hemnes	1 692,46	4 651	1	-	1	1
	Mo	3 907,72	4 383	2	1	2	1
5. Lurøy		1 856,47	8 826	2	-	6	4
	Lurøy	270,86	2 279	-	-	2	1
	Træna	17,36	534	-	-	1	1
	Rødøy	696,83	2 662	1	-	2	1
	Meløy	871,42	3 351	1	-	1	1
6. Gildeskaal		1 896,03	5 731	1	-	3	3
	Gildeskaal	665,31	4 051	1	-	2	2
	Beiarn	1 230,72	1 680	-	-	1	1
7. Bodø		673,40	9 627	6	2	5	2
	Bodø, kjøbstad	1,03	5 031	3	2	2	-
	Bodin	672,37	4 596	3	-	3 ²⁾	2 ²⁾
8. Folden		2 326,28	4 642	1	-	3	3
	Sørfold	1 563,48	2 436	1	-	1	1
	Nordfold	588,59	1 333	-	-	1	1
	Kjerringøy	174,21	873	-	-	1	1

¹⁾ Den ene av disse bor i Mosjøen. ²⁾ En av disse bor i Bodø.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje de- cember 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaknaterer.
9. Skjerstad		3 980,19	9 426	6	-	5	4
	Skjerstad.....	730,22	1 649	-	-	1	1
	Fauske	775,11	4 745	5	-	3	2
	Saltdalen.....	2 474,86	3 032	1	-	1	1
10. Steigen		450,86	3 533	1	-	2	1
	Steigen.....	265,45	2 328	1	-	1	1
	Ledingen.....	185,41	1 205	-	-	1	-
11. Hamarøy.....	Hamarøy	1 058,83	3 134	1	-	2	2
12. Lødingen.....		2 832,05	6 205	2	-	6	4
	Lødingen.....	1 223,97	3 941	1	-	4	3
	Tysfjord	1 608,08	2 264	1	-	2	1
13. Ofoten		3 011,10	11 426	4	2	8	7
	Evenes	574,85	3 393	1	-	3	3
	Ankenes	2 423,43	4 328	-	-	2) 3	4
	Narvik, kjøbstad	12,82	3 705	3	2	2	-
14. Flakstad		327,85	4 166	3	-	4	3
	Flakstad	298,98	3 001	2	-	2	2
	Værøy	28,87	1 165	1	-	2	1
15. Buksnes		1)	9 532	2	-	8	5
	Buksnes	169,01	5 474	2	-	5	2
	Borge sogn av Borge herred	?	3 595	-	-	3	2
	Del av Valberg sogn..	?	463	-	-	-	1
16. Austlofoten		1)	6 509	3	2	6	3
	Resten av Valberg sogn av Borge herred	?	268	-	-	-	-
	Vaagan	286,17	4 821	2	2	5	2
	Gimsøy	185,34	1 420	1	-	1	1
17. Hadsel		944,02	11 898	4	1	9	2
	Hadsel.....	765,42	7 648	3	1	7	1
	Bø.....	178,60	4 250	1	-	2	1
18. Sortland		1 594,62	10 229	2	-	8	5
	Sortland	586,82	3 317	1	-	2	1
	Øksnes.....	408,22	3 025	-	-	2	1
	Dverberg.....	599,58	3 887	1	-	4	3

1) Buksnes og Austlofoten distrikter har tilsammen et flateindhold av 897,31 km.²

2) En av disse bor i Narvik.

Sundhetstilstanden var i sin almindelighet kun saa nogenlunde. Der meldtes av epidemiske sygdomstilfælde ialt 10 670, hvorav 411 med dødelig utgang mot henholdsvis 11 866 og 430 i 1908.

Dødeligheten utgjorde 13,6 promille (2 202 dødsfald) av den utregnede tilstedeværende middelfolkemængde (162 258). Aaret forut var dødeligheten 13,2 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 225—227 samt til tabel XL i den almindelige beretning.

Typhus exanthematicus. Paa Fure i Holmaakfjorden (Steigen distrikt) optraadte om vaaren en smitsom, febril sygdom med hurtig stigende temperatur; der var et langvarig, kontinuerlig akmestadium med saagodtsom kritisk avslutning. Varighet 14—28 dage. Den angrep alle i det hus, hvor sygdommen begyndte, men kun et par i hvert av de 3 nabohus; ialt 20 tilfælde. Hos 2 av de syke var der lungekomplikaationer. En mand, som hadde været indom et av de smittede hus, reiste til Lofoten og blev syk straks, efterat han var kommet dit; omtrent samtidig blev ogsaa konen hjemme syk; en læge skulde ha erklæret tilfældet hos manden for meslinger, men ved indlæggelsen paa Gravdal sykehus, hvor han døde dagen efter indkomsten, stilledes diagnosen tyfoidfeber; Widals blodprøve var imidlertid paa grund av indtrufne omstændigheter ikke blit gjort. — Blandt de i hjemmet behandlede hadde der kun hos én vist sig universelt exanthem; en anden hadde hat diarré nogen faa dage. Da tilfældene, som man først trodde var en haardnakket influensa, forøvrig hadde adskillig likhet med den epidemi av exantematisk tyfus, som i 1905 forekom paa Lille Tamsø (jfr. medicinalberetningen for det aar side 264), har man fundet det rettest at opføre dem under denne rubrik. (Christoffersen).

Av **tyfoidfeber** er paa de epidemiske lister opført 39 tilfælde, hvorav 2 med dødelig utgang. Ved at sammenholde opgaverne paa den epidemiske liste med nedenstaaende, vil det sees, at tallet paa angrepne har været ca. 50, hvorav 4 døde. — Paa øen Torget i Brønnøy forekom 5 tilfælde paa Holmstrand og 2 paa nabogaarden Torgvikran; paa førstnævnte gaard hadde nogen maaneder forut en gammel kone ligget syk flere uker, uten at læge var blit tilkaldt; det har utvilsomt været nervefeber, men hvor smitten var kommet fra forblev uopklæret. Et tilfælde i Brønnøysund skyldtes sandsynlig inficeret melk fra Torgvikran. (Sellæg). — I Ranen synes der ikke at ha været nogen forbindelse mellem tilfældene; 3 dødsfald, hvorav det ene, som indtraf paa sykehuset i Søvik, ikke er kommet med paa dødslisten. (K. Gundersen). — I Lødingen forekom et tilfælde paa Limskjelvik; vedkommende var sandsynlig blit smittet paa reise fra Finmarken. (Zachariasen). — Av de 2 fra Buksnes distrikt meldte tilfælde var det ene hos en fisker fra Borgefjord, hvor der vaaren og sommeren aaret forut hadde forekommet endel tilfælde; han blev indlagt paa sykehus, og rorboden desinficertes saa godt, det lot sig gjøre; ingen av kameratene blev smittet. Det andet tilfælde, som indtraf hos en mand fra Limstrand i Borge, endte dødelig. (O. Bugge). — I Austlofoten forekom et tilfælde i en grænd i Østbygden, hvor sygdommen stadig hadde forekommet i tidligere aar. (P. Backer). — Paa sykehuset i Hadsel distrikt laa der igjen fra foregaaende aar 4 nervefebersyke; de var fra et hus paa Holloy; efter nytaar kom der 10 nye ind; vaskekonen paa sykehuset var nemlig blit angrepet, og nogen dage senere dukket sygdommen op i 4 familier; de fleste blev isoleret paa sykehuset; 5 blev behandlet hjemme. Senere indtraf et sporadisk tilfælde paa Husby. (Thode).

Av **poliomyelit** forekom 3 tilfælde paa Okan i Velfjord (Brønnøy) og 5 paa Seljeset i Gildeskaal; av de sidstnævnte indsygnet omtrent samtidig 4 i én familie; den først angrepne var et ca. 2 aar gammelt barn, hos hvem for-

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgitt for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Exantematisk tyfus	20	-	20	-	-	-	7	10	3	-	-	-	-	-	-
Tyfoidfieber	¹⁾ 39	2	39	8	3	-	6	3	3	-	4	8	3	-	1
Cerebrospinalmeningit	3	3	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Akut poliomyelit	18	5	18	1	1	2	-	-	-	3	1	5	4	1	-
Skarlagensfeber	77	2	77	1	6	8	-	3	8	19	14	5	10	1	2
Meslinger	4	-	4	-	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	¹⁾ 89	7	89	7	18	9	9	4	7	3	13	3	2	10	4
Blodgang	11	1	11	8	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Barselfeber	29	5	29	1	4	1	4	-	3	3	-	2	7	2	2
Pyæmi, septhæmi	41	13	36	1	1	1	4	2	2	5	4	9	2	3	2
Pemfigus (hos nyfødte)	7	6	5	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	1	-
Rosen	126	2	126	15	7	12	14	9	7	4	13	8	15	13	9
Røde hunde	10	-	10	-	1	-	-	-	6	2	-	1	-	-	-
Vandkopper	65	-	65	18	14	4	-	2	15	-	-	-	-	3	8
Kusma	213	-	213	13	33	45	12	6	9	6	8	10	30	21	20
Kikhoste	1672	124	1672	86	86	97	114	139	190	209	221	164	150	119	97
Akute katarrer i aandedrætsorg.	4556	94	4556	422	737	724	491	412	315	257	209	225	231	263	270
Influenza	584	3	584	49	96	126	75	36	26	16	5	14	37	52	52
Lungebetændelse	540	81	538	61	48	67	61	75	39	36	13	12	35	46	45
Pleurit	552	5	552	34	72	79	71	56	52	33	23	34	27	37	34
Gigtfeber	186	8	186	16	19	27	14	27	13	12	13	5	12	12	16
Akut diarré (kolerine)	1828	50	1828	126	229	281	147	93	118	158	152	137	137	141	109
Tilsammen	10670	411	10661	869	1376	1487	1029	877	819	766	693	642	706	726	671

¹⁾ Se teksten.

Epidemiske sygdomme.

226

Nordlands amt. 1909.

(Forts.)	Fordeling paa lægedistrikterne:																			
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
	Brønnøy.		Alstahaug.		Vefsen.		Ranen.		Lurøy.		Gildeskaal.		Bodø.		Folden.		Skjerstad.		Steigen.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Exantematisk tyfus.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-
Tyfoidefeber.....	8	-	-	-	-	-	5	2	-	-	-	-	11	-	-	-	-	2	-	-
Cerebrospinalmeningit.....	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit.....	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	3	-	-	8	2	-	-	1	-
Skarlagensfeber.....	13	-	-	-	-	-	-	-	8	-	8	-	17	1	-	-	1	-	-	-
Meslinger.....	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup).....	-	-	-	-	-	-	-	-	7	1	8	-	30	2	-	-	3	1	-	-
Blodgang.....	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-
Barselfeber.....	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	3	-	1	1	1	-	-	-
Pyæmi, septhæmi.....	8	3	-	-	1	1	3	3	-	-	-	-	14	2	1	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte).....	-	-	-	-	3	2	1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	1	1	-	-
Rosen.....	12	1	4	-	7	-	7	-	4	-	4	-	12	-	2	-	10	-	-	-
Røde hunde.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper.....	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	12	-	14	-	-	-	16	-
Kusma.....	-	-	-	-	22	-	4	-	-	-	8	-	8	-	10	-	46	-	-	-
Kikhoste.....	188	16	34	4	1	-	33	4	96	14	9	2	138	1	34	2	312	16	32	9
Akute katarrer i aandedrætsorg.	153	2	162	5	108	6	330	10	302	7	61	3	515	4	125	1	836	14	9	1
Influenta.....	22	-	8	-	33	-	36	1	2	-	2	-	13	-	-	-	73	1	23	-
Lungebetændelse.....	45	6	23	4	16	3	37	8	30	7	8	-	54	7	4	1	61	12	5	-
Pleurit.....	38	1	24	2	6	-	21	1	16	-	12	-	61	-	24	-	66	-	13	-
Gigtfeber.....	18	1	13	1	6	-	7	2	10	-	7	-	27	-	10	-	6	-	1	-
Akut diarré (kolerine).....	55	1	70	1	82	1	92	2	50	3	9	1	218	7	7	-	255	11	-	-
Tilsammen	570	34	340	17	285	13	576	34	539	33	143	9	1137	26	240	7	1673	56	120	10

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																	
	11		12		13		14		15		16		17		18		Under Lofotfisket.	
	Hamarøy.		Lødingen.		Ofoten.		Flakstad.		Buksnes.		Aust- lofoten.		Hadsel.		Sortland.			
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.		
Exantematisk tyfus.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidefeber.....	-	-	1	-	-	-	1	-	2	-	1	-	5	-	-	-	3	-
Cerebrospinalmeningit.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit.....	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber.....	-	-	3	-	20	1	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-
Meslinger.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup).....	-	-	-	-	4	1	5	2	-	-	7	-	21	-	-	-	4	-
Blodgang.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber.....	2	1	1	1	1	-	-	-	5	-	-	-	6	-	3	2	-	-
Pyæmi, septhæmi.....	-	-	-	-	9	1	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1	3	1
Pemfigus (hos nyfødte).....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen.....	5	-	-	-	11	-	1	-	4	1	4	-	23	-	-	-	16	-
Røde hunde.....	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-
Vandkopper.....	-	-	1	-	17	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kusma.....	-	-	12	-	49	-	-	-	2	-	10	-	-	-	1	-	41	-
Kikhoste.....	8	1	66	1	237	6	4	1	60	7	98	4	176	20	142	16	4	-
Akute katarrer i aandedrætsorg.	106	-	136	8	210	4	53	-	87	8	291	10	350	5	86	6	636	-
Influenza.....	20	-	35	-	96	1	4	-	18	-	15	-	2	-	-	-	182	-
Lungebetændelse.....	12	3	29	2	39	4	8	1	40	7	24	3	45	5	24	6	36	2
Pleurit.....	10	-	13	-	26	1	2	-	22	-	25	-	48	-	44	-	81	-
Gigtfeber.....	2	-	11	1	16	1	1	-	1	-	9	-	20	1	4	1	17	-
Akut diarré (kolerine).....	37	-	38	3	271	8	12	3	71	2	100	5	73	-	15	1	373	1
Tilsammen	202	5	348	16	1007	28	91	7	314	26	592	22	777	31	320	33	1396	4

løpet var forholdsvis let, idet der kun blev tilbake nogen lammelse av musklerne paa begge overarmer; de 3 andre, som var i alderen 8—15 aar, døde efter nogen faa dages forløp. Smittekilden kunde ikke paavises. Det kan dog nævnes, at manden i huset like efter hjemkomsten fra en reise fik lungebetændelse, som saavidt var over, da barnene blev syke. Huset blev straks isoleret og de friske barn interneret. Like efter blev et 4 aars barn angrepet i nabohuset; sygdommen hadde her et let forløp og efterlot kun en let lammelse av den ene haand. Dette hus blev ogsaa isoleret og begge senere grundig desinficeret. (Bertnes). I Kjer-ringøy (Folden) optraadte sygdommen paa gaardene Alsos, Os og Kjerringøy; 2 døde; de øvrige frisknet til litt efter litt og opnaadde stadig større kraft og forlighet i de angrepne lemmer og muskelgrupper, eftersom massage blev drevet med den fornødne utholdenhet. (H. L. Hansen).

Skarlagensfeber. I Brønnøy distrikt hadde der forekommet nogen tilfælde i Tosbygden (Bindalen); herfra hadde sygdommen forplantet sig til de nærmeste gaarder i Velfjord, hvor den hadde hat et let forløp; kun paa Øvre-Aas blev der søkt lægehjelp. Til Kraaknes i Brønnøy var smitten ogsaa kommet fra Tosbygden. (Sellæg). I Lurøy distrikt iagttoges et tilfælde paa Syd-Solværerne, og ved undersøkelse viste det sig, at der hadde været et par tilfælde tidligere paa aaret; man hadde endel strævt med at faa vedkommende fra at delta i konfirmationsundervisningen, hvortil melding var skedd, og der maatte helseraadsbeslutning til for at faa folkene til at lystre. Senere indtraf 6 tilfælde paa en meget ensomt liggende plads paa Rødøys nordpynt. — I dette fattige og utstrakte distrikt lar det sig av flere grunde ikke gjøre at ha faste desinfektører; man hjælper sig derfor i hvert paakommende tilfælde med at instruere en i nærheten boende paalidelig mand om, hvad der skal foretages, og la ham delta i rengjøringen av det smittede hus; for slikt arbeide har herredsstyret bevilget dagpenger. (Glatved). — I Gildeskaal distrikt optraadte sygdommen paa Blaamolien i Beiarn og i Evenes (Ofoten) paa strækningen Hekkelstrand — Ballangen, hvor den i de senere aar har dukket op, ret som det er, og man som oftest kun rent tilfældig faar nys derom. (Borch-Johnsen).

Difteri. I Rødøy (Lurøy distrikt) indtraf et tilfælde paa Tølløken, hvor sygdommen hadde optraadt aaret forut. En gut fra Tjong døde av hjertelammelse, et par dage efterat han var blit injiceret med serum. I guttens hjem, hvor der ved undersøkelse fandtes 5 angrepne, blev der med godt resultat injiceret baade kurativt og præventivt; smitten skrev sig her sandsynlig fra Aag i Meløy, hvor der ogsaa aaret forut hadde været en epidemi. (Daae). — Til Selfors og Eiterjorden i Beiarn (Gildeskaal distrikt) var smitten sandsynlig kommet fra Bodø, hvor en fra sidstnævnte gaard skulde ha bodd i et smittet hus; 2 tilfælde, hvor sygdommen allerede hadde været i flere dage, inden læge blev tilkaldt, endte dødelig trods prompte bruk av serum (disse er ikke kommet med paa dødslisten). (O. Bertnes). I Austlofoten forekom der nogen tilfælde blandt skolebarn tildels med langvarige lammelser saavel av svelg som av øine og ekstremiteter; skolen blev stanset en tid. (P. Backer).

Dysenteri hadde ikke liten utbredning i Lurøy distrikt. Den først angrepen var en gut, som var kommet syk hjem fra Bodø, hvor sygdommen skulde ha forekommet paa flere steder; han var allerede død for længere tid siden, da sygdommen begyndte at brede sig og blev meldt. De sterkest angrepne barn var meget længe syke, enkelte over 2 maaneder. Sygdommen begyndte og var mest utbredt i det tætgrændte Kilen og Tjong i Tjongsfjorden; senere optraadte der endel spredte tilfælde, saaledes paa Rødøy og paa Kongsvikgaardene i Lurøy. Paa fiskeværerne Myken og Valvær, særlig paa det sidstnævnte sted, forarsaket

sygdommen nogen forstyrrelse i fisket. Da vinteren var ualmindelig regnfuld, er det mulig, at overvand fra den frosne barmark hadde inficeret brønder og bækker. (Glatved).

Av **pemfigus hos nyfødte** omtales 3 tilfælde i Mosjøen; de indtraf alle i samme jordmors praksis; hun blev paalagt at ta jevnlig bad samt rense og desinficere sine klær og instrumenter; senere kom der ikke flere tilfælde. (Klüver).

Kikhoste hadde en usedvanlig stor utbredning og var en fortsættelse av den aaret forut begyndte epidemi. — Fra Brønnøy anføres, at kinin likesom i tidligere epidemier hævdet sig som det suveræne middel, og at sygdommens forløp blev desto kortere jo tidligere behandlingen institueres. (Sellæg). — I Dønnes (Ranen) er det en utbredt tro blandt folk, at sygdommen maa «ha sin gang», og at lægehjælp intet nytter mot den; for at motarbeide denne skadelige opfatning holdtes der i helseraadsmøte et kort foredrag om sygdommen, og indholdet av dette blev tilhørerne opfordret til at gjøre kjendt hver i sin kreds. (K. Lund). — I Lurøy distrikt hadde sygdommen i begyndelsen et nogenlunde mildt forløp, men artet sig utover vaaren og sommeren mindre godartet. (Glatved). — Fra Steigen skrives: Her nordpaa er kikhosten en slem affære undtagen i de par egentlige sommermaaneder. Paa grund av det saagodtsom til stadighet kolde, stormfulde veir og de overfylde smaa rum blir denne sygdom næsten altid kompliseret med bronkit saavel hos store som smaa barn. I almindelighet kaldes lægen ikke til de smaa stakler, før de ligger der med kapillærbronkit og cyanose, som regel uten at der er haab om, at de kan reddes. Men det er jo ogsaa for mange folk et helt kapitalutlæg at hente læge. (Christoffersen).

Ogsaa **akut diarré** (kolerine) hadde en usedvanlig stor utbredning og optraadte flere steder epidemisk. — I Austløfoten forekom endel haardnakkede dysenterilignende tilfælde tildels med dødelig utgang blandt barn. Smitten var vistnok i flere tilfælde indført fra nabodistrikterne. Der blev paabudt forsigtighet likeoverfor smitte og foretat desinfektion av uttømmelserne. (P. Backer).

Av **fnat** er meldt ialt 375 tilfælde, hvorav 84 under Lofotfisket. Fra Meløy skrives, at de fleste tilfælde skyldtes smitte, som fiskere fra Lofoten hadde bragt med hjem. (Daas).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av tabellen paa næste side.

Blandt syfilistilfældene i Brønnøy distrikt var 3 kvinder og 1 mand fra Velfjord blit inficeret pr. os; de hadde ulcera paa læberne, tandkjøtet og i svelget. (Sellæg). — I Narvik øker tallet paa dem, som angripes av disse sygdomme, proportionalt med den tiltagende skibstrafik; likeoverfor de professionelle gatepiker har man ingen nytte av løsgjængerloven; er en slik jente blit smittet, sendes hun til et av amtssykehusene, men saasart hun er symptomfri, blir hun utskrevet og gjenoptar sin gamle trafik. Forøvrig er en stor del av tjenestepikerne heller ikke «mors bedste barn»; «natten er min egen», siger piken, og blir hun kastet paa dør, er det som følge av den store efterspørsel ingen vanskelighet for hende at faa en ny plads. Der er saaledes stor fare for, at barn kan bli smittet av barnepiken. (N. Astrup). — I Evenes forekom endel tilfælde utover høsten, mens sildefisket stod paa. Det samme var tilfellet ogsaa i Lødingen. Gonorré, som de foregaaende aar var noksaa almindelig i Gimøy, synes ikke at forekomme der nu, efterat driften ved Matmoderens gruber paa det nærmeste er indstillet; derimot har sygdommen været temmelig almindelig i Vaagan, særlig i Svolvær, hvor der er ikke liten konfluks av løsarbeidere og andre tilreisende. (P. Backer).

Veneriske

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa					
		1	2	3	4	5	6
		Brønnø.	Alstahaug.	Vefsn.	Rana.	Lurøy.	Gildevikaal.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske saar	28	-	3	-	2	-	-
Syfilis, konstitutionel	77	5	-	1	-	1	-
Gonorré, uretrit	459	21	8	11	16	6	1

Tuberkulose. Om de i aarets løp meldte nye tilfælde av denne sygdom etc. henvises til tabellen i den almindelige beretning, som er utarbeidet efter de indsendte utdrag av kommunernes tuberkuloseprotokoller. Dødsfald av lunge-tuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsaaarsakslistor for det hele amt 17,2 pct. av samtlige kjendte ved sygdom foraarsakede dødsfald og 22,5 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byene var forholdet henholdsvis 14,4 pct. og 20,5 pct. og for bygdene 17,3 pct. og 22,6 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa side 232. — I Mosjøen stiftet nogen damer for 3 aar siden en «forening til kamp mot tuberkulose i Vefsn distrikt»; der er samlet indpaa kr. 4 000,00 til et vordende pleiehjem; desuten har foreningen betalt ophold for flere syke paa sanatorium, utdelt penger og melk til fattige tuberkulose og i hjem, hvor man med skjellig grund frygtet for, at sygdommen kunde faa indpas; spyttkrus er ogsaa blit utdelt; distriktslægen er selvskrevet medlem av styret og for tiden dets formand. (Klüver). — I Dønnes (Rana) har folket efterhvert tilegnet sig en korrekt opfatning av smitteforholdene, og det synes nu, som sygdommen er noget paa retur. (K. Lund). — Fra Meløy (Lurøy distrikt) meddeles følgende: I en familie døde i løpet av 2 maaneder 3 søskende i alderen 6—15 aar. De sanitære forhold i hjemmet var slettetst mulig, og det var ikke mulig at faa forældrene til at overholde de simpleste forsigtighetsregler. Huset blev efter dødsfaldene grundig desinficeret, men en voksen datter, som opholder sig hjemme, har tuberkulose; og da der er endel smaa barn, vil efter al sandsynlighet flere av familien bli angrepet. (Daas). — Ogsaa fra Steigen pekes der paa det rent uforsvarlige i, at unge tæringssyke av mangel paa pleiehjem ofte maa ligge paa et lavt, mørkt loft sammen med endel av sine friske søskende. (Christoffersen). — I Narvik (Ofoten) meldtes i aarets løp 30 nye tilfælde (ca. 7 pro mille av folkemængden); men da en hel del av disse blev paavist tidlig, er der sandsynlighet for en relativt høi helbredelsesprocent. I Ankenes meldtes som tuberkulose derimot neppe halvt saa mange som i Narvik, eller kun litt over 3 pro mille av folkemængden; og desuten var det paafaldende, i hvor langt mere fremskredet stadium man der som regel faar diagnosticeret sygdommen. Aarsaken hertil er vistnok den, at de aller fleste av byens borgere staar i en eller anden sykekasse og saaledes faar næsten gratis lægehjælp; de er derfor tidlig ute, naar de feiler noget. Derfor ser man da ogsaa gjennomgaaende meget gode resultater av sanatorieophold. En væsentlig faktor i kampen mot tuberkulose (bortset fra den rent profylaktiske) skulde man derfor tro maatte være at skaffe folk med liten raad letvindt adgang til billigst mulig lægehjælp. Komitéen for oprettelse av et pleiehjem disponerer nu formentlig over kr. 17—18 000,00; et større St. Hansstevne indbragte kr. 2—3 000,00 foruten kr.

sygdomme.

lægedistrikterne:											Under Lofotfisket.
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Bodø.	Folden.	Skjer- stad.	Steigen.	Hamarøy.	Lødingen.	Ofoten.	Flakstad.	Buksnes.	Aust- lofoten.	Hadsel.	
Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
-	-	-	4	-	3	13	-	-	2	-	1
25	-	1	1	-	1	27	-	-	4	4	7
114	1	33	15	1	10	99	6	12	32	18	55

10 000,00, som malmbolaget stillet til disposition; men man faar nok se at komme høiere op, for det er svært dyrt at bygge her. Imidlertid søker man at greie sig bedst mulig med et provisorisk pleiehjem, hvortil bystyret bevilget det fornødne; der blev leiet et litet hus, hvor der før hadde bodd nogen tæringssyke, og her interneres nu de værste tilfælde. (N. Astrup) — I Buksnes distrikt ser det ut, som sygdommen øker. Men folk har nu ogsaa bedre greie paa den, og der er vakt slik interesse, at de enkelte tilfælde blir mere omtalt end før; ialfald klager man stadig over sygdommens herjinger. Man skjønner dog ogsaa nu, at det at ha faat lungetuberkulose er ikke enstydig med at lægge sig til at dø, hvorfor der hos de syke er sterke krav paa at bli behandlet paa et sanatorium. I løpet av et par maaneder blev der saaledes søkt om plads for 4, men efter 2—3 maaneders ventetid med det resultat, at kun 1 kunde mottages. Skuffelsen hos de refuserte var selvfølgelig stor. (O. Bugge). — Fra Austlofoten klages over, at det mange steder falder vanskelig at faa gjennomført tilstrækkelige forsigtighetsregler. Naar f. eks. i en familie den ene af forældrene er blit angrepet uten dog at være hindret i at utføre sin daglige gjerning, vil vedkommende som regel ikke fjernes fra hjemmet; og da forsigtighetsregler for at hindre barneflokken fra at smittes vel nærmest maa regnes for illusoriske, vilde det her være rettest at utsette barnene et andet sted, men dertil har man hverken magt eller midler. Forresten findes her ikke pleiehjem, og ofte er der heller ikke plads paa sykehus eller sanatorium. (P. Backer).

Spedalskhet. I Lurøy distrikt er der nu saavidt vites kun én hjemmeværende patient; for 20 aar siden var der 12. Med al respekt for hvad der gjennem lovgivning om lepra og gjennem stiftelserne er utrettet, ligger det dog nær at tro, at det er folkets fremgang i almindelig kultur, som har spillet den største rolle. (Glatved). — I Bodø distrikt døde i aarets løp den ene av de to derværende spedalske. — I Steigen blev en ny angrepet indlagt paa Reitgjerdet; sygdommen vites ikke tidligere at ha forekommet i slekten; patienten hadde i længere tid faret paa fiske bl. a. i Finmarken med flere ulcererende fingertupper. (Christoffersen).

Kardialgi forekommer neppe saa almindelig i Lurøy distrikt som for endel aar siden; der brukes nu bedre mel, og bakerhaandverket gaar fremad; næsten paa hvert handelssted er der fagmæssig utdannede bakere, saa folk har faat et korrekt maal for, hvordan et godt brød skal se ut; man nøier sig ikke med en mere eller mindre dødsteckt deigmasse, som før var noksaa almindelig. (Glatved).

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Brønnøy	159	34	34	125
Alstahaug	132	29	17	115
Vefsen	79	14	13	66
Mosjøen ladested	17	5	5	12
Bygder	62	9	8	54
Ranen	193	32	34	159
Lurøy	104	19	33	71
Gildeskaal	56	6	9	47
Bodo	146	32	26	120
Bodo by	49	7	13	36
Bodin	97	25	13	84
Folden	47	6	7	40
Skjerstad	166	23	56	110
Steigen	41	8	10	31
Hamarøy	39	8	5	34
Lødingen	61	6	16	45
Ofoten	105	11	28	77
Narvik by	38	3	13	25
Bygder	67	8	15	52
Flakstad	17	6	7	10
Buksnes	103	21	26	77
Austlofoten	81	12	22	59
Hadsel	101	20	31	70
Sortland	94	9	33	61
Under Lofotfisket	6	1	4	2
Nordlands amt	1730	297	411	1319
Derav i byer	104	15	31	73
— - bygder	1626	282	380	1246

Av **sindssyke** forpleiedes i Skjerstad distrikt ved aarets utgang 35, hvorav 26, som var bortsat fra Rønvik asyl paa gaardene i Misvær og Misværmarken hørte til kommuner utenfor lægedistriktet. — I Steigen distrikt var der fra asylet utsat 34. Den uhygge, som mange indbildte sig vilde følge med at ha saavidt mange sindssyke spredt rundt om i bygden, merker man intet til. Tvertimot kommer stadig flere og flere og ber om attest for at kunne forpleie patienter fra asylet. Der er formelig konkurrance om disse, hvilket virker særdeles heldig tilbake paa forpleierne. Naturligvis er der altid en eller anden patient, som er i den grad rolig og bra, at der kunde være spørsmål om at erklære ham for ikke trængende stats- og amtsforpleining længere, likesom det paa den anden side kan findes patienter, der egentlig burde ind paa asylet igjen, men som det takket være pleierens taalmodighet og omhu saavidt gaar an at ha i privat forpleining. Gjennemsnitlig gaar de fuldstændig op i familien, deltar for en stor

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Ultrækning ved bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.		Perforation.		Exvisceration. Decapitation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.	Mødre.		Mødre.
	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.	Dod.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertef. veer	38	35	4	3	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet.	6	4	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Barselkrampe.	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning.	-	-	-	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele.	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for morens liv.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Isseleie med panden fortil.	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie med haken baktill.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 ¹⁾	1	-	-
Tverleie.	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Fremfald av navlesnor.	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosteret.	2	2	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Stort foster.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Dødt —.	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydramnion.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Tilsammen	52	45	8	11	5	6	1	1	1	2	2	2	1	2	4
		53			11			2				3			

¹⁾ Døde sindsforvirret 9 dage efter fødselen.

Anm. Ved 2 tvillingfødsler forløstes første tvilling i det ene tilfælde ved tang, i det andet ved ultrækning; anden tvilling i begge tilfælde ved vending; samtlige levende.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved drap.
Brønnøy	331	8	191	26	2	2	8	-	-
Alstahang	330	5	164	23	1	1	6	-	-
Vefsen	212	5	96	12	-	-	7	-	-
Mosjøen ladested	55	1	17	5	-	-	-	-	-
Bygder	157	4	79	7	-	-	7	-	-
Ranen	438	5	198	16	2	-	6	-	-
Lurøy	260	7	127	22	-	1	8	1	-
Gildeskaal	147	5	71	7	1	-	2	-	-
Bodø	264	4	151	17	1	1	7	-	1
Bodø by	128	2	52	12	1	-	1	-	-
Bodin	136	2	99	5	-	1	6	-	1
Folden	146	2	70	10	-	2	8	-	-
Skjerstad	387	11	175	44	5	-	6	-	-
Steigen	47	2	53	11	-	-	2	1	-
Hamarøy	78	-	51	4	-	-	4	-	-
Lødingen	198	11	76	16	1	1	4	-	-
Ofofen	413	6	125	31	2	1	8	-	-
Narvik by	194	1	46	20	1	-	5	-	-
Bygder	219	5	79	11	1	1	3	-	-
Flakstad	148	2	70	14	1	1	11	-	-
Buksnes	298	11	147	28	1	-	8	1	-
Austlofoten	208	4	104	20	-	-	5	-	-
Hadsel	373	6	186	44	-	1	6	1	-
Sortland	303	7	147	33	2	1	2	2	-
Nordlands amt	4581	101	2202	378	19	12	108	6	1
Devav i byer	377	4	115	37	2	-	6	-	-
— - bygder	4204	97	2087	341	17	12	102	6	1

del i arbeidet i fjøs og kjøkken og behandles av store og smaa som personer, der maa omgaaes med varsomhet, og hvis egenheter man maa finde sig i. Den kontante betaling forsoner med de mange ubehageligheter. (Christoffersen). — I Sortland distrikt dræpte en kone paa Aaknes i Dverberg sine 3 barn under et akut utbrudd av sindssygdøm. (Fearnley).

Av **obstetriciske operationer** utført av læger er ialt meldt 77, derav i Brønnøy distrikt 3, Alstahang 5, Vefsen 3, Ranen 4, Lurøy 5, Bodø 8, Skjerstad 9, Steigen 2, Lødingen 2, Ofofen 18, Flakstad 1, Buksnes 3, Austlofoten 2, Hadsel 8, Sortland 4. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaende side.

Om **jordmorhjælpen** se tabellen i den almindelige beretning.

Om **fødte og døde** se ovenstaaende tabel.

For det hele amt var overskuddet av fødte 2 379 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 48,1.

Efter presternes opgaver døde paa barselseng 12 kvinder. Lægerne har opgit følgende dødsårsaker: barselfeber 5, barselkrampe 4, emboli 1, livmor-bristning 1, ektopisk svangerskap 1.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	361	10	351
Lungetuberkulose	297	15	282
Kikhoste	124	3	121
Kræft (cancer og sarkom).	105	4	101
Akute katarer i aandedrætsorganerne	94	4	90
Lungebetændelse	81	-	81
Hjerneslag	77	5	72
Tuberkulose utenfor lungerne	63	5	58
Klappfeil og andre organiske hjertesygdomme	56	3	53
Akut diarré (kolerine)	50	14	36

Veiret skildres som i det hele overmaade surt og kaldt; nedbøren var selv efter nordlandske forhold usædvanlig sterk og ledsaget av langvarige stormperioder. (K. Lund). Høiet blev daarlig bjerget, og havren paa mange steder endog ikke tat ind; dels var den nemlig ikke blit tør, og dels var marken saa opbløtt, at man ikke kunde kjøre paa den. (O. Bugge).

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Dønnes (Ranén) skildres boligforholdene som i regelen trange; alt matstel og koking foregaar i «stuen»; røk og damp maa luftes ut ved at sætte døren paa vid gap, og dette gjøres som oftest ialfald 1 gang om dagen, nemlig efter middagen. Da meieriet har faat egen motorbaat, som mesteparten av aaret henter melken fra omtrent alle gaarder, er følgen blit, at smaabonden leverer al melk fra sine 2—3 kjør; istedet kjøper han saa kaffe og simpel margarin, et bytte erfaring viser er forkastelig i hygienisk henseende og særdeles tvilsomt i økonomisk. Det værste er, at kaffen paa den vis blir smaabarns daglige drik, hvorfor det ikke er sjelden at træffe uttalte symptomer paa klorose og kardialgi hos dem. Den separerte melk er man nemlig tilbøielig til at tro er skadelig for sundheten og kun egnet til grisemat, en fordom som søkes motarbeidet, hvor der er leilighet dertil; denne melk kunde jo ogsaa ystes og i denne form komme kostholdet til gode. Fisk, hjemmesmør og brød (især flabød) av samfængt mel bør bli hovedemnerne i kostholdet her ute ved kysten. — De sedelige begreper er som de fleste steder i Nordland ret elastiske; ugifte forbindelser synes i almindelighet at bli regnet for ganske comme il faut, ialfald naar vedkommende er forlovet, men heldigvis blir resultatet omtrent altid egteskap. (K. Lund). — Ved Baasmo gruber i Mo har arbeidernes fortjeneste været gjennemsnitlig 90—100 kroner og mere pr. maaned; de fleste er strævsomme familieforsørgere, som i en aarrække har været knyttet til bruket; ikke faa har

i aarets løp bygget sig egne boliger; ædruelighetsforholdene er meget gode. Mangelen av et ordentlig bad føles sterkt. (C. Pedersen).

I Meløy (Lurøy distrikt) var de økonomiske forhold saa elendige, som de ikke hadde været paa mange aar; al slags fiske gav for de flestes vedkommende et daarlig utbytte, og med hensyn til jordbruket var aaret ogsaa under et middelsaars; især var det skralt med poteter. Smørbrød med sirup paa og kaffe var derfor i høiere grad end ellers den gjængse kost. (Daas).

I Bodø distrikt fiskedes rikelig sild saavel til salg som til eget bruk; smaasild, som ikke duger til kjøbmandsvare, brukes nu i sildeoljefabrikkene. Utbyttet av Lofotfisket var litet med hensyn til mængde, men prisene var gjennemgaende høie. (I. Lund).

I Folden drives gaardsbruk paa det sæt, at der sulteføres og ut paa vaarpatten tyes til tang og tare. Utover høsten blev der fisket meget kveite og gjort store sildestæng; silden var av fineste kvalitet, men ikke meget stor, saa der blev kastet ut i slike masser, at salterfartøiene laa som i en dal med svære hauger av sild omkring; denne blir saa liggende og raatner; fjorden forpestes for lange tider, og det varer ialmindelighet længe, før silden gaar ind igjen; anden fisk, som fanges i en slik fjord eller bugt er ofte uspiselig; det smaker raattent av hele fisken, saa den er utjenlig til menneskeføde. (H. L. Hansen).

For Steigen gav Lofotfisket et godt utbytte, men for Ledingens vedkommende blev det daarlig; ifølge gammel skik klumper nemlig folk fra samme bygd sig sammen i samme fiskevær og ligger saa der og venter under stadige prøvesætninger, paa at fisken skal indfinde sig. Naar de saa har holdt paa for-gjøves en stund, flytter de endelig øst eller vest efter fiskets art. Den bedste tid kan da ofte være forbi, saa resultatet likesom ved alt lotteri blir daarlig. De fabelagtig gode priser i de senere aar har dog børt meget paa de mange uheldige forhold, som de sidste aars utvikling av fiskernæringen har fremkaldt i lofotfisket. Herfra roes paa gammel vis udelukkende med otringer, en billig, men selvfølgelig farefuld driftsmaate sammenlignet med de moderne motorskøiter. — En ny indtægt for mange er flyndrefisket blit; hundrevis av kasser med iset flyndre gaar til Altona og Hamburg for det meste via Bergen til omising. Det er noksaa eiendommelig, at en fisker her nordpaa sender sin flyndre fersk til en fiskehandler i Tyskland. Flere reiser nu ikke til Lofoten, men driver heller dette flyndrefiske. — Drikfeldighet er her den rene undtagelse. Der skrives saa meget undertiden om nordlandingsens drukkenskap; man burde heller skrive om hans ædruelighet. Naar man tænker paa, at der i Lofoten, paa «yttersiden» og i Finmarkens fiskevær ofte paa én flek ikke større end et kvartal i en by er sammenstuvet tusener av mandfolk, især ungdom, som i dagevis, kanske i ukevis, naar det er landligge, ikke har nogensomhelst anden adspredelse end at gaa rundt i været og drive, maa man snarere undre sig over, at slikt kan gaa med en eneste politimand — opsynshetjenta — som ordensvern. Den tidlige opøvelse i disiplin i baaten, at der altid er sambygdinge (ældre) med, og at det blir mer og mer vanskelig at faa fat paa spiritusosa, gjør vel sit til, at det hele gaar saa rolig for sig, som det gjør. — Værre blir det derimot aar for aar ute paa sjøen; der later det til, at det ikke tages saa nøie med eiendomsretten; der gjælder det at rive til sig, at komme først; «tar jeg ikke dit, saa tar du mit, naar du kommer til». (Christoffersen).

I Hamarøy er sild eller anden fisk og poteter samt grynmelsgrøt den daglige kost, en enkelt gang stekt flesk eller salt kjøt; av kaalrabi brukes endel, men ellers er grønsaker omtrent ukjendt. Jordbruket har tat adskillig opsving, men husfliden staar lavt; litt garnbinding er det eneste, mændene tar sig til i de lange vinteraftener, inden de drar paa fiske. (P. Hansen).

I Ofoten har Narvik fra dette aars begyndelse officielt været en totalistby, men smugling og gaukeri florerer værre end nogensinde. — Kloak- og vandlednings-

nettet utvides litt for hvert aar, og en og anden gatestump blir oparbeidet. Men renovasjonsforholdene og renligheten paa gaardspladsene er ikke ideale. — Ofotbanen har i aarets løp sat op en moderne desinfektionsovn, nærmest med desinfektion av smittefarlige reisendes tøy for øie, men den er stillet fuldt til helseraadets disposition og brukes ogsaa flittig. — Ved en hel del hus stelles der nu til smaa haver. — I Ankenes deltar nu kun ganske faa i Lofotfisket, da det lønner sig bedre at fiske hjemme og avsette fisken i Narvik. Ved Liland i Evenes slog sildefisket særlig godt til, og store kvanta blev i frossen eller iset tilstand eksporteret til Sverige, Finland, Rusland og Tyskland; paa grund av denne eksport holdt priserne sig godt oppe, hvad man ellers ikke er vant til, naar der er slik overflod. Forøvrig har der været rikelig arbeide at faa i Narvik, langs jernbanen, ved veiarbeide samt med planering og bygging paa den nye ekserserplads Elvegaardsmoen. (N. Astrup).

De fleste Buksnes- og Borgeværinger driver fremdeles Lofotfisket paa den gammelagse manér og ligger derfor under i konkurransen med den moderne driftsmaate. Men istedetfor at ta efter og følge med tiden, forlanger de forbud mot motor- og dampskibsdrift, idet de paastaar, at motorene skrømmer fisken; det er den gamle lekse. Og som følge av det jevnlig daarlige utbytte har en stor del nu sluttet med at delta i dette fiske. Blandt de mere velstaaende slaar nogen faa (som regel 2—3) sig sammen og kjøper fisk, som de senere sælger med avance eller tap, eftersom konjunktturene i fiskehentingstiden (12te juni) kan stille sig; ren spekulation altsaa. De, som er mindre velstillet, kjøper fiskehoder og fiskerygger, som de tørrer paa berget og utover jorderne og utpaa sommeren sælger til guanofabrikkene. Endel samler lever og sælger den samme dag til trandamperiene; atter andre søker arbeide paa fiskekjøperfartøiene med at flette fisken «og gjøre den til». Saaledes er man paa en eller anden maate om vinteren interessert i fisket, og om sommeren har man sit gaardsbruk, som stadig gaar fremad, og hvis vilkaar i de senere aar har været særdeles gunstige. (O. Bugge).

I Austlofoten har Kabelvaag i aarets løp faat vandverk, saa stedet nu er rikelig forsynet med godt vand. (P. Backer).

Sykehus. Foruten amtssykehusene i Alstahaug (Søvik), Bodø, Buksnes, (Gravdal) og Hadsel (Stokmarknes) er følgende sykehus i virksomhet under Lofotfisket: Skroven, Kabelvaag, Henningsvær, alle i Austlofoten distrikt, Steine i Buksnes, Reine og Værø i Flakstad. I Mosjøen, Vefsen distrikt, er der et privat sykehus. I Bodø by findes et epidemilasaret; i Bodin herred ligger Rønvik sindssykeasyl. I Skjerstad distrikt findes ved Sulitjelma gruber et sykehus og et epidemilasaret. I Narvik, Ofoten distrikt, er der et epidemilasaret med to fuldstændig adskilte avdelinger. Sanitetsforeningens sykestue, som blev startet i 1904 med 2 senger, kan nu motta 14 syke; det store malm-bolag har lovet at koste indlægging av elektrisk lys, som ogsaa skal leveres gratis. (N. Astrup).

Badeindretninger. Ved Brekeidets meieri i Vik herred er der et kombinert damp-, dusj- og karbad. I Mosjøen er der en varmtbadeanstalt og i Bodø folkeskole et folkebad. I Reine (Moskenes) er der et kar- og dampbad og i Kabelvaag badstuba. Ved Stokmarknes sykehus er der adgang til bad for private. I Sortland er der et kar- og dampbad i forbindelse med meieriet.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om møter i helseraad og karantænekommissioner samt om vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Karantæne- kommissioner. Antal møter.	Vaksinerte.
Nordlands amt	54	4	3761
Brønnøy	1) 7	-	148
Alstahaug	2) 3	-	139
Vefsen	3) 1	-	176
Ranen	4) 4	-	748
Lurøy	5) 4	-	106
Gildeskaal	6) 2	-	207
Bodø	7) 9	-	174
Folden	8) 1	-	143
Skjerstad	9) 2	-	423
Steigen	10) 2	-	88
Hamarøy	11) 1	-	111
Lødingen	12) 3	19) 4	130
Ofoten	13) 6	-	146
Flakstad	14) 2	-	90
Buksnes	15) 3	-	336
Austlofoten	16) 2	-	46
Hadsel	17) 1	-	550
Sortland	18) 1	-	-

1) Brønnøy 1, Velfjord 2, Bindalen 1, Vega 3. 2) Stamnes 3. 3) Mosjøen.
 4) Hemnes 2, Dønnes 1, Mo 1. 5) Rødøy 2, Træna 1, Lurøy 1. 6) Gildeskaal 1, Bei-
 arn 1. 7) Bodø 8, Bodin 1. 8) Nordfolden 1. 9) Skjerstad 1, Saltdalen 1. 10) Steigen 2.
 11) Hamarøy. 12) Tjeldsund 1, Lødingen 1, Tysfjord 1. 13) Narvik 4, Evenes 1, Anke-
 nes 1. 14) Værøy 2. 15) Buksnes 2, Borge 1. 16) Vaagan 1, Gimøy 1. 17) Hadsel.
 18) Øksnes. 19) I disse møter var koleraen i Archangel-distriktet gjenstand for forhandling.

I herredene i Lurøy distrikt er helseraadet et utvalg av herredsstyret; ved valget tages hensyn til, at ordføreren kan faa sammenkaldt møte uten for meget tidsspilde. (Glatved). — I Nord-Folden blev der til helseraadet i et møte rettet følgende henvendelse: «Ansees det paakrævet ved lov at søke hindret, at vraksild ved sildestæng kastes i sjøen inde i fjorden, og at det ved lov paabydes at føre vraksilden enten ut tilhavs eller tillands over høieste flodsjøstand?» (Jfr. ovenfor under levemaate og hygieniske forhold). Der blev nedsat en komité paa 3 mand for at utrede spørsmålet og avgi en uttalelse. (H. L. Hansen).

Kvaksalveri. I Vefsen behandler en vagabonderende saakaldt «dyrlæge» baade folk og fæ for alskens sygdomme undtagen «smitsomme». En anden fast-boende mand indskrænker sin virksomhet væsentlig til fæ. (Klüver). — En kvaksalver fra Nord-Folden praktiserer utenfor distriktet; helbredelsen foregaar ved strykninger, «da hans ene arm er belastet med elektricitet». (H. L. Hansen).

XIX. Tromsø amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinaterer.
Amtet		26246,05	72 966	25	5	55	45
1. Trondenes		1 543,69	13 568	6	2	10	7
	Harstad, ladested... 0,68	1 263	4	2	1	-	-
	Kvæfjord..... 864,31	3 036	1	-	2	2	2
	Trondenes..... 547,72	7 557	1	-	1) 5	1) 4	4
	Bjarkøy..... 130,98	1 712	-	-	2	1	1
2. Ibbestad		1 660,95	8 741	3	-	5	5
	Ibbestad 881,81	5 205	2	-	3	4	4
	Salangen..... 511,70	2 189	1	-	1	-	-
	Lavangen 267,44	1 347	-	-	1	1	1
3. Tranøy		1 083,02	5 099	2	-	4	3
	Tranøy..... 481,74	1 608	-	-	2	2	2
	Sørreisa..... 382,42	1 939	1	-	1	1	1
	Dyrøy 218,86	1 552	1	-	1	-	-
4. Berg		609,10	2 305	1	-	3	2
	Berg..... 281,28	1 028	-	-	1	1	1
	Torsken 327,82	1 277	1	-	2	1	1
5. Lenvik		1 198,47	6 391	1	-	3	4
	Lenvik..... 713,62	4 713	1	-	2	2	2
	Hillesøy..... 484,85	1 678	-	-	1	2	2
6. Maalselven		5 896,05	5 091	1	-	4	3
	Maalselven..... 3 331,62	3 539	1	-	3	2	2
	Bardu..... 2 564,43	1 552	-	-	1	1	1
7. Balsfjord		1 565,28	4 497	1	-	3	3
	Balsfjord..... 1 222,48	2 977	1	-	2	2	2
	Malangen 342,80	1 520	-	-	1	1	1
8. Tromsø		1 550,09	12 214	7	3	8	5
	Tromsø, kjøbstad... 0,63	7 447	7	3	4	-	-
	Tromsøysund 1 549,46	4 767	-	-	2) 4	5	5
9. Lyngen		3 682,27	6 185	1	-	4	4
	Lyngen..... 3 119,92	5 070	1	-	3	3	3
	Sørfjord..... 562,35	1 115	-	-	1	1	1
10. Karlsøy		1 417,91	3 156	1	-	5	3
	Karlsøy..... 753,90	1 848	1	-	4	2	2
	Helgøy..... 664,01	1 308	-	-	1	1	1
11. Skjervøy		6 039,22	5 719	1	-	6	6
	Skjervøy 1 173,51	2 525	1	-	3	3	3
	Nordreisa 2 772,46	1 447	-	-	1	1	1
	Kvænangen..... 2 093,25	1 747	-	-	2	2	2

¹⁾ En av disse jordmødre, bosat i Tovik, er tilike jordmor og hjelpevaksinatrice for en nærliggende del av Ibbestad lægedistrikt. ²⁾ Den ene av disse er bosat i Tromsø by.

Epidemiske sygdomme.

240

Tromsø amt, 1909.

	Ialt kjendte		Tiden er opgitt for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidefeber	25	1	25	-	-	-	1	1	7	9	3	3	-	-	1
Akut poliomyelitis	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-
Skarlagensfeber	39	-	39	16	3	-	1	-	-	10	3	1	5	-	-
Meslinger	5	-	5	1	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	19	2	19	-	1	1	-	-	-	-	10	3	3	-	1
Blodgang	4	-	4	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	17	4	17	5	2	-	1	-	-	4	-	2	2	1	-
Pyæmi, septhæmi	5	3	4	-	-	1	-	-	2	-	-	1	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	14	1	14	1	-	2	-	-	3	-	1	3	1	3	-
Rosen	45	2	45	3	-	8	4	3	3	4	3	3	2	8	4
Røde hunde	51	-	51	-	2	11	23	9	6	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	48	-	48	1	5	-	3	3	1	1	-	1	5	18	10
Kusma	67	-	67	2	7	9	21	15	4	5	1	2	-	-	1
Kikhoste	1001	128	999	109	54	96	155	180	152	97	50	39	39	11	17
Akute katarrher i aandedræts- organerne	1208	42	1207	132	107	135	124	140	137	81	45	54	70	105	77
Influenta	76	1	74	8	10	1	17	4	4	-	4	7	4	7	8
Lungebetændelse	203	26	203	21	14	20	24	31	21	9	7	10	19	15	12
Pleurit	202	4	202	12	17	18	18	20	21	15	18	14	18	13	18
Gigtfeber	109	3	109	9	5	9	11	8	3	12	11	8	10	9	14
Akut diarré (kolerine)	244	8	244	21	18	13	21	23	26	18	39	18	13	17	17
Tilsammen	3386	225	3380	341	246	325	424	437	395	266	198	169	191	208	180

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).		Fordeling paa lægedistrikterne:																					
		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
		Tronde- nes.		Ibbestad.		Tranøy.		Berg.		Lenvik.		Maals- elven.		Bals- fjord.		Tromsø.		Lyngen.		Karlsøy.		Skjervøy.	
		Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
16	Tyfoidefeber	7	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	-	-	-	-	
	Akut poliomyelit.	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Skarlagensfeber	25	-	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Meslinger	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Difteri (croup)	11	1	-	-	1	-	5	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
	Blodgang	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Barselfeber	3	1	3	-	2	-	-	-	1	-	-	-	2	1	2	1	1	-	-	-	3	1
	Pyæmi, septhæmi	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	1
	Pemfigus (hos nyfødte)	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	9	-	-	-	2	-	1	-
	Rosen	8	-	7	-	1	-	3	-	-	-	1	1	1	-	19	1	1	-	-	-	4	-
Røde hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	51	-	-	-	-	-	-	-	
Vandkopper	13	-	7	-	4	-	-	-	1	-	2	-	-	-	19	-	-	-	-	-	2	-	
Kusma	-	-	2	-	5	-	4	-	-	-	-	-	-	-	52	-	-	-	4	-	-	-	
Kikhoste	140	24	292	15	18	3	91	6	37	8	53	10	15	6	169	19	34	11	31	5	121	21	
Akute katarrar i aandedræts- organerne	179	4	281	12	20	4	18	1	84	4	43	5	10	1	466	4	25	5	44	2	38	-	
Influenta	10	-	28	-	7	-	-	-	1	1	5	-	-	-	22	-	3	-	-	-	-	-	
Lungebetændelse	45	7	56	3	23	4	3	1	7	3	9	-	5	1	28	3	6	1	7	-	14	3	
Pleurit	48	-	59	1	10	2	-	-	3	1	13	-	3	-	39	-	12	-	9	-	6	-	
Gigtfeber	20	1	35	-	3	-	2	-	1	1	12	-	3	-	18	1	1	-	5	-	9	-	
Akut diarré (kolerine)	45	4	62	-	11	-	2	1	21	-	3	-	3	-	82	1	2	-	8	1	5	1	
Tilsammen	557	45	839	31	126	13	128	10	157	18	144	16	42	9	978	31	101	17	110	8	204	27	

Sundhetstilstanden maa trods en særdeles utbredt kikhosteepidemi siges at ha været ganske tilfredsstillende. Der meldtes av epidemiske sygdomstilfælde ialt 3 386 med 225 dødsfald mot henholdsvis 4 139 og 186 aaret fornt.

Dødeligheten. De dodes antal utgjorde 1 097 eller 13,7 pro mille av den utregnede tilstedeværende middelfolkemængde (80 198). Aaret fornt var den 12,1 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa de to foregaaende sider, samt til tabel XL i den almindelige beretning.

Av **tyfoidfeber** optraadte de fleste tilfælde i **Lyng en** distrikt; her forekom 12 tilfælde i et hus i **Lyngsdalen**; de fleste var let angrepne, og læge blev ikke tilkaldt, før der var indtruffet et dødsfald. Fra dette hus smittedes vistnok ved uforsigtig omgang 4 andre i 3 nabohus. (P. Holst). Tilfældet i **Tranøy** var hos en hjemvendt amerikaner, som hadde sygdommen ved hjemkomsten.

Skarlagensfeber. I **Trondenes** var der en mindre epidemi i **Gullesfjorden** (sydlige del av **Kvæfjord**) og senhøstes nogen faa tilfælde paa **Aune** i **Trondenes**. Smitten var formodentlig indbragt med fiskere fra **Andenes**. Forløpet var let. I **Dyrøy** (**Tranøy** distrikt) sees ogsaa sygdommen at ha forekommet.

Av **difteri** er meldt usedyvanlig faa tilfælde. Paa **Akkernes** i **Bjarkøy** (**Trondenes** distrikt) var der en lokal epidemi; et barn døde av croup samme aften, læge blev tilkaldt; smitekilden forblev uopklaret. — I **Berg** forekom nogen faa spredte tilfælde; ett av disse, hvor sygdommen hadde været en uke, før læge blev raadspurt, endte dødelig paa grund av hjertelammelse. Serum blev brukt saavel kurativt som profylaktisk, hvor det trængtes. (Ræder). — I **Karlsøy** iagttoges et par tilfælde av **angina**, hvorav især det ene var meget suspekt; paa begge tonsiller var der nemlig et fast adhaerent hvitt belæg; men det var ikke sammenhengende; uvula sterkt ødematøst svullen; et par kulturer viste kun nogen usedyvanlig smaa kokker, men ingen differibaciller; og serum hadde ingen indflydelse hverken paa belægget eller paa sygdommens forløp. (W. Grimsgaard).

Av **vandkopper** forekom en liten epidemi i **Skjervøy** distrikt; det ene av de 2 opførte tilfælde hadde en uttalt hæmorrhagisk karakter; kopperne tørret her ind til sorte kruster; patienten, en 11 à 12 aars pike, led desuten av bronkopneumoni og meningit efter kikhoste. De andre tilfælde i samme hus og paa nabogaarden hadde derimot det vanlige utseende. (W. Moe).

Kikhoste optraadte som en sterkt utbredt epidemi over det hele amt. Fra **Skjervøy** skrives: Sygdommen var gjennemgaaende meget alvorlig, men folk her anser det for fuldstendig ulønsomt og unødvendig at tilkalde læge til ganske smaa barn, særlig ved en sygdom som denne. Av samtlige dødsfald i dette distrikt i aarets løp faldt 42,2 pct. paa barn under 5 aar, og man kan vistnok gaa ut fra, at de fleste er bukket under for en med denne sygdom forbunden bronkit eller bronkopneumoni. (W. Moe).

Av **fnat** er meldt ialt 99 tilfælde, de fleste fra **Trondenes** og **Lenvik** distrikter. I **Berg** er plagen ingen sjeldenhet, men kommer ikke ofte under lægebehandling. (Ræder). Fra **Skjervøy** skrives, at fiskerne ofte paadrar sig sygdommen under de større fiskerier og smitter saa ved hjemkomsten familien; man søker dog i almindelighet straks at bli den kvit igjen. (W. Moe).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:								
		1	2	3	4	5	7	8	9	10
		Tronde- nes.	Ibbestad.	Tranøy.	Berg.	Lenvik.	Balsfjord.	Tromsø.	Lyngen.	Karløy.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske saar	6	2	-	-	-	-	-	3	1	-
Syfilis, konstitutionel	21	1	-	3	3	5	-	9	-	-
— hereditær	3	-	-	1	-	1	-	1	-	-
Gonorré, uretrit	119	30	6	7	3	6	6	50	7	4

Fra Berg meddeles, at der i fiskeværerne sees ikke saa litet hereditær lues hos barnene. (Ræder). I Lenvik forekom de opførte 5 tilfælde av syfilis i ett hus hos mand, kone og 3 barn; de blev alle sendt paa sykehus. (Stjernholm).

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Trondenes	157	24	45	112
Harstad ladested	19	-	6	13
Bygder	138	24	39	99
Ibbestad	115	22	31	84
Tranøy	58	11	13	45
Berg	37	4	10	27
Lenvik	60	4	18	42
Maalselven	54	9	16	38
Balsfjord	41	4	9	32
Tromsø	133	24	31	102
Tromsø by	96	17	21	75
Bygder	37	7	10	27
Lyngen	49	10	17	32
Karløy	45	7	8	37
Skjervøy	70	8	27	43
Tromsø amt	819	127	225	594
Derav i byer	115	17	27	88
— - bygder	704	110	198	506

Tuberkulose. Om de i aarets løp meldte nye tilfælde m. v. henvises til tabel XV i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde ifølge lægernes dødsårsakslistor for det hele amt 15,5 pct. av samtlige

ved sygdom forårsagede kjendte dødsfald og 21,4 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 14,8 og 19,3 pct. og for bygderne 15,6 pct og 21,7 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa foregaaende side. — I Maalselven er sygdommen meget utbredt; endog i avsidesliggende dalfører er det sjelden at træffe paa en slekt, som er eller har været fri for denne sygdom, men der er ogsaa strøk, som er saagodtsom «rene». Interessen for kampen mot sygdommen blir mer og mer vaaken blandt folk; distriktslægen har holdt foredrag paa flere steder, og der er dannet lokale foreninger, hvis nærmeste maal er at samle midler til at hjælpe syke med liten raad til sanatorieophold og desuten understøtte, hvor det mest trænges. Et sanatorium for de nordlige landsdele savnes i høi grad; de nu eksisterende er som oftest overfyldt, saa de til sanatorieophold skikkede patienter ofte er nødt til at vente paa plads i længere tid; og i denne ventetid kan sygdommen ta en skjæbnesvanger vending; dertil kommer, at reisen dit er baade lang og brysom. Ogsaa flere pleiehjem trænges; det i Ibbestad kan ikke tilfredsstille behovet — I forbindelse hermed bør ogsaa nævnes, at der blandt talrike svenske flytlapper, som om sommeren hjem søker disse egne, ikke sjelden forekommer tilfælde av lungetuberkulose; at gennemføre de nødvendige forholdsregler mot smitte her, er imidlertid vanskelig, baade fordi lapperne selv har liten forstaaelse herav, og fordi deres levesæt er slik, at det nærsagt er umulig at gjøre noget; men disse folk gaar omkring og hoster og spytter og avlægger ofte besøk paa de nærmeste gaarder, saa det ikke er urimelig at anta, at de kan bidra til utbredning av smitten. (Mossige).

Spedalskhet. I Skjervøy distrikt opdagedes et nyt tilfælde i aarets løp. Det var hos en ældre gift mand, som vistnok hadde hat sygdommen i en række av aar, og nu søkte lægehjælp for ondt i halsen. Paa uvula og ganebuene saaes leprøse knuter, hvorav der ogsaa var enkelte i ansigtet. Paa ekstremiteterne var der nedsat følelse med saardannelser. I en ekscideret knute blev leprabaciller paavist. Patienten hørte til en meget stor slekt, i hvilken der i tidligere generationer efter sigende skal ha været flere spedalske; men i spedalskhetensprotokollen er ingen av slekten opført. Denne er desuten ogsaa meget sterkt psykisk belastet, og der baade har været og er mange sindssyke i den. Ovennævnte patient blev isoleret i hjemmet, da han ikke ønsket at komme paa noget pleiehjem. (W. Moe).

Av **appendicit** observertes i aarets løp ialt 48 tilfælde i den nordlige del av Tranøy distrikt (Sørreisa). Sygdommen har som oftest fra først av artet sig som kronisk og helst angrepet unge piker i alderen 15—25 aar; av alle tilfælde faldt nemlig kun 3 paa voksne mænd, de øvrige var hos 1 smaapike og 44 voksne kvinder. Tar man saa med en del tilfælde i høstmaanederne 1908, blir det tilsammen en ganske anselig mængde av denne sygdom i forhold til den lille folkemængde og det avgrænsede omraade. Nogen opererte appendices blev bakteriologisk undersøkt av statens epidemilæge, men der fandtes intet holdepunkt for antagelse av smitte. De mange tilfælde synes dog at peke hen paa en bestemt fælles årsak, som det forhaabentlig vil lykkes at faa utredet (E. Saxlund). Ogsaa fra Lenvik omtales, at sygdommen var meget utbredt, saa operation paa sykehus hørte til dagens orden. (Stjernholm).

Eczema contagiosum har i flere aar forekommet i Lenvik distrikt og av og til blusset op med mange angrepne, væsentlig barn og yngre folk; sygdommen har omtrent udelukkende hat sit sæte paa hodet. (Stjernholm).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes 32 saadanne, derav i Trondenes distrikt 7, Ibbestad 8, Tranøy 1, Berg 2, Maalselven 1, Tromsø 5, Lyngen 2, Karløy 4 og Skjervøy 2. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa næste side.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tang- forløsning.			Uttrækning ved bækken- endeleie.		Partus præmaturus artificialis.		Perfo- ration.	Ex- visce- ration.	Efter- byrds- operat.
	Mødre.		Barn.	Moder.	Barn.	Moder.	Barn.	Mødre.	Moder.	Mødre.
	Lev.	L.	Df.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde veer....	21	15	¹⁾ 7	1	1	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	-	-	-	-	-	1	1	²⁾ 1	-	-
Ueftergiv. fødselsdele..	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Fare for morens liv...	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Stort foster.....	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Tilsammen	23	16	8	1	1	1	1	2	1	3
		24								

¹⁾ Ett av disse var misdannet. ²⁾ Foretat paa Tromsø amts sykehus; før indkomsten hadde der været gjort forsøk paa at forløse ved høi tang; herunder var hele perinæum samt rectum og vagina revnet; forløsningen og sutureringen utførtes i udelukkende skopolamin-morfinnarkose. (W. Holst).

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Trondenes	380	6	202	39	-	1	10	-
Harstad ladested.....	64	-	21	4	-	-	1	-
Bygder	316	6	181	35	-	1	9	-
Ibbestad	269	7	138	29	2	1	5	1
Tranøy	167	5	69	12	-	2	3	-
Berg	60	5	43	11	1	-	5	-
Lenvik	181	3	82	21	1	-	2	-
Maalselven	122	5	70	12	-	1	4	-
Balsfjord	129	3	67	16	2	1	3	-
Tromsø	384	4	168	32	2	-	5	1
Tromsø by	234	3	108	18	2	-	2	1
Bygder	150	1	60	14	-	-	3	-
Lyngen	201	6	107	27	-	-	1	-
Karlsøy	85	6	56	17	-	-	-	-
Skjervøy	203	5	95	26	-	-	9	-
Tromsø amt ...	2181	55	1097	242	8	6	47	2
Derav i byer	298	3	129	22	2	-	3	1
— bygder	1883	52	968	220	6	6	44	1

Om **jordmorhjælpen** henvises til den almindelige beretning — I Karlsøy distrikt har man paa det strengeste forbudt hjælpekoner at praktisere som fødselshjælpersker uten i rene nødstilfælde, og de maa ikke foreta indvendig undersøkelse. Men endnu gjøres der unødig bruk av dem, især i de nyoprettede ytre jordmordistrikter. (W. Grimsgaard) Ogsaa i Skjervøy benyttes mange-steds hjælpekoner, selv om det ikke er forbundet med særlige vanskeligheter at faa fat i jordmor. Av 3 barselbertilfælde indtraf de 2 i hjælpekoners praksis; i det ene var døden indtraadt inden lægens ankomst. (W. Moe).

Tallet paa **fødte** og **døde** vil sees av tabellen paa foregaaende side.

For det hele amt var overskuddet av fødte 1 084 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 50,3.

Paa barselseng døde efter presternes opgaver 6 kvinder. Lægerne har oppgit dødsårsaken for 9 saaledes: barselfeber 4, blødning 2, livmorbristning 1, ektopisk svangerskap 1, phlegmasia alba dolens et pelvoperitonitis suppurativa 1.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	138	12	126
Kikhoste	128	16	112
Lungetuberkulose	127	17	110
Kræft (cancer og sarkom)	58	14	44
Tuberkulose utenfor lungerne	49	11	38
Akute katarer i aandedrætsorganerne	42	2	40
Hjerneslag	31	7	24
Organisk hjertesygdom	28	3	25
Lungebetændelse	26	3	23
Medfødt svakhet	23	4	19

Veirliget, meddeles der fra Skjervøy, var gjennemgaaende godt; vaaren var dog sen og høsten regnfuld. Potetesavlen blev liten; av høi fik man derimot meget, men kvaliteten var tildels daarlig paa grund av vanskeligheter med tørkningen. (W. Moe).

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Ibbestad skrives, at der kan spores fremgang; kroniske gastriter og fordøiessygdomme er i de senere aar avtat, hvilket formentlig tyder paa et heldigere kosthold. Noget utbytte av de gjorte bestræbelser i saa henseende er man vel ogsaa berettiget til at vente efter den adgang, der nu bydes ungdommen til at lære fornuftig matstel, baade teoretisk og praktisk, idet Tromsø amtsskole, som nu er fast stationeret i Ibbestad, ogsaa gir veiledning heri. — Kaffen indtar dog fremdeles en altfor dominerende plads. Derimot forekommer misbruk av spirituosa meget sjelden. — En kilde til fordøiessygdomme og tildels ogsaa epidemiske sygdomme synes at ligge i den maate, hvorpaa vandforsyningen til gaardene ofte foregaar. Man benytter smaa elver og bækker, som ofte rinder forbi gaardene, baade til drikke- og vaskevand.

Dette kan i lange tider gaa bra, da disse bækker kommer fra nysmeltet sne i fjeldene; men naar pludselige regnskyl indtræder, og særlig naar marken er frossen, vil en hel del urenlighet let føres med. Paa steder, hvor man overgjødsler sine marker, er jo dette paatagelig, men selv om dette ikke er tilfælde, ligger der dog altid i utmarkene megen urenlighet efter kreaturer, lemmen o. s. v., som gjør drikkevandet urent. (O. F. Borchgrevink).

I Tranøy distrikt slog fisket i Lofoten daarlig til for folk fra Sørreisa med sine garnbruk, saa de fik litet kontanter til at greie skyld og gjæld med hos handelsmændene, thi utenfor fisketiden er fortjenesten liten, men en hel del vil intet bestille, naar de er hjemme; de driver omkring paa veiene og henger paa butikkerne dagen lang. Husflid er der svært litet av utenfor istandsættelse av fiskeredskaper. Av industrielle foretagender har man i Sørreisa faat en sildoljefabrik, som sysselsætter 20—20 mand en del av aaret; ved denne fabrik haaber man at faa indredet et baderom for arbeiderne, og at ogsaa andre der for en billig betaling kan faa sig et varmt karbad med dusj; det trænges. Ædrueligheten faar mer og mer magt blandt ungdommen. (E. Saxlund).

I Berg distrikt arbeider folket under haarde og farefulde kaar. Fisket, som jo er den alt overveiende næringsvei, slog daarlig til, og der var flere ulykkestilfælde; nogen druknet ved forlis i overhændig veir, andre, som naadde land, døde av kulde og utmattelse, før de kom sig til folk. — Der hersker frendeles ikke saa liten overtro; epilepsi og lignende sygdomme, hvorav der er ganske meget, ansees saaledes i almindelighet for straffedomme fra overnaturlige magter. En epileptisk gut paa Torsken kirkested trodde man hadde faat sygdommen, fordi han som spædbarn var meget urolig og derved forstyrret dødningerne paa den nærliggende kirkegaard. I almindelighet er dog folk mottagelig for fornuft, og synes at gjøre fremskridt ogsaa i hygienisk henseende. Av gammer er et par nedrevet i aarets løp, og der findes nu saavidt vides kun 3 à 4, som der bor nogen i; desuten er der nogen overgangsformer. (Ræder).

I Lenvik er de økonomiske forhold daarlige. Laan fra Arbeiderbruk- og Boligbanken synes at komme mer og mer i miskredit, da det ofte hænder, at eieren efter alt slit og skæp tilslut maa gaa fra det hele og taper alt. Mange utvandrer. Motorernes tal øker stadig. (Stjernholm).

Fra Skjervøy opgives ogsaa de økonomiske forhold at være mislige paa grund av det sparsomme utbytte av fiskerierne. Lægesøkningen er god, og tallet paa reiserne tiltar aar for aar, men næsten alle sker for fattigvæsenets regning. Da der er telefon rundt omkring, er det let at faa bud efter doktor, som maa reise med egen baat. Turene kan være op til 70 km. sjøvei hver vei, og distriktet er meget veirhaardt. Selv om baaten er stor og god, hænder det mangelgang, at en i vintermørke maa seile for livet. Lægens liv er derfor ganske slitsomt. — Dødeligheten blandt smaa barn er stor og skyldes væsentlig den gjennomgaaende slette pleie. Mange mødre gir slet ikke bryst, og om de gjør det, gir de dem allikevel ogsaa flaske straks fra fødselen av; klandrer man dem for det, svares der almindelig, at de ikke har tid til at gjennomføre diegvingen; og det er vistnok ogsaa sandt; de har nemlig et strengt arbeide, mange barn og ingen hjælp; de maa passe hus og fjøs, sørge for mat til baade folk og fæ, da mændene som oftest er borte paa fiske; de smaa barn maa da oftest overlates til sig selv eller til en ældre søsters omsorg, og da er jo en taateflaske saa nem at ta til; til det daarlige og urenlige stel i det hele kommer saa smaa trange rum med en elendig luft; intet under derfor, at meslingerne ifjor og kikkosten iaar krævet mange ofre. (W. Moe).

Sykehus. I Harstad, Trondenes distrikt, findes et kommunalt sykehus med tilskud av medicinfondet og i Ibbestad et kommunalt tuberkulosehjem.

I Holmenvær, Berg distrikt, har medicinalfondet en sykestue. I Tromsø by ligger amtspsykehuset; sammesteds er ogsaa et epidemilasaret. I Balsfjord, Karlsøy og Skjervøy findes ogsaa smaa sykehus.

Badeindretninger. Ved sykehuset i Harstad findes et par rum med karbad til almindelig bruk. I Tromsø by er der et badehus for damp- og karbad.

Om amts **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og i karantænekommissioner samt vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Karantæne- kommis- sioner. Antal møter.	Vaksinerte.
Tromsø amt	55	1	2836
Trondenes	¹⁾ 6	-	494
Ibbestad	²⁾ 8	-	330
Tranøy	³⁾ 5	-	121
Berg	⁴⁾ 2	-	214
Lenvik	⁵⁾ 5	-	362
Maalselven	⁶⁾ 2	-	122
Balsfjord	-	-	184
Tromsø	⁷⁾ 19	1	251
Lyngen	⁸⁾ 2	-	363
Karlsøy	⁹⁾ 2	-	121
Skjervøy	¹⁰⁾ 4	-	274

¹⁾ Trondenes 1, Harstad 3, Bjarkøy 1, Kvæfjord 1. ²⁾ Ibbestad 4, Salangen 3, Lavangen 1. ³⁾ Sørreisa 2, Tranøy 1, Dyrøy 2. ⁴⁾ Berg 1, Torsken 1. ⁵⁾ Lenvik 3, Hillesøy 2. ⁶⁾ Maalselven 1, Bardu 1. ⁷⁾ Tromsø 17, Tromsøysund 2. ⁸⁾ Lyngen 1, Sørfjord 1. ⁹⁾ Karlsøy 1, Helgøy 1. ¹⁰⁾ Skjervøy 1, Nordreisa 2, Kvænangen 1.

Helseraadet i Hillesøy (Lenvik distrikt) engagerede en tilsynsmand for at hindre import av koppe og kolera fra russiske kjøpefartøier. — Fra Tromsø meddeles: Paa grund av den i Archangel herskende koleraepidemi besluttet Justisdepartementet efter henstillen fra medicinaldirektøren, at der i Tromsø eller nærmeste omegn skulde indrettes en provisorisk karantænestation. Da intet dertil skikket lokale var at faa leiet, samtykket departementet i, at de fornødne bygninger skulde opføres i henhold til utkast og overslag, som var indsendt fra Tromsø helseraad. Efter dette skulde bygningernes kostende bli kr. 9 500. Ti dage efter var opført: 1) en sykebarakke paa 16 senger med badeværelse, tjenerværelse og 2 klosetter, 2) en interneringsbarakke til 20 senger med spiseværelse, tjenerværelse, badeværelse og opvaskrum, 3) en administrationsbarakke med kontor, laboratorium og soveværelse for lægen, vaskerum, kjøkken med spiskammer, badeværelse og tjenerværelser, samt 4) en uthusbygning med desinfektionsrum, likhus og klosetter. I samtlige bygninger var der i alle værelser indlagt vand fra en provisorisk vandledning samt vask med avløp til kloak, som førte ned til sjøen. Samtlige bygninger blev opført for den stipulerte sum. Paa foranledning av departementet blev senere gjort overslag over omkostningerne ved omdannelse av det provisoriske lasaret til permanent karantænestation og omkostningerne til an-

skaffelse av det fornødne inventar — ogsaa til laboratorium. Ved omdannelse til permanent karantænestation maa tomten indkjøpes for kr. 1 500, en bygning til opføres, og betydelige grundarbeider utføres, samt bygningerne gjøres i fuld stand til vinterbruk. Omkostningerne hertil anslaaes til noget over 20 000 kr. og til anskaffelse av inventar ca. 8 000 kr. Til paabegyndelse av nævnte arbeider er av Stortinget bevilget kr. 7 000. — Koleraepidemien i Archangel foranlediget ogsaa fra begyndelsen av juli, at fartøier, som passerte den norske led med norsk kjendtmænd ombord paa reise fra distriktene omkring Hvidesjøen, maatte underkastes karantæneundersøkelse. Den foretoges som regel i Tromsø eller Lødingen. I Tromsø foretoges 224 undersøkelser og i Lødingen saavidt vides ca. 90. (J. Holmboe).

Av **kvaksalvere** skal en finn, som bor i Tranøy distrikt, ha stor søkning fra hele amtet. (Stjernholm). — Fra Skjervøy skrives: Naar der er penger blandt folk, kan en eller anden omreisende kvaksalver nu og da gjøre forretning for en kortere tid; forøvrig er der nogen kloke koner, som gir sig av med at behandle verkefingre, rusk i øinene o. lign., men ellers nyter de ingen tillid. (W. Moe).

XX. Finmarkens amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder og dele derav.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
Amtet		47 580,84	33 387	¹⁾ 15	2	31	33
1. Alten		11 227,37	5 862	1	-	6	5
	Alten	2 047,82	2 582	1	-	1	1
	Talvik	1 652,92	2 474	-	-	4	3
	Kautokeino	7 526,63	806	-	-	1	1
2. Loppen		1 266,24	2 132	1	-	2	3
	Loppen og Øksfjord...	713,00	1 103	-	-	1	1
	Hasvik	553,24	1 029	1	-	1	2
3. Hammerfest		3 193,49	4 305	2	1	4	3
	Hammerfest, kjøbst.	4,00	2 365	2	1	2	-
	Hammerfest	857,08	1 088	-	-	1	2
	Kvalsund	2 332,41	852	-	-	1	1
4. Maasø		535,80	3 808	1	-	4	6
	Maasø	385,56	1 807	1	-	3	3
	Kjelvik	150,24	2 001	-	-	1	3

¹⁾ Blandt disse er der en distriktslæge uten fast distrikt med skiftende bopæl efter amtmandens avgjørelse.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder og dele derav.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev indb. 3dje decb. 1900.	Antal læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
5. Kistrand		11 966,07	2 553	1	-	2	3
	Kistrand	4 426,68	1 939	1	-	1	2
	Karasjok	7 539,39	614	-	-	1	1
6. Lebesby		¹⁾ ?	?	1	-	2	3
	Lebesby	4 477,71	1 452	1	-	2	2
	Vestlige del av Tanen til og med Mehavn..	?	?	-	-	-	1
7. Tanen		¹⁾ ?	?	1	-	4	5
	Resten av Tanen....	?	?	1	-	3	4
	Polmak	1 923,22	461	-	-	1	1
8. Vardø		2 027,38	3 681	2	1	3	2
	Vardø, kjøbstad	3,65	2 543	2	1	1	-
	Vardø.....	2 023,73	1 138	-	-	2	2
9. Vadsø.....		2 605,58	4 322	2	-	3	1
	Vadsø, kjøbstad....	1,84	1 971	2	-	1	-
	Nordvaranger.....	1 188,38	1 300	-	-	²⁾ 1	-
	Næsseby	1 415,36	1 051	-	-	1	1
10. Sydvaranger	Sydvaranger.....	3 923,25	1 912	2	-	1	2

¹⁾ Lebesby og Tanen tilsammen har et flateindhold av 10 835,66 km.² og en folke-
mængde av 4 812. ²⁾ Bosat i Vadsø.

Sundhetstilstanden var, sammenlignet med foregaaende aar, ret god. Av epidemiske sygdomstilfælde meldtes ialt 2 850, hvorav 94 med dødelig utgang, mot henholdsvis 5 690 og 148 i 1908.

Dødeligheten utgjorde 20,2 pro mille (761 dødsfald) av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde (37 645). Aaret forut var dødeligheten 16,5 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 252 og 253, samt til tabel XL i den almindelige beretning.

Tyfoidefeber. Tilfældene i Alten distrikt forekom paa ett nær (lægen) i en gamle inderst i Langfjorden; dit var nemlig en lap kommet syk hjem; han hadde været paa fiske i Øxfjord, hvor efter sigende en lignende sygdom hadde forekommet; alle i hans egen familie blev smittet og desuten barnene i en anden familie, som bodde i samme gamle; denne gamle har forresten et leit ord paa sig som arnested for smitte fra tidligere epidemier av tyfus og difteri. — Hos lægen var der roseola over hele kroppen like til fingertuppene; nogen i gammen hadde

hat et erytematøst utslag og én utbredte petechier baade paa hud og slimhinder. (Haug). — I Søndre Honningsvåg (Maasø distrikt) indtraf ett tilfælde hos en person, som kort forut var kommet hjem fra en reise til Trondhjem. (Sætre). — I Sydvaranger optraadte sygdommen i 2 hus paa østsiden av Bøkfjorden.

Akut poliomyelitis. Paa Kvænvik i Alten indsygnet pludselig et barn; dagen efter var armene og et ben lammet; armene blev snart bra, men lammelsen i benet holdt sig længe. (Haug).

Paa grund av underretning om, at **barnekopper** forekom epidemisk omkring Hvitehavet og saa nær den norske grænse som Kola by, blev i Vardø alle fra Rusland kommende seilfartøier henvist til Bussesundet for at undersøkes av læge; samtlige ombordværende blev vaksineret, og desinfektion foretoges, hvis fartøiet var kommet fra et vitterlig koppesmittet sted. Men forinden man var blit underrettet om sygdommens forekomst i Rusland, hadde en toldrørskarl gjort tjeneste i et russisk fartøi, hvor det senere viste sig, at en ombord hadde friske ar efter kopper; toldrørskarlen blev, da sygdommen brøt ut, indlagt paa lasaretet paa Steilnes; hans kone fulgte med som pleierske, og desuten internertes datteren og en datterdatter; de 2 sidste fik ogsaa sygdommen; fartøiet blev desinficeret og sendt i 14 dages karantæne paa Bussesundet. Et par maaneder senere blev 2 mænd fra det russiske postskib indlagt paa lasaretet. (Blom). Saavel her som i de øvrige distrikter blev der itide sat igang offentlig vaccination og revaksination. I Hammerfest inspicertes desuten russefartøierne, og man sikret sig et interneringslokale for eventuelle tilfælde.

Difteri optraadte i Snefjord i Maasø inden jordmørens husstand samt i prestegaarden. Desuten forekom et par tvilsomme tilfælde i Tafjord. (E. Eriksen). — I det ene av to smittede hus i Tanen holdtes skole, hvorfor denne blev stængt. (J. Strømme). — Tilfældene i Vadsø by skyldtes formodentlig smitte, som var importeret med klær tilhørende folk paa vei til gruberne i Kirkenes; byen er nemlig gjennomgangssted for reisende til og fra Sydvaranger og har paa grund av denne trafik i de sidste aar været utsat for import av smitsomme sygdomme. (A. Bergh). — Serum blev hyppig brukt saavel kurativt som profylaktisk.

Av **dysenteri** iagttoges i Tanen flere tilfælde i fiskeværerne.

Barselfeber. I Alten distrikt forekom der i aarets sidste kvartal usedvanlig mange tilfælde av parametrit; forløpet var dog godartet; barselkvinderne, som bodde i nærheten av hverandre, var dels forløste av en hjelpekone dels av jordmøren. (Haug). — I Langfjorden (Tanen) indtraf 2 tilfælde, begge med dødelig utgang; hjelpekonen — en gammel sløv, halvt idiotisk pike — blev advaret mot at praktisere i fremtiden. En omreisende «rækarkvæn» skal ha behandlet begge koner. (J. Strømme). Av de 2 tilfælde i Vardø distrikt var i det ene brukt hjelpekone og i det andet jordmor; den sidste fik paabud om grundig rengjøring av egen person, klær og instrumenter, samt om at avholde sig fra praksis i en uke. (A. Bergh).

Et dødelig endende tilfælde av **pemfigus hos nyfødte** optraadte hos et 10 dage gammelt barn paa Talvik kirkested; jordmøren fik paalæg om at foreta omhyggelig desinfektion; sygdommen skulde kort i forveien ha forekommet i nærheten, hvor man dog ikke hadde brukt jordmøren. (Haug).

Kikhoste hadde meget stor utbredning. I Alten distrikt, hvortil smitten var kommet fra Tromsø, bredte den sig fra Lerbotten i Talvik til Kaafjord og Bosekop samt forøvrig til de steder, som væsentlig gik fri i den sidste epidemi (1902 og 03). — I Lebesby og Vadsø voldte sygdommen adskillig dødelighet blandt barn, i sidstnevnte distrikt for en stor del paa grund av komplicerende diarré.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for												
	tilfælde.	dødsfald.		Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Tyfoidefeber	16	-	16	-	-	-	-	1	7	1	1	-	1	2	3
Cerebrospinalmeningit.	3	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Akut poliomyelit.	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Barnekopper	5	-	5	-	-	-	1	2	2	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	2	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Meslinger	7	1	7	-	1	1	2	2	1	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	42	1	42	4	10	2	-	4	5	-	6	1	-	5	5
Barselfeber	16	4	15	1	1	1	1	-	2	-	-	-	2	3	4
Pyæmi, septhæmi	11	4	8	-	2	-	4	-	-	1	-	-	-	-	1
Pemfigus (hos nyfødte)	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Rosen	30	1	27	5	4	2	3	5	1	1	-	2	1	1	2
Røde hunde	13	-	13	5	-	-	-	5	2	1	-	-	-	-	-
Vandkopper	15	-	15	6	-	2	1	2	-	-	-	1	-	1	2
Kusma	36	-	31	4	3	2	7	8	3	4	-	-	-	-	-
Kikhoste	425	26	425	-	40	90	43	22	36	64	15	11	12	54	38
Akute katarer i aandedrætsorg.	1352	24	1349	109	87	125	208	207	159	70	57	69	48	92	118
Influenta	236	-	236	29	27	29	33	35	21	9	8	6	5	22	12
Lungebetændelse	106	16	99	15	7	6	9	5	13	10	6	5	1	5	17
Pleurit	110	-	105	7	4	12	11	13	12	10	4	5	6	11	10
Gigtfeber	52	1	52	7	2	7	5	5	8	1	3	2	7	1	4
Akut diarré (kolerine)	364	14	362	15	33	14	35	23	30	28	64	43	24	36	17
Skjorbuk	6	-	6	-	-	-	2	-	1	1	2	-	-	-	-
Tilsammen	2850	94	2820	207	222	293	365	340	303	203	166	145	107	235	234

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																					
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10			
	Alten.		Loppen.		Hammerfest.		Maase.		Kistrand.		Lebesby.		Tanen.		Vardø.		Vadsø.		Syd-varanger.			
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	8	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit.	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barnekopper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meslinger	1	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Difteri (croup).	1	-	-	-	2	-	10	-	2	-	-	-	5	1	8	-	2	-	12	-	-	-
Barselfeber	4	-	1	-	4	1	1	-	-	-	1	1	3	2	-	-	2	-	-	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	-	-	-	-	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	2	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	1	-	1	-	8	-	3	-	-	-	-	-	-	-	8	1	7	-	2	-	-	-
Røde hunde	1	-	-	-	4	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	5	-	-	-
Vandkopper	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	5	-	-	-	5	-	-	-	2	-	-	-
Kusma	-	-	-	-	14	-	10	-	-	-	9	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-
Kikhoste	49	2	17	3	177	7	21	8	12	1	53	4	25	-	7	1	40	-	24	-	-	-
Akute katarrer i aandedrætsorg.	49	5	45	3	394	5	30	2	-	-	145	-	82	-	276	5	223	2	108	2	-	-
Influenza	7	-	-	-	37	-	8	-	40	-	17	-	13	-	60	-	39	-	15	-	-	-
Lungebetændelse	8	4	-	-	23	4	7	2	-	-	3	-	2	2	14	1	37	2	12	1	-	-
Pleurit.	4	-	-	-	24	-	6	-	-	-	1	-	-	-	14	-	37	-	24	-	-	-
Gigtfeber	9	-	1	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19	-	9	1	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	42	-	1	-	101	4	-	-	4	-	29	-	6	1	66	-	62	9	53	-	-	-
Skjærbuk	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-
Tilsammen	186	13	68	6	822	22	97	12	58	1	265	6	137	6	488	9	462	16	267	3	-	-

Influensa. Under og efter en epidemi i Kistrand indtraf flere tilfælde av akut sindslidelse, mest som forvirringstilstande hos tidligere til sindssygdum disponerte; paa nogen uker kom de sig dog mere eller mindre tilrette igjen. (G. Ottesen).

Akut diarré var senhøstes særlig utbredt i Bosekop og rundt Altenbugten; saavel her som i Tanen, særlig i fiskeværret Berlevaag, var der talrike tilfælde med blodige uttømmelser; da drikkevandet paa Berlevaag er yderst elendig, er et vandverk paatænkt og i høi grad paakrævet. — Ogsaa i Vadsø hadde sygdommen en alvorlig karakter.

Blandt de meldte tilfælde av **skjorbuk** forekom 2 i Vadsø hos personer, som nylig var kommet fra Rusland; brød og saltet eller tørret fisk hadde i længere tid næsten udelukkende været deres næring.

Av **fnat** er ialt kun meldt 19 tilfælde. I Vadsø distrikt optræder plagen aarvisst hist og her.

Sammesteds har man i de sidste par aar ikke iagttat noget tilfælde av **skurv**; tidligere kom hvert aar nogen lapper under behandling; men nu synes de, det er en skam at ha skurv. (A. Bergh).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		Alten.	Loppen.	Hammerfest.	Maaso.	Kistrand.	Lebesby.	Tanen.	Vardo.	Vadsø.	Sydvaranger.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske saar	7	-	-	1	-	-	-	5	-	1	-
Syfilis, konstitutionel	59	-	1	18	-	-	6	3	24	4	3
— hereditær . . .	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Gonorré, uretrit	161	7	2	72	3	1	4	3	37	10	22

Gonorré holder sig stadig i de indre dele av Kistrand, men smittekilden er det vanskelig at komme efter. (G. Ottesen). — Inden Vadsø distrikt faar veneriske sygdomme væsentlig utbredning under fiskerierne, da løse fruentimmer reiser om fra vær til vær; endvidere erhverves de ofte under ophold paa Kirkenes (Sydvaranger gruber), hvor de synes at være adskillig utbredt. (A. Bergh).

Tuberkulose. Om ny tilkomne og utgaade tilfælde m. v. henvises til tabellen i den almindelige beretning, utarbeidet efter de indsendte utdrag av kommunernes tuberkuloseprotokoller. Dødsfald av lunge tuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsarsakslistor for det hele amt 18,5 pct. av samtlige ved sygdom forarsakede dødsfald og 24,0 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 13,5 pct. og 17,4 pct. og for bygdene 21,7 pct. og 28,2 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — Fra Alten skrives: Det begynder vistnok mer og mer at gaa op for folk, at tæring er smitsom, men der er dog endnu mange, som tror, at den opstaar som følge av ondtliiden, meget arbeide, «forslitning» o. s. v. Paa slike preller al formaning av, og de har ondt for at lyste de nødvendige paabud til motarbeidelse av smitte. Spyttuevanen holder det saaledes haardt

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Alten	49	7	13	36
Løppen	21	4	6	15
Hammerfest	70	14	22	48
Hammerfest by	45	5	13	32
Bygder	25	9	9	16
Maasø	28	9	12	16
Kistrand	16	2	1	15
Lebesby	20	-	6	14
Tanen	29	6	6	23
Vardø	71	10	9	62
Vardø by	65	8	8	57
Bygder	6	2	1	5
Vadsø	74	14	16	58
Vadsø by	46	8	14	32
Bygder	28	6	2	26
Sydvaranger	32	10	3	29
Finmarkens amt	410	76	94	316
Derav i byer	156	21	35	121
— - bygder	254	55	59	195

at faa utryddet. Mange hjem er desuten smaa og overbefolket, og der er saa faa rum, at nogen egentlig isolation av de syke vanskelig lar sig gjennomføre; kommer saa dertil, at fattigstyret negter at erkjende vedkommende for fattig, kan man ikke bruke tuberkuloselovens § 6. Og mange syke vil heller ikke ha noget med fattigstyret at gjøre, uagtet deres økonomiske stilling som oftest er saa daarlig, at de ikke formaar at koste sykehusophold paa sig; vil de saa heller ikke reise til pleiehjemmet paa Tanagaard, staar man fast, medmindre der gripes til tvangsforholdsregler. (Haug). — I T a n e n øker sygdommen utvilsomt i uhyggelig grad (bare i 1ste halvaar 1910 er anmeldt 18 nye tilfælde = ca. 8 pro mille av folkemængden). Blandt de 10 dødsfald som i løpet av 1909 ikke blev meldt av læge, hvor altsaa dødsårsaken ikke var kjendt, skyldtes efter senere indhentede oplysninger høist sandsynlig de 8 lungetæring; efter dette skulde saaledes hvert 3dje dødsfald skyldes denne sygdom. Ældre folk, som opgives døde av «brystsygdom», er vel som oftest døde av «gammelmandstuberkulose», da man ofte har truffet paa skrofule barn, hvor slike gamle har bodd. Og selv om der ikke har kunnet paavises glandelsvulst, har Pirquet's kutisreaktion¹⁾ ofte været positiv. Klimatet i Finmarken er neppe skyld i den store utbredning av tuberkulosen. En tæringssyk heroppe har erfaringsmæssig likesaa store chancer for helbredelse som sydpaa. Mørketiden er ikke saa skadelig og anæmiserende, som mange tror. Men det er den skandaløse uvidenhed om smitteoverførelsen og

¹⁾ Om denne se lægeforeningens tidsskrift for 1908 pag. 766 og flg.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Uttækning ved bækkenendeleie.			Hebosteotomi.			Keisersnit.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Moder.	Barn.	Moder.	Mødre.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige ell. smertef. veer	17	17	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	¹⁾ 1	1	-	-	-	-	2	1	1	1	1	-	-
Barselkrampe	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stort fosterhode	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Fare for fosterets liv	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Tilsammen	22	21	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	7
		22			2			2					

¹⁾ Døde pludselig 5 uker efter fødselen av puerperal psykose.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Alten	176	2	92	20	3	-	8	-
Loppen	65	-	44	15	-	-	1	1
Hammerfest	152	9	142	31	2	2	15	-
Hammerfest by	85	2	72	12	-	1	1	-
Bygder	67	7	70	19	2	1	14	-
Maasø	134	3	118	43	2	-	13	-
Kistrand	67	3	40	7	1	-	2	-
Lebesby	88	3	54	12	4	-	9	1
Tanen	84	3	42	4	-	-	-	-
Vardø	140	3	86	25	1	-	7	-
Vardø by	96	2	71	22	1	-	1	-
Bygder	44	1	15	3	-	-	6	-
Vadsø	132	-	89	19	-	-	6	-
Vadsø by	57	-	39	12	-	-	2	-
Bygder	75	-	50	7	-	-	4	-
Sydvaranger	124	1	54	13	1	-	7	-
Finmarkens amt	1162	27	761	189	14	2	68	2
Derav i byer	238	4	182	46	1	1	4	-
— - bygder	924	23	579	143	13	1	64	2

den kolossale likegyldighet for smittefaren, som har den største skyld i sygdommens hyppighet. Folk maa fra skolen av oplæres til renlighet og skaffes kundskap om sygdommen; lægerne kan ikke avse tid dertil, da distrikterne er saa store og kravene til arbeidsevnen saa mangfoldige, at ofte endog de paabudte desinfektionsreiser maa sløifes; takke til at man kan faa se de tuberkuløse én gang, før de dør. Der trænges derfor i Finmarken i høi grad en central ledelse av arbeidet mot «den hvite pest», f. eks. en amtslæge som udelukkende kunde ofre sig for dette. -- Paa Tanagaard tuberkulosehjem behandledes ialt 32 syke; blandt de 21 utskrevne var 2 helbredet og 2 betydelig bedret. (J. Strømme). I Vadsø distrikt kommer adskillig flere tilfælde til observation i første stadium mot for nogen aar siden; det er en følge av, at man nu har bedre greie paa sygdommens smitsomhet. (A. Bergh).

Av **anæmi** er der i Tanen ikke iagttat mange tilfælde; de fleste observertes i mai og juni, derimot ikke et eneste i mørketiden. Hos barn har anæmien oftest vist sig om høsten, maaske som følge av den her hyppige sommerdiarré. Paafaldende ofte træffer man paa anæmi hos fiskere, som stadig, ogsaa under ukevis landligge, holder til i sine skøiter; den stadige indaandning av «pumpeluft», dunsterne fra det svovlvandstofrike bundvand maa jo indvirke paa hæmoglobinet; gasmengden er nemlig saa stor, at sølvpenger i pungerne blir sorte efter blot nogen faa timer, saa man let tar feil av en tøring og en halvkrone. De fiskere, som ligger iland i rorboderne, blir langt sjeldnere anæmiske, tiltrods

for at levemaaten er den samme (svart kaffe og «tørmat» samt tobak), og tiltrods for at der i boderne er meget mindre luftmængde pr. individ end ombord i de store skøiter. (J. Strømme).

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er ialt meldt 35, derav i Alten distrikt 3, Loppen 1, Hammerfest 10, Maasø 1, Lebesby 1, Tanen 2, Vardø 4, Vadsø 9, Sydvaranger 4. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 256.

Om **jordmorhjælpen** se tabellen i den almindelige beretning.

Om **fødte** og **døde** se tabellen paa foregaaende side.

Overskuddet av fødte var 401 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 65,5.

Paa barselseng døde efter presternes opgaver 2 kvinder, efter lægernes 5; 4 døde av barselfeber og 1 av emboli.

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	76	21	55
Alderdomssvakhet	38	10	28
Tuberkulose utenfor lungerne	36	10	26
Kikhoste	26	4	22
Kræft (cancer og sarkom)	25	16	9
Hjerneslag	24	8	16
Klappefeil og andre organiske hjertesygdomme	24	13	11
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	24	9	15
Lungebetændelse	16	7	9
Medfødt svakhet	16	7	9

Veirliget. Vaaren kom meget sent; elvene gik først op 8de juni. I Sydvaranger var der St. Hans sommervarme med 18—20 °C. Utbyttet av jordbruket blev meget godt.

Levemaate og hygieniske forhold. I Alten blev utbyttet av vaarfisket elendig for de fleste; sommertisket derimot var bra og ishavsfangsten endog særdeles lønsom. — Kaafjord kobberverk blev nedlagt i begyndelsen av aaret, men arbeiderne fik sysselsættelse ved de rike skiferforekomster, som like før var blit opdaget i Storelvdalen; her er nu 50 brudd med ca 200 arbeidere, og kaierne paa Bosekop forbedres, forat skibene kan lægge til. (Haug).

I Hammerfest by har en komité utarbeidet nye sundhetsforskrifter, og kloaknettet er blit utvidet.

I Kistrand distrikt har der for Karasjoks vedkommende været god fremgang saavel i hygienisk som i økonomisk henseende; herredets folkemængde kan nu regnes til ca. 800, dels som følge av fødslernes overvegt og dels paa grund av indvandring fra Kautokeino; dødelighetsprocenten, som i de sidste aar har vist sterk nedgang, var i dette aar kun ca. 1. I Kistrand har der paa grund av flere aars feilslaget fiske ikke været nogen fremgang. (G. Ottesen).

I Lebesby bygges der hvert aar nogen stuer istedetfor gammer. Der holdes fremdeles flere kjøer, end man har fôr til; derav følger, at mange finner ligger hjemme og skraper sammen tang og forskjellig andet for at holde liv i kreaturene, selv om der er godt fiske ute i værene. — Ædrueligheten har ikke været saa ilde, men man har heller ikke hat penger at kjøpe drikkevarer for. Sedeligheten er derimot under al kritik. (Kjos).

Fra Tanen foreligger lignende uttalelser; én blev der meldt for sultefôring; han fik vand- og brødstraf; men der burde været meldt flere. — Lapperne begynder mer og mer at bygge sig rummelige tømmerhus; de er meget paapasselige til at holde sig vedtægterne etterrettelig, — ha damphætter, ventiler etc. I fiskeværene er hus av 3" planker almindeligst, men de er svært fugtige og kolde. — Med hensyn til levemaaten gaar det fremover, og det er ikke saa ofte, man nu ser familien sitte omkring det lille mattraug med sur fisk, spisende med fingrene av fatet i selskap med hunden. (J. Strømme).

I Vardø var der et storartet fiske. Siden byen fik vandledning fra fastlandet, har der ikke været et eneste tilfælde av tyfoidfeber. (Blom).

I Sydvaranger hadde man et par maaneder et ganske godt torskefiske, som dog kobben gjorde slut paa, og i aarets sidste kvartal et udmerket seifiske, men som kun folket i Bugønes fik godt av. Laksefisket var middels (vel 26 000 kg., værdi 28 000 kr.). — Multebærhøsten var overmaade rik; for enkelte dele av distriktet, saasom Neiden og Langfjorddalen, hvor man ikke tar synderlig del i fisket, har multebærene skaffet det nødvendige vintermel; i Neiden tror man, der er solgt for ca. 5 000 kr. i multegrøt; en enkelt handelsmand der skal ha kjøpt op for 2 000 kr. — A/S «Sydvarangers» arbeider paa Kirkenes og ved gruberne har været drevet med fuld kraft, og er bragt sin fuldendelse nær; den 8 km. lange jernbane mellem Kirkenes og grubefeltet er aapnet for midlertidig drift, og den store dampcentral paa Kirkenes, som skal levere den elektriske kraft til hele bruket, er færdig; den producerer 6 500 hk., som yderligere kan økes med 4 000. Ved gruberne er de svære grovknusemaskiner monteret. — Selskapet har ydet frit lokale med elektrisk lys til et folkekjøkken, som er oprettet av en privatmand i forbindelse med en slagterforretning. Arbeidere og andre kan her faa fuld kost (middag, frokost og aften, samt morgen- og eftermiddagskaffe) for kr. 1,50 pr. dag. Til alle hovedmaal er der en varm ret og til kaffen hvetebrød. Dette etablissement søkes om vinteren av ca. 60 faste spisegjester foruten nogen, som blot spiser der leilighetsvis. Om sommeren har der været mange flere. Herredets tilstedeværende folkemængde var ifølge folketællingen i 1910 3 500. Av samtlige dødsfald var 67,2 pct. hos mænd og 32,8 pct. kvinder. — 36,2 pct. blandt lapper, 34,5 pct. norske og 29,3 pct. kvæner. — Av dødsfaldene i første leveaar indtraf 57,9 pct. blandt norske barn, 26,3 pct. blandt lappiske og 15,8 pct. blandt kvænerne. (A. B. Wessel).

Sykehus. De 3 amtssykehus er i Hammerfest, Vardø og Vadsø. Hverken Hasvaag sykestue i Loppen, Gamvik sykehus eller Tanens sykestue har været i drift. Om Tanagaard tuberkulosehjem se under tuberkulose. I Hammerfest er det katolske St. Vincents hospital.

Badeindretninger findes i Hammerfest ved begge sykehus, desuten et kvænbad. I Lebesby findes 3 private kvænbad og i Tanen talrike private badstuer, ogsaa væsentlig hos kvæner, sjelden hos norske. I Vardø by er 1 karbad paa fæstningen, 3 kvænbad og 1 russebad, i Kiberg 1 kvænbad. I Sydvaranger har grubeselskapet paa Kirkenes oprettet et bad; der leveres dampbad og varme karbad med dusj; aapent fredag for brukets funktionærer og kvinder, lørdag for arbeidere; pris 50 øre om fredagen og 40 lørdagen medregnet saape, laken og haandklæ. (A. B. Wessel).

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om møter i helseraad, i karantænekommissioner og om vaksinerte:

Lægedistrikter.	Helseraad. Antal møter.	Karantæne- kommissioner. Antal møter.	Vaksinerte.
Finmarkens amt.....	56	7	2831
Alten	¹⁾ 3	-	361
Loppen	²⁾ 1	-	343
Hammerfest	³⁾ 13	1	445
Maasø	⁴⁾ 4	-	386
Kistrand	⁵⁾ 2	-	97
Lebesby	⁶⁾ 1	-	167
Tanen	⁷⁾ 3	-	129
Vardø	⁸⁾ 15	3	455
Vadsø	⁹⁾ 10	3	237
Sydvaranger	4	-	211

¹⁾ Alten 1, Talvik 1, Kautokeino 1. ²⁾ Loppen—Øksfjord. ³⁾ Hammerfest by 11, Hammerfest herred 1, Kvalsund 1. ⁴⁾ Maasø 1, Kjølvik 3. ⁵⁾ Kistrand 1, Karasjok 1. ⁶⁾ Lebesby. ⁷⁾ Tanen 2, Polmak 1. ⁸⁾ Vardø by 15. ⁹⁾ Vadsø by 8, Nordvaranger 1, Næsseby 1.

Paa grund av den om sommeren truende fare for kolerasmitte fra det nordlige Rusland maatte helseraadet i Kjølvik (M a a s ø distrikt) træffe forskjellige forføjninger, bl. a. vælge tilsynsmænd i de fiskevær, hvor der kunde ventes anløp av russiske fartøier. Der blev paabudt at fjerne afvaldsdynger og gjødsel og forøvrig truffet forskjellige forholdsregler for om mulig at fjerne hygieniske misligheter i værene. De valgte tilsynsmænd skulde paase sundhedsvedtægternes overholdelse og melde mulige overtrædelser av helseraadets forskrifter. Der blev om sommeren av det offentlige lagt provisoriske vandledninger baade i Søndre og Nordre Honningsvaag, og folket fik paabud om at hente sit drikkevand kun fra disse ledninger, et paabud, som — saavidt vites — ogsaa blev overholdt. Der blev i Kjølvik helseraad holdt 2 møter; i det ene møte maatte man paa grund av klage over unødig sløseri med vandet i den provisoriske vandledning i Nordre Honningsvaag, forby al klæsskylling ved vandposten og alene tillate vandet derfra benyttet til mat- og drikkevand. I Honningsvaag karantænekommission holdtes der i juli et møte, hvor samtlige medlemmer var tilstede, og hvori ogsaa medicinaldirektøren og statens epidemilæge deltok. Der besluttedes utfærdiget og omdelt blandt lodsene en av medicinaldirektøren fremlagt kundgjørelse, indeholdende forskrifter om forsigtighetsregler under deres ophold ombord og paa kolerasmittede steder. Ved mulig ankomst av syke med skibe besluttedes at henvise disse til det nyoprettede isoleringslokale i Tromsø. Lødsere, som maatte vise sig at være smittet under ophold ombord, besluttedes indlagt i det lokale i Søndre Honningsvaag, som aaret før var utset til dette bruk. (Sætre). I V a r d ø ansattes 6 mand til avvekslende at holde vagt efter russiske seilfartøier, som samtlige beordredes til Bussesundet, hvor den karantænemæssige undersøkelse blev foretat. Dampskibene undersøktes utenfor moloen. Den 14de juli ankom det russiske postskib, som dagen iforveien hadde landsat i Alexandrowsk en person, der led av koleralignende symptomer. Skibet beordredes derfor i 4 dages karantæne; det reiste imidlertid tilbake til Rusland dagen efter og tok passagererne med.

Til koleralasaret hadde man staaende færdig den forhenværende bestyrerbolig paa Steilnes, og som interneringslokale erhvervedes noget senere landstedet «Engelsviken». Der koleravakcinertes ca. 50 individer. (Blom). I Vadsø indrettedes for statens regning et interneringslokale paa Vadsøen; og i Hammerfest blev der tat de samme forholdsregler som foregaaende aar.

Kvaksalveri. Fra Tanen omtales en finlænder («rækarkvæn»), som farter omkring og sælger salmiakspiritus for 30 kroner flasken. Han skal foruten de forannævnte barselfebersyke ha behandlet flere tuberkuløse, men han brukes forøvrig kun i ringe utstrækning. Da han ikke er norsk statsborger, vilde han, i tilfælde hans virksomhet blev meldt, formentlig bli utvist fra riket; men det er meget vanskelig at faa folk til at fortælle om hans meriter. (J. Strømme).

C. Anhang.

(Appendices).

1. Utdrag av aarsberetningen for Drammen lægedistrikt for 1909.

Av

distriktslæge G. H. Pettersen.

I Drammen lægedistrikt forpleies nu 260 sindssyke, derav 229 i Lier, 3 i Røken og 28 i Hurum. Av de sindssyke er 148 mænd og 112 kvinder. 198 har offentlig bidrag til sin forpleining, 30 forpleies av fattigvæsenet alene, og 32 er selvbetalende. De syke er anbragt paa 59 forpleiningssteder. 25 patienter er utsatte i enkeltforpleining, paa 7 steder forpleies 2, paa 4 steder 3, paa 9 steder mellem 4 og 6.

Vore største kolonier er:

1. A. S. Sundby paa Hurum	med 20 mandlige patienter
2. A. M. Helgesens koloni i Frøgner, Lier	« 19 — —
3. Jens Opsahls koloni, Skjæggerud, Sylling	« 19 kvindelige —
4. Gunder Opsahl, Tranby	« 14 — —
5. Didrik Kornerud, Sylling	« 13 — —
6. Amund Haarberg, Lierskogen	« 12 — —
7. Ole Trulsen, Solberg, Sylling	« 12 mandlige —
8. Marius Sørsdal, Tranby	« 10 — —
9. Gaustad koloni	« 9 kvindelige —
10. Torstein Haarberg, gamle Gjællebæk . . .	« 8 mandlige —
11. Nils Hennum	« 9 — —
12. Trygve Hennum	« 7 kvindelige —

Av Kristiania fattigvæsen er utsat 81 sindssyke i Drammen lægedistrikt. Av Buskerud amts med offentlig bidrag forpleiede 209 sindssyke, heri iberegnet ogsaa de der er indlagt i asyl, er 64 utsatte i Drammen lægedistrikt; av disse 64 tilhører 21 Drammen lægedistrikt, altsaa er 43 fra de øvrige distrikter i amtet. Drammen by har ca. 50 sindssyke utsat i Drammen lægedistrikt. De øvrige 65 er fra andre amter og byer, likefra Lindesnes til Hammerfest. De fra Buskerud amts distrikter, og for en stor del ogsaa de fra andre amter utsatte er som regel urolige, vanskelige, urenlige og tildels voldsomme patienter, til hvem man ikke har kunnet skaffe forpleiere paa hjemstedet, derfor blir naturligvis belægget paa mange av kolonierne ogsaa for en stor del bestaaende av hjælpeløse, urenlige, arbeidsdygtige og arbeidsuvillige og tildels voldsomme patienter.

Jeg har forsøkt at gjøre op en statistikk for de sykes arbeidsdygtighet og er kommet til saadant resultat:

$\frac{1}{1}$ arbeidsdygtige	12	mænd	og	11	kvinder,	tilsammen	23
$\frac{1}{2}$ —	24	«	-	17	«	—	41
Delvis beskjæftiget	48	«	-	30	«	—	78
Absolut uvirksomme	58	«	-	55	«	—	113

Dette er intet lyst billede. At bedømme arbeidsdygtigheten er jo ikke saa let. Naar jeg siger, at 23 patienter er fuldt ut arbeidsdygtige, er jo det forsaavdt ikke korrekt, da det hænder, at en og anden av disse kan ha en enkelt dag eller nogen dage, da de vil hvile. Jeg har flere forpleiere, der er svært flinke til at faa sine folk ivei med arbeide, det koster ofte megen møie og langmodighet at faa dem til, men saa lønner det sig ogsaa for dem, naar det gaar.

Forpleiningen av de syke er i det hele noksaa tilfredsstillende. Jeg har flere forpleiere, som har hat sindssyke i over 20 aar, og jeg har rikelig anledning til at se, hvad øvelse og erfaring i de sykes behandling kan utrette. Jeg ser saa ofte, at sindssyke, som kommer til os, vilde, ustyrlige og udisciplinerte, efter en maanedes tids ophold hos en øvet og erfaren forpleier blir noksaa folkelige og medgjørilige. Jens Opsahl i Sylling, der har hat sindssyke i mellem 20 og 30 aar, og i de sidste 15 aar en stor koloni, har 2 døtre, der altsaa er opvokset sammen med sindssyke. Begge disse døtre er nu gifte, begge har sindssyke i forpleining, og begge ser ut til at bli dygtige forpleiersker. Gunder Opsahl har hat stor koloni i 20—30 aar. Hans datter giftet sig for nogen aar siden, har nu sindssyke, som hun steller med omhu og forstaaelse. Mor Haarberg paa Lierskogen har 2 gifte sønner, der begge er opvokset sammen med sindssyke, begge har kolonier og ser ut til at bli blandt vore dygtigste forpleiere. Jeg var en tur i Gheel i sommer. Hvad der slog mig straks, var den maate hvorpaa alle mennesker omgikkes de sindssyke. Det er den hundreaarige tradition, som har lært dem til at omgaaes, agte og elske de syke. Det er en stor fordel for de syke, at Lier nu gjennem mange aar har været, og sikkert i mange aar endnu vil bli hjem for sindssyke. Befolkningen blir vant til at se og omgaaes og tildels til at arbeide sammen med de syke, som de lærer at behandle som mennesker og ikke som underlige dyr. Der begynder ogsaa i Lier som i Gheel at bli en tradition at bygge paa. I Lier alene behandles nu 229 sindssyke, og de fleste av disse i Tranby og Sylling. Saalænge vi mangler asylplads, og det kommer vi længe til at gjøre, tror jeg, det er hensigtsmæssig at anbringe sindssyke i Lier, baade fordi jeg tror, at forpleierne litt efter litt blir kyndigere, og den øvrige befolkning, som ikke har sindssyke, venner sig til at se de syke uten utidig frygt og rædsel for dem. Der har delvis fra politiets side (væsentlig fra lensmandens) været klaget over, at rømninger har været saa hyppige i Lier. Aa ja, det hænder ikke saa sjelden, at en og anden rømmer. Vi gaar imidlertid ut fra, at de syke skal, saa langt det lar sig gjøre, leve for aapne dører og i fuld frihet. Fordelene herav opveier mange ganger ubehagelighetene ved rømning. Det vilde være ilde, om der av 260 sindssyke ikke av og til var nogen som rømte.

Det siger sig selv, at personer, som er farlige for sig selv eller andre, maa passes og vaakes over. I de fleste av vore kontrakter forekommer en paragraf, som siger, at de omkostninger, forpleieren har ved at indhente en rømning, skal forpleieren selv betale. Den paragraf skulde jeg helst se utgik. Den gjør, at friheten uvilkaarlig indskrænkes for mange syke.

2. Utdrag av medicinalberetningen for Alten lægedistrikt for 1909.

Av
distriktslæge Konrad Haug.

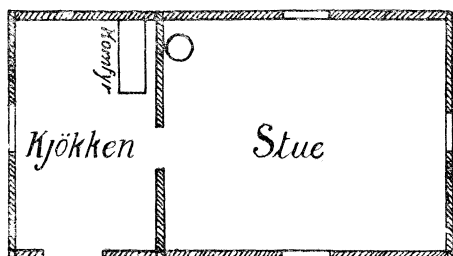
Hygieniske forhold.

Gammerne svinder efterhvert og erstattes med smaa tømmerhus. I Alten herred er allerede en gamme en raritet, benyttes maaske endnu av et par finner som midlertidig bolig, men i Talvik herred, i Rognsund, Stjærnsund og Vargsund er der fremdeles mange finner, der bor i gammer. Saavidt jeg nu har oversigt over antallet, skal der være ca. 20 stadig bebodde gammer i Talvik herred. Av disse er der neppe mere end 4 «fælles»-gammer tilbage. Med «fælles»-gamme forstaaes en gamme, som beboes av saavel kreaturer som mennesker. I flere gammer finder man kun stampet jord, belagt med enkelte stenheller som gulv; i mange finder man dog plankegulv og indvendig paneling av væggene. Av den ældgamle form — med arne midt paa gulvet og ljøre i taket — vet jeg kun av én, men ogsaa her var der anbragt en kokeovn i et hjørne. Kokeovnen har saaledes omtrent helt fortrængt arnen, og dermed er ogsaa ljøren forlatt. Denne forandring er hygienisk set overmaade slet, men økonomisk begrundet er den nok, da finnen har meget vanskelig for at skaffe sig brænde. Mens ljøregammen er tør og forsynet med rikelig frisk luft, er luften i kokeovnsammen (der altid er uten avtræk for komfyren) særdeles fugtig og slet, paa grund av vanddampen fra kokningen paa ovnen og udlunstningerne fra menneskene og undertiden kreaturerne. Sjøfinnerne, som bor i disse gammer, lever for dagen, de fleste av dem da. De fisker som oftest kun saa meget, at behovet til dagen dækkes, og saavidt at de har til kaffe og tobak. Er fisket like i nærheten, kan nok sjøfinnen ogsaa lægge litt tilside til knappere tider, men dette hænder sjelden, og derfor maa oftest fattigkassen hjelpe dem med levnetsmidler i en tid av aaret. Jeg har talt med flere av dem om deres stel: at de maa se til at være mere virksomme og ialfald søke at komme bort fra gammestadiet, men enkelte av dem har like ut svaret mig, at hvis de er virksomme og tjener penger, og bygger sig hus, faar de bare store skatter at betale. Den yngre generation synes dog at være mere driftig. Sjøfinnen lever mest paa fisk, brød og kaffe, leveren erstatter for en stor del smørret, endskjønt de jo ogsaa kjøper margarin, naar de har raad.

Den slette ernæring i forbindelse med en yderst usund bolig gjør, at flertallet av sjøfinnerne er bleke, magre og dorske. De lider ofte av kronisk rheumatisme og tuberkulose; den sidste er dog neppe hyppigere blandt dem, end blandt de norske. Gammerne er ogsaa gjennomgaende for mørke. De oplyses almindelig kun av to smaa vinduer, der til og med sitter i en dyp torvvæg, saa lyset falder ind i gammen som gjennom en glugge. Krokene i gammen er skidne og mørke. Bohavet i gammen er det simplest mulige: en tarvelig, simpel kasse til seng, et litet bord,

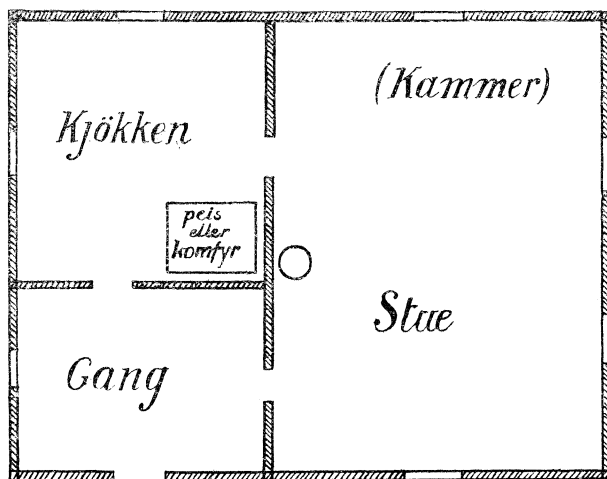
et par krakker og en almindelig kasse, samt en tarvelig hylde til de aller nødvendige mat- og kaffekopper.

Den almindelige type for tømmerhusene i Alten lægedistrikt er, som det vil sees av nedenstaaende grundrids, en firkantet bygning med indgang like ind i kjøkkenet; herfra fører saa dør ind i stuen. Denne stueform synes at være eiendommelig for kvænen, mulig har den sit forbillede i Finland. Den type, som av Eilert Sundt blev betegnet som den trønderske stuetype, er dog ogsaa adskillig utbredt, og der synes at bygges flere nye hus av denne type end av den «kvænske». Den trønderske stueform er karakteriseret ved en forgang, hvorfra dører fører ind til kjøkkenet paa den ene side og til stuen paa den anden.

Den kvænske stuetype.

omtrent full høyde — eller ialfald er der i gavlerne av huset indrettet pene loft. Den trønderske stues form har mange fordele fremfor den kvænske, der kan siges at staa gammen nærmest, er oftest dennes avløser. Beboerne i den kvænske stuetype staa ogsaa som regel i kultur under dem, som har eller anskaffer sig en bedre stue, likesom bohøve og utstyr gjerne er langt bedre i den trønderske stue. Mens isolation av en epidemisk syk kan gjennomføres med god vilje fra husets folk i en stue av trøndersk type, er en virkelig isolation i den kvænske stuetype næsten ugjennemførlig, da al trafik sker gjennom kjøkkenet, der godt kan holdes avstengt i den trønderske type.

Den trønderske type.

Om renlighets-stellet i stuerne hos folk flest kunde der siges mange ting. Det er en utbredt anskuelse, at kvænen skal være saa særlig renlig av sig, men denne anskuelse kan jeg ikke dele. Huslig renlig er efter min mening de fleste kvæner slet ikke, ja! de forstaa endog ikke engang, hvad ordentlig renlighet vil si. De bader sig nok som regel én gang i uken, og er derfor som regel ren paa kroppen, men de skifter altfor faa ganger undertøi, hvorfor lus og lopper ikke er nogen sjeldenhet. En almindelig og utbredt skik er, at matvarer opbevares inde i stuen. Især finder man meget ofte melkebunkerne staaende her i en hylde, gjerne med en trægardin foran, meget ofte ser man ogsaa en hylde med matkopper inde i stuen. Ser man litt nærmere efter, vil man ganske ofte se, at disse staa uvasket, eller i alfald slet vasket, med matrester sittende igjen paa kanterne, paa haandtaket og i bunden.

Hos flere kvænfamilier har jeg set, at kaffekopperne meget ofte benyttes aldeles uvasket. Baade barn og voksne kan man se komme og ta sig en uvasket kop og skjænke sig kaffe av kjelen, som stadig holdes varm. Gulvene vaskes som regel kun én gang hver uke, men krokene og gulvet under sengen forsømmes ofte da ogsaa. Stovvask av stuen er vel dog nu almindelig regel én gang hvert aar. Alle rørige gjenstande flyttes da frem eller ut. Men selve husvasken er mangesteds slurvet og utføres meget overfladisk. Sæpen klines paa og vaskes av, men man gnir ikke tilskrækkelig med den. Dog er der selvfølgelig enkelte hus, hvor der vaskes meget rent, saa rent og hvitt, at det er en fryd at komme ind. Hvad matstellet angaar, saa er dette i altfor mange hjem yderst mangelfuldt. Maten bestaar for en stor del av smørrebrød og kaffe; ja! der findes endog familier, hvor brød og kaffe er viktigste næringsmiddel. Man skulde tro, at dette er en overdrivelse, men det er det ikke. Jeg kjender personlig en familie, hvor man kun en gang imellem koker kjøtsuppe eller fisk. Jeg har selv reist med manden i denne familie paa fjeldtur, og da levet han i 14 dage paa smørrebrød og kaffe. Han sa, det var det bedste han fik. Han er slet ikke mager, og saavidt jeg vet, er han frisk. Men hos de fleste er regelen den, at man om dagen lever paa smørrebrød og kaffe, og saa spiser man om aftenen sit hovedmaaltid, bestaaende av en udmerket kjøtsuppe med gryn, eller kokt fisk. Naar man har spist sig grundig mæt, legger man sig til at sove.

Om den huslige renlighetssans hos kvænerne kan jeg ikke andet end anføre til belysning av denne, at man mindes endnu meget godt folk, som hadde den overtro, at vasket man matgryten ren for matrester, stod snart hungersnøden for døren. Jeg vil ikke tale om lapperne, hos hvem jeg med mine egne øine har set, at gryten brukes til badekar for smaabarn, skylles saa med rent vand og benyttes saa efterpaa til matgryte. Jeg har ogsaa hos lapperne fundet matgryten full av ekskrementer. Ifølge de undersøkelser, som jeg leilighetsvis har kunnet utføre, er ret mange hus overbefolket. Soverommene er især overbefolket, da man av økonomiske hensyn som regel kun benytter et à to rum om natten. Spytteuванen, som nu allerede i mange aar er motarbeidet, holder sig som sagt fremdeles. Men det begynder nu mer og mer at bli indlysende for folk, at tæring maa være smitsom, og forholdsregler til bekjæmpelse av smitten er av denne grund blit lettere og lettere at gjennomføre for hvert aar, som er gaat.

Det er for mig ingen tvil om, at aarsaken til, at tuberkulosen er, relativt tat, adskillig utbredt inden distriktet, er: mangelfuld huslig renlighet, overbefolkning av husene og tildels et mindre hensigtsmessig og ordentlig matstel i forbindelse med spytteuванen. De fleste tæringspatienter kommer nemlig sent under lægebehandling, og gaar saaledes i lang tid omkring og smitter, uten selv at vite om det.

Folkemedicin.

Fjeldfinnerne, som har liten adgang til lægehjælp, anvender meget hud-derivantia mot smerter. Kopsætning og aarelatning anvendes, men i mindre maale-stok end en metode, som bestaar deri, at huden tverknipes mellem 4 fingre, saa der kommer en lokal bloduttrædelse. Dette gjøres paa mange steder tæt ved huden over det smertefulde sted, saa huden faar et eiendommelig, blaalig flekket utseende.

En anden og maaske endnu mere anvendt metode er følgende: Man borer et ca. ørestort cirkelrundt hul i en bark; hullet fylles saa med knusk og legges over det syke sted, hvorpaa knusken antændes, og man lar den rolig brænde ind i huden. Der danner sig saaledes et cirkelrundt brandsaar, der tilheler med materiedannelse under skorpen.

Troen paa, at lapperne kan «gane» eller «rune», er endnu ganske utbredt blandt befolkningen. Der er flere, især neurastheniske kvinder, som selv med bestemthet tror, at deres sygdom kan henføres til «finnegan». Man faar vanskelig rede paa denne ætiologi hos patienterne selv, men helst av andre, og mangen gang har jeg da likeoverfor mere meddelsomme patienter henledet tanken paa en saadan sygdomsaarsak, og da har den syke ofte fortalt mig, at sygdommen opstod, kort efterat vedkommende blev uenig med en fjeldfinn, og at sygdommen nok vilde vedvare, indtil forlik atter var istandbragt med fjeldfinnen. I denne forbindelse meddeler jeg, at jeg har hørt fortælle, at finnerne anvender «likslim» for at «sætte sygdom» paa folk og fæ. Dette skal foregaa paa den maate, at finnerne tar slim fra munden paa et lik og overfører dette slim til mat og lignende, som saa spises av vedkommende, selvsagt uten at denne aner noget. Jeg har søkt at finde rede paa, om der er nogen virkelig sandhet i dette og derfor forsøkt at faa min vappus til at fortælle mig derom, men han har kun svart mig, at det muligens fandt sted i gamle dage. Hvis dette er sandt, skulde der altsaa, ubevisst, men forbryderisk fra finnens side, foreligge en anvendelse av likalkaloiderne eller likbakterierne. Finnen har let adgang til lik, da disse ofte henstaar længe ubegravet i fjeldet, især om sommeren, men ogsaa om vinteren. Ja! det skal hælde ikke saa sjelden, at lik henstaar i fjeldet ubegravet hele sommeren over. Dette uvæsen blev derfor søgt motarbeidet ved i Kautokeino helseraad at vedta en anmodning til kirke-tilsynet om at sørge for, at lik saavidt mulig blev begravet i rimelig tid.

3. Sundhetsforskrifter approberte 1909.

Masfjorden herred.

(Kongelig resolution av 23de mars).

§ 1. Opførelse eller flytning av hus skal anmeldes skriftlig for vedkommende tilsynsmand i sundhetskommisjonen og skal følgende regler iagttages:

- a) Opførelse av beboelseshus maa ikke paabegyndes, før muldjorden er bortfjernet og grunden fuldt avgrøftet, saa alt grundvand bortledes.
- b) Beboelseshuset skal opføres paa undermur av mindst 30 cm. høide over jorden og ved beslag med kalk, ler eller paa anden maate gjøres tæt. Hvor der ikke er kjelder, skal der anbringes mindst 2 murede luftaapninger.
- c) Ethvert til beboelse bestemt rum skal ha en høide av mindst 2,25 meter fra gulv til tak og være forsynt med mindst ett vindu, som med lethed kan aapnes.
- d) Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt, forsynt med tør fast fyld som mellemlag.
- e) Mindste avstand mellem beboelseshus og fjøs, stall og grisehus skal være 10 — ti — meter.
- f) I beboelsesrum maa ikke anbringes kokeovn, medmindre den er forsynt med indretning til opfangning og bortledning av damp.

§ 2. Husets gaardsplads og nærmeste omgivelser skal holdes fri for stillestaaende vand.

§ 3. Melk og andre matvarer skal opbevares i særskilt rum. Hvor saadant ikke kan tilveiebringes, kan de anbringes i en dertil indrettet hylde (melkestol) med forhæng.

§ 4. Inden en av sundhetskommisjonen nærmere bestemt tid skal der ved hvert hus opføres et ordentlig vandhus med fuldt avdelte rum for hver 20 personer, som bebor huset. Det maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus eller tilsig til saadant. Hvor forholdene gjør det nødvendig, kan der paabydes anbringelse av tæt beholder, der skal tømmes saa ofte, at ingen overfyldning finder sted. Indholdet bør jevnlig overstrøes med torvjord eller lignende for at undgaa stank.

§ 5. Gjødning, avfald fra husene eller anden urenlighet maa ikke oplægges eller henkastes vaaningshus eller alfar vei nærmere end 10 — ti — meter og maa være saaledes beliggende, at tilsig til beboelseshus, brønd eller andet drikkevandtak for mennesker og dyr undgaaes.

§ 6. Brønd eller andet drikkevandtak maa ikke forurenses ved vaskning eller paa anden maate. Vandtak, som ikke er rindende, maa ombygges med sten og torvjord saaledes, at ikke overvand rinder ned i samme.

§ 7.

- a) Sundhetskommisjonen kan forby salg av bedærvede fødemidler og andre varer, der kan være farlige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, og i fornødent fald besørge dem tilintetgjort paa eierens bekostning.
- b) Handlende maa ikke indpakke matvarer eller nydelsesmidler i avispapir eller urent papir.

§ 8. Beboelsesrum likesom seng- og gangklær samt andre gjenstande, der har været benyttet av personer, som lider eller har lidt av smitsomme sygdomme, maa ikke overlates til bruk for andre, forinden de er desinficeret paa tilfredsstillende maate.

§ 9. Findes bolig, forsamlings- og arbeidssted ved mangel paa tilstrækkelig lys eller frisk luft, ved fugtighet, urenlighet eller overfyldning av mennesker at være skadelig for sundheten, kan sundhetskommisjonen forby deres bruk, indtil mangelen er avhjulpet.

§ 10. Ved bedrifter, der kan forurense luften eller paa anden sundhetskadelig maate forulempe de omboende, har eieren at rette sig efter de bestemmelser, som sundhetskommisjonen til enhver tid maatte foreskrive.

§ 11. Personer fra fremmede kommuner maa ikke mottages til forpleining i herredet medmindre de er forsynt med lægeattest for, at de ikke lider av tæring eller anden smitsom sygdom.

§ 12. Fartøier, der henligger inden herredet, og deres besætninger er med hensyn til sundhetsforholdene ombord underkastet sundhetskommisjonens bestemmelser.

§ 13. Undlater nogen at utføre de foranstaltninger, der i medhold av lov eller disse forskrifter er paabudt av sundhetskommisjonen, kan denne la det fornødne utføre for vedkommendes regning.

§ 14. Avvikelse fra disse forskrifter kan under særegne omstændigheter indømmes av sundhetskommisjonen.

§ 15. Det paaligger sundhetskommisjonens medlemmer hver i sin kreds at paase disse forskrifter og de i overensstemmelse hermed av sundhetskommisjonen fattede bestemmelsers overholdelse og i tilfælde at meddele overtrædelse av samme til dens ordfører.

§ 16. Overtrædelse av ovenstaaende forskrifter skal sundhetskommisjonen foranledige paatalt efter lovgivningen.

Aamot herred.

(Kongelig resolution av 1ste april).

Tillægget er saalydende:

For herredet:

Skogskojer, som er bestemt til vinterbolig og beboes efter 1ste november, skal opføres av laftet tømmer med mindst 5 cm. tykke meddrag, hvorhos de forsynes med jordtak av mindst 10 cm. tykkelse, helst paa underlag av næver.

For strøket omkring jernbanestationen:

- a) Ethvert bebodd hus skal ha et vandhus. Det maa ikke ligge mindre end 2,50 m. fjernet fra beboelsesrum eller opbevarings- eller tilberedningssted for næringsmidler. Dog kan avstanden tillates nedsat til 1,50 m., naar mellemrummet er ubebygget. Gjødelsingen skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og forøvrig naarsomhelst sundhetskommisjonen av hensyn til særegne forhold og omstændigheter maatte finde det paakrævet.

De flytbare beholdere skal tømmes mindst én gang i uken eller oftere, hvis de paa kortere tid blir $\frac{3}{4}$ fulde.

Desuten bør saavel gjødelsinger som flytbare beholdere jevnlig paafyldes jord eller torvstrø.

- b) Sundhetskommisjonen har ret til at forby husdyrhold, hvor det foranlediger sanitære misligheter, der paa grund av stedsforholdene ikke kan hindres eller formedelst fortsat overhørighet ikke blir avhjulpet.
- c) I gaardsrummet tillates ingen ansamling av søppel eller anden urenlighet.

Alt saadant kastes i bingen. Dog kan med sundhetskommisjonens til-

ladelse alt ikke flytende avfald anbringes i en tæt, med forsvarlig laag forsynt kasse, der skal tømmes saa ofte, den er fuld eller dens indhold utbreder stank. Disse kasser skal ikke være større, end at 1 eller høist 2 mand kan haandtere dem i fyldt tilstand.

- d) Synkebrønder skal være forsynt med tæt og forsvarlig laag, og de skal tømmes og renses mindst 1 gang aarlig eller oftere, om sundhetskommisjonen finder det nødvendig.

De kan av sundhetskommisjonen forlanges desinficert og naarsomhelst sløifet.

Avløpsrør fra kjøkken, bryggerhus eller kjælder saavel som fra slagterier maa ikke anbringes saaledes, at spildvandet ledes til gatens rendesten eller veigrøft.

- e) Enhver huseier eller grundeier pligter at renholde fortaag, rendesten, gate eller vei utenfor sin eiendom til gatens midtlinje.
- f) Kommunen skal til enhver tid sørge for, at ha til sin raadighet et jordstykke, hvorhen huseierne kan føre gjødsel eller avfald.

Vestby herred.

(Kongelig resolution av 16de april).

- I. Naar nogen agter at opføre eller flytte husbygning, har han derom at gjøre anmeldelse for nærmeste medlem av helseraadet og forøvrig at iagttå følgende:
 - a) Avstanden mellem vaaningshus og uthus skal være mindst 10 meter.
 - b) Grunden, hvorpaa vaaningshus opføres, skal være tør og tilstrækkelig avgrøftet for grund- og overvand.
 - c) Bygningen skal overalt hvile paa en forsvarlig, og, hvor der ikke er kjelder, med mindst to trækul forsynet grundmur, der kan bestaa av graasten eller beton og ingensteds være lavere end 30 cm. over grunden.
 - d) Ethvert beboelsesrum skal være mindst 2,50 meter høit fra guly til loft og ha mindst ett vindu, der kan aapnes. Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt og forsynet med tæt, fast fyld.
- II. Forsaavidt der i beboelsesrum benyttes kokeovn, maa denne være forsynet med damphætte eller anden indretning til bortledning av dampen.
- III. Naar der ikke er anledning til at opbevare melk og andre matvarer i særskilte rum, maa de i beboelsesrum kun opbevares i lukket skap eller hylde med forhæng.
- IV. Avfald, skyllevand eller anden urenlighet fra husene skal ikke tillates kastet utenfor stuedøren, men anbringes i gjødsel- eller vandhusbingen eller lægges i særskilt bing eller dyng. Disse maa ikke ligge nærmere eget eller anden mands hus, offentlig eller privat vei end 10 meter. De skal ha sin beliggenhet enten ved uthusene eller bak vaaningshuset. De skal tømmes hver vaar og forøvrig saa ofte, at stank undgaaes. Unødig stank maa undgaaes ved stadig paafyldning av torvstrø, jord, aske, sagflis eller lignende. Hvor forholdene — tettere bebyggelse — gjør det paakrævet, kan tørt avfald midlertidig henlægges i tette, lukkede søppelkasser, der dog jevnlig maa tømmes i avfaldsdyngen. Aadsler skal nedgraves i jorden paa et avsides sted og i tilstrækkelig dybde mindst 0,75 meter under jordoverflaten.
- V. Fra uthus, vandhus, avfaldsdynger maa ikke ske sig til hustomt, vei, brønd eller andre steder, hvorfra drikkevand tages til mennesker eller dyr.

- VI. Til ethvert vaaningshus skal der indrettes et vandhus. Vandhusets gulv og sæter skal vaskes én gang om uken. Vandhusbingen skal mindst hver 8de dag paafyldes torvstrø, jord eller anden fyld. Vandhusbingen skal være indklædd. For disses beliggenhet og behandling gjælder de samme forskrifter som for afvaldsdynger i § 4 bestemt.
- VII. Transport av gjødsel og afvaldsstoffer skal i sommertiden ske i beholdere, der er saa tætte, at intet av betydenhet spildes. Ikke-dækkede gjødselhauger maa ikke ligge bebodde hus nærmere end 10 meter.
- VIII. Hester, kjøer, svin, faar, gjeter og høns maa ikke ha stadig tilhold under vaaningshus eller i rum, der har tak eller væg fælles med vaaningshuset.
- IX. Brønd eller opkomme, hvorfra drikkevand tages, maa ikke forurenses med vask eller anden urenlighet. Det samme gjælder bæk eller mindre elv ovenfor det sted, hvorfra drikkevand tages. Enhver renvandsbrønd, der ikke er større end 2 meter i hver kant, skal være stensat eller tømret, overbygget og forsynet med laag til beskyttelse mot overvand og andre forurensninger samt tømmes og renses om mulig hvert 3dje aar.
- X. Finder helseraadet, at noget bebodd hus, arbeids- eller forsamlingsrum er skadelig for helsen ved fugtighet, urenlighet, overfyldning av mennesker, mangel paa lys eller luft, kan helseraadet forby husets eller rummets avbenyttelse, indtil de forefundne mangler er avhjulpet.
- XI. Utsalgssteder og opbevaringssteder for kjøt, fisk, melk, brød og andre næringsmidler skal stedse holdes rene, godt luftede, fri for støv og stank og maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken. Heller ikke maa der sammesteds opbevares andre varer, som kan meddele næringsmidlerne lugt eller smak. Handlende maa ikke indpakke matvarer i aviser eller urent papir.
- XII. Anlæg og reparationer av bakeri og slagteri skal anmeldes for helseraadet paa forhaand. De skal forsynes med cementert gulv, ha panelte oljemalte vægger og tak. De skal være lyse, stadig holdes rene, godt luftede, fri for støv og stank. Gulvet skal overspyles og vaskes hver dag efter avbenyttelsen. Avfald fjernes straks og paakastes jord eller anden fyld.
- XIII. Helseraadet kan forby salg, overdragelse, avbenyttelse av bruksgjenstande, klær, fødemidler eller andre gjenstande, der ansees skadelige for helsen, og er i dette øiemed berettiget til at fordre utivevt fornødne prøver.
- XIV. Næringsbruk og bedrifter, der medfører for helsen skadelige utdunstninger eller forurensninger, skal være undergit helseraadets tilsyn, og skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter bestemmelser, som av helseraadet maate gives til forebyggelse eller fjernelse av helsefarlige ulemper.
- XV. Naar en tæringssyk forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes helseraadets ordfører av dem, fra hvem den syke flytter.
- XVI. Avvikelser av samtlige foran omhandlede vedtægter kan under særegne omstændigheter ske med helseraadets tilladelse.
- XVII. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægters overholdelse og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse derom til helseraadets ordfører, der i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paataalt efter loven. Opfyldes ikke nærværende vedtægter, kan helseraadet derhos foranstalte manglerne avhjulpne for vedkommende overtræders regning.
- XVIII. Et eksemplar av nærværende vedtægter skal til enhver tid findes i ethvert hus samt være opslaat i skolestuerne og kommunelokalet.

Sandeherred herred.

(Kongelig resolution av 16de april).

§ 1. Ved opførelse eller flytning av husbygninger skal anmeldelse herom gives til nærmeste medlem av helseraadet, som har at paase følgende bestemmelser iagttat:

- a. Avstanden mellem vaaningshus paa den ene side og stald, fjøs, grisehus og vandhus paa den anden side skal være mindst 8 meter.
- b. Tomten under vaaningshus skal — om den er fugtig — avgrøftes vel og al matjord fjernes.
- c. Huset skal staa paa grundmur av mindst 30 cm. høide over det omliggende jordsmon.
- d. Gulvet i 1ste etage skal være dobbelt eller paa anden maate gjøres forsvarlig tætt og varmt.
- e. Ethvert beboelsesrum skal ha en mindste høide av 2,50 meter og være forsynet med mindst ett vindu, som kan aapnes.

§ 2. Hester, kjøer, gjeter, svin eller høns maa ikke ha stadig tilhold i eller under vaaningshus og heller ikke i rum, der har væg fælles med dette.

§ 3. Kokeovn maa ikke benyttes i beboelsesrum, medmindre den er forsynet med indretning til bortledning av damp.

§ 4. Til enhver bolig skal der være et vandhus. Dette skal være indrettet paa saadan maate, at det ikke har avsig til eller utbreder generende stank til naboer eller befærdet vei. Det maa ikke ha tak tilfælles med beboelsesrum og matbod eller ligge nærmere almindelig vei end 6 meter, eller brønd, hvorfra tages vand til husholdningen, og rindende bæk, der fører til sted, hvorfra mat- og drikkevand hentes, end 10 meter. Paa tætt bebyggede steder, hvor denne avstand fra alfarvei ikke kan opnaaes, maa vandhuset være forsynet med en cementeret kum eller med en tætt, helst flytbar beholder, og ved paastrøen av torv, jord eller lignende holdes fri for stank. Ethvert vandhus skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og ellers saa ofte, som helseraadet finder det paakrævet. Ved fabrikker og lignende bedrifter skal der være et eller flere vandhus i forhold til arbeidernes antal; om helseraadet finder det fornødent ogsaa med pissoirer. Helseraadet kan paaby desinfektion av binger og ekskrementbeholdere.

§ 5. Findes bebodd hus eller forsamlingslokale skadelig for sundheten paa grund av mangel paa lys, luft eller paa grund av fugtighet, urenlighet, overfyldning med mennesker eller slett ventilation, kan helseraadet forby husets eller rummets anvendelse, indtil forfundne mangler er avhjulpet.

§ 6. Avfald, skyllevand eller anden urenlighet fra hus eller bedrifter maa ikke oplægges eller henkastes vaaningshus eller alfarvei nærmere end 8 meter og være saaledes beliggende, at der ikke kan ske tilsig til beboelsesrum, nabo-tomt eller alfarvei.

Er det uundgaelig nødvendig paa grund av de lokale forhold at henlægge deslike ansamlinger nærmere befærdet vei, skal de forsvarlig dækkes med jord, torv eller lignende, eller snarest mulig bortskaffes. Om helseraadet finder det nødvendig, er eieren forpligtet til at anskaffe søppelkasser, hvor alt ikke flytende avfald og feieskarn henlægges, og sørge for dettes betimelige tømning.

I tætt bebodde strøk skal rengjørelse av grøfter og rendestener foretages av huseieren, saa ofte helseraadet finder det fornødent.

§ 7. Brønd eller opkomme, hvorfra mat- eller drikkevand tages, maa ikke ha tilsig fra stald, fjøs, vandhus, ansamling av gjødsel og urenligheter, ei heller forurenses med vask eller paa anden maate.

§ 8. I eller ved bæk, vand eller rindende elv, der fører til sted, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, maa heller ikke vaskning eller anden forurensning ske, medmindre det sker nedenfor det sted, hvorfra vandhentning foregaar. Paa mark langsmed saadan bæk, vand, brønd eller elv skal det derfor i en afstand av mindst 10 meter kun spredes torv- eller muldblandet kreaturgjødsel (ikke latrine-gjødsel).

§ 9. Gjødelselbinger, gjødelselsamlinger eller oplag av avfallsstoffer maa ikke anbringes saaledes, at derfra sker umiddelbart tilsig til gaardsplads, nabotomt eller grund under vaaningshus eller paa saadan maate, at de utbreder stank til disse steder eller til alfarvei.

§ 10. Ved bedrifter, der kan forurense luften eller paa anden for sundheten skadelig maate forulempe omkringboende, har eieren at etterkomme de bestemmelser, som helseraadet til enhver tid maatte finde fornødent at forordne til forebyggelse av ulemperne.

§ 11. Helseraadet kan forby salg av bedærvede næringsmidler og bruks-gjenstande, som kan bli farlige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, og er til kontrol derav berettiget til at kræve utleveret prøver.

Saadant forbud kan, naar hurtig avgjørelse maa træffes, nedlægges paa helseraadets vegne av dettes ordfører. Den endelige kjendelse avgir det samlede helseraad.

§ 12. De handlendes opbevarings-, tilberednings- og utsalgssted for næringsmidler av ethvert slags skal være rene, luftige og fri for støv eller stank, og maa ikke benyttes til soverum eller uten helseraadets samtykke staa i direkte forbindelse med saadant. Ei heller maa der sammesteds opbevares andre varer, der kan meddele næringsmidlerne lugt og smak, forurense eller bedærve dem. Paafylldning eller pudsning av parafinlamper maa ikke finde sted i lokalet.

I saadant utsalgssted skal der være vaskestel, stadig forsynet med tilstrækkelig vand, saape og haandklæ, hvor den sælgende skal vaske sine hænder, naar nævnte varer skal haandteres. Matvarer maa ikke indpakkes i aviser eller urent papir.

§ 13. Melk maa behandles med yderste forsigtighet, særlig maa den, der skal melke, forinden vaske sine hænder og avtørre koens yver og spener med klut. Melk maa ikke opbevares i beboelsesrum uten i særskilt avlukke. Melkekjører og melkespand maa bestandig holdes rene og ikke overdækkes med urene kluter eller papir.

§ 14. I bakerier skal gulv, vægger og tak altid holdes omhyggelig rene, likesaa alt indeværende inventar. De i bakerierne beskæftigede personer skal under sit arbeide være iført helt og rent antræk (forklæ med brystsmek av hvitt lerret). Al ombæring og tilbringelse av brød og andet bakverk skal ske i rene, tildækkede kurver eller i træk- og kjørevogner, der er forsynet med overbygning eller tæt pressenning.

§ 15. Ved opførelse av slagterier skal vedkommende være forpligtet til at iagtta de bestemmelser, som helseraadet matte gi for indredningen av saadanne. Efter slagting i uthus skal avfaldet straks fjernes og besudlede steder rengjøres.

§ 16. Kjøtt og fiskevarer maa ikke tørvføres i urene vogner og skal under transporten være godt beskyttet mot støv eller anden forurensning ved at indhylls i rent lerret eller dækkes av rene pressenninger.

§ 17. Helseraadet kan imidlertid forby salg av melk, fløte og andre føde-midler samt beklædningsgjenstande fra hus, hvor tilstedeværende smitsom sygdom kan gi anledning til sammes utbredelse, indtil den syke er betryggende isoleret eller fjernet og huset desinficeret.

§ 18. Naar en person lidende av smitsom sygdom dør, skal sykeværrelset, før det overlates andre til beboelse, samt bohøve, gang- og sengklær, før de overlates andre til eiendom eller bruk, desinficeres.

§ 19. Ved tæringssykes flytning skal anmeldelse ske til helseraadets ordfører. Meddelelsespligt paahviler saavel den huseier, hvorfra, som den husvert, hvortil den syke flytter.

§ 20. Personer fra fremmede kommuner maa ikke mottages til forpleining inden herredet, medmindre de er forsynet med lægeattest for, at de ikke lider av tæring eller anden smitsom sygdom.

§ 21. Fartøier der henligger inden herredet, og deres besætninger er med hensyn til sundhetsforholdene ombord underkastet helseraadets bestemmelser.

§ 22. Ældre bebyggelser eller igangværende bedrifter skal paa bedste maate bringes i overensstemmelse med disse forskrifter.

§ 23. Hvor særegne forhold paakræver det, kan helseraadet indrømme avvikelser fra disse forskrifter.

§ 24. Undlater nogen at utføre de foranstaltninger, der i medhold av lov eller disse forskrifter er paabudt av helseraadet, kan dette la det fornødne utføre for vedkommendes regning.

§ 25. Helseraadets medlemmer har at paase disse forskrifters og de i overensstemmelse hermed av helseraadet fattede bestemmelsers overholdelse og i tilfælde at meddele overtrædelse av samme til dets ordfører, der, om fornødiges, besørger tiltale efter loven.

Norderhov herred.

(Kongelig resolution av 16de april).

§§ 1, 2 og 11 i de for herredet ved kongelig resolution av 10de december 1887 approberte sundhetsforskrifter, ophæves forsaavidt angaar byggebeltet omkring Hønefoss by.

Stranden herred.

(Kongelig resolution av 27de april).

§ 1. Opførelse av vaaningshus, fjøs eller staldbygning skal anmeldes skriftlig for sundhetskommisjonen. Følgende regler skal iagttages:

- a. Før opførelse av vaaningshus maa matjorden bortføres fra grunden, som maa avgrøftes, saa alt grundvand bortledes.
- b. Bygningen skal ha graastens undermur, intetsteds lavere end 30 ctm. over jorden og forsvarlig tettet ved rapning med kalk eller lignende.
- c. Ethvert til beboelse bestemt rum skal ha en høide av mindst 2,25 m. fra gulv til loft og være forsynt med mindst ett vindu, som med lethed kan aapnes.
- d. Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt, helst forsynt med tør, fast fyld.
- e. I beboelsesrum maa ikke anbringes kokeovn, med mindre den er forsynt med et tilstrækkelig avløp for kokedampen.
- f. Mindste avstand mellem beboelseshus og uthus skal være 10 m.

§ 2. Gaardstunet skal holdes frit for stillestaaende vand.

§ 3. Hvor det ikke kan undgaas, at melk og andre fødemidler opbevares i beboelsesrum, skal de være anbragt i lukkede skap eller hylde med forhæng.

§ 4. Ved hvert vaaningshus skal der inden 1 aar fra disse forskrifters approbation være opført et vandhus, forsaavidt saadant mangler. Det skal ikke

ha væg eller tak fælles med beboelsesrum og maa være saaledes beliggende, at derfra ikke kan finde tilsig sted til beboelseshus eller drikkevand. Indholdet skal jevnlig bestroes med torvstrø, jord, aske eller lignende, saa stank forebygges.

§ 5. Feieskarn, avfald, spildvand og anden urenlighet maa ikke henkastes ved dørene, men skal henbringes i vandhuset eller i kompostdyng, der ikke maa ha tilsig til hus, alfarvei eller brønd.

§ 6. Brønd eller bæk, hvorav drikkevand tages, maa ikke forurenses ved vaskning eller paa anden maate ovenfor nederste hentested for drikkevand.

§ 7. Sundhetskommisjonen kan forby salg av bedærvede fødemidler, giftige tapeter og tøier og deslike. Til bedømmelse herav kan forlanges utlevert prøver.

§ 8. Findes bolig, forsamlingssted eller arbeidssted at være skadelige for sundheten, kan sundhetskommisjonen forby deres bruk, indtil mangelen er avhjulpet.

§ 9. Undlater nogen at utføre de av sundhetskommisjonen i medhold av lov eller disse forskrifter paabudte foranstaltninger, kan sundhetskommisjonen la det fornødne utføre for vedkommendes regning.

§ 10. Hvor særegne forhold paakræver det, kan sundhetskommisjonen indrømme lempninger i disse forskrifter.

§ 11. Overtrædelse av disse forskrifter blir at anmelde til sundhetskommisjonen, der om fornødent bevirker overtrædelserne paatalt efter loven.

Grytten herred.

(Kongelig resolution av 27de april).

Herredets sundhetsforskrifter av 19de oktober 1908 forsaavidt angaar §§ 13—17 skal ogsaa gjælde for strandstedet Aandalsnæs.

Maasø herred.

(Kongelig resolution av 27de april).

§ 4 c skal lyde saaledes:

«Fiskeavfald bestemt til kreaturføde eller gjødsel skal straks henbringes til dertil bestemte, fra boliger eller offentlig vei mindst tyve meter fjernede steder».

Ullensvang herred.

(Kongelig resolution av 11te mai).

De approberte forskrifter for Odda bygningskommune er saalydende:

§ 1. Torv, aapne pladser og gater samt rendestener skal rengjøres mindst 1 gang om uken, gaardpladser, portrum og ubebyggede tomter holdes fri for stank.

§ 2. Avfald og anden urenlighet maa ikke henslænges paa steder, hvor de generer ved at utbrede stank, men anbringes i gjødselbinger, priveter eller paa dertil av sundhetskommisjonen anviste pladser.

§ 3. Spilde- eller skyllevand maa ledes ind i lukte render eller kloaker, overvand skaffes avløp til rendestener.

§ 4.

- a. Priveter, stalder eller opbevaringssteder for gjødsel skal være saaledes beliggende, at fra dem intet tilsig sker til brønd eller vandtak fra hvilke de maa være fjernet mindst 4 meter; de maa ikke ha aapning til vei, offentlig plads eller nabogrund og ikke ligge disse nærmere end 1,50 meter, derhos maa de være saaledes indrettet, at de ikke utbreder stank til bebodd hus eller til steder, hvor næringsmidler tilberedes eller opbevares.
- b. Priveter maa tømmes saa ofte, det av sanitære hensyn ansees for nødvendig.
- c. Bortførelse av privetgjødning maa ske om natten i tætte, lukte vogner efter sundhetskommisjonens nærmere bestemmelse.
- d. Gjødsling av marker og haver maa ske paa saadan maate, at mindst mulig stank utbreides til omgivelserne.

§ 5. I havnen eller elven maa ikke henslænges døde hunder, katter eller lignende. Disse maa derimot nedgraves paa passende steder saa dypt i jorden, at stank undgaaes saavel som vandsig derfra til brønd eller vandtak.

§ 6. Svinehus, stald, fjøs o. s. v. maa ikke ha tak eller væg fælles med vaaningshus; de maa ha tilstrækkelig av lys og luft og være forsvarlig indredet for dyrenes trivsel. Tømming av gjødselbingerne maa foretages saa ofte, som dette av sanitære hensyn findes paakrævet. Sundhetskommisjonen kan forby kreaturhold, hvor sanitære misligheter trods varsel finder sted.

§ 7. Brønder og vandintak skal holdes fri for skadelige tilsig. Brønder skal være overbygget og til en dybde av 1,25 meter være omgitt av et lerlag av mindst 25 cm.s tykkelse; de maa renses mindst 1 gang om aaret.

§ 8. Enhver bedrift, hvorved luften forurenses eller stank utbreides, som f. eks. slagterier, pølsemakerier, bakerier og melkentsalg, skal være underkastet sundhetskommisjonens tilsyn og bestemmelser.

§ 9. Melk maa ikke opbevares i rum, der benyttes til beboelse eller som soverum.

§ 10. Sundhetskommisjonen kan forby salg av bedærvede eller for sundheten skadelige næringsmidler og om nødvendig paa eierens bekostning besørge dem bortskaffet og tilintetgjort; dette gjælder ogsaa giftige tapeter, leketøy, beklædningsgjenstande o. s. v.

§ 11. Befindes hus, skoler eller forsamlingslokaler at være skadelige for sundheten ved mangel paa tilstrækkelig lys eller luft, ved fugtighet eller av andre grunde, kan sundhetskommisjonen paaby manglerne rettet og forby lokalernes bruk, indtil dette er skedd.

§ 12. Ved optræden av sygdomme, der kan antages at være av smitsom natur, maa anmeldelse til nærmeste læge ske i henhold til § 14 i lov om sundhetskommisjoner av 16de mai 1860. Indtil legeundersøkelse har fundet sted, maa den syke hvis mulig avsondres i særskilt rum og husets folk undgaa samkvem med utenforstaaende.

§ 13. Salg av melk eller andre fødemidler fra smittede familier maa ikke finde sted uten sundhetskommisjonens tilladelse. I sykerum maa ikke fødemidler opbevares.

§ 14. Barn fra smittet familie maa ikke besøke skolen uten sundhetskommisjonens tilladelse.

§ 15. Undlater nogen at utføre de efter disse forskrifter ham paahvilende forpligtelser eller de i henhold til disse av sundhetskommisjonen fattede beslutninger, kan denne foranstalte dem utført paa hans bekostning.

§ 16. Hvor særegne forhold gjør det nødvendig, kan sundhetskommisjonen tillate avvikelse fra disse forskrifter.

§ 17. Overtrædelse av disse forskrifter straffes i henhold til den til enhver tid gjældende lovgivning.

Vikten herred.

(Kongelig resolution av 11te mai).

Tillægget for Viktens fiskevær er saalydende:

«Det er forbudt at uttømme avfald (graxe) fra trandamperierne paa eller ved havnen i Viktens fiskevær, hvor forholdene er saadanne, at dette avfald driver iland paa bebodde steder av været».

Rissen herred.

(Kongelig resolution av 22de mai).

Tillægget er saalydende:

«§ 10. Helseraadet har ret til at forby salg av sundhetsfarlige fødemidler eller bruksgjenstande. Gang- eller sengklær efter personer som lider av eller er død av smitsom sygdom, maa ikke sælges eller overdrages til andre, førend klærne er rensset efter helseraadets ordre. Helseraadet kan forby benyttelse av beboelsesrum og forsamlingsrum, som ved mangel paa lys eller luft, ved fugtighet, overfyldning eller andre aarsaker skjønnes at være skadelige for sundheten».

Stavanger kjøpstad.

(Kongelig resolution av 22de mai).

Tillægget er saalydende:

«Al gjødselbortbringen og kjøren av stinkende avfald samt kjøren av dampvand fra kemiske fabrikker skal ske i dækkede vogner eller baater fra kl. 11 aften til kl. 6¹/₂ morgen i tiden fra 1ste mai til 30te september og fra kl. 9¹/₂ aften til kl. 7¹/₂ morgen i tiden fra 1ste oktober til 30te april. Denne tidsbestemmelse gjælder ogsaa tømning av ekskrementbeholdere samt paa- og avlæsning».

Hølen ladested.

(Kongelig resolution av 5te juni).

§ 1. Enhver huseier sørger for, at den huset tilhørende grund rengjøres hver lørdag.

§ 2. Fra gjødselbinger og vandhus skal avløp kun finde sted gjennom tette og lukte avløpsrender.

§ 3. Alle gjødselbinger, stalder og fjøs skal være tette og saaledes indrettet, at ikke avsig derfra sker til nogen hustomt, vei, brønd eller gate. Skyllevand skal ikke tømmes i bingen. Priveters gjødselbinge skal om nødvendig for at undgaa stank daglig paafyldes torvstrø, tør jord eller aske.

§ 4. Brønd eller opkomme hvorfra drikkevand tages, maa ikke forurenses med vask eller anden urenlighet. Brønden skal være stensat og overbygget og bør renses mindst hvert andet aar.

§ 5. Utsalgssteder for kjøt, fisk, melk, brød og andre næringsmidler skal altid holdes rene og godt luftet og fri for støv og stank.

§ 6. Anlæg og reparation av bakeri og slagteri anmeldes paa forhaand til helseraadet. De skal forsynes med cementgulv, der maa ligge høiere end omgivende jordoverflate, ha panelte og oljemalte vægger og tak. De skal være lyse, stadig holdes rene, godt luftet, fri for støv og stank. Gulvet skal overspyles og vaskes hver dag efter avbenyttelsen.

§ 7. Naar tæringspatienter forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes til helseraadets ordfører av den, fra hvem den syke flytter.

§ 8. Avvikelse fra samtlige foran omhandlede vedtægter kan under særegne omstændigheter ske med helseraadets tilladelse.

§ 9. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægters overholdelse og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse derom til helseraadets ordfører, der i fornødent fald skal foranledige overtrædelserne paataalt efter loven. Opfyldes ikke nærværende vedtægter, kan helseraadet derhos foranstalte manglerne avhjulpet for vedkommende overtræders regning.

§ 10. Et eksemplar av nærværende vedtægter skal til enhver tid findes i ethvert hus samt være opslaat i skolestuerne og kommunelokalet.

Sydvaranger herred.

(Kongelig resolution av 17de juni).

Med bestemmelser om ordningen av anmeldelsespligten ved tuberkuløse sykes flytning for de inden herredet beliggende tettere bebyggede strøk av Kirkenes, samt bebyggelsen ved gruberne.

Forskriftene er saalydende:

§ 1. Ved opførelse eller flytning av vaaningshus iagttages følgende: Grunden maa i forveien avgrøftes og tomtens planeres saaledes, at overvand ikke kan rinde ned under bygningen. Bygningen maa staa paa undermur av mindst 30 cm.s høide over marken. Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt og tettes med mellemfylt. Ethvert beboelsesrum skal være forsynt med mindst ett opslagsvindu. Hvor kokeovn anvendes i beboelsesrum, maa damphætte eller anden indretning til bortledning av dampen anbringes.

§ 2. Huseierne skal holde sine gaardsrum samt veier, pladser og grøfter utenfor sine hus rene.

§ 3. Det er forbudt paa offentlige pladser og veier at henkaste papir, appelsinskal, halm og andet avfald.

§ 4. Alt tørt avfald fra husholdningene bør om mulig straks brændes. Lar dette sig ikke gjøre, henlægges det tillikemed aske og sot i en tèt med laag forsynt kasse.

§ 5. Forsaavidt husene ikke er forsynt med kloakledning, skal alt flytende avfald midlertidig henslaaes paa en i hvert gaardsrum anbragt torv- eller jord-dunge. Denne maa være saaledes indrettet og nylægges saa ofte at derfra intet tilsig sker til offentlig vei eller naboens gaardsrum.

§ 6. Efterhaanden som gaterne forsynes med kloakledning, skal, naar helseraadet forlanger det, eierne av hus, som er beliggende i indtil 32 m.s avstand fra kloakken, anbringe avstikkere til denne til avledning av grund- og overvand samt spilde- og skyllevand. Til rør maa kun benyttes glasserte lerrør.

§ 7. Til ethvert hus skal høre et privet, hvis gulv og sæte vaskes mindst 1 gang ukentlig. Det skal være tæt og trækfrit. Sætet skal være forsynt med tætsluttende laag og gjødselrummet med en trækpipe, der fører ut i fri luft i tilstrækkelig høide, eller der maa paa anden maate være sørget for luftveksling. Beholderen, der anbringes paa tæt cementert eller tjæret underlag, skal være en tæt, sterk og let flytbar kasse eller tønne; eller beholderen kan være en bing. Denne maa være tæt og likeledes i bunden cementert eller tjærebrædt. Dens høide maa være mindst 1 m.

§ 8. Privetindholdet maa jevnlig paaføres hensigtsmæssig strøelse, saa ond lugt undgaaes, likesaa maa tømning finde sted saa ofte, at ingen overfyldning sker.

§ 9. Fjøs, stald og privet maa ikke ha væg sammen med vaaningshus eller med rum hvori matvarer opbevares eller tilberedes. Husdyr eller fjærfæ maa ikke holdes i beboelsesrum.

§ 10. I staller og fjøs maa strøelse anvendes, samt gjødselen bortføres saa ofte, at ingen urenlighet forvoldes. Helseraadet kan forby kreaturhold, hvor det finder, at saadant foranlediger sanitære misligheter, som vedkommende ikke avhjælper.

§ 11. Alt afvold eller gjødsel, der ikke straks benyttes til gjødning, skal av huseieren besørget bortbragt til bestemte av helseraadet anviste avfaldspladser. Utenfor disse maa intet saadant henlægges. Bortførelsen maa ske i tette kasser, der for flytende gjødsel maa være forsynt med laag, og kan likesom rensning av søppel- og privetbeholdere paabydes av helseraadet, naarsomhelst det findes fornødent. I tiden fra 15de mai til 15de september maa privetbeholdere kun tømmes mellem kl. 10 aften og 5 morgen.

§ 12. Hvis kloakledning er anbragt i husene, skal vask og avløpsrør holdes rene og fri for stank.

§ 13. Utsalgssteder for kjøt, melk, smør, ost og brød samt andre næringsmidler skal være lyse, luftige og rene, og vedkommende utsælger er pliktig at etterkomme de paabud, helseraadet maatte finde nødvendig for at sikre en renlig behandling av varerne. Helseraadet kan ogsaa midlertidig forby utsalg av melk og andre næringsmidler fra hus, hvor smitsom sygdom findes, samt tilførsel og utsalg fra andre steder, hvor saadan sygdom optræder. Likesaa kan det forby salg av bedærvede og sundhetsskadelige næringsmidler.

§ 14. I alle offentlige lokaler, i butikker, arbeidsrum, restauranter, losjihus og arbeiderboliger skal det fornødne antal spytbakker være anbragt med opslag om forbud mot at spytte paa gulvet. Spytbakkerne skal holdes rene og være paafylt fugtet sagflis, sand eller lignende.

§ 15. Findes noget bebodd hus, arbeids- eller forsamlingsrum ved mangel paa frisk luft eller lys, ved fugtighet, urenlighet eller overfyldning av mennesker at være skadelig for sundheten, kan helseraadet forby dets anvendelse, indtil den paagjældende mislighet er avhjulpet.

§ 16. Bedrifter, der medfører for sundheten skadelige utdunstninger eller forurensninger, skal være undergit helseraadets tilsyn og bestemmelser. Det samme gjelder bakerier og slagterier. Disse skal være lyse, stadig holdes omhyggelig rene, fri for støv og stank.

§ 17. Syke, der lider av tuberkulose (tæring), skal, naar de forandrer bopæl, anmelde dette til den behandlende læge, der har at melde det til helseraadets ordfører.

§ 18. Helseraadet kan i særlige tilfælde tilstede avvikelser fra disse forskrifter.

Fredriksvørn herred.

(Kongelig resolution av 17de juni).

Efter den approberte forandring skal § 10, første punktum, lyde saaledes:

Nærings- eller nydelsesmidler eller bruksgjenstande, der er skadelige for sundheten, kan av sundhetskommisjonen forbydes holdt tilfals og i fornødent fald besørget tilintetgjort eller uskadeliggjort paa vedkommendes bekostning.

Haugesund kjøbstad.

(Kongelig resolution av 25de juni).

Sundhetsforskrifter for verksteder:

Ethvert verkstedslokale eller arbeidsrum, der benyttes av andre end familiens medlemmer, skal anmeldes for helseraadet.

For disse lokaler fastsettes saadanne bestemmelser.

- a) Verkstedslokaler maa ikke indrettes i rum, som efter bygningslovgivningen ikke er tillatt som beboelsesrum. Ældre lokaler, som ikke opfylder denne fordring, maa rømmes inden 3 aar, efterat disse forskrifter er i traadt kraft. Dog kan helseraadet gi dispensation fra sidstnævnte bestemmelse.
- b) I ethvert verkstedslokale er helseraadet berettiget til at kræve anbragt de ventilationsanlæg, som det efter bedriftens art finder paakrævet.
- c) I et arbeidsrum maa ikke flere arbeidere samtidig være beskjæftiget, end at hver av dem faar 10 m.³ luft. I lokaler, hvor lys- og luftforholdene er særdeles gunstige, kan dog helseraadet indrømme dispensation herfra. I rummet skal findes opslaat en plakat, der angir, hvor mange arbeidere, der kan sysselsættes der.
- d) Arbeidsrummet skal utluftes mindst $\frac{1}{4}$ time — helst med gjennomtræk — i hver hvilestund, i ethvert fald én gang i løpet av dagen samt desuten om aftenen efter endt arbejde. Gulvet maa efter forutgaaende tilstrækkelig dynkning med vand feies hver dag efter arbeidets slutning, og det opfeiede straks bringes ut av arbeidsrummet. Gulvet skal vaskes mindst 1 gang om uken med varmt vand og sæpe eller soda; vægger og tak mindst 2 ganger aarlig. Hvor bedriftens art gjør dette nødvendig, kan helseraadet fritta for denne bestemmelse.
- e) Paa gulvet maa ikke spyttes. Lider nogen arbeider av hoste, maa opspyttet samles i beholdere (spyttebakke eller spyttekrus), som tømmes og renses hver dag.
- f) Det er ikke tillatt at benytte til soverum verksted eller et til verksted støtende rum, der faar lys og luft væsentlig fra dette.
- g) Et eksemplar av disse regler skal til enhver tid findes opslaat i hvert arbeidsrum.
- h) Disse forskrifter vedrører ikke bedrifter, som indgaar under fabrikkilsynet.

Sunnelven herred.

(Kongelig resolution av 14de juli).

§ 1. Opførelse eller flytning av vaaningshus, fjøs eller staldbygning skal anmeldes skriftlig til sundhetskommisionens nærmest boende medlem. Følgende regler skal iagttages:

- a. Før opførelse av vaaningshus maa matjorden bortføres fra grunden, som maa avgrøftes, saa alt grundvand borledes.
- b. Bygningen skal ha graastens undermur, intetsteds lavere end 30 centimeter over jorden og forsvarlig tættet ved en rapning av kalk eller lignende.
- c. Ethvert til beboelse bestemt rum skal ha en høide av mindst 2,25 m. fra gulv til loft og være forsynt med mindst ett vindu, som med lethet kan aapnes.
- d. Mindste avstand mellem beboelseshus og uthus skal være 10 m.

§ 2. Gaardstunet skal holdes frit for stillestaaende vand.

§ 3. I beboelsersrum maa ikke være kokeovn, med mindre den er forsynt med et tilstrækkelig avløpsrør for kokedampen

§ 4. Hvor det ikke kan undgaas, at melk og andre fødemidler opbevares i beboelsersrum, skal de være anbragt i lukket skap eller hylde med forhæng.

§ 5. Til ethvert vaaningshus skal findes et vandhus, der ikke, medmindre der anvendes tætte butter, tætte cementerte kummer eller tætte torvstrøbeholdere, maa ha tak eller væg fælles med vaaningshus eller rum, hvor matvarer opbevares. Fra vandhuset maa der ikke være tilsig til disse steder eller til sted, hvor mat- og drikkevand hentes. Beholdere under vandhus maa tømmes saa ofte, at ikke overfyldning finder sted, og dynger under samme maa bortfjernes mindst 2 ganger aarlig og forøvrig saa ofte, som sundhetskommisionen finder det nødvendig. Kalk, aske, jord og lignende skal jevnlig tilsættes for at hindre stank.

§ 6. Feieskarn, avfald og al anden urenlighet maa ikke henkastes ved dørene, men skal henbringes i vandhuset eller kompostdyng, der ikke maa ha tilsig til hus, alfarvei eller brønd.

§ 7. Brønd eller bæk, hvorav drikkevand tages, maa ikke forurenses ved vaskning eller paa anden maate ovenfor nederste hentested for drikkevand.

§ 8. Sundhetskommisionen kan forby salg av bedærvede fødemidler, giftige tøier og deslike. Til bedømmelse herav kan forlanges utlevert prøver.

§ 9. Findes bolig, forsamlings- eller arbeidsted at være skadelig for sundheten, kan sundhetskommisionen forby deres bruk, indtil mangelen er avhjulpet.

§ 10. Undlater nogen at utføre de av sundhetskommisionen i medhold av lov eller disse forskrifter paabudte foranstaltninger, kan sundhetskommisionen la det fornødne utføre for vedkommendes regning.

§ 11. Hvor særegne forhold paakræver det, kan 3 av sundhetskommisionens dertil valgte medlemmer indrømme lempninger i disse forskrifter; i tilfælde av uenighet mellem disse avgjøres saken av den samlede sundhetskommision.

§ 12. Overtrædelse av disse forskrifter blir at anmelde til sundhetskommisionen, der om fornødent bevirker overtrædelserne paataalt efter loven.

Rollag herred.

(Kongelig resolution av 23de juli).

§ 1. Den, der foretar flytning eller nybygning av vaaningshus, skal derom avgi anmeldelse til nærmeste helseraadsmedlem før arbeidet paabegyndes, og følgende regler iagttages:

- a. Tomten skal avgrøftes og tørlægges, efterat muljorden er fjernet.
- b. Grundmuren skal være mindst 0,30 m. høj og forsynet med tilstrækkelig trækkanaler.
- c. Der maa mindst være 1 — ett — vindu i hvert værelse, der kan aapnes, og værelsets høide maa være mindst $2\frac{1}{4}$ m.
- d. Gulvene i underste etage skal være solid og trækfrit lagt — dobbelt med tør fyld imellem.
- e. Kokeovn i beboelsesværelse maa være forsynet med damphætte.

§ 2. Huset maa ikke ligge nærmere fjøs, stald eller vandhus end 10 — ti — meter og saaledes, at avsig fra disse til huset ikke kan ske.

§ 3. Hvis melk eller andre matvarer ikke opbevares i særskilte rum, maa de være anbragt i skap eller hylder med tætte forhæng.

§ 4. Skyllevand, affaldsdynger eller gjødsel maa ikke anbringes saaledes, at tilsig til huset kan ske og ikke nærmere dette end 10 — ti — meter.

§ 5. Finder helseraadet beboelsesrum eller forsamlingslokale sundheds-skadelig av en eller anden grund, kan det forby sammes bruk, indtil manglerne er rettet.

§ 6. Til hvert hus skal høre et vandhus, der tømmes og paafyldes med jord eller torvmuld mindst 2 ganger aarlig.

§ 7. Brønd, bæk eller opkomme, hvorfra mat- eller drikkevand tages, maa ikke forurenses og vask eller tilsig fra anden urenlighet ikke finde sted undtagen nedenfor vandinntaket.

§ 8. Helseraadet kan forby salg av bedærvede og ellers skadelige føde-midler og kan i tilfælde besørge samme tilintetgjort. Gjennem nærmestboende helseraadets medlem skal helseraadet holde kontrol med bakerier meierier og utsalgs-steder av husholdningsvarer og fødemidler til ivaretagelse av den fornødne renlig-het i bedriften.

§ 9. Enhver bedrift, hvorved paatagelige sanitære misligheter kan befryktes for arbeiderne eller de omboende, skal kontrolleres av helseraadet.

§ 10. Bohave, gang- eller sengklær samt bruksgjenstande, der er benyttet av personer med smitsom sygdom, maa ikke brukes eller avhændes, før de er rensset efter helseraadets foranstaltning.

§ 11. Hvor det findes paakrævet av forholdene, kan helseraadet tilstede avvikelse fra ovenstaaende vedtægter.

§ 12. Overtrædelse av disse vedtægter anmeldes gjennom medlemmer av helseraadet til formanden, der, om fornødiges, besørger paatale efter loven.

Forskrifter til forebyggelse av ondartede smitsomme sykdommes utbredelse.

§ 1. Ved optræden av sygdomstilfælde, som der kan være grund til at tro er av ondartet smitsom beskaffenhet, skal den husbonde eller husfar, som har at gjøre anmeldelse derom overensstemmende med § 14 i lov om sundhetskommis-sioner m. v. av 16de mai 1860, tillike straks dra omsorg for betryggende avsondring, saavidt som omstændighetene tillater.

Avsondringen maa omfatte ikke alene den syke selv, men ogsaa den eller dem, der pleier den syke, samt sengklær, gangklær og andre bruksgjenstande, som de benytter, eller som den syke har benyttet de nærmeste dage forut for sygdommens utbrudd. Fødevarer maa ikke opbevares i det rum, hvor den syke oppholder sig.

§ 2. Indtil læge er kommet tilstede og har meddelt nærmere forskrifter, maa samkvem mellem det sted, hvor sygdommen er optraadt, og andre steder ind-skrænkes til det mindst mulige. Navnlig maa personer, der hører til samme

husstand som den syke, ikke uten nødvendighet delta i møter eller sammenkomster av et større antal mennesker. Uvedkommende personer maa ikke tilstedes adgang til det rum, hvor den syke opholder sig.

Sammenkomster i selskabelig eller andet øiemed, der ikke er uopsættelig, maa ikke avholdes i det smittede hus eller paa dets gaardsplads.

§ 3. Naar læge er kommet tilstede, kan han foreløbig træffe de anordninger og forføininger med hensyn til avsondring av den syke og hans omgivelser og med hensyn til rensning av sykeværelset og de under sygdommen benyttede gjenstande, som sygdommens beskaffenhet paakræver og omstændighetene tillater.

Det maa overlates til lægens skjøn efter omstændighetene at meddele forskrifterne i skriftlig form. De maa i hvert fald nøie efterkommes og er gjældende, indtil de tilbakekaldes av lægen selv eller ophæves av sundhetskommisjonen eller dens ordfører.

§ 4. Forsaavidt der leveres melk eller andre fødemidler til salg fra det sted, hvor sygdommen er optraadt, maa dette ophøre, indtil tilladelse er meddelt av den tilkaldte læge.

§ 5. Barn fra den husstand, hvor sygdommen er optraadt, maa ikke søke skole, forinden tilladelse er meddelt av den tilkaldte læge. Forsaavidt sygdommen optræder i lærerens husstand, og han bor i samme hus, hvor skolen holdes, maa denne lukkes, indtil lægen har avgitt nærmere bestemmelse.

§ 6. Saasnart meddelelse om de indtrufne sygdomstilfælde og de i anledning av samme trufne forføininger er indløpet til sundhetskommisjonenens ordfører, har denne at træffe de videre forføininger, som efter tilfældets beskaffenhet er fornøden.

§ 7. Overtrædelse av bestemmelseerne i foranstaaende §§ eller av de med hjemmel av samme givne forskrifter straffes ifølge den almindelige borgerlige straffelov med bøter eller med fængsel indtil 3 maaneder.

Porsgrund kjøbstad.

(Kongelig resolution av 27de august).

Kapitel I.

Om den offentlige renlighet.

§ 1. Enhver hus- og grundeier er forpligtet til at holde sine gaardsrum, portrum, tilstøtende pladser, fortaag med tilhørende rendesten, veier og smug rene, fortaag og rendestener tillike fri for græs. Feining og rengjøring av fortaag, rendestener og kjørebane skal foretages dagen før søn- og helligdag, og vand skal anvendes til dæmpning av støvet under feiningen.

§ 2. Feieavfald, skyllevand eller anden urenlighet fra husene maa ikke utkastet paa gater, offentlige pladser eller nær offentlig vei.

§ 3. Feieskarn, kjøkken- og husholdningsavfald skal opsamles i lukket bing eller tette, lethaandterlige kasser med laag. Disse beholdere, hvori ikke maa slaaes flytende bestanddele eller avfald fra slagting, skal tømmes og renses saa ofte, at stank undgaaes og desuten, naar sundhetskommisjonen finder det fornødent; denne kan ogsaa paaby desinfektion av samme. Kommunestyret i forening med sundhetskommisjonen anviser et passende oplagssted. — Aadsler skal nedgraves paa det for dette bestemte sted.

§ 4. Gjødsling av haver eller marker skal utføres paa saadan maate, at unødig stank undgaaes; gjødsl, der henlægges, skal tildækkes. Oplag av ben

eller andre gjenstande, der utbreder stank, eller hvis utdunstning maa ansees skadelig for sundheten, kan av sundhetskommisjonen forlanges fjernet.

§ 5. Pladser, gaardsrum, gater og veier skal, saavidt mulig, ha fast jevn overflate og i ethvert fald fornødent avløp; rendestener og avløpsrender, fast — helst stensat — bund og fornødent fald. Holdepladser for hester bør være tæt og jevnt brolagt med vandtæt materiel samt ha lukket avløp for urinen til kloakledningen.

Kapitel II.

Om kloakker.

§ 1. Hvis nogen grund inden byens grænser ved sumpig beskaffenhet eller stillestaaende vand fremkalder fare for den offentlige sundhetstilstand, kan eieren ikke motsætte sig, at den dræneres eller opfyldes ved sundhetskommisjonens foranstaltning. Vand — spildvand, skyllevand etc. —, som ansees skadelig for sundheten, maa utledes i lukket avløp (rende eller rør, der maa godkjendes av sundhetskommisjonen).

§ 2. Saavel offentlige som private kloakker og avløpsrender med kummer skal holdes tilbørlig rene og fri for stank. De skal være forsynt med tilbørlige rister og vandlaas. Rensning skal foregaa vaar og høst eller oftere, om sundhetskommisjonen finder det paakrævet. Er der ved kloakmundingen ikke den dertil fornødne dybde under laveste vandstand, blir bunden at utdype eller kloaken at fortsætte som rørledning, indtil den fornødne lavvandsdybde naaes.

§ 3. Vask og vaskerør i kjælder eller inde i hus skal være av støpejern og forsynt med vandlaas.

§ 4. Sundhetskommisjonen kan paaby utilfredsstillende kloakledninger omlagt.

§ 5. Kjældere, der ikke kan holdes tilbørlig drænert, kan av sundhetskommisjonen paabydes opfyldt til saadan høide, at grundvand ikke blir stadig staaende i dem.

Kapitel III.

Priveter, pissoirer og gjødselbinger.

§ 1. Enhver bebodd eiendom og ethvert hus, hvori der foregaaer stadig arbeide, skal være forsynt med fornødne priveter — mindst ett avlukke for hvert 15de individ, som har tilhold i huset. Bygninger, hvori flere mennesker stadig samles, som skoler, fabrikker, restaurationer osv., skal være forsynt med urinsteder; disse skal ha avløp med vandlaas til kloak, til enhver tid holdes rene samt, om det forlanges, stadig overrisles med vand.

§ 2. Privet, gjødselbinge, maa ikke anlægges under eller ved siden av opbevaringsrum eller tilberedningssted for matvarer.

§ 3. Privetbeholdere og gjødselbinger maa tømmes, før de er ganske fulde, eller oftere, om sundhetskommisjonen finder det nødvendig. Sundhetskommisjonen kan paaby regelmæssig strøning av binger og priveters indhold med kalk, torvstrø eller lignende. Tømming maa foregaa kun i tette, tildækkede transportmidler. Fra 15de mai til 30te september maa gjødsel uttages og bortføres kun mellem kl. 10 aften og 7 morgen.

Kapitel IV.

Kreaturhold m. m.

§ 1. Stalder, fjøs, grisehus og lign. skal holdes rene, være lyse og luftige, saa stank ikke utbredes. Dyrenes urin og ekskrementer maa ikke trænge ned i grunden.

§ 2. Sundhetskommisjonen kan forby kreaturhold paa steder, hvor det foranlediger sanitære misligheter, som vedkommende ikke kan eller vil avhjælpe.

Kapitel V.

Om drikkevand.

§ 1. Vanddammer, vandledninger og beholdere skal holdes rene og renses paa saadan maate og saa ofte, som sundhetskommisjonen maatte finde fornødent.

Kapitel VI.

Boliger, spec. leiehus, skoler, verksteder etc.

§ 1. Naar der ved hus, beboelsesleiligheter eller enkelte rum findes misligheter, f. eks. fugtighet eller urenlighet, mangel paa tilstrækkelig lys, luft eller varme, der medfører fare for beboernes helbred, skal de av sundhetskommisjonen paabudte bestemmelser, sigtende til disse misligheters fjernelse, ufortøvet iverksettes av eieren. Findes det nødvendig, kan huset, leiligheten eller de enkelte rum forlanges ryddet uten godtgjørelse til eieren, indtil de paabudte foranstaltninger er iverksat. Likeledes kan utflytning av hele hus eller enkelte leiligheter paabydes, hvor farlige epidemier utbryter.

§ 2. Ved arbeiderboliger, leiegaarder, losjhus er sundhetskommisjonen berettiget til at paaby indskrænkning i beboernes antal, saavelsom andre forføininger, der i sanitær henseende maatte ansees fornødne.

§ 3. Lokaler, der er bestemt til for kortere eller længere tid av døgnet at opta et større antal mennesker, f. eks. kirker, bedehus, asylbygninger, skoler, arbeidsrum, forsamlingssteder, bevertningssteder, rets- og auksjonslokaler, teatre, sykehus, fabrikker og lignende skal være forsvarlig indrettet med hensyn til rumforhold, ventilation, opvarmning og belysning. Sundhetskommisjonen kan paaby indskrænkning i antallet av de personer, som tilstedes adgang, eller andre hensigtsmessige foranstaltninger eller i fornødent fald ganske forby lokalets avbenyttelse i saadant øiemed.

§ 4. Private og offentlige skoler skal være underlagt sundhetskommisjonens tilsyn. Intet skolelokale maa tages i bruk, før det er godkjendt av sundhetskommisjonen.

§ 5. Ethvert verkstedslokale, der benyttes av andre end familiens medlemmer og ikke er fabriktilsynet underlagt, skal anmeldes for sundhetskommisjonen.

§ 6. Verkstedslokale maa ikke indredes i rum, som efter bygningsloven ikke er tillatt som beboelsesrum. I ethvert verkstedslokale kan sundhetskommisjonen kræve anbragt de ventilationsindretninger, som den efter bedriftens art m. m. finder paakrævet. I ethvert arbeidsrum skal være spyttebakker, som daglig skal renses og fylles med en desinficerende væske. Verksteder maa ikke benyttes til soverum.

§ 7. Enhver bedrift, hvorved luften i høiere grad forurenses og stank utbredes, skal være underkastet sundhetskommisjonens tilsyn og nærmere bestemmelse.

§ 8. Eiere av fabrik, verksteder og andre næringsbruk har at iagtta de regler, som sundhetskommisjonen maatte foreskrive til betryggelse av arbeidernes og naboernes helbred. Avfald av bedriften, som kan formodes at foranledige stank eller andre misligheter i sanitær henseende, maa snarest mulig føres bort.

Kapitel VII.

Renhold m. m. i barbørstuer.

§ 1. Ved barbøring maa der for hver kunde brukes renvasket serviet og ren bedækning over nakkeputen. Indsæpning bør helst ske med haanden.

§ 2. Alunsten eller lignende maa skylles ren, før den brukes. Fælles pudderkvaster maa ikke benyttes; men man bør bruke en klype rensed bomuld, et stykke vat eller lignende, som kun benyttes én gang.

§ 3. Klippemaskiner, sakser og kniver maa tørres omhyggelig av for hver kunde. Kammer og børster maa avtørres, bankes og renses for hver kunde og vaskes hver dag — helst om aftenen — i salmiakspiritus og vand (25 à 30 draaper i 200 à 300 gram vand). Maskinbørster bør ikke brukes.

§ 4. I barberstuen med tilhørende rum maa hovedrengjøring utføres 2 ganger om aaret, gulvet vaskes minst 2 ganger om uken. Konsoler, hylder, bord m. m. tørres rent hver dag, samt avfald fra bedriften som haar og sæpeskum fjernes hver dag. Saavel rene som skidne servietter, kapper, haandklær m. m. maa opbevares paa hensigtsmæssigste maate. Der maa anbringes det fornødne antal spyttbakker, som tømmes og renses hver dag.

§ 5. Barbererne bør iagttå omhyggelig personlig renhold. De skal under arbeidet være iført en ren hvit jakke eller frakke, som skiftes minst hver uke.

Kapitel VIII.

Om renhold i arbeidsrum og utsalg for matvarer.

§ 1. I bakerier, meierier, slagterier, pølsemakerier og i det hele tat rum, hvor matvarer tilberedes til salg, skal der stadig iagttages orden og renlighet, være god anledning til luftveksel og godt lys. Der skal forefindes spyttbakker, som daglig skal renses og fylles med en desinficerende væske, sæpe og haandlær med let adgang for personalet til vaskning av hender.

§ 2. Hovedrengjøring av saadanne rum skal foregaa minst 1 gang hvert halvaar og rengjøring av golv minst 1 gang ukentlig, medmindre hyppigere rengjøring nedenfor er specielt paabudt. Sundhetskommisjonen bestemmer, hvorvidt de benyttede rum er tilfredsstillende indrettet.

§ 3. For melkeutsalg skal følgende regler gjælde:

- a) Melkeutsalg skal som regel ha egen indgang fra gaten. De skal være lyse, vel ventilert og fri for fugtighet. Golv, vægger, tak og disk skal være i saadan stand, at de med lethed kan holdes rene. Hver dag skal gulvet gjøres omhyggelig rent ved vaskning, vægger og tak skal vaskes minst hvert fjerdingaar, vinduer og dører hver uke. Rummene skal være fri for støv og stank og ikke benyttes som sove- eller dagligstue.
- b) Melk og fløte maa ikke opbevares sammen med varer, der kan gi dem usmak, forurensning eller bedærve dem (f. eks. fisk, gammelost, poteter, parafin, fyrstikker etc.).
- c) Melk og fløte, der er bestemt til salg, maa under transport og forhandling opbevares i rene kar samt vel tildækket i de utsalg, hvor andre varer ogsaa forhandles. Utmaalingen maa foregaa i rene maal. Glassur og fortinning i maal og kar maa være hel.
- d) De i meierier og disses utsalg beskjaeftigede personer skal under sit arbeide være iført et helt og rent antræk (forklæ med brystsmek og forærmer) av lærret.
- e) Optræder der paa en gaard, hvorfra der leveres melk til byen, smitsom sygdom hos mennesker eller dyr, kan sundhetskommisjonen midlertidig forby utsalg av melken eller paaby, at den kun skal sælges i kokt tilstand.

§ 4. For bakerier med tilstøtende rum skal følgende reglement gjælde:

- a) Bakeribedriften uvedkommende gjenstande, der kan gi anledning til støv eller stank i bakerierne eller hindre disse rums rengjøring, maa ikke findes i bakeriet eller i rum, der staar i aapen forbindelse med dette. Heller ikke maa matrester, gafler, kniver, skeer og matspand eller lignende opbevares i arbeidsrummene; gangklær maa ikke opbevares i bakeriet.

- b) Bakeriet tillikemed de rum, der staa i aapen forbindelse med dette, skal altid holdes omhyggelig rent. Hver dag efter endt arbeide skal gulvene gjøres omhyggelig rene ved vaskning. Vægger og tak skal vaskes mindst hvert fjerdingaar, vinduer og dører hver uke.

Under rengjøringen maa bakverk ikke opbevares der.

- c) Bord, surkasser samt andre til bakningen benyttede gjenstande som hylder, plater, fjæler m. m. maa altid holdes omhyggelig rene og være let flytbare. Smør, melk etc maa opbevares i rene, tildækkede kar.
- d) Melsækker skal avbørstes omhyggelig, forinden indholdet tømmes i bakertrauget.
- e) Brug av tobak i hvilken som helst form er forbudt, likesaa henlæggelse av tobak, piper og fyrstikker. Spytning forbydes i bakeriet undtagen i de anbragte spyttebakker. Benyttelse av traug, bord etc. til sittepladser tillates ikke.
- f) Bakerne skal under sit arbeide være iført egen dragt, der ikke benyttes utenfor bakeriet; den maa renavaskes mindst 1 gang ukentlig.
- g) Bakerne skal vaske armer og hænder før arbeidets begyndelse. Hvert bakeri skal være forsynt med vaskevandsstel, sæpe og rene haandklær.
- h) De i bakeriernes utsalg beskjæftigede personer skal under sit arbeide være iført et helt og rent antræk (forklæ med brystsmek og forærmer) av lærret.
- i) Ombæring og tilbringelse av brød og bakverk skal ske i rene, tildækkede kurver eller i træk- og kjørevogner, der er forsynt med overbygning eller tæt pressenning. Kurvene og vognene maa daglig eftersees og rengjøres. Fra vognen skal brød og bakverk bringes kunderne i kurv.

§ 5. Forskrifter for slagterier, pølsemakerier og kjøtutsalg.

- a) Dyrenes indvolder maa uttages og fjernes snarest mulig efter avlivningen. Dyrene maa ikke fragtes til byen avlivet med indvoldene i; de skal være indpakket i rent tøy.
- b) Ved slagtingen maa den størst mulige renlighed iagttages. Gulv, vægger, hylder, disker og tak maa altid holdes omhyggelig rent; vægger og tak vaskes mindst hvert fjerdingaar, vinduer og dører hver uke. Avfald av enhver art skal saa hurtig som mulig fjernes og likesaa litt som mave, tarmer, blod, lemmer eller huder (skind) forbli natten over i slagteboden. I denne skal under kjøttets stivning være god gjennemtræk. Rengjøring av mave og tarmer tillates ikke i rum, hvor kjøt opbevares
- c) Kjøttet av slagtede dyr maa ikke ophænges i selve slagtehuset, men anbringes like efter endt slagting i et særskilt rum, der er sundt og rent samt godt ventilert.
- d) I slagterier og pølsemakerier skal der være vandtæt cementert gulv, med avløp til med vandlaas forsynt kloak eller andet tilfredsstillende avløp. Gulv, vægger og tak maa altid holdes omhyggelig rent. Tillike maa der iagttages streng renlighet med de i disse lokaler staaende maskiner, slagteredskaper m. m.
- e) Ethvert slagteri og pølsemakeri skal være forsynt med vandledning og spyleslange.
- f) Slagteriets gjødselbinge skal tømmes mindst 1 gang ukentlig.
- g) Slagteri og pølsemakeri maa ikke staa i aapen forbindelse med gjødselbinge, grisehus eller stald.
- h) De i slagteri, pølsemakeri og utsalg beskjæftigede personer skal under sit arbeide være iført helt og rent antræk (forklæ med brystsmek og forærmer) av lærret.
- i) Utsalgsstedet maa ikke staa i direkte forbindelse med familiebekvemmelighet.

I utsalgene skal disker, bord, hylder og gulv vaskes mindst 1 gang daglig; vægger dører og vinduer mindst hver uke; taket mindst hvert fjerdingaar

Kjøtt maa ikke komme i berøring med andre varer, f. eks. grøntsaker, ost, fisk etc. Forefindes sundhetsfarlige kjøtvarer, skal de tilintetgjøres.

- k) Til konservering av kjøt og kjøtdeig maa kun brukes almindelig salt. Kjøt maa ikke opbevares i utsalg eller slagteri, til det antar bedærvet utseende eller lugt.
- l) Alle lokaler, hvor slagting eller utsalg av kjøt foregaar, skal naarsomhelst være tilgjengelige for kjøtkontrollør og sundhetskommisjonen utsendte.

§ 6. Utsalgssteder for fisk og fiskevarer, delikatessutsalg og lignende maa stadig holdes rene og fri for stank.

§ 7. Slagteri, pølsemakeri, meieri, utsalg av melk, ferskt kjøt, fleisk, fisk samt av disse tilberedte spiser maa kun indredes og aapnes paa steder, der er godkjendt av sundhetskommisjonen og efter foregaaende anmeldelse. Utsalg, der skifter eier, ansees som et nyaapnet utsalg.

Kapitel IX.

Om skadelige næringsmidlers forhandling.

§ 1. Sundhetskommisjonen skal til forebyggelse av skadelige næringsmidlers salg jevnlig anstille eller la anstille undersøkelse av de paa torv, i utsalgssteder og bevertningssteder falbudte næringsmidler samt av de paagjældende handlendes eller næringsdrivendes oplagssteder og arbeidsrum, og er til dette oiemed berettiget til at fordre utlevert de nødvendige prøver. Forefindes skadelige næringsmidler, skal de efter beslutning av sundhetskommisjonen tilintetgjøres eller paa anden maate gjøres uskadelige paa vedkommendes bekostning.

§ 2. Sundhetskommisjonen skal paa samme maate som i § 1 bestemt kontrollere og kan efter omstændighetene forby salg av andre gjenstande, hvis benyttelse kan bli farlig for helbredet derved, at de indeholder giftige bestanddele f. eks. tapeter, leketøi, beklædningsgjenstande, sukkertøi, gummitaater o. desl.

Kapitel X.

Anmeldelsespligt av smitsomme sygdomme, dødsfald etc.

§ 1. Optrer smitsomme sygdomme i nogens husstand, der driver handel med fødemidler, og utsalgsstedet er i samme hus som den syke, kan sundhetskommisjonen forby handelsvirksomheten, indtil den syke er fjernet eller paa fuldt betryggende maate isolert i hjemmet og rummene desinficert.

Under samme forhold kan ogsaa haandverksdrift, særlig saadan, hvorved beklædningsgjenstande forarbeides, midlertidig forbydes, indtil desinfektionen er foretat.

§ 2. Inden den 5te i maaneden skal enhver i byen praktiserende læge indsende til sundhetskommisjonen opgave over de av ham i den forløpne maaned iagttagne tilfælde av epidemisk og smitsom sygdom. Ved beslutning av sundhetskommisjonen kan det derhos paalægges de praktiserende læger at indsende daglige opgaver over de av dem iagttagne tilfælde av enkelte sygdomme, hvis utbredning det maa antages at være av særegen vigtighet at kontrollere.

§ 3. Ethvert alvorligere sygdomstilfælde, der er frembragt ved eller gir mistanke om at være frembragt ved nydelsen av bedærvede eller forfalskede næringsmidler eller ved benyttelse av gjenstande, som indeholder giftige eller farlige bestanddele, eller som hentyder paa en begyndende epidemi, skal av den tilkaldte læge uopholdelig anmeldes for sundhetskommisjonen med angivelse av den formodede sygdomsaarsak saavel som av andre fornødne oplysninger.

Det samme gjelder om sanitære misligheter, der antages at staa i forbindelse med eller at kunne gi anledning til sygdomme.

§ 4. Ved følgende smitsomme sygdomme:

- a) Kolera, barnekopper, nervefeber, eksantematisk tyfus, blodgang, difteri, skarlagensfeber,

b) meslinger og kikhoste,
 c) smitsom øienbetændelse, skurv, skab og herpes tonsurans (ringorm)
 blir likeoverfor skolerne følgende at iagtta:

1. Barn, der lider av nogen av de nævnte sygdomme, tilstedes ikke adgang til skolen.
2. Det samme gjælder for friske barn, naar nogen av de under a) nævnte sygdomme er optraadt i den husstand, hvortil de hører. Skoleforbudet kan av sundhetskommisjonen utstrækkes til samtlige i et hus værende skolepligtige barn.
3. Barn, hvem det efter ovenstaaende har været forbudt at søke skole, maa ikke tilstedes adgang til den, før der fremvises attest fra læge for, at sygdommen er ophørt eller den syke er indlagt paa sykehus eller paa anden tilfredsstillende maate isolert, samt for at et tidsrum, svarende til sygdommens inkubation, efter den tid er forløpet. Likeledes maa fremvises attest for, at fornøden desinfektion av hjem og klær er foretat.

Barn, der har lidt av de under b) nævnte sygdomme, maa ikke søke skole, saalænge der er avskalling eller hyppige kighoste-anfald.

4. Ovenstaaende bestemmelser om skoleforbud gjælder ogsaa lærere og pedel, i hvis hjem smitsom sygdom er optraadt. Bor lærer eller pedel paa skolen, og den syke ikke kan isoleres paa betryggende maate, kan skolen fordres lukket efter sundhetskommisjonens nærmere bestemmelse, ialfald saalænge, indtil den syke er fjernet, og fornøden desinfektion er foretat.

Skolen er pliktig at hemsende ethvert barn, om hvilket der er grund til at tro, at det lider av smitsom sygdom.

§ 5. Personer fra fremmede kommuner maa ikke mottages til forpleining, uten at de er forsynt med lægeattest for, at de ikke lider av smitsom sygdom.

§ 6. I henhold til lov av 8de mai 1900 § 3 skal det meldes sundhetskommisjonens ordfører, naar en tæringssyk forandrer bopæl.

Pligten til at gi meddelelse om saadan flytning skal paahvile eieren av det hus, hvorfra den syke flytter, eller, hvis eieren ikke selv bor i huset, den, som paa hans vegne har tilsyn med det.

§ 7. Ved sygdomstilfælde, der indtraffer blandt reisende i hoteller, losjiihus, fartøier etc. skal vedkommende vert søke at skaffe sig underretning om, hvorvidt sygdommen er av smitsom eller farlig art og i saa fald straks underrette sundhetskommisjonen.

§ 8. For ethvert fartøi, der kommer ind paa havnen med sygdom ombord, skal der straks gjøres anmeldelse til havnefogden; kan sygdommen tænkes at være epidemisk eller smitsom, maa hverken den syke eller andre forlate fartøiet, før sygdommens art er konstatert efter sundhetskommisjonens foranstaltning. Gang- og sengklær m. m., der har været benyttet av en saadan syk, maa ikke bringes fra fartøiet uten sundhetskommisjonens tilladelse. Fartøier, der ligger paa byens havn, og deres besætning, er med hensyn til renlighet etc. underkastet sundhetskommisjonens bestemmelser.

§ 9. Hus-, gang- og sengklær, møbler i boliger, hvor der har været smitsom sygdom, blir at desinficere paa den av sundhetskommisjonen foreskrevne maate. Før dette er skedd, maa de ikke benyttes eller overlates andre til bruk eller eiendom.

§ 10. Lik av en utenfor byen av smitsom sygdom avdød, maa ikke uten med sundhetskommisjonens tilladelse og kun under opfyldelse av de bestemmelser, denne maatte træffe, bringes ind i byen.

Lik maa ikke henligge saa længe, at der ved stank og forraadnelse forvoldes ulemper.

§ 11. Om ethvert paa byens grund eller i dens havn indtraffende dødsfald maa, inden begravelse foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt skema av

eksamineret læge utfærdiget anmeldelse, som blir at avgi til sognepresten og av denne tilstillet sundhetskommisjonen.

Hvis den avdøde ikke har benyttet eksamineret læge, blir liket at syne og anmeldelse at utfærdige av vedkommende bylæge.

§ 12. Til likhuset skal sundhetskommisjonen være bemyndiget at beordre lik henbragt, naar dets henliggen i hjemmet paa grund av dødsarsaken, lokalets beskaffenhet eller av andre sanitære hensyn findes utilraadelig.

Kapitel XI.

Almindelige bestemmelser.

§ 1. Undlater nogen at utføre de foranstaltninger, som paahviler ham efter nærværende forskrifter eller efter sundhetskommisjonens lovmedholdig givne beslutninger, kan sundhetskommisjonen paa den skyldiges bekostning la disse foranstaltninger utføre og træffe forføininger til at raade bot paa de ved forsømmelsen forvoldte ulemper. Hvor der er tvist om, hvem der skal efterkomme paa budet, har sundhetskommisjonen at holde sig til eieren av det hus, den grund eller den gjenstand, hvor misligheten er paavist.

§ 2. Sundhetskommisjonen har at paase disse forskrifter overholdt og overtrædelse bevirkes av sundhetskommisjonen paatalt og straffet efter de til enhver tid gjældende bestemmelser.

§ 3. Hvor det paa grund av særegne forhold maatte ansees tilraadelig, og bestemmelserne maatte findes at foranledige uforholdsmæssige ulemper for vedkommende, kan sundhetskommisjonen tilstede avvikelse fra forskrifterne.

§ 4. Ovenstaaende forskrifter vedkommende sundhetsvæsenet træder i kraft 3 — tre --- maaneder, efterat de har erholdt kongelig stadfæstelse, fra hvilken tid de ved kongelig resolution av 15de april 1893 approberte vedtægter ophæves.

Trondhjem kjøbstad.

(Kongelig resolution av 3dje september).

A. Om den offentlige renlighet.

§ 1. Overtilsynet med den offentlige renlighet hører under helseraadet. Politiet maa indhente dettes betænkning om regler for renhold av gater, offentlige pladser, rendestener og andre avløpsrender, og for bortførsel av avfaldet og om regler for bortførsel av gjødsel og avfald fra binger og andre beholdere, rensning av kloakker o. l.

§ 2.

1. Intetslags urenlighet eller avfald maa kastes paa gater, veier eller pladser eller i elver, bækker eller havnen.
2. Gjødelse eller andre stinkende eller raatnende stoffe maa ikke væltes ut i fyldinger eller andre steder, hvor det er tillatt at lægge ren grus, og i det hele ikke tømmes nogetsteds inden byomraadet uten efter reglerne i § 5.
3. Banking og rysting av tæpper, matter og sengklær maa ikke foregaa ut over trappeganger og heller ikke ut over offentlig gate eller plads, uten paa steder som anvises av politiet.

§ 3. Hvis et kommunalt renholdsverk opprettes, skal de arbeider, som nævnes i § 1, utføres, saalangt verket overtar renholdet, efter de regler, som kommunestyret fastsetter for renholdsverket, med overøvrighetens approbation, efterat helseraadet og politiet har git sin betænkning.

B. Gaardspladser og private grunder m. m.

§ 4.

1. Inden den del av byen, som efter politivedtægterne er at anse som bymæssig bebyggelse, maa enhver sørge for, at den grund han raader over, holdes fri for urenlighet og stank, saavidt som dette kan forenes med den bruk, han lovlig gjør av grunden.
2. Gaardspladser skal ha brolagte rendestener. I aapne gaardspladser maa ikke lægges trægulv.
3. Hvor der jevnlig staar hester, eller hvor anden drift gjør grunden uren, skal gaardspladsen holdes stensat. Fritagelse kan indrømmes av helseraadet.

§ 5.

1. I de yttre dele av byen, hvor virkelig landbruk drives, maa stinkende avfald eller gjødsel ikke henlægges uten straks at tildækkes saaledes, at stank undgaas og ikke i større mængde, end der trænges til at dyrke eiendommen, og maa ikke spredes ut over marken, før den nedmuldes med det samme.
2. Hverken her eller i bymarken maa gjødsel oplægges i kortere avstand end 30 meter fra bebodd hus eller offentlig vei. Herfra undtages landgaardenes gjødelskjældere og lignende indretninger til at opta gaardens egen gjødsel.
3. Haver og lignende anlæg i den tettere bebyggede del av byen maa ikke gjødsles med privetgjødsel eller andre sterkt stinkende stoffe.

§ 6. Kjældere skal holdes rene og saavidt mulig luftige. Hvor det er nødvendig, skal de være tilbørlig dræneret, saavidt det lar sig gjøre. Hvor det ikke kan gjøres, kan helseraadet paaby opfyldning av kjælderen til saadan høide, at grundvand ikke blir staaende i den.

C. Boliger, verksteder, skoler o. l.

§ 7.

1. Naar husrum findes at være farlig for sundheten — ved mangel paa lys, luft eller varme, ved fugtighet, urenlighet eller overbefolkning —, kan helseraadet paaby de fornødne ændringer og forby beboelsen av rummet, indtil disse er utført. Beboelse tages her i samme betydning som i bygningslovens § 50.
2. Findes betydelige misligheter, som efter helseraadets skjønn ikke kan fjernes paa tilfredsstillende maate, kan helseraadet forby bruk av rummet, dersom ikke eieren inden en fastsat frist fremlægger forslag, som godkjendes. Helseraadet kan paaby, at rummet ryddes uten godtgjørelse, indtil de godkjendte foranstaltninger er iverksat.
3. Helseraadet kan ogsaa paaby utflytning av hele hus eller enkelte leiligheter til desinfektion eller rengjøring, hvor farlige epidemier bryter ut.

§ 8.

1. Renlighet eller utluftning maa ikke forsømmes i nogen bolig saaledes, at der kan opstaa ulemper eller skade for beboere, naboer eller andre.
2. Huseieren er likeoverfor helseraadet ansvarlig for, at fraflyttede rum rengjøres ordentlig, før nye beboere flytter ind.

§ 9.

1. Lokaler, som stadig eller jevnlig er opholdssted for et større antal mennesker, saasom skoler og asyler, verksteder, arbeidsrum, forsamlingslokaler, bevertningssteder, bondelosjier og losjihus o. lign., skal være underkastet helseraadets nærmere tilsyn og bestemmelser, saa at dette kan paaby de forandringer, som findes nødvendige, naar mangel paa lys, luft eller varme, fugtighet, urenlighet eller overbefolkning eller andre misligheter gjør forholdene betænkelige

for sundheten. Kan manglerne ikke fjernes paa betryggende maate, kan helseraadet forby lokalets bruk til det omtalte oiemed.

2. Skolelokaler skal anmeldes for helseraadet, før de tages i bruk.
3. Verkstedlokaler, systuer og lignende arbeidsrum maa i ældre bygning ikke uten helseraadets samtykke indrettes i rum, hvor saadant ved nybygning ikke vilde være tillatt efter bygningsloven. Naar lokaler av dette slags, som allerede er i bruk, og som ikke opfylder denne fordring, findes i særlig grad mislige eller betænkelige for arbeidernes sundhet, — paa grund av beliggenhet, lysforhold eller av lignende aarsaker, eller paa grund av arbeidets art, — kan helseraadet forlange dem rommet, dog ikke med kortete frist end 1 aar.
4. For verksteder og arbeidsrum av alle slags, som benyttes av andre end familiens medlemmer, men som ikke indgaar under fabriktilsynets kontrol, kan helseraadet gi almindelige regler gjældende for hvert enkelt slags arbeidsrum, — for antallet av arbeidere i forhold til lokalets størrelse, for renhold og luftning, for lokalets bruk til biarbeider, soverum o. lign., — og forlange disse regler opslaat paa et iøinefaldende sted i lokalet.
5. I bondelosjier, losjihus o. lign. maa sengene ikke være indrettet for flere personer. Paa saadanne steder kan helseraadet bestemme, hvor mange personer, der kan indlosjeres i hvert rum. Disse bestemmelser opslaaes paa vedkommende rum.

D. Kloakker og andre avløpsledninger.

§ 10.

1. Til kloak, bæk, grøft eller rende maa herefter ikke indrettes avløp for gjødsel eller for flytende stoffe, som har været i berøring med gjødsel, uten med helseraadets samtykke og paa de betingelser, som det opstiller. Hvor saadanne avløp findes, kan helseraadet kræve dem sløifet. Ledning av urin fra dyrestald til kloak dog tillatt efter § 21.
2. Skadelige eller ildelugtende vædsker fra fabrikker eller andre bruk og anlæg maa bare ledes gjennom lukkede avløpsrender, eller paa anden maate som er godkjendt av helseraadet, og maa ikke ledes til offentlig kloak uten helseraadets samtykke. Ledninger for saadanne anlæg maa hverken direkte eller gjennom samleum staa i forbindelse med andet privat avløpsrør.
3. Skyllvand o. lign. maa ikke ledes ut umiddelbart til fortaag, gate eller offentlig plads, ved avløpsrender gjennom husvæg.

§ 11.

1. Naar der i en avstand av ikke over 30 m. fra en grund er anlagt en offentlig kloak, bestemt til at opta avløpet fra det terræng, som grunden hører til, skal huseieren eller, hvor grunden er ubebygget grundeieren lægge avstikker til kloakken inden en frist, som fastsættes av helseraadet. Dog bortfalder denne pligt, naar beliggenheten er til hinder og ellers, naar helseraadet finder anlægget unødvendig.
2. Kloakavstikkere skal være av jern, sten i cement eller glaseret ler og skal indrettes til mest mulig at bortføre grund-, over-, skylle-, og spildvand og urin til kloakken.
3. Hvor der i gaarden findes vandstænderkum, skal denne være forsynet med avløp til kloakken, naar der er adgang til det.

§ 12.

1. Avløpsrender og kloakker med tilbehør skal være saaledes indrettet, at de skaffer tilstrækkelig avløp og kan renses let og skal holdes i forsvarlig stand.
2. Vaske og kloaksluk, som findes i kjældere eller hus, skal være forsynet med paalidelig vandlaas eller anden indretning, som hindrer utstrømning av kloak-

gas. Hvor kloaksluk ligger saa lavt, at en indstrømning av kloakindholdet kan finde sted ved høivande, skal de forsynes med apparater, som hindrer dette.

3. Magistrat og formandskap kan, efterat helseraadets uttalelse er indhentet, fastsætte de nærmere regler, som skal følges ved anlæg av nye og reparation eller forandring av ældre render av dette slags (jfr. bygningslovens § 46).

§ 13.

1. Saavel offentlige som private kloakker og avløpsrender skal holdes tilbørlig rene og fri for stank. Rensning skal finde sted paa saadan tid og maate, at mindst mulig uleilighet paaføres de omkringboende. Det optagne bundfald maa straks føres bort.
2. Hvis et kommunalt renholdsverk overtar kloakrensningen, skal denne foregaa efter de regler, som fastsættes av kommunestyret med overøvrighetens approbation, efterat helseraadet og politiet har git sin betænking.

§ 14.

1. Synkebrønder maa herefter bare indrettes med helseraadets samtykke, hvor ingen anden avledning kan opnaaes med rimelig bekostning. Hvor dette kan opnaaes, skal ældre synkebrønder igjenkastes.
2. Enhver synkebrønd skal være forsynet med laag og renses godt hvert aar.

E. Priveter, pissoirer og avfallsbeholdere.

§ 15.

1. Ethvert bebodd hus og ethvert hus, hvor der stadig foregaar arbeidsvirksomhet, eller hvor et større antal mennesker samles eller færdes, skal ha priveter med mindst 1 avlukke for hver 20de beboer, medmindre helseraadet gjør undtagelse.
2. Priveterne skal være tilstrækkelig ventileret og saaledes beliggende og indrettet, at stank ikke kan utbrede sig til beboelsesrum, opbevaringsrum eller tillavningsrum for næringsmidler, til nabo, gate eller befærdet plads.
3. Priveter, som ikke har dør eller lysaapning ut til det fri, skal være oplyst med gas eller elektrisk lys, hvor saadan oplysning kan skaffes med rimelig bekostning.
4. Priveterne skal til enhver tid holdes rene og i god stand.
5. Priveter skal indrettes enten med tætte binger eller med flyttbare kasser eller tønder, som ogsaa maa være fuldkommen tætte og staa paa fast tætbund, som skal ligge mindst 5 cm. over det tilstøtende jordsmon.
6. I privetbinger maa ikke føres dyregjødsel, medmindre helseraadet samtykker.
7. Ønsker nogen huseier at indrette privet paa anden maate end her foreskrevet f. eks. til utspyling med vand, maa dette bare ske med helseraadets samtykke og paa de betingelser, som det opstiller.
8. Rum for binger eller beholder skal stadig holdes lukket med tætsluttende lem, og skal ha en trækpipe paa mindst 24×24 cm., som fører op over taket.
9. Naar priveter indrettes gjennom flere etager, skal hvert av dem ha sit særskilte lodrette faldrør av indvendig glaserte lerrør av mindst 23 cm. indvendig maal.

§ 16. Tømning av binger og gjødselbeholdere skal ske saa ofte, at de aldrig blir mere end $\frac{3}{4}$ fylt. De skal altid tømmes hver vaar inden 1ste juni.

§ 17.

1. Helseraadet kan paalægge eiere av bygninger, hvor en større mængde mennesker bor eller jevnlig færdes, at indrette pissoir, dog bare der, hvor urinen kan ledes til kloak i lukket rende.
2. Pissoirerne skal til enhver tid holdes rene og fri for stank.

§ 18.

1. I enhver gaard, hvor der ikke findes bing, skal der være en eller flere kasser eller andre beholdere til at opta søppel og avfald. Disse beholdere skal staa i gaardsrummet paa tæt og fast bund, være tette og i god stand og ha tette laag.
2. Flytende avfald maa ikke slaas i dem, og de skal tømmes og renses saa ofte, at de aldrig blir mere end $\frac{3}{4}$ fylt, og at de ikke utbreder stank.

§ 19 Hvis et kommunalt renholdsverk oprettes, skal i de bydele, hvor verket overtar renovationen, priveter og avfaldsbeholdere, indrettes og renses paa den maate, som nærmere blir fastsat ved tillæg til disse vedtægter.

F. Dyrestalder.

§ 20. Svinehold er forbudt inden den tettere bebyggede del av byen og er ellers bare tillatt med helseraadets samtykke. Hvad der skal ansees som tettere bebygget del, avgjøres av helseraadet.

§ 21.

1. Stald, fjøs og lignende maa herefter ikke anlægges uten samtykke av helseraadet. De skal ha fornøden tilgang av lys og luft og være saaledes beliggende og indrettet, at stank ikke kan utbrede sig til beboelsesrum, opbevarings- og tillavningsrum for næringsmidler, til nabo, gate eller befærdet plads.
2. Der maa være sørget for, at dyrenes urin og anden fugtighet ikke kan trænge ned i grunden, og til at opta dyrenes gjødsel skal der findes tette binger eller andre beholdere med tetsluttende overdække eller dør og saaledes indrettet, at de kan tømmes og renses let. Fra staldens eller fjøsets gulv kan urinen ledes til kloakken gjennom lukket rende med fast jernrist i aapningen.
3. Bingerne maa tømmes saa ofte, at de aldrig blir mere end $\frac{3}{4}$ fylt og maa, likesom privetbinger, tømmes hver vaar inden 1ste juni.
4. Hvis et kommunalt renholdsverk overtar renovationen av dyrestalder, skal regler for deres indretning og renhold fastsettes ved tillæg til disse vedtægter.

§ 22. Hvor trange gaardsrum, tæt beboelse eller andre sanitære forhold gjør kreaturhold betænkelig, kan helseraadet forby det. Det samme kan ogsaa gjøres, dersom det viser sig, at mislig renhold eller vedlikehold ikke rettes efter en frist, som helseraadet sætter.

G. Sundhetsfarlige næringsveier.

§ 23.

1. Enhver bedrift, hvis frembringelser eller avfald er skadelig for sundheten eller ildelugtende, skal være underkastet helseraadets tilsyn og nærmere bestemmelser. Hertil regnes ogsaa slagterier, pølsemakerier, hermetikfabrikker, fiskeutsalg og andre steder, hvor kjøt- og fiskevarer tillaves i større maalestok.
2. Oplag av kluter, ben, ildelugtende gjødningsstoffer o. l. maa bare lægges der, hvor det tillates av helseraadet.

§ 24.

1. Efter bygningslovens § 84, 1ste passus, kræves helseraadets samtykke til de industrielle anlag, som nævnes der.
2. For fabrikker og andre bruk og anlag, som menes at være farlige for arbeidernes eller omboendes sundhet, kan helseraadet foreskrive de fornødne forholdsregler, saavidt som driftens natur tillater det.

H. Tilsyn med næringsmidler og brugsgjenstande.

§ 25.

1. For at hindre salg av skadelige nærings- og nydelsesmidler skal helseraadet jevnlig undersøke de fødevarer, som frembydes paa torv, i utsalgs- og bevertningssteder, og som findes i de handlendes eller næringsdrivendes oplags- og tillavningssteder. Til dette øiemed kan helseraadet kræve utlevert de nødvendige prøver, som, hvis det forlanges, betales med almindelig salgspris, dersom det ikke blir nødvendig at skride ind mot varen. Findes skadelige nærings- eller nydelsesmidler, skal de efter beslutning av helseraadet bortskaffes, tilintetgjøres eller uskadeliggjøres paa anden maate paa vedkommendes bekostning.
2. Naar beslutning maa fattes straks, kan bedømmelse og i tilfælde konfiskation foretages av stadsfysikus sammen med stadsdyrlægen. Eieren kan dog kræve helseraadets overskjøn, naar kravet fremsættes straks.
3. Naar helseraadet paa grund av varenes oprindelse eller tillavningsmaate finder grund til at frygte for, at de kan være sundhetsfarlige, kan det forby salget, hvis sælgeren ikke skaffer fyldestgjørende bevis for varens sundhet eller gjør saadan forandring ved tillavningsmaaten, som helseraadet finder betryggende.
4. Levnetsmidler maa ikke sælges, efterat de er kommet i forraadnelse, kjendelig for syn og lugt.
5. Helseraadet kan forby, at nærings- eller nydelsesmidler for konservering eller av andre grunde tilsættes stoffe, som ansees skadelige for sundheten.
6. Helseraadet kan paaby avstængning, gjenkastning eller uskadeliggjørelse paa anden maate av brønder eller vandleduinger, naar vandet menes at være skadelig eller farlig for mennesker eller dyr.

§ 26.

1. Utsalgssteder og de handlendes og næringsdrivendes opbevarings- og tillavningssteder for kjøt, flesk, fersk fisk og for næringsmidler lavet av kjøt, flesk, fersk fisk eller blod, for bakverk, melk, fløte, smør og ost, skal være rene, lyse, luftige og fri for støv og stank, og maa ikke brukes til soverum eller kjøkken.
2. Melk og fløte og næringsmidler av kjøt, fisk og blod maa ikke opbevares sammen med varer, som kan gi dem usmak eller fordærve dem.
3. Dersom disse bestemmelser ikke overholdes, eller stedet ellers av sanitære grunde findes uskikket til utsalgs-, opbevarings- eller tillavningssted for næringsmidler eller enkelte sorter av saadanne, kan helseraadet forby saadant utsalg paa stedet, efterat der forgjæves er git advarsel med opplysninger om de grunde, klagen er bygget paa.
4. Helseraadet kan midlertidig forby utsalg av næringsmidler, hvor tilstedeværende sygdom kunde utbredes gjennom disse, og indførsel og utsalg av melk fra andre steder, hvor saadan sygdom er optraadt blandt mennesker eller dyr.
5. Fersk fisk, først kjøt og flesk, brød og andet bakverk maa ikke føres gjennom gaterne eller sættes under aapen himmel uten at være saaledes tildækket, at varerne ikke utsættes for støv eller anden urenlighet eller for paavirkning av sol og regn eller andet, som kan gjøre dem mindre tjenlig til menneskeføde. De maa ogsaa ligge paa rent, lugtfrit underlag. Ingen maa under transporten sitte paa varerne. Disse bestemmelser gjelder ogsaa torvene, saalangt det kan forenes med frembud og salg av varerne.

§ 27. Helseraadet skal, paa samme maate som bestemt i § 25, kontrollere ogsaa andre frembudte gjenstande, som i bruk kan bli farlig for helbreden, saasom teier, tapeter, farverarer, leketøy, vortebrikker og lignende. Findes de at

indeholde giftige bestanddele, kan helseraadet efter omstændighederne forby salget eller la dem bortskaffe, tilintetgjøre eller uskadeliggjøre paa anden maate paa vedkommendes bekostning.

J. Forholdsregler ved sygdom og dødsfald.

§ 28.

1. Enhver praktiserende læge i Trondhjem skal ved hver maanedes utgang sende helseraadet opgave over de tilfælde av epidemiske og smitsomme sygdomme, som han har behandlet i den forløpne maaned, og indsende melding om døds-aaarsaken ved ethvert dødsfald i hans praksis, alt efter helseraadets skemaer.
2. Helseraadet kan ogsaa paalægge de praktiserende læger at sende daglige eller ukentlige opgaver over iagttagne tilfælde av enkelte sygdomme, hvis utbredelse menes at være av særlig vigtighet at kontrollere. Men ethvert tilfælde av pest, kolera, kopper, eksantematisk tyfus, tyfoidfeber, blodgang, difteri, skarlagensfeber, barselfeber, epidemisk cerebrospospinalmeningit og poliomyelitis, og de første tilfælde av enhver indført sygdom, skal straks meldes for helseraadet av den tilkaldte læge efter dets utfærdigede skema. Ved beslutning av helseraadet kan dette paabud ogsaa utvides til at gjælde andre smitsomme sygdomme.

§ 29.

1. Ethvert alvorlig sygdomstilfælde, som er frembragt ved eller gir mistanke om at være frembragt ved nydelse av bedærvende eller forfalskede næringsmidler eller ved benyttelse av gjenstande, som indeholder giftige eller farlige bestanddele, skal av den tilkaldte læge uten ophold meldes for helseraadet med oplysning om den formodede sygdomsaaarsak og andre fornødne oplysninger.
2. Det samme gjælder om sanitære misligheter, som menes at staa i forbindelse med eller at kunne gi anledning til sygdom.

§ 30. Ved sygdomstilfælde, som indtræffer blandt reisende i hoteller, losjier, bondelosjier og lignende, skal vedkommende vert søke at faa vite, om sygdommen er av smitsom og farlig art, og i saa fald uten ophold underrette helseraadet.

§ 31.

1. For ethvert fartøi, som kommer paa havnen med nogen syk ombord, skal melding straks gives til havnefogden om sygdommen, saavidt mulig med oplysning om dens art.
2. Av havnefogden gives straks melding til helseraadet, saafremt sygdommen menes at være smitsom.
3. Løvrig er fartøier, som ligger i byens havn, saavelsom deres besætninger, underkastet helseraadets bestemmelser med hensyn til sundhetsforhold.

§ 32. Om ethvert dødsfald paa byens grund eller i dens havn maa før begravelsen skaffes tilveie en melding, skrevet av eksamineret læge efter et bestemt skema. Denne melding sendes sognepresten, som straks sender den til helseraadet.

§ 33. Helseraadet, eller formanden paa dets vegne, kan beordre lik bragt til likkapel, naar det findes utilraadelig at la det ligge i hjemmet paa grund av dødsaaarsaken, lokalets beskaffenhet eller andre sanitære hensyn.

K. Almindelige bestemmelser.

§ 34.

1. Hus og grundeiere er personlig ansvarlige for, at alle de pligter opfyldes, som disse vedtægter paalægger dem, og skal ikke kunne undskylde sig med forsømmelse fra sine folks eller leieres side.

2. Er eieren ikke bosat i byen, maa han for politiet opgi en her bosat person, som paa hans vegne skal sørge for at opfylde disse pligter. Forsømmes disse, blir ansvaret dog hvilende paa eieren, medmindre politiet har gaat ind paa, at ansvaret skal bæres av stedfortræderen, og denne har erklæret sig villig. Denne indrømmelse kan dog naarsomhelst tages tilbake av politiet. Ogsaa eiere, som er bosat her i byen, kan paa samme maate og med samme virkning opgi en stedfortræder, dersom de selv vanskelig kan paase, at deres pligter opfyldes.

§ 35.

1. Undlater nogen inden den frist, som sættes av helseraadet eller av stadsfysikus paa dets vegne, at utføre noget, som paahviler ham efter disse vedtægter eller helseraadets lovlige beslutninger, kan helseraadet la utføre baade dette, og hvad der ellers er nødvendig for at hindre, at forsømmelsen volder skade.
2. Den skyldige maa selv utrede omkostningerne ved dette og ved forføininger, som træffes for at hindre forberedte eller stanse endnu ikke fuldførte handlinger, som strider mot disse vedtægter eller helseraadets lovlige beslutninger, eller for at rydde bort ulemper, som er frembragt ved brud paa dem.

§ 36. Et eksemplar av disse vedtægter skal straks omdeles til enhver hus-eier eller grundeier i byen.

Saadan omdeling maa senere gjentages hvert 5te aar. Er der i mellomtiden gjort ændringer i vedtægtene, maa disse vedlægges eller indtages.

§ 37. Overtrædelse av disse vedtægter straffes efter den almindelige borgerlige straffelov.

§ 38. Disse vedtægter skal ikke gjælde for bymarken undtagen §§ 28, 29, 32, 34, 35, 36 og 37. Helseraadet kan dog bestemme, at §§ 5, 6, 7, 8, 9, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 30 og 33 — enten alle eller enkelte av dem — ogsaa skal gjælde for tettere bebyggede dele av bymarken.

Vikebygd herred.

(Kongelig resolution av 10de september).

Forandringen er saalydende:

«I § 10 tilføies efter «brønder»: «elver og bækker». «De» i sidste passus forandres til «brønder».

Som tillæg til sundhetsvedtægterne tilføies:

«Naar en syk, der lider av tuberkulose, forbundet med avsondringer, forandrer bopæl, skal enten den syke selv, den sykes egtefælle eller hjemmeværende voksne barn anmelde flytningen til sundhetskommisionens ordfører».

Torvestad herred.

(Kongelig resolution av 10de september).

Tillæggene er saalydende:

«Naar nogen, der lider av tuberkulose, forbundet med avsondringer, forandrer bopæl, har enten den syke selv, dennes hjemmeværende egtefælle eller voksne barn derom at gjøre anmeldelse til sundhetskommisionens ordfører», — samt

«Det forbydes inden herredet til isning av sild eller anden fisk at levere is fra opdæmninger paa dyrket mark».

Tønsberg kjøbstad.

(Kongelig resolution av 18de september).

Kapitel I.

Gater, veier, gaardsrum og avledning av sølevand.

§ 1. Gater, veier, torv og andre offentlige pladser skal ha en haard, jevn overflate, saa at overvand har avløp. Gaardsrum skal likeledes søkes indrettet saaledes, at overvand har let avløp derfra. Rendestener og avløpsrender skal ved utmunding i kloak være forsynt med rist.

§ 2. Offentlige kloakker, bæk, grøft eller rende maa ikke tilføres ekskrementer eller andet, som har været i berørelse dermed. Dog kan der gives avløp til offentlige kloakker fra «septic tanks», der er anlagt med helseraadets tilladelse. Til bæk, grøft eller rende maa heller ikke, uten helseraadets tilladelse, gives avløp for noget, som frembringer stank eller er farlig for sundheten. Fabrikker eller lignende anlegg maa avlede saadant gjennom rør som de i § 4 omhandlede. Ledninger fra nævnte anlegg maa ikke uten helseraadets samtykke utmunde i de offentlige kloakker.

§ 3. Stillestaende vand, sumper og brønder skal, naar helseraadet forlanger det, dræneres eller tilkastes. Paa avsidesliggende grund kan dog helseraadet tillate grøfter eller aapne avløpsrender anbragt.

Ingen maa la sølevand eller anden urenlighet flyte ut over nabotomt, gate eller offentlig plads.

§ 4. Alle kloakledninger, offentlige som private, skal legges i frostfri dybde av sten i cement, rør av støpejern eller glasserte rør, om fornødiges med cementerte eller paa anden forsvarlig maate tættede sammenføyninger samt utmunde under laveste vandstand. Er der ved kloakmunningen ikke fornøden dybde, blir bunden at utdype eller kloakken at forlænge, indtil den laveste vandstandsdybde naaes.

§ 5. I bymæssig bebyggede strøk skal saavel offentlige som private kloakledninger være saaledes indrettet, at kloakgas ikke kan strømme ut. Kloaksluk eller kum inde i hus skal være forsynt med tætsluttende laag og vandlaas eller anden indretning, der hindrer utstrømning av kloakgas.

§ 6. Samtlige, saavel ældre som nye offentlige og private kloakledninger, rensekummer og vandlaas maa holdes i forsvarlig stand. Fyldestgjør de ikke de i §§ 4 og 5 nævnte krav, eller paafører de nogen skade eller ulempe, kan helseraadet forlange manglene rettet.

Kapitel II.

Renhold. Bortskaffelse av avfald, gjødsel samt privetindhold.

Forurensning av vandledning og vandindtak.

§ 7. Gater, veier, pladser, fortaag, rendestener og gaardsrum skal feies eller skylles saa ofte, at de holdes fri for stank.

§ 8. Saavel offentlige som private kloakkummer skal renses og skylles mindst 1 gang aarlig. Foran kloakmunningene skal der av havnevæsenet foretages fornøden opmudring, for de private kloakkers vedkommende for vedkommende privates regning. Tømning av kummer — saavel offentlige som private — skal foregaa paa en saadan tid og maate, at mindst mulig uleilighet paaføres ombøende.

§ 9. Kjøkkenavfald, søppel og andet saadant fra husene maa opsamles og henlægges i tætte med laag forsynte kasser, der tømmes og renses saa ofte, at stank ikke opstaar. De maa ikke gjøres større, end at de rummer 0.60 m.³

§ 10. Gjødseel eller andet, som utbreder stank eller kan medføre fare for sundheten, maa ikke henlægges saaledes, at omboende derved forulempes. Oplag av gjødseel eller komposter, som ikke ved tilblending av torvstrø eller andet er berøvet sin generende stank, maa ikke lægges almindelig befærdet vei nærmere end 20 meter. Gjødsling av haver eller dyrkede marker skal utføres saaledes, at unødig stank undgaes.

§ 11. Ingen maa forurense vandledning med tilhørende vandinntak. Brønd, som benyttes til husholdning, skal sikres mot forurensning. Indeholder saadan brønd urent eller for sundheten skadelig vand, kan den av helseraadet forlanges igjenkastet.

Kapitel III.

Priveter og pissoirer.

§ 12. Ethvert hus, som benyttes til beboelse, skal ha et privet med mindst et avlukke for hver 15de beboer.

§ 13. For at forebygge stank kan helseraadet paabyde regelmæssig strøming av privetbeholdere og binger med torvstrø eller andet hensigtsmæssig middel. Fuldstændig desinfektion skal foretages, naar og hvor helseraadet paabyder det. Tømming av beholdere skal ske saa hyppig, som forholdene kræver det. Dersom privetindholdet ikke ved tilblending av torvstrø eller paa anden maate er berøvet generende stank, kan tømning alene foregaa i tidsrummet fra 15de mai—15de september fra kl. 12 midnat til kl. 6 morgen og i den øvrige aarstid fra kl. 9 aften—kl. 6 morgen.

Har offentlig eller privat renovationsverk overtat renhold og tømning, er dette ansvarlig for, at de i denne paragraf givne bestemmelser efterkommes.

§ 14. Hvor ældre priveter er saaledes indrettet, at de ikke med lethet kan tømmes og renholdes, viser sig at være utætte eller volde ulempe ved stank for husets beboere eller naboer, skal de av helseraadet straks kunne kræves forandret overensstemmende med de regler, der av helseraadet og bygningskommisjonen er foreskrevet for indretning av priveter. Andre priveter skal være forandret inden 10 aar.

§ 15. Hvor helseraadet finder det paakrævet, kan det paabyde oprettelse av offentlige pissoirer. Disse skal indrettes saaledes, at de stadig overrisles fra vandledning og holdes fri for stank.

Kapitel IV.

Om kreaturhold.

§ 16. Hvor renlighetsforholdene i stalder, fjøs og svinehus er utilfredsstillende, eller sanitære misligheter foranlediges, kan helseraadet, hvor manglene paa grund av overhørighet eller andre omstændigheter ikke rettes, forbyde den fortsatte bruk av dem.

§ 17. Hester, kreaturer, faar, svin, kaniner eller fjærkræ maa ikke huses i eller under beboelseshus eller rum, som har tak eller væg tilfælles med saadant.

Kapitel V.

Stinkende anlæg. Slagterier m. v.

§ 18. Anlæg eller bedrift, der medfører stank eller kan være farlig for sundheten, skal være underkastet helseraadets tilsyn, og skal vedkommende være forpligtet til at rette sig efter de forskrifter, som det til fjernelse av forekommende sanitære ulemper maatte gi.

§ 19. Rum bestemt til slagtning skal ha tætte vægger avpudset med cement i en høide av mindst $1\frac{1}{2}$ meter og forøvrig oljemalt, saa de let kan vaskes rene. Gulvet maa være fuldkommen tæt, lagt i cement eller et av helse-raadet godkjendt materiale, være rent og forsynt med en av rist dækket kloak-ledning og ha saadan heldning mot denne, at det til spyling og vask brukte vand let løper av. Slagterummet skal være forsynt med vandspring og trækpipe. Umiddelbart efter hver slagtning skal gulvet og rummet rengjøres. De ophængte, slagtede dyr skal henge frit, saa at de ikke kommer i berøring med væggen.

§ 20. Slagte-avfald av nogensomhelst art maa ikke kastes i bing, men skal henlægges i en med tæt laag forsynt jernkasse, der i sommerhalvaaret skal tømmes mindst 3 ganger ukentlig og i vinterhalvaaret mindst 2 ganger ukentlig. Gjødelsbingene, hvori kun tømmes tarminnhold, skal indrettes efter de av helse-raad og bygningsskommission utarbeidede forskrifter og tømmes saa ofte, at enhver stank forhindres, i sommerhalvaaret mindst 2 ganger ukentlig, samt desinficeres, naar det av helseraadet forlanges.

Slagterier, der ikke tilfredsstiller de i dette kapitel opstillede krav, skal inden 6 maaneder efter forskriftenes approbation indrettes som her foreskrevet.

Kapitel VI.

Sundhetsskadelige varer. Tilsyn med tilberedelse og handel med næringsmidler m. v.

§ 21. Helseraadet kan kontrollere og efter omstændighetene forbyde salg av varer, f. eks. tapeter og leketoi, beklædningsstoffer m. v., der kan bli skadelige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele. Til undersøkelse kan de fornødne prøver kræves utlevert uten vederlag, hvis salgsforbud blir nedlagt, men ellers til almindelig salgspris. Findes varene skadelige for sundheten, kan helseraadet forby deres salg.

§ 22. Bedærvede fødemidler maa ikke falbydes eller sælges til menneske-føde. Havareerte fødemidler maa ikke sælges, forinden helseraadets tilladelse dertil er indhentet. Helseraadet er berettiget av vedkommende sælger at fordre utlevert de nødvendige prøver til undersøkelse paa samme vilkaar som nævnt i foregaaende paragraf. Forefindes der skadelige næringsmidler, kan de efter helseraadets beslutning tilintetgjøres, bortskaffes eller paa anden maate uskadeliggjøres paa vedkommendes bekostning.

§ 23. Handel med og tilberedning av matvarer til salg, derunder indbefattet melk og fløte, maa kun foregaa i lyse, rummelige, luftige rum, der stadig holdes rene og ikke benyttes til beboelses- eller soverum. I utsalgene maa ikke opbevares noget, som kan gi usmak til eller fordærve de foran nævnte varer. Rum, der ikke oppfyller disse fordringer, eller som frembyder andre sanitære mangler, kan helseraadet forbyde benyttet til nævnte bruk, saafremt de mislige forhold ikke er rettet inden en av helseraadet fastsat frist.

§ 24. I kjøttsalg og pølsemakerier skal guly, vægger og tak ha glat overflate uten aapne sprækker eller fuger, og skal der være indlagt vand.

I pølsemakerier skal gulvene ha fald og avløb til kloak. Angaaende bortfjernelsen av kjøtavfald derfra gjælder de i § 20, første punktum, givne regler.

I kjøttsalg skal bord eller disker være belagt med plate av polert eller slepet sten eller lignende uigjennembrængelig glat stof. Alle redskaper og alt inventarium maa daglig rengjøres.

§ 25. I utsalgssteder for melk og fløte skal guly, vægger og tak ha saadan beklædning, at de uten vanskelighet kan sæpevaskes. De maa ikke ha dører eller andre aapninger til beboelses- eller soverum.

De i denne paragraf omhandlede lokaler skal, forinden de indredes eller tages i bruk, anmeldes til helseraadet og godkjendes av dette.

§ 26. Ombæring eller tilbringelse av kjøtvarer, brød eller andet bakverk maa kun foregaa i rene, tildækkede kurver eller i vogner, der er forsynt med overbygning eller tæt presenning. Melk maa kun tilbringes eller ombæres i rene og hele spand med tætte laag.

Utmaaling og overholdning av melk og fløte paa aapen gate kan av helse-raadet forbydes.

Optrerder der paa sted, hvorfra der leveres melk til byen, blandt dyr eller mennesker smitsom sygdom, kan helseraadet midlertidig forbyde, at melk derfra forhandles i byen.

§ 27. Kjøtvarer maa ikke torvføres i urene vogner og skal under transport være dækket av rent lerret eller rene presenninger.

§ 28. Under salg og behandling av kjøtvarer saavel paa torv samt fast utsalgssted skal den størst mulige renlighet iagttages. De, som har fast og stadig beskæftigelse dermed, skal være iført rent lerretstøi (forklæ med brystsmek og forærmer)

Utstillen av kjøt i smaat maa av utsælgere ordnes paa en saadan maate, at kjøperne let kan overse varerne, der ikke uten nødvendighet maa berøres.

§ 29. Bakeri og rum, der staar i aapen forbindelse dermed, samt alt dertil hørende inventar skal altid holdes omhyggelig rent. Gulvet skal vaskes mindst 1 gang ukentlig og forøvrig rengjøres hver dag efter endt arbeide. Vægger og tak maa avtørres og vinduer pudses mindst hver 14de dag, hovedrengjøring mindst 2 ganger om aaret. Arbeiderne skal under sit arbeide være iført en hvit lerretsdragt, som ikke maa benyttes utenfor bakeriet, og som skal skiftes med en ren mindst hver 8de dag. Arbeiderne skal vaske armer og hender før arbeidets begyndelse og iagtta gjennomført renlighet under samme.

Kapitel VII.

Boliger, skoler, verksteder.

§ 30. Rum eller værelser, der av mangel paa lys, luft eller paa grund av fugtighet, urenlighet eller andre grunde skjønnes at være sundhetsskadelige, kan av helseraadet forbydes benyttet, indtil manglene er rettet.

§ 31. Med verkstedlokale, der benyttes av andre end familiens medlemmer og ikke er fabriktilsynet underlagt, skal helseraadet føre tilsyn. I saadant verksted kan helseraadet kræve anbragt de ventilationsindretninger, som det efter bedriftens art finder paakrævet.

§ 32. I et arbeidsrum maa ikke samtidig flere arbeidere være beskæftiget, end at hver faar 8 m.³ luft. Der skal utlufte mindst i 10 minutter i hver hvilestund og i ethvert fald en gang i løpet av dagen samt desuten efter endt arbeide. Gulvet skal vaskes eller rengjøres mindst en gang ukentlig, vægger og tak mindst en gang aarlig. I ethvert arbeidsrum skal der være et tilstrækkelig antal spyttebakker. Spytning paa gulvet er forbudt.

Verksted eller til saadant støtende rum, der væsentlig faar lys og luft fra dette, maa ikke benyttes til soverum.

I ethvert arbeidsrum skal de for saadanne lokaler gjældende sundhetsforskrifter være opslaat.

Kapitel VIII.

Bestemmelser om epidemiske og smitsomme sygdomme.

Dødsfald.

§ 33. Enhver praktiserende læge skal inden den 4de i hver maaned til helseraadets ordfører avgi opgave over de av ham iagttagne tilfælde av epidemiske og smitsomme sygdomme efter paabudt skema.

Tilfælde av kolera, kopper, tyfoidfeber, eksantematisk tyfus, blodgang, difteri og skarlagensfeber skal straks anmeldes til helseraadets ordfører av den tilkaldte læge.

§ 34. Ethvert sygdomstilfælde, der gir anledning til mistanke om at være frembragt ved bedærvede eller forfalskede næringsmidler eller ved forgiftede brugsgjenstande etc., skal av den behandlende læge anmeldes til helseraadet med angivelse av den formodede sygdomsaarsak og andre fornødne oplysninger.

Det samme gjælder sanitære misligheter, der antages at staa i forbindelse med nogen sygdom.

§ 35. Ved sygdomme, der indtræffer blandt reisende, skal vedkommende vert søke at skaffe sig underretning om, hvorvidt den er av smitsom art og i saa tilfælde straks underrette helseraadet.

§ 36. For ethvert fartøi, som kommer ind paa havnen med sygdom ombord, skal der straks gjøres anmeldelse til havnefogden; kan sygdommen mistænkes for at være smitsom, maa hverken den syke eller andre forlate fartøiet, før sygdommens art er konstateret efter helseraadets foranstaltning. Gang- og sengklær m. m., der har været benyttet av en saadan syk, maa ikke bringes iland uten helseraadets tilladelse.

Fartøier, der ligger paa byens havn, og deres besætning er med hensyn til renlighet m. v. underkastet helseraadets bestemmelser.

§ 37. Lik av en utenfor byen av smitsom sygdom avdød maa ikke uten helseraadets tilladelse og kun under iagttagelse av de bestemmelser, som dette maatte træffe, bringes ind i byen. Lik maa ikke henligge saa længe, at der ved stank og forraadnelse forvoldes ulemper.

§ 38. Om ethvert paa byens grund eller paa fartøi i byens havn indtruffet dødsfald maa, forinden begravelsen foregaar, tilveiebringes en efter et av helseraadet fastsat skema av eksaminert læge utfærdiget anmeldelse, som blir at avlevere til helseraadet. Hvis den avdøde ikke har benyttet eksaminert læge, blir anmeldelse efter foretat liksyn at utfærdige av en læge.

§ 39. Optrer smitsom sygdom i nogen husstand, der driver handelsvirksomhet, kan helseraadet midlertidig forbyde handelsvirksomheten, dersom den syke ikke blir betryggende isolert og rummene desinficert. Helseraadet kan forbyde, at personer, i hvis husstand der er smitsom sygdom, eller som selv lider av saadan, forestaar eller deltar i tilberedning av eller handel med næringsmidler og brugsgjenstande, naar smitte derved kan befryktes.

§ 40. Ved følgende smitsomme sygdomme:

- a. Kolera, barnekopper, nervefeber, eksantematisk tyfus, blodgang, difteri, skarlagensfeber og meslinger,
- b. smitsom øienbetændelse, skurv, fnat, herpes tonsurans blir like overfor skolerne følgende at iagttas:

- I. Barn, der lider av nogen av nævnte sygdomme, tilstedes ikke adgang til skolerne.
- II. Det samme gjælder for friske barn, naar nogen av de under a nævnte sygdomme er optraadt i den husstand, hvortil de hører. Forbudet kan av helseraadet utstrækkes til samtlige i et hus værende skolepligtige barn.
- III. Barn, der efter ovenstaaende har været forbudt at søke skole, maa ikke tilstedes adgang til den, førend der for de under a nævnte sygdomme fremvises attest fra læge for, at sygdommen er ophørt, eller den syke er indlagt paa sykehus eller paa anden tilfredsstillende maate er isolert, samt for, at et tidsrum svarende til sygdommens inkubation efter den tid er forløpet. Likeledes maa fremlægges attest for, at fornøden desinfektion av hjem og klær er foretat.

- IV. Ovenstaaende bestemmelser om skoleforbud gjælder ogsaa lærere og pedel, i hvis hjem smitsom sygdom er optraadt, naar de vedblir samtidig at bo i hjemmet. Bor lærer eller pedel paa skolen, og den syke ikke kan isoleres paa betryggende maate, kan skolen fordres lukket efter skolestyrets nærmere bestemmelse, ialfald saalænge indtil den syke er fjernet, og fornøden desinfektion er foretat. Skolen er pliktig til at hjemsende ethvert barn, om hvilket der er grund til at tro, at det lider av smitsom sygdom.

Kapitel IX.

Almindelige bestemmelser.

§ 41. Undlater nogen inden den av helseraadet satte frist at træffe de foranstaltninger, som ifølge nærværende forskrifter eller ifølge helseraadets lov-medholdige beslutninger paahviler ham, kan helseraadet la dem utføre for vedkommendes regning.

§ 42. Overtrædelser av disse forskrifter skal av helseraadet bevirkes paatalt og straffet efter straffelovens § 357.

Hvor det paa grund av særegne forhold maatte ansees tilraadelig, og bestemmelserne antages at ville volde uforholdsmæssige ulemper for vedkommende, kan helseraadet tilstede avvikelser fra forskriftene.

§ 43. Disse vedtægter træder i kraft, 3 maaneder efter at der er meddelt kongelig approbation paa samme. Fra samme tid træder de nugjældende sundhetsforskrifter, der er approbert ved kongelige resolutioner av 10de januar 1863, 29de mai 1879 og 21de december 1895, ut av kraft.

Moss kjøbstad.

(Kongelig resolution av 6te oktober).

Kapitel I.

Gater, veier, gaardsrum, avledning av smudsvand, kloakker.

§ 1. Pladser, gater og veier skal ha en jevn overflate med fornødent avløp. Rendesten og avløpsrender skal ha jevn, haard bund og tilstrækkelig fald, saa at vandet til enhver tid kan ha frit avløp. Rendestener og avløpsrender skal ved utmunding i kloak være forsynt med rist.

Stillestaaende, for sundheten skadelig, urent og stinkende vand maa overalt avledes eller paa anden maate bortskaffes.

Ingen maa la stinkende spildvand eller anden urenlighet flyte ut til offentlig plads eller gate.

§ 2. Til offentlige kloakker, til elv, bæk, grøft eller render maa avløp for ekskrementer eller flytende substanser, der har været i berøring med saadanne, ikke finde sted.

Til elv, bæk, aapen grøft eller rende maa heller ikke uten sundhetskommis-sionens tilladelse gives avløp for andre substanser, der frembringer stank eller er farlige for sundheten.

Fra fabrikker, verksteder eller lignende anlæg skal saadanne substanser bortledes gjennom rør eller anden ledning i overensstemmelse med reglementet for private kloakavstikkere. Ledninger for saadanne anlæg maa hverken direkte eller gjennom samlekasse staa i forbindelse med andet privat avløpsrør og heller ikke uten sundhetskommis-sionens tilladelse utmunde i de offentlige kloakker.

§ 3. Eier av vaaningshus, som er beliggende i en avstand av ikke over 32 meter fra offentlig kloak, til hvilken der efter stadsingeniørens erklæring haves adgang og tilstrækkelig fald, er, saafremt sundhetskommisjonen finder det nødvendig, forpligtet til at anbringe avstikker av tilstrækkelig vidde til kloakken — til bortledning av overvand, grundvand, spille- og skyllevand.

Enhver huseier er forøvrig pliktig til at ta de forholdsregler for fjernelse av smudsvand etc., som sundhetskommisjonen for tilfældet maatte finde fornødent. Stillestaaende vand og sumper skal, naar det av sundhetskommisjonen forlanges, drøneres eller tilkastes forsvarligen.

Ingen maa la spildevand eller anden urenlighet flyte utover nabos tomt.

§ 4. Avløpsrender, kloakker og lignende skal være saaledes indrettet, at de skaffer tilstrækkelig avløp og let kan renses samt holdes i forsvarlig stand. Ledningene skal være tette og saaledes indrettet, at kloakgas ikke kan strømme ut. Vasker og kloaksluk eller kummer, der findes i kjeldere eller inde i hus, skal være forsynt med vandlaas eller anden indretning, der hindrer utstrømning av kloakgas. Hvor kloakkerne ligger saa lavt, at en opstuvning eller tilbakestrømning av kloakindholdet ved hoivaude finder sted, kan sundhetskommisjonen paabyde, at kloakkerne indrettes saaledes, at kloakindholdet ikke trenger ind i bygningen.

De regler, hvorefter avløpsrender, kloakker og lignende paabydes anlagt, skal forelægges sundhetskommisjonen til betenkning.

Private kloakledninger og kummer paa disse skal renses og utskylles saa ofte, at de ikke tilstoppes; dog skal som regel rensning foretages 2 ganger om aaret, likesom sundhetskommisjonen eller stadsingeniøren under særegne omstændigheter kan paabyde hyppigere rensning.

Kapitel II.

Renholdelse, avfald og ildelugtende gjenstande, bortskaffelse av gjødsel og privetindhold.

§ 5. Torv, offentlige pladser, gater, veier, fortaag, rendestener og avløpsrender skal til enhver tid holdes rene og fri for stank, i hvilket øiemed rengjøring skal finde sted mindst 2 ganger ukentlig eller oftere, om sundhetskommisjonen maatte finde det fornødent. Hus- eller grundeiere eller den, som i eierens sted benytter hus eller grund, er pliktig til at besørge gatefeiningen, med hvad dertil hører, utenfor sin eiendom i gaterne indtil midten av kjørebanen og paa torv eller pladser indtil 6,25 meters avstand fra sin grund. Til gatefeiningen hører ogsaa rengjøring av fortaag og rendesten samt bortskaffelse av det paa gaten, i rendestenen og paa fortaaget voksende græs, likeledes at renholde gaardsrum, grund med tilhørende rendestener, avløpsrender samt de i renderne værende rister over kloakslukene. I fornødent fald utføres renholdelsen paa eierens eller leierens bekostning.

Rengjøring av pladser, kaier, offentlige holdepladser for hester, offentlige pissoirer og offentlige priveter paahviler kommunen.

§ 6. I den utstrækning, som av stadsingeniøren eller sundhetskommisjonen findes fornødent, skal de offentlige kloakker renses og skylles. Oprensning skal foretages foran kloakmundingene gjennom havnevæsenet, for private utløp for vedkommende privates rensning.

§ 7. Ingen slags urenlighet eller avfald maa henkastes paa gater, veier eller offentlige pladser eller ut i elv, bæk eller i havnen, heller ikke i nærheten av vaaningshus eller mer befærdede steder.

§ 8. Kjøkken- eller husholdningsavfald eller anden lignende urenlighet fra husene maa henkastes i bingen eller henlægges i tette, med laag forsynte og paa

fast grundlag staaende kasser, der tømmes, før de er ca. $\frac{3}{4}$ fyldt, eller oftere, om fornødiges.

Aadsler skal enten nedgraves paa den kommunen tilhørende, av vedkommende regjeringsdepartement godkjendte nedgravningsplads eller, hvor denne ikke kan benyttes, tilintetgjøres eller nedgraves efter dyrlægens anordning overensstemmende med lov nr. 4 av $\frac{14}{7}$ 1894 § 9, 2det passus.

§ 9. Avfald fra haandverks- og fabrikdirift maa ikke opbrændes, naar derav opstaar stank.

§ 10. Ben, kluter, gjødsel og andre gjenstande, der utbreder stank eller kan medføre fare for sundheten, maa ikke henlægges paa saadanne steder eller paa saadan maate, at derved fremkommer ulempe for omboende eller sanitære misligheter.

Gjødsling av haver eller dyrkede marker skal utføres paa saadan maate, at unødig stank undgaaes, og gjødsel, der henlægges, opblandes eller tildækkes.

§ 11. Bortførelse av gjødsel (tør hestegjødsel undtat), privetindhold eller andre stinkende gjenstande maa ske i tætte med tæt sluttende laag forsynte kasser, saa at der ikke spildes av indholdet under kjørsel, og maa derhos fra 15de mai til 1ste september kun foregaa mellem kl. 11 aften og kl. 8 morgen. Ellers maa privetgjødsel mindst mulig kjøres om dagen, likesom der i det hele tat under transporten ikke man stanses paa gaten.

Vandhus- og gjødselbinger, privetkasser etc. skal altid være tømt inden varm aarstids indtrædelse og forøvrig saa ofte som fornødent for at forebygge overfyldning, mindst én gang hvert kvartal. Naar sundhetskommisjonen for kontrolls skyld eller av anden grund finder det paakrævet, er vedkommende eier eller — i tilfælde — leieboer forpligtet til at la bingen og beholderen tømme ved kommunal foranstaltning.

Sundhetskommisjonen kan, hvor det maatte ansees paakrævet, gi nærmere bestemmelser angaaende renhold av priveter, urinaler, binger etc.

Kapitel III.

Priveter og urinaler.

§ 12. Enhver bebodd eiendom og ethvert hus, hvor der stadig foregaaar arbeide, skal ha et privet med gjødselbinge eller anden fast eller flytbar beholder. Priveterne maa være saaledes indrettet, at intet tilsig til eller avløp fra samme finder sted. Rendestener maa saaledes ikke utmunde ved utkastet, men ledes forbi samme. Priveter, hvorfra ekskrementer kommer i sjøen, elv eller bæk, maa ikke uten sundhetskommisjonens tilladelse anlægges. Hvor saadanne findes, kan sundhetskommisjonen paabyde dem fjernet inden en passende frist. Priveter, der maatte være indrettet eller anbragt i strid med vedtagne regler for priveters indretning, paaligger det vedkommende huseier at foreta det fornødne med, til forebyggelse av stank.

Sundhetskommisjonen kan, hvor den maatte finde det fornødent, paabyde offentlige priveter og urinaler indrettet, de sidste alltid med direkte avskylning fra vandledning og med passende avløp, saa de holdes rene og fri for stank.

Kapitel IV.

Hester, ko-, svinehold o. l.

§ 13. Fjøs og grisehus maa ikke anlægges uten tilladelse av sundhetskommisjonen. Hester, kjøer eller svin maa ikke huses i vaaningshus eller i noget rum, som har tak eller væg felles med dette.

Sundhetskommisjonen kan forbyde, at kjelderrum under vaaningshus benyttes til opholdssted for høns eller lignende fjærkræ.

§ 14. Hvor renlighetsforholdene i stald, fjøs o. l. er utilfredsstillende, og sanitære misligheter foranlediges, som enten paa grund av stedforholdene ikke kan hindres, eller formedelst fortsat overhørighet ikke blir avhjulpet, har sundhetskommisjonen ret til at forbyde bruken av fjøset, stalden o. l.

§ 15. Gaardsrum, aapen plads eller gate, hvor hester eller andre dyr pleier at henstaa, maa daglig renses. Grunden maa være fast stensat eller makadamisert og forsynt med avløpsrender til kloak eller gjødselbinge.

Kapitel V.

Forskjellige bedrifter og anlæg. Sundhetsfarlige næringsveier.

§ 16. Skadelige eller ildelugtende uttømmels-r fra næringsbruk, der allerede er i virksomhet, maa foregaa paa saadan maate, at de mindst mulig forulemper omboende. Likeledes skal enhver bedrift, hvorved luften i høiere grad forurenses og stank utbredes, være underkastet sundhetskommisjonens tilsyn og nærmere bestemmelse i saa henseende.

Kapitel VI.

Tilsyn med handel med varer og næringsmidler.

§ 17. Alle til forhandling bestemte stoffe og gjenstande kan med hensyn til mulig giftig eller sundhetsfarlig beskaffenhet underkastes sundhetskommisjonens tilsyn. Sundhetskommisjonen kan anstille de undersøkelser, der findes nødvendige i saa henseende.

De hertil nødvendige prøver er salgeren forpligtet til at overlate, idet deres værdi, om det fordres, blir at erstatte efter almindelig salgsspris, forsaavidt det ikke viser sig paakrævet at forbyde varens salg. Befindes varerne skadelige for sundheten, kan sundhetskommisjonen forbyde deres salg.

§ 18. Bedærvede fødemidler maa ikke falbydes eller sælges til menneskeføde. Havarerte fødemidler maa ikke sælges, førend sundhetskommisjonens bestemmelse derom er indhentet. Sundhetskommisjonen er berettiget til av vedkommende sælger at fordre utlevert de nødvendige prøver til undersøkelse paa de samme vilkaar som nævnt i foregaaende paragraf

Forefindes skadelige næringsmidler, kan de efter sundhetskommisjonens beslutning tilintetgjøres, bortskaffes eller paa anden maate uskadeliggjøres for vedkommendes regning.

§ 19. For alle opbevarings-, tilberednings- og utsalgssteder for næringsmidler av ethvert slags skal gjælde:

- a. Rummene skal være rene, luftige og fri for stank og støv, og maa ikke benyttes til soverum, med hvilke de heller ikke uten sundhetskommisjonens samtykke ved dør eller andre aapninger maa staa i umiddelbar forbindelse. Dører, der gaar fra andre rum ind i opbevarings-, tilberednings- og utsalgssteder maa altid passes holdt godt tillukket.
- b. Melke-utsalgene skal som regel ha egen indgang fra gaten; de skal være lyse, vel ventilert og fri for fugtighet. Gulv, vægger, tak og disk skal være i saadan stand, at de med lethet kan holdes rene.
- c. Melk og fløte, fisk, kjøt, flesk og blod samt de av disse tilberedte næringsmidler, der haves til utsalg, maa ikke opbevares sammen med varer, som kan gi dem usmak, forurenses eller bedærve dem.
- d. Hvor der til belysning av nævnte lokaler benyttes parafin eller petroleum, tillates ikke paafyllning og pudsning av lamperne i lokalene.

Dersom disse bestemmelser ikke overholdes, eller stedet forøvrig av sanitære grunde ansees for uskikket til utsalg, opbevaring eller tillavning av nærings-

midler, kan sundhetskommisjonen, efter forgjæves at ha git advarsel, forbyde saadan forretning.

§ 20. Sundhetskommisjonen kan midlertidig forbyde utsalg av melk fra steder, hvor smitsom sygdom har optraadt, eller hvor ikke tilbørlig renlighet iagttages ved melkens behandling, opbevaring eller fremsendelse.

§ 21. Slagterier og pølsemakerier, utsalg av melk og fløte, ferskt kjøt og flesk, fersk fisk samt av disse stoffe tilberedte spiser samt kolonialhandel maa kun indredes og aapnes paa de steder, der er godkjendt av sundhetskommisjonen og efter foregaaende anmeldelse. — Utsalg som skifter eier, ansees som et ny-aapnet utsalg.

§ 22. Specielle regler for enkelte matvarers behandling og forhandling.

a. Vedtægter for slagterier, pølsemakerier og kjøtutsalgssteder.

1. Avslagtningen maa tilendebringes saa hurtig som mulig efter slagtingen. Saasart slagtingen og avslagtningen er tilendebragt, skal samtlige redskaper nopholdelig rengjøres — om nødvendig med varmt vand og sæpe.

Slagteredskapene skal, naar de ikke brukes, være anbragt paa en for kontrol let tilgjengelig plads.

Tobaksrøking er i alle arbeidsrum av her omhandlede art til enhver tid og under enhver omstændighet forbudt.

2. Ved slagting saavel som ved avslagtning maa den størst mulige renlighet iagttages.

Avfald av enhver art maa ikke kastes i bingen, men skal henlægges i en med tæt laag forsynt, av sundhetskommisjonen godkjendt kasse, der skal tømmes mindst én gang ukentlig. Denne kasse maa ikke ha sin plads i selve slagteriet eller pølsemakeriet; den skal efter hver tømning grundig renses eller desinficeres.

Mave, tarmen, blod, lemmer og huder (skind) maa ikke forbli natten over i slagteriet. I dette skal under kjøttets stivning være anledning til at anvende god gjennomtræk.

3. Slagteboder, pølsemakerier og utsalgssteder for kjøtvarer maa være luftige, likesom vægger og tak stadig maa holdes omhyggelig rene. I slagteboder og pølsemakerier skal forefindes vandledning og vask, likesom gulvet skal være vandtæt, cementert, med avløp til kloak, der er forsynt med forsvarlig vandlaas.

Helt og rent lerretsforklæ med brystmek og forærmer skal stadig anvendes, likesom rene haandklær altid maa forefindes.

Pølsemakerier med samtlige redskaper skal rengjøres snarest mulig efter endt arbeide.

4. Portrum og gaardsplads i slagterier og pølsemakerier skal likeledes holdes rene og fri for stank. De skal derhos ha fast overflate og let avløp for vand, saa at de fuldstændig kan rengjøres.
5. For at hindre stank skal gjødselbingerne i sommerhalvaaret tømmes hver uke, i vinterhalvaaret hver 2den uke og holdes lugtfri ved tilstrækkelig anvendelse av torvstrø eller kalk (helst karbolkalk).
6. Til alle lokaler, hvor kjøt behandles, opbevares og sælges, skal vedkommende inspektør tilstedes adgang, naar det forlanges.

b. Nærmere bestemmelser med hensyn til kjøt samt om melk og fløtes transport og behandling.

- 1 Kjøtvarer, som skal bringes til utsalgssted eller omkring i byen, skal transporteres enten i rene, helst lukkede vogner eller i rene traug eller kurver og være tildækket eller omviklet med rent lerret eller papir.

Det tillates ikke at sitte paa varerne under transporten.

2. Melk og fløte, der er bestemt til salg, maa under transport og forhandling opbevares i rene kar og tillike vel tildækkede kar for de utsalg, hvor der forhandles andre varer, likesom der til utmaaling kun maa brukes fuldstændig rene maal. Er disse glasert eller fortinnet, maa glassur og fortinning være hel, likesom jernkar, hvor saadanne benyttes, ikke maa være forrustet.

Ingen maa smake paa varerne uten ved hjelp av kopper, som kun anvendes til dette bruk. Melken skal heldes i disse kopper og den resterende del av prøven heldes ut.

3. Under salg og behandling av kjøt og matvarer paa torv og i utsalgssteder skal størst mulig renlighet iagttages, og de, som har fast arbeide, skal være iført rent antræk (helst forklæ med brystsmek og forærmer).
4. Utstillen av kjøtvarer tilsalgs i smaat maa av selgeren ordnes saaledes, at kjøperne let kan overse varerne og undgaa at berøre kjøtstykkene.

Til pøselavning eller tilberedning av andre ferske kjøtspiser i pøse-makerierne maa kun benyttes friskt, godt kjøt.

Tilsætning av stoffe i den hensigt at farve kjøtvarer er forbudt.

§ 23. For bakerier med tilstøtende rum skal følgende regler gjælde:

- a. Bakeribedriften uvedkommende gjenstande, der kan gi anledning til støv eller stank i bakerierne eller hindrer disse rums rengjøring, maa ikke findes i bakeriet eller i rum, der staar i aapen forbindelse med dette.
- b. Bakeriet tillikemed de rum, der staar i aapen forbindelse med dette, maa altid holdes omhyggelig rent. Hver dag efter endt arbeide maa gulvene gjøres omhyggelig rene ved vaskning. Vægger og tak maa i sin helhet rengjøres (vaskes) mindst hvert fjerdingaar, vinduerne hver 14de dag.
- c. Under bakeriets rengjøring skal bakverk ikke opbevares der. Bakertraug og bord, surkasser samt andre til bakningen benyttede gjenstande som hylder, plater, fjæler m. m. maa altid holdes omhyggelig rene. Smør, melk eller andre stoffe, som benyttes til fremstilling av bakverk, maa opbevares i rene tildækkede kar. De stoffe, der benyttes til strykning av bakverk, maa til-laves for dagens behov. Strykvisker skal ikke samtidig benyttes til for-skjellige stoffe og maa rengjøres hver dag.
- d. Melsækker skal avbørstes og renses omhyggelig for smuds, forinden indholdet tømmes i bakertrauet.
- e. Hvor bakerovn, damp- eller vandkjelen fyres igjennem ilæg i bakerrummene, skal der ikke i disse indbringes mere kul eller andet brænde end nødvendig for dagens fyring. Kul eller andet brænde maa ikke ligge løst utover gulvene, men opbevares i kasser. Aske og andet avfald skal hver dag fjernes fra bakeriet.
- f. Tobaksrøkning samt henleggelse av piper, tobak, fyrstikker paa saadanne steder, at bakervarerne kan forurenses, maa ikke finde sted.
- g. Bakerne maa under sit arbeide være iført egen dragt, som ikke benyttes utenfor bakeriet, og som 2 ganger ukentlig renvaskes.
- h. Bakerne skal vaske armer og hænder før arbeidets begyndelse, og hvert bakeri skal være forsynt med vaskevandsstel, sæpe og rene haandklær.
- i. Alt bakverk skal behandles renlig og ved ombringelse til utsalg eller kunder føres i tildækkede kurver eller vogner, som daglig eftersees og rengjøres.

*Kapitel VII.***Bestemmelser vedrørende epidemiske og smitsomme sygdomme.
Dødsfald.**

§ 24. Enhver praktiserende læge skal inden den 4de i hver maaned til sundhetskommisjonen avgi en opgave over de av ham i den forløpne maaned iagttagne tilfælde av epidemiske og smitsomme sygdomme efter et av sundhetskommisjonen avfattet skema. Ved beslutning av sundhetskommisjonen kan det derhos paalægges de praktiserende læger at indsende daglige opgaver over de av dem iagttagne tilfælde av enkelte sygdomme, hvis udbredning det maa antages av særegen vigtighed at kontrolere.

Tilfælde av kolera, kopper, eksantematisk tyfus, nervefeber, blodgang, difteri og skarlagensfeber samt poliomyelit likesom det første tilfælde av enhver indført smitsom sygdom skal av den tilkaldte læge straks anmeldes for sundhetskommisjonen ved utfyldelse og fremsendelse av dertil disponible blanketter.

§ 25. Ethvert sygdomstilfælde, der gir anledning til mistanke om at være frembragt ved nydelse av bedærvede eller forfalskede næringsmidler eller benyttelse av gjenstande, som indeholder giftige eller farlige bestanddele, skal av den behandlende læge nopholdelig anmeldes til sundhetskommisjonen med angivelse av den formodede sygdomsaarsak og andre fornødne oplysninger. Det samme gjælder om sanitære misligheter, der antages at staa i forbindelse med eller kunne gi anledning til sygdom.

§ 26. Ved sygdomstilfælde, der indtræffer blandt reisende i hoteller, bøndestuer og lignende, skal vedkommende vert søke at skaffe sig fornøden underretning om, hvorvidt tilfældet er av smitsom og farlig art, og i saa tilfælde uopholdelig underrette sundhetskommisjonen.

§ 27. Foruten den enhver husbonde efter lov om sundhetskommisjoner m. v. av 16de mai 1860 § 14 paabudte pligt at anmelde smitsom sygdom har enhver husbond, særlig ved udbredelse av og under epidemier, ansvar for renlighetsstellet i sin bolig.

§ 28. For ethvert fartøi, der indkommer paa havnen med syk ombord, skal straks ved ankomsten anmeldelse avgives til havnefogden om sygdommen, saavidt mulig med angivelse av dens art. Kan sygdommen mistænkes for at være av smitsom art, maa den syke ikke forlate fartøiet, før sygdommens beskaffenhet er undersøkt efter sundhetskommisjonens foranstaltning. Gang- og sengklær, der har været benyttet av en saadan syk, maa ikke bringes iland (f. eks. til vaskning) uten sundhetskommisjonens tilladelse. Fartøier, som henligger i byens havn, og deres besætninger er med hensyn til renlighet og sundhetsforhold underkastet sundhetskommisjonens bestemmelser.

§ 29. Ved indlæggelse i sykehus i ethvert tilfælde av de i § 24 nævnte sygdomme og ved ophør av ethvert saadant tilfælde, som maatte være behandlet i hjemmet, blir sykerummet tillikemed gang- og sengklær samt iøvrig, hvad sundhetskommisjonen finder paakrævet, at desinficere paa den av sundhetskommisjonen foreskrevne maate.

§ 30. Lik av en utenfor byen av smitsom sygdom avdød maa ikke indbringes i byen uten i igjenloddet zinkkiste eller efter sundhetskommisjonens for tilfældet givne bestemmelser. Lik maa ikke henligge saalænge, at der ved stank eller dekomposition kan forvoldes ulemper.

§ 31. Om ethvert paa byens grund eller paa fartøier i byens havn indtræffende dødsfald maa, forinden begravelse foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt skema av en eksaminert læge utfærdiget dødsanmeldelse, som blir at avlevere til sognepresten eller menighetsforstanderen og av denne at tilstille sund-

hetskommisionen. Hvis den avdøde ikke har benyttet eksaminert læge, blir liket at syne og anmeldelse at utfærdige av hylægen.

§ 32.

- a. Optrer smitsom sygdom i nogens husstand, der driver handel med føde-midler, og utsalgsstedet er i samme hus som den syke, kan sundhetskommis-sionen forbyde handelsvirksomheten, hvis ikke den syke blir betryggende isolert eller fjernet og rummene desinticeret.

Under samme forhold kan ogsaa haandverksdrift, særlig saadan, hvorved beklædningsgjenstande forarbeides, midlertidig forbydes, indtil desinfektion er foretat. Likeledes kan sundhetskommisionen forbyde, at personer, i hvis husstand der hersker smitsom sygdom, forestaar eller deltar i tilberedning av eller handel med næringsmidler og bruksgjenstande, naar derved kan befryktes smitteoverførelse.

- b. Bestemmelser med hensyn til skolesøkning fra familier, hvor epidemiske syk-domme forekommer.

1. Ved difteri. De friske barn eller lærere og lærerinder i den an-grepnes husstand har ikke adgang til skole eller asyl, førend 7 — syv — dage, efterat desinfektion av hjemmet er foretat, eller de er blit adskilt fra den syke paa saadan maate, som godkjendes av sundhetskommisionen eller vedkommende læge.

Underkastes de en daglig lægeundersøkelse og erholder sundhetsbevis, kan sundhetskommisionen heve dette forbud.

Barn, der har lidt av difteri, maa ikke indfinde sig i skole eller asyl, før de kan skaffe attest fra læge for, at de er helbredet, og at hjemmet er desinficert.

2. Ved skarlagensfeber gjælder de samme bestemmelser som ved difteri; dog kan forbudet mod at søke skole eller asyl hæves for de personers vedkommende, der tidligere har lidt av sygdommen.
3. Ved meslinger gjælder de samme bestemmelser som for skarlagens-feber, forsaavidt sundhetskommisionen derom fatter beslutning.
4. Ved de øvrige epidemiske sygdomme, saasom nervefeber, kopper og kolera, vil sundhetskommisionen ved enhver epidemis utbrud gi særskilte regler.
5. Ovenstaaende bestemmelser om skoleforbud gjælder ogsaa lærere, lærer-inder og skolens vaktmester, i hvis hjem smitsom sygdom er optraadt.

Bor disse funktionærer paa skolen, og den syke ikke kan isoleres paa betryggende maate, kan skolen fordres lukket efter sundhetskommisionens nærmere bestemmelse, ialfald saa længe, indtil den syke er fjernet, og fornøden desinfektion er foretat. Det samme gjælder, hvis der i skole-huset bor andre familier, hvori forekommer smitsom sygdom. Skolen er pliktig til at hjemsende ethvert barn, om hvilket der er grund til at anta, at det lider av smitsom sygdom.

Som betryggende isolation ansees det, naar den syke er isolert i eget værelse, der ikke maa ha direkte forbindelse med den øvrige leilighet. Der maa ikke være noget personlig samkvem mellem den syke og den, der pleier ham, paa den ene side og leilighetens øvrige beboere paa den anden side.

Paa indgangsdøren til den sykes leilighet eller efter omstændighetene til hans værelse opslaaes en plakat, hvorpaa staar: «Her er smitsom sygdom, besøk maa ikke mottages».

Kapitel VIII.

Om byggegrund, bygninger, private og offentlige lokaler.

§ 33. Naar det ved utgravning til bebyggelse viser sig, at grunden er opfyldt med forraadnende og for sundheten skadelige stoffe, kan sundhetskommis-

sionen fordre disse utgravet i den utstrækning, som den finder fornøden, og det utgravede bortskaffet

Hvor byggetomt er vandsyk, maa den tørlægges bedst mulig.

Paa utminert grund skal avledningsrør lægges fra dens dypeste punkt, og mulige vandaarer omhyggelig indfanges.

Befindes nogen byggetomt forøvrig av sanitære hensyn, uhensigtsmæssig, kan sundhetskommisjonen forbyde bebyggelse, indtil tomten dertil er gjort betryggende skikket.

§ 34. Finder sundhetskommisjonen, at kjældere, der benyttes til beboelsesrum, ikke er skikket til beboelse med natophold, kan den forbyde saadant.

§ 35. Rum eller værelse, der av mangel paa tilstrækkelig lys, luft og varme eller formedelst fugtighet og urenlighet skjønnes av sundhetskommisjonen at være sundhetsfarlig, kan forbydes benyttet som bolig, og huset, helt eller delvis, ryddes uten godtgjørelse til eieren, saalænge indtil manglene godtgjøres at være avhjulpet.

Uttflytning av hele huset eller enkelte leiligheter, hvor farlig epidemisk sygdom er optraadt, kan paabydes, forat huset eller leiligheten kan bli desinficert.

§ 36. Finder sundhetskommisjonen, at en bolig er overfyldt, saa at der falder mindre end 10 m.³ pr. voksent individ og 5 m.³ pr. barn i soveværelset, hvorved sanitære ulemper lar sig befrygte, kan den paabyde indskrænkning i beboernes antal.

Renlighet og utluftning maa ikke i nogen bolig forsømmes saaledes, at ulempe eller skade for beboerne derav kan opstaa. Tapeter, som paa grund av smuds eller andre aarsaker ikke forsvarligen lar sig rengjøre, kan av sundhetskommisjonen kræves fjernet. Huseieren er likeoverfor sundhetskommisjonen ansvarlig for, at fraflyttende leier ordentlig rengjør boligen efter sig.

§ 37. Befindes lokaler, der er bestemt for kortere eller længere tid av døgnet at opta et større antal mennesker, saasom skole-, kirke- og forsamlingslokaler etc., med hensyn til rumforhold, opvarmning, belysning eller paa grund av urenlighet ikke at være forsvarlige, kan sundhetskommisjonen paabyde indskrænkning i antallet av de personer, som tilstedes adgang — og andre paakrævede foranstaltninger samt i fornødent fald ganske forbyde lokalets avbenyttelse.

Forinden skolelokaler, sykehus, forsamlingslokaler, offentlige bade-indretninger og lignende hus opføres, skal anmeldelse ske til sundhetskommisjonen.

§ 38. Regler for renhold m. m. i losjihus.

1. Ethvert til mottagelse av losjerende bestemt rum maa være saadant beliggende, at det har tilstrækkelig lys (vindusflaten maa utgjøre mindst $\frac{1}{10}$ av gulvflaten), og maa kunne opvarmes og utluftes tilstrækkelig. Dets gulv, vægger og tak maa altid være i god stand, saa de med lethed kan holdes rene.
2. Mænd og kvinder maa ikke anvises sengeplads i samme rum, medmindre de tilhører en og samme familie.
3. Gulvene maa hver dag vaskes rene, hvorefter rummene grundig utluftes. Gang og trapper vaskes mindst 2 ganger ukentlig.
4. Sengene opristes — opredes — efter benyttelsen, og skal staa opslaat til luftning mindst 2 timer, før de benyttes av nogen anden.
5. Sengklærne skal vaskes, dampes, desinficeres eller paa anden maate gjøres rene, og sengesteder, sovesofaer og husgeraad som bænker, bord, stoler o. l. samt vindusposter skal vaskes med varmt vand og grønsæpe eller paa anden tilfredsstillende maate gjøres rene mindst 4 ganger om aaret, nemlig i løpet av maanederne mars, juni, september og december. Lakener og putevar vaskes mindst hver 8de dag.
6. Hovedrengjøring med vaskning eller hvitning av tak og vægger utføres 2 ganger om aaret.

7. Der maa findes vaskestel med sæpe og haandklær med let adgang til drikkevand.
8. Der maa forefindes det nødvendige antal spyttebakker, som daglig maa rengjøres.
9. Privetavlukkernes sæter og gulv maa daglig eftersees, og forsaavidt det er nødvendig, rengjøres.
10. Foranstaaende bestemmelser blir at opslaa i ethvert til mottagelse av losjerende bestemt rum.

§ 39. Verksteder og arbeidslokaler, som dermed kan sidestilles, er, forsaavidt de ikke staar under fabriktilsynets kontrol, underkastet de bestemmelser, som sundhetskommisjonen maatte fatte for at hindre sanitære misligheter. Saaledes skal ethvert verkstedslokale, der benyttes av andre end familiens medlemmer, og ikke er fabriktilsynet underlagt, anmeldes for sundhetskommisjonen.

Verksteder maa ikke indrettes i rum, som ifølge bygningsloven ikke tillates anvendt som beboelsesrum. Ældre lokaler kan av sundhetskommisjonen kræves forandret, naar saadant kan ske uten betydeligere utgifter, og den offentlige sundhetspleie kræver det.

I ethvert verkstedslokale kan sundhetskommisjonen kræve anbragt ventilationsindretninger, som den efter bedriftens art m. m. finder paakrævet.

I et arbeidsrum maa ikke sauntidig være beskæftiget flere arbeidere end, at enhver faar mindst 10 m.³; det skal utluftes mindst $\frac{1}{4}$ time, helst med gjennomtrek, i hver hvilestund — i hvert fald én gang i løpet av dagen samt desuten efter endt arbeidstid. Gulvet skal vaskes mindst én gang ukentlig, vægger og tak mindst én gang aarlig. Hvor der er jordgulv, skal der feies mindst 2 ganger ukentlig. I ethvert arbeidsrum skal forefindes spyttebakker. Lider nogen arbeider av stadig hoste, skal han ha egen spyttebakke (helst for saadant bruk konstruert spytteflaske), som maa rengjøres mindst én gang daglig.

Avfald fra bedriften maa ikke opbrændes, saaat derav opstaar stank. Verksted eller et til saadant støtende rum, der væsentlig faar lys og luft fra dette, maa ikke benyttes som soverum.

§ 40. Skoler skal være underlagt sundhetskommisjonens tilsyn, og maa intet skolelokale tages i bruk, før det er godkjendt. Planer til private skoler, der skal opføres, kan forelægges sundhetskommisjonen til godkjendelse, før arbeidet paabegyndes.

Sundhetskommisjonen bestemmer det største antal barn, som det er tillatt at motta i ethvert rum, idet hensyn tages til barnenes alder, rummenes størrelse, ventilation, lysforholdene m. m.

I skolelokaler bør kun findes oljemalte vægger.

I ethvert skolelokale er sundhetskommisjonen berettiget til at fordre anbragt de ventilationsindretninger, som findes fornødent.

Kapitel IX.

Almindelige bestemmelser.

§ 41. Undlater nogen inden den av sundhetskommisjonen satte frist at træffe foranstaltninger, som ifølge nærværende vedtægter eller iøvrig ifølge sundhetskommisjonens lovmedholdelig givne beslutninger paahviler ham, kan sundhetskommisjonen la utføre saavel vedkommende foranstaltninger, som hvad der ellers fornødiges, for at hindre, at forsømmelsen avstedkommer skade.

Omkostninger herved og ved forføininger, som træffes for at hindre eller stanse endnu ikke fuldførte handlinger, som strider mot nærværende vedtægter eller sundhetskommisjonens lovmedholdelig fattede beslutninger eller forat bort-

rydde ulemper, der er frembragt ved brud paa omhandlede vedtægter eller beslutninger, blir at utrede av den skyldige.

§ 42. Overtrædelse av disse sundhetsvedtægter bevirkes av sundhetskommisjonen paatalt og straffet i henhold til de til enhver tid gjældende bestemmelser.

§ 43. Hus- og grundeiere er personlig ansvarlig for, at alle de pligter opfyldes, som disse sundhetsvedtægter paalægger dem, og skal ikke kunne undskylde sig med forsømmelse fra sine folks eller leieres side.

Er eieren ikke bosat i byen, maa han for politiet opgi en her bosat person, som paa hans vegne skal sørge for, at disse pligter opfyldes. Forsømmes disse, blir ansvaret dog hvilende paa eieren, medmindre politiet har gaat ind paa, at ansvaret skal bæres av stedfortræderen, og denne har erklært sig villig. Denne indrømmelse kan dog naarsomhelst tages tilbake av politiet.

§ 44. Hvor det paa grund av særegne forhold maatte ansees tilraadelig, og foranstaaende bestemmelser maatte findes at foranledige uforholdsmæssige ulemper for vedkommende, kan sundhetskommisjonen tilstede avvikelser i vedtægtene.

§ 45. Ovenstaaende vedtægter træder i kraft 3 — tre — maaneder, efterat de har erholdt kongelig stadfæstelse og paa lovbefalt maate er kundgjort.

De ved kongelig resolution av 28de april 1866 approberte sundhetsvedtægter for kjøpstaden Moss, med tillæg av 13de februar 1896, ophæves fra den dag ovenomhandlede sundhetsvedtægter træder i kraft.

Skaare herred.

(Kongelig resolution av 22de oktober).

Tillægget er saalydende:

«Det forbydes inden herredet til isning av sild eller anden fisk at levere is fra opdæmninger paa dyrket gjødslet mark».

Sand herred.

(Kongelig resolution av 22de oktober).

De approberte sundhetsforskrifter for strandstedet Sand er saalydende:

§ 1. Enhver huseier og eier av ubebygget grund, der støter umiddelbart til gate eller torv, skal sørge for at faa anbragt rendesten utenfor sit hus eller grundstykke, saa at intet vand blir staaende utenfor det. Han skal, saa ofte det paabydes, og ellers hver lørdag eftermiddag, feie saavel rendestenen som den halve gatebredde utenfor sit hus eller grundstykke. Feining av torv, almenninger eller andre for trafik aapne pladser paahviler grundeieren.

§ 2. Feieskarn eller anden fast urenlighet maa ikke utkastes paa gater eller veier eller offentlige pladser eller i den gjennom strandstedet gaaende bæk, men enten opsamles i beholdere eller kastes paa fjorden. Flytende urenligheter maa ikke tømmes i rendestener, men enten i aapningene for de offentlige kloakker, i godkjendte beholdere eller paa fjorden. Enhver huseier og grundeier er ansvarlig for, at ingen urenlighet fra ham kommer ind paa naboeiendom.

Sengklær eller gulvtepper maa ikke bankes eller rystes utenfor husene i selve gaten.

§ 3. I brønd eller kilde, hvorfra hentes vand, maa ikke foregaa vask, spildes urenhet eller i det hele foretages noget, som kan forurense vandet. Brønd eller kilde skal være overbygget og uten tilsig. De renses, saa ofte helseraadet paabyder det.

§ 4. Ethvert vaaningshus skal ha et vandhus, og skal det ikke ha væg eller tak fælles med dette. Vandhusets vægger skal være saa tætte, at stank ikke opstaar, og skal det ha en tæt beholder, der tømmes saa ofte, at indholdet ikke flyter over.

§ 5. Hester, kjøer, svin, faar eller gjeter maa ikke huses i vaaningshus eller i rum, som har tak eller væg fælles med dette.

§ 6. Tømming av vandhus eller svinebinger og transport av al slags stinkende avfald skal fra 1ste oktober til 15de mai foregaa mellem klokken 3 eftermiddag og klokken 9 formiddag. Fra 15de mai til 1ste oktober mellem klokken 10 aften og klokken 5 morgen. Helseraadet kan forby anlæg av gjødselbeholdere, av komposter eller andre ansamlinger av avfald, der utbreder stank. Stinkende gjødning maa heller ikke spredes paa aker eller eng saa nær den bebyggede del av strandstedet, at luften for dets indbyggere forurenses. Helseraadet kan straks forby dette. Undtat fra heromhandlede bestemmelse er gjødsel fra stall og fjøs, naar den er ren og ublandet. Transport av vandhusgjødsel og stinkende avfald skal foregaa i tette kasser med laag, av anden gjødsel og avfald i tette kjærrer, saa at intet spildes.

§ 7. I beboelsesrum med koke-ovn maa sørges for, at den ved kokningen frembragte damp kan ledes ut i fri luft.

§ 8. Kjøt av syke dyr, uflaadde kalveskrotter og bedærvede nærings- eller nydelsesmidler maa ikke forhandles. Helseraadet kan forby salg av leketøi, tapeter og andre bruksgjenstande, som ansees skadelige for sundheten. Ordføreren kan forlange sig utlevert prøver av mistenkelige varer og midlertidig forby salg av dem. Gjenstande, som det efter denne paragraf ikke er tillatt at sælge, kan efter helseraadets beslutning foranstaltes tilintetgjort paa vedkommendes bekostning.

§ 9. Handel med og tilberedning av alle slags fødemidler til salg skal foregaa i lyse, luftige, rummelige, støvfri og altid renholdte rum, der ikke benyttes til soverum. Melk, fløte, smør og bløte ostesorter skal opbevares i lukkede kar eller saaledes, at støv fra luften ikke kommer til dem. I melkeutsalg maa der ikke uten tilladelse av helseraadet drives handel med andre varer end bakverk. Melkeutsalg maa ikke ved dør eller anden aapning staa i umiddelbar forbindelse med soverum. Brød og andet bakverk skal ligge paa rene hylder, saa at publikum kan se dem, og maa de ikke opbevares i eller utsælges i rum, hvor saadanne gjenstande findes, som kan gi dem usmak eller forurense dem. Alle rum, som benyttes til utsalg, opbevaring eller tilberedning av fødemidler, skal være saaledes indredet, at de kan forsvarlig rengjøres. De i heromhandlede bedrifter anvendte kar og redskaper skal holdes rene. Helseraadet kan, dersom paabud, git i henhold til foranstaaende, ikke rettes efter passende tidsfrist, la lokalet lukke, indtil manglene er rettet.

§ 10. Arbeidere i meieri, bakeri, slagteri og pølsemakeri skal iagttta den største personlige renlighet under arbeidet og da være iført et helt og rent antræk (forklæ med brystsmek) av hvitt lerret. I melk- og brødotsalg skal ogsaa betjeningen iagttta den største renlighet, især paa henderne.

§ 11. Regler for pølsemakeri, slagteri og meieri:

- a. I heromhandlede bedrifters rum skal gulvet ikke ligge mer end 50 centimeter under tilstøtende jordsmon. Gulvet skal være vandtæt — cementert — og med avløp til kloak eller fjord. Det maa holdes rent, likesaa tak og vægger, hvilke, om de er av træ, skal være glatte og uten sprækker samt malt. De i bedriften brukte maskiner, redskaper og kar skal holdes omhyggelig rene.

b. Fra slagterummet skal alt afald snarest mulig fjernes og henbringes i tæt beholder eller kum, der er forsynet med afløb ved bunden, saa den kan spyles, og med laag, saa ingen stank opstaar. Den skal tømmes mindst hver uke og ellers, saa ofte helseraadet forlanger det.

c. Ben, horn, huder og skind skal opbevares saaledes, at stank ikke opstaar.

§ 12. Helseraadet har at paase, at saavel alle offentlige lokaler som andre rum, bestemt til samlings-steder for et større antal mennesker, har tilstrækkelig luftveksling, og kan det forby lokalets benyttelse, indtil paaviste mangler er rettet.

§ 13. Helseraadet kan forby beboelse av rum, som ved mangel paa lys eller luft, ved fugtighed eller urenlighed, eller ved overfyldning med mennesker, skjønnest at være skadelig for sundheten, indtil de er bragt i godkjendt stand.

§ 14. Naar nogen bedrift agtes iverksat, hvorved luften i høi grad forurenses eller skadelig stank utbredes, skal plan over anlægget forelægges helseraadet. Finder dette, at anlægget vil bli farlig eller skadelig for den offentlige sundhet, maa det ikke sættes iværk, førend de av helseraadet antydede ulemper er paavist at være avhjulpet. Enhver i virksomhet værende bedrift skal være helseraadets tilsyn underlagt, og vedkommende skal være forpligtet til at rette sig efter de forskrifter, helseraadet til fjernelse av stedfundne ulemper maatte gi.

§ 15. Gang- og sengklær samt andet bohaver, der har været brukt av personer, som lider av smitsom sygdom eller er døde av saadan, maa ikke gives eller sælges til andre, førend de er rensed paa den maate, som av helseraadet er foreskrevet.

§ 16. Helseraadet kan tilstede avvikelser fra forskriftenes §§ 4 og 5, forsaavidt de ikke kommer i strid med gjældende bygningslov.

§ 17. De paa strandstedet boende medlemmer av helseraadet er pligtige til at annelde overtrædelse av forskriftene til helseraadets ordfører.

§ 18. Disse sundhetsforskrifter træder i kraft et halvt aar efter deres approbation.

Hedrum herred.

(Kongelig resolution av 22de oktober).

§ 1. Ved flytning eller opførelse av husbygninger skal, idet der for Nauset-løkkens vedkommende henvises til lov om bygningstvæsenet av 27de juli 1896, iagttages, at avstanden mellem vaaningshus paa den ene side og stald, fjøs eller grisehus paa den anden side ikke gjøres kortere end 10 m.

§ 2. Ved flytning eller opførelse av vaaningshus skal endvidere iagttages følgende:

a. Opførelse maa ikke paabegyndes, forinden grunden, hvorpaa huset skal staa, er tilstrækkelig avgrøftet og matjorden derfra bortført. Huller i jordsmonnet i husets nærmeste omgivelser, hvori vand og urenlighed kan ansamles, skal utfyldes og fugtighed saavidt mulig derfra fjernes.

b. Bygningen skal hvile paa undermur av graasten eller beton, der intetsteds skal være lavere end 30 cm over jorden, og som ved rapning med cement, kalk eller andet hensigtsmæssig materiale er gjort forsvarlig tæt.

c. Ethvert beboelsesrum skal gives en høide av mindst 2,25 m. fra gulv til loftsbjelkerne. Ved indredelse av enkelt værelse paa loftet i ældre bygninger kan høiden indskrænkes til 2,10 m.

Beboelsesrum skal ha vinduer av mindst 1 m.² lysmaal, og mindst ett vindu skal med lethed kunne aapnes. Et vindu til at aapne skal inden 1 aar efter disse forskrifters approbation anskaffes ogsaa i ældre beboelsesrum, hvor det ikke før findes.

- d. Gulvet i nederste stokverk skal gjøres dobbelt og mellem gulvets begge beklædninger indlægges et lag av ler eller anden tør og fast fyld.
- e. Grundmuren skal være forsynt med passende aapninger for luftveksling.

Naar nogen agter at flytte eller opføre husbygninger, har han derom at gjøre anmeldelse til nærmeste medlem av sundhetskommisjonen, der skal gjøre ham bekjendt med disse forskrifter.

Skal kjælderen benyttes til beboelse, butik eller verksted, indsendes derom anmeldelse til sundhetskommisjonen, der vil gi nærmere bestemmelse om, hvad der blir at iagttas.

§ 3. Koke-ovn maa ikke benyttes i beboelsesrum, medmindre den er forsynt med saadan indredning, at den ved kokningen frembragte damp kan fuldstændig opsamles og føres ut i det frie. Kokemaskiner skal saavidt mulig undgaaes benyttet i beboelsesrum.

§ 4. Til ethvert beboelseshus skal der være et ordentlig vandhus. Dette maa ikke ha tak eller væg sammen med beboelseshus- eller matrum, heller ikke medføre stank eller tilsig til disse, til alfar vei eller til indtak for mat- og drikkevand, og hvor omstændighetene tillater det, ikke staa disse steder nærmere end 10 m.

Ved leie- og losjihus, arbeiderboliger, fabrikker, skoler, kirker og andre steder, hvor mange folk samles, skal der være priveter og pissoirer i den utstrækning, som forholdene kræver, hvilket til enhver tid bestemmes av sundhetskommisjonen.

Ved leie-, losjihus, arbeiderboliger, fabrikker i de tettere bebyggede strøk og ellers, hvor sundhetskommisjonen maatte forlange det, skal priveterne være forsynt med tette beholdere. Tømming skal foregaa saa ofte, at ingen overfyldning finder sted, og ved stadig paastrøning av torvstrø, kalk, sagmug, jord etc. maa der sørges for, at stank ikke utbreder sig.

§ 5. Feieskarn, skyllevand og anden urenlighet fra husene maa ikke henkastes utenfor dør eller vindu, men bringes bort mindst 10 m. fra vaaningshuset. Gjødningssstoffe, ilde lugtende avfald fra fabrik eller anden bedrift maa ikke henkastes i dyng eller kompost nærmere beboelseshus og offentlig vei end 10 m. eller, om sundhetskommisjonen maatte paaby det, fjernere, og maa intetsteds være saaledes beliggende, at derfra er tilsig til steder, hvor mat- og drikkevand hentes, til alfarvei eller vaaningshus. Ved paakastning av torv eller jord maa generende stank hindres. Uten at være gjort lugtløs paa ovennævnte maate maa vandhusgjødning ikke spredes ut over markene paa eller like ved bymæssig bebyggede steder og paa landet ikke nærmere nabohus end 10 m.

§ 6. I tettere bebyggede strøk av herredet, som paa Nansetløkken, skal fortaag, rendestener og veigrøfter holdes rene av vedkommende hus- og tomte-eier. Gaardsrum, ganger og smug omkring husene skal likeledes holdes rene og fri for stank.

§ 7. Brønd eller opkomme, hvorfra mat- eller drikkevand tages, bør være overdækket og saaledes overbygget, at overvand ikke kan rinde ned i samme.

Brønd eller bæk, der fører til sted, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, maa ikke forurenses ved vask, tilsig fra uthus eller anden urenlighet.

Kreaturgjødning maa ikke spredes nærmere brønd end 4 m. og anden gjødsel ikke nærmere end 10 m.

Brønd maa rengjøres mindst én gang hvert aar.

Dyr maa ikke drikke av brøndspandene.

§ 8. Dyrekadaver maa ikke henslænges i vand, bæk heller paa jorderne, men forsvarlig nedgraves.

§ 9. Hester, kjø, svin, faar og gjeter maa ikke huses i eller under vaaningshus, — og høns ikke gives tilhold i beboelsesrum. Dyrenes opholdssted skal være lyse og luftige og hver sommer rengjøres overalt. Hvor kreaturhold i by-

mæssig bebyggede strøk medfører ulemper, der ikke lar sig avhjælpe, kan det av sundhetskommisjonen forbydes.

§ 10 Melk maa behandles med yderste renlighet, Den, der skal melke, maa forinden vaske sine hænder og vaske eller tørre koens spener med ren klut Melken bør, hvor det kan undgaaes, ikke opbevares i rum, der benyttes til beboelse. Dette maa under ingen omstændighet ske, naar syke personer opholder sig der.

§ 11. Sundhetskommisjonen kan forby salg av nærings- og nydelsesmidler, som er bedærvet eller skadelige for sundheten, og i fornødent fald besørge dem tilintetgjort paa eierens bekostning. Dette gjelder ogsaa andre gjenstande, som ved at indeholde giftige bestanddele kan bli farlige for sundheten, Naar avgjørelsen maa ske straks, kan foreløbig stansning av saadanne varers salg foretages av sundhetskommisjonens formand.

§ 12. I butikker, kirker, skoler og forsamlingsrum skal spytning paa gulvet være forbudt. Der bør være spyttebakker forsynt med fugtig sagmug, sand, hakket granbar e. l., der regelmæssig rengjøres.

§ 13. Sundhetskommisjonen kan forby bruk av boliger, offentlige lokaler eller arbeidsrum, som ved mangel paa tilstrækkelig lys eller luft, ved urenlighet, overfyldning av mennesker eller paa anden maate befindes skadelige for sundheten, indtil manglene er avhjulpet.

§ 14. Naar nogen bedrift agtes sat igang, som ved forurensning av luften, utbredning av stank, ved giftige gasarter eller paa anden maate kan befryktes at ville bli til skade for arbeidernes eller omboendes sundhet, skal planen for anlegget forelægges sundhetskommisjonen, der har at uttale sig derom, og skal vedkommende næringsdrivende være forpligtet saavel til ved anlegget som ved driften at rette sig efter de bestemmelser, som sundhetskommisjonen til fjernelse av de sanitære misligheter maatte gi

§. 15.

1. Ved optræden av sygdomstilfælde, som der kan være grund til at tro er av ondartet smitsom beskaffenhet, skal den husbonde eller husfar, som har at gjøre anmeldelse derom overensstemmende med § 14 i lov om sundhetskommisjoner m. v. av 16de mai 1860, tillike straks dra omsorg for betryggende avsondring, saavidt omstændighetene tillater.

Avsondringen maa omfatte ikke alene den syke selv, men ogsaa den eller dem, der pleier den syke, samt sengkler, gangkler og andre bruksgjenstande, som de benytter, eller som den syke har benyttet de nærmeste dage forut for sygdommens utbrud.

Fødevarer maa ikke opbevares i det rum, hvor den syke opholder sig.

2. Indtil læge er kommet tilstede og har meddelt nærmere forskrifter, maa samkvem mellem det sted, hvor sygdommen er optraadt og andre steder indskrænkes til det mindst mulige. Navnlig maa personer, der hører til samme husstand som den syke, ikke uten nødvendighet delta i møter eller sammenkomster av et større antal mennesker. Uvedkommende personer maa ikke tilstedes adgang til det rum, hvor den syke opholder sig.

Sammenkomster i selskabelig eller andet øiemed, der ikke er uopsættelig, maa ikke avholdes i det smittede hus eller paa dets gaardsplads.

3. Naar læge er kommet tilstede, kan han foreløbig træffe de anordninger og forføjninger med hensyn til avsondring av den syke og hans omgivelser og med hensyn til rensning av sykeværelset og de under sygdommen benyttede gjenstande, som sygdommens beskaffenhet paakræver og omstændighetene tillater.

Det maa overlates til lægens skjøn efter omstændighetene at meddele forskriftene i skriftlig form. De maa i hvert fald nøie efterkommes og er gjældende, indtil de tilbakekaldes av lægen selv eller ophæves av sundhetskommisjonen eller dens ordfører.

4. Forsaavidt der leveres melk eller andre fødemidler til salg fra det sted, hvor sygdommen er optraadt, maa dette ophøre, indtil tilladelse er meddelt av den tilkaldte læge.
5. Barn fra den husstand, hvor sygdommen er optraadt, maa ikke søke skole, forinden tilladelse er meddelt av den tilkaldte læge. Forsaavidt sygdommen optræder i lærerens husstand, og han bor i samme hus, hvor skolen holdes, maa denne lukkes, indtil lægen har avgit nærmere bestemmelse.
6. Saasnart meddelelse om de indtrufne sygdomstilfælde og de i anledning av samme trufne forføininger er indløpet til sundhetskommisjonenens ordfører, har denne at træffe de videre forføininger, som efter tilfældets beskaffenhet er fornødne.

§ 16. Bohave, seng- og gangklær samt andre gjenstande, som har været brukt av personer, der lider av eller har lidt av smitsom sygdom, maa ikke avhændes eller benyttes av andre, forinden de er rensset paa saadan maate, som sundhetskommisjonen finder betryggende.

§ 17. I henhold til lov av 8de mai 1900 § 3 skal det anmeldes, naar en tæringssyk skifter bolig. Meddelelsen derom skal ske til den behandlende læge, som derpaa underretter sundhetskommisjonenens ordfører. Er den syke ikke under lægebehandling, sker anmeldelsen direkte til sundhetskommisjonen. Anmeldelsespligten paaligger, dersom den syke tilhører en andens husstand, dennes overhode. I motsat fald den syke selv.

§ 18. Det paahviler sundhetskommisjonenens medlemmer at paase disse forskrifters overholdelse og i fornødent fald melde overtrædelser derav til sundhetskommisjonenens ordfører, der, om nødvendig, skal bevirke dem paatalte.

§ 19. Hvor særegne forhold maatte paakræve det, kan sundhetskommisjonen tilstede avvikelser fra disse forskrifter.

Lillestrøm herred.

(Kongelig resolution av 9de november).

Vedtagtene for den del av herredet, som ligger utenfor bygningskommunen er saalydende:

§ 1. Helsenraadet kan negte beboelse av hus eller værelser, som ved mangel paa lys, luft eller ved fugtighet, urenlighet eller overfylden av mennesker eller av andre grunde findes at være skadelige for sundheten, indtil de tilstedeværende mangler er rettet.

§ 2. Ved opførelse av nyt eller ved betydeligere forandringer av ældre vaaningshus skal betimelig anmeldelse derom ske til helsenraadet, og er derved under dettes tilsyn at iagttas:

- a) At vaaningshuset opføres paa underlag av sten eller stolper av mindst 30 cm. høide over jordoverflaten, og at byggegrunden med omgivelser saavidt mulig utjevnes og avgrøftes saaledes, at saavel grund- som overvand har avløp fra bygningen;
- b) at beboelsesrum ikke gives mindre høide end $2\frac{1}{2}$ meter fra gulv til loft og forsynes med mindst 1 vindu i hvert rum, indrettet til at aapnes;
- c) at der til hvert vaaningshus, som utgjør særskilt eiendom, haves vandhus saaledes beliggende og indrettet, at for sundheten skadelig stank eller avløp hindres.

§ 3. Vandhus, grisehus, stald og fjøs, som herefter indrettes, maa ikke anbringes nærmere vaaningshus end 5 meter og skal ikke ha tak eller væg fælles med rum, som tjener til opbevarelse av levnetsmidler.

§ 4. I beboelsesrum maa koke-ovn ikke anbringes, medmindre den er forsynt med saadan indretning, at den ved kokningen frembragte damp kan opfanges og føres ut i det fri.

§ 5. Huseiere og leiere har at paase, at feieskarn, affald, spildvand eller anden urenlighet ikke henkastes saaledes, at ulempe eller stank derved forvoldes, men henbringes til et passende sted.

§ 6. Brønder, vandbeholdere og vandløp skal holdes rene og fri for alt skadelig tilløb.

§ 7. Gjødsling av dyrket mark maa utføres paa saadan maate, at unødig stank undgaaes. Gjødsl, der henlægges paa aapen mark, maa opblandes eller tildækkes saa, at stank ikke utbredes, oplag av ben eller andre gjenstande, som utbreder stank, og hvis utdunstninger maa ansees skadelige for sundheten, kan av helseraadet forlanges fjernet.

Nedgravning av døde dyr maa ske mindst 20 meter fra vaaningshus og ikke paa steder, hvorfra er tilsig til brønd eller bebygget grund.

§ 8. Bedærvede fødemidler og andre varer, som kan være skadelige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, maa ikke sælges eller falbydes og kan foranstaltes tilintetgjort eller bortskaffet paa eierens bekostning. Helseraadet kan i dette øiemed anstille de til fornøden kontrol nødvendige undersøkelser saavel av de falbudte varer som av de næringsdrivendes oplags- eller utsalgssteder og kan forlange de fornødne prøver utlevert.

Det kan paabyde, at slagtekvæg, kjøt og flek eller derav tilberedte næringsmidler ikke falbydes uten at være undersøkt paa saadan maate, som av helseraadet med herredsstyrets samtykke bestemmes.

§ 9. Pudretfabrikker og saadanne industrielle anlæg eller oplag av saadanne gjenstande, som ved utdunstning eller paa anden maate kan medføre fare for sundheten, maa kun finde sted med helseraadets tilladelse.

§ 10. Hvor helseraadet finder utdunstninger eller avløp av industrielle anlæg, oplag eller gjødelsamlinger skadelige for sundheten, kan det paabyde eller i tilfælde for vedkommendes regning træffe saadanne forholdsregler, at ulempen derved fjernes.

§ 11. Overtrædelse av disse forskrifter straffes i henhold til de til enhver tid gjældende bestemmelser.

§ 12. Hvor særegne forhold paakræver det, kan helseraadet tillate avvikelse fra disse forskrifter.

Hedrum herred.

(Kongelig resolution av 17de november).

Tillægget er saalydende:

«Utsalgssted for melk og fløte maa ikke benyttes til stadig opholdssted utenfor forretningstiden eller til soverum. Uten helseraadets tilladelse maa det heller ikke staa i direkte forbindelse med saadant. I nævnte utvalg maa ikke drives handel med andre varer, som kan gi melken og fløten usmak, forurensning eller bedærve den».

Skjold herred.

(Kongelig resolution av 23de november).

§ 1. Ved opførelse eller flytning av hus skal der iagttages:

- a. Avstanden mellem vaaningshus (eget eller naboens) og stald, fjøs, grisehus eller vandhus maa ikke være kortere end 6 m.
- b. Grunden under vaaningshus maa iforveien tilstrækkelig avgrøftes og matjorden bortføres. Inden en afstand av 6 m. fra vaaningshuset maa hul, hvori vand kan bli staaende, utfyldes, og fugtigheten avledes.
- c. Bygningen skal staa paa undermur av minst 30 cm.s høide over jorden.
- d. Gulvet i nederste stokverk skal være tæt og frit for træk.
- e. Ethvert beboelsesrum skal ha en høide av minst 2,25 m. og være forsynt med minst et vindu, saaledes indrettet, at det med lethed kan aapnes.

§ 2. Inden et halvt aar efter disse forskrifters approbation skal ogsaa i ældre hus minst et vindu i hvert værelse være indrettet saaledes, at det med lethed kan aapnes.

§ 3. Melk maa ikke opbevares i rum, der benyttes til soveværelse.

§ 4. Findes bebodd hus eller forsamlingshus ved mangel paa lys eller luft, ved fugtighet, urenlighet, overfyldning av mennesker eller av anden grund at være skadelig for sundheten, kan helseraadet forbyde dets benyttelse, indtil manglene er rettet.

§ 5. Hester, kjø, svin, faar eller gjeter maa ikke huses i eller under vaaningshus. For hester, kjø, faar eller gjeters vedkommende skal dette ikke gjælde hus, hvor saadan ordning allerede finder sted.

§ 6. Feieskarn og alskens avfald maa ikke kastes nærmere vaaningshus end 8 m. og oftere overdækkes med jord, aske, kalk eller lignende, saa at stank undgaaes.

§ 7. Ethvert vaaningshus skal ha et vandhus. Det maa likesom stald, fjøs og grisehus ikke være nærmere vaaningshus end 6 m. og ikke ha væg eller tak fælles med rum, hvori matvarer opbevares. Beholdere under vandhus maa tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og dyngene under samme fjernes minst en gang om aaret og forøvrigt saa ofte, helseraadet paa grund av særegne omstændigheter maatte finde fornødent.

Hvor vandhus ikke findes, skal saadant overalt være opført inden et halvt aar efter disse forskrifters approbation.

§ 8. Gjødelsebrønder skal være forsynt med tak eller laag.

§ 9. Vandhus, oplag av gjødningsstoffer eller avfald fra husene maa ikke ligge nærmere offentlig vei end 6 m.

§ 10. Brønder, hvorfra mat- eller drikkevand tages, skal være overbygget med tæt tak, og jordsmonet omkring dem skal ha heldning fra samme og være stensat minst 1 m. fra dens vægger. Brønd maa ikke graves saa nær vandhus, stald, fjøs, grisehus, kloak, gjødelsebenge, slagteri, garveri, farveri eller lignende anlegg, at vandet bedæres. Omvendt maa saadanne anlegg heller ikke anbringes saa nær en allerede gravet brønd, at vandet tar skade. Dette gjælder saavel, om brøndene og de nævnte anlegg har samme eller forskjellige eiere. Brønder maa ikke brukes til at vaske i og maa renses minst en gang om aaret.

§ 11. Naar nogen bedrift agtes istandbragt, hvorved luften forurenes, og stank utbredes, eller som paa anden maate kan bli farlig for arbeidernes eller de omboendes sundhet, skal plan for anlægget forelægges helseraadet. Finder dette, at anlægget blir skadelig for sundheten, eller at stank vil utbredes, maa det ikke sættes i verk, før manglene er avhjulpet. Naar bedriften er traadt i virksomhet,

skal den være underkastet helseraadets tilsyn, og vedkommende har at rette sig efter de bestemmelser, som dette maatte gi for at hindre nævnte ulempe.

§ 12. Naar nogen, der lider av tuberkulose forbundet med avsondringer, forandrer bopæl, har enten den syke selv, dennes hjemmевærende egtefælle eller voksne barn derom at gjøre anmeldelse for helseraadets ordfører.

§ 13. For tættere bebyggede strøk inden herredet skal derhos følgende særskilte forskrifter være gjældende; hvilke strøk, der skal gaa ind under denne paragraf bestemmes av helseraadet:

- a. Enhver huseier skal holde sit gaardsrum samt de til huset støtende pladser, veier og smug likesom rendestener og grøfter rene og fri for stank.
- b. Hvor den i § 6 nævnte avstand av 8 m. ikke kan iagttages, skal alt fast avfald fra husene kastes i en tæt kasse med laag, der tømmes saa ofte, at ikke stank utbredes, og skyllevand bortføres gjennom lukkede render.
- c. Hvor den i § 1 og 7 fastsatte avstand mellem vaaningshus og uthus ikke kan iagttages, skal vandhuset være forsynt med tæt beholder, og gulv i stald, fjøs og grisehus være forsvarlig tæt og ha avløp til tæt gjødselbinge.

§ 14. Ethvert medlem av helseraadet skal paase disse forskrifters overholdelse og anmelde overtrædelse til ordføreren, der i fornødent fald træffer forføining til, at ansvar gjøres gjældende mot vedkommende efter loven. Helseraadet kan desuten, naar vedkommende undlater at træffe de paabudte foranstaltninger eller at rette de paapecte mangler, la arbeidet utføre paa den skyldiges bekostning.

Ømark herred.

(Kongelig resolution av 23de november).

§ 1. Beboelseshus, som herefter opføres eller flyttes, skal sættes paa tør og vel avgrøftet grund, hvorfra matjorden er ført bort. Grundmuren skal være tæt, og, hvor der ikke er kjelder, forsynt med mindst 2 trækul, og den maa ha en minste høide av 30 cm.

§ 2. Ethvert til beboelse bestemt værelse, som herefter indredes fra nyt av, skal ha en høide av mindst 2,20 mtr. fra gulv til loft og være forsynt med mindst 1 opslagsvindu.

Et saadant vindu skal anskaffes ogsaa i ældre beboelsesrum inden 3 maaneder efter disse vedtægters approbation.

§ 3. Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt med et mellemlag av en hensigtsmæssig tør fyld

§ 4. I beboelseshus maa ikke koke-ovn benyttes, medmindre der er anbragt en indretning til at opfange og bortlede den ved kokningen opstaaede damp.

§ 5. Helseraadet kan forbyde beboelse av hus eller værelser, der av mangel paa lys eller luft eller ved fugtighet, urenlighet eller overfyldning av mennesker befindes at være skadelige for sundheten, indtil manglene er avhjulpet.

§ 6. Paa veier og i mellemrummene mellem husene og paa gaardspladsene maa der ikke ophopes søppel eller anden urenlighet; men de maa til enhver tid holdes mest mulig rene og lugtfri.

Hvor forholdene begynder at bli bymæssige, kan der paabydes anvendelse av søppelkasse.

§ 7. Stald, fjøs, grisehus og lignende, som herefter opføres, skal være mindst 5 meter fjernet fra vaaningshus og fra ethvert rum, som benyttes til tilberedelsessted eller opbevaringssted for matvarer.

Denne § gjælder ikke, hvor forholdene begynder at bli bymæssige.

§ 8. Til ethvert vaaningshus eller for hver opsidder paa en gaard og paa steder, hvor der jevnlig samles et større antal mennesker, skal der være et vandhus, og til bygninger, der er bestemt til beboelse eller ophold for et større antal mennesker, skal der være et vandhus for hver 20 mennesker, der kan antages at benytte samme.

Vandhus maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus eller matbod, heller ikke ha avsig til nogen saadan bygning eller til offentlig befærdet vei eller til indtak for mat- eller drikkevand. Det skal derhos anbringes saaledes, at det generer nabo mindst mulig.

Det skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og der skal ved hensigtsmæssige strømidler sørges for, at der opstaar saa liten stank som mulig.

Hvor forholdene begynder at bli bymæssige, f. eks. paa Ørje, kan der av helseraadet paabydes at istandbringe tette murede binger eller tette avskjæringer til at opta urin og ekskrementer fra dyr og mennesker. Saadanne binger skal ha en avstand av 1,5 meter fra naboeiendom, gate eller vei og maa heller ikke ha uttak til nabo, gate eller vei.

§ 9. Medfører næringsbruk eller bedrifter stank eller skadelige utdunstninger eller forurensninger skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet paalægger til fjernelse av ulemperne.

§ 10. Gjødningstoffer eller ildelugtende avfald fra husholdningen maa ikke henkastes i dyngje eller kompost nærmere vaaningshus end 10 meter, og der maa ikke være avsig fra den til steder, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, eller til vaaningshus, matbod, nabo eller vei. Saadanne ansamlinger skal dækkes med jord.

§ 11. Brønder eller vandbeholdere, hvorfra mat- eller drikkevand tages, skal holdes fri for forurensninger av ethvert slags, saasom ved tilsig, vask o. s. v. Det samme gjelder bæk eller elv, hvorfra mat- eller drikkevand tages.

§ 12. Helseraadet kan forbyde salg av bedærvede eller forfalskede føde- og drikkevarer samt av andre varer, der kan medføre skade for sundheten, og i fornødent fald paabyde deres tilintetgjørelse.

Helseraadet er berettiget til at faa utlevert de til undersøkelsen nødvendige prøver.

§ 13. Slakterier og pølsemakerier skal være forsynt med vandtæt gulv av mursten eller betong, og vægger og tak skal være tette, glatte og oliemalt.

Størst mulig renlighet skal iagttages, og alt avfald skal hver dag fjernes. Det er ikke tillatt at indrette binger under slakteriet.

Ophængt kjøt skal henge frit fra væggen

§ 14. Utsalgssteder, tilberedningssteder og opbevaringssteder for matvarer, saasom kjøt, fisk, melk, brød o. s. v. skal stedse holdes rene og godt utluftet og maa ikke benyttes til soverum eller til kjøkken.

§ 15. Naar en av tuberkulose i smitsom form lidende person forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes til helseraadets formand av den, fra hvem den syke flytter.

§ 16. Avvikelser fra ovenstaaende vedtægter kan under særegne omstændigheter tilstedes med helseraadets tilladelse.

§ 17. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægter overholdt og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets formand, som i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paatakt efter loven.

Bud herred.

(Kongelig resolution av 23de november).

§ 1. Opførelse eller flytning av hus skal anmeldes skriftlig for sundhetskommisjonen, og skal følgende regler iagttages:

- a. Opførelse av beboelseshus maa ikke paabegyndes, før muldjorden er bortfjernet fra grunden, og denne er fuldt avgrøftet, saa alt grundvand bortledes.
- b. Beboelseshuset skal opføres paa graastens undermur av mindst 30 centimeters høide fra jorden, og skal den ved beslag med kalk, ler eller paa anden maate gjøres tæt. Hvor der ikke er kjælder, skal der anbringes mindst 2 murede luftaapninger i muren.
- c. Ethvert til beboelse bestemt rum skal ha en høide av mindst 2,25 meter fra gulv til loft og være forsynt med mindst 1 vindu, saaledes indrettet, at det med lethed kan aapnes.
- d. Gulvet i nederste stokverk, bør være dobbelt og forsynt med tør, fast fyld.
- e. Gaardstunet skal holdes frit for stillestaaende vand.

§ 2. I beboelsesrum maa ikke anbringes koke-ovn, med mindre den er forsynt med indretning til opfangning og bortledning av dampen.

§ 3. Melk og andre matvarer maa, forsaavidt de opbevares i beboelsesrum, anbringes i lukket skap eller hylde med forhæng.

§ 4. Hver huseier skal inden en av sundhetskommisjonen nærmere bestemt tid ved sit hus opføre et ordentlig vandhus. Indholdet skal jevnlig overstrøes med jord, torvstrø, aske eller lignende, saa at stank ikke opstaar.

§ 5. Vandhus maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus eller tilsig til saadant.

§ 6. Gjødningstoffer, avfald fra husene og andre urenligheter maa ikke henkastes eller oplægges nærmere vaadningshus eller alfarvei end 10 — ti — meter og maa være saaledes anbragt, at tilsig til alfarvei, beboelseshus, brønd eller anden drikkevandtak for mennesker og dyr undgaes. Fiske-avfald, som ikke benyttes, skal snaarest mulig bortføres.

§ 7. Brønd eller andet drikkevandtak maa ikke forurenses ved vaskning deri eller paa anden maate. Tætning av kjørel i brønd forbydes. Overvand maa bortledes, saa det ikke rinder ned i brønd eller andet stillestaaende vandtak.

§ 8. Sundhetskommisjonen kan forbyde salg av bedervede fødemidler samt andre gjeustande, der kan være skadelige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele. Til bedømmelse herav kan forlanges utleverelse av prøver. Foreløbig stansning av salg, naar avgjørelse maa ske straks, utføres av sundhetskommisjonens ordfører.

§ 9. Findes bolig, forsamlingshus eller arbeidssted ved mangel paa tilstrækkelig lys eller frisk luft, ved fugtighet, urenlighet eller overfyldning av mennesker at være skadelig for sundheten, kan sundhetskommisjonen forbyde deres bruk, til mangelen er avhjulpet.

§ 10. Næringsbruk eller bedrifter, der medfører for sundheten skadelige utdunstninger eller forurensninger, skal være undergit sundhetskommisjonens specielle tilsyn, og er vedkommende eier eller bruker forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som av sundhetskommisjonen til fjernelse av stedfundne ulemper maatte gives.

§ 11. Naar en tæringspatient eller tæringssyk flytter, skal skriftlig anmeldelse om flytningen straks meddeles sundhetskommisjonens ordfører fra den, fra hvem han flytter.

§ 12. Fartøier, der henligger inden herredet, og deres besetninger er med hensyn til renlighet og sundhetsforhold underkastet sundhetskommisjonens bestemmelser.

§ 13. Undlater nogen at utføre de av sundhetskommisjonen i medhold av lov eller disse forskrifter paabudte foranstaltninger, kan denne la det fornødne utføre for vedkommendes regning.

§ 14. Overtrædelser av ovenstaaende forskrifter skal sundhetskommisjonen foranledige paatalt efter lovgivningen.

§ 15. Hvor særegne forhold paakræver det, kan sundhetskommisjonen indrømme avvikelser fra disse forskrifter.

Aakre herred.

(Kongelig resolution av 7de december).

Tillægget er saalydende:

«Brøndene skal være overbygget, forsynt med fast hængslet laag og være saaledes indrettet, at de er beskyttet mot tilsig av overflatevand».

Namsos ladested.

(Kongelig resolution av 7de december).

Tillægget til § 12 er saalydende:

«Uforraatnelig avfald (forholdsvis ren søppel) kan dog henbringes paa fjære eller sjøgrund, hvor og naar politiet med helseraadets godkjendelse saa maatte bestemme — paa betingelse av, at søppellaget hurtigst mulig dækkes med et tilstrækkelig tykt lag ren fyld».

Tillægget til § 17, 4de passus, er saalydende:

«Utgifter ved desinfektion, utført av byens desinfektør i anledning av akute smitsomme sykdomme, paahviler kommunen».

4. Love, kongelige resolutioner, skrivelser m. m. vedkommende medicinalvæsenet i 1909.

19de januar. Kongelig resolution, hvorved bestemmes, at § 17, sidste led, i plakat av 4de juni 1904 om utlevering av gifter og andre stoffer fra apotek herefter skal lyde saaledes:

«Av arsenik og stryknin maa, naar de skal anvendes til utryddelse av skadelige dyr, kun utleveres i det høieste 30 gram paa én gang, hvorhos iagttages, at arsenik til saadan bruk skal indeholde tilblandet 5 % kjønrog. Vedkommende regjeringsdepartement kan dog, naar særlige omstændigheter foreligger, gi tilladelse til, at der til bestemt person utleveres arsenik og stryknin i større mængder end foran anført til utryddelse av rovdyr».

20de februar. Skrivelse fra medicinaldirektøren til en privatmand om, at en rottegift, kaldet «Rat-Snap», antages at maatte være gjenstand for apotekeres enehandel, idet den, efter hvad man med sikkerhet trodde at kunne slutte, indeholdt fosfor.

18de mars. Rundskrivelse fra medicinaldirektøren til apotekerne:

«Gjennem den pharmaceutiske visitators indberetning er jeg blit bekjendt med, at i de opløsninger av forskjellige alkaloider, som holdes færdig ved apotekene, oftere er paavist sopdannelser, hvorved det opløste stof kan befrygtes at tape noget i virksomhet og at ville faa skadelige bivirkninger.

Universitetslæreren i farmakologi, hvem spørsmålet har været forelagt, uttaler blandt andet, at man uten tvil bør kræve, «at alle alkaloidopløsninger, der er forordnet til subkutan injektion, skal tilberedes ex tempore; for andre opløsningers vedkommende vil det antagelig være tilstrækkelig at fordre, at opløsningerne skal være klare; dette maa forstaaes saaledes, at de ikke maa opbevares længer, end de holder sig klare (altsaa ikke klares ved filtration).»

Jeg finder i den anledning at maatte henstille til landets apotekere at iagttage, at der til subkutan injektion kun utleveres opløsninger, der er tilberedt ex tempore. Forøvrigt bør det idetheletat saavidt mulig undgaaes at opbevare alkaloider i opløst tilstand. Er en saadan opløsning blit uklar, maa den straks tilintetgjøres.

23de mars. Skrivelse fra medicinaldirektøren, hvorefter en apoteker ansees berettiget til at negte utlevering av cocain og lignende midler, naar det er ham vitterlig, at de ikke skal anvendes som lægemidler, men tvertimot misbrukes paa en saadan maate, at de maa frembringe sykelige tilstande.

27de mars. Rundskrivelse fra medicinaldirektøren til helseraadene: Forat meierierne overalt kan sættes i stand til at medvirke til overholdelsen av eventuelle forbud mot melkesalg fra leverandører, i hvis husstand der findes smitsom sygdom, henstilles til vedkommende helseraadsordførere at iagttage nedenstaaende,

forsaavidt dette ikke allerede finder sted. Naar forbud som nævnt nedlægges, bør der samtidig forhores, om melk fra det smittede hus har været levert til noget meieri. Har dette været tilfælde, bedes direkte meddelelse om forholdet snarest mulig tilstillet meieriet, saafremt dette er beliggende inden samme helseraads-distrikt. Ligger meieriet i et andet helseraads-distrikt, bør underretningen sendes dettes ordfører. Om ophævelse av forbudet maa lignende meddelelse gives.

31te mars. Rundskrivelse fra medicinaldirektøren til samtlige læger:

Efter forhandling med Finans- og Tolddepartementet er der truffet saadan ordning, som nedenfor anført, med hensyn til utlevering til læger og sykehus av spiritus til antiseptisk bruk i kirurgisk praksis og ved fødselshjælp.

Spirit, denaturert med $\frac{1}{4}$ pct. benzol, vil herefter bli tillatt utlevert til saadan bruk uten erleggelse av almindelig avgift eller told i partier paa mindst 20 liter (istedetfor som hittil mindst 50 liter), naar følgende iagttages:

Ansøkninger om at erholde saadan spiritus stiles til Finans- og Tolddepartementet, og indsendes gjennom medicinaldirektøren. For at lette arbeidet med ekspeditionen av ansøkninene har departementet fremholdt det ønskelige i, at disse inkommer og kan behandles saavidt mulig samtidig. Av hensyn til, at den nødvendige kontrol med denaturering og utlevering er forbundet med utgifter, vil det desuten være i hver enkelt bevillingshavers interesse, at bestillingene inkommer til leverandørerne nogenlunde samtidig, saa at utlevering fra disse til de forskjellige bevillingshavere kan ske under ett.

Det bør derfor iagttages, at disse ansøkninger, der kan gjælde for et tidsrum av indtil 3 aar, indsendes saa betids, at de kan være medicinaldirektøren i hænde inden hvert aars 15de november. Utlevering av det kvantum, som ønskes for det følgende aar, vil da antagelig kunne finde sted i hvert aars januar maaned. Ansøkninger gjældende for 1909 bør være inkommet inden 1ste juni iaar.

Det bemerkes, at ansøkninene maa indeholde opgave over, hvorfra spiritusen agtes indkjøpt.

Efterat Finansdepartementets tilladelse til utlevering er git, vil ansøkeren herfra erholde skriftlig meddelelse derom. Denne sendes av ham snarest til vedkommende leverandør med paategnet erklæring om, at spiritusen udelukkende skal bli anvendt i det i tilladelsen anførte øiemed. Den ved utleveringen forrettende told- eller kontrollfunktionær tilstiller bevillingshaveren meddelelse om forsendelsen, der sker direkte i plomberte eller forseglede kar.

Efter mottagelsen av spirituspartiet kræves, at bevillingshaveren sender nævnte funktionær erkjendelse derfor med oplysning om, hvorvidt den paa forsendelseskarret anbragte plombering ved fremkomsten var i orden eller ikke, samt om hvorvidt spirituspartiet er fremkommet i uformindsket stand.

Med hensyn til spiritusens opbevaring m. v. blir at forholde i overensstemmelse med Finansdepartementets bestemmelser av 12te september 1908 angaaende fritagelse for almindelig avgift eller told av brændevin, der ikke skal anvendes til drik.

Endelig bemerkes, at departementet har uttalt, at der fra dets side ikke er noget til hinder for, at to eller flere paa samme sted boende læger i fællesskap faar utlevert et parti spiritus til indbyrdes fordeling, naar partiet mindst er paa 20 liter, og hver av de angjældende læger avgir den paabudte forsikring om spiritusens anvendelse.

5te april. Skrivelse fra Justisdepartementet til Revisionsdepartementet om utredelsen av omkostningene ved forpleining av en koppepatient, som fra et dampskib var indlagt paa epidemilaserettet.

Departementet meddeler, at omhandlede utgifter efter de foreliggende oplysninger i henhold til reglement om karantænevæsenet av 10de februar 1849 § 56 i slutningen antages at burde utredes av statskassen (karantænekassen) mot refusion av fartøiet, saaledes som i paragraffens litr. g anført. Naar der til støtte for en anden mening er henvist til en skrivelse til Langesunds magistrat av 5te december 1873 bemerkes, at den opfatning, som deri er gjort gjældende om utgifterne ved karantænebehandling av et fartøi, som kom fra kolera-smittet sted, i ehvert fald ikke kan paaberopes i et tilfælde som det foreliggende, da dette angaar utgifterne ved en koppepatients forpleining paa epidemilasaret. For fartøier med koppesye ombord er der nemlig ikke foreskrevet, at de skal henvises til statens karantæneindretning.

7de april. Skrivelse fra Justisdepartementet til amtmanden i Smaalenenes amt, hvori bl. a. uttales, at det ikke er hensigten med resolution av 7de november 1908, at den der omhandlede farlighets-erklæring paa nogen maate skal fortrænge den overfor fattige sindssyke ordinære fremgangsmaate, nemlig at de myndigheter, som har med sindssykevæsenet at bestille, tar initiativet til at undersøke, hvorvidt vedkommende trenger en særegen behandlingsmaate, jfr. lov nr. 2 av 27de juni 1891 og cirkulære av 10de november 1891, specielt dettes I b. Tvertom bestemmer resolutionens § 1, 2det led, at naar vedkommende uopholdelig lægges ind paa asyl, kan farlighetserklæringen erhverves fra asylets bestyrer, saaledes at enhver anden særskilt undersøkelse med farlighetserklæring for øie bortfalder.

Hvor farlighetserklæring blir forlangt av en kompetent læge, vil den bli honorert efter sportellovens § 109, forsaavidt denne bestemmelse forøvrig findes anvendelig. Salærerne blir at anvise av Justisdepartementet og utredes av bevilgningen til forskjellige utgifter i politivæsenets anliggender. Gjenpart av farlighetserklæringer blir ikke at tilstille den retsmedicinske kommission, hvorimot gjenpart av konklusionen av vedkommende politimyndighet som er rekvirent, skal tilstilles Justisdepartementet og politiet paa den sindssykes hjemsted (resolutionens § 4).

14de april. Skrivelse fra Justisdepartementet til medicinaldirektøren, hvorved meddeles, at departementet ikke antar, at en av veivæsenet antat læge kan undslaa sig for at etterkomme veivæsenets forlangende om, at han i de regninger, som han indgir til dette over sit tilkommende for behandling av syke arbeidere, skal opgi for hver enkelt syks vedkommende, for hvilken sygdom behandlingen er git. Jfr. instruks for arbeidsdriften ved statens veivæsen, specielt dens avdeling E § 11, jfr. § 14, som under enhver omstændighet utelukker, at vedkommende læge, som av denne antydet, kan paaberope sig straffeloven (§ 144, jfr. § 121), som grund til at undslaa sig for at etterkomme et forlangende som nævnt.

16de april. Plakat om forhandling av differiserum ved rikets apotek.

Ved siden av de bestemmelser om differiserum, som indeholdes i det under 30te november 1901 autoriserte tillæg til *Pharmacopoea Norvegica editio III*, skal endvidere gjælde følgende:

Apotekernes forteneste ved salg av differiserum fastsettes til 40 % av indkjopsprisen, forsaavidt angaar mængder indtil 10 glas (hvert glas à 1000 immuniseringsenheter) og til 25 % for hvert glas derover — uten tillæg for omkostninger.

Denne plakat træder ikraft den 1ste juni 1909. Fra samme tid ophæves plakat av 30te november 1901 om salg av differiserum.

22de april. Skrivelse fra medicinaldirektøren til Søndre Bergenhus amt, om at han intet har at indvende mot, at jordmødre anvender spiritus, ren eller denaturert, til desinfektion.

26de april. Rundskrivelse fra Justisdepartementet til amt-mændene:

Ved kgl. resolution av 16de juli 1904, jfr. rundskrivelse av 28de næstefter, blev der utstedt forbud mot handel med forskjellige lægemidler, hvoriblandt Marienbadertabletter.

Til departementet er indkommet andragende om, at forbudet maa bli ophevet for dette lægemiddels vedkommende, idet vedkommende firma samtidig har tilbudt en nedsættelse av dets pris. Under forutsætning av, at saadan prisnedsættelse finder sted, har departementet fundet at kunne indvilge andragendet. Forbudet er derfor idag ophævet.

28de april. Skrivelse fra Kirkedepartementet til et vergeraads formand: Departementet antar, at det paahviler vergeraadet at gripe ind i tilfælde, hvor barnene lider nød paa grund av manglende næringsmidler, og vedkommende mor negter at motta understøttelse av fattigvæsenet (jfr. lov om forsømte barns behandling av 6te juni 1896 § 1, b).

Formentlig bør vergeraadets formand først henvende sig til barnenes mor og forestille hende, hvad hun utsætter sig for, saafremt hun fastholder sin vægring ved at motta understøttelse til barnenes underhold. Det turde da hende, at hun vilde opgi sin motstand, hvorved vergeraadets indskriden kunde undgaaes.

Skulde moren ikke desto mindre fortsætte med at negte at motta bidrag av fattigvæsenet, og barnene som følge derav fremdeles lider nød, gjøres opmerksom paa, at vergeraadets formand i henhold til lovens § 17 har adgang til foreløbig at anbringe barnene i familie, indtil vergeraadets beslutning kan fattes

12te juni. Skrivelse fra Justisdepartementet til overlægen for den spedalske sygdom: Departementet antar, at utgifterne ved hjemsendelsen av en patient, som har været behandlet paa Bergens sykehus for Vaarsildavgiftsfondets regning, ikke kan utredes av dets midler.

17de juni. Lov om foranstaltninger mot indførsel av smittsomme sygdomme.

§ 1. Hvor denne lov benytter uttrykket helseraadets (sundhetskommisjonens) ordfører¹⁾, omfatter dette, forsaavidt intet andet av Kongen er bestemt, ogsaa tilsynsmand, som antages eller beskikkes av helseraadet, samt læge eller opsynsmand, som av helseraadets ordfører for særlige tilfælde bemyndiges til at træde i hans sted.

1ste kapitel.

Almindelige bestemmelser om tilsynet med sundhetsforholdene ombord i fartøier.

§ 2. Det i denne lov omhandlede tilsyn med sundhetsforholdene ombord i fartøier, som ankommer til eller henligger i norske havner, henhører under helse-raadene. Det til en by (kjøbstad eller ladested) hørende havnedistrikt blir, forsaavidt angaar de forhold, som omhandles i denne lov, at anse som henhørende under byen og skal staa under tilsyn av byens helseraad.

¹⁾ Jfr. lov om sundhetskommisjoner m. v. 16 mai 1860 §§ 1, 2 og 8.

Forsaavidt intet andet i lov er bestemt, finder sundhetslovgivningens almindelige bestemmelser anvendelse.

§ 3. For enhver havn, der av fartøier, som kommer fra utenriksk sted, oftere benyttes som losse- eller lasteplads, som anløpssted eller som nødhavn, skal helseraadet, saafremt dets ordfører ikke bor paa eller nær stedet, beskikke en tilsynsmand med varamand, som har at utføre de forretninger, som omhandles i denne lov. Vedkommende er pliktig til at motta beskikkelse og til at forrette i seks aar, hvorefter han kan undslaa sig for gjenvalg i likesaa lang tid.

§ 4. Ved behandlingen av saker angaaende tilsynet med sundhetsforholdene ombord i fartøier tiltrædes helseraadet i kjøpstæder og ladesteder med eget kommunestyre av stedets havnefoged og vedkommende skibstilsynsmand, hvis en saadan bor paa stedet, samt den tjenestemand, som forestaar det stedlige toldopsyn, eller efter vedkommende departements nærmere bestemmelse av en anden toldtjenestemand, og i kystdistrikterne forøvrig efter kommunestyrets bestemmelse av en eller flere av de i henhold til § 3 beskikkede tilsynsmænd.

Helseraadet i forening med havnestyret eller, hvor saadant ikke findes, overlødsen bestemmer beliggenheten av den del av en havn, hvortil fartøier, som ankommer fra utlandet, henvises til undersøkelse, rensning m. v. i henhold til kap. 2. Antages denne karantæneplads at burde ligge utenfor havnedistriktet, bestemmes dens beliggenhet av Kongen, hvis der ikke kan opnaaes enighet med vedkommende kommune.

§ 5. De for en kjøpstad eller et ladested givne forskrifter med hensyn til sundhetsvæsenet¹⁾ skal, forsaavidt de angaar sundhetsforholdene ombord i fartøier, gjælde for kjøpstadens eller ladestedets hele havnedistrikt.

Overtrædelse av bestemmelserne om sundhetsforholdene ombord i fartøier, begaat inden havnedistriktet, henhører under vedkommende kjøpstads eller ladesteds jurisdiktion.

§ 6. Ved siden av det almindelige politi har enhver ved skibskontrollen, told- eller havnevæsenet ansat tjenestemand samt lodsoldermænd, lodsformænd, lodser og kjendtmænd med sertifikat²⁾ at bidra til overholdelsen av bestemmelserne om sundhetsforholdene ombord i fartøier.

§ 7. Helseraadets ordfører har adgang til efter henvendelse til fartøiets fører eller den, som i hans sted har befalingen, at gaa ombord i ethvert fartøi, som ankommer til eller henligger i norsk havn, for at undersøke dets sundhetsforhold.

Fører og besætning pligter at yde den bistand, som er nødvendig til undersøkelse av fartøiet og til gjennomførelse av lovlig givne paabud; forsaavidt et saadant paabud ikke frivillig efterkommes, kan det fornødne udføres for fartøiets regning.

§ 8. Fører av fartøi, som ankommer til norsk havn fra utenriksk sted, pligter paa ære og samvittighet at avgi erklæring om sundhetsforholdene ombord. Erklæringen avfattes overensstemmende med et av Kongen fastsat skema og underskrives av fartøiets fører, dets læge, naar saadan haves, samt, om det forlanges, tillike av styrmænd og maskinmester.

§ 9. Er der ombord i fartøi, som ankommer til norsk havn fra utenriksk sted, indtruffet tilfælde av smitsom sykdom, utkræves tilladelse av helseraadets ordfører eller i dennes fravær av en tilkaldt læge eller, forsaavidt læge ikke i betimelig tid kan komme tilstede, av havnefogden til

1. at de syke eller døde eller de av disse benyttede gjenstande bringes fra-
borde, eller

¹⁾ Jfr. lov om sundhetskommisioner m. v. 16 mai 1860 § 4.

²⁾ Jfr. lov om kjendtmænd 15 august 1908.

2. at personer, som har været i rum sammen med eller i berøring med de syke, forlater fartøiet, eller
3. at fartøiet har samkvem med land eller andet fartøi, utenfor hvad der for fartøiets tjeneste er nødvendig og kan foregaa, uten at personer fra land eller fra andet fartøi kommer i berøring med de syke eller døde eller disses opholdsrum eller de av disse benyttede og endnu ikke rensede rum eller gjenstande.

Hvis det forlanges, pligter desuten enhver, som forlater fartøiet, at gi skriftlig opgave over navn, stilling, hjemsted, bestemmelsessted, adresse og reiseplan.

§ 10. Skal fartøi, som ankommer til norsk havn fra utenriksk sted, ilandbringe

1. lik av person, som i utlandet er død av smitsom sykdom, eller
2. gjenstande, som i utlandet har været utsat for smitte uten at være rensed paa tilfredsstillende maate,

utkræves tilladelse hertil av helseraadets ordfører, eller i dennes fravær av havnefogden.

§ 11. Viser det sig paa fartøi under ophold i norsk havn tilfælde av smitsom sykdom, pligter fartøiets fører eller den, som i hans sted har befalingen, snarest mulig at gjøre anmeldelse derom til helseraadets ordfører eller til havnefogden.

§ 12. Kongen bestemmer, hvilke smitsomme sygdomme til enhver tid skal være gjenstand for offentlige foranstaltninger efter denne lov.

2det kapitel.

Foranstaltninger mot sjøværts eller landværts indførsel
av farsot.

§ 13. Er der paa utenriksk sted utbrutt pest, asiatisk kolera, barnekopper eller anden farsot, som likestilles dermed, kan Kongen eller den, han bemyndiger, kundgjøre vedkommende landomraade smittet av saadan sykdom.

§ 14. I den utstrækning, Kongen bestemmer, blir de i §§ 15—20 omhandlede foranstaltninger at bringe i anvendelse paa fartøi, som

1. kommer fra eller har anløpet landomraade, som ifølge kundgjørelse er smittet, eller
2. har hat samkvem med andet fartøi, som har hat sykdomstilfælde ombord av saadan art som i § 13 omhandlet, eller
3. har hat eller ved ankomsten har sykdomstilfælde ombord, som er eller mistænkes for at være av saadan art som i § 13 omhandlet.

Fartøi, som er i noget av disse tilfælde, og som vil anløpe norsk havn, eller som benytter indenskjærs led, skal heise karanteneflag eller føre andet av Kongen bestemt merke.

§ 15. Fartøiet skal avholde sig fra alt andet samkvem med land eller andet fartøi end det, som er nødvendig for at anmelde fartøiets ankomst.

Ingen anden end lods, kjendtmand med certifikat, toldtjenestemand, tjenestemand ved skibskontrollen eller nogen, som utøver politimyndighet, maa gaa ombord i fartøiet uten tilladelse av helseraadets ordfører. Den, som overtræder dette forbud, blir at behandle paa samme maate som de øvrige ombordværende personer.

§ 16. Har fartøiet ikke hat, og findes der ikke ved ankomsten sykdomstilfælde ombord, som er eller mistænkes for at være av saadan art som i § 13 omhandlet, kan nedennævnte foranstaltninger iverksættes:

1. Gjenstande, ved hvilke der antages at hefte smittestof, renses eller tilintetgjøres.

2. Gjenstande, hvis indførsel er forbudt, negtes utlosset eller tilintetgjøres.
3. Slagvand, drikke- og bruksvand samt vandballast, som antages at indeholde smittestof, utpumpes, i fornødent fald efter at være rensset, og friskt drikke- og bruksvand bringes tilveie.
4. Ombordværende dyr, som antages at ville kunne overføre sykdommen, søkes uskadeliggjort eller tilintetgjort.
5. Ombordværende personer underkastes eftersyn i et bestemt tidsrum.

Naar de ovenfor under nr. 1—4 nævnte foranstaltninger er iverksat og det i nr. 5 nævnte eftersyn anordnet i den utstrækning, som findes paakrævet, erholder fartøiet tilladelse til at ha samkvem med land eller andet fartøi.

§ 17. Har fartøiet hat eller findes der ved ankomsten sygdomstilfælde ombord, som er eller mistænkes for at være av saadan art, som i § 13 omhandlet, blir nedennævnte foranstaltninger at iverksætte:

1. De syke avsondres paa betryggende maate, om mulig iland, indtil de er smittefri.
2. Lik begraves eller nedsænkes i aapen sjø.
3. De dele av fartøiet og de gjenstande, hvormed de syke har været i berøring, eller ved hvilke der antages at hefte smittestof, renses; værdiløse gjenstande tilintetgjøres
4. Gjenstande, hvis indførsel er forbudt, negtes utlosset eller tilintetgjøres.
5. Slagvand, drikke- og bruksvand og vandballast, som antages at indeholde smittestof, utpumpes, i fornødent fald efter at være rensset, og friskt drikke- og bruksvand bringes tilveie.
6. Ombordværende dyr, som antages at ville kunne overføre sykdommen, søkes uskadeliggjort eller tilintetgjort.
7. Ombordværende personer underkastes eftersyn i et bestemt tidsrum eller avsondres, om dette findes nødvendig.

Naar saadant eftersyn er anordnet og de øvrige foranstaltninger er iverksat i den utstrækning, som findes paakrævet, erholder fartøiet tilladelse til at ha samkvem med land eller andet fartøi under iagttagelse av fornødne forsigtighetsregler.

§ 18. Fartøi, som er overfyldt, eller som ved urenlig tilstand eller av andre særlige grunde antages at fremkalde fare for saadan sygdom som i § 13 omhandlet, kan, efterat der er indhentet bemyndigelse av Medicinaldirektøren, underkastes de yderligere foranstaltninger, som for tilfældet findes paakrævet.

§ 19. De i §§ 16—18 omhandlede foranstaltninger gjennomføres paa ankomststedet. Er dette ikke mulig, paalegges det fartøiets fører at avgaa til nærmeste sted, hvor disse foranstaltninger kan utføres, eller til sted, som dertil særlig er bestemt.

Er der sygdom ombord, skal der isaafald om mulig medsendes fartøiet en læge og fornødne legemidler, hvis fartøiets fører eller reisende forlanger det.

§ 20. Viser der sig paa fartøi, som behandles efter §§ 16 og 17, i eftersynstiden noget sygdomstilfælde, som er eller mistænkes for at være av saadan art som i § 13 omhandlet, finder §§ 17—19 tilsvarende anvendelse.

§ 21. I den utstrækning, som hensynet til de i § 13 omhandlede sykdomme gjør det paakrævet, kan Kongen paaby:

1. At personer, som landværts eller sjøværts ankommer til Norge fra land omraade, som ifølge kundgjørelse er smittet, skal melde sin ankomst til helseraadets ordfører og underkastes eftersyn i et bestemt tidsrum;
2. at personer, som landværts ankommer til Norge fra utenriksk sted, underkastes eftersyn ved riksgrensen eller dertil bestemt sted i nærheten. De, som ved eftersynet findes eller mistænkes for at være angrepet av saadan sykdom som i § 13 omhandlet, avsondres paa betryggende maate; det samme

gjælder personer, som har været i berøring med saadanne syke og antages at være smittet. Reisegods samt alle gjenstande, som antages at være smittet, renses paa betryggende maate;

3. at al samfærdsel over grænsen alene skal foregaa over steder, hvor eftersyn er anordnet;
4. at personer, som i flok og følge ankommer til landets grænse, negtes adgang til riket, forsaavidt de ikke er norske statsborgere;
5. at enhver, som mottar reisende i losji, skal gjøre anmeldelse til helseraadets ordfører om reisende, som kommer fra landomraade, som ifølge kundgjørelse er smittet;
6. at gjenstande, som kan være smitteførende, og som kommer fra smittet utenriksk landomraade, renses eller forbydes indført. Gjenstande, som trods indførselsforbud er eller søkes indført, kan tilintetgjøres.

§ 22. Efter Kongens nærmere bestemmelse skal personer, som i henhold til denne lov stilles under eftersyn

1. gi skriftlig opgave over navn, stilling, hjemsted, bestemmelsessted, adresse og reiseplan samt fremstille sig for helseraadets ordfører i eftersynstiden;
2. underkastes indpodninger eller indsprøitninger, som erfaringsmæssig er ufarlige og har evne til at beskytte mot eller hindre utbredelse av sygdommen, saafremt det antages at kunne ske uten skade for vedkommende;
3. la foreta rensning av skiddent linnen, gang- og sengklær, som de medfører eller i eftersynstiden har benyttet.

Personer, som ikke paa betryggende maate vil kunne underkastes eftersyn, saafremt de nyder uindskrænket frihet, kan holdes tilbake eller underkastes indskrænking i valg av opholdssted under eftersynstiden.

Endvidere kan det bestemmes, at personer, som negter at gi den i nr. 1 omhandlede opgave eller undlater at fremstille sig til eftersyn eller negter at la foreta de i nr. 2 nævnte indpodninger, kan avsondres.

§ 23. Kongen kan anordne tilsyn med samfærdselen fra smittet indenriksk omraade og navnlig lægetilsyn og rensning av fartøier, som forlater smittet havn.

Likeledes kan Kongen forby, at der fra smittet indenriksk omraade utføres gjenstande, som kan være smitteførende.

§ 24. Anvendelsen av de i dette kapitel givne bestemmelser begrænses ved de regler, som i overenskomst med fremmed stat maatte være vedtat.

§ 25. Utgifterne ved gjennomførelsen av dette kapitels bestemmelser bæres av statskassen, forsaavidt intet andet nedenfor er bestemt:

1. Fartøi, som er bestemt til utenriksk sted, men anløper norsk havn, maa selv bære de med undersøkelse, rensning m. v. forbundne utgifter.

2. Fartøi, som er bestemt til norsk havn, maa selv bære utgifterne ved rensning, naar denne foretages i henhold til §§ 17 og 18 jfr. § 20, ved ilandbringelse av syke og døde samt ved de i § 19, 2det led nævnte foranstaltninger.

3. Fartøi, fra hvilket der paa sted, hvor fast eller dertil bestemt avsondringslokale ikke findes, ønskes ilandbragt syke, maa selv utrede de ved avsondringen forbundne utgifter.

4. Utgifter, som er forbundet med eftersyn, tilbakeholdelse eller avsondring av personer, utredes efter den almindelige sundhetslovgivnings bestemmelser av vedkommende by eller amtskommune¹⁾, undtagen forsaavidt angaar eftersyn, tilbakeholdelse eller avsondring ved fartøiers ankomst fra utenriksk sted eller ombord paa saadant fartøi i eftersynstiden eller ved det i § 21 nr. 2 omhandlede eftersyn ved riksgrensen.

5. For underhold og forpleining i sykehus kan der avkræves de syke eller dem, som pligter at sørge for deres underhold, en dagpenge, hvis størrelse fast-

¹⁾ Jfr. lov om sundhetskommisjoner m. v. 16de mai 1860 § 15.

sættes av Kongen. Begravelsesutgifter utredes efter fattiglovgivningens bestemmelser, forsaavidt avdøde var at anse som trængende.

6. Utgifter, som følger av, at nogen person har overtraadt det i § 15, 2det led givne forbud, utredes av de skyldige selv og kan inddrives ved utpantning. Det samme gjælder utgifter, som foranlediges ved, at nogen negter at underkaste sig et i henhold til § 22 nr. 1, 2 eller 3 git paabud. Er beløpet ikke at erholde hos den skyldige, utredes det av statskassen.

Forsaavidt de i nr. 2 og 3 omhandlede utgifter skulde bli uforholdsmæssig store for vedkommende fartøi, kan de av Kongen tillates helt eller delvis overført paa statskassen.

Kongen kan likeledes bestemme, hvorvidt og i hvilken utstrækning staten skal delta i utgifterne ved indredning og drift av midlertidig isolations- og sykehus-lokale, og av desinfektionsindretning til forebyggelse av smitte ved personer, som fra utlandet ankommer her til riket. Ved avgjørelsen herav tages særlig i betragtning, om smittefaren er truende og utgifterne betydelige i forhold til vedkommende kommunes økonomiske bæreevne.

§ 26. Betalingen til personer, som utfører de i dette kapitel omhandlede forretninger, fastsættes av Kongen.

3dje kapitel.

Forskjellige bestemmelser.

§ 27. Strander et fartøi, som gaar ind under denne lovs bestemmelser, kommer disse til anvendelse i den utstrækning, hvori de lar sig gjennomføre. Det samme gjælder strandet gods, hvis indførsel er forbudt.

§ 28. Kongen kan tilstaa baater og mindre fartøier, som kommer fra nabolandene eller gaar i indenriksk fart, samt krigsfartøier, fartøier i regelmæssig fart og fartøier, som har læge ombord, saadanne lempelser i denne lovs bestemmelser, som efter forholdene findes hensigtsmæssig og tilraadelig.

§ 29. Kan betryggende behandling eller avsondring av personer, som lider eller mistænkes for at være smittet av farsot, som omhandles i denne lovs 2det kapitel, ikke paa anden maate gjennomføres, er helseraadet berettiget til at fordre avgit til bruk de nødvendige lokaler mot erstatning efter lovlig skjøn. Hvor saadan bestemmelse er avgit, er vedkommende berettiget til, om fornødent ved utkastelsesforretning, at bli sat i besiddelse av lokalet, mot at erstatningen senere bestemmes.

I de havner, som Kongen bestemmer, skal der av kommunestyret tilveiebringes lokale, hvor de syke kan betryggende avsondres og forpleies.

§ 30. De bestemmelser som i henhold til denne lov fattes av helseraadets ordfører, tilkaldt læge eller havnefogden, kan av vedkommende forlanges undergit prøvelse av helseraadet. Saadant forlangende har dog ikke opsættende virkning.

§ 31. Det offentlige pligter ikke at yde erstatning for den skade eller det tap, som tilføies personer, fartøi eller gjenstande ved de foranstaltninger, som træffes i henhold til denne lov.

§ 32. Kongen utfærdiger de nærmere bestemmelser, som ansees paakrævet til gjennomførelse av denne lov.

§ 33. Skibsfører paa norsk skib skal ha ombord avtryk av denne lov og av de i henhold til denne utfærdigede bestemmelser, som vedkommer fartøier¹⁾. Han pligter i fornøden utstrækning at gjøre lovens bestemmelser bekjent for alle ombordværende personer.

Avtryk av loven og dens tillægsbestemmelser vedkommende fartøier skal likeledes medbringes av lodser og av kjendtmænd med sertifikat paa deres reiser.

¹⁾ Jfr. sjefartsloven 20de juli 1893 § 27.

Av loven og dens tillægsbestemmelser vedkommende fartøier tilveiebringes oversættelser paa de vigtigste fremmede sprog; disse oversættelser tilstilles lodserne og kjendtmænd med certifikat til medtagelse paa deres reiser.

De skal saavidt mulig gjøre skibsførere opmerksom paa lovens bestemmelser, idet de overleverer et eksemplar av de medbragte oversættelser.

§ 34. Denne lov træder i kraft fra den dag, Kongen bestemmer, dog ikke senere end 1ste januar næste aar.

§ 35. Fra denne lovs ikrafttræden ophæves lov om karantænevæsenet av 12te juli 1848 med tillægslove av 17de juni 1880 og 1ste juli 1887, lov om sundhetskommisjoner m. v. av 16de mai 1860 § 27 og lov angaaende foranstaltninger mot indførsel av asiatisk kolera av 26de juni 1893 samt forøvrig enhver bestemmelse, som maatte stride mot denne lov.

19de juni. Skrivelse fra Justisdepartementet til stiftamtmanden i Trondhjems stift, hvori departementet, — overensstemmende med Trondhjems politikammer og medicinaldirektøren —, antar, at kjøbmænd, som har faat politiets tilladelse til at sælge ikke særlig farlige gifter, kan sælge etsnatron til personer, som tilbereder sæpe til husbruk.

25de juni. Lov om tillæg til jormorloven av 19de december 1898:

§ 1. For den i henhold til § 4 i lov om jordmødre av 19de december 1898 ydede fødselshjælp og dermed i umiddelbar forbindelse staaende hjælp til barselkvinde og barn kan en jordmor, dersom hun ikke av den tilseede eller av den, hvem betalingspligten paahviler, efter paakrav erholder en passende godtgjørelse, kræve en saadan utredet av fattigvæsenet paa det sted, hvor den fødende opholdt sig, da hjælpen blev ydet.

Forsaavidt vedkommende barselkvinde ansees i henhold til fattiglovgivningen at tiltrænge fattigvæsenets hjælp, tilkommer der imidlertid den jordmor, som er ansat med forpligtelse til at yde fattige fødselshjælp, kun den herfor sedvanlige godtgjørelse.

Medmindre fattigvæsenet i noget tilfælde kræver en hurtigere fremgangsmaate, kan nævnte krav paa fattigvæsenet fremsættes tidligst 3 og senest 6 maaneder efter bistandens ydelse.

Tvist om størrelsen av den godtgjørelse, som en jordmor efter nærværende paragraf maatte tilkomme av en fattigkommune, blir at avgjøre av amtmanden efter indhentet erklæring fra embedslægen.

§ 2. Det beløp, som i henhold til bestemmelsen i foregaaende paragraf er utlagt av offentlig kasse, kan kræves erstattet efter de regler, som i fattiglovgivningen er fastsat om refusion og utpantning.

28de juni. Skrivelse fra medicinaldirektøren til en distriktslæge om, at præparatet «Sirop Rami» (Syr. Brom. Comp.) maa betragtes som et arkanum og derfor for tiden ikke bør utleveres uten recept fra autorisert læge.

2den juli. Skrivelse fra Justisdepartementet til amtmanden i Buskeruds amt, hvori det, — idet departementet med hensyn til forholdet mellem den ordinære behandling av sindssyke personer og bestemmelserne i kongelig resolution av 7de november 1908 henviser til sin skrivelse av 7de april d. a. —, paa foranledning bemerker følgende:

Farlighetserklæring skal være ledsaget av grunde, se den til grund for resolutionen liggende komité-indstilling s. 20, hvor det uttales, at erklæringen selvfølgelig skal være motivert og indeholde detaljerte opplysninger om de grunde, hvorpaa den bygges.

Det er tilstrækkelig, at farlighetserklæring avgives av én sagkyndig.

Utgifterne ved foreløbige undersøkelser av en formentlig sindssyks forhold og forpleining, hvor saadanne faar betydning for spørsmålet om, hvorvidt vedkommende tiltrænger særegen forpleining efter loven av 27de juni 1891, utredes som andre utgifter overensstemmende med denne lov. Foretages der ellers saadanne undersøkelser, og disse findes at ha været nødvendige, utredes utgifterne derved av bevilgningen til forskjellige utgifter i justis- og politivæsenets anliggender efter regning, som indsendes til departementet til revision og anvisning. Handles der imidlertid om en lovovertrædelse, begaaet av en person, som ikke allerede er konstatert at være sindssyk, og spørsmålet opstaar om, hvorvidt han skal sættes under tiltale og straffes, vil utgifterne ved de i den anledning foretagne undersøkelser av angjældendes forhold og tilstand bli at utrede av bevilgningen til utgifter ved undersøkelse av lovovertrædelser (Delinkventfondet).

Med hensyn til farlige sindssyke, som er besluttet stillet under politi-opsigt, vil politiet paa den sindssykes opholdssted ha baade ret og pligt til — forsaavidt fornødent ved siden av det av vedkommende læge førte tilsyn, jfr. cirkulære av 10de november 1891 post III, — paa forpleiningsstedet at forvisse sig om, at den sindssyke er under betryggende tilsyn. De hermed forbundne utgifter vil efter departementets anvisning bli at utrede av bevilgningen til forskjellige utgifter i justis- og politivæsenets anliggender. Man skal i denne forbindelse henlede oppmerksomheten paa den i komité-indstillingen, s. 22 indeholdte bemerkning om, at politiet ved anbringelsen vil kunne ta fornødent hensyn til, at der for det blir bekvem adgang til utøvelsen av kontrollen.

17de juli. Skrivelse fra medicinaldirektøren til en apoteker om, at «Purgare-vand» (et gurglevand) er et arkanum og derfor kun kan forhandles og indføres av apotekere og de kjøbmænd, som har faat tilladelse til at sælge alleslags gifter og apotekvarer. Jfr lov av 16de mai 1904, lov av 16de juli 1907 § 27 og kongelig plakate av 29de august 1908, A, II.

4de august. Lov om drift av apotek.

§ 1. Salg av lægemidler og gifter skal, forsaavidt der ikke ved lov er gjort undtagelser, alene foregaa fra de i henhold til kongelig tilladelse oprettede apotek.

§ 2. Nye apotek blir at oprette, hvor det findes paakrævet av hensyn til almenhetens tarv.

Før opprettelse besluttet, skal stedets kommunestyre gives anledning til at uttale sig.

Andragender fra kommunestyre om opprettelse av apotek avgjøres av Kongen og bør, hvor ikke andre offentlige hensyn derved vil lide, som regel imøtekommes, naar det kan antages, at apoteket vil kunne skaffe innehaveren et rimelig utkomme. Gaar andragendet ut paa opprettelse av apotek i en kommune, hvor apotekets omsætning ialfald i den første tid maa antages at bli for liten til at skaffe innehaveren et rimelig utkomme, bør det dog imøtekommes, naar vedkommende kommune eller kommuner forpligter sig til at skaffe frit hus til apoteket og et tilsvarende eller fornødent tilskud kan ydes av det i § 8 omhandlede fond. Det samme kan ske, ogsaa hvor kommunal støtte ikke kan ydes, naar det maa erkjendes, at der er virkelig behov for medicinutsalg, og fornødent tilskud kan ydes av det ovennævnte fond.

Saa vel kommunens bidrag som tilskud av fondet bortfalder, naar apotekets omsætning har naadd et beløp av kr. 10 000,00.

Apotek opprettes som selvstændige eller som filial (§ 6).

Nærmere bestemmelser angaaende et apoteks beliggenhet inden det bestemte omraade kan gives av departementet, efterat kommunestyrets uttalelse er indhentet.

Uten departementets tilladelse maa et apotek ikke flyttes fra det sted, hvor det er blit anlagt.

§ 3. Ethvert apotek skal ha et av vedkommende departement godkjendt navn, som skal være iøinefaldende anbragt paa apoteket.

§ 4. Til at drive apotek utkræves bevilling, meddelt av Kongen. Enhver apoteker har med hensyn til apotekets drift at rette sig efter de bestemmelser, som fastsættes ved nærværende lov, eller som iøvrig i henhold til samme maatte gives av Kongen eller den, han dertil bemyndiger.

Med hensyn til overtrædelse herav blir en apoteker at anse som offentlig bestillingsmand.

§ 5. For at erholde bevilling som apoteker maa vedkommende ansøker godtgjøre, at han efter bestaatt apotekereksamen, i 5 aar har tjenestgjort paa apotek her i riket og er i besiddelse av de for apotekets drift fornødne midler, samt fremlægge paalidelige vidnesbyrd om, at der intet er at utsætte paa hans forhold ellerandel.

§ 6. Under særlige omstændigheter kan et apotek oprettes som filialapotek, bestyrt av en farmaceut, som er godkjendt dertil av departementet.

Den apoteker, som faar bevilling til at drive filialapotek, har ret til driften i 10 aar. Efter utløpet av dette tidsrum kan selvstændig apotek oprettes, og den, som drev filialapoteket, har ret til at overta det nye med opgivelse av sit oprindelige apotek. Foreliger der ved utløpet av de 10 aar ikke vilkaar for oprettelse av selvstændig apotek, kan bevillingen for drift av filialapoteket fornyes efter Kongens bestemmelse.

De nærmere regler for et filialapoteks utstyr, varebeholdning og tiden, i hvilken det skal holdes aapent, fastsættes av departementet.

Forøvrig er filialapotek undergit de samme regler som selvstændige apotek i den utstrækning, de er anvendelige.

Kongen kan meddele en apoteker tilladelse til at forhandle medicin i fiskevær og ved handelsstevner paa nærmere angivne vilkaar.

§ 7. Den, som har faatt bevilling til at drive apotek, pligter at erlægge en efter omsætningens størrelse beregnet, av Stortinget aarlig fastsat avgift til statskassen under iagttagelse av følgende regler:

Inden én maaned efter utgangen av hvert statsbudgetaar skal apotekets indehaver indsende til departementet en paa tro og love avgitt opgave over apotekets omsætning i budgetaaret. For hver fulde uke, hvori denne frist oversittes, erlægger han en av departementet fastsat mulkt til statskassen. Avgiften forfalder til betaling tre maaneder efter budgetaarets utgang. Erlægges ikke avgiften til forfaldstid, beregnes 5 pct. aarlig rente, til betaling sker. Avgiften og den løpende mulkt kan inddrives ved utpantning, og avgiften har samme prioritet som andre offentlige skatter.

Naar et apotek skifter indehaver i løpet av et budgetaar, erlægger den fratrædende avgiften for tiden inntil fratrædelsen. Den ovennævnte opgave over omsætningen skal i dette tilfælde indsendes inden én maaned efter fratrædelsen, likesom avgiften skal erlægges inden samme frist.

Avgiften kan helt eller delvis frafaldes for apotekere, med hvem der maatte være indgaatt eller fremtidig indgaaes overenskomst angaaende avstaaelse av salgbare apoteker-rettigheter. Likesaa kan der gives avslag i avgiften for indehavere av salgbare apotek under hensyntagen til forrentningen av den sum, som vedkommende maatte ha betalt for selve privilegiet. Dettets værdi kan fastsættes ved skjøn, forsaavidt departementet finder den opgivne kjøpesum for høi.

§ 8. Av de avgiftsbeløp, som nævnes i § 7, skal der dannes et fond, om hvis anvendelse der gives nærmere bestemmelse av Stortinget.

§ 9. Den, som herefter faar bevilling til at drive apotek, er forpligtet til at sikre sin hustru enkepension ved indskud i den Norske Enkekasse efter de regler, som til enhver tid gjælder for denne.

Naar en apoteker, som har faat personlig bevilling, efterat loven av 6te juni 1877 traadte i kraft, avgaar ved døden, skal hans bo være berettiget og forpligtet til at fortsætte apotekets drift i 6 -- seks -- maaneder ved bestyrer, som fylder kravene i § 5, og som er godkjendt av departementet.

Skulde ny apoteker endda ikke kunne tiltræde, pligter boet paa departementets forlangende at fortsætte driften indtil 1 -- ett -- aar, efterat bevilling er meddelt den nye apoteker.

Er apoteket salgbart, og apotekeren har faat bevilling efter nærværende lovs ikrafttræden, har hans bo, saafremt bevilling ikke kan meddeles hans enke eller barn (jfr. § 5), ret til ved en av departementet godkjendt bestyrer, som fylder kravene i § 5, at fortsætte apotekets drift, indtil ny apoteker er beskikket, dog ikke for et længere tidsrum end 2 aar.

Regelen om, at bestyreren av et apotek, hvis indehaver er død, skal fylde de i § 5 opstillede betingelser, gjælder, selv om bestemmelserne i nærværende paragraf iøvrig ikke kommer til anvendelse.

§ 10. Naar en apoteker avgaar ved døden, kan Kongen paa derom indgit ansøgning meddele enken eller boet ret til paa nærmere fastsatte vilkaar at drive apoteket ved en av vedkommende departement godkjendt bestyrer med de i § 5 fastsatte betingelser,

- a. hvis det er nyoprettet, eller tidligere bare har været drevet som filial, indtil 10 aar fra den tid, det er aapnet til drift, eller overgaat fra filialapotek til selvstændig eller, om saadan aapning eller overgang til selvstændig apotek endnu ikke har fundet sted, fra den tid, da bevillingen blev meddelt,
- b. hvis apoteket tidligere har været drevet som selvstændig indtil 5 aar fra den tid, da apoteket overtoges eller, om overtagelse ikke har fundet sted, fra den tid, da bevilling blev meddelt.

§ 11. Den, som har faat bevilling til at drive et tidligere oprettet apotek, skal være forpligtet til, hvis forgjængeren eller hans bo forlanger det, at kjøpe apotekets inventar og varebeholdning, forsaavidt samme er i behørig brukbar stand og ikke overstiger apotekets passende behov. I mangel av mindelig overenskomst om inventarets og beholdningens beskaffenhet eller om salgsspris og de øvrige salgsvilkaar avgjøres saken med voldgifts virkning av 3 mænd, opnævnt, en av forgjængeren eller boet, en av den nye apoteker og en av Kongen eller den, han dertil bemyndiger. Omkostningerne herved utrædes av forgjængeren eller dennes bo og den nye apoteker, hver med en halvdel.

§ 12. Enhver apoteker skal selv forestaa bestyrelsen av sit apotek.

De nærmere forskrifter om, hvorledes der i tilfælde av en apotekers sygdom, bortreise eller andet midlertidig forfald skal forholdes med et apoteks bestyrelse, gives av medicinaldirektøren, forsaavidt forfaldet ikke strækker sig utover et tidsrum av 3 maaneder, i motsat fald av departementet.

Blir en apoteker ved sygdom av længere varighet eller paa grund av høi alder uskikket til selv at forestaa apotekets drift, kan han paalægges at holde en av departementet godkjendt fuldmægtig med de i § 5 fastsatte betingelser.

§ 13. Den, som forestaar et apoteks bestyrelse, skal ha fast bolig i den eiendom, i hvilken apoteket drives, eller i sammes umiddelbare nærhet.

Departementet kan under særlige omstændigheter tillate avvikelse herfra, dog maa vedkommende ikke bo lenger borte, end at han kan føre tilsyn med apotekets daglige drift

§ 14. Departementet skal for hvert apotek ha adgang til at fastsætte det mindste antal av medhjelpere eller eksaminerte farmaceuter, som maa holdes paa

apoteket. Departementet skal derhos fastsætte, hvorvidt og i hvilken utstrækning lærlinger kan antages ved et apotek.

Hvor lærlinger eller anden uksaminert betjening benyttes, skal disse ikke betroes tilberedning paa egen haand av sterkt virkende lægemidler.

§ 15. Enhver apoteker skal være forpligtet til at føre regnskap over apotekets omsætning og driftsutgifter overensstemmende med de bestemmelser, som herom utfærdiges av departementet, samt til at tilstille departementet de utdrag av sine regnskaper og de opgaver angaaende driften, som det maatte forlange.

Regnskapsbøkerne blir at fremlægge til eftersyn, naar det forlanges av nogen, som dertil er bemyndiget av departementet.

§ 16. Intet apotek kan aapnes til drift eller tages i bruk, efterat være tilflyttet nye lokaler eller ha skiftet indehaver, forinden det har været visitert og godkjendt ovenstemmende med de forskrifter, som herom utfærdiges av departementet. Dette kan likeledes gi almindelige bestemmelser om apotekenes lokaler, indredning og utstyr.

§ 17. Enhver apoteker har at finde sig i, at hans apotek blir underkastet eftersyn av vedkommende embedslæge eller for øiemedet særskilt beskikkede personer.

Nærmere bestemmelse angaaende utførelsen av eftersynet og om adgangen til ved offentlig foranstaltning at faa undersøkt indsendte lægemidler gives av Kongen eller den, han dertil bemyndiger.

§ 18. Enhver apoteker har uopholdelig at rette de ved eftersynet paaviste mangler. Varer som viser sig ikke at svare til de gjældende bestemmelser, skal kasseres. En under eftersynet opstaat meningstvist kan indbringes for medicinaldirektøren til avgjørelse.

§ 19. Ethvert selvstendig apotek skal stedse være forsynt med tilstrækkelig forraad av de i den autoriserte farmakopø opførte stoffe og tillike av lægemidler, som ikke er indtat deri, naar det maatte særskilt anordnes av Kongen.

Naar autorisert læge, tandlæge eller dyrlæge foreskriver til medicinsk bruk stoffe, hvorav oplag ifølge foranstaaende ikke behøver at forefindes ved apoteket, maa apotekeren snarest mulig træffe forfœining til deres anskaffelse, forsaavidt apoteket ikke derved paaføres uforholdsmæssige utgifter.

Lægemidlerne blir altid at levere nøiagtig efter recept eller rekvisition og at tilberede overensstemmende med den gjældende farmakopø eller derom iøvrig givne forskrifter, forsaavidt ikke den rekvirerende læge for enkelte tilfælde maatte forlange en anden tilberedning.

Forøvrig har apotekeren med hensyn til tilvirkning, opbevaring, behandling og utlevering av lægemidler og gifter samt med hensyn til den pris, som herfor kan beregnes, at rette sig efter de bestemmelser, som derom gives av Kongen eller den, han dertil bemyndiger.

Hvis der efter offentlig foranstaltning blir oprettet et centraldepot for apotekenes forsyning med lægemidler, skal enhver apoteker være forpligtet til alene fra dette at indkjøpe de lægemidler, som depotet forhandler.

§ 20. En apoteker er forpligtet til saavel nat som dag, helligdag som hverdag, at la ekspedere de forlangte lægemidler saa hurtig som mulig.

Paa steder, hvor der findes to eller flere apotek, kan departementet, efterat de lokale myndigheter har hat anledning til at uttale sig, tillate, at apotekene vekselvis holdes lukket paa søn- og helligdage samt om nätterne. Likesaa kan departementet for steder, hvor der kun er ett apotek, og dettes omsætning er saa liten, at apotekeren ikke har anledning til at holde fagmæssig hjælp, fastsætte indskrænkning i den tid, apoteket skal holdes aapent.

§ 21. Apotekere og det ved apoteket ansatte personale maa ikke utenfor ulykkestilfælde, hvor hurtig hjælp er paakrævet, ta syke under behandling eller gi lægeraad.

§ 22. Naar en recept av læge, tandlæge eller dyrlæge er git paategning om, at lægemidlet tiltrænges uopholdelig, eller han paa anden maate har underrettet herom, er en apoteker forpligtet til at utlevere lægemidlet, selv om ikke betaling medfølger eller fyldestgjørende sikkerhet stilles.

I tilfælde av skyldnerens død eller konkurs er en apoteker berettiget til at faa utlæg i boet næsteften skatter og andre dermed likestilte avgifter til det offentlige, for de lægemidler og sykerekvisita, som i medhold av denne paragraf er utlevert i det sidste aar før konkursens aapning eller skyldnerens død.

§ 23 Apotekere samt de ved et apotek ansatte farmaceuter, medhjelpere og lærlinger har at iagttta taushet om, hvad de av de indkomne rekvisitioner kan erfare om den sygdoms beskaffenhet, for hvilken medicin foreskrives, undtagen naar vidnepligt følger av den almindelige lovgivning.

§ 24. Enhver, som herefter faar bevilling til at drive apotek, skal uten erstatning finde sig i, at de rettigheter og pligter, han faar efter denne lov, blir ændret ved en ny lov.

Enhver, som nu indehar apotek og ikke er fritat fra forpligtelsen ifølge kongelig resolution av 17de oktober 1891, eller som herefter blir meddelt bevilling til at drive et apotek, som ikke ansees for salgbart, skal finde sig i, at bevillingen bortfalder, naar dette ved en omordning av apotek-væsenet findes nødvendig. Apotekets varelager og inventar skal i saa fald indløses efter takst, som avgives efter regler, som fastsættes av Kongen, og indehaveren skal ha fortrinsret til ansættelse som apotekets bestyrer med den løn, som blir fastsat for bestyrerposten, saafremt hans bestyrelse av apoteket findes at ha været fuldt forsvarlig.

§ 25. En apoteker taper sin bevilling til at drive apotek, naar han gaar konkurs og ikke inden 1 — ett — aar efter konkursens aapning har faat sit bo igjen til fri raadighet.

Bevilling kan frakjendes en apoteker ved dom:

- a. Naar hans apotek ikke lenger kan ansees at svare til sin hensigt, hvad angaar indredning, utstyr, beholdning av lægemidler og deres beskaffenhet;
- b. naar han maa ansees vedvarende uskikket til at forestaa apotekets bestyrelse paa grund av sindssygdом eller tilbøielighet til sterke drikke eller bedøvende midler eller av andre grunde.

I disse tilfælde kan Kongen bestemme, naar sak reises, at apotekeren skal fratræde bestyrelsen, indtil saken er avgjort. Han er dog berettiget til gjennom bestyrer, som er godkjendt av departementet, at fortsætte apotekets drift, indtil saken er avgjort, eller en ny apoteker er utnævnt og kan tiltræde apoteket.

§ 26. Denne lov træder ikraft fra 1ste januar 1910.

Fra samme tid ophæves:

Forordning av 4de december 1672 om medicis og apotekere §§ 5 og 11—26.

Forordning av 6te februar 1686 om apotekervarer, som paa kredit uttages.

Forordning av 21de april 1812 angaaende straf for medicinaltakstens overtrædelse m. v.

Lov av 25de februar 1860 indeholdende nogen nærmere bestemmelser angaaende apotekbevillinger.

Lov av 6te juni 1877 indeholdende forandring i og tillæg til loven av 25de februar 1860, samt forøvrig enhver bestemmelse, som maatte staa i strid med, hvad der er fastsat i denne lov.

4de august. Rundskrivelse fra Justisdepartementet:

Til efterretning meddeles at der er indrettet et provisorisk koleralasaret i Tromsø, og at det naarsomhelst vil kunne tages i bruk.

Fartøier med kolerasyke ombord og som anløper havner i Tromsø og Finmarkens amter, eller som benytter den indre led mellem Honningsvaag og Lødingen bør av lodsene herefter henvises til koleralasaret i Tromsø. Dog vil fartøier, som ankommer til Hammerfest, Vardø eller Vadsø med enkelte kolerasyke ombord, indtil videre kunne paaregne, at disse efter vedkommende karantænekommissions nærmere bestemmelse blir mottat til behandling iland. I andre havner utsætter skibsførerne sig for at maatte beholde de syke ombord og imidlertid at bli henliggende i karantæne.

7de august. Skrivelse fra Justisdepartementet (medicinalkontoret) til amtmanden i Nedenes amt angaaende en tvist om, hvorvidt $\frac{2}{10}$ av utgifterne ved forpleining av en tuberkuløs syk, som ved Hisø helseraads beslutning av 21 november 1907 indlagdes paa Egra pleiehjem i henhold til tuberkulose-lovens § 6, skal bæres av oppholdskommunen Hisø eller hjemstedskommunen Froland.

I anledning herav meddeler departementet, at det er enig med amtmanden i, at der ved uttrykket «det herred, hvor den syke hører hjemme», i tuberkulose-lovens § 13 er ment den kommune, hvor den syke ved indleggelsen hadde sit hjem eller bosted, av hvis helseraad vedkommende er besluttet indlagt til forpleining utenfor hjemmet, og i hvis interesse foranstaltningen mot smitteoverførselen blev truffet; altsaa i det foreliggende tilfælde Hisø. Jfr. departementets rundskrivelse av 25 september 1903 og skrivelse til Søndre Trondhjems amt av 16 mai 1903 og til Kristians amt av 25 mars 1904 (i Norsk Medicinallovgivning). Spørsmålet henhører iøvrig under domstolenes avgjørelse.

7de august. Skrivelse fra medicinaldirektøren om, at et desinfektionsmiddel, kaldet «Sanitorin», i henhold til plakat av 29 august 1908, litr. C, formentlig er gjenstand for handel saavel av kjøbmænd som av apotekere, saafremt præparatet ikke indeholder giftige stoffe.

I anledning av, at der i det cirkulære, som fulgte med varen, var nævnt, at den ogsaa kunde helbrede mindre saar, gjør direktøren opmærksom paa, at betingelsen for, at kjøbmænd kan selge varen, ogsaa er, at den ikke ved avtissementer, cirkulærer eller paa anden maate maa faldbydes eller anbefales som tjenlig til at helbrede sygdomme.

10de august. Skrivelse fra Justisdepartementet til Finansdepartementet om toldbehandling og utlevering av endel til Sarpsborgs toldkammer fra utlandet ankomne varer, nemlig 1) Kefyrpastiller, 2) Jagtmurtabletter, 3) Maya-Malz, 4) Mayaferment samt 5) Lecithin-chokolade-tabletter, hvorav vareprøver er medfulgt.

Departementet har i sakens anledning indhentet uttalelser saavel fra medicinaldirektøren, som fra formanden i det i henhold til handelslovens § 26 opnævnte utvalg.

I tilslutning til disse uttalelser finder departementet, at de 4 førstnævnte præparater, forsaavidt de ikke er tilsat nogen medicinsk substans eller reklameres som stoffe, som er tjenlige til at helbrede sygdomme, frit maa kunne indføres og forhandles av kjøbmænd. Naar derimot de nævnte præparater, som i det foreliggende tilfælde fremkommer i pastille- eller tabletform, ledsages av reklame paa indpakningen eller paa medfølgende bruksanvisninger eller skrifter, om at de — ved at indtages direkte — har helbredende egenskaper, antages de nærmest at maatte henregnes til medicamina, som i henhold til plakat av 29de august 1908, A, III a er gjenstand for apotekeres enehandel.

Med hensyn til det ovenfor nævnte stof, *Lecithin-chokolade-tabletter*, bemerkes, at *Lecithin*, som angives at indeholdes i disse tabletter, er opført i plakaten av 29de august 1908 under A, III c, hvorfor de med dette stof tilberedte tabletter indgaar under de under plakaten A, III a nævnte tabullettae medicinales, der er gjenstand for apotekeres enehandel.

20de august. Nr. 1. Lov om adgang til opløsning av egteskap.

§ 1. Naar begge egtefæller er enige om at hæve det egteskabelige samliv, blir bevilling hertil paa begjæring at meddele dem av overøvrigheten. Forinden bevilling meddeles, skal forlikskommissionen eller, hvis begge egtefæller derom er enige, vedkommende menighets prest eller forstander ha forsøkt mægling mellem dem under deres personlige fremmøte. Har egtefællerne forskjellig bopæl, kan mæglingen foregaa særskilt for hver av dem. For egtefælle, som ikke har bopæl her i riket, er mægling ikke nødvendig.

§ 2. Kongen kan efter begjæring av en av egtefællerne meddele bevilling til ophævelse av det egteskabelige samliv, naar den anden egtefælle vedvarende eller gjentagende forsømmer sin underholdningspligt eller iøvrig gjør sig skyldig i grov eller vedvarende krænkelse av de i egteskapet begrundede pligter eller er henfalden til misbruk av alkohol eller andre beruselsesmidler eller fører et forargerlig liv eller gjentagende er dømt til straf, som har medført tap av statsborgerlige rettigheter, samt naar der mellem egtefællerne er opstaat saadan uenighet eller uoverensstemmelse, at det — henset saavel til egtefællen som i tilfælde til barnene — ikke billigvis bør forlanges, at samlivet skal fortsættes.

§ 3. Et egteskap blir efter begjæring av den ene egtefælle at oppløse, naar den anden egtefælle ved egteskapets indgaaelse uten den førstes vidende enten

- a) led av en legemlig mangel, som gjorde ham eller hende uskikket til egteskap, eller
- b) led av epilepsi eller spedalskhet eller av venerisk sygdom i smitsom form, eller
- c) led eller hadde lidt av sindssygdøm, eller
- d) var besvangret av en anden end egtefællen.

Begjæringen maa fremsættes inden 6 maaneder, efterat egtefællen er blit vidende om forholdet, og i ethvert fald senest inden 5 aar efter egteskapets indgaaelse. Opløsning paa grund av de under a og b nævnte forhold kan derhos ikke forlanges, efterat mangelen er hævet, eller sygdommen maa ansees helbredet.

§ 4. Et egteskap blir efter begjæring av den ene egtefælle at oppløse, naar den anden egtefælle under egteskapet har gjort sig skyldig enten

- a) i nogen saadan forbrydelse, som i den almindelige borgerlige straffelovs §§ 155, 1ste led, 191—199, 202—209, 213 og 220 omhandlet, eller
- b) i nogen forbrydelse, som i straffelovens §§ 216, 217 og 223—225 omhandlet, forsaavidt den er forøvet i utugtig øiemed, eller
- c) i legemsbeskadigelse (straffelovens § 229) mot egtefællen eller i nogen anden forsætlig forbrydelse, ved hvilken egtefællen tilføies skade paa legeme eller helbred, eller
- d) i mishandling av barnene eller overfor disse i saadant forhold som i straffelovens § 380 omhandlet.

Dog kan egteskapet ikke forlanges oppløst av egtefælle, som frivillig har medvirket til den strafbare handling, eller som har samtykket i den.

Begjæringen maa fremsættes inden 6 maaneder, efterat egtefællen er blit vidende om den strafbare handling, og senest inden 5 aar efter dennes forøvelse. Leder handlingen til straffældelse, kan dog begjæring ogsaa fremsættes senere,

naar det sker inden 3 maaneder, efterat egtefællen er blit vidende om domfældelsen, og inden 1 aar, efterat dommen er avsagt

§ 5. Et egteskab blir efter begjæring av den ene egtefælle at opløse, naar den anden egtefælle er dømt til frihetsstraf i 3 aar eller derover eller efter straffelovens § 65 eller gjentagende er dømt efter nogen av §§ 4, 5, 18 og 19 i lov om løsgjænger, betleri og drukkenskap av 31 mai 1900, forsaavidt dommene indeholder bemyndigelse til anbringelse i tvangsarbeidshus eller kuranstalt. Dog kan egteskapet ikke forlanges opløst av egtefælle, som frivillig har medvirket til den straffbare handling, eller som har samtykket i den.

Begjæringen maa fremsættes inden 1 aar, efterat egtefællen er blit vidende om domfældelsen, og senest inden 3 aar, efterat dommen er avsagt.

§ 6. Et egteskab blir efter begjæring av den ene egtefælle at opløse, naar den anden egtefælle i 2 aar mot den førstes vilje retsstridig har unddrat sig samlivet, og dette ikke senere er gjenoptat.

§ 7. Et egteskab blir efter begjæring av den ene egtefælle at opløse, naar den anden egtefælle ifølge samstemmig erklæring av 2 sagkyndige lider av sidsygd¹⁾om¹⁾, som har varet i minst 3 aar, uten at der er nogen rimelig utsigt til helbredelse.

Som sagkyndige blir at anvende læger, som er beskikket til at tjenestgjøre som retsmedisinske sagkyndige i psykiatriske spørsmå²⁾l²⁾.

§ 8. Et egteskab blir efter begjæring av en av egtefællerne at opløse, naar de har levet adskilt i minst 2 aar efter bevilling meddelt av overøvrigheten³⁾ eller av Kongen, uten at det egteskabelige samliv senere er gjenoptat. Dog blir egteskapet at opløse efter 1 aars saadan adskillelse, saafremt det begjæres av begge egtefæller.

Et egteskab kan efter begjæring av en av egtefællerne oppløses, naar de uten saadan bevilling som ovenfor nævnt har levet adskilt i minst 3 aar og ikke senere har gjenoptat det egteskabelige samliv.

§ 9. Oplosning av egteskab i henhold til §§ 7 og 8 sker ved bevilling av Kongen. Iøvrig blir en egtefælles krav paa oppløsning av egteskab i henhold til denne lovs bestemmelser at gjøre gjældende gjennom søksmaal, anlagt mot den anden egtefælle.

Om adgangen til at gjøre krav paa oppløsning av egteskab gjældende under straffesak vedblir reglerne i straffeprosesloven av 1ste juli 1887⁴⁾ at gjælde.

§ 10. Borgerlig sak angaaende oppløsning av egteskab i henhold til foranstaaende bestemmelser kan, hvis saksøkte ikke har verneting her i riket, anlægges ved hans sidste verneting her eller ved saksøkerens verneting.

— — — — —

25de august. Skrivelse fra medicinaldirektøren til amtmanden i Buskeruds amt, om at lukket bentuberkulose, som ikke er forbundet med avsondringer, som kan antages at medføre fare for sygdommens utbredelse, ikke gaar ind under tuberkuloseloven (jfr. dens § 1), og at der derfor paa sygdommens nuværende trin ikke er adgang til at anbefale refusion av forpleiningsutgifterne efter samme lovs § 13.

27de august. Rundskrivelse fra Justisdepartementet til amtmændene:

Efter lov angaaende særegne foranstaltninger mot tuberkulose sygdomme av 8de mai 1900 § 3 har helseraadet at fastsætte, inden hvilken frist visse anmeldelser vedkommende tuberkulose syke skal finde sted.

¹⁾ Jfr. § 3, c.

²⁾ Se resol. 30te juni 1900, jfr. cirk. 26de april 1905.

³⁾ Jfr. § 17, 3dje punktum.

⁴⁾ Se strprl. § 2 og kap. 32; jfr. ogsaa straffelovens § 209.

Det bedes henstillet til samtlige helseraad inden hr. amtmandens embedsdistrikt at fastsætte de fornødne frister, forsaavidt dette ikke allerede maatte være gjort. Mangel av bestemmelser i denne henseende vil nemlig kunne føre til, at der opsættes forlænge med anmeldelsernes indsendelse.

31te august. Skrivelse fra Justisdepartementet til amtmanden i Lister og Mandals amt: foranlediget ved en tuberkulose-anmeldelse vedkommende en pike, som handlet med brød, uttaler departementet følgende om tuberkulose-lovens forstaaelse i de punkter, forespørselen handler om:

Medicinaldirektøren har ved sakens oversendelse til departementet uttalt følgende:

«Jeg maa være enig med amtmanden i, at det, selv om det hygieniske tilsyn med den syke føres av en anden læge, maa paahvile distriktslægen, dersom han maatte finde grund dertil, at forelægge saken for helseraadet til avgjørelse av, om forbud mot brødhandelen, som beskjæftiget den syke, skal nedlægges i henhold til tuberkulose-lovens § 10.

I medfør av lovens § 4 vil distriktslægen av den behandlende læge kunne forlange sig meddelt alle opplysninger, som han maatte finde fornødne, og, saafremt han skulde anse det nødvendig, tillike ved personlig undersøkelse at gjøre sig bekjendt med forholdene, naar han dertil har anledning. Besøk paa stedet bør dog helst først ske efter forutgaat konference med den behandlende læge. Jeg skal foranlediget ved distriktslægens skrivelse bemerke, at jeg ikke forstaar lovens § 10 saaledes, at det i ethvert tilfælde, hvor det er helseraadets ordfører bekjendt, at en tuberkuløs syk har befatning med levnetsmidlers tilberedelse eller utsalg, er ham paalagt at forelægge saken for det samlede helseraad. Finder ordføreren, efter de opplysninger han sitter inde med, at der ikke bør bli spørsmål om nedleggelsen av saadant forbud som i § 10 omhandlet, maa han kunne undlate at forelægge helseraadet saken. Forøvrig henvises angaaende anvendelsen av lovens § 10 til min veiledning av 31te oktober 1900 post V.

Hvad det foreliggende tilfælde angaar, synes faren for smitteutbredning, forsaavidt brødhandelen udelukkende foregaar under de av doktoren beskrevne forhold, neppe at kunne være særdeles fremtrædende».

Departementet finder at kunne slutte sig til denne uttalelse. Det er saaledes enig i, at en distriktslæge maa i et tilfælde som det ovennævnte kunne undlate at forelægge saken for helseraadet, forsaavidt ikke noget andet medlem derav forlanger saken indbragt til behandling.

9de september. Skrivelse fra Justisdepartementet til Kirkedepartementet i anledning av en forespørsel bl. a., om en bestyrer av et sykehus eller en fødselsstiftelse kan negte at gi opplysning om, hvorvidt en pike har født paa stiftelsen, og om hun som barnets far har oppgit en gift mand.

Departementet antar det riktig, at de begjærte opplysninger blev negtet git vedkommende av saavel direktøren for Bergens sykehus, som av fødselsstiftelsens bestyrer, idet bemerkes, at dette efter departementets mening følger av den taushetsplikt, som paahviler læger med hensyn til, hvad de erfarer i deres kald, jfr. stprl. 178, strl. § 144 og specielt for fødselsstiftelsens vedkommende dens reglement av 26de juni 1861 § 17.

10de september. Nr. 2. Lov om forandringer i og tillæg til lov av 8de mars 1902 om kontrol med tilvirkning av og handel med margarin og margarinost.

§ 4 i lov av 8de mars 1902 om kontrol med tilvirkning av og handel med margarin og margarinost m. v. skal herefter lyde som følger:

Margarin og margarinost maa kun falbydes, forhandles, indføres eller utføres under disse navn, uten andre tillægsbetegnelser end fabrikantens navn eller firma, navnet paa fabrikationsstedet samt de i den almindelige varehandel gjængse kvalitetsbetegnelser, hvori ikke maa forekomme uttryk, der kan lede til, at disse produkter forveksles med smør og egte ost. I forretningspapirer, som omhandler nævnte varer, skal disse benævnes henholdsvis «margarin» og «margarinost». Dog kan, indtil anderledes av Kongen bestemmes, smørlignende produkter, ved hvis fremstilling er anvendt udelukkende vegetabiliske fettstoffer, utføres til steder, der er beliggende utenfor Europa, uten at ordet margarin forekommer i varens navn, naar det ikke indeholder uttryk, som kan lede til forveksling med smør.

10de september. Kongelig resolution, hvorved

I. §§ 13, 15 og 24 i plakat av 4de juni 1904 om utlevering av gifter og andre stoffer fra apotek herefter skal lyde saaledes:

§ 13. De stoffer, der i medicinaltaksterne ikke er betegnet med merket *, og stoffer, der kan stilles i klasse med disse, kan utleveres i haandkjøp. Herfra er dog undtat spiritus, med hvis salg der forholdes paa den i §§ 2 og 15 nærmere bestemte maate.

I haandkjøp kan endvidere utleveres asthmacigarer og forbindstoffer impregneret med jodoform.

§ 15. Aether, aether spirituosus og aether spirituosus camphoratus skal i haandkjøp alene utleveres i glas paa høist 20 cm³, hvorhos hvert glas skal være forsynt med en signatur, hvorpaa foruten apotekets navn og midlets norske navn tillike er trykt: «Til medicinsk bruk, 10 – 20 draaper ad gangen».

Disse saavel som andre med spiritus eller æter tilberedte præparater, der kan benyttes som berusningsmiddel, maa ikke utleveres, naar det efter omstændighetene er sandsynlig, at de agtes benyttet dertil.

Til teknisk bruk kan utleveres spiritus av mindst 90 volumprocents styrke (spiritus concentratus). Den, som ønsker saadan spiritus utlevert, maa avgi skriftlig forsikring om, at spiritusen udelukkende skal anvendes til teknisk bruk, og utlevering maa være anbefalt av politimesteren i byene eller av lensmanden paa landet. Saadan anbefaling maa kun gives kjendte og paalidelige personer, som ikke kan befryktes at ville misbruke spiritusen.

Paa ekspedition av spiritus til teknisk bruk finder forøvrig reglerne i § 22 tilsvarende anvendelse.

§ 24. Giftattest maa kun utstedes til kjendte og paalidelige personer, der ikke kan befryktes at ville misbruke giften.

Enhver giftattest skal indeholde:

1. Kjøperens navn, stilling og bopæl.
2. Giftens art.
3. Oplysning om, hvorvidt giften skal brukes til utryddelse av skadedyr, til industrielt eller til andet teknisk oiemed.
4. Meddelelse om, at kjøperen for politiet har avgitt forsikring om, at intet av giften skal bli overlatt uvedkommende, og at den del derav, som ikke kommer til øieblikkelig anvendelse, skal bli opbevart under laas og lukke, saa at intet derav spildes. Skal giften brukes til utryddelse av skadedyr, skal attesten desuten indeholde meddelelse om, at kjøperen for politiet har avgitt forsikring om, at giften alene skal bli anvendt inden rikets grænser.
5. Datum og politimesterens eller lensmandens underskrift.

II. Plakat av 11 februar 1860 angaaende apotekeres handel med spiritus og dermed blandet eller tilberedt drik opheves.

III. De nye bestemmelser træder i kraft straks.

14de september. Skrivelse fra medicinaldirektøren til amtmanden i Nordre Trondhjems amt om, at det baade av hensyn til kontrollen med vaccinationens utførelse og utredelsen av de derved foranledigede utgifter maa ansees rettest, at enhver vaksineres i den kreds, hvor han ved vaccinationstiden er bosittende eller opholder sig.

18de september. Lov om sykeforsikring. (Se Lovtidende).

2den oktober. Skrivelse fra medicinaldirektøren til en distriktslæge om, at hyper-manganas kalicus crudus antagelig er like virksomt til desinfektion som det rene præparat. Desuten koster det meget mindre, idet det gjennom apotekene antagelig kan skaffes for en pris av 80 øre à 1 krone pr. kg., mens det officinelle (rene) præparat koster ca. 3 kr. pr. kg.

5te november. Skrivelse fra medicinaldirektøren til stadsfysikus i Kristiania, som spør, om der kan være noget tilhinder for at la en «pilledame» utlevere over skranken færdiglavet medicin efter recept mot kontrolmerke. Medicinaldirektøren siger herom:

Der findes i de gjældende bestemmelser intet, som forbyr anvendelse av personale som nævnt til assistanse i apotekene. Dog maa saadanne personer selvfølgelig ikke anvendes til arbeider, som efter lovgivningen alene maa utføres av eksaminert personale. Utlevering over apotekets skranke til publikum av færdiglavede medikamenter mot kontrolmerke eller paa anden betryggende maate kan ikke forutsættes at kræve nogen fagmæssig utdanning, og maa derfor kunne ske ved slike personer, som stadsfysikus nævner. Jfr. skr. fra medicinaldirektøren av 24 juli 1908 (i Lovtidende). Den nye lov om drift av apotek av 4de august 1909 kan heller ikke skjønnes at medføre nogen forandring i dette forhold.

17de november. Kongelig resolution om reglement angaaende foranstaltninger mot indførsel av smitsomme sygdomme. (Se Lovtidende).

17de november. Kongelig resolution, hvorved saker om tandlægeundervisning og tandlægeeksamen fra 1ste januar 1910 overføres fra Justis til Kirkedepartementet.

19de november. Regler for rensning ombord paa skibe ianledning av farsotter. (Utfærdiget av medicinaldirektøren. Se Lovtidende).

27de november. Skrivelse fra medicinaldirektøren til Jarlsberg og Larviks amt: Det maa overlates til helseraadets ordfører i hvert enkelt tilfælde selv at avgjøre, om han anser det nødvendig at foreta særskilt reise i anledning av den desinfektion, hvorom sundhetslovens § 24 og tuberkuloseovens §§ 7 og 8 har paalagt helseraadet at fastsette nærmere regler. Ihvorvel det paa steder, hvor der er ansat en øvet og paalidelig desinfektør, som regel maa forutsættes at bli mindre nødvendig for helseraadets ordfører at foreta reise for desinfektionens skyld, antages der dog at kunne indtræffe tilfælde, hvor han bør gjøre det, bl. a. for kontrollens skyld.

16de december. Rundskrivelse fra medicinaldirektøren til helseraadsordførerne:

«Paa grund av den tiltagende anvendelse av saccharin ved fremstillingen av bruslimonader og bruspulvere som handelsvare har jeg latt medicinalstyrelsens kemiker, dr. Schmidt-Nielsen, ved det Hygieniske institut undersøke et større antal prøver av disse varer, som efter opfordring herfra (i rundskrivelse av 22de december f. a.) var indsendt fra en stor del helseraad paa steder, hvor fabrikmæssig fremstilling derav foregaar. Det har vist sig, at av 161 undersøkte prøver av bruslimonade indeholdt 72 sikkert og 9 sandsynligvis saccharin. Av 9 prøver av

bruspulver gav 5 sikker og 2 tvilsom reaktion paa saccharin. Av 96 brusfabrikker har alene 50 vist sig overhovedet ikke at anvende saccharin.

Idet jeg vedlægger et eksemplar av dr. Schmidt-Nielsens meddelelse om resultatet av hans undersøkelser, skal jeg henlede Deres opmærksomhet paa, hvad deri er anført. Forsaavidt angaar de ordførere i helseraad, som har indsendt prøver, henvises forøvrig til de analyseattester, som samtidig hermed sendes dem direkte fra dr. Schmidt-Nielsen.

Da tilsætning av saccharin og andre beslægtede kunstige søtstoffer istedetfor sukker til nærings- og nydelsesmidler efter de foreliggende uttalelser maa ansees som sundhetsskadelig, og da desuten disse varers værdi derved forringes, henstilles det til helseraadene paa steder, hvor saadan forfalskning maatte være paavist, at advare og i fornødent fald nedlægge forbud mot, at bruslimonader eller bruspulvere, som tilberedes til salg, tilsættes saccharin eller andre kunstige søtstoffer, og mot at saaledes tilberedte bruslimonader og bruspulvere forhandles. Hvor et saadant forbud fremtidig overtrædes, bør dette anmeldes til politiet, jfr. straffelovens §§ 359 og 362. Det samme gjelder mulig anvendelse av saccharin i andre nærings- nydelsesmidler, f. eks. baker- og konditorvarer. Anvendelsen av kunstige skummidler (f. eks. saponinholdig skumerème) ved tilberedning av bruslimonader, maa betegnes som utilstedelig i hygienisk henseende; og der bør derfor nedlægges forbud derimot, hvor saadant maatte forekomme. Endvidere maa anvendelsen av tjærefarvestoffer ansees som forkastelig, hvorfor der er grund til at advare derimot. De kemiske undersøkelser, som i tilfælde maatte bli nødvendige for kontrollen med overholdelsen av de ovenfor omhandlede forbud, vil, om ønskes, kunne bli utført ved indsendelse av prøver til Medicinalstyrelsens kemiker (adr. Det Hygieniske Institut, Rikshospitalet, Kristiania), paa de vilkaar, som er fastsat av Justisdepartementet under 12te november 1908; se de med min rundskrivelse av 25de s. m. omsendte regler».

31te december. Rundskrivelse fra medicinaldirektøren til apotekerne: Efter § 14 i lov av 4de august 1909 om drift av apotek skal departementet fastsette, hvorvidt og i hvilken utstrækning lærlinger kan antages ved et apotek. Medicinalstyrelsens indregistrering av lærlinger kan saaledes fra lovens ikrafttræden — 1ste januar 1910 — ikke foretages, før Justisdepartementet har truffet nærmere bestemmelse om dette forhold. Medicinaldirektøren henstiller derfor til apotekerne ikke at anta nogen lærling, før saadanne bestemmelser er utfærdiget, idet en eventuel anmeldelse av lærling forinden ikke vil kunne ventes godkjendt.

Register

til

samling av love, kgl. resolutioner, skrivelser m. v.
i 1909.

Aptekvæsen.

			Side.
Januar	19.	Res. om forandring i plakaten av 4. juni 1904 (utlevering av arsenik og stryknin)	325
Februar	20.	Skr. om, at rottegiften «Rat-Snap» er gjenstand for apotekeres ene-handel.	325
Mars	18.	Rundskr. om oppløsning av alkaloider	325
—	23.	Skr. om apotekeres berettigelse til at negte utlevering av kokain o.l.	325
April	16.	Plakat om forhandling av difteriserum	327
—	26.	Rundskr. om ophævelse av forbudet mot salg av Marienbader-tabletter	328
Juni	28.	Skr. om, at Sirop-Rami er et arkanum	334
Juli	17.	Skr. om, at Purgare-vand er et arkanum	335
August	4.	Lov om drift av apotek	335
—	7.	Skr. om, at Sanitorin kan selges av kjøbmænd og apotekere, hvis det ikke indeholder giftige stoffer	340
—	10.	om toldbehandling av Kefyrpastiller, Jagtmurt-tabletter, Maya-Malz, Mayaferment og Lecithin-chokolade tabletter	340
September	10.	Res. om forandring i plakaten av 4. juni 1904	344
November	5.	Skr. om «pilledamer»	345
December	31.	Rundskr. om lærlinger	346

Epidemiske og smitsomme sygdomme.

Mars	27.	Rundskr. om melkesalg fra leverandører, i hvis husstand der er smitsom sygdom	325
April	5.	Skr. om omkostningerne ved forpleining av en koppepatient, som var indlagt paa lasaret fra dampskib	326
Juni	17.	Lov om foranstaltning mot indførsel av smitsomme sygdomme	328
November	17.	Res. om reglement om forannævnte lov	345
—	27.	Skr. om særskilt reise for at desinficere	345

Jordmorvæsen.

April	22.	Skr. om, at jordmødre kan bruke spiritus til desinfektion	328
Juni	25.	Lov om tillæg til jordmorloven av 19. december 1898	334

Karantænevæsen.

Juni	17.	Lov om foranstaltninger mot indførsel av smitsomme sygdomme ...	328
August	4.	Rundskr. om provisorisk kolerallasaret i Tromsø	340
November	17.	Res. om reglement om forannævnte lov	345
—	19.	Regler for rensning efter farsotter ombord paa skibe	345

Medicinalvæsenet, forskjellig.

Mars	31.	Rundskr. om utlevering av spittus til læger og sykehus.	326
April	14.	Skr. om, at læge, som veivæsenet har antat, maa opgi sygdommens art	327
—	28.	Skr. om, at værgeraadet bør gripe ind, hvor barn lider nød paa grund av mangel paa næring.	328
Juni	19.	Skr. om kjøbmænds salg av etsnatron	334
August	20.	Skilsmiselloven	341
September	9.	Skr., om bestyrer av sykehus eller fødselsstiftelse kan negte at gi oplysninger, som staar i forbindelse med uegte barns fødsel	343
—	10.	Lov om forandring i margarinloven	343
—	18.	Lov om sykeforsikring	345
Oktober	2.	Skr. om Hyper-manganas calicus crudus som desinfektionsmiddel ...	345
December	16.	Rundskr. om saccharin o. l. i brus og andre næringsmidler	345

Sindssykevæsen.

April	7.	Skr. vedkommende farlighetsresolutionen av 7. november 1908	327
Juli	2.	Skr. om do.	334

Tandlæger.

November	17.	Res. om, at saker om tandlægeundervisning og tandlægeeksamen overføres fra Justis- til Kirkedepartementet	345
----------	-----	---	-----

Tuberkulose.

August	7.	Skr. om, hvilken kommune skal bære utgifterne ved en tuberkuløs patients forpleining paa Egra pleiehjem	340
—	25.	Skr. om, at lukket bentuberkulose ikke gaar ind under tuberkuloseloven	342
—	27.	Rundskr. om tidsfristen for anmeldelser efter tuberkuloselovens § 3	342
—	31.	Skr. om tilsyn med en tuberkuløs pike, som handler med brød	343
November	27.	Skr. om reiser for at desinficere	345

Vaarsildavgiftsfondet.

Juni	12.	Skr. om utgifterne ved hjemsendelse fra sykehus av en patient, som har været behandlet for vaarsildavgiftsfondets regning	328
------	-----	---	-----

Vakination.

September	14.	Skr. om, at enhver bør vakcineres i den kreds, hvor han ved vakcinationstiden bør eller opholder sig	345
-----------	-----	--	-----

